

100

MEMORIA UNIVERSITATIS

Upamiętnienia uczonych
poznańskiego Uniwersytetu
w latach 1919-2019

Magdalena Król

Współpraca
Danuta Zydorek

WYDAWNICTWO NAUKOWE UAM

MEMORIA
UNIVERSITATIS

UNIwersYTET POZNAŃSKI 1919-2019
UAM UMP UPP AWF

UNIwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

MEMORIA UNIVERSITATIS

Upamiętnienia uczonych
poznańskiego Uniwersytetu
w latach 1919-2019

Magdalena Król

Współpraca
Danuta Zydorek

POZNAŃ 2021

Recenzent: dr hab. Paweł Stróżyk, prof. UAM

© Magdalena Król, Danuta Zydorek 2021

This edition © Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2021

Na wyklejce ryc. za: Dziennik Poznański z dn. 7 V 1939 r., autor Adam Bilski

Projekt okładki: Ewa Wąsowska

Redakcja: Ewa Dobosz

Projekt typograficzny: Elżbieta Rygielska

Łamanie komputerowe: Reginaldo Cammarano

ISBN 978-83-232-3899-7 (wersja drukowana)

ISBN 978-83-232-3900-0 (PDF)

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

61-701 POZNAŃ, UL. FREDRY 10

www.press.amu.edu.pl

Sekretariat: tel. 61 829 46 46, faks 61 829 46 47, e-mail: wyd nauk@amu.edu.pl

Dział Promocji i Sprzedaży: tel. 61 829 46 40, e-mail: press@amu.edu.pl

Wydanie I. Ark. wyd. 53,50. Ark. druk. 53,50.

DRUK I OPRAWA: VOLUMINA.PL DANIEL KRZANOWSKI, SZCZECIN, UL. KS. WITOLDA 7-9

Niniejsza książka jest jedną z publikacji, które ukazują się z okazji 100-lecia istnienia Uniwersytetu Poznańskiego – dzisiejszego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, wraz z którym rocznicę świętują uczelnie wywodzące się z UP: Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego, Uniwersytet Przyrodniczy oraz Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego¹. Publikacja poświęcona jest ludziom, którzy wnieśli znaczący wkład w powstanie i rozwój Uniwersytetu Poznańskiego i jego kontynuatora – UAM. Obejmuje upamiętnienia uczonych ze stuletniej historii Uniwersytetu – zarówno te znajdujące się w Poznaniu, jak i w Polsce oraz poza jej granicami². Na książkę składają się biogramy ponad dwustu uczonych, opisy poświęconych im upamiętnień wraz z odczytami inskrypcji oraz materiał ikonograficzny.

Rok 1918 był w dziejach Polski rokiem szczególnym. Wybuch I wojny światowej dał Polakom nadzieję na to, że po ponad stu latach nieobecności pośród państw europejskich odbudują niepodległe państwo. Oczywista stawała się klęska Niemiec, rozpadła się zmurszała monarchia Habsburgów, zmiecione falą rewolucji runęło państwo carów. Wciąż jednak niewiadomą była przyszłość rozdartych zaborami ziem polskich.

A jednak zahartowani w zmaganiach z państwem pruskim Wielkopolanie nie tylko sformowali dobrze uzbrojone, kompetentnie dowodzone, zwycięskie oddziały powstańcze, ale do odradzającej się Polski wnieśli gotowe projekty ekonomiczno-społeczne, a powołana przez Sejm Dzielnicowy, w grudniu 1918 r., Naczelna Rada Ludowa za

¹ Wśród nich m.in.: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019; M. Michalski, *Miejsce Uniwersytetu. Infrastruktura uniwersytecka w przestrzeni miejskiej Poznania i okolic (1919-2019)*, Poznań 2019; M. Franz, T. Janicki, A. Magowska, *Uniwersytet w czasie wojny 1939-1945*, Poznań 2019; *Dzieje Uniwersytetu w Poznaniu w latach 1945-2019*, pod red. S. Jankowiaka i T. Schramma, Poznań 2019; T. Jurek, M. Łuczak, I. Wyszowska, *Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu w latach 1950-2019*, Poznań 2019; *Nestorzy nauki Uniwersytetowi*, pod red. K. Przyszczypkowskiego i I. Cytlak, Poznań 2019.

² Opracowanie to jest efektem kontynuacji badań, rozpoczętych w 2010 r. w związku z pracą magisterską Magdaleny Król z tytułowanej: *Komemoracje w przestrzeni Uniwersytetu Poznańskiego i Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w latach 1951-2010*, napisaną pod kierunkiem prof. Zbysława Wojtkowiaka, która w 2015 r. została wydana przez UAM. Była ona pierwszym tego typu katalogiem komemoracji Uniwersytetu, jednak z przyjętym wówczas założeniem, ograniczającym badania do obiektów z lat 1951-2010, nie uwzględniła wszystkich upamiętnień.

jeden z priorytetów wolnej Wielkopolski uznała rozwój oświaty, w tym utworzenie Uniwersytetu.

Poziom życia Polaków zamieszkujących ziemie zaboru pruskiego był znacznie wyższy niż w pozostałych zaborach. Niemcy były jednym z najpotężniejszych i najszybciej rozwijających się gospodarczo państw europejskich. Łatwiejszy niż w pozostałych zaborach był dostęp do zdobyczy naukowych i technicznych. A jednak tu właśnie warunki dla rozwoju polskiej inteligencji były najmniej korzystne. Prusy dążyły do pełnej integracji ziem dawnego Wielkiego Księstwa Poznańskiego z państwem niemieckim, m.in. przez eliminację języka polskiego z przestrzeni publicznej. Ustawodawstwo pruskie ograniczało działalność polskich organizacji, których celem było zachowanie tożsamości narodowej.

Sprzeciw wobec antypolskiej polityki pruskiej przybrał formę pracy organicznej, legalnej działalności, zmierzającej do podniesienia poziomu oświaty oraz gospodarczej aktywności Polaków. Powstałe w 1841 r. Towarzystwo Pomocy Naukowej fundowało niezamożnej młodzieży stypendia, dzięki którym wielu Polaków zdobywało średnie lub wyższe wykształcenie³. Wobec braku w Poznaniu szkoły wyższej, powołane w 1857 r. Towarzystwo Przyjaciół Nauk Poznańskie stało się namiastką uniwersytetu i organizacją z własnym dorobkiem naukowym, wydawnictwem, bogatymi zbiorami i biblioteką.

W 1913 r. utworzono w Poznaniu Towarzystwo Wykładów Naukowych, które w styczniu 1918 r. przekształcono w dwuletnie Humanistyczne Kursy Naukowe, działające na wzór uczelni wyższej. Słuchacze tych kursów mogli kontynuować naukę na uniwersytetach istniejących w Polsce. Czołowi przedstawiciele nielicznej inteligencji wielkopolskiej nie mieli jednak wątpliwości, że utworzenie uniwersytetu w Poznaniu jest dziejową koniecznością.

W tym właśnie środowisku zrodziła się inicjatywa założenia uniwersytetu. 11 listopada 1918 r. powstała Komisja Organizacyjna Uniwersytetu Polskiego w Poznaniu pod przewodnictwem prezesa TPNP prof. Heliodora Święcickiego. W jej skład wchodził: doc. dr Józef Kostrzewski (sekretarz), ks. dr Stanisław Kozierowski i doc. dr Michał Sobeski. Założeniem Uniwersytetu Poznańskiego był Wydział Filozoficzny, utworzony 30 stycznia 1919 r. dekretem Komisariatu NRL. Dzień później o tym fakcie Komisariat NRL poinformował MWRiOP w Warszawie. Pierwsza rada wydziału odbyła się 4 kwietnia.

Naczelnym zadaniem Komisji Organizacyjnej było skompletowanie kadry profesorskiej. Zapraszani byli naukowcy ze znaczącym dorobkiem naukowym z innych uczelni krajowych i zagranicznych, jak też młodzi uczeni ze stopniami doktorskimi czy po uzyskaniu na innych uczelniach habilitacji⁴. Związali oni z powstającym Uniwersytetem Poznańskim swoją dalszą karierę akademicką, niektórzy z nich sprawowali później funkcje rektorów.

³ W. Molik, *Inteligencja polska w dziewiętnastowiecznym Poznaniu. Liczebność i struktura zawodowa*, KMP 1998, nr 2, s. 9-11.

⁴ A. Kwilecki, I. Kwilecka, L. Trzeciakowski, B. Wysocka, *Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk w latach 1857-1981*, [w:] *Veritate et scientia. Księga pamiątkowa w 125-lecie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, pod red. A. Gąsiorowskiego, Warszawa – Poznań 1982, s. 10-38; B. Wysocka, *Inteligencja w życiu kulturalnym Poznania w dwudziestolecium międzywojennym*, KMP 1998, nr 2, s. 107-119.

„Wobec szczupłości kadr profesorskich na niektóre katedry (...), powołano jako zastępców profesorów naukowców ze stopniem doktora, stawiając warunek rychłego przeprowadzenia habilitacji”⁵. Dzięki przybyłym do Poznania uczonym, wśród których byli m.in. Stefan Horoszkiewicz (Kraków), Konstanty Hrynakowski (Sztokholm), Adam Wrzosek (Kraków), Florian Znaniecki (Chicago), stał się UP znaczącym w Polsce ośrodkiem akademickim.

Inauguracja pierwszego roku akademickiego, 7 maja 1919 r., uznawana jest za dzień narodzin Uniwersytetu, nazwanego z inicjatywy NRL Wszechnicą Piastowską, a od 10 kwietnia 1920 r. na wniosek Senatu uczelni – Uniwersytetem Poznańskim. Kolejna zmiana nazwy nastąpiła 24 grudnia 1955 r., kiedy to nadano Uniwersytetowi imię Adama Mickiewicza.

Wybuch wojny wstrzymał rozwój poznańskiej uczelni, ale sama uczelnia nie przetrwała swojej działalności. 24 listopada 1940 r. w Warszawie powołany został do życia Uniwersytet Ziemi Zachodnich, konspiracyjna kontynuacja Uniwersytetu Poznańskiego. Podjęto na nim zajęcia dydaktyczne (także w filiach), prowadzono badania i nadawano stopnie naukowe⁶. Wiosną 1941 r., z inicjatywy profesorów, którzy na skutek działań wojennych znaleźli się w Anglii, uruchomiono na Uniwersytecie w Edynburgu Polski Wydział Lekarski z polskimi prawami akademickimi, a od roku 1943 również studia medycyny weterynaryjnej.

Wielu pracowników naukowych Uniwersytetu poniosło śmierć z rąk okupanta niemieckiego i radzieckiego (Fort VII w Poznaniu oraz inne obozy koncentracyjne i zagłady, Katyń, Charków), a licznych wysiedlono do Generalnego Gubernatorstwa.

Mimo znacznych strat osobowych, w trudnych warunkach materialnych UP już w kwietniu 1945 r. ponownie podjął działalność dydaktyczną. Wielu zasłużonym dla Uniwersytetu profesorom uniemożliwiono jednak kontynuację pracy naukowej, a przede wszystkim dydaktycznej, usuwając ich z uczelni bądź likwidując kierowane przez nich katedry. Wprawdzie od 1956 r. mogli oni wracać na utracone stanowiska, jednak nie wszyscy tych powrotów doczekali⁷.

Reorganizacja szkolnictwa wyższego rozpoczęta w 1950 r. doprowadziła do przekształcenia niektórych wydziałów Uniwersytetu Poznańskiego w samodzielne uczelnie – powstała wtedy Akademia Medyczna (obecnie Uniwersytet Medyczny) i Akademia Wychowania Fizycznego, a w 1951 r. Wyższa Szkoła Rolnicza (obecnie Uniwersytet Przyrodniczy), które dziś piszą już swoje historie.

Celem publikacji jest przedstawienie upamiętnień uczonych związanych w latach 1919-1955 z Uniwersytetem Poznańskim i w latach 1955-2019 z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Uwzględniono w niej również profesorów uczelni powstałych po reorganizacji Uniwersytetu, którzy już na UP byli samodzielnymi pracownikami naukowymi.

⁵ T. Schramm, *Profesura poznańska – Schrammowie i Rutkowscy*, KMP 1998, nr 2, s. 302.

⁶ Tajny UZZ miał siedzibę w Warszawie i filie w Grodzisku Mazowieckim, Krakowie, Ostrowcu Świętokrzyskim, Częstochowie, Kielcach, Jędrzejowie, Milanówku i Radomsku.

⁷ T. Schramm, *Kilka mniej znanych kart z dziejów Uniwersytetu Poznańskiego*, Poznań [1994].

Jako kryterium wpisania nazwiska do katalogu upamiętnień przyjęto status samodzielnego pracownika nauki (profesor, docent, doktor habilitowany). Ujęto też pracowników nauki, którym wybuch wojny uniemożliwił obronę gotowych habilitacji⁸.

W katalogu znalazły się także osoby nieposiadające w okresie zatrudnienia na UP habilitacji i zajmujące stanowisko zastępcy profesora, a upamiętnione za wybitne osiągnięcia i kompetencje naukowe⁹. Wyjątkowo, w uznaniu zasług dla nauki i kultury oraz z uwagi na liczne upamiętnienia uwzględniono też Stanisława Barańczaka, adiunkta w Zakładzie Teorii Literatury Instytutu Filologii Polskiej UAM.

Przedstawienie i omówienie komemoracji poprzedzono biogramem upamiętnionej osoby. Podano w nim specjalizację oraz okres, w którym upamiętniona osoba była samodzielnym pracownikiem naukowym, tzn. docentem lub profesorem wyłącznie na naszym Uniwersytecie (choć niektórzy posiadali status profesora wcześniej na innych uczelniach), aż do przejścia na emeryturę lub na inną uczelnię. Nie uwzględniono okresu zatrudnienia po przejściu profesorów na emeryturę, mimo kontynuacji przez niektórych pracy naukowej na UAM.

W przypadku osób zmarłych podczas wojny datę śmierci uznano za równoznaczną z ustaniem zatrudnienia.

Podjęcie pracy przez profesorów na Uniwersytecie wraz z zakończeniem wojny lub wkrótce potem, traktowano jako kontynuację wcześniejszego zatrudnienia.

W biogramie wskazano datę uzyskania docentury lub profesury oraz wymieniono zakres działalności naukowej. Następnie podano osiągnięcia i ważniejsze publikacje oraz informacje dotyczące członkostwa i pełnionych funkcji w instytucjach i towarzystwach naukowych. Nie uwzględniono odznaczeń państwowych. Biogram zamykają informacje o dacie, okolicznościach i miejscu śmierci oraz pochówku.

Jeśli uczony został pochowany w miejscowości, w której zmarł, nie powtarza się jej nazwy. Wyjątek stanowią dwie nekropolie poznańskie, ponieważ oficjalne nazewnictwo tych cmentarzy zawiera w sobie nazwę miasta.

Pod biogramami zamieszczono podstawową literaturę dotyczącą osoby upamiętnionej. Wszystkie upamiętnienia, będąc źródłem informacji o wybitnych postaciach związanych z Uczelnią, kształtują poczucie wspólnoty i uczestnictwa w stuletniej już historii Uniwersytetu.

Głównym celem przyświecającym powstawaniu upamiętnień jest uhonorowanie uczonych i ich dorobku naukowego, tak by spuścizna przez nich pozostawiona stanowiła źródło inspiracji dla kolejnych pokoleń.

Wybór upamiętnionych postaci to także wybór wartości, przez nich uosabianych, które stanowią konstytutywny czynnik współczesnej tożsamości środowiska uniwersyteckiego.

⁸ Zob. Feliks Krawiec, Tadeusz Krokowski, Władysław Okiński, Franciszek Witaszek. Szczególnym przypadkiem jest doc. M. Kniat, habilitował się w 1944 r. na UZZ, tytuł docenta na UP nadano mu pośmiertnie w 1945 r.

⁹ Felicjan Cieszkowski-Dembiński, Kazimierz Gawęcki, Leon Mroczkiewicz, Helena Nieć, Stanisław Prosiński, Stanisław Weres, Waław Zembal.

Choć najwięcej komemoracji uczonych UP i UAM znajduje się w przestrzeni uczelni, wiele z nich, np. tablice pamiątkowe, pomniki, pomniki-ławeczki umiejscowionych jest w przestrzeni miast, miasteczek i wsi. Dzięki temu mają szansę dotrzeć także do szerszego grona odbiorców, również tych niezwiązanych z Uniwersytetem.

Dla instytucji wybierających swojego patrona ważne są wspólne z nim pole zainteresowań i cele. Poprzez wybranie go dają wyraz szacunku dla naukowej pracy uczonego i wyznawanych przezeń wartości. Dla uczniów patroni ich szkół mogą stanowić autorytet, będąc wzorem do naśladowania i uosobieniem wartości, jaką jest nauka.

Miejsca pamięci (*lieux de memoire*), takie jak cmentarze, ściany pamięci i pomniki z tabliczkami imiennymi przypominają o tragicznych okolicznościach śmierci uczonych, którzy podejmowali działania, niekiedy wymagające poświęcenia życia.

Wszystkie formy upamiętnień osób i wydarzeń, materialne i niematerialne, którym poświęcona jest ta książka, mogą być czynnikami kształtującymi świadomość historyczną oraz tożsamość określonych społeczności, zarówno akademickiej, jak i lokalnych czy regionalnych¹⁰.

Kryterium doboru upamiętnień materialnych zamieszczonych w publikacji była ich dostępność i funkcjonowanie w przestrzeni publicznej.

Katalog upamiętnień sporządzono według następującego porządku: upamiętnienia materialne nieruchome, instytucje i obiekty patronackie z wielorakimi komemoracjami materialnymi (nieruchomymi i ruchomymi), pozostałe upamiętnienia materialne ruchome, upamiętnienia niematerialne, upamiętnienia w nazewnictwie naukowym, tytuł honorowego obywatela miasta. W katalogu nie uwzględniono galerii portretów, nagrobków i ksiąg pamiątkowych.

Upamiętnienia w poszczególnych biogramach są wymieniane według przyjętego schematu, jednak bez wyróżniania powyższych grup.

Pierwszą grupą zgromadzonych i publikowanych w książce komemoracji są upamiętnienia materialne nieruchome, znajdujące się w miejscach publicznych, ogólnodostępnych. Należą do nich pomniki (w tym pomniki-ławeczki), płyty, tablice, tabliczki, płaskorzeźby, popiersia, głazy narzutowe, drzewa pamiątkowe.

Wśród nich cztery popiersia przetrwały II wojnę światową. Dwa przedstawiają pierwszego rektora Uniwersytetu Poznańskiego prof. Heliodora Święcickiego: jedno, wykonane w 1924 r. przez Wandę Rubkiewiczównę, zdobi dziś hol szpitala, któremu profesor patronuje, drugie, dłuta Marcina Rożka z 1934 r., znajduje się w Collegium Minus. Trzecią rzeźbą jest popiersie prof. Szczęsnego Dettloffa, z 1925 r., również autorstwa Marcina Rożka, a czwartą – prof. Stanisława Biernackiego, wykonane przez B. Bielawskiego w 1931 r.

W grupie upamiętnień materialnych nieruchomych najczęstszą formą upamiętnień są tablice i to właśnie one otwierają ewidencję upamiętnień. Tablice umieszczone są

¹⁰ *Antropologia pamięci. Zagadnienia i wybór tekstów*, opr. R. Chymkowski, P. Dobrosielski, P. Majewski, M. Napiórkowski, P. Rodak, R. Sulima, Warszawa 2018; *Pamięć i odpowiedzialność*, pod red. R. Kostro i T. Merty, Kraków – Wrocław 2005; M. Kula, *Nośniki pamięci historycznej*, Warszawa 2002.

w westybulach, korytarzach, również na elewacjach budynków (szkół, kościołów, kolegiów, kamienic), a także na gładziach narzutowych w rezerwach, parkach i na skwerach.

Odsłaniane uroczyście, nie zawsze były potem darzone należytą troską. Zmieniały lokalizacje, a po remontach, w niewyjaśnionych okolicznościach, znikwały z przestrzeni publicznej, jak na przykład upamiętniająca doc. Eugenię Zeyland i prof. Janusza Zeylanda. W przypadku UAM kilka tablic zostało złożonych w magazynach po tym, jak po przeprowadzkach wydziałów nie znaleziono dla nich miejsca w nowych gmachach. Usunięcie ich z przestrzeni publicznej bywa skazaniem na niepamięć ludzi, których honorowały. „Umarłych wieczność dotąd trwa, dokąd pamięcią się im płaci”¹¹.

Żadna z tablic sprzed II wojny światowej nie przetrwała. W literaturze dostępne są o nich jedynie nieliczne informacje lub fotografie (tablice: prof. Heliodora Świąteczkiego z 1924, prof. Adama Karwowskiego z 1934, prof. Stefana Borowieckiego z 1938 r.). Najstarsze zachowane do dziś odsłonięte były w roku 1944¹², 1945¹³, 1946¹⁴ oraz w 1948¹⁵. Najmłodszym obiektem tej formy upamiętnień jest tablica odsłonięta 18 czerwca 2019 r. w ramach obchodów Jubileuszu Uniwersytetu Poznańskiego¹⁶.

Tablice przedstawiono według następującego porządku: jako pierwsze uszeregowano tablice wspólne znajdujące się w Poznaniu, upamiętniające imiennie, wśród nich w pierwszej kolejności umieszczone w przestrzeni uczelni. Do nich należą też tabliczki imienne, będące częścią komemoracji wspólnych (pomnik, ściana pamięci).

Następnie skatalogowano tablice wspólne bezimiennie (tzw. domyślne). Po nich zamieszczają się tablice imienne indywidualne. W dalszej kolejności przedstawiono tablice z innych miejscowości, również według przyjętego schematu.

Wśród komemoracji wspólnych imiennych są m.in.: tablica oddająca hołd pracownikom UP – ofiarom okupacji niemieckiej i sowieckiej, znajdująca się w holu Collegium Minus¹⁷, płyta upamiętniająca *Wskrziesieli idei powrotu państwa polskiego na piastowskie ziemie macierzyste* w krągankach kościoła akademickiego Dominikanów, upamiętnienie ofiar „Sonderaktion Krakau” w Collegium Novum UJ w Krakowie, upamiętnienie poświęcone posłom na Sejm II Rzeczypospolitej – ofiarom wojny i okupacji 1939-1945, upa-

¹¹ W. Szymborska *Rehabilitacja*, w: *Wołanie do Yeti*, Kraków 2017, s. 28.

¹² Upamiętniająca istnienie polskich studiów weterynaryjnych na Uniwersytecie w Edynburgu.

¹³ Drewniana tablica upamiętniająca poległych i zamordowanych pracowników Szpitala Wolskiego w latach 1939-1945, wśród nich prof. Janusza Zeylanda, została zastąpiona metalową, odsłoniętą w 1946 r. Dziś obie tablice wiszą w budynku IGiChP (dawny Szpital Wolski).

¹⁴ Tablica upamiętniająca prof. Heliodora Świąteczkiego w kościele pw. św. Wojciecha w Poznaniu.

¹⁵ Tablica na pomniku ku czci prof. Józefa Rivolego przed gmachem Collegium Cieszkowskich Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu.

¹⁶ Upamiętnienie profesorów mieszkających w tzw. domu profesorskim u zbiegu ulic K. Libelta i T. Kościuszki.

¹⁷ Tablica jest upamiętnieniem wszystkich pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, którzy zginęli lub zmarli w czasie II wojny światowej. Ponieważ w tej książce zajmujemy się tylko samodzielnymi pracownikami naukowymi, należy mieć nadzieję, że pozostałym wymienionym na tablicy osobom, zostanie poświęcona oddzielna publikacja.

miętnienie polskich Sprawiedliwych wśród Narodów Świata w Yad Vashem w Jerozolimie oraz tabliczki z nazwiskami na ścianach pamięci i pomnikach tak w kraju, jak i za granicą.

W grupie komemoracji domyślnych umieszczono tablice honorujące pamięć osób niewymienionych z nazwiska. Połączono je z osobami na podstawie informacji biograficznych uczonych. Do tych upamiętnień należy m.in. płyta umieszczona na elewacji gmachu PTPN, poświęcona Komisji Organizacyjnej UP. W jej skład wchodził znani z imienia i nazwiska wybitni uczeni: ks. dr Stanisław Koźmierowski, doc. dr Józef Kostrzewski, doc. dr Michał Sobeski i przewodniczący Komisji, pierwszy Rektor UP – prof. Heliodor Świąćicki.

Kolejne tablice, które bezimiennie upamiętniają wybitnych ludzi Uniwersytetu, zdobią westybul Collegium Maius. Pierwsza z nich przypomina o biologach pracujących w tym gmachu w latach 1933-2007, druga – o istnieniu w nim poznańskiej szkoły geografii w latach 1920-2005.

Bezimienną – domyślną komemoracją jest też płyta umieszczona na głazie w Ogrodzie Botanicznym UAM, honorująca osoby zasłużone dla Ogrodu (wśród nich prof. Zygmunt Czubiński, prof. Adam Wodźcicko, inżynier Waław Zembal).

Wykładowcom tajnego nauczania podczas II wojny światowej bezimiennie oddają hołd tablice wiszące w krużgankach kościoła akademickiego Dominikanów w Poznaniu, w byłym Szpitalu Wolskim w Warszawie, na kamienicach w Warszawie, Krakowie i w Kielcach (m.in. prof. Kazimierz Chodynicki, prof. Antoni Gałeccki, prof. Gerard Labuda, prof. Jerzy Suszko), a tablice w Edynburgu upamiętniające istnienie Polskiego Wydziału Lekarskiego na tamtejszym Uniwersytecie w czasie II wojny światowej bezimiennie czczą pamięć jego wykładowców: prof. Antoniego Tomasza Jurasza, prof. Leona Laknera, prof. Adama Straszyńskiego i doc. Wiktora Tomaszewskiego.

Następną kategorię upamiętnień materialnych nieruchomości stanowią pomniki. Wśród nich są pomniki-ławeczki z postaciami uczonych zasłużonych dla Uniwersytetu Poznańskiego. Uhonorowano w ten sposób jego założycieli: Heliodora Świąćickiego (w Poznaniu i Śremie), Stanisława Koźmierowskiego, Józefa Kostrzewskiego i Michała Sobeskiego.

Wśród komemoracji materialnych są też głazy narzutowe z inskrypcjami bezpośrednio rytymi w kamieniu oraz murale poświęcone poecie Stanisławowi Barańczakowi, zdobiące ściany budynków w centrum Poznania.

Tę grupę upamiętnień zamykają pomniki przyrody – drzewa pamięci rosnące m.in. na terenach UAM – w Ogrodzie Botanicznym i obok budynków wydziałów: Biologii, Historycznego oraz Nauk Geograficznych i Geologicznych. W kilku miastach w Polsce rosną, posadzone w ramach Programu „Katyń... ocalić od zapomnienia”, Dęby Pamięci. Dwa z nich, posadzone przy Uniwersytecie Przyrodniczym w Poznaniu czczą pamięć profesorów: Jana Wiertelaka oraz Edwarda Ralskiego, a kolejne upamiętniają profesorów: Janusza Libickiego (w Oleśnicy), Marcina Zielińskiego (w Krakowie) oraz Tadeusza Żuralskiego (w Olsztynie).

W sąsiedztwie drzew pamiątkowych umieszczane są tabliczki informacyjne (metalowe, drewniane lub z tworzywa) z imieniem i nazwiskiem uhonorowanej osoby.

W publikacji uwzględniono też pamiątkowe drzewa, z tabliczkami nie wskazującymi wprost osób upamiętnionych. I tak: dwa drzewa osobiście posadzili obok budynku Collegium Historicum w 2014 r. inicjatorzy wzajemnego uhonorowania rektor prof. Bronisław Marciniak oraz dziekan prof. Kazimierz Ilski. Kolejne drzewo, surmia *Henricus*, zostało posadzone w tym samym roku na skwerze przed Collegium Geographicum z okazji X-lecia Wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych i honoruje ono prof. Henryka Rogackiego.

Po upamiętnieniach materialnych nieruchomości zestawione są instytucje i obiekty patronackie wraz ze znajdującymi się w nich komemoracjami nieruchomymi i ruchomymi. W tej grupie najpierw uszeregowano upamiętnienia patronackie dotyczące budynków (uczelni, instytutu, kolegiów, sal wykładowych, szpitali, bibliotek, szkół, izby edukacyjnej, aptek, pracowni, muzeum, galerii sztuki, izb pamięci), a następnie pozostałe patronackie, znajdujące się w wolnej przestrzeni (rezerwaty przyrody, parki, skwery, place i ulice).

W budynkach, zarówno na zewnętrznych ścianach gmachów, jak i w holach, korytarzach oraz w salach i przy wejściach do nich wiszą tablice komemoracyjne, informacyjne i biograficzne uczonych, a także inskrypcje, informujące o patronacie.

Szkoły czczą pamięć patronów poprzez tworzenie kącików pamięci i sal. W nich, prócz pamiątek z życia osobistego i zawodowego uczonych, przechowywane są też plakety i medale pamiątkowe oraz – jak w przypadku szkoły im. prof. Adama Wodziczki w Gnieźnie – popiersie profesora. W gablotach umieszczonych w gabinetach dyrektorów szkół i w holach wiszą sztandary szkolne.

W rezerwach, parkach i skwerach, którym nadano imiona uczonych, prócz tablic informacyjnych, jak w Ogrodzie Botanicznym im. prof. Stanisława Lisowskiego w Kisangani czy rezerwacie przyrody im. prof. Zygmunta Tobolewskiego w Borach Tucholskich, znajdują się również materialne komemoracje, związane z patronatami, są to: pomnik prof. Janusza Ziółkowskiego na skwerze jego imienia, głazy narzutowe z inskrypcjami o patronach Obszarów Ochrony Ścisłej – prof. Zygmuncie Czubińskim i prof. Adamie Wodziczce w Wielkopolskim oraz Wolińskim Parku Narodowym. Również na placu noszącym imię prof. Kazimierza Nowakowskiego jest głaz z upamiętniającymi go tablicami.

Wielu uczonych Uniwersytetu jest upamiętnionych w przestrzeni miast nazwami ulic, rond komunikacyjnych, jest też osiedle (dr. Franciszka Raszei w Chełmnie) i wzgórze (ks. dr. Stanisława Kozierowskiego w Międzyzdrojach). Niekiedy na upamiętnienia te składają się, oprócz tablic informacyjnych, także tablice z podstawowymi danymi o uczonych (np. ulica prof. Jacka Rychlewskiego).

W trzeciej grupie skatalogowano komemoracje ruchome, niezwiązane z patronacjami instytucjami bądź obiektami, takie jak: maski pośmiertne, statuetki, medaliony i medale, plakety, monety oraz znaczki. Wśród nich są medale wybite w 1923 r. na cześć prof. Heliodora Świącickiego, będące najstarszymi zachowanymi upamiętnieniami, spośród przedstawionych w książce komemoracji.

Niektóre z upamiętnień ruchomych znajdują się w przestrzeni publicznej na stałe (statuetka-medal z okazji 70-lecia UAM z wizerunkiem Heliodora Świącickiego na eks-

pozycji w Archiwum UAM) lub wystawiane są czasowo (np. medale na wystawach muzealnych), inne pochodzą ze zbiorów prywatnych albo zbiorów archiwalnych instytucji.

Wśród zgromadzonych medali, ze względu na technikę wykonania, rozróżnić można medale odlewnicze i bite. Mają one kształt okrągły lub nieregularny. Jeden z nich, wspomniany powyżej, jest połączeniem formy statuetki i medalu. Niektóre medale były spersonalizowane i zaprojektowane z nazwiskiem uhonorowanego, na innych (głównie wybitych seryjnie) napis był grawerowany, trawiony kwasem lub wykonany laserem już po odlewie lub wybiciu.

Medaliony są większe od medali, w kształcie okrągłym lub owalnym, plakiety są w kształcie nieregularnym. Zarówno medaliony, jak i plakiety bite są w metalu jednostronnie. W jednym przypadku (prof. Józef Kostrzewski) plakietka jest połączeniem metalu i emalii. Wśród statuetek, w większości metalowych, jedna jest wykonana ze szkła (prof. Marian Brzeziński).

Przedstawione w publikacji monety upamiętniają profesorów Heliodora Świącickiego i Zygmunta Vetulaniego. Wizerunek pierwszego rektora został utrwalony na monetach wybitych z okazji 90-lecia oraz 100-lecia utworzenia Uniwersytetu w Poznaniu. Monety upamiętniające prof. Vetulaniego, twórcę rezerwatu koników polskich, dedykowane są właśnie konikowi polskiemu, a w legendzie do numizmatów opisano zasługi profesora w restytucji tarpana leśnego.

Wśród upamiętnień ruchomych są również dwa znaczki wydane przez Poczta Polską. Pierwszy, z podobizną prof. Gerarda Labudy ukazał się w serii „Osiągnięcia nauki polskiej”, drugi, z wizerunkiem prof. Floriana Znanieckiego wydany został z okazji trzydziestej szóstej rocznicy jego śmierci.

Pamięć o uczonych utrwalona jest też w nazwach m.in. stowarzyszeń, fundacji, stypendiów, konkursów i nagród, których często byli fundatorami i te upamiętnienia są omówione w grupie upamiętnień patronackich niematerialnych, mimo że w kilku przypadkach towarzyszą im artefakty materialne (statuetka, medal).

Są w tej grupie również upamiętnienia, które występują w książce jednostkowo, jak na przykład Galeria Sztuki im. Andrzeja Niekrasza, Projekt „Cyfrowe Archiwum im. Józefa Burszty”, hufiec i spółdzielnia noszące imię dr. Franciszka Witaszka oraz metoda operacyjna *cystogastrostomia sposobem Jurasza*.

Wyjątkowa forma oddawania hołdu osobom zasłużonym dla nauki występuje u biologów zajmujących się taksonomią (m.in. botaników i zoologów). Nazwy nowo opisywanych rodzajów, gatunków (czasami niższych jednostek taksonomicznych) tworzone są od nazwisk wybitnych naukowców. Są to najczęściej mistrzowie, przyjaciele czy też współpracownicy osoby opisującej nowy dla nauki takson¹⁸.

Uwzględniono również tytuły honorowego obywatela miasta, spełniając postulaty żyjących uhonorowanych tym tytułem uczonych. Jest to najwyższe wyróżnienie

¹⁸ Czytelnik znajdzie w książce tylko tych profesorów, dla których nazwy nowo opisywanych rodzajów, gatunków są kolejną formą upamiętnienia. W Archiwum Wydziału Biologii UAM można znaleźć informacje o eponimach pozostałych pracowników Wydziału.

nadawane przez władze miast wybitnym osobom za wyjątkowe zasługi dla Polski i Poznania w dziedzinach gospodarki, kultury, sztuki, nauki i polityki. Nadanie zaszczytu wiąże się niekiedy z wręczeniem statuetki lub medalu i choć nie udało się dotrzeć do wszystkich upamiętnień wręczonych przy tej okazji, należy założyć, że wyróżnieni tym tytułem uczeni otrzymali takie materialne upamiętnienia. Tam, gdzie było to możliwe, umieszczono informację o wręczonym medalu okolicznościowym. Grupa upamiętnień związanych z nadaniem tytułu honorowego obywatela miasta zamyka wykaz komemoracji.

Komemoracje znajdujące się za granicą omówiono w poszczególnych grupach upamiętnień wraz z tymi znajdującymi się w Polsce. Jedyne odstępstwo zrobiono w przypadku licznych upamiętnień prof. Antoniego Tomasza Jurasza w Edynburgu. Wyodrębniono je po to, by zachować pamięć także o nieistniejących już dziś komemoracjach związanych z działalnością profesora w tym mieście.

Opisy komemoracji, w zależności od rodzaju, zawierają: dane fizyczne, adres oraz dodatkowe informacje. Pod opisem podano treść inskrypcji.

W opisach komemoracji materialnych zamieszczono informacje o materiałach, z jakich zostały wykonane (np. metal, kamień). W przypadku medali i monet podano rodzaj metalu lub nazwę stopu. Wymiary podano w centymetrach (zaokrąglone do pełnych jednostek) lub w przypadku mniejszych upamiętnień, np. medalu, znaczka – w milimetrach. W opisach gładów podano ich wysokość i obwód. Dokonano pomiarów większości artefaktów. W nielicznych przypadkach, z powodów braku możliwości sprawdzenia danych, opis obiektu nie zawiera tych informacji.

Adres obiektu w opisie uzupełniony jest o nazwę miejscowości tylko w przypadkach upamiętnień znajdujących się poza Poznaniem. W przypadku występowania wielu rodzajów upamiętnień w jednej lokalizacji (w instytucjach patronackich) przyjęto zasadę nierozdzielania komemoracji i umieszczania ich opisów pod adresem upamiętnienia patronackiego, z zachowaniem kolejności co do rodzaju upamiętnienia według przyjętego wyżej schematu. W tym wypadku opisuje się najpierw upamiętnienia na zewnątrz obiektów, następnie te znajdujące się wewnątrz.

Nazwy miejscowości i ich przynależność do powiatów podano zgodnie ze współczesnym nazewnictwem i podziałem administracyjnym, a nazwy wydziałów UAM, podobnie jak innych uczelni, zarówno w Poznaniu, jak i poza nim – zgodnie ze strukturą organizacyjną obowiązującą do 30 września 2019 r.

W opisie podano też, jeśli udało się ustalić, adnotacje o autorach i wykonawcach projektów, datę odsłonięcia upamiętnienia, posadzenia drzewa, nadania imienia instytucji lub sali, wybicia medalu, nadania honorowego obywatelstwa miasta itp.

Informacja o nadaniu lub odsłonięciu upamiętnienia dotyczy daty uroczystości, niekiedy odbywało się to w różnych terminach. W nielicznych przypadkach podaje się datę decyzji lub uchwały o nadaniu patronatu.

W odczytach inskrypcji na upamiętnieniach wspólnych wyróżniono pogrubioną czcionką nazwiska wszystkich osób, których biogramy znajdują się w tej publikacji.

W przypadku upamiętnienia wspólnego imiennego, pełen opis komemoracji (wraz z jej zdjęciem) umieszczono przy pierwszym wymienionym w niej nazwisku, a przy kolejnych dodano odwołanie. Przy komemoracji wspólnej bezimiennego opis ze zdjęciem znajduje się przy pierwszym przyporządkowanym do niej nazwisku (z wyjątkiem tablicy Komisji Organizacyjnej UP zamieszczonej we *Wprowadzeniu*).

W komemoracjach wspólnych upamiętniających zarówno bezimienne osoby, jak i te wymienione z nazwiska, opis upamiętnienia znajduje się pod biogramem wymienionego na komemoracji uczonego (prof. Tadeusz Konopiński na tablicy upamiętniającej tajne nauczanie w Kielcach, tabliczka prof. Stanisława Pawłowskiego na pomniku „Oddali życie za Polskę” w Stęszewie, tabliczka prof. Marcina Zielińskiego na „Ścianie Pamięci” w Krakowie). Przy pozostałych osobach, dla których komemoracja ta jest domyślna, odsyła się do upamiętnienia imiennego z opisem¹⁹.

Jeśli na tablicy lub medalu upamiętnionych jest dwoje lub troje uczonych, opis artefaktu zamieszczono przy pierwszej osobie w kolejności alfabetycznej, ale jego fotografię umieszczono przy każdym upamiętnionym. Wyjątek zrobiono przy tablicy ku czci prof. Aleksandra Kozikowskiego i prof. Leona Mroczkiewicza, umieszczając opis wraz z odczytem inskrypcji przy obu uczonych. W opisach tablic wiszących na zewnętrznych ścianach budynków podano informację, że znajdują się one na elewacji.

Przy odczytach inskrypcji nie trzymano się ściśle zasad instrukcji wydawniczej²⁰, ponieważ książka nie jest krytycznym wydaniem inskrypcji, lecz ma charakter półalbumowego wydawnictwa. Na potrzeby publikacji przyjęto następujące zasady przy odczycie inskrypcji i napisów: pod opisem podawana jest treść inskrypcji z zachowaniem grafii artefaktów (minuskuła, majuskuła, kursywa, dywiz), nie wyróżnia się kapitalików, koniec każdego wersu zaznaczono znakiem |, nowe pole inskrypcyjne oznaczono znakiem ||, uzupełnienia tekstu zaznaczono w nawiasach kwadratowych [].

Znakiem [s], tzn. *sic* oznaczono w inskrypcjach błędy, opustki w tekście inskrypcji oraz używa się go dla potwierdzenia, że taki zapis istnieje w tekście inskrypcji. Nie rozwijano skrótów powszechnie stosowanych (prof., dr, r., m.in., itd.).

Odczyty w większości wykonano z autopsji lub z nadesłanych fotografii. W kilku przypadkach dotyczących dziś już nieistniejących obiektów odczytu dokonano ze zdjęć komemoracji zamieszczonych we wcześniejszych publikacjach.

Zgromadzony w niniejszej książce materiał nie może być traktowany jako zamknięty zbiór upamiętnień uczonych Uniwersytetu Poznańskiego i Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Nie sposób wykluczyć odnalezienia tablic przedwojennych, o których istnieniu wiemy z publikacji lub innych komemoracji, tak w kraju, jak i za granicą. Z całą pewnością odsłaniane będą kolejne tablice, sadzone drzewa pamiątkowe, przybędzie ulic i instytucji, którym patronować będą uczeni Uniwersytetu. Tym bardziej

¹⁹ Także *Aneks* zawiera wykaz wspólnych bezimiennych upamiętnień uczonych wraz z nazwiskami osób do nich przyporządkowanych.

²⁰ *Instrukcja wydawnicza dla źródeł epigraficznych*, oprac. J. Szymański i B. Trelińska, Lublin 2003.

że w Statucie UAM zapisano „Uniwersytet troszczy się o zachowanie pamięci o zasłużonych pracownikach, studentach, doktorantach i absolwentach”²¹.

*

Podczas pracy nad książką spotkałam się z życzliwością wielu osób, tak prywatnych, jak i będących przedstawicielami różnych instytucji. Z wieloma osobami współpracowałam osobiście. W trakcie gromadzenia materiału oraz sporządzania dokumentacji fotograficznej spotykałam się z ich przychylnością i zrozumieniem, często z dużym zaangażowaniem. Korzystałam również z uprzejmości wielu osób, z którymi nigdy się nie spotkałam, a od których otrzymałam wiele cennych informacji i fotografii zamieszczonych w niniejszej publikacji. Wszyscy oni mają duży udział w powstaniu niniejszej pracy. Serdecznie im dziękuję.

Słowa podziękowania kieruję do JM Rektora UAM profesora dr. hab. Andrzeja Lesickiego, który objął książkę patronatem. Uprzejmie dziękuję Prorektorowi UAM, przewodniczącemu Komitetu Organizacyjnego obchodów 100-lecia, profesorowi Tadeuszowi Wallasowi za przyjęcie publikacji w poczet wydawnictw jubileuszowych.

Serdeczne podziękowania składam również Dziekanowi Wydziału Historycznego profesorowi Kazimierzowi Ilskiemu, który życzliwie wspierał moje działania badawcze. Dziękuję dr Danucie Zydorek za merytoryczną i redakcyjną współpracę. Szczególnie dziękuję mojemu Mężowi, Córce i Synowi za pełne zrozumienia towarzyszenie mi w pracy nad książką.

Magdalena Król

*

Fotografie niepodpisane w publikacji wykonane są przez Magdalenę Król.

²¹ Statut Uniwersytetu, Rozdział III. Tradycja Uniwersytetu, § 10, pkt 2.

Tablica upamiętniająca obrady Komisji Organizacyjnej Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1918-1919: metal, 53 × 80; siedziba PTPN, ul. S. Mielżyńskiego 27/29 (odśł. 6 V 2009 r. z okazji 90. rocznicy powstania Uniwersytetu w Poznaniu), na elewacji: **W TYM GMACHU W LATACH 1918-1919 | Z INICJATYWY PTPN²² OBRADOWAŁA | KOMISJA ORGANIZACYJNA | ODRADZAJĄCEGO SIĘ | PO LATACH ZABORÓW | UNIwersYTETU || 7 V 2009**
Nad inskrypcją, w prostokątnym polu: 16×14, godło UAM.

²² Wówczas Towarzystwo nosiło nazwę Towarzystwo Przyjaciół Nauk Poznańskie.

I UMIECZONO NARÓD
POLSKI, I ZKOZONO W GROBIE,
A KRÓLOWIE WYKRZYKNELI:
ZABILIŚMY I POGHOWALISMY WOLNOŚĆ.
A WYKRZYKNELI GŁUPIO
BO POPEŁNIĄC OSTATNIA ZBRODNIE,
DOPEŁNILI MIARY NIEPRAWOŚCI SWYCH,
I KONCZYŁA SIĘ POTĘGA ICH WTCENZAS
KIEDY SIĘ NAJWIECEJ CIESZYLI

ADAM MICKIEWICZ, KSIĘGI NARODU I PRZEGROYSZYWA POLNEGO

TERZY ADAMIOWICZ ZYGFRYD AREND MARIAN BAHR JAN BAJONSKI WITOLD BAIACHOWSKI BENEDIKT BANECKI EDMUND BARANOWSKI FELIKS BAZYNSKI WANDA BEJMOVA STANISLAW BEZYSKI RYSHARD BIEHLER JAN BIJINSKI WANDA BRZESKA	WADYSLAW GODLEWSKI SONIA GÓRZNA BOLESŁAW GOZDZIEJWSKI ALFONS GRZEŚIAK WINCENTY HAREMBSKI ZYGMUNT HETPER STEFAN HOROSZKIEWICZ CZESŁAW JANKOWSKI PIOTR JEZ	AMBROZY MOSZYŃSKI WADYSŁAW OKIŃSKI BOLESŁAW ORGHOWSKI ROMUALD PACZKOWSKI JOZEF PACZOŚKI LEON PADLEŃSKI JURZY PANEK STANISŁAW PAWIAK STANISŁAW PAWEŁOWSKI	WITOLD STEIN BRONISŁAW STELMACHOWSKI STEFAN STROJNY STEFAN STUŃNIAŃSKI CZESŁAW SINDOROWSKI JOZEF SZUBERT ANTONI ŚMIESZEK BOHDAN ŚWIEDERSKI HALINA TABULSKA-NOWAKOWA FELIKS TEODOROWICZ JAN TERLECKI ADAM TOMASZEWSKI
JOZEF BRZOSKA WITOLD BURZYŃSKI FRANCISZEK CHEŁKOWSKI KAZIMIERZ CHODYŃSKI KAZIMIERZ CHWILEWSKI TADEUSZ CHRZĄSZCZ STANISŁAW CHYŃCZKA JAN CICHOCKI WITOLD CYNKLIŃSKI JACEK DELEKTA BRONISŁAW DEMBIŃSKI WADYSŁAW DŁS/CZKA STANISŁAW DOBINSKI	SŁONISŁAW JENDRZYŃSKI STANISŁAW KALANDYK BOGDAN KALUSZA ZBIGNIEW KAPUSCINSKI STANISŁAW KARWIOWSKI EDWARD KLICH JOZEF KLUPCZYŃSKI MARIAN KNIAT ZDYSŁAW KOZŁOWSKI	MAKSYMILIAN PIWIEC FRANCISZEK POKORA BRONISŁAW POLACKI HELENA POLACZKOWNA WITOLD POSADZY WANDA PRAZŃOWSKA EDWARD RAJSKI FRANCISZEK RASZEJA ZOFIA RETZ	KONSTANTY TROCZYŃSKI ANTONI TRZECIESKI TADEUSZ TUCHOLSKI EDWARD TYNOROWSKI ROMUALD WASILEWSKI WITOLD WIERNER WALENTY WICIAK LEOPOLD WIECZOREK WIKTOR WIECZOREK TADEUSZ WIELGOSZ JAN WIERTELAK FERDYNAND WIESNER KAZIMIERZ WINIEWICZ
BENON DOBROWOLSKI JANUSZ DOMAKOWSKI KAZIMIERZ DUCZKO ZDYSŁAW DURCZEŃSKI WADYSŁAW EJSMONT TADEUSZ ERECIŃSKI JOZEF FIŁAK MICHAŁ FRAS WITOLD FRIEDBERG MARCIN GALARDA WACŁAW GIEBUROŃSKI BRONISŁAW GĘDYSZ ANTONI GŁOWACKI	JOZEF KRAMPERA FELIKS KRAWIEC TADEUSZ KROKOWSKI JOZEF KRUK SEBASTYAN KRZYŻAŃSKI TADEUSZ KUCZMA RODNYAN LESZCZYŃSKI JANUSZ LIBICKI WINCENTY ŁAPA	GUNTERRA ROLBIECKI FRANCISZEK ROST ANTONI ROSZKOWSKI BRUNON ROTH HELENA SIEKERSKA WALERIAN SIKORSKI ZBIGNIEW SIKORSKI WADYSŁAW SINIĘCKI JAN SKARZYŃSKI	FRANCISZEK WITASZEK STANISŁAW WŁAD WADYSŁAW WŁOSZAK FELIKS WOLNY WITOLD WÓJCINIŃSKI FELIKS WYDRA KAZIMIERZ ZAKRZEŃSKI LEON ZBYŚZEWSKI JANUSZ ZEYLAND MARCIN ZIELIŃSKI ANTONI ZOGHOWSKI TADEUSZ ŻURALSKI
W HOEDZIE PRACOWNIKOM UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO, OFIAROM NIELUDZKIEGO CZASU OKUPACJI NIEMIECKIEJ I SOWIECKIEJ WSPÓLNOTA AKADEMICKA UNIWERSYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA POZNAŃ 7 V 2009			

Tablica, wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, odświeżona 7 V 2009 r. w Collegium Minus. Zob. J. Bajorński.

Tablica, wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej, odsłonięta 21 II 1972 r. w Collegium Minus. Zob. J. Bajoński.

BIOGRAMY I UPAMIĘTNIENIA

Farmaceuta, profesor w latach 1946-1949.

Urodził się 4 X 1900 r. w Libawie (obecnie Lipawa, Łotwa). W latach 1923-1927 studiował farmację na Uniwersytecie Poznańskim. Następnie pracował jako chemik w poznańskiej Spółce Akcyjnej „Akwawit”.

W 1930 r. otrzymał stanowisko pomocniczego pracownika nauki w Katedrze Chemii Farmaceutycznej Oddziału Farmaceutycznego przy Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP. W 1931 zorganizował Zakład Chemii Toksykologicznej i Sądowej i do 1954 r. prowadził wykłady i ćwiczenia z tego przedmiotu. W 1932 r. uzyskał stopień doktora filozofii i podjął obowiązki adiunkta w Katedrze Chemii Farmaceutycznej. Po habilitacji na UP w 1936 r. otrzymał stanowisko docenta chemii farmaceutycznej. W 1938 r. Senat UP przyznał Mu Stypendium Naukowe im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w celu umożliwienia wyjazdu na badania naukowe do Paryża. Nie skorzystał z niego, ponieważ został powołany na kierownika Katedry Chemii Farmaceutycznej po śmierci prof. Konstantego Hrynakowskiego.

Podczas II wojny światowej współorganizował konspiracyjny ZHP. Od 1940 r. był więźniem Fortu VII w Poznaniu oraz obozów koncentracyjnych w Dachau, a następnie Mauthausen-Gusen, gdzie nielegalnie produkował leki dla współwięźniów. Po wyzwoleniu obozu w 1945 r. kierował apteką Polskiego Ośrodka w austriackim Linz.

Po powrocie na UP przystąpił do odbudowy zniszczonego Zakładu. W 1946 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym. W 1948 r. objął kierownictwo działu pracowni naukowych w Państwowym Instytucie Naukowym Leczniczych Surowców Roślinnych w Poznaniu, a następnie był dyrektorem tego Instytutu (do 1954 r.). Kierował też Laboratorium Nr 4 Podkomisji Chemicznej Komisji Farmakopei Polskiej, działającym przy Katedrze Chemii Farmaceutycznej Akademii Medycznej. W 1958 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. W roku akademickim 1950/1951 pełnił obowiązki prodziekana, a w latach 1951-1953 dziekana Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej, powstałej z Wydziału Lekarskiego UP. W latach 1956-1962 sprawował funkcję prorektora ds. nauczania.

Jego działalność naukowa poświęcona była badaniom fizykochemicznym związków organicznych stosowanych jako leki oraz zagadnieniu trwałości leków. Należał do współtwórców szkoły analizy termicznej związków chemicznych stosowanych w terapii.

Autor *Podręcznika chemii farmaceutycznej* (t. 1 i 2; 1951-1952), wznawianego pod tytułem *Chemia leków* (1956 i 1961) i członek Komitetu Redakcyjnego czasopisma „Farmacja Polska”. Członek PTPN od 1945 r. (utworzył Komisję Farmaceutyczną przy Wydziale Lekarskim), Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, Polskiego Towarzystwa Chemicznego. Zasiadał w Komitecie Nauk Farmaceutycznych PAN. Zmarł 14 IV 1962 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: *85-lecie studiów w zakresie farmacji i 25-lecie studiów w zakresie analityki medycznej w Poznaniu. Księga pamiątkowa*, t. 2, pod red. A. Magowskiej, Poznań 2006, s. 41-45; *Kronika Akademii Medycznej w Poznaniu od 1 stycznia 1950 r. do 30 września 1957 r.*, t. 3, kom. red. A. Wrzosek, J. Groniowski, B. Howorka, Poznań 1959, s. 67-73; R. Meissner, *Adamanis Franciszek (1900-1962)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 18-19; M.A. Smoczkiwicz, *Profesor Franciszek Adamanis (1900-1962) – zasłużony organizator powojennej farmacji w Poznaniu – w moich wspomnieniach*, KMP, R. 60, 1992, nr 3-4, s. 318-325; M. Zając, A. Jelińska, *Profesor Franciszek Adamanis (1900-1962)*, w: *Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu w latach 1950-2019. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Musielaka, Poznań 2019, s. 409-417.

1. BIBLIOTEKA im. prof. Franciszka Adamanisa Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu; Collegium Heliodori Świącicki (wcześniej Collegium Chemicum), ul. Grunwaldzka 6. W bibliotece nad drzwiami **tablica**: metal, 40×60 (nad. i odst. 14 IV 1992 r.): **BIBLIOTEKA | WYDZIAŁU FARMACEUTYCZNEGO | IM. PROF. FRANCISZKA ADAMANISA | PROREKTORA AM 1956-1962 | DZIEKANA WYDZ. FARM. 1951-1953 | KIEROWNIKA KATEDRY CHEMII | FARMACEUTYCZNEJ 1938-1962 || W 30 ROCZNICĘ ŚMIERCI | AKADEMIA MEDYCZNA | IM.K. MARCINKOWSKIEGO | W POZNANIU || 14.04.1992 (fot. 1).**

2. APTEKI

a) Apteka „Kalifarm” im. prof. Franciszka Adamanisa, ul. Strzelecka 33/35 (apteka zamknięta w 1990 r.). Wewnątrz wisiała **tablica**: FRANCISZEK ADAMANIS 1900-1962, PROFESOR CHEMII FARMACEUTYCZNEJ UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO, PROREKTOR AKADEMII MEDYCZNEJ, WIELKI NAUKOWIEC I DZIAŁACZ SPOŁECZNY

Tekst inskrypcji za: *85-lecie studiów w zakresie farmacji i 25-lecie studiów w zakresie analityki medycznej w Poznaniu, Księga Pamiątkowa*, t. 1, pod red. A. Magowskiej, Poznań 2005, s. 379).

b) Apteka im. prof. Franciszka Adamanisa, ul. J. Porazińskiej 1, Bydgoszcz.

c) Apteka im. prof. Franciszka Adamanisa, ul. L. Waryńskiego 6, Chodecz (do 2013 r. apteka mieściła się we Wrocławiu). Na szybie apteki napis: **APTEKA | im. prof. F. Adamanisa** (fot. 2).

– Wewnątrz tablica informacyjna pod szkłem:

Prof. dr Franciszek Adamanis | urodził się 4 października 1900 r. w łotewskiej Libawie, w rodzinie robotnika kolejowego | Antoniego i Teresy z Laudańskich. W 1918 r. ukończył gimnazjum w Homblu [s]. W latach 1920- | 1921 służył w Wojsku Polskim. | Pracując zawodowo, zgłosił się w roku akademickim 1923/1924 na Oddział Farmaceutyczny | Uniwersytetu Poznańskiego, który ukończył w 1927 r. Jego praca magisterska, uchwałą Senatu | Akademickiego Uniwersytetu Poznańskiego, została nagrodzona brązowym medalem. Upłynęło | jednak kilka lat, zanim podjął pracę naukową. Dopiero w latach 1932-1937 zaczął specjalizować | się w chemii toksykologicznej na Uniwersytecie Poznańskim. Uzyskuje doktorat filozofii w zakresie | farmacji. Przystąpił do zorganizowania Zakładu Chemii Toksykologicznej i Sądowej. Habilitował | się 1936 roku. Po upływie dwóch lat po śmierci prof. K. Hrynakowskiego objął Katedrę Chemii | Farmaceutycznej Uniwersytetu Poznańskiego. W 1940 roku aresztowany przez gestapo, zostaje | osadzony w obozach koncentracyjnych w Dachau, a potem w Mauthausen-Gusen. Przebywał | w nich przez 5 lat, do końca wojny. W nieludzkich warunkach prof. Adamanis wykazywał się | nadzwyczajną postawą i na ile mógł pomagał współwięźniom. | Prof. Adamanis był bardzo lubiany i poważany przez współwięźniów. Wciągnął się do pracy | konspiracyjnej, stając się jednym z filarów tajnej organizacji ratując w różny sposób kolegów | od śmierci. Wielu więźniów z trójkątem „R” zawdzięcza mu życie. Po wyzwoleniu obozu, przez | krótki okres czasu, Adamanis kierował apteką polskiego szpitala w austriackim, pobliskim Linczu [s] | niosąc pomoc byłym więźniom, niezdolnym do ewakuacji. Ale już w sierpniu w 1945 r. natychmiast | po powrocie do Poznania przystąpił do odbudowy i zarazem do reorganizacji całkowicie | zrujnowanego Zakładu Chemii Farmaceutycznej. W 1946 r. Franciszek Adamanis został | profesorem nadzwyczajnym, a w 1958 r. – zwyczajnym. Obok pracy naukowej i dydaktycznej, która | była ogromna, profesor przez kilkanaście lat pełnił funkcję dziekana Wydziału Farmaceutycznego | Uniwersytetu Poznańskiego [s], a od 1956 r. prorektora wyodrębnionej Akademii Medycznej. Udzielał | się także w wielu innych dziedzinach. Kierował Laboratorium nr 4 Komisji Farmakopei Polskiej, | był Dyrektorem Instytutu Naukowego Leczniczych Surowców Roślinnych w Poznaniu, | zorganizował Komisję Farmaceutyczną przy Wydziale Lekarskim Pol-

skiego [s] Towarzystwa | Przyjaciół Nauk. W 1960 r. został laureatem nagrody naukowej miasta Poznania. Opublikował | ok. 80 rozpraw, m.in. na temat produkcji [s] analizy leków pochodzenia roślinnego i syntetycznego. | Jest autorem podręczników z chemii farmaceutycznej. Odznaczony wieloma medalami | i odznaczeniami, w tym Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem | Niepodległości, Złotą Odznaką honorową za zasługi w rozwoju miasta Poznania. | Zmarł 14 kwietnia 1962 roku, pochowany na cmentarzu na Junikowie w Poznaniu. W kwietniu | w 2002 r. w 40-tą rocznicę śmierci, w Poznaniu odbyła się uroczysta sesja naukowa, poświęcona | Jego pamięci. | Ten wspaniały Człowiek, w każdych warunkach, czy pokojowych, czy w czasie okupacji | hitlerowskiej, w obozach zagłady, dawał próbki swego talentu, wiedzy, pracowitości, nieprzeciętnej | odwagi, a zarazem niezwyklej dobroci, pogody ducha, humoru i poświęcenia dla innych. Zawsze | otwarty dla studentów, bliski aptekarzom, dobry, wyrozumiały, wierzący w ludzi, nie odmawiający pomocy.

Pod tablicą portret Profesora pod szkłem (fot. 3).

Fot. ze zbiorów Apteki im. prof. Franciszka Adamanisa w Chodczy

Fot. ze zbiorów Apteki im. prof. Franciszka Adamanisa w Chodczu

d) Apteka im. prof. Franciszka Adamanisa, ul. gen. Franciszka Kleeberga 1, Inowrocław.

e) Apteka im. prof. Franciszka Adamanisa, ul. M. Buczka 9 (obecnie ul. I. Bocheńskiego), Tychy (do sprywatyzowania w 1990 r.).

3. ULICA prof. Franciszka Adamanisa: Poznań-Junikowo.

4. MASKA POŚMIERTNA: gips, 23×15 (wyk. Józef Kaliszan); zbiory Muzeum Farmacji im. prof. W.W. Głowackiego Wielkopolskiej Okręgowej Izby Aptekarskiej, Aleje Marcinkowskiego 11 (maska przekazana przez żonę Profesora) (fot. 4).

5. STATUETKA im. prof. Franciszka Adamanisa przyznawana przez Wielkopolską Okręgową Izbę Aptekarską najbardziej zasłużonym wielkopolskim aptekarzom (Uchwała Nr 14/2008 Wielkopolskiej Okręgowej Rady Aptekarskiej w Poznaniu z dnia 8 VII 2008 r.; autor Marek Wilczyński) (fot. 5).

4

5

Fot. ze zbiorów Wielkopolskiej Okręgowej Izby Aptekarskiej

Polityk, działacz społeczny i gospodarczy, profesor honorowy²³ w latach 1919-1921.

Urodził się 12 IV 1875 r. w Zielonejgórze (pow. szamotulski). W latach 1896-1899 studiował filozofię i teologię w seminariach duchownych w Poznaniu i Gnieźnie. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1899 r. Od 1904 r. pełnił funkcje sekretarza generalnego Związku Katolickich Towarzystw Robotników Polskich oraz redaktora „Robotnika”. W 1906 r. założył Stowarzyszenie Kobiet Pracujących oraz „Gazetę dla Kobiet”. Współorganizator, sekretarz generalny i w latach 1911-1925 prezes związku księży „Unitas”. Od 1911 r. kierował Związkiem Spółek Zarobkowych i Gospodarczych i jego Bankiem oraz pełnił obowiązki dyrektora naczelnego Księgarni św. Wojciecha w Poznaniu. Dzięki inwestycjom kredytowanym przez Bank ZSZiG przekształcił Księgarnię św. Wojciecha w koncern wydawniczy i do 1930 r. był prezesem rady nadzorczej spółki.

W grudniu 1919 r. jako komisarz stanął na czele powołanej przez Sejm Dzielnicowy NRL. Wspierał prace Komisji Organizacyjnej powstającego Uniwersytetu Poznańskiego. Udzielił niezbędnego wsparcia finansowego umożliwiającego zatrudnienie pracowników naukowych i adaptację gmachów na potrzeby przyszłej uczelni. W 1919 r. otrzymał tytuł profesora honorowego UP i do 1921 r. prowadził wykłady z prawa spółdzielczego na Wydziale Prawa i Nauk Ekonomiczno-Politycznych.

W latach 1919-1922 był posłem na Sejm Ustawodawczy, a od roku 1922 do 1927 zasiadał w Senacie Rzeczypospolitej Polskiej. Kierował Stronnictwem Chrześcijańskiej Demokracji. Od 1923 r. był członkiem Komitetu Organizacyjnego Banku Polskiego i Państwowej Rady Spółdzielczej. W 1928 r. zorganizował Naczelny Instytut Akcji Katolickiej z siedzibą w Poznaniu. W 1930 r. został biskupem katowickim. Po wysiedleniu w 1941 r. do Generalnego Gubernatorstwa, okupację niemiecką spędził w Warszawie.

Po wojnie powrócił do Katowic i brał udział w organizowaniu polskiej administracji kościelnej. Usunięty z diecezji, przebywał w latach 1952-1956 w klasztorze Urszulanek

²³ Godnością tą obdarzano osoby wyróżniające się znaczącym wkładem w rozwój nauki i wiedzy, tak teoretycznej, jak i praktycznej. Funkcja profesora honorowego była dożywotnia i pełnić ją mogli emerytowani profesorowie zwyczajni i nadzwyczajni oraz specjaliści niezatrudnieni w szkołach akademickich. Ustawa z dnia 13 lipca 1920 r. o szkołach akademickich, która obowiązywała od 15 września 1920 r. do 31 sierpnia 1933 r. zaliczała profesorów honorowych do nauczycieli akademickich.

w Lipnicy. Po powrocie podjął ponownie obowiązki biskupa, które pełnił do śmierci w 1967 r.

Był twórcą prawa spółdzielczego, zasad funkcjonowania rad nadzorczych i zarządów. Zainicjował powstanie wielu organizacji spółdzielczych i towarzystw umacniających katolicką i narodową tożsamość. Zasiadał w zarządach Fundacji Kórnickiej i wielu organizacji oświatowych, m.in. Towarzystwa Czytelni Ludowych oraz Towarzystwa Pomocy Naukowej im. Karola Marcinkowskiego. Członek PTPN od 1906 r. Zmarł 12 XI 1967 r. w Katowicach. Spoczywa w krypcie Archikatedry Chrystusa Króla w Katowicach (ul. Plebiscytowa 49 a).

Bibl.: A. Gulczyński, *Stanisław Adamski 1875-1967*, w: *Wielkopole XX wieku*, pod red. A. Gulczyńskiego, Poznań 2001, s. 19-37; K. Krasowski, *Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-1939. Studium historycznoprawne*, Poznań 2006, passim; K. Szaraniec, *Ksiądz Stanisław Adamski, duchowy przywódca Polaków pod zaborem pruskim, patron polskiej spółdzielczości, poseł, senator, biskup*, Katowice 2011; S. Szymecki, R. Rak, *Biskup Stanisław Adamski jakiego nie znamy*, Katowice 2003; *Zarys dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu w Poznaniu 1919-2004*, pod red. K. Krasowskiego, Poznań 2004, passim.

1. TABLICA o nieregularnym kształcie z medalionem: metal, 100×50; budynek probostwa Parafii Archikatedralnej pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Poznaniu, ul. Ostrów Tumski 3 (wyk. Józef Petruk, 1999 r., odst. 26 IV 2000 r.), na elewacji: **KS. STANISŁAW | ADAMSKI | 1875-1967 | DUCHOWY PRZYWÓDCA | POLAKÓW | POD ZABOREM PRUSKIM | DZIAŁACZ TOWARZYSTW | ROBOTNICZYCH | OŚWIATOWYCH | I GOSPODARCZYCH | KOMISARZ NACZELNEJ | RADY LUDOWEJ | POSEŁ I SENATOR | OD 1930 R. | BISKUP KATOWICKI || MIESZKAŁ W TYM DOMU | JAKO PREPOZYT | KAPITUŁY KATEDRALNEJ | W LATACH 1920-1930 || W 125 ROCZNICĘ URODZIN | WIELKOPOLANIE**

Na medalionie, u góry po lewej stronie herb kapituły katedralnej, po prawej herb biskupi Księdzia z napisem: **CHRISTUS VINCIT, REGNAT, IMPERAT**²⁴

U dołu tablicy wyryte: **PETRUK '99** (fot. 1).

2. ULICE ks. prof. Stanisława Adamskiego: Imielin (pow. bieruńsko-lędziński), Katowice-Śródmieście, Lusowo (pow. poznański).

²⁴ Chrystus zwycięża, króluje, rządzi.

1

Kazimierz AJDUKIEWICZ

Filozof, logik, profesor w latach 1945-1953, rektor w latach 1948-1952.

Urodził się 12 XII 1890 r. w Tarnopolu (obecnie Ukraina). W 1908 r. podjął studia z filozofii, matematyki i fizyki na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego i w 1912 r. uzyskał doktorat z filozofii. W roku akademickim 1913/1914 kontynuował studia filozoficzno-matematyczne na Uniwersytecie w Getyndze. W 1914 r. został powołany do armii austriackiej, a w 1918 r. podjął służbę w Wojsku Polskim i uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej.

W 1921 r. habilitował się na Uniwersytecie Warszawskim. Po otrzymaniu nominacji na docenta, w latach 1921-1925 prowadził wykłady z logiki na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. W latach 1919-1925 łączył pracę naukową z nauczaniem we lwowskich szkołach średnich. W 1925 r. przeniósł się do Warszawy i został profesorem nadzwyczajnym oraz kierownikiem II Katedry Filozofii na UW. Po powrocie do Lwowa w 1928 r. objął kierownictwo Katedry Logiki na Wydziale Filozoficzno-Humanistycznym Uniwersytetu Lwowskiego. W 1934 r. otrzymał mianowanie na profesora zwyczajnego.

W czasie II wojny światowej pozostał we Lwowie i prowadził zajęcia w ramach tajnych kompletów na UJK oraz organizował tajne Studium Pedagogiczne.

Po wojnie objął Katedrę Teorii i Metodologii Nauk na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego, którą kierował w latach 1945-1953. Od 1948 do 1952 r. piastował godność rektora UP. Po zakończeniu kadencji rektorskiej, w 1953 r. objął kierownictwo Katedry Logiki (przekształconej z Katedry Teorii i Metodologii Nauk). W 1954 r. podjął pracę w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN w Warszawie, gdzie w 1955 r. został kierownikiem Zakładu Logiki, a w następnym roku zastępcą dyrektora Instytutu. W 1955 r. został profesorem Uniwersytetu Warszawskiego i objął Katedrę Logiki na Wydziale Filozoficznym. W 1957 r. objął tam II Katedrę Logiki, którą kierował do przejścia na emeryturę w 1961 r.

Dzięki działalności Profesora Poznań stał się ważnym ośrodkiem nauk filozoficznych. Utworzył i redagował czasopismo „Studia Philosophica” (od 1953 r. „Studia Logica”). Był też współpracownikiem redakcji „Logique et Analyse” i wiedeńskiej „Erkenntnis”.

W latach 1954-1959 przewodniczył Sekcji Uniwersyteckiej w Radzie Głównej Szkolnictwa Wyższego i Nauki.

Autor wielu publikacji z dziedziny logiki, filozofii i metodologii nauk, wśród których znajdują się prace: *Z metodologii nauk dedukcyjnych* (1921), *Zarys logiki* (1952), *Język i poznanie. Wybór pism* (t. 1. 1960, t. 2. 1965), *Logika pragmatyczna* (1965). Badania Profesora z zakresu logicznej składni języka znalazły zastosowanie w pracach związanych z teoretycznymi problemami mechanicznego tłumaczenia z języków obcych.

Członek korespondent PAU (od 1947), członek rzeczywisty PAN (od 1952), członek Towarzystwa Naukowego Lwowskiego, Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, PTPN (od 1948), Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, Międzynarodowego Instytutu Filozofii i wiceprezes Działu Logiki, Metodologii i Filozofii Nauk Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki. Uniwersytet w Clermont-Ferrand nadał Mu tytuł doktora *honoris causa*. Zmarł 12 IV 1963 r. w Warszawie. Spoczywa na Cmentarzu Powązkowskim.

Bibl.: K. Gan-Krzywoszynska, P. Leśniewski, *Kazimierz Ajdukiewicz (1890-1963)*, Poznań 2016; J. Jadacki, *Kazimierz Ajdukiewicz 1890-1963*, w: *Portrety uczonych. Profesorowie Uniwersytetu Warszawskiego po 1945, A-K*, red. nauk. W. Baraniewski, W. Tygielski, A.K. Wróblewski, Warszawa 2016, s. 26-40; R. Murawski, *Ajdukiewicz Kazimierz, prof. dr hab. – logik, filozof*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 9-12; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 11-16; A. Śródka, *Ajdukiewicz Kazimierz Józef Stanisław*, w: *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. I: A-G, Warszawa 1994, s. 28-30.

1. SALE im. prof. Kazimierza Ajdukiewicza

a) Instytut Filozofii, Wydział Nauk Społecznych UAM, ul. A. Szamarzewskiego 89 c (sala nr 215). Przy wejściu do sali **tablica** o nieregularnym kształcie z medalionem: metal, 82×53 (wyk. Józef Petruk, nad. i ponowne odst. 22 I 2014 r.); pierwotnie w Collegium Minus (w sali nr XIX), ul. H. Wieniawskiego 1 (nad. i odst. 9 X 1990 r.): **KAZIMIERZ | AJDUKIEWICZ | 1890-1963 | TWÓRCA PODSTAW | WSPÓŁCZESNEJ FILOZOFII | LOGIKI | I METODOLOGII NAUK | PROFESOR UNIWERSYTETÓW | LWOWSKIEGO, WARSZAWSKIEGO | I POZNAŃSKIEGO /1945-1955/ [s] | W LATACH 1948-1952 | REKTOR | UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO**
Nad inskrypcją medalion: średnica 22, z wizerunkiem Profesora (fot. 1).

– Nad wejściem do sali dwie **plyty**:

1. płyta: metal, 10×75: **SALA IMIENIA PROFESORA**

2. płyta: metal, 10×80: **KAZIMIERZA AJDUKIEWICZA** (fot. 2).

1

2

b) Instytut Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego, ul. Krakowskie Przedmieście 3, Warszawa (sala nr 109). Nad drzwiami **tablica**: drewno, 48×110, na niej **napis** z mosiężnych liter (nad. i odsł. 12 XII 1980 r.): **SALA IMIENIA | KAZIMIERZA | AJDUKIEWICZA** (fot. 3).

3

Fot. Karolina Rychter

2. ULICA prof. Kazimierza Ajdukiewicza: Poznań, os. Różany Potok.

3. MEDALION jednostronny: brąz, średnica 196 mm; wspólne upamiętnienie prof. Kazimierza Ajdukiewicza, prof. Jana Czekanowskiego, prof. Józefa Kostrzewskiego i prof. Kazimierza Tymienieckiego, z okazji Roku Nauki Polskiej 1973 (proj. i wyk. Mieczysław Chojnacki)²⁵. Centralnie, w polu kwadratu, cztery popiersia w kwadratowych polach: prof. K. Ajdukiewicza w prawo, prof. J. Czekanowskiego na wprost, prof. J. Kostrzewskiego w prawo i prof. K. Tymienieckiego w lewo; pod popiersiami, wzdłuż krawędzi kwadratów, napisy: **PROF. JÓZEF | KOSTRZEWSKI || PROF. KAZIMIERZ | AJDUKIEWICZ || PROF. KAZIMIERZ | TYMIENIECKI || PROF. JAN | CZEKANOWSKI**; w otoku górą napis: **ROK NAUKI | POLSKIEJ**; w otoku dołem: **POZNAŃ | 1973**
Medalion sygnowany: **CHOJNACKI** (fot. 4).

Zob. też J. Czekanowski, J. Kostrzewski, K. Tymieniecki.

4

Fot. Jerzy R. Buczkowski

²⁵ Zob. J.R. Buczkowski, *Biskupin i jego badacze w medalierstwie*, w: *IV Sprawozdanie Biskupińskie*, pod red. Sz. Nowaczyka, A. Grossman i W. Piotrowskiego, Biskupin 2015, s. 382.

Stefan ALEXANDROWICZ

Zootechnik, znawca hodowli zwierząt, zastępca profesora w 1951 r.

Urodził się 20 III 1904 r. w Pośpieszkach (pow. wileński). W latach 1922-1927 studiował na Wydziale Rolniczo-Lasowym na Oddziale Rolniczym Politechniki Lwowskiej. Pracę zawodową rozpoczął w Wielkich Solecznikach na Wileńszczyźnie, gdzie na stanowisku kierownika hodowli zetknął się z zagadnieniem wielkostadnego chowu świń i bydła.

W czasie II wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej. Następnie był kierownikiem gospodarstwa w prywatnym folwarku Białogórne (pow. skierniewicki). Działal też w konspiracji.

W 1945 r. rozpoczął działalność naukowo-badawczą na Uniwersytecie Poznańskim jako starszy asystent w Katedrze Szczegółowej Hodowli Zwierząt na Wydziale Rolniczo-Leśnym. Dwa lata później został doktorem nauk rolniczych i objął stanowisko adiunkta. W 1951 r. habilitował się w zakresie hodowli świń i został powołany na stanowisko zastępcy profesora w Zakładzie Szczegółowej Hodowli Zwierząt Wydziału Zootechnicznego UP²⁶. Profesorem nadzwyczajnym został w 1954 r., a profesorem zwyczajnym w 1962.

W latach 1953-1969 był kierownikiem Katedry Szczegółowej Hodowli Zwierząt w Wyższej Szkole Rolniczej w Poznaniu (od 1972 r. Akademia Rolnicza, obecnie Uniwersytet Przyrodniczy). Do 1975 r. kierował Zakładem Hodowli Trzody Chlewnej w Instytucie Hodowli i Technologii Produkcji Zwierzęcej AR. W roku akademickim 1952/1953 sprawował funkcję dziekana i utworzył Katedrę Anatomii Zwierząt na Wydziale Zootechnicznym. W latach 1969-1972 pełnił obowiązki dyrektora Instytutu Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN w Jastrzębcu.

Zakres Jego pracy naukowej obejmował zagadnienia hodowli i chowu świń, technologii produkcji oraz profilaktyki weterynaryjnej. Był jednym z prekursorów badań z immunogenetyki. Autor lub współautor m.in. opracowań: *Przemysłowy tuczą trzody chlewnej* (1952, z Franciszkiem Jęckiem), *Jak żywić trzodę chlewną* (1955), *Hodowla świń*

²⁶ W literaturze podaje się, że Wydział Zootechniczny powstał na podstawie rozporządzenia MSWiN z dnia 23 XI 1951 r. (Dz. Ust. RP Nr 61 poz. 421) w Wyższej Szkole Rolniczej, jednak istnienie Wydziału na UP oraz jego władze i pracowników wymienia *Skład Uniwersytetu Poznańskiego za lata 1951/1952 według stanu z 31 XII 1951*, Poznań 1952, s. 36-37.

(1964), *Produkcja trzody chlewnej. Hodowla i chów* (1972, z Janem Mazarakim). Jego książki doczekały się wielu wydań.

Członek PTPN (od 1949) oraz członek korespondent (od 1967) i członek rzeczywisty (od 1973) PAN, członek Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego, Polskiego Towarzystwa Genetycznego oraz Società Italiana per il Progresso della Zootecnica – Milano. Został uhonorowany przez trzy uczelnie rolnicze: w Szczecinie (1971), Poznaniu (1984) i Wrocławiu (1986) tytułem doktora *honoris causa*. Zmarł 26 XI 1995 r. w Poznaniu. Spoczywa w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: *Księga jubileuszowa. W 55 rocznicę powstania Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu i 10 rocznicę nadania Akademii Rolniczej imienia Augusta Cieszkowskiego*, Poznań 2006, s. 64-65; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 17-20; *Profesor Stefan Alexandrowicz 1904-1995*, red. A. Zielińska-Krybus, Poznań 2005; Z. Sobek, K. Szulc, *Stefan Alexandrowicz (1904-1995)*, w: *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Kozłowskiej, Poznań 2019, s. 220-223.

TABLICE

a) Kamień, 280×185; wspólne upamiętnienie doktorów *honoris causa* Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Collegium Maximum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 28: **UNIwersytet PRzyrodniczy | W POZnANIU²⁷ | DOKTORZY HONORIS CAUSA** || EDMUND MALINOWSKI | KAZIMIERZ BORATYŃSKI | EUGENIUSZ PIJANOWSKI | ERIK H. AKERBERG | **FELICJAN DEMBIŃSKI²⁸** | ALEKSANDER | NIKOLAJEWICZ PIESOCKI | RYSZARD MANTEUFFEL | WACŁAW | LEONOWICZ KRETOWICZ | **HELENA NIEĆ** | WASILIJ | FIEDOROWICZ WIERZIŁÓW | JERZY KOROHODA | **TADEUSZ PERKITNY** | ANTONI RUTKOWSKI | JAN ŚLASKI | **STEFAN ALEXANDROWICZ** | SZCZEPAN PIENIAŻEK | LUCJAN KRÓLIKOWSKI | WŁADYSŁAW WĘGOREK | WINCENTY PEZACKI | **KAZIMIERZ GAWĘCKI** | WALTER BUSHUK | ADOLF PRIESOL | STANISŁAW BUJAK | TADEUSZ WOJTASZEK | ZYGMUNT RUSZCZYC | JOHN D. NALEWAJA | ZYGMUNT HRYNCEWICZ | WALTER LIESE | BOHDAN KIEŁCZEWSKI | THEODOR T. KOZŁOWSKI | WIESŁAW GROCHOWSKI | LEO C.A. CORSTEN | JERZY PAWEŁKIEWICZ | KAROL MAŃKA | ALINA | SURMACKA-SZCZEŚNIAK || TADEUSZ CALIŃSKI | REGINA ELANDT-JOHNSON | GERALD F. STRANZINGER | ANDRZEJ J. SZUJECKI | ANDRZEJ B. LEGOCKI | RYSZARD BABICKI | TADEUSZ HOŁUBOWICZ | DOROTA JAMROZ | ANDRZEJ P. GRZYWACZ | KS. MICHAŁ HELLER | RUDOLF MICHAŁEK | JOHANNES A.M. VAN ARENDONK | LUDWIK K. MALENDOWICZ | ANDRZEJ JAWORSKI | STEFAN PRUSZYŃSKI | KLAUS-PETER BRÜSSOW | ZDZIŚLAW TARGOŃSKI | WOJCIECH BUDZYŃSKI (fot. 1).

Zob. też nazwiska wyróżnione.

²⁷ Nazwę Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu uczelnia przyjęła w 2008 r. Wcześniej, od 1972 r. nosiła nazwę Akademia Rolnicza (od 1996 r. imienia Augusta Cieszkowskiego), a w latach 1951-1972 była to Wyższa Szkoła Rolnicza.

²⁸ Felicjan Cieszkowski-Dembiński.

U dołu tabliczka: metal, 10×18: FUNDATORZY || FUNDACJA UNIwersYTETU PRZYRODNI-CZEGO W POZNANIU | ORAZ | ABSOLWENCI WYDZIAŁU ROLNICZEGO | ROCZNIK 1970-1974/75 || POZNAŃ 2014

b) Na gładzie: metal; Rolnicze Gospodarstwo Doświadczalne Swadzim, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Słoneczna 1, Złotniki: PROFESOROWI | STEFANOWI ALEXANDROWICZOWI DR [s] H.C. | WYBITNEMU UCZONEMU | TWÓRCY NOWOCZESNEJ ZOOTECHNIKI POLSKIEJ | WYCHOWANKOWIE || 25.11.2000 R [s] | W 5 ROCZNICĘ ŚMIERCI (fot. 2 i fot. 3).

2

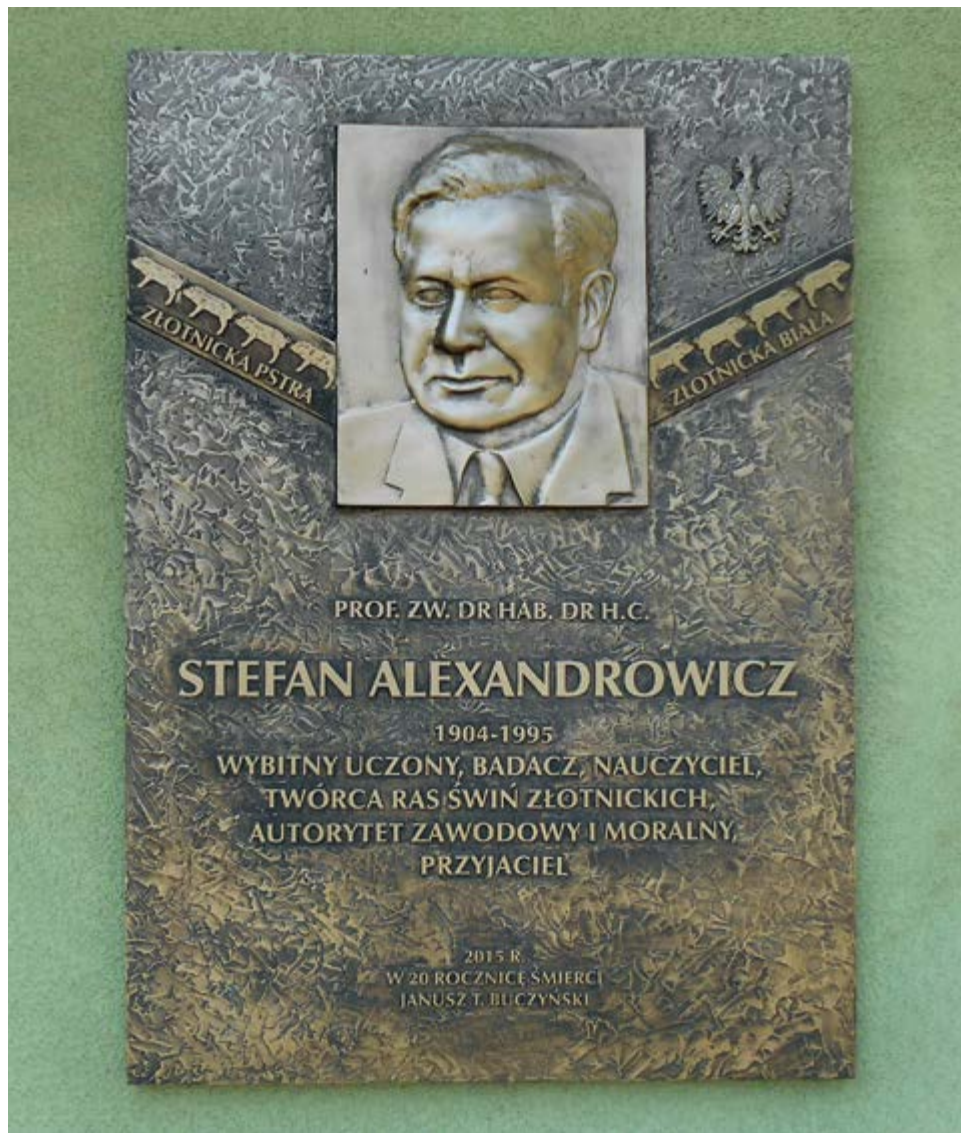
Fot. Szymon Kaczmarek

3

Fot. Szymon Kaczmarek

c) Metal, 100×70; Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie, ul. Dworcowa 5: **PROF. ZW. DR HAB. DR H.C. | STEFAN ALEXANDROWICZ | 1904-1995 | WYBITNY UCZONY, BADACZ, NAUCZYCIEL, | TWÓRCA RAS ŚWIŃ ŻŁOTNICKICH, | AUTORYTET ZAWODOWY I MORALNY, | PRZYJACIEL || 2015 R. | W 20 ROCZNICĘ ŚMIERCI | JANUSZ T. BUCZYŃSKI** Nad inskrypcją, w prostokątnym polu płaskorzeźbione popiersie Profesora, po jego lewej i prawej stronie ukośne pasy z wizerunkami świń oraz napisami pod nimi – po lewej: **ŻŁOTNICKA PSTRA**, po prawej: **ŻŁOTNICKA BIAŁA**
W górnym prawym rogu wizerunek godła Rzeczypospolitej (fot. 4).

4

Lekarz dermatolog, mikolog, docent w latach 1937-1949.

Urodził się 26 III 1896 r. w Osiecznej koło Leszna. Studia na uniwersytetach we Wrocławiu i Monachium, przerwane z powodu uczestnictwa w Powstaniu Wielkopolskim, kontynuował na Uniwersytecie Poznańskim, gdzie w 1923 r. uzyskał tytuł doktora wszech nauk lekarskich. W tym samym roku rozpoczął pracę jako asystent w Klinice Dermatologicznej UP, mieszczącej się w budynku Szpitala Miejskiego (od 1953 r. Szpital Miejski im. Józefa Strusia). Po stażu w Szpitalu św. Ludwika w Paryżu (1925) u światowej sławy mikologa dr. Raymonda Sabourauda zorganizował pracownię mikologiczną, którą rozbudował po objęciu w 1934 r. kierownictwa nowo powstałego Oddziału Dermatologicznego w Szpitalu Miejskim w Poznaniu. Pełnił obowiązki ordynatora tego oddziału do przejścia na emeryturę w 1967 r. W latach 1929-1933 był asystentem w Zakładzie Anatomii Patologicznej na Wydziale Lekarskim UP. W latach 1934-1939 kierował Pracownią Histopatologiczną Kliniki Dermatologii UP. W 1937 r. habilitował się na podstawie pracy *Bielactwo paznokci* i został docentem chorób skórnych i wenerycznych. Prace z tego okresu dokumentowały jego pionierskie osiągnięcia w zakresie mikologii i były kluczowe dla rozwoju nowej dziedziny dermatologii.

W latach okupacji, po wysiedleniu do Warszawy, zorganizował Pracownię i Poradnię Mikologiczną w Państwowym Zakładzie Higieny oraz brał udział w tajnym nauczaniu studentów medycyny Uniwersytetu Warszawskiego. W marcu 1945 r. powrócił do Poznania na stanowisko ordynatora i przystąpił do odbudowy Oddziału Dermatologicznego Szpitala Miejskiego. W latach 1947-1950 był kierownikiem Pracowni Mikologicznej poznańskiej filii Państwowego Zakładu Higieny. Od 1956 r. pracował na stanowisku adiunkta w Zakładzie Mikrobiologii Lekarskiej Akademii Medycznej, gdzie zorganizował Pracownię Mikologiczną, która w 1959 r. została przekształcona w samodzielny Zakład Mikologii Lekarskiej AM (pierwszy tego typu zakład w Polsce). Kierownictwo Zakładu powierzono Profesorowi w 1959 r. wraz z nadaniem Mu tytułu profesora nadzwyczajnego.

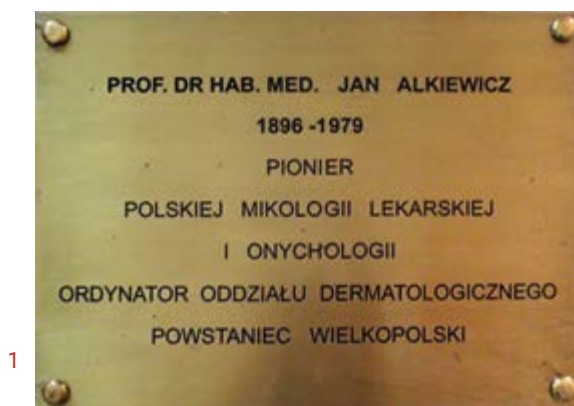
Jego dorobek naukowy stanowią liczne prace opublikowane w Polsce i za granicą. Był autorem monografii i podręczników, m.in. znanej *Bibliografii dermatologii i wenerologii* (1957), *Mikologii lekarskiej* (1966) oraz pionierskiego opracowania *Atlas chorób paznokci* (1976).

Był członkiem komitetu redakcyjnego czasopism „Mycopathologia et Mycologia Applicata”, „Mycosen” i „Przegląd Dermatologiczny”. Członek PTPN (od 1948), Polskiego Towarzystwa Dermatologicznego i Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów. Zmarł 25 III 1979 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: Z. Adamski, *Prof. dr hab. med. Jan Alkiewicz (1896-1979). „Ojciec” mikologii polskiej*, w: J. Alkiewicz, *Polska mikologia lekarska i onychologia narodziły się w Poznaniu*, wstęp i dobór tekstów tegoż, Poznań 2007, s. 9-39; H. Namysłowska, *Jubileusz prof. dra Jana Alkiewicza*, KMP, R. 42, 1974, nr 3, s. 107-110; W. Sowiński, Z. Nowak, *In memoriam prof. dr med. Jan Alkiewicz*, *Przegląd Dermatologiczny*, t. 67, 1980, nr 3, s. 281-284.

1. TABLICE

a) Metal, 31×42; Katedra i Klinika Dermatologii, Szpital Kliniczny im. Heliodora Święcickiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. S. Przybyszewskiego 49: **PROF. DR HAB. MED. JAN ALKIEWICZ | 1896-1979 | PIONIER | POLSKIEJ MIKOLOGII LEKARSKIEJ | I ONYCHOLOGII | ORDYNATOR ODDZIAŁU DERMATOLOGICZNEGO | POWSTANIEC WIELKOPOLSKI** (fot. 1).

–W szpitalu również tablica z portretem Profesora: tworzywo, 40×30; Oddział Kliniczny Dermatologii J-2, przy Pracowni Mikologii: **Prof. dr hab. med. | Jan Alkiewicz (1896-1979) || Urodził [s] w Osiecznej. Studia medyczne odbywał na uniwersytetach we Wrocławiu, | Monachium i Poznaniu. Otrzymał dyplom doktora wszechnauk [s]. | Dr Jan Alkiewicz w latach 1925-1933 odbył szereg szkoleń | m.in. u prof. Raymonda Sabourauda (Paryż), prof. Józefa Jadassohna (Wrocław), | prof. Oskara Gansa (Frankfurt nad Menem) i prof. Waltera Friboesa (Berlin). | W latach 1923-1933 pracował jako asystent w Zakładzie Anatomii Patologicznej | Uniwersytetu Poznańskiego. W latach 1933-1939 kierował Pracownią | Histopatologii Kliniki Dermatologicznej. W 1933 r. został również ordynatorem | Oddziału Dermatologicznego Szpitala im. Józefa Strusia [s] w Poznaniu. | W kręgu**

zainteresowań naukowych Dr Jana Alkiewicza znajdowały się przede wszystkim choroby paznokci oraz mikologia. W latach 1947-1950 kierował pracownią mikologiczną, [s] Zakładu Higieny w Poznaniu. Od 1956 r. pracował jako adiunkt Zakładu Mikrobiologii Lekarskiej AM w Poznaniu. W 1959 r. przekształcił Pracownię Mikologiczną w pierwszy w Polsce samodzielny Zakład Mikologii Lekarskiej i został mianowany profesorem nadzwyczajnym. W 1958 r. został konsultantem krajowym do spraw zwalczania grzybic. Prof. Jan Alkiewicz jako pierwszy opisał tzw. siatkę poprzeczną w grzybicy paznokci, a także trachyonychię chorobę dwudziestu paznokci. Na szczególną uwagę zasługują 4 monografie: *Grzybice skóry* (1955), *Bibliografia dermatologii i wenerologii* (1957), *Mikologia lekarska* (1966) i *Atlas chorób paznokci* (1967). Prof. Jan Alkiewicz jako pierwszy polski dermatolog uczestniczył w pracach redakcyjnych podręcznika pt.: [s] *Handbuch der Haut-und Geschlechtskrankheiten*/hrsg. von Josef Jadassohn Erg.-Werk, Bd | 1; *Normale und pathologische Anatomie der Haut 2*; bearb. von J. Alkiewicz, *Pathologische Reaktionen an den epithelialen Anhangsgebilden; Nagel XIV*. | Berlin (u.a.) Springer 1964, będącego jednym z najważniejszych w historii dermatologii. Prof. Jan Alkiewicz otrzymał w 1972 r. Złoty Medal Paryskiego Stowarzyszenia *Arts-Sciences-Lettres*, przyznawany za wyjątkowe osiągnięcia w nauce i literaturze. (fot. 2).

2

b) Metal; wspólne upamiętnienie wykładowców tajnego nauczania medycyny Szkoły doc. Jana Zaorskiego i Uniwersytetu Warszawskiego podczas II wojny światowej; Samodzielny Publiczny Centralny Szpital Kliniczny, ul. S. Banacha 1 A, Warszawa (odsł. 6 V 1987 r.): **PAMIĘCI | NAUCZY-
CIELI | TAJNEGO | NAUCZANIA | MEDYCYNY | W LATACH OKUPACJI HITLEROWSKIEJ |
SZKOŁY | DOC. JANA ZAORSKIEGO | I UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO | TABLICĘ TĘ
WMUROWANO | W 100-NĄ ROCZNICĘ URODZIN | DOC. JANA ZAORSKIEGO | 6 MAJA,
1987 R. | REKTOR, SENAT A.M. I WYCHOWANKOWIE** (fot. 3).

3

c) Kamień; wspólne upamiętnienie profesorów, asystentów i młodzieży akademickiej, biorących udział w tajnym nauczaniu medycyny w Szkole doc. Jana Zaorskiego oraz na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Ziem Zachodnich w Warszawie w czasie II wojny światowej; Gmach Medycyny Teoretycznej, Uniwersytet Warszawski, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, Warszawa (odsł. 14 VI 1958 r. podczas pierwszego dnia Zjazdu byłych studentów medycyny tajnego Uniwersytetu Warszawskiego i tajnego UZZ z lat okupacji), na elewacji: **W LATACH 1941-1944 | W MURACH TYCH PROWADZONE BYŁO | TAJNE NAUCZANIE MEDYCYNY | W SZKOLE DOC. J. ZAORSKIEGO | ORAZ NA KOMPLETACH UNIWERSYTETÓW: | WAR-**

SZAWSKIEGO I ZIEM ZACHODNICH || W WALCE O GODNOŚĆ NARODOWĄ | I ZACHOWANIE NISZCZONEJ PRZEZ OKUPANTA | POLSKOŚCI – W NAUCZANIU TYM BRAŁO UDZIAŁ | OKOŁO 300 PROFESORÓW I ASYSTENTÓW | ORAZ PONAD 2000 MŁODZIEŻY AKADEMICKIEJ

Nad inskrypcją wizerunek Laski Eskulapa, pod inskrypcją znak Polski Walczącej (fot. 4).

4

Fot. Stanisław Chodynicki

d) Kamień, 71×41; ul. Rynek 8, Osieczna (odst. 11 VI 2014 r.): W TYM DOMU 26.03.1896 URODZIŁ SIĘ | ŚWIATOWEJ SŁAWY DERMATOLOG, | PIONIER POLSKIEJ MIKOLOGII LEKARSKIEJ | PROF. DR HAB. MED [s] JAN ALKIEWICZ || MIESZKAŃCY OSIECZNEJ (fot. 5).

5

Fot. Aldona Nyczak

2. PRACOWNIA im. prof. Jana Alkiewicza, Oddział Dermatologiczny Szpitala Miejskiego im. Józefa Strusia, ul. Szkolna 8/12 (upamiętnienie obecnie nieistniejące).

Biochemik, profesor w latach 1977-2000.

Urodził się 25 V 1932 r. w Wągrowcu. W latach 1949-1955 studiował w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu, gdzie w 1954 r. rozpoczął pracę jako asystent w Katedrze Chemii Ogólnej na Wydziale Handlowo-Towaroznawczym. Od 1957 r. był starszym asystentem, a następnie adiunktem w Katedrze Chemii na Wydziale Towaroznawstwa (1962-1969). Jednocześnie w latach 1956-1960 pracował w Oddziale Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu jako starszy asystent. Tytuł doktora nauk przyrodniczych uzyskał w 1961 r. na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UAM. W latach 1962-1963 jako stypendysta National Research Council of Canada przebywał w Ottawie.

W pracy naukowej w WSE zajmował się badaniami metodycznymi nad elektroforezą w zastosowaniu do analizy aminokwasów i białek roślinnych. Wyniki badań publikował m.in. w „Rocznikach Nauk Rolnych”. Po habilitacji w 1968 r. w zakresie biochemii na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UAM podjął pracę w Katedrze Biochemii na stanowisku docenta. W 1969 r. współorganizował Międzyuczelniany Instytut Biochemii, pierwszą tego typu jednostkę w Polsce. Był kierownikiem Zakładu Biochemii (1971-1981) i kierownikiem wydzielonego z niego Zakładu Biochemii Biopolimerów (1981-2000). Tytuł profesora nadzwyczajnego nauk przyrodniczych uzyskał w 1977 r., a profesorem zwyczajnym został w 1988 r. W latach 1985-1988 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Biologii UAM. Był dyrektorem ośrodka Biotechnologii Eksperymentalnej w Instytucie Zielaństwa przy ul. Libelta (1989-2000). Od 1993 r. aż do śmierci kierował nowo utworzonym Instytutem Biologii Molekularnej i Biotechnologii na UAM.

Wprowadził do badań problematykę kwasów nukleinowych, zainicjował badania nad biotechnologią roślin na Wydziale Biologii UAM. Współpracował z Zakładem Genetyki PAN w Poznaniu i Instytutem Biochemii i Biofizyki PAN w Warszawie. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Biochemicznego. Zmarł 1 VIII 2000 r. w Suchym Lesie. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Ścięcia św. Jana Chrzciciela w Poznaniu (ul. Morasko).

Bibl.: Z. Drozdowska, *Jacek Augustyniak 1977-2000*, w: *Byli wśród nas. Wspomnienia i biogramy*, pod red. Z. Knakiewicz, wyd. 3. uzup., Poznań 2006, s. 369-370; materiały udostępnione przez prof. Zofię Szwejkowską-Kulińską pt. „Historia Instytutu Biologii Molekularnej i Biotechnologii na tle historii Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi”.

TABLICE

a) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007, o nieregularnym kształcie: metal, 94×56; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10, westybul: **AD PERPETUAM REI MEMORIAM²⁹ || W TYM GMACHU | W LATACH 1933-2007 | PRACOWAŁY POKOLENIA BIOLOGÓW | A RZESZE MŁODYCH PRZYRODNIKÓW | ZDOBYWAŁY WIEDZĘ || W JUBILEUSZOWYM ROKU 90-LECIA | UNIWERSYTETU W POZNANIU | ORAZ | 25-LECIA WYDZIAŁU BIOLOGII | DZIEKAN I RADA WYDZIAŁU BIOLOGII | UNIWERSYTETU IM. A. MICKIEWICZA | POZNAŃ – MAJ 2009**

Nad inskrypcją, po prawej stronie płaskorzeźbiony wizerunek mikroskopu na tle liścia klonowego, pod inskrypcją płaskorzeźbione wyobrażenie Collegium Biologicum – obecnej siedziby Wydziału Biologii UAM (proj. i wyk. Roman Kosmała, odst. 20 V 2009 r.) (fot. 1).

1

²⁹ Na wieczną rzeczy pamiątkę.

b) Tworzywo, 36×24, z nazwiskami osób uhonorowanych przez Wydział Biologii UAM drzewami pamiątkowymi; skwer przed budynkiem Collegium Biologicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6 (inicjatorami nasadzeń drzew byli wychowankowie upamiętnionych osób, profesorowie, pracownicy naukowcy): **DRZEWA POŚWIĘCONE PAMIĘCI WYBITNYCH | PROFESORÓW BIOLOGII** || 1 | **Prof. dr [s] hab. Teofila Wojterskiego** (1922-1991) | Wrzesień 2003 || 2 | **Prof. dr [s] hab. Wacława Skuratowicza** (1915-1989) | 20 marzec 2004 || 3 | **Prof. dr hab. Izabeli Dąbskiej** (1927-1984) | 26 listopad 2004 || 4 | **Prof. dr Alicji Szweykowskiej** (1926-2002) | 2 kwiecień 2004 || 5 | **Prof. dr [s] Jerzego Szweykowskiego** (1925-2002) | 2 kwiecień 2004 || 6 | **Prof. dr [s] hab. Jana Rafalskiego** (1909-1995) | 23 kwiecień 2004 || 7 | **Prof. dr [s] hab. Jarosława Urbańskiego** (1909-1981) | 22 maj 2010 || 8 | **Prof. dr [s] hab. Jacka Augustyniaka** (1932-2000) | **Prof. dr [s] hab. Jana Michejdy** (1927-1999) | **Prof. dr [s] hab. Ryszarda Schramma** (1920-2007) | 9 listopad 2012 || **DRZEWA POSADZONE PRZEZ** || 9 | dr Wangari Maathai laureatkę Pokojowej Nagrody Nobla | 9 grudzień 2008 || 10 | Prof. Thomasa R. Cecha laureata nagrody Nobla | w dziedzinie chemii | 16 maj 2013 || 11 | Prof. Adę Yonath laureatkę nagrody Nobla | w dziedzinie chemii | 26 czerwiec 2015 (fot. 2).
Zob. też nazwiska wyróżnione.

2

– Na skwerze **drzewo pamiątkowe** dąb burgundzki, z trzema konarami, upamiętniający trzech założycieli Instytutu Biochemii i Biologii Molekularnej: prof. Jacka Augustyniaka, prof. Jana Michejdę i prof. Ryszarda Schramma (posadzone 9 XI 2012 r.); pod drzewem **tabliczka**: tworzywo, 60×30: **Jacek | Augustyniak || Jan | Michejda || Ryszard | Schramm** (fot. 3 i fot. 4).
Zob. też J. Michejda, R. Schramm.

3

4

Lekarz ginekolog, położnik, docent w latach 1928-1940.

Urodził się 11 XII 1888 r. w Raszkowie koło Ostrowa Wielkopolskiego. Studiował medycynę w Strasburgu, a następnie w Berlinie, gdzie w 1916 r. uzyskał dyplom lekarski.

Po wcieleniu do wojska niemieckiego pełnił obowiązki lekarza w szpitalu wojskowym w Belgii. Był uczestnikiem Powstania Wielkopolskiego. W latach 1919-1921 służył w wojsku polskim. Walczył na froncie wschodnim i awansował do stopnia majora.

Po demobilizacji zamieszkał w Poznaniu. Od 1921 r. pracował na stanowisku asystenta w Klinice Ginekologii i Położnictwa Uniwersytetu Poznańskiego. Był prymariuszem w Wojskowej Klinice dla Kobiet i Szkole Położnych oraz lekarzem specjalistą w Ubezpieczalni Społecznej. Habilitował się w 1928 r. z ginekologii i położnictwa na Wydziale Lekarskim UP. W 1937 r. został mianowany prymariuszem Zakładu Położniczo-Ginekologicznego Poznańskiego Samorządu Wojewódzkiego.

Autor licznych prac publikowanych m.in. w „Ginekologii Polskiej” i „Nowinach Lekarskich”. Członek PTPN od 1923 r. Należał do wielu stowarzyszeń lekarskich, m.in. Związku Lekarzy Państwa Polskiego. Był członkiem Korporacji Studentów Uniwersytetu Poznańskiego „Lechia” oraz jej kuratorem w latach 1937-1939. Działal w Bezpartyjnym Bloku Współpracy z Rządem.

Bezpośrednio przed wybuchem II wojny światowej, jako major rezerwy, został powołany do wojska i przydzielony do 7. Szpitala Okręgowego WP. Dostał się do niewoli sowieckiej. Był więźniem w obozach w Ostaszku i Kozielsku. Zginął w Katyniu w 1940 r. Spoczywa na Polskim Cmentarzu Wojennym w Katyniu.

Bibl.: J.B. Gliński, *Słownik biograficzny lekarzy i farmaceutów – ofiar drugiej wojny światowej*, [t. 1], Wrocław 1997, s. 9-10; H. Malanowska, *Jan Bajoński*, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, R. 34, 1989, nr 4 (130), s. 264-265; *Pamięci pracowników uczelni poznańskich – ofiar zbrodni katyńskiej. Wystawa w siedemdziesiątą rocznicę tragedii. Poznań 12 kwietnia 2010*, wybór i oprac. A. Domalanus, biogramy A. Domalanus, W. Śmigieński, Poznań 2010, s. 15-16.

1. TABLICE

a) O nieregularnym kształcie: metal, całość upamiętnienia 263×193; wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1, hol (proj. Józef Petruk, współautor Rafał Kotwis, oprac. treści zespół pod kier. prof. dr. hab. Sylwestra Dworackiego, odlew Piotr Garstka i Piotr Szmyt – Pracownia Szymanowo s.c., odsł. 7 V 2009 r. podczas obchodów Jubileuszu 90-lecia UAM). Upamiętnienie składa się z szesnastu płyt. W centralnej części płyty 2.-15. z listą ofiar ułożoną alfabetycznie. Nad nimi pośrodku 1. płyta o nieregularnym kształcie: 50×97, z inskrypcją. Płyty 2.-4. oraz 13.-15. o wym. 61×49, płyty 5.-12. o wym. 45×49. U dołu 16. płyta: 35×97, z inskrypcją. Na 2. płycie nazwisko Docenta:

1. płyta: „**I UMĘCZONO NARÓD | POLSKI I ZŁOŻONO W GROBIE, | A KRÓLOWIE WYKRZYKNĘLI: | ZABILISMY I POCHOWALISMY WOLNOŚĆ. | A WYKRZYKNĘLI GŁUPIO, | BO POPEŁNIAJĄC OSTATNIĄ ZBRODNIĘ, | DOPEŁNILI MIARY NIEPRAWOŚCI SWYCH, | I KOŃCZYŁA SIĘ POTĘGA ICH WTENCZAS, | KIEDY SIĘ NAJWIĘCEJ CIESZYLI**” | **ADAM MICKIEWICZ, KSIĘGI NARODU I PIELGRZYMSTWA POLSKIEGO**

2. płyta: **JERZY ADAMOWICZ | ZYGFRYD AREND | MARIAN BAHR | JAN BAJOŃSKI | WITOLD BAŁACHOWSKI | BENEDYKT BANECKI | EDMUND BARANOWSKI | FELIKS BAŻYŃSKI | WANDA BEIMOWA | STANISŁAW BEŻYŃSKI | RYSZARD BIEHLER | JAN BILIŃSKI | WANDA BRZESKA**

3. płyta: **JÓZEF BRZÓSKA | WITOLD BURZYŃSKI | FRANCISZEK CHEŁKOWSKI | KAZIMIERZ CHODYNICKI | KAZIMIERZ CHMIELEWSKI | TADEUSZ CHRZAŚCZ | STANISŁAW CHWOJKA | JAN CICHOCKI | LUDWIK ĆWIKLIŃSKI | JACEK DELEKTA | BRONISŁAW DEMBIŃSKI | WŁADYSŁAW DESZCZKA | STANISŁAW DOBIŃSKI**

4. płyta: **BENON DOBROWOLSKI | JANUSZ DOMAKOWSKI | KAZIMIERZ DUCZKO | ZDZISŁAW DURCZEWSKI | WŁADYSŁAW EJSMONT | TADEUSZ ERECIŃSKI | JÓZEF FIJAK | MICHAŁ FRAŚ | WILHELM FRIEDBERG | MARCIN GALARDA | WACŁAW GIEBUROWSKI | BRONISŁAW GŁADYSZ | ANTONI GŁOWACKI**

5. płyta: **WŁADYSŁAW GODLEWSKI | SONIA GÓRZNA | BOLESŁAW GOŹDZIEJEWSKI | ALFONS GRZESIAK | WINCENTY HAREMBSKI | ZYGMUNT HETPER | STEFAN HOROSKIEWICZ | CZESŁAW JANKOWSKI | PIOTR JEŻ**

6. płyta: **BRONISŁAW JENDRZYŃSKI | STANISŁAW KALANDYK | BOGUCHWAŁ KALUSZA | ZBIGNIEW KAPUŚCIŃSKI | STANISŁAW KARWOWSKI | EDWARD KLICH | JÓZEF KLUPCZYŃSKI | MARIAN KNIAT | ZDZISŁAW KOZŁOWSKI**

7. płyta: **JÓZEF KRAMPERA | FELIKS KRAWIEC | TADEUSZ KROKOWSKI | JÓZEF KRUK | SEWERYN KRZYŻAŃSKI | TADEUSZ KUCZMA | ROMAN LESZCZYŃSKI | JANUSZ LIBICKI | WINCENTY ŁAPA**

8. płyta: **EDWARD ŁUCZAK | KAZIMIERZ ŁUKASIEWICZ | JAN MAJCHRZAK | ANDRZEJ MAJCHRZAK | KAZIMIERZ MATUSZEWSKI | JÓZEF MATZ | ZENON MEISSNEROWSKI | KAZIMIERZ MIKUSIŃSKI | JÓZEF MORAWSKI**

9. płyta: **AMBROŻY MOSZYŃSKI | WŁADYSŁAW OKIŃSKI | BOLESŁAW ORCHOWSKI | ROMUALD PACZKOWSKI | JÓZEF PACZOSKI | LEON PADLEWSKI | JERZY PANEK | STANISŁAW PAWLAK | STANISŁAW PAWŁOWSKI**

10. płyta: MAKSYMILIAN PIWIEC | FRANCISZEK POKORA | BRONISŁAW POLACKI | **HELENA POLACZKÓWNA** | LUDWIK POSADZY | WANDA PRAŻNOWSKA | **EDWARD RALSKI** | **FRANCISZEK RASZEJA** | ZOFIA RETZ

11. płyta: GUNTRAM ROLBIECKI | FRANCISZEK ROST | **ANTONI ROSZKOWSKI** | BRUNON ROTH | HELENA SIEKIEWSKA | WALERIAN SIKORSKI | ZBIGNIEW SIKORSKI | WŁADYSŁAW SINIECKI | JAN SKARŻYŃSKI

12. płyta: STANISŁAW SKOKOWSKI | **MICHAŁ SOBESKI** | **ROMUALD SPYCHALSKI** | WALERIAN SPYCHAŁA | STACHOWIAK JUNIOR | WANDA STARKOWSKA | WITOLD STECIUK | HELENA STECULANKA | **MICHALINA STEFANOWSKA**

13. płyta: MIECZYŚLAW STEIN | **BRONISŁAW STELMACHOWSKI** | STEFAN STROJNY | **STEFAN STUDNIARSKI** | CZESŁAW SWOROWSKI | JÓZEF SZUBERT | **ANTONI ŚMIESZEK** | **BOHDAN ŚWIDERSKI** | HALINA TABULSKA-NOWAKOWA | FELIKS TEODOROWICZ | JAN TERLECKI | **ADAM TOMASZEWSKI**

14. płyta: **KONSTANTY TROCZYŃSKI** | **ANTONI TRZECIESKI** | **TADEUSZ TUCHOLSKI** | EDWARD TWOROWSKI | ROMUALD WASILEWSKI | WITOLD WERNER | WALENTY WICIAK | LEOPOLD WIECZOREK | WIKTOR WIECZOREK | **TADEUSZ WIELGOSZ** | **JAN WIERTELAK** | FERDYNAND WIESNER | KAZIMIERZ WINIEWICZ

15. płyta: **FRANCISZEK WITASZEK** | STANISŁAW WŁAD | WŁADYSŁAW WŁOSZAK | FELIKS WOLNY | LUDWIK WÓJCIŃSKI | FELIKS WYDRA | **KAZIMIERZ ZAKRZEWSKI** | **LEON ZBYSZEWSKI** | **JANUSZ ZEYLAND** | **MARCIN ZIELIŃSKI** | ANTONI ŻOCHOWSKI | **TADEUSZ ŻURALSKI** | ...

16. płyta: W HOŁDZIE PRACOWNIKOM | UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO, | OFIAROM NIE-LUDZKIEGO CZASU OKUPACJI | NIEMIECKIEJ I SOWIECKIEJ | WSPÓLNOTA AKADEMICKA | UNIwersYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA | POZNAŃ 7 V 2009

Poniżej wryty napis: J. PETRUK, R. KOTWIS (fot. 1., s. 18).

Tablica ta, z inicjatywy rektora Stanisława Lorenca i „Stowarzyszenia Katyń w Poznaniu”, uzupełniona o zapis o sowieckiej okupacji wraz z wydłużoną listą ofiar, zastąpiła inną tablicę (odsł. 21 II 1972 r. podczas uroczystości 30-lecia Polskiej Partii Robotniczej ku czci zamordowanych i poległych w latach II wojny światowej pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, została zdjęta w 2009 r.). Zdemontowana **tablica** umieszczona była na ścianie półpiętra, nad schodami prowadzącymi do Rektoratu UAM; składała się z jedenastu płyt, na płytach 1.-10. w czterech kolumnach alfabetycznie umieszczone były nazwiska ofiar. Na 1. płycie nazwisko Docenta:

1. płyta: JERZY ADAMOWICZ | MARIAN BAHR | **JAN BAJOŃSKI** | BENEDYKT BANIECKI | EDMUND BARANOWSKI | FELIKS BAŻYŃSKI | WANDA BEJMOWA | **RYSZARD BIEHLER** | JAN BILIŃSKI | WANDA BRZESKA | BUDZYŃSKI | FRANCISZEK CHEŁKOWSKI

2. płyta: **KAZIMIERZ CHODYNICKI** | KAZIMIERZ CHMIELEWSKI | **TADEUSZ CHRZĄSZCZ** | STANISŁAW CHWOJKA | JAN CICHOCKI | **LUDWIK ĆWIKLIŃSKI** | JACEK DELEKTA | **BRO-NISŁAW DEMBIŃSKI** | **STANISŁAW DOBIŃSKI** | BENON DOBROWOLSKI | JANUSZ DOMA-KOWSKI | KAZIMIERZ DUCZKO | ZDZISŁAW DURCZEWSKI

3. płyta: WŁADYSŁAW EJSMONT | TADEUSZ ERECIŃSKI | JÓZEF FIJAK | MICHAŁ FRAŚ | MARCIN GALARDA | **WACŁAW GIEBUROWSKI** | **BRONISŁAW GŁADYSZ** | WŁADYSŁAW

KAZIMIERZ GODLEWSKI | SONIA GÓRZNA | BOLESŁAW GOŹDZIEJEWSKI | ALFONS GRZESIAK | ZYGMUNT HETPER

4. płyta: **STEFAN HOROSZKIEWICZ** | CZESŁAW JANKOWSKI | BRONISŁAW JĘDRZYŃSKI | **STANISŁAW KALANDYK** | BOGUSŁAW JÓZEF KALOSHAY-KALUSZA | **EDWARD KLICH** | JÓZEF KLUPCZYŃSKI | **MARIAN KNIAT** | JÓZEF KRAMPERA | **FELIKS KRAWIEC** | **TADEUSZ KROKOWSKI** | JÓZEF KRUK

5. płyta: **SEWERYN KRZYŻAŃSKI** | TADEUSZ KUCZMA | **ROMAN LESZCZYŃSKI** | **JANUSZ LIBICKI** | EDWARD ŁUCZAK | KAZIMIERZ ŁUKASIEWICZ | IGNACY MAJCHRZAK | ANDRZEJ MAJCHRZAK | KAZIMIERZ MATUSZEWSKI | JÓZEF MATZ | ZENON MEISNEROWSKI | KAZIMIERZ MIKUSIŃSKI | **JÓZEF MORAWSKI**

6. płyta: **WŁADYSŁAW OKIŃSKI** | BOLESŁAW ORCHOWSKI | **ROMUALD PACZKOWSKI** | **JÓZEF PACZOSKI** | **LEON PADLEWSKI** | JERZY PANEK | STANISŁAW PAWLAK | **STANISŁAW PAWŁOWSKI** | MAKSYMILIAN PIWIEC | FRANCISZEK POKORA | BRONISŁAW POLACKI | **HELENA POLACZKÓWNA** | LUDWIK POSADZY

7. płyta: ZOFIA PRAŻMOWSKA | **EDWARD RALSKI** | **FRANCISZEK RASZEJA** | ZOFIA RETZ | GUNTRAM JÓZEF ROLBIECKI | **ANTONI ROSZKOWSKI** | BRUNON ROTH | HELENA SIEKIERSKA | WALERIAN SIKORSKI | ZBIGNIEW SIKORSKI | WŁADYSŁAW SINIECKI | JAN SKARŻYŃSKI | STANISŁAW SKOKOWSKI

8. płyta: **MICHAŁ SOBESKI** | WALERIAN SPYCHAŁA | STACHOWIAK JUNIOR | WANDA STAR-KOWSKA | HELENA STECULANKA | **MICHALINA STEFANOWSKA** | **BRONISŁAW STELMACHOWSKI** | STEFAN STROJNY | **STEFAN STUDNIARSKI** | CZESŁAW SWOROWSKI | JÓZEF SZUBERT | **ANTONI ŚMIESZEK**

9. płyta: **BOHDAN ŚWIDERSKI** | HALINA TABULSKA-NOWAKOWA | FELIKS TEODOROWICZ | **ADAM TOMASZEWSKI** | **ANTONI TRZECIESKI** | **TADEUSZ TUCHOLSKI** | EDWARD TWOROWSKI | WITOLD WERNER | WALENTY WICIAK | LEOPOLD WIECZOREK | WIKTOR WIECZOREK | **TADEUSZ WIELGOSZ** | **JAN WIERTELAK**

10. płyta: KAZIMIERZ WINIEWICZ | **FRANCISZEK WITASZEK** | STANISŁAW WŁAD | WŁADYSŁAW WŁOSZAK | FELIKS WOLNY | LUDWIK WÓJCIŃSKI | FELIKS WYDRA | **KAZIMIERZ ZAKRZEWSKI** | **LEON ZBYSZEWSKI** | **JANUSZ ZEYLAND** | **MARCIN ZIELIŃSKI** | ANTONI ŻOCHOWSKI | **TADEUSZ ŻURAŁSKI**

11. płyta: WYBITNYM PROFESOROM ORAZ ODDANYM SPRAWIE | PRACOWNIKOM UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO | ZAMĘCZONYM W WIĘZIENIACH I OBOZACH KONCENTRACYJNYCH | ZMARŁYM NA SKUTEK REPRESJI WROGA, POLEGŁYM W WALCE | Z TERROREM HITLEROWSKIM W LATACH OKUPACJI /1939-1945/, | KTÓRZY ODDALI SWE ŻYCIE ZA PRAWDĘ I GODNOŚĆ CZŁOWIEKA | W OBRONIE NAUKI I KULTURY POLSKIEJ. DLA UCZCZENIA | ICH PAMIĘCI TABLICĘ TĘ POŁOŻYLI | REKTOR I SENAT | UNIWERSYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA³⁰ (fot. 2., s. 19).

Zob. też nazwiska wyróżnione.

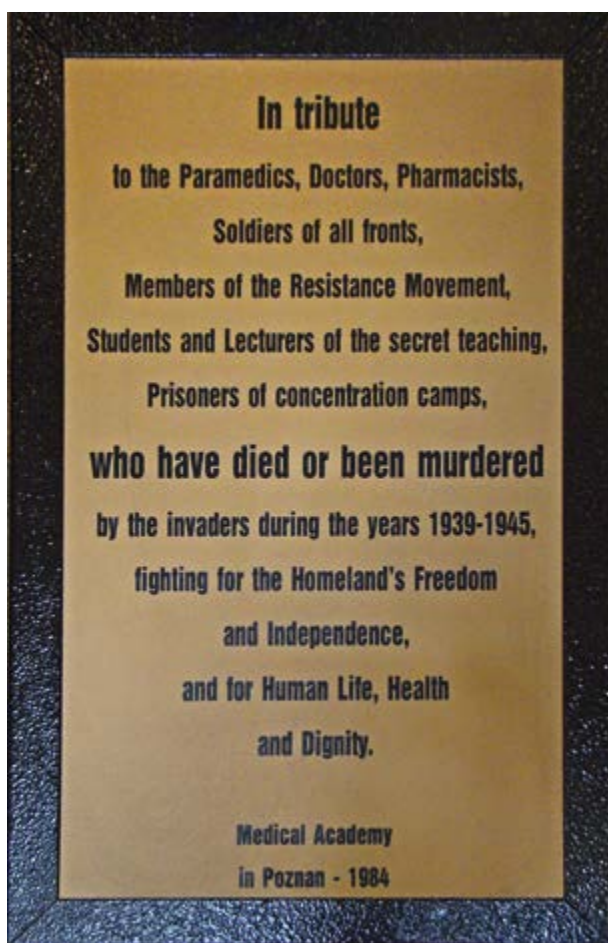
³⁰ Tekst inskrypcji z fotografii za: *W hołdzie pomordowanym*, Poznań 2009. Pierwotnie odsłonięcie tablicy miało odbyć się 9 V 1969 r. lub 1 X 1969 r. podczas obchodów jubileuszowych z okazji 50. rocznicy powstania Uniwersytetu. Zob. Szkiecy program uroczystości jubileuszowych 50-lecia Uczelni i 25-lecia PRL. Archiwum UAM, Rektorat, Jubileusz UAM 1967-1969, sygn. 349/6. Tablica przechowywana jest w magazynie Collegium Minus.

b) O nieregularnym kształcie; metal, 109×88; wspólne upamiętnienie ofiar okupacji niemieckiej, w tym wykładowców Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego; Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Collegium Anatomicum, ul. H. Święcickiego 6 (odśł. 23 II 1984 r. przy okazji nadania Akademii Medycznej w Poznaniu imienia Karola Marcinkowskiego), na elewacji: **W HOŁDZIE | SANITARIUSZOM, LEKARZOM, FARMACEUTOM, | ŻOŁNIERZOM WSZYSTKICH FRONTÓW, | UCZESTNIKOM RUCHU OPORU, | STUDENTOM I WYKŁADOWCOM TAJNEGO NAUCZANIA, | WIĘŹNIOM OBOZÓW KONCENTRACYJNYCH, | POLEGŁYM I POMORDOWANYM | W LATACH 1939-1945 PRZEZ NAJEŹDZCÓW | W WALCE O WOLNOŚĆ | I NIEPODLEGŁOŚĆ OJCZYZNY | ORAZ O ŻYCIE, ZDROWIE | I GODNOŚĆ CZŁOWIEKA || AKADEMIA MEDYCZNA | W POZNANIU – 1984 R.** (fot. 3).

3

– Wewnątrz budynku, jako część upamiętnienia wieloelementowego, **tablica** z angielskim tłumaczeniem tablicy wiszącej na elewacji: metal, 51×31 (pierwsza od prawej strony): **In tribute | to the Paramedics, Doctors, Pharmacists, | Soldiers of all fronts, | Members of the Resistance Movement, | Students and Lecturers of the secret teaching, | Prisoners of concentration camps, | who have died or been murdered | by the invaders during the years 1939-1945, | fighting for the Homeland's Freedom | and Independence, | and for Human Life, Health | and Dignity. || Medical Academy | in Poznan – 1984** (fot. 4).

■ Po lewej stronie od niej **tablica**: metal, 100×59: „**ŁATWO JEST MÓWIĆ O POLSCE | TRUDNIEJ DLA NIEJ PRACOWAĆ | JESZCZE TRUDNIEJ UMRZEĆ | A NAJTRUDNIEJ CIERPIEĆ**” || **PAMIĘCI PIĘCIU TYSIĘCY OFIAR | HITLEROWSKIEGO BARBARZYŃSTWA | SPALONYCH W CZASIE WOJNY | W KREMATORIUM W TYM BUDYNKU || MŁODZIEŻ AKADEMICKA** Poniżej tablica o nieregularnym kształcie: metal, 34×76: **10.V.1971** (fot. 5).

■ Po ich lewej stronie **tablica**: metal, 51×31: „It is easy to speak about Poland, | It is harder to work for Her, | even harder to die, | And the hardest – to suffer” || In memory of five thousand victims | of Nazi barbarity | incinerated during the World War II | in a crematory in this building. | The Academic Youth || May 10th, 1971 (fot. 5).

5

c) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej 1939-1945, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości (autor proj. Mariusz Kulpa, odsł. 26 IX 2007 r.).

W centrum pomnika trzy płyty metalowe powalone na oszklonej krypcie. Na płytach od strony północnej wizerunki: Orderu Virtuti Militari, Znak Polski Walczącej oraz godła Rzeczypospolitej Polskiej. W części południowo-zachodniej pomnika sześć kamiennych słupów, w tym pięć słupów z tablicami pamiątkowymi; nad całym założeniem sylwetki unoszących się orłów. Wokół pomnika, w części południowo-wschodniej, w trzech rzędach umieszczonych jest 40 płyt: metal, 150×100, z zamontowanymi tabliczkami imiennymi – ok. 1000 sztuk (1. rząd najbliższy bryły pomnika) (fot. 6 i fot. 7).

6

7

Fot. Piotr Namiota

W 3. rzędzie na 4. płycie: JAN BAJOŃSKI | DOCENT UNIW. POZN. | 1888-1940 | KATYŃ (fot. 8).

8

Na 1. słupie od strony północnej tablica: kamień, 145×70: POLSKIEMU | PAŃSTWU | PODZIEM-
NEMU | I JEGO SILE | ZBROJNEJ | ARMII KRAJOWEJ | 1939-1945 | WIELKOPOLANIE; od strony
wschodniej tablica: 145×50: BÓG | HONOR | OJCZYZNA

Na 2. słupie tablica: 145×50: SŁUŻBA ZWYCIĘSTWU | POLSKI – ZWIĄZEK WALKI | ZBROJ-
NEJ – ARMIA | KRAJOWA || TAJNA ORGANIZACJA | KONSPIRACYJNA || TAJNA POLSKA |
ORGANIZACJA WOJSKOWA || TAJNA ORGANIZACJA | WOJSKOWA || WIELKOPOLSKA |
ORGANIZACJA ZBROJNA || WOJSKO OCHOTNICZE || WIELKOPOLSKA | ORGANIZACJA
WOJSKOWA || POZNAŃSKA | ORGANIZACJA ZBROJNA || WOJSKOWA | ORGANIZACJA
ZIEM | ZACHODNICH || POLSKA NIEPODLEGŁA

Na 3. słupie tablica: kamień, 145×50: STRONNICTWO | NARODOWE – | NARODOWA ORGANI-
ZACJA | BOJOWA – ORGANIZACJA | JEDNOŚCI NARODOWEJ – | NARODOWA | ORGANIZACJA
WOJSKOWA || ZWIĄZEK JASZCZURCZY – | NARODOWE SIŁY | ZBROJNE || „OJCZYZNA” ||
STRONNICTWO LUDOWE – | BATALIONY CHŁOPSKIE || STRONNICTWO PRACY || „DLA
CIEBIE POLSKO” || TAJNA ORGANIZACJA | NARODOWA || 5. KOMITET NIESIENIA | POMOCY
|| „MIECZ I PŁUG” || KOMENDA OBROŃCÓW | POLSKI

Na 4. słupie tablica: kamień, 145×50: SZARE SZEREGI || ORGANIZACJA | HARCEREK || HAR-
CERSTWO POLSKIE || TAJNA ORGANIZACJA | HARCERSKA || TAJNA SIÓDEMKA || PAKT CZTE-
RECH || „LEŚNE ORŁY” || ODRODZENIE || „CZARNY LEGION” || POLSKA | ARMIA POWSTANIA,
|| „GRYF POMORSKI”, || OGNIWO, || OBRONA NARODU, || „WŁADYSŁAW SIKORSKI” | I INNE
REGIONALNE | ORGANIZACJE

Na słupie stojącym osobno tablica: kamień, 145×70: W OBLICZU | BOGA WSZECHMOGĄCE-
GO | I NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY, | KRÓLOWEJ KORONY POLSKIEJ, | KŁADĘ SWE RĘCE
NA TEN | ŚWIĘTY KRZYŻ, ZNAK MĘKI | I ZBAWIENIA, I PRZYSIĘGAM BYĆ | WIERNYM
OJCZYŹNIE MEJ, | RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ, | STAĆ NIEUGIĘCIE NA STRAŻY | JEJ HO-
NORU I O WYZWOLENIE | JEJ Z NIEWOLI WALCZYĆ | ZE WSZYSTKICH SIŁ – AŻ | DO OFIARY
MEGO ŻYCIA. | PREZYDENTOWI | RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ | I ROZKAZOM NACZELNE-

GO | WODZA ORAZ WYZNACZONEMU | PRZEZEŃ DOWÓDCY | ARMII KRAJOWEJ | BĘDĘ
BEZWGLĘDNIE POSŁUSZNY, | A TAJEMNICY NIEZŁOMNIE | DOCHOWAM, COKOLWIEK BY
MNIE | SPOTKAĆ MIAŁO.

W części północno-wschodniej pomnika ustawiona płyta: kamień, o kształcie nieregularnym:
80×127×15: **POMNIK POLSKIEGO PAŃSTWA PODZIEMNEGO | I ARMII KRAJOWEJ 1939-
1945 | AUTOR MARIUSZ KULPA · | ZBUDOWANY Z INSPIRACJI OKRĘGU WIELKOPOLSKA |
ŚWIATOWEGO ZWIĄZKU ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ · | ZE ZBIÓRKI PUBLICZNEJ ORAZ
WPŁAT SAMORZĄDÓW | WIELKOPOLSKICH · PRZEZ SPOŁECZNY KOMITET BUDOWY | POD
PRZEWODNICTWEM WŁODZIMIERZA BUCZYŃSKIEGO · | Z KIEROWNIKIEM BUDOWY
TADEUSZEM PATECKIM | 26 IX 2007 (fot. 9).**

9

Fot. Piotr Namiota

d) Imienna tabliczka: metal, 13×20; kaplica Katyńska, wspólne upamiętnienie ofiar NKWD; wydzielony aneks dziedzińca kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20. Upamiętnienie składa się z krzyża i trzech segmentów tabliczek z nazwiskami ofiar – pierwszy, umieszczony po jego lewej stronie, drugi i trzeci, na bocznej ścianie po prawej stronie. Nad krzyżem wizerunek Matki Boskiej Katyńskiej, nad nim napis: **CHARKÓW KATYŃ MIEDNOJE**, po lewej i prawej stronie od krzyża obrazy religijne, po prawej stronie metalowe godło Rzeczypospolitej Polskiej (fot. 10).

10

W segmencie tabliczek na bocznej ścianie: **MJR REZ. | DOC. DR JAN | BAJOŃSKI³¹ | LAT 51 | LEKARZ POZNAŃ | KATYŃ** (fot. 11).

11

³¹ Dnia 9 XI 2007 r. podczas uroczystości „Katyń Pamiętamy – Uczcijmy Pamięć Bohaterów” Jan Bajoński został mianowany pośmiertnie przez prezydenta Lecha Kaczyńskiego na stopień podpułkownika.

e) Imienna tabliczka: metal; Polski Cmentarz Wojenny w Katyniu; wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego zamordowanych przez NKWD (autorzy projektu cmentarza – zespół w składzie: artysta rzeźbiarz Zdzisław Pidek, artysta rzeźbiarz Andrzej Sołyga, architekci Wiesław i Jacek Synakiewicz; cmentarz otwarty 28 VII 2000 r.). Przy wejściu na cmentarz dwa żeliwne słupy z polskimi orłami wojskowymi. Główna aleja cmentarza wiedzie do zespołu ołtarzowego z podziemnym dzwonem, krzyżem i ścianą pamięci z nazwiskami zamordowanych oficerów. Przy ołtarzu płasko na ziemi umieszczona tablica: metal, z napisem: **W HOŁDZIE | PONAD 4400 | SPOCZYWAJĄCYM | W LESIE KATYŃSKIM | OFICEROM | WOJSKA POLSKIEGO | JEŃCOM WOJENNYM | Z OBOZU W KOZIELSKU | ZAMORDOWANYM | WIOSNĄ 1940 R. | PRZEZ NKWD || NARÓD POLSKI**
Nad inskrypcją godło Rzeczypospolitej Polskiej.

Tabliczki imienne z nazwiskami ofiar umieszczone są na murze po obu stronach alei biegnącej wokół cmentarza; na murze również płaskorzeźby z wizerunkami Krzyża Kampanii Wrześniowej 1939 i Krzyża Wirtuti Militari.

Na tabliczce napis: **Mjr | Jan | BAJOŃSKI | ur. 11 XII 1888 Raszków | k. Ostrowa Wlkp. | dr med., 7 szp. okr. | 1940** (fot. 12).

12

Fot. ze zbiorów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

f) Ściany Pamięci; wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego i funkcjonariuszy Polskiej Policji Państwowej – jeńców Ostaszkowa, Kozielska i Starobielska, ofiar NKWD; kościół Wojskowej Parafii Personalnej św. Agnieszki, ul. J. Dietla 30, Kraków; zob. M. Zieliński.

g) Kamień, 68×100; upamiętniająca złożenie ziemi z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków (odst. 6 XI 2004 r.): **TUTAJ ZŁOŻONO ZIEMIĘ PRZYWIE-**

ZIONĄ PRZEZ | KRAKOWSKIE WYPRAWY AKADEMICKIE W LATACH 1999-2004 | Z MIEJSC
 MĘCZEŃSTWA PROFESORÓW I STUDENTÓW | WYŻSZYCH UCZELNI II RZECZYPOSPOLITEJ |
 SACHSENHAUSEN, DACHAU, KATYŃ, CHARKÓW, | LWÓW, PALMIRY, PONARY, KUROPATY,
 MAJDANEK, | AUSCHWITZ, POZNAŃ, RAVENSBRÜCK, MAUTHAUSEN, | STANISŁAWÓW,
 WARSZAWA, NOWY WIŚNICZ, KRAKÓW || 6 LISTOPADA 2004

Nad datą, pośrodku wizerunek herbu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, po jego lewej stronie logo Stowarzyszenia **NECEDAT ACADEMIA**³²: wizerunek drzewa – nad nim napis: **NECEDAT**, pod nim: **ACADEMIA | 6 XI 1939³³ - 19 III 1945³⁴**, po prawej stronie od herbu UJ logo Bratniej Pomocy Akademickiej „**Cantianum**”: w centrum wizerunek dłoni ze świeczką, wokół której napis: **DOMINUS ILLUMINATIO MEA**³⁵, nad dłonią poziomo: **BRATNIA POMOC | AKADEMICKA**, pod nią poziomo: „**CANTIANUM**” (fot. 13).

13

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

³² Niech się Akademia nie poddaje.

³³ Data tzw. Sonderaktion Krakau.

³⁴ Data pierwszej powojennej inauguracji roku akademickiego na Uniwersytecie Jagiellońskim.

³⁵ Pan jest moim światłem.

Stanisław BARAŃCZAK

Poeta, tłumacz, krytyk literacki, adiunkt w latach 1973-1977 i 1980-1981.

Urodził się 13 XI 1946 r. w Poznaniu. W latach 1964-1969 studiował polonistykę na UAM i następnie podjął pracę jako asystent w Zakładzie Teorii Literatury Instytutu Filologii Polskiej. Po uzyskaniu w 1973 r. stopnia doktora nauk humanistycznych został adiunktem. W czasie studiów był współzałożycielem poznańskiej grupy poetyckiej „Próby” oraz pełnił nieformalną funkcję kierownika literackiego studenckiego Teatru Ósmego Dnia. Debiutował na łamach „Odry” w 1965 r. W latach 1965-1976 współpracował z prasą literacką: „Nurtem” (był kierownikiem działu literackiego), „Orientacją”, „Odrą”, „Twórczością”. Należał do Związku Literatów Polskich (1971-1983) oraz Polskiego PEN Clubu. Wielokrotnie wyróżniany za twórczość literacką – w 1972 otrzymał Nagrodę Fundacji Kościelskich, w 1980 Nagrodę Fundacji im. Alfreda Jurzykowskiego, w 1997 Nagrodę Wielką Fundacji Kultury i Nagrodę PEN Clubu im. Jana Parandowskiego, w 1999 Nagrodę Nike, a w 2009 r. Wrocławską Nagrodę Poetycką Silesius.

W grudniu 1975 r. podpisał „List 59”. We wrześniu 1976 r. był współorganizatorem Komitetu Obrony Robotników. W lipcu 1977 r. został dyscyplinarnie zwolniony z pracy na Uniwersytecie i objęty zakazem publikacji. W ciągu kolejnych trzech lat publikował pod pseudonimami teksty w oficjalnych i podziemnych wydawnictwach oraz czasopismach krajowych i zagranicznych. W styczniu 1978 r. był sygnatariuszem deklaracji Towarzystwa Kursów Naukowych. Po przemianach związanych ze strajkami w sierpniu 1980 r. i po zalegalizowaniu NSZZ „Solidarność” przywrócono Go na dawne stanowisko na UAM. Działal w NSZZ „Solidarność”.

W marcu 1981 r. wyjechał do Stanów Zjednoczonych i objął Katedrę Języka i Literatury Polskiej im. Alfreda Jurzykowskiego na Wydziale Sławistyki w Harvard University w Cambridge, początkowo jako *associate professor* w ramach trzyletniego kontraktu, następnie jako profesor na stałym etacie (do 1999 r.). Po wyjeździe z kraju kontynuował twórczość literacką na łamach polskich i zagranicznych czasopism oraz zajmował się przekładami. Był uznanym tłumaczem literatury na język polski.

Od 1983 r. członek zespołu redakcyjnego czasopisma „Zeszyty Literackie” wydawanego w Paryżu oraz w latach 1987-1990 redaktor naczelny „The Polish Review”. Stypendysta American Council of Learned Societies (1987) i Guggenheim Foundation (1989).

Działał w wielu organizacjach, m.in. w Funduszu Pomocy Niezależnej Literaturze i Kulturze Polskiej (we Francji), Komitecie Nagród Fundacji POLCUL (w Australii), Polish Institute of Arts and Sciences of America oraz Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie, American Association for Polish-Jewish Studies. Członek czynny PAU (od 2000).

Został uhonorowany tytułem doktora *honoris causa* przez Curry College w Milton (1982) oraz przez Uniwersytet Śląski w Katowicach (1995) i Uniwersytet Jagielloński (2006). Zmarł 26 XII 2014 r. w Newtonville. Spoczywa na cmentarzu Mount Auburn w Cambridge.

Bibl.: A. Szałagan, *Barańczak Stanisław ur. 1946*, w: *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik bibliograficzny*, t. 1: A-B, pod red. J. Czachowskiej i A. Szałagan, Warszawa 1994, s. 98-104; P. Śliwiński, *Stanisław Barańczak. Kalendarium*, <http://stronypoezji.pl> [dostęp: 20 VII 2020].

1. MURALE

a) Collegium Novum, Wydział Neofilologii UAM, aleja Niepodległości 4, elewacja od ul. Powstańców Wielkopolskich (autor Wojciech Wołyński; odsł. 18 X 2016 r. z okazji 70-lecia urodzin Poety oraz obchodów 40. rocznicy powstania Komitetu Obrony Robotników). Na muralu sylwetka Poety oraz fragment Jego wiersza *A tak niewiele brakowało* (z tomu *Ja wiem, że to niesłuszne*, wyd. Kraków 1981, s. 36): *A tak niewiele brakowało: mogłem | po prostu wraz z innymi podnieść rękę, | po prostu wraz z innymi ją opuścić – | aby w tej samej chwili wrosła ciężkim | łokciem w zielone sukno prezydialnych stołów, | w skórę wyściełającą przepastne siedzenia | czarnych limuzyn, w polakierowane | pulpity mównic, w bankietową biel | obrusów; [...]*

U dołu napis: *Stanisław Barańczak (1946-2014) | „A tak niewiele brakowało” – Adamowi Michnikowi (fot. 1).*

b) Stara Papiernia, ul. Szyperska 8-9, elewacja od ul. E. Estkowskiego (powstał w grudniu 2015 r.). Na muralu wiersz Poety *Jeżeli porcelana, to wyłącznie taka* (z tomu *Tryptyk z betonu, zmęczenia i śniegu*, wyd. Paryż 1981, s. 12): *Stanisław Barańczak | Jeżeli porcelana to wyłącznie taka || Jeżeli porcelana to wyłącznie taka | Której nie żal pod butem tragarza lub gąsienicą czołgu, | Jeżeli fotel, to niezbyt wygodny, tak aby | Nie było przykro podnieść się i odejść; | Jeżeli odzież, to tyle, ile można unieść w walizce, | Jeżeli książki, to te, które można unieść w pamięci, | Jeżeli plany, to takie, by można o nich zapomnieć | gdy nadejdzie czas następnej przeprowadzki | na inną ulicę, kontynent, etap dziejowy lub | świat || Kto ci powiedział, że wolno się przyzwyczajać? | Kto ci powiedział, że cokolwiek jest na zawsze? | Czy nikt ci nie powiedział, że nie będziesz nigdy | w świecie | czuł się jak u siebie w domu? (fot. 2).*

2

2. **PASAŻ** im. Stanisława Barańczaka, Collegium Maius, Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej UAM, ul. A. Fredry 10. Nad wejściem do pasażu **napis** złożonymi literami: **PASAŻ STANISŁAWA BARAŃCZAKA** (fot. 3).

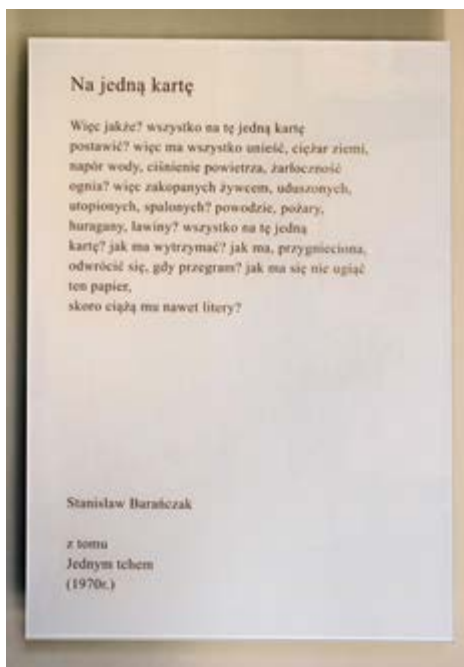
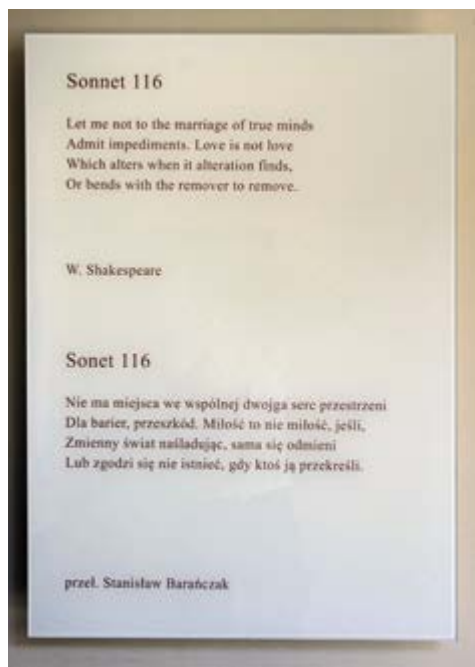
3

Fot. Eliza Król

W pasażu upamiętnienie wieloelementowe (nad. i odsł. 19 X 2016 r.):

1. płyta: szkło, 90×64: **Sonnet 116** || Let me not to the marriage of true minds | Admit impediments. Love is not love | Which alters when it alteration finds, | Or bends with the remover to remove. || W. Shakespeare || Sonet 116 | Nie ma miejsca we wspólnej dwojga serc przestrzeni | Dla barier, przeszkód. Miłość to nie miłość, jeśli, | Zmienny świat naśladując, sama się odmieni | Lub zgodzi się nie istnieć, gdy ktoś ją przekreśli || przeł. Stanisław Barańczak (fot. 4).

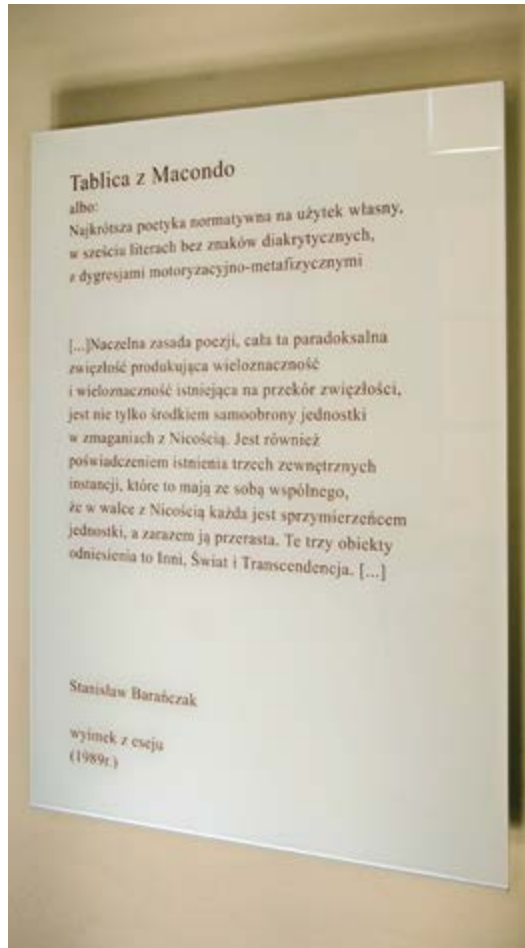
2. płyta: szkło, 90×64: **Na jedną kartę** || Więc jakże? wszystko na tę jedną kartę | postawić? więc ma wszystko unieść, ciężar ziemi, | napór wody, ciśnienie powietrza, żarłoczność | ognia? więc zakopanych żywcem, uduszonych, | utopionych, spalonych? powódzie, pożary, | huragany, lawiny? wszystko na tę jedną | kartę? jak ma wytrzymać? jak ma, przygnieciona, | odwrócić się, gdy przegram? jak ma się nie ugiąć | ten papier, | skoro ciążą mu nawet litery? || Stanisław Barańczak | z tomu | Jednym tchem | (1970 r.) (fot. 5).

3. płyta: szkło, 90×64: Tablica z Macondo | albo: | Najkrótsza poetyka normatywna na użytek własny, | w sześciu literach bez znaków diakrytycznych, | z dygresjami motoryzacyjno-metafizycznymi || [...] Naczelna zasada poezji, cała ta paradoksalna | zwięzłość produkująca wieloznaczność | i wieloznaczność istniejąca na przekór zwięzłości, | jest nie tylko środkiem samoobrony jednostki | w zmaganiach z Nicością. Jest również | poświadczeniem istnienia trzech

zewnątrznych | instancji, które to mają ze sobą wspólnego, | że w walce z Nicością każda jest sprzymierzeńcem | jednostki, a zarazem ją przerasta. Te trzy obiekty | odniesienia to Inni, Świat i Transcendencja. [...] || Stanisław Barańczak | wyimek z eseju | (1989 r.)

Tekst pochodzi ze zbioru esejów Poety pt. *Tablica z Macondo. Osiemnaście prób wytłumaczenia, po co i dlaczego się pisze*, Londyn 1990, s. 231 (fot. 6).

6

4. płyta, z portretem Poety nad inskrypcją: szkło, 105×64: Stanisław Barańczak | (1946-2014) | poeta, tłumacz, eseista, | działacz Komitetu Obrony Robotników i opozycji | demokratycznej w okresie PRL, | wykładowca Instytutu Filologii Polskiej UAM | i Harvard University, | człowiek mądry i odważny, mistrz, nauczyciel | i przyjaciel wielu poznańskich polonistów.

Pod portretem napis: Fot. Anna J. Barańczak (fot. 7).

fot. Anna J. Barańczak

Stanisław Barańczak
(1946-2014)

poeta, tłumacz, eseista,
działacz Komitetu Obrony Robotników i opozycji
demokratycznej w okresie PRL,
wykładowca Instytutu Filologii Polskiej UAM
i Harvard University,
człowiek mądry i odważny, mistrz, nauczyciel
i przyjaciel wielu poznańskich polonistów.

3. NAGRODA – STYPENDIUM im. Stanisława Barańczaka; jest częścią Poznańskiej Nagrody Literackiej (ustanowiona w 2015 r. przez ówczesnego rektora UAM prof. Bronisława Marciniaka i Prezydenta Miasta Poznania Jacka Jaśkowiaka).

Genetyk, profesor w latach 1948-1951.

Urodził się 1 IX 1903 r. w Wieliczce. W latach 1921-1925 studiował na wydziałach Filozoficznym i Rolniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1930 r. doktoryzował się na podstawie pracy z badań nad odmianami pszenicy ozimej. W latach 1925-1945 pracował w Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach (który w czasie okupacji działał pod nazwą Rolniczy Zakład Badawczy Generalnego Gubernatorstwa w Puławach). W latach 1935-1936 jako stypendysta Fundacji Rockefellera przebywał na stażu naukowym w Londynie. Odbył tam studia z dziedziny statystyki matematycznej i jej zastosowań w doświadczałnictwie i genetyce.

W 1945 r. habilitował się w zakresie hodowli roślin i doświadczałnictwa na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego i jako docent objął kierownictwo zorganizowanej przez siebie Katedry Doświadczałnictwa Rolniczego i Biometrii. W 1948 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. Od 1948 do 1950 r. był dziekanem Wydziału Rolniczo-Leśnego, a w roku akademickim 1950/1951 dziekanem Wydziału Rolniczego UP.

Po utworzeniu w 1951 r., z Wydziału Rolniczego i Wydziału Leśnego UP, Wyższej Szkoły Rolniczej został jej prorektorem. Funkcję tę pełnił do 1953 r. Od 1951 r. kierował Katedrą Genetyki i Hodowli Roślin i zorganizowanymi przez siebie: Zakładem Roślin Strączkowych Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin oraz Działem Roślin Motylkowych i Pastewnych Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa. W 1954 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego.

W 1954 r. zorganizował w Poznaniu nową placówkę PAN – Zakład Hodowli Roślin. Po połączeniu w 1961 r. z Zakładem Genetyki PAN w Skierniewicach, zakład ten został przemianowany na Zakład Genetyki Roślin PAN. Kierował nim nieprzerwanie do przejścia na emeryturę w roku 1973. Podczas pobytu w Kanadzie i USA (1958) wygłosił na tamtejszych uniwersytetach odczyty o dokonaniach polskich hodowców roślin.

W latach 1963-1970 pełnił obowiązki dyrektora Instytutu Biologii Stosowanej WSR. Był twórcą poznańskiej szkoły statystyki matematycznej i biometrii. Opublikował szereg prac z genetyki, hodowli i uprawy zbóż oraz z metodyki doświadczałnictwa. Był autorem podręcznika *Ogólna metodyka doświadczeń polowych w zarysie* (1935) oraz

inicjatorem i redaktorem naczelnym czasopism naukowych, m.in. „Przeglądu Doświadczalnictwa” i „Genetica Polonica”.

Od 1949 r. członek, w latach 1961-1972 prezes, a od 1975 członek honorowy PTPN. Członek korespondent (1952) i członek rzeczywisty PAN (od 1964). Inicjator i organizator Polskiego Towarzystwa Genetycznego. Zmarł 30 VII 1979 r. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN*. Część V: *Nauki rolnicze i leśne*, oprac. A. Śródka, Wrocław 1989, s. 26-29; T. Caliński, *Statystycy polscy*, Warszawa 2012, s. 23-29; Z. Gertych, *Stefan Barbacki 1903-1979*, Nauka Polska, R. 27, 1979, nr 8 (170), s. 139-140; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 21-25; A. Śródka, *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. I: A-G, Warszawa 1994, s. 79-81.

1. GŁAZ: wys. 120, obwód 300; pole inskrypcyjne 87×63; skwer przed budynkiem Kolegium Cieszkowskich Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 71 (odst. 29 VI 1987 r.): **PAMIĘCI | STEFANA BARBACKIEGO | 1903-1979 | PROFESORA ZWYCZAJNEGO | CZŁONKA POLSKIEJ | AKADEMII NAUK, | WSPÓŁTWÓRCY AKADEMII | ROLNICZEJ W POZNANIU³⁶ | TWÓRCY POZNAŃSKIEJ SZKOŁY | GENETYKI, HODOWLI ROŚLIN | I BIOMETRII, | WYBITNEGO UCZONEGO, | HUMANISTY, NAUCZYCIELA | I WYCHOWAWCY (fot. 1).**

2. KRAJOWA NAGRODA NAUKOWA z zakresu genetyki roślin im. Stefana Barbackiego za wyróżniające się prace naukowe (ustanowiona w 1994 r. z inicjatywy Instytutu Genetyki Roślin PAN).

³⁶ Zob. przypis 27.

Tadeusz BARTKOWSKI

Geograf, geograf fizyczny kompleksowy, geomorfolog, fizjograf, profesor w latach 1969-1992.

Urodził się 29 IX 1920 r. w Gninie (pow. nowotomyski). W latach 1945-1948 studiował geografię na Uniwersytecie Poznańskim. Już na studiach podjął pracę, najpierw jako asystent wolontariusz, a następnie asystent w Instytucie Geograficznym (do 1953). W 1951 r. uzyskał stopień doktora nauk matematyczno-przyrodniczych.

W latach 1953-1956 kierował Zespołem Fizjograficznym Pracowni Urbanistycznej w poznańskim „Miastoprojekcie”, a następnie w przedsiębiorstwie „Geoprojekt”. W 1956 r. powrócił do pracy w Instytucie Geograficznym UAM na stanowisko adiunkta w Katedrze Geografii Fizycznej. Habilitował się w 1960 r. W 1963 r. objął kierownictwo Zakładu Geografii Fizycznej (w 1965 r. przemianowanego na Zakład Geografii Fizycznej Stosowanej, a w 1972 r. – Zakład Geografii Fizycznej Kompleksowej) i kierował nim aż do śmierci. W 1969 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1975 r. został profesorem zwyczajnym.

W latach 1975-1981 pełnił funkcję dyrektora Instytutu Geografii Fizycznej UAM. Należał do współorganizatorów Wydziału Turystyki i Rekreacji poznańskiej Akademii Wychowania Fizycznego. W latach 1982-1987 kierował Zakładem Ochrony i Kształtowania Środowiska w Instytucie Geografii Przestrzennej Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.

Zajmował się problematyką zastosowań geografii fizycznej do celów praktycznych. Był inicjatorem prac związanych z kształtowaniem i ochroną środowiska przyrodniczego, ekologii krajobrazu rolniczego i ekologii miasta. Opracował podstawy teoretycznych i metodycznych ocen środowiska przyrodniczego, także w zakresie jego przydatności na potrzeby turystyki i rekreacji. Autor monografii geograficznej *Wielkopolska i Środkowe Nadodrze* (1970) oraz takich opracowań jak: *O formach strefy marginalnej na Nizinie Wielkopolskiej* (1967), *Metody badań geografii fizycznej* (1977), *Wypisy do geografii turystycznej* (1977).

Członek PTPN (od 1955), członek Polskiego Towarzystwa Geofizycznego, Polskiego Towarzystwa Balneologii, Bioklimatologii i Medycyny Fizykalnej, Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk o Ziemi i Polskiego Towarzystwa Geograficznego. Brał udział w pracach Międzynarodowej Unii Geograficznej i Międzynarodowej Asocjacji Ekologii Krajobrazu,

której był współzałożycielem oraz członkiem władz i organizatorem oddziału polskiego. Zasiadał w Radzie Naukowej Wielkopolskiego Parku Narodowego. Był też członkiem Komitetu Ochrony Środowiska, Komitetu Nauk Geograficznych i innych Komisji PAN. Zmarł 27 IV 1992 r. w Poznaniu. Spoczywa w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: Z. Drozdowska, *Tadeusz Bartkowski 1920-1992*, w: *Byli wśród nas. Wspomnienia i biogramy*, pod red. Z. Knakiewicz, wyd. 3 uzup., Poznań 2006, s. 374-375; S. Żynda, L. Kozacki, *Bartkowski Tadeusz 29.09.1920-27.04.1992*, w: *Dzieje nauk geograficznych i geologicznych na Uniwersytecie w Poznaniu*, t. II: *Biografie*, praca zbiorowa, zespół red. M. Marciniak [i in.], Poznań 2012, s. 159-164.

1. TABLICA o nieregularnym kształcie: kamień, 87×60; upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną geografów w gmachu Collegium Maius w latach 1920-2005 (odst. z inicjatywy prof. Andrzeja Kostrzewskiego); Collegium Maius, ul. A. Fredry 10, westybul: **85 LAT GEOGRAFII | W COLLEGIUM MAIUS | UNIwersYTETU | IM. ADAMA MICKIEWICZA || W TYM GMACHU | W LATACH 1920-2005 | ROZWIJAŁA SIĘ | POZNAŃSKA | SZKOŁA | GEOGRAFICZNA | POZNAŃ, 2 KWIETNIA 2005**

Nad inskrypcją, w lewym narożniku, wystający poza górną krawędź tablicy wizerunek siatki kartograficznej kuli ziemskiej (fot. 1).

2. SALA im. prof. Tadeusza Bartkowskiego (sala 21), Collegium Geographicum im. prof. Stanisława Pawłowskiego, Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM, ul. B. Krygowskiego 10. Nad drzwiami **napis: AULA | IM. PROF. | TADEUSZA BARTKOWSKIEGO** (fot. 2).

2

– Przy wejściu do sali **tablica** z portretem Profesora: tworzywo, 61×80: Prof. dr hab. Tadeusz Bartkowski urodził się 29 września 1920 | roku w miejscowości Gnin w powiecie nowotomyskim. Studia | geograficzne na Uniwersytecie Poznańskim ukończył w czerwcu | 1948 roku. Stopień doktora uzyskał w czerwcu 1951 roku, a doktora | habilitowanego w listopadzie 1960. Tytuł naukowy profesora | nadzwyczajnego otrzymał uchwałą Rady Państwa w 1969 roku, a | profesora zwyczajnego Rada Państwa nadała Mu uchwałą w 1975 | roku. Od roku 1972 do chwili swej śmierci kierował Zakładem | Geografii Fizycznej Kompleksowej. Wykształcił ponad 200 | magistrów geografii, był promotorem 12 prac doktorskich oraz | patronował 5 habilitacjom. | Bibliografia prac Profesora T. Bartkowskiego obejmuje 395 | pozycji, w tym 84 pozycje obcojęzyczne, z których do | najważniejszych należą książki: „O formach strefy marginalnej na | Nizinie Wielkopolskiej” (1967), „Wielkopolska i środkowe | Nadodrze” (1970), „Zastosowania geografii fizycznej” (1974, | 1986), „Metody badań geografii fizycznej” (1977), „Wypisy do | geografii turystycznej” (1977),

„Ochrona zasobów przyrody i zagospodarowania środowiska przyrodniczego” (1973, 1975, 1976), | „Kształtowanie i ochrona środowiska człowieka” (1979, 1981, | 1991), „Transurbacja miast Wielkopolski i niektóre zagadnienia | przestrzenno-planistyczne ich rozwoju oraz zastosowanie do nich | niektórych metod fizjografii urbanistycznej” (1981), „Dyskusja nad | pojęciem ekologii krajobrazu” (1983), „Krótka geografia skażeń i | zaburzeń w środowisku człowieka w Polsce, powstałych w wyniku | rozwoju społeczno-gospodarczego kraju – stan aktualny i prognoza | oraz propozycje rozwiązań konfliktów środowiskowych” (1992). | Na uwagę zasługują też liczne prace z zakresu geomorfologii | glacialnej dotyczące m.in. kemów i deglacji arealnej (koncepcja | martwego lodu), czy klasyfikacji form strefy marginalnej obszarów | zlodowacenia skandynawskiego na Niżu Środkowoeuropejskim. | Profesor T. Bartkowski wiele uwagi poświęcił problematyce | zastosowań geografii fizycznej do celów praktycznych (geografia | stosowana, której stał się prekursorem w Polsce). Otworzył też | geografom drogę do uznania ich kompetencji w dziedzinie | kształtowania i ochrony środowiska przyrodniczego. Profesor T. | Bartkowski miał znaczny udział w rozwoju nauki światowej. | Pozycja międzynarodowa Profesora w ostatnich latach życia | wiązała się z Jego działalnością w International Association for | Landscape [s] Ecology (IALE), której był współzałożycielem i | członkiem władz oraz założycielem oddziału polskiego. Na | licznych konferencjach międzynarodowych zyskiwał uznanie za | swoje oryginalne koncepcje badawcze oraz liczne propozycje | dotyczące uporządkowania spraw terminologicznych z zakresu | geografii kompleksowej i ekologii krajobrazu. | Sylwetkę naukową Profesora T. Bartkowskiego wyróżniały | następujące cechy: dążenie do poznania istoty zjawiska, wyjątkowo | duże czytanie, czerpanie dowodów dla swych tez naukowych z | obserwacji i pomiarów terenowych, nieprzeciętne zdolności do | metodycznego wyciągania wniosków, oryginalność w stawianiu tez, | niezwykła systematyczność i upór w dociekaniu prawdy naukowej | oraz bardzo imponujący i znaczący dorobek naukowy. | Prof. zw. dr hab. Tadeusz Bartkowski zmarł dnia 27 kwietnia | 1992 roku w Poznaniu. Został pochowany w Alei Zasłużonych na | cmentarzu junikowskim w Poznaniu.

|| Professor Tadeusz Bartkowski had a leading position in the | Polish geomorphology and integrated geography. He was [s] started | and developed new research orientations in physical geography and | landscape ecology contributing significantly to the development of | the integrated geography center in Poznań. | Professor Tadeusz Bartkowski was born on 29 September 1920 | in Gnin (Nowy Tomyśl county). In 1948 he got a master's degree in | geography at the University of Poznań. A Doctor's degree was | obtained in 1951. A Postdoctoral degree was received in 1960. He | received a scientific title of associate professor in 1969 and a title of | full professor in 1975. He educated more than 200 masters in | geography, specializing in integrated recognition of the | environment. He was also the promoter of 12 doctoral dissertations | and he patronized 5 habilitation [s]. | Bibliography of Professor T. Bartkowski includes 395 items. | The scientific work of T. Bartkowski can be divided into a physico- | geographical current and anthropogenic trend. At the end of his life, | both trends are combined in the integrated geography with an | emphasis on the application of planning, environmental | management and protection, landscape ecology and urban | ecogeosystematology. | The first great achievement of T. Bartkowski, was publishing a | book – a study entitled “The forms of the marginal zone of the | Wielkopolska

Lowland" (1967) as a synthetic approach to research | into glacial geomorphology (dead ice concept). In the 60s of the | twentieth century, Professor became the precursor of the physico- | geographical and comprehensive applied research in Poland | ("Wielkopolska and Środkowe Nadodrze", 1970). Professor | Tadeusz Bartkowski devoted much attention to the problems of | physical geography applications for practical purposes. The | development of assessment of the environment for planning enabled | him to publish a book entitled "Applications of physical geography" | (1974, 1986). The new field of applied research into physical | geography, and then integrated geography, did not have a | methodological database, nor terminology. By filling this gap T. | Bartkowski issued a series of articles on this subject and published | under his editorship of [s] books titled "The discussion of the concept | of environment used in the biological sciences and earth sciences" | (1980) and "Discussion on the concept of landscape ecology" | (1983). An important place in Prof. T. Bartkowski achievements has | a work, entitled "Research methods in physical geography" (1977). | A special place among the scientific syntheses of T. Bartkowski is a | repeatedly issued book titled "Management and protection human | environment" (1991). This handbook opened a way for geographers | for recognition of their competence in the field of management and | protection of environment. | International position of Professor in the last years of life was | connected with his work in the International Association for | Landscape Ecology (IALE), which he was a co-founder of and a | member of the authority and the founder of the Polish branch. | Prof. Tadeusz Bartkowski, died on April 27, 1992 in Poznań. He | was buried in the Avenue of Merit at the Junikowo cemetery in | Poznań.

Pomiędzy tekstem polskim i angielskim portret Profesora i napis: **Prof. zw. dr hab. | Tadeusz Bartkowski | (1920-1992) (fot. 3).**

Prof. dr hab. Tadeusz Bartkowski zmarł się 29 kwietnia 1992 roku w miejscowości Łódź w powiecie nowotomickim. Studiował geograficzne na Uniwersytecie Pomorskim składowy w sierpniu 1948 roku. Stopień doktora uzyskał w czerwcu 1951 roku, a doktorat habilitacyjny w listopadzie 1960. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego otrzymał odznaki Rady Państwa w 1969 roku, a profesora emerytowanego Rada Państwa nadała Mu odznaki w 1975 roku. Od roku 1972 do chwili swej śmierci kierował Zakładem Geografii Fizycznej Uniwersyteckiego Wydziału Nauk 200 magisterskie geografii, był promotorem 52 prac doktorskich oraz przewodniczącym habilitacji.

Bibliografia prof. Profesora T. Bartkowskiego obejmuje 393 prace, w tym 84 prace obcojęzyczne, z których do najważniejszych należą książki: „10 tematów studyjnych z geografii fizycznej w Wielkopolsce” (1967), „Wielkopolska i środkowa Nadodrza” (1976), „Zastosowania geografii fizycznej” (1974, 1986), „Składy badań geografii fizycznej” (1977), „Wzrosty i formy geografii fizycznej” (1977), „Ochrona środowiska przyrody i zagospodarowanie terenów wiejskich” (1973, 1975, 1976), „Kształtowanie i ochrona środowiska zielonego” (1979, 1981, 1991), „Transparacja zmian Wielkopolski i niektóre zagadnienia geosocjotopograficzne ich rozwoju oraz zastosowanie do nich niektórych metod geografii fizycznej” (1983), „Ochrona i pozycje ekologiczne krajów” (1988), „Kształtowanie i ochrona środowiska zielonego w Polsce, powstanie w wyniku rozwoju społeczno-gospodarczego kraje - stan aktualny i prognoza oraz perspektywy rozwoju krajów niemieckich” (1992).

Na uwagę zasługują też liczne prace z zakresu geomorfologii glacialnej dotyczące m. in. kwestii i degeneracji środowiska (konwulsyjne boki, czy klasyfikacje form szczytów i szczytów szczytów składowania skumulacyjnych na białym Szumie w Wielkopolsce).

Profesor T. Bartkowski wiele uwagi poświęcił problematyce zastosowania geografii fizycznej do celów praktycznych w geografii środowiska, której stał się jej prekursorem w Polsce. Otworzył też geografów drogę do uznania ich kompetencji w dziedzinie kształtowania i ochrony środowiska przyrodniczego. T. Bartkowski miał również udział w tworzeniu nauki o środowisku przyrodniczym. Profesora w ostatnich latach życia znalazła się a large number of applied research into physical geography, and then integrated geography, did not have a methodological database, nor terminology. By filling this gap T. Bartkowski issued a series of articles on this subject and published under his editorship of [s] books titled "The discussion of the concept of environment used in the biological sciences and earth sciences" (1980) and "Discussion on the concept of landscape ecology" (1983). An important place in Prof. T. Bartkowski achievements has a work, entitled "Research methods in physical geography" (1977). A special place among the scientific syntheses of T. Bartkowski is a repeatedly issued book titled "Management and protection human environment" (1991). This handbook opened a way for geographers for recognition of their competence in the field of management and protection of environment.

Sięćmię naukowe Profesora T. Bartkowskiego wyróżniają się szczególnie liczny dystans do porównania teorii sprawności i wykształcenia w tym zakresie, co jest tożsamością z obracającymi i porównaniem naukowymi, interpretację additivitas i metodycznym wyrażeniem teoretycznym, szczególnie w kierunku, na przykład wyrażeniem i jego w dziedzinie prądu naukowym, oraz bardzo inspiracyjną i znaczącą doświadczenia naukowymi.

Prof. zw. dr hab. Tadeusz Bartkowski zmarł dnia 27 kwietnia 1992 roku w Poznaniu. Został pochowany w Alei Zasłużonych na cmentarzu Junikowskim w Poznaniu.

**Prof. zw. dr hab.
Tadeusz Bartkowski
(1920 – 1992)**

Profesor Tadeusz Bartkowski had a leading position in the Polish geomorphology and integrated geography. He was started and developed new research orientations in physical geography and landscape ecology contributing significantly to the development of the integrated geography center in Poznań.

Profesor Tadeusz Bartkowski was born on 29 September 1920 in Goleniów (now: Tomaszów County). In 1948 he got a master's degree in geography at the University of Poznań. A doctor's degree was obtained in 1951. A PhD degree was received in 1960. He received a scientific title of associate professor in 1969 and a title of full professor in 1975. He educated more than 200 masters in geography, specializing in integrated management of the environment. He was also the promoter of 52 doctoral dissertations and he presided 7 habilitations.

Bibliography of Professor T. Bartkowski includes 393 items. The scientific work of T. Bartkowski can be divided into a physico-geographical career and subsequent work. To the end of his life, both fields are combined in the integrated geography with an emphasis on the application of planning, environmental management and protection, landscape ecology and urban geomorphology.

The first great achievement of T. Bartkowski was publishing a book - a study entitled "The limits of the marginal zone of the Wielkopolska Lowland" (1967) as a synthetic approach to research into glacial geomorphology (dead ice concept). In the 60s of the twentieth century, Professor became the precursor of the physico-geographical and comprehensive applied research in Poland ("Wielkopolska and Środkowe Nadodrza", 1976). Professor Tadeusz Bartkowski devoted much attention to the problems of physical geography applications for practical purposes. The development of assessment of the environment for planning enabled him to publish a book entitled "Applications of physical geography" (1974, 1986). The new field of applied research into physical geography, and then integrated geography, did not have a methodological database, nor terminology. By filling this gap T. Bartkowski issued a series of articles on this subject and published under his editorship of [s] books titled "The discussion of the concept of environment used in the biological sciences and earth sciences" (1980) and "Discussion on the concept of landscape ecology" (1983). An important place in Prof. T. Bartkowski achievements has a work, entitled "Research methods in physical geography" (1977). A special place among the scientific syntheses of T. Bartkowski is a repeatedly issued book titled "Management and protection human environment" (1991). This handbook opened a way for geographers for recognition of their competence in the field of management and protection of environment.

International position of Professor in the last years of life was connected with his work in the International Association for Landscape Ecology (IALE), which he was a co-founder of and a member of the authority and the founder of the Polish branch.

Prof. Tadeusz Bartkowski, died on April 27, 1992 in Poznań. He was buried in the Avenue of Merit at the Junikowo cemetery in Poznań.

3

– W sali **tablica** z portretem Profesora: tworzywo, 100×70: Prof. dr hab. Tadeusz Bartkowski || Był prekursorem badań z dziedziny turystyki i rekreacji w poznańskim ośrodku geo- | graficznym. W latach 60. XX w. podejmował ważne zagadnienia, istotne również współcze- | śnie. Poszukiwał metod odnośnie kompleksowej oceny środowiska przyrodniczego dla po- | trzeb turystyki, czy określenia dopuszczalnych granic obciążenia przyrody ruchem turystycz- | nym. Wiele uwagi poświęcał problemowi sezonowości w turystyce oraz regionalizacji tury- | stycznej. Dążył także do zdefiniowania i uporządkowania terminologii turystycznej. Podsu- | mowaniem prac z lat 60. i 70. XX w. było dwutomowe opracowanie zatytułowane *Wypisy do | geografii turystycznej*, cz. I (1977) i II (1980), opublikowane w Serii Monografie, Podręczniki, | Skrypty AWF w Poznaniu. | Zainteresowania Pana Profesora wyznaczyły kierunki badań kolejnym pokoleniom | geografów. Jego prace stanowią niezmiennie źródło zarówno wiedzy, jak też inspiracji. (fot. 4).

4

Ryszard BIEHLER

Leśnik, profesor w latach 1924-1945.

Urodził się 4 X 1878 r. w Bauske (Łotwa). W latach 1899-1903 studiował leśnictwo w Wyższej Szkole Technicznej w Karlsruhe i Akademii Leśnej w Monachium. W 1904 r. otrzymał stopień doktora filozofii i magistra nauk wyzwolonych na Uniwersytecie w Giessen.

W okresie od 1904 do 1916 r. był inspektorem lasów, zarządzającym majątkami ziemskimi ordynacji książąt Radziwiłłów w Nieświeżu oraz organizatorem gospodarstwa leśnego w Białej Cerkwi na Ukrainie (1906-1908). W 1908 r. został asystentem w Katedrze Leśnictwa na Politechnice w Rydze. Od 1911 do 1915 r., będąc już docentem, zarządzał nadleśnictwem naukowo-doświadczalnym w Grikken w Kurlandii.

W latach 1918-1920 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Leśnego SGGW i kierownika naukowego Lasów Doświadczalnych w Rogowie. Po nominacji w 1919 r. na profesora zwyczajnego kierował Zakładem Hodowli Lasu. Od 1921 r. był inspektorem Zarządu Okręgowego Lasów Państwowych w Wilnie oraz w Gdańskiej Dyrekcji Lasów Państwowych.

W 1924 r. został zatrudniony jako profesor zwyczajny w Katedrze Szczegółowej Uprawy Roślin na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego. Następnie podjął obowiązki kierownika Katedry Hodowli Lasu, którą kierował do 1939 r. Jednocześnie został delegatem Rady Wydziału Rolniczo-Leśnego UP ds. Nadleśnictwa Zielonka. W okresie II wojny przebywał w swym majątku w Porzeczcu na Wileńszczyźnie.

W pracy naukowej prowadził m.in. badania nad możliwością stosowania gospodarki bezrzębowej w lasach Wielkopolski oraz nad aklimatyzacją i rozwojem drzew obcego pochodzenia. Był autorem trzypomowego podręcznika *Hodowla lasu* (1922) oraz kilku opracowań dotyczących hodowli zwierzyny i ptactwa łownego do trzeciego tomu dzieła zbiorowego *Hodowla zwierzyny*. Pisał artykuły na temat uprawy lasu w dziale naukowym „Kalendarza Leśnego Informacyjnego” wydawanego w Wilnie.

Działal w Komisji Doświadczalnictwa Leśnego przy Ministrze Rolnictwa, a także w innych komisjach szacujących wartości lasów i decydujących w sprawie odnowienia terenów leśnych zniszczonych przez działania I wojny światowej oraz owady w Dyrekcji Lasów Państwowych w Wilnie, Toruniu, Bydgoszczy i Poznaniu. Członek PTPN od 1924 r. oraz członek Towarzystwa Naukowo-Leśnego Finlandii.

Zmarł 1 V 1945 r. w Wilnie. Spoczywa na cmentarzu w Balingródku koło Święcian na Litwie.

Bibl.: A. Dziętkowski, *Biehler Ryszard (1878-1945)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 53-54; W. Kowalkowski, *Biehler Ryszard, prof. dr – leśnik, specjalista w zakresie hodowli lasu*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 29-32; K. Urbański, *Ryszard Biehler (1878-1945)*, w: *Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919-2009. Nauka dla praktyki leśnej*, pod red. J. Brody, Poznań 2009, s. 264-265.

TABLICA: wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 2. płycie:
RYSZARD BIEHLER

Stanisław BIERNACKI

Farmaceuta, farmakognosta, profesor w latach 1924-1931.

Urodził się 14 VII 1875 r. w Warszawie. Studiował chemię sądową w Instytucie Farmaceutycznym na Uniwersytecie w Dorpacie, uzyskując dyplom prowizora farmacji. Następnie kontynuował naukę chemii sądowej i bakteriologii jako praktykant w laboratorium chemicznym Cesarskiego Instytutu Medycyny Doświadczalnej w Sankt Petersburgu, uzyskując w 1909 r. dyplom magistra farmacji. Według prawa rosyjskiego praca magisterska farmaceutów była równorzędna z pracą doktorską lekarzy.

Po powrocie do Warszawy przez trzy lata zarządzał apteką i jednocześnie pracował m.in. w pracowni bakteriologicznej Kliniki Terapeutycznej Szpitala Dzieciątka Jezus oraz w Pracowni Serologicznej Warszawskiego Towarzystwa Naukowego. Wyniki badań ogłaszał w „Biochemische Zeitschrift”. W 1916 r. rozpoczął pracę jako młodszy asystent w Katedrze Botaniki i starszy asystent w Katedrze Farmakognozji i Botaniki Lekarskiej Uniwersytetu Warszawskiego.

W 1919 r., na zaproszenie rektora Uniwersytetu Poznańskiego, prof. Heliodora Święcickiego, przybył do Poznania i jako zastępca profesora przystąpił do organizowania Zakładu Farmakognozji i Botaniki Oddziału Farmaceutycznego UP. W 1924 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego. Pełnił obowiązki zastępcy dyrektora Oddziału Farmaceutycznego przy Wydziale Filozoficznym UP i zasiadał w Senacie Uniwersytetu.

Wchodził w skład Państwowej Komisji Egzaminacyjnej, która w Poznaniu, do 1927 r. nadawała tytuł aptekarza aprobowanego. Był członkiem Komisji Farmakognostycznej do opracowania *Farmakopei Polskiej II*. Prowadził też wykłady i ćwiczenia dla lekarzy powiatowych i inspektorów farmaceutycznych. Jego działalność naukowa i publikacje początkowo dotyczyły zagadnień chemii fizjologicznej, bakteriologii i serologii.

Po przyjeździe do Poznania kontynuował rozpoczęte w Warszawie badania surowców zawierających glikozydy nasercowe, które w tym czasie odgrywały ważną rolę w leczeniu. Był twórcą preparatów leczniczych, z których jeden produkowany był do końca lat 50. Napisał pracę *Nerium oleander* („Wiadomości Farmaceutyczne”, 1920, nr 11), uznaną za pierwszą poznańską pracę farmakognostyczną.

Członek PTPN (od 1924) i Towarzystwa Miłośników Historii Medycyny. Zmarł 12 VI 1931 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Bibl.: I. Matławska, A. Magowska, J. Majewski, *Pamięci profesora Stanisława Biernackiego*, Fakty UMP 2013, nr 2, s. 19; A. Magowska, *Poznański Oddział Farmaceutyczny w okresie międzywojennym*, Medycyna Nowożytna. Studia nad kulturą medyczną, t. 7, 2000, z. 1, s. 112-114.

TABLICA: metal, 28×36; Collegium prof. Józefa Chmiela, Katedra i Zakład Farmakognozji Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. H. Święcickiego 4: **Prof. dr hab. Stanisław Biernacki | (1875-1931) | Organizator i Pierwszy Kierownik | Katedry Farmakognozji w Poznaniu w latach 1919-1931 | Promotor pierwszej rozprawy doktorskiej wykonanej w Katedrze | Autor publikacji z zakresu farmakognozji, | chemii fizjologicznej, bakteriologii i serologii | Ceniony Nauczyciel farmaceutów i lekarzy | Szlachetny Człowiek o szerokiej wiedzy i niezwyklej pracowitości (fot. 1).**

– W Zakładzie Farmakognozji UM również **popiersie**: wys. 47, szer. 21, głęb. 25, na podstawie: drewno (przekazane przez córkę Barbarę Biernacką-Gzell; odsł. popiersia i tablicy 12 III 2013 r.). Z tyłu popiersia wyryty napis: **B. Bielawski. Poznań 1931** (fot. 2).

2

Lekarz neurolog, psychiatra, profesor w latach 1921-1935.

Urodził się 20 VIII 1881 r. w Warszawie. Studiował medycynę na Uniwersytecie Warszawskim (1900-1905), dyplom lekarza uzyskał w Kazaniu w 1906 r. Następnie pracował w szpitalu dla umysłowo chorych w Rheinau w Szwajcarii, w laboratorium anatomicznym Uniwersytetu w Zurychu (1908-1910) oraz w Paryżu na oddziałach szpitalnych neurologów: Józefa Babińskiego, Fulgence'a Raymonda i Jules'a Déjérine'a.

W 1910 r. podjął pracę jako asystent w Klinice Chorób Nerwowych i Umysłowych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Habilitował się w 1917 r. w zakresie neurologii i psychiatrii. W latach 1919-1921 był prymariuszem Oddziału dla Umysłowo Chorych Szpitala św. Łazarza w Krakowie.

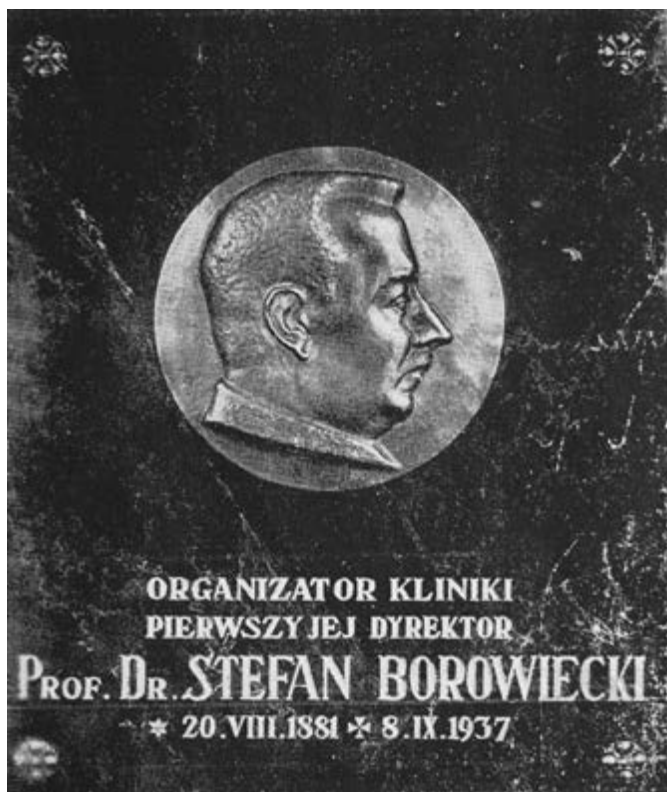
Od 1921 r., jako profesor nadzwyczajny, kierował Katedrą Neurologii i Psychiatrii na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego oraz pełnił obowiązki ordynatora Oddziału dla Umysłowo Chorych Szpitala Miejskiego w Poznaniu przy ul. Grobla. W latach 1922-1925, dzięki Jego staraniom, powstała Uniwersytecka Klinika Neurologiczna z pracownią biochemiczną i histopatologiczną, mieszcząca się w dawnych koszarach przy ul. Północnej. Zabiegał o utworzenie nowoczesnej kliniki neurologiczno-psychiatrycznej według przygotowanego przez siebie planu budowy. W 1923 r. został mianowany profesorem zwyczajnym. W roku akademickim 1929/1930 piastował funkcję dziekana Wydziału Lekarskiego UP.

Przyczynił się m.in. do uruchomienia Zakładu Medycyny Sądowej. Pełnił funkcje przewodniczącego Sądu Izby Lekarskiej Poznańsko-Pomorskiej, w latach 1929-1935 prezesa Wydziału Lekarskiego PTPN (członek od 1920) oraz prezesa Poznańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego. W 1933 uczestniczył w organizowaniu Polskiego Towarzystwa Neurologicznego i został jego wiceprezesem, a w 1937 r. prezesem. Publikował rozprawy z dziedziny neurologii i psychiatrii. Dwie z nich weszły na stałe do dorobku nauki światowej: *Badania porównawczo-anatomiczne i doświadczalne nad istotą szarą mostu Varola i jej połączeniami* (1911) oraz *O tzw. arinencefalii i jej stanowisku wśród wad rozwojowych mózgu* (1917). Zmarł 8 IX 1937 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cytadeli (dawnym cmentarzu parafii pw. św. Wojciecha, aleja Armii Poznań).

Bibl.: G. Herczyńska, *Stefan Borowiecki (1881-1937)*, Postępy Psychiatrii i Neurologii, t. 15, 2006, z. 1, s. I-VIII; R. Meissner, *Borowiecki Stefan Józef (1881-1937)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 73-74; M. Wender, *Borowiecki Stefan Józef*, w: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku*, t. 1, z. 4, pod red. Z. Podgórskiej-Klawe, oprac. B. Urbanek, Warszawa 1996, s. 11-13.

TABLICA: Klinika Neurologiczno-Psychiatryczna Uniwersytetu Poznańskiego, ul. Północna 10 (autor proj. Jan Wysocki, wyk. medalionu Krystyna Dąbrowska, odst. 30 I 1938 r., tablica obecnie nieistniejąca): **ORGANIZATOR KLINIKI | PIERWSZY JEJ DYREKTOR | PROF. DR. [s] STEFAN BOROWIECKI | *20.VIII.1881 †8.IX.1937**

Nad inskrypcją medalion z wizerunkiem Profesora. Prawdopodobnie ten medalion lub taki sam jak ten, znajdował się w **Sali** im. prof. dr. Anatola Dowżenki w Szpitalu Klinicznym im. Heliodora Święcickiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. S. Przybyszewskiego 49 (umieszczony tam między 1976 a 1979 r.; sala i medalion obecnie nieistniejące). Tekst inskrypcji z fotografii za: *Akademia ku czci śp. prof. Borowieckiego*, Nowiny Lekarskie, R. 50, 1938, z. 4, s. 134 (fot. 1).

Fot. za: *Akademia ku czci śp. prof. Borowieckiego*

Jerzy Marian BRZEZIŃSKI

Psycholog, profesor w latach 1989-2017.

Urodził się 13 IV 1947 r. w Pelplinie, gdzie w 1965 w tamtejszym Liceum Ogólnokształcącym zdał maturę. Następnie, w 1967, podjął studia magisterskie w zakresie psychologii na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UAM, które ukończył w 1972 r. W 1975 na tym wydziale uzyskał stopień doktora w zakresie filozofii, a w 1978 r. stopień doktora habilitowanego w zakresie psychologii na Wydziale Nauk Społecznych UAM. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1989, a profesorem zwyczajnym został w 1993 r.

W latach 1981-1985 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Nauk Społecznych, został odwołany z tej funkcji z powodów politycznych przez ówczesnego ministra szkolnictwa wyższego, ponownie pełnił tę funkcję w latach 1990-1996. Od roku 1987 do 1990 oraz od 1999 do 2016 pełnił obowiązki dyrektora Instytutu Psychologii UAM. Był założycielem i pierwszym kierownikiem Zakładu Podstaw Badań Psychologicznych (1978-2015).

W latach 1997-2014 był profesorem zwyczajnym w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej.

Zainteresowania naukowe Profesora obejmują metodologię, psychologię, filozofię nauki, diagnostykę psychologiczną, psychometrię, skalę inteligencji, naukometrię, etykę badań naukowych i zawodu psychologa oraz ideę uniwersytetu. Jest autorem licznych prac z zakresu tych zagadnień, m.in.: *Zastosowanie analizy wariancji w eksperymentalnych badaniach psychologicznych* (wspólnie z Ryszardem Stachowskim, 1984), *Badania eksperymentalne w psychologii i pedagogice* (2008), *Metodologia badań psychologicznych. Wydanie nowe* (2019), *O psychologii, nauce i uniwersytecie. Wybór tekstów* (2017) oraz z zakresu etyki zawodowej, m.in. *Etyka zawodu psychologa. Wydanie nowe* (wspólnie z Barbarą Chyrowicz, Zuzanną Toeplitz i Małgorzatą Toeplitz-Winiewską (2019).

Jest współautorem polskiej adaptacji i normalizacji *Skali Inteligencji Davida Wechslera dla Dorosłych WAIS-R* (red. J. Brzeziński, E. Hornowska), *Skala Inteligencji Wechslera WAIS-R. Polska adaptacja, standaryzacja, normalizacja i wykorzystanie w diagnostyce*

ce psychologicznej (1993) oraz J. Brzeziński, M. Gaul, E. Hornowska, A. Jaworowska, A. Machowski, M. Zakrzewska, *Skala Inteligencji D. Wechslera dla Dorosłych. Wersja zrewidowana – renormalizacja WAIS-R(PL). Podręcznik* (2004).

Redaktor kwartalnika PAN „Nauka” oraz wspólnie z K. Łastowskim „Poznańskich Studiów z Filozofii Nauki”, a także serii wydawniczych „Wykłady z Psychologii” oraz „Nowe Tendencje w Psychologii”. Jest też członkiem redakcji i komitetów redakcyjnych czasopism z obszaru nauk społecznych i nauk humanistycznych.

Członek korespondent (od 1998 r.) i członek rzeczywisty (od 2007 r.) PAN, członek Komitetu Psychologii i Komitetu Etyki w Nauce PAN. Członek Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, członek Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów (od 1991 r.), przewodniczący Rady Kuratorów Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych PAN (2011-2016) oraz członek Prezydium PAN (2007-2018) i członek Prezydium Oddziału PAN w Poznaniu (od 1998 r.). Jest ekspertem Polskiej Komisji Akredytacyjnej.

Został uhonorowany tytułem doktora *honoris causa* przez Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (2010), Uniwersytet Gdański (2010) oraz Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (2018). W 2015 r. Uniwersytet Śląski nadał Mu godność Profesora Honorowego. 28 VII 2020 r. odbyła się uroczystość wręczenia Profesorowi medalu *Homini Vere Academico*, przyznawanego przez Rektora UAM.

Bibl.: materiały otrzymane od prof. J.M. Brzezińskiego.

1. STATUETKI

a) „Teofrast Superstar”, nagroda specjalna przyznawana za wybitny wkład w rozwój psychologii przez miesięcznik psychologiczny „Charaktery”; statuetka: metal, wys. 34, u dołu statuetki **tabliczka**: metal, 50×40 mm: **Teofrast Superstar | dla Profesora | JERZEGO MARIANA | BRZEZIŃSKIEGO | za utrzymywanie | wysokich standardów | metodologicznych i etycznych | w dziedzinie psychologii jako nauki || Warszawa, 11 października 2018**

Na tabliczce nad inskrypcją logo czasopisma psychologicznego „Charaktery” (fot. 1).

b) szkło, 19×18, podstawa wys. 20 mm:

Centralnie napis: **Profesor JERZY BRZEZIŃSKI | ZASŁUŻONY DLA POLSKIEJ PSYCHOLOGII || WARSZAWA 2018 r.**, nad nim logo Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, powyżej napis: **POLSKIE TOWARZYSTWO PSYCHOLOGICZNE** (fot. 2).

1

Fot. Przemysław Król

2

Fot. Przemysław Król

2. MEDALE

a) Brąz, średnica 150 mm, wybity z okazji nadania Profesorowi tytułu doktora *honoris causa* przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w 2010 r.:

Awers: centralnie poziomo napis: **GEORGIUM | BRZEZIŃSKI**, wokół napisu wieniec z gałązki laurowej, w otoku górą **VIRUM CLARISSIMUM AC DOCTISSIMUM**³⁷.

Rwers: centralnie godło UAM, w otoku górą: **INSTYTUT PSYCHOLOGII UNIwersytet IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU** (fot. 3).

Fot. Roman Kosmala

b) Jednostronny: metal, średnica 120 mm; wyróżnienie osób, stowarzyszeń, organizacji społecznych, fundacji i podmiotów gospodarczych zasłużonych dla Miasta i Gminy Pelplin (nad. w 2010 r.): centralnie wizerunek Katedry pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Pelplinie, w otoku napis: **ZASŁUŻONY DLA MIASTA I GMINY PELPLIN**

Do medalu dołączona **tabliczka**: metal, 50×86 mm: *pan prof. dr hab. | Jerzy Brzeziński | Pelplin, listopad 2010* (fot. 4).

Fot. Przemysław Król

³⁷ Mężowi najslawniejszemu i najuczestszemu.

Etnolog, socjolog, historyk, profesor w latach 1959-1984.

Urodził się 17 IV 1914 r. w Grodzisku Dolnym (pow. leżajski). W latach 1934-1936 kształcił się w Wyższym Katolickim Studium Społecznym w Poznaniu. Następnie studiował socjologię na Uniwersytecie Warszawskim (1937-1939). W 1939 r. odbył w Danii staż naukowy związany z badaniami emigracji wiejskiej.

Podczas okupacji przebywał w rodzinnej wsi, w której uczestniczył w podziemnym ruchu ludowym i kierował Delegaturą Polskiego Komitetu Opiekuńczego. Jesienią 1945 r. ukończył studia socjologiczne na Uniwersytecie Poznańskim. W 1946 r. został asystentem wolontariuszem w Katedrze Historii i Socjologii Wsi na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP.

W 1947 r. uzyskał stopień doktora i w następnym roku, jako adiunkt, przeszedł do Katedry Socjologii na Wydziale Humanistycznym. Następnie, po likwidacji studiów i jednostek socjologicznych, w 1951 r. podjął pracę w Katedrze Historii Gospodarczej na Wydziale Filozoficzno-Historycznym.

W 1954 r. otrzymał stanowisko zastępcy profesora w Katedrze Historii Polski na Uniwersytecie Łódzkim. W 1955 r. został docentem.

W 1956 r. powrócił do Poznania, by objąć utworzony dla Niego Zakład Historii Kultury Materialnej na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UAM. Od 1958 r. kierował Katedrą Etnografii. W 1959 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, w 1966 r. został profesorem zwyczajnym. W latach 1962-1964 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego, a w latach 1965-1968 prorektora. Po przejściu na emeryturę w 1984 nadal prowadził wykłady i seminaria w Instytucie Etnologii, powstałym w wyniku przekształcenia w 1982 r. Katedry Etnografii. Prowadził wykłady i seminaria w Wyższym Seminarium Duchownym, a także w Instytucie Duszpasterstwa Emigracyjnego w Poznaniu.

W swoich pracach podejmował zagadnienia socjologii warstwy chłopskiej, społeczno-gospodarczych dziejów wsi polskiej, kultury ludowej Wielkopolski, dynamiki procesów społeczno-kulturowych na ziemiach zachodnich i północnych, współczesnego folkloru i folkloryzmu, kształtowania się XIX-wiecznej etnografii polskiej, rozwoju polskiej kultury ludowej, roli i miejsca kultury chłopskiej we współczesnej kulturze narodowej. Pod Jego kierunkiem wydano 64 tomy *Dzieł wszystkich* Oskara Kolberga. Był redaktorem czasopisma Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego „Lud”, zasiadał

w komitecie redakcyjnym „Ethnologica Slavica”. Współzałożyciel i redaktor *Atlasu języka i kultury ludowej Wielkopolski* (1979-1986).

Członek (od 1952) PTPN i przewodniczący jego Komisji Etnograficznej. Przewodniczył Komitetowi Nauk Etnologicznych PAN. Był członkiem Komitetu Nauk Historycznych, Komitetu Nauk Socjologicznych i Komitetu Słowianoznawstwa PAN. Należał do współzałożycieli Wielkopolskiego Towarzystwa Kulturalnego oraz Instytutu Wincentego Witosa w Tarnowie Podgórnym. Współtworzył Oddział Poznański Stowarzyszenia Twórców Ludowych. W 1983 r. został powołany do Narodowej Rady Kultury, działającej przy Prezesie Rady Ministrów. W 1975 r. otrzymał Nagrodę im. J.G. Herdera na Uniwersytecie Wiedeńskim. Zmarł 6 VII 1987 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: J. Bednarski, *Prof. dr Józef Burszta 1914-1987*, Przegląd Wielkopolski, R. 1, 1987, nr 2, s. 36-37; M. Biernacka, *Józef Burszta (1914-1987)*, Etnografia Polska, t. 33, 1989, z. 1, s. 225-230; Z. Jasiewicz, *Józef Burszta (1914-1987)*, Kronika Wielkopolski 1990, nr 1 (54), s. 141-151; tenże, *Burszta Józef, prof. dr hab. – etnolog, socjolog, historyk*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 40-44.

1. SALA im. prof. Józefa Burszty (nr 2.122), Collegium Historicum, Wydział Historyczny UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 7. Przy wejściu do sali, po lewej stronie **napis** w kamieniu: **SALA | PROFESORA | JÓZEFA | BURSZTY** (fot. 1).

– po prawej stronie **tablica**: metal, 39×29 (wyk. Eugeniusz Hołdernity; odsł. powtórne w 2016 r.): *Profesor | JÓZEF BURSZTA | 1914-1987 | współtwórca | etnologii polskiej | wybitny badacz | kultury ludowej* (fot. 2).

2

Pierwotnie, do przeprowadzki Wydziału Historycznego UAM w 2015 r. do aktualnej siedziby, tablica wisała w sali imienia Profesora, Collegium Historicum (teraz Collegium Martineum), Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM, ul. Święty Marcin 78. Po prawej stronie od tablicy wisił portret Profesora (fot. 3).

3

Na drzwiach sali wisiała **tabliczka**: metal: **SALA | JÓZEFA BURSZTY** (fot. 4).

4

2. ULICA prof. Józefa Burszty: Poznań-Świerczewo.

3. PROJEKT: „Cyfrowe Archiwum im. Józefa Burszty – digitalizacja archiwaliów oraz ich udostępnienie w Internecie”, uruchomione w 2014 r. z inicjatywy Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM; powstało w ramach projektu dofinansowanego ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Program Kolberg 2014 – Promesa”.

Chemik, technolog owoców i warzyw, zastępca profesora w 1951 r.

Urodziła się 1 IV 1904 r. we Lwowie. Studia z chemii na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego ukończyła w 1925 r. Przez dwa lata była stażystką w Zakładzie Technologii Rolnej Uniwersytetu Poznańskiego i w 1930 r. uzyskała doktorat.

W 1927 r. podjęła pracę na Wydziale Produkcji Ogrodniczej w nowo powstałej Państwowej Szkole Ogrodnictwa w Poznaniu, gdzie zorganizowała Zakład Przetwórstwa Owoców i Warzyw, który stał się wzorcową placówką dydaktyczną, kształcąca pracowników dla przemysłu spożywczego. Uruchomiła dla uczniów tej szkoły laboratorium chemiczne i mikrobiologiczne. W kierowanym przez Nią, powstałym w 1934 r., Zakładzie Technologii Owoców i Warzyw, utworzyła Pracownię Doświadczalną Przetwórstwa Owoców i Warzyw.

Była prekursorką badań chemicznych i nowoczesnych metod instrumentalnych służących do określania zmian zachodzących podczas przetwarzania i przechowywania produktów spożywczych. Inspiratorka nowatorskiego programu nauczania oraz autorka prac stanowiących pomoc dydaktyczną oryginalną w skali kraju. Jej zasługą było wprowadzenie nowych technologii produkcji do przetwórstwa owocowo-warzywnego w Polsce.

W okresie II wojny światowej została wysiedlona i przebywała w Częstochowie. W 1945 r. powróciła do pracy w Państwowej Szkole Ogrodnictwa i przystąpiła do odtworzenia i odbudowy swego Zakładu. Unowocześniła program dydaktyczny. W latach 1947-1950 prowadziła wykłady i ćwiczenia z przetwórstwa owoców i warzyw na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1951 r. została powołana na stanowisko zastępcy profesora w Zakładzie Przetwórstwa Owoców i Warzyw na Wydziale Rolnym ze Studium Ogrodniczym UP, a dwa lata później objęła stanowisko kierownika Zakładu Technologii Owoców i Warzyw w Wyższej Szkole Rolniczej. Stanowisko docenta uzyskała w Katedrze Technologii Rolnej w 1956 r., a w 1964 mianowano Ją profesorem nadzwyczajnym.

W 1959 r. została kierownikiem nowo powstałej Katedry Technologii Owoców i Warzyw, włączonej w 1962 r. do nowo utworzonego Wydziału Technologii Rolno-Spożywczej, przemianowanej w 1970 r. na Zakład i włączonej następnie w struktury Instytutu Technologii Żywności Pochodzenia Roślinnego. Zakres prac badawczo-rozwojowych w Katedrze był wówczas pionierski w skali międzynarodowej.

W Jej dorobku naukowym znajdują się podręczniki, skrypty i monografie. Podręcznik *Analizy chemiczne przetworów z owoców, warzyw i grzybów* był wielokrotnie wznawiany.

Równoległe z twórczością naukową udzielała się jako członek wielu instytucji i towarzystw naukowych, m.in. PTPN (od 1959) oraz Rady Naukowo-Technicznej ds. Warzywnictwa przy Ministrze Rolnictwa. Rozwijiała współpracę z instytucjami naukowymi, m.in. Instytutem Przemysłu Fermentacyjnego, Instytutem Hodowli i Aklimatyzacji Roślin.

Zmarła 8 VI 1976 r. w Poznaniu. Została pochowana na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya w Poznaniu, później zwłoki Jej przeniesiono na cmentarz parafii pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Trzemesznie (aleja ks. Marcelego Kowalskiego).

Bibl.: E. Sobkowska, *Zofia Schechtel-Charłampowicz (1904-1976)*, w: *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Technologii Żywności. Od Katedry Technologii Rolniczej Uniwersytetu Poznańskiego do Wydziału Technologii Żywności Akademii Rolniczej*, red. J. Czapski, Poznań 1994, s. 90-91; *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Kozłowskiej, Poznań 2019, s. 331-332; Informacje od dr hab. Doroty Walkowiak-Tomczak, kierownika Zakładu Technologii Owoców i Warzyw UPP na podstawie rękopisów i opracowań emerytowanych nieżyjących pracowników Zakładu.

SALA im. prof. Zofii Charłampowicz, Wydział Nauk o Żywności i Żywieniu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 31. Nad drzwiami **tablica** (nad. i odst. 28 IX 2012 r. z okazji Jubileuszu 50-lecia Wydziału): **SALA | IM. ZOFII CHARŁAMPOWICZ** (fot. 1).

Historyk, profesor w latach 1928-1942.

Urodził się 31 III 1890 r. w Warszawie. Studiował historię powszechną i literaturę polską na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Po uzyskaniu doktoratu z filozofii w 1914 r. pracował jako nauczyciel w Warszawie i Moskwie. W latach 1919-1921 był urzędnikiem w Archiwum Akt Dawnych w Warszawie oraz wykładał w Wolnej Wszechnicy Polskiej.

W 1920 uzyskał habilitację na Uniwersytecie Warszawskim. W roku następnym został profesorem nadzwyczajnym na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie i objął Katedrę Historii Średniowiecznej i Nauk Pomocniczych Historii na Wydziale Humanistycznym. Nominację na profesora zwyczajnego otrzymał w 1924 r. Jednocześnie wykładał w Gimnazjum im. Zygmunta Augusta i na Wyższych Kursach Nauczycielskich w Wilnie.

W 1928 r. został powołany na Uniwersytet Poznański jako kierownik Katedry Historii Wschodu Europy na Wydziale Humanistycznym. W latach 1936-1938 pełnił obowiązki dziekana tegoż Wydziału. Następnie przebywał na rocznym urlopie naukowym. Zamieszkał w Warszawie i po urlopie dojeżdżał do Poznania, by pełnić nadal obowiązki profesora oraz do Lwowa, gdzie wykładał jako profesor kontraktowy.

W październiku 1939 r. został aresztowany przez Niemców i był więziony na Pawiaku. Po zwolnieniu pracował w Magistracie Miasta Warszawy. Brał udział w konspiracyjnym nauczaniu na tajnym UW i tajnym UZZ.

Dokonania naukowe Profesora koncentrowały się wokół dziejów Litwy, zwłaszcza dziejów Kościoła, tematyki prawosławia w Polsce i na Litwie oraz litewskiej historiografii średniowiecznej. Jego zainteresowania badawcze obejmowały też nowszą historiografię Polski oraz metodologię i nauki pomocnicze historii. Autor m.in. dzieła *Kościół prawosławny a Rzeczpospolita Polska. Zarys historyczny 1370-1632* (1934).

Działał w wileńskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk. Był założycielem i pierwszym redaktorem czasopisma „Ateneum Wileńskie” (1923-1928). Członek korespondent PAU (od 1927), członek PTPN (od 1928), PTH oraz wielu towarzystw naukowych w kraju. Zmarł 14 V 1942 r. w Warszawie. Spoczywa na Cmentarzu Powązkowskim.

Bibl.: S. Bodniak, *Kazimierz Chodynicki (1890-1942)*, *Kwartalnik Historyczny*, R. 53, 1939-1945, s. 440-452; K. Pietkiewicz, *Kazimierz Chodynicki 1890-1942*, w: *Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. J. Strzelczyka, wyd. 2, Poznań 2010, s. 195-212; Z. Wielgosz, *Chodynicki Kazimierz (1890-1942)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 106.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 3. płycie: **KAZIMIERZ CHODYNICKI**

b) Tworzywo, 110×75; upamiętniająca profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22 (inicjatywa Zarządu Wspólnoty Mieszaniowej Domów Profesorskich oraz Międzyuczelnianego Komitetu Obchodów 100-lecia Uniwersytetu Poznańskiego, odsł. 18 VI 2019 r.), na elewacji³⁸.

Na tablicy portrety Profesorów, pod nimi imiona i nazwiska oraz daty życia: **DOMY PROFESORSKIE** || Przechodząc koło tego domu, pamiętaj, że mieszkali tu Profesorowie: Andrzej Alexiewicz | matematyk | 1917-1995 || Stefan Błachowski | psycholog | 1889-1962 || Józef Bossowski | prawnik | 1882-1957 || **Kazimierz Chodynicki** | historyk | 1890-1942 || Józef Czekański | geograf | 1895-1976 || **Jan Dobrowolski** | farmaceuta | 1886-1958 || Eugeniusz Frankowski | 1884-1962 | etnolog || **Antoni Gałęcki** | chemik | 1882-1962 || **Jan Grochmalicki** | zoolog | 1883-1936 || **Konstanty Hrynakowski** | farmaceuta | 1878-1938 || Antoni Jakubski | zoolog | 1885-1962 || Witold Kapuściński | lekarz | 1882-1951 || **Bogumił Krygowski** | geograf | 1905-1977 || Tadeusz Kurkiewicz | histolog | 1885-1962 || **Anzelm Lewandowski** | chemik | 1908-1982 || **Zygmunt Lisowski** | prawnik | 1880-1955 || Jan Lubieniecki | lekarz | 1877-1947 || Tadeusz Miłobędzki | chemik | 1873-1959 || **Zygmunt Moczarski** | biolog | 1876-1957 || **Józef Morawski** | romanista | 1888-1939 || Henryk Niewodniczański | fizyk | 1900-1968 || **Władysław Orlicz** | matematyk | 1903-1990 || **Romuald Paczkowski** | prawnik | 1878-1940 || **Leon Padlewski** | bakteriolog | 1870-1943 || Janusz Pajewski | historyk | 1907-2003 || **Roman Pollak** | historyk literatury | 1886-1972 || Seweryna Romahnowa | logik | 1904-1978 || Stefan Rosiński | ekonomista | 1888-1964 || **Mikołaj Rudnicki** | językoznawca 1881-1978 || **Stanisław Runge** | lekarz weterynarii | 1888-1953 || Edward Schechtel | zoolog | 1886-1957 || Kazimierz Simm | zoolog | 1884-1955 || **Michał Sobeski** | filozof | 1877-1939 || Tadeusz Szczurkiewicz | socjolog | 1895-1984 || **Zygmunt Szweykowski** | historyk literatury | 1894-1978 || **Jarosław Urbański** | zoolog | 1909-1981 || Stefan Zaleski | ekonomista | 1888-1959 || Marian Zimmermann | prawnik | 1901-1969

Poniżej napis: W tym budynku począwszy od roku 1928, z wyłączeniem lat okupacji, mieszkali Profesorowie Uniwersytetu Poznańskiego || i innych poznańskich Uczelni. Poświęciwszy się pracy naukowej, związali z tym domem już na zawsze życie swoje i swoich bliskich. || Odsło-

³⁸ Ze względu na datę odsłonięcia tablicy, które nastąpiło już po zakończeniu pracy nad książką, Czytelnik znajdzie w książce biogramy jedynie tych profesorów, dla których tablica ta jest kolejną formą upamiętnienia. Dla ich identyfikacji nazwiska zostały wyróżnione pogrubioną czcionką.

nięcie tablicy w 100-lecie Uniwersytetu Poznańskiego || Tablica powstała z inicjatywy Zarządu Wspólnoty Mieszkaniowej

U dołu po lewej stronie logo Jubileuszu 100 lat istnienia Uniwersytetu Poznańskiego (fot. 1).

Fot. Przemysław Król

c) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rządzie na 4. płycie: **KAZIMIERZ | CHODYNICKI | PROFESOR UNIW. POZN. | 1890-1942 | WARSZAWA** (fot. 2).

2

d) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krąganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20: **WALCZĄCYM | O KULTURĘ NARODU | 1939–1945 | NAUCZYCIELOM I MŁODZIEŻY | UCZESTNIKOM | TAJNEGO NAUCZANIA, | ORGANIZATOROM | BIURA OŚWIATOWO-SZKOLNEGO | ZIEM ZACHODNICH, | KURATORIUM | WOJENNEGO W WIELKOPOLSCE, | ŚLĄSKIEGO BIURA SZKOLNEGO, | UNIwersYTETU ZIEM ZACHODNICH, | TAJNEGO PEDAGOGIUM | ORAZ KURSÓW DZIENNIKARSKICH | ZRZESZENIA DZIENNIKARZY | ZIEM ZACHODNICH || „Błogostawieni! albowiem ich syny | Będą sprząkali ich ziaren owoce...” | Jan Kasprowicz: Błogostawieni** (fot. 3).

W A L C Z A C Y M
O KULTURĘ NARODU
1939 - 1945
NAUCZYCIELOM I MŁODZIEŻY
UCZESTNIKOM
TAJNEGO NAUCZANIA,
ORGANIZATOROM
BIURA OŚWIATOWO-SZKOLNEGO
ZIEM ZACHODNICH,
KURATORIUM
WOJENNEGO W WIELKOPOLSCE,
ŚLĄSKIEGO BIURA SZKOLNEGO,
UNIWERSYTEU ZIEM ZACHODNICH,
TAJNEGO PEDAGOGIUM
ORAZ KURSÓW DZIENNIKARSKICH
ZRZESZENIA DZIENNIKARZY
ZIEM ZACHODNICH

*„Błogostawieni! albowiem ich syny
Będą sprząтали ich ziaren owoce...”
Jan Kasprówicz: Błogostawieni*

Zbyszko CHOJNICKI

Geograf społeczno-ekonomiczny, profesor w latach 1972-1998.

Urodził się 8 V 1928 r. w Tokarzewie (pow. ostrzeszowski). W latach 1946-1952 studiował prawo na Wydziale Prawno-Ekonomicznym i filozofię na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1953 r. podjął pracę jako asystent w Katedrze i Zakładzie Geografii Ekonomicznej na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UP. W 1960 r. obronił pracę doktorską z geografii ekonomicznej. Habilitował się w 1966 r. W 1972 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1978 r. został profesorem zwyczajnym.

Odbywał staże naukowe na uczelniach amerykańskich, wykładał także na wielu uniwersytetach europejskich, m.in. w Wielkiej Brytanii, ZSRR, Austrii, Francji, Danii i Szwecji. W latach 1979-1980 był zastępcą dyrektora, a następnie dyrektorem (1980-1981) Instytutu Geografii.

Był współorganizatorem i pierwszym dyrektorem powstałego w 1981 r. Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Planowania Przestrzennego na Wydziale BiNoZ. Należał do inicjatorów przekształcenia Instytutu Geografii w Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM. Jednocześnie, do przejścia na emeryturę w 1998 r., pełnił w nim obowiązki kierownika Zakładu Gospodarki Przestrzennej.

W latach 1981-1982 sprawował funkcję prorektora UAM, z której został odwołany w stanie wojennym.

Był twórcą poznańskiej szkoły naukowej nowoczesnej geografii społeczno-ekonomicznej, uznanym autorytetem w dziedzinie teorii i metodologii geografii oraz metod analizy przestrzennej i regionalnej.

Dorobek naukowy Profesora obejmuje prace z wielu dziedzin: metod ilościowych i modeli w geografii, teorii geografii społeczno-ekonomicznej, metodologii geografii i nauk społecznych, a także teoretycznej i praktycznej gospodarki przestrzennej. Autor takich prac jak: *Badanie przestrzennej struktury społeczno-ekonomicznej Polski metodami czynnikowymi* (1978) i *The anatomy of the crisis of the Polish economy* (1990).

Członek PTPN od 1969, a od 1966 r. członek wielu komisji problemowych Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN. W latach 1990-2004 kierował Komitetem Narodowym do spraw Międzynarodowej Unii Geograficznej. W 2003 r. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu uhonorował Go wyróżnieniem akademickim *Pal-*

mae Universitatis Studiorum Posnaniensis. Zmarł 5 VI 2015 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Naramowicach (ul. Jasna Rola 43).

Bibl.: J.J. Parysek, T. Strykiewicz, *Profesor Zbyszko Chojnicki. Jubileusz 80-lecia urodzin i 55-lecia pracy w Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu*, *Przegląd Geograficzny*, t. 80, 2008, z. 4, s. 619-626; W. Stępska, *Chojnicki Zbyszko, prof. dr hab. – geograf społeczno-ekonomiczny*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 45-49; *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, t. I: A-G, Warszawa 1998, s. 224-225.

1. TABLICA upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną geografów w gmachu Collegium Maius w latach 1920-2005; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. T. Bartkowski.

2. SALA im. prof. Zbyszka Chojnickiego (nr 3), Collegium Geographicum im. prof. Stanisława Pawłowskiego, Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM, ul. B. Krygowskiego 10 (nad. 11 VI 2018 r.). Nad drzwiami **napis** na płycie: tworzywo, 85×157: **SALA | IM. PROF. | ZBYSZKA CHOJNICKIEGO** (fot. 1).

1

– W sali **tablica** z portretem Profesora: tworzywo, 61×80: Profesor Zbyszko Chojnicki był jednym z najwybitniejszych | polskich geografów, uznanym autorytetem o światowej | renomie w dziedzinie teorii i metodologii geografii. | Urodził się 8 maja 1928 r. w Tokarzewie k. Ostrzeszowa. Ukończył | studia prawnicze i filozoficzne na Uniwersytecie Poznańskim. | Doktoryzował i habilitował się z geografii ekonomicznej na | Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UAM. Tytuł profesora | nadzwyczajnego uzyskał w 1972 r., a profesora zwyczajnego – | w 1978 r. był organizatorem i długoletnim dyrektorem Instytutu | Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej | UAM i prorektorem UAM w okresie przełomu społeczno- | politycznego [s] w Polsce (1981-1982). Sprawował funkcję | przewodniczącego Komitetu Nauk Geograficznych PAN (1990- | 2002) i był aktywnym członkiem wielu komisji problemowych | Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN. | Prof. Z. Chojnicki był twórcą poznańskiej szkoły naukowej | nowoczesnej geografii społeczno-ekonomicznej. Ważną częścią | dorobku Profesora stanowiły zastosowania metod ilościowych | i modeli matematycznych w geografii. W zakresie metodologii | rozwinął również studia nad zagadnieniem teorii w geografii | oraz modelami rozwoju wiedzy geograficznej. Jego wybitnym | osiągnięciem było sformułowanie na gruncie podejścia | systemowego koncepcji terytorialnego systemu społecznego, | która stała się nowym paradygmatem postępowania | badawczego i ujęcia przedmiotowego w geografii oraz | gospodarce przestrzennej. Opracował model empiryczno- | naukowy współczesnej geografii i jego podstawy filozoficzno- | metodologiczne [s]. Ważne znaczenie poznawcze i praktyczne | miały jego studia z zakresu struktury regionalnej Polski, | w których wprowadził nowy wzorzec analizy regionalnej, | stanowiący o postępie w badaniach nad mechanizmami rozwoju | społeczno-gospodarczego. | Prof. Z. Chojnicki odegrał ważną rolę w kształtowaniu | nowoczesnych trendów w polskiej geografii społeczno- | ekonomicznej [s]. Jego dokonania naukowe i działalność na forum | międzynarodowym przyczyniły się do wzrostu znaczenia | polskiej geografii w nauce światowej. | Był naukowcem o niezwykłej osobowości, głębokiej erudycji | i wybitnej indywidualności twórczej, niezwykle konsekwentnym | w respektowaniu norm i reguł pracy naukowej i jej autentyzmu. | Był Mistrzem i Nauczycielem kilku pokoleń geografów. | Prof. Z. Chojnicki zmarł 5 czerwca 2015 r. w Poznaniu.

|| Professor Zbyszko Chojnicki was one of the most prominent | Polish geographers, recognized as a worldwide authority on the | theory and methodology of geography. || He was born on 8th May, 1928 in Tokarzewo near Ostrzeszów. He | graduated in law and philosophy from the University of Poznań. | He took his PhD degree and post-doctoral degree in economic | geography at the Faculty of Biology and Earth Sciences of Adam | Mickiewicz University in Poznań. He obtained the degree of | associate professor in 1972 and the title of full professor in 1978. | He organized the Institute of Socio-Economic Geography and | Spatial Management of AMU and was its director for a long time. | He was a vice-Rector during the political breakthrough in Poland | (1981-1982). In the years 1990-2002 he held the office of the | president of the Committee for Geographical Sciences of the | Polish Academy of Sciences and was an active member of | numerous sub-committees of the Committee for Spatial | Economy and Regional Planning of the Polish Academy of | Sciences.

|| Prof. Z. Chojnicki was the founder of the Poznań school of modern | socio-economic geography. A considerable part of the | Professor's output was the application of quantitative methods | and mathematical models in geography. In terms of | methodology, he also pursued studies on the theory in | geography and on the models of geographical knowledge | development. His outstanding achievement was the formulation | of the conception of a social territorial system which became a | new paradigm in the research procedure and a subject-matter | approach in geography and spatial management. He developed | an empirical-scientific model of contemporary geography and its | philosophical-methodological bases. His studies of the Polish | regional structure in which he introduced a new pattern of | regional analysis were of significant cognitive and practical | importance. This pattern was indicative of progress in the | research on mechanisms of socio-economic development. || Prof. Z. Chojnicki played a major role in shaping new trends in | Polish socio-economic geography. His scientific | accomplishments and international activity contributed to an | increase in the significance of Polish geography in the world | science. || He was a scholar of an unusual and creative personality, profound | erudition, highly respectful of norms and principles of scientific | work and its authenticity. He was a Master and a Teacher of many | generations of geographers. | Prof. Z. Chojnicki died on 5th June, 2015 in Poznań. Pomiędzy tekstem polskim i angielskim portret Profesora i napis: Profesor | Zbyszko Chojnicki | (1928-2015) (fot. 2).

<p>Profesor Zbyszko Chojnicki był jednym z najwybitniejszych polskich geografów, szanowanym autorytetem o światowe renome w dziedzinie teorii i metodologii geografii.</p> <p>Urodził się 8 maja 1928 r. w Tokarzewie k. Otrzeszowa. Ukończył studia prawnicze i filozoficzne na Uniwersytecie Poznańskim. Doktoryzował i habilitował się z geografii ekonomicznej na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UAM. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1972 r., a profesora zwyczajnego – w 1978 r. Był organizatorem i długoletnim dyrektorem Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM i prorektorem UAM w obszarze problematyki społeczno-politycznej w Polce (1983-1982). Sprawował funkcję przewodniczącego Komitetu Nauk Geograficznych PAN (1990-2002) i był aktywnym członkiem wielu komisji problemowych Komitetu Przemysłowego Zagospodarowania Kraju PAN.</p> <p>Prof. Z. Chojnicki był twórcą poznańskiej szkoły naukowej nowoczesnej geografii społeczno-ekonomicznej. Ważną część dorobku Profesora stanowiły zastosowania metod ilościowych i modeli matematycznych w geografii. W zakresie metodologii rozwinął również studia nad zagadnieniem teorii w geografii oraz modelami rozwoju wiedzy geograficznej. Jego wybitnym osiągnięciem było sformułowanie na gruncie podejścia systemowego koncepcji terytorialnego systemu społecznego, która stała się nowym paradygmatem postępowania badawczego i ujęcia przedmiotowego w geografii oraz gospodarczo przestrzennej. Opracował model empiryczno-naukowy współczesnej geografii i jego podstawi filozoficzno-metodologiczne. Ważne znaczenie posiadać i praktyczne misje jego studia z zakresu struktury regionalnej Polski, w których wprowadził nowy wzorec analizy regionalnej, stanowiący o postępie w badaniach nad mechanizmami rozwoju społeczno-gospodarczego.</p> <p>Prof. Z. Chojnicki odegrał ważną rolę w kształtowaniu nowoczesnych trendów w polskiej geografii społeczno-ekonomicznej. Jego dokonania naukowe i działalność na forum międzynarodowym przyczyniły się do wzrostu znaczenia polskiej geografii w nauce światowej.</p> <p>Był naukowcem o niezwykłej osobowości, głębokiej erudycji i wybitnej indywidualności twórczej, niezwykle komunikatywnym w respektowaniu norm i reguł pracy naukowej i jej autentycznym. Był Mistrzem i Nauczycielem kilku pokoleń geografów.</p> <p>Prof. Z. Chojnicki zmarł 5 czerwca 2015 r. w Poznaniu.</p>	<p>Professor Zbyszko Chojnicki was one of the most prominent Polish geographers, recognized as a worldwide authority on the theory and methodology of geography.</p> <p>He was born on 8th May, 1928 in Tokarzewo near Otrzeszów. He graduated in law and philosophy from the University of Poznań. He took his PhD degree and post-doctoral degree in economic geography at the Faculty of Biology and Earth Sciences of Adam Mickiewicz University in Poznań. He obtained the degree of associate professor in 1972 and the title of full professor in 1978. He organized the Institute of Socio-Economic Geography and Spatial Management of AMU and was its director for a long time. He was a vice-rector during the political breakthrough in Poland (1981-1982). In the years 1990-2002 he held the office of the president of the Committee for Geographical Sciences of the Polish Academy of Sciences and was an active member of numerous sub-committees of the Committee for Spatial Economy and Regional Planning of the Polish Academy of Sciences.</p> <p>Prof. Z. Chojnicki was the founder of the Poznań school of modern socio-economic geography. A considerable part of the Professor's output was the application of quantitative methods and mathematical models in geography. In terms of methodology, he also pursued studies on the theory in geography and on the models of geographical knowledge development. His outstanding achievement was the formulation of the conception of a social territorial system which became a new paradigm in the research procedure and a subject-matter approach in geography and spatial management. He developed an empirical-scientific model of contemporary geography and its philosophical-methodological bases. His studies of the Polish regional structure in which he introduced a new pattern of regional analysis were of significant cognitive and practical importance. This pattern was indicative of progress in the research on mechanisms of socio-economic development.</p> <p>Prof. Z. Chojnicki played a major role in shaping new trends in Polish socio-economic geography. His scientific accomplishments and international activity contributed to an increase in the significance of Polish geography in the world science.</p> <p>He was a scholar of an unusual and creative personality, profound erudition, highly respectful of norms and principles of scientific work and its authenticity. He was a Master and a Teacher of many generations of geographers.</p> <p>Prof. Z. Chojnicki died on 5th June, 2015 in Poznań.</p>
---	--

**Profesor
Zbyszko Chojnicki
(1928-2015)**

2

Tadeusz CHRZAŚCZ

Technolog żywności, biochemik, profesor w latach 1919-1943.

Urodził się 6 III 1877 r. w Krakowie. W 1897 r. wyjechał do Danii, gdzie kształcił się w laboratoriach fermentacyjnych w Kopenhadze i Carlsbergu. Po powrocie w 1898 r. objął stanowisko asystenta w Wyższej Szkole Przemysłowej w Krakowie. Wykształcenie uzupełniał w Akademii Piwowarskiej we Freising (Bawaria) oraz na dwuletnim kursie w zakresie przetwórstwa owoców i warzyw w Geisenheim nad Renem (1898-1900). W latach 1901-1902 studiował w Akademii Rolniczej w Berlinie, gdzie uzyskał stopień inżyniera.

Od roku 1905 do 1919, jako docent technologii rolnej, kierował Szkołą Gorzelnictwa i Stacją Fermentacyjną przy Akademii Rolniczej w Dublanach. W 1917 r. zorganizował Krajowy Inspektorat Gorzelniczy przy Galicyjskim Towarzystwie Gospodarczym we Lwowie i kierował jego pracami. Prowadził też wykłady na kursach gorzelniczych przy Muzeum Rolnictwa i Przemysłu w Warszawie.

Od 1919 r., jako profesor nadzwyczajny na Uniwersytecie Poznańskim kierował, zorganizowanym przez siebie od podstaw Zakładem Technologii Rolniczej na Wydziale Rolniczo-Leśnym. W roku akademickim 1926/1927 był dziekanem tego Wydziału. W 1930 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. Podczas okupacji hitlerowskiej współorganizował w Warszawie Wydział Rolniczo-Leśny tajnego UZZ i był jego pierwszym dziekanem.

Działalność naukowa Profesora związana była przemysłem fermentacyjnym, zwłaszcza z gorzelnictwem, ale także z przetwórstwem żywności: owoców, warzyw i mięsa. Główne dziedziny Jego badań to enzymologia skrobi i białka oraz fizjologia pleśni. Prowadził kursy gorzelnictwa przy współudziale Poznańskiej Spółki Okowicianej i Narodowej Organizacji Gorzelnictwa. Wykonywał ekspertyzy dla zakładów przetwórczych oraz zaopatrywał je w kultury drobnoustrojów i odczynniki analityczne.

Autor m.in. podręcznika *Technologia rolna. Przetwórstwo produktów ziemnych, roślinnych i zwierzęcych (w zarysie)* (1935) oraz zachowanego w rękopisie – *Gorzelnictwo*. Zasiadał w redakcji czasopism: „Rolnik”, „Gorzelnik” (1910-1918), a od 1932 r. współpracował także z „Biochemische Zeitschrift” i „Biochemical Journal”.

Członek PTPN od 1923 r. Był przewodniczącym Zarządu Głównego Naukowej Organizacji Gorzelnictwa i twórcą oddziału tej organizacji w Poznaniu, a także członkiem Międzynarodowej Komisji dla Analizy i Oceny Słodu Buraczanego oraz Czechosło-

wackiej Akademii Rolnictwa w Pradze. Członek Europejskiej Komisji Normalizacyjnej dla Przemysłu Fermentacyjnego z siedzibą w Monachium oraz członek Królewskiego Towarzystwa dla badań Przemysłu i Handlu w Londynie. Członek honorowy Polskiego Towarzystwa Piwowarów i Polskiego Towarzystwa Techników Gorzelniczych.

Zmarł w Warszawie 12 XI 1943 r. po zażyciu trucizny podczas aresztowania przez gestapo. Dzięki Jego bohaterstwu udało się zniszczyć dokumenty tajnego UZZ i uniknąć aresztowań wśród kadry profesorskiej. Spoczywa na Cmentarzu Powązkowskim.

Bibl.: *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919-1969*, pod red. S. Barbackiego, Z. Borny i E. Matusiewiczza, Poznań 1970, passim; T. Jankowski, *Chrząszcz Tadeusz, prof. dr – technolog żywności, biochemik*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 50-53; R. Schramm, *Chrząszcz Tadeusz Czesław (1877-1943)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 112; E. Sobkowska, *Tadeusz Chrząszcz (1877-1943)*, w: *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Technologii Żywności. Od Katedry Technologii Rolniczej Uniwersytetu Poznańskiego do Wydziału Technologii Żywności Akademii Rolniczej*, red. J. Czapski, Poznań 1994, s. 88-89.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 3. płycie: **TADEUSZ CHRZĄSZCZ**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **TADEUSZ | CHRZĄSZCZ | PROFESOR UNIW. POZN. | 1877-1943 | WARSZAWA** (fot. 1).

1

c) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

d) Zespół tablic o nieregularnym kształcie, na głazie: wys. 175, obwód 370; Wydział Nauk o Żywności i Żywieniu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 31/33 (nad. i odst. 28 IX 2012 r. z okazji Jubileuszu 50-lecia Wydziału):

1. tablica, z wizerunkiem Profesora: metal, 37×28

2. tablica: metal, 13×66: **TADEUSZ CHRZAŚCZ | 1877-1943**

3. tablica: metal 50×96: **WYBITNY UCZONY | TWÓRCA POZNAŃSKIEJ SZKOŁY | NAUKI O ŻYWNOCÍ | BIOCHEMIK | PROFESOR AKADEMII ROLNICZEJ | W DUBLANACH 1905-1919 | PROFESOR UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO | ORGANIZATOR I KIEROWNIK KATEDRY TECHNOLOGII | ROLNICZEJ NA WYDZIALE ROLNICZO-LEŚNYM 1919-1939 | DZIEKAN WYDZIAŁU ROLNICZO-LEŚNEGO UNIwersYTETU | ZIEM ZACHODNICH W WARSZAWIE 1942-1943 || REKTOR I SENAT | UNIwersYTETU PRZYRODNICZEGO W POZNANIU | 2012 (fot. 2).**

2

Felicjan CIESZKOWSKI-DEMBIŃSKI

Agrotechnik, hodowca roślin, ekonomista, zastępca profesora w 1951 r.

Urodził się 1 VII 1901 r. w Poznaniu. Studiował rolnictwo, początkowo na Wydziale Rolnym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, następnie na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego i w 1923 r. uzyskał tytuł inżyniera rolnika. Przez dwa lata był asystentem Katedry Ekonomiki Rolniczej UP. W 1924 r. doktoryzował się na podstawie pracy *Wpływ wojny na organizację gospodarstw buraczanych na Kujawach Poznańskich*, która została wyróżniona przez JM Rektora srebrnym medalem Uniwersytetu.

W 1926 r. wyjechał na staż naukowy do Międzynarodowego Instytutu Rolniczego w Rzymie. Po powrocie rozpoczął pracę, zarządzając dużymi przedsiębiorstwami rolnymi w województwach: poznańskim, pomorskim, warszawskim i lubelskim, w których badał warunki przyrodnicze i ekonomiczne procesu produkcji rolnej. W Drzewcach (pow. gostyński) zapoczątkował hodowlę nowych odmian ziemniaków i nasiennictwo zbóż. Jednocześnie utrzymywał kontakt z UP oraz współpracował z zagranicznymi placówkami badawczymi w Holandii, Niemczech i Anglii. Ponadto zajmował się działalnością społeczną. W czasie II wojny światowej pracował w odziedziczonym majątku ziemskim Sucha (pow. białobrzeski), w którym po wojnie przystąpił do odbudowy hodowli ziemniaków i nasiennictwa zbóż.

W 1949 r. rozpoczął pracę na UP, początkowo na stanowisku adiunkta, następnie zastępcy profesora (1951) i kierownika Katedry Roślin Przemysłowych na Wydziale Rolniczym. Po połączeniu jej z Katedrą Szczegółowej Uprawy Roślin, w ramach Wydziału Rolnego Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu, jako profesor nadzwyczajny, kierował nią od 1954 r. do przejścia w stan spoczynku w 1971 r. W 1961 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. Pełnił funkcję prodziekana Wydziału Rolnego.

Główne kierunki badań Profesora dotyczyły szczegółowej uprawy roślin, zwłaszcza oleistych oraz hodowli i aklimatyzacji roślin. Zainicjował badania nad produkcją nasienną ziemniaków i zbóż oraz w zakresie herbologii i herbicydów.

Był członkiem PTPN (od 1956) oraz członkiem korespondentem (od 1960) i członkiem rzeczywistym (od 1969) PAN. Należał do rad naukowych kilku instytutów rolniczych w kraju. Pełnił obowiązki przewodniczącego Rady Naukowo-Technicznej przy

Ministrze Rolnictwa. Był członkiem Szwedzkiej Królewskiej Akademii Rolnictwa i Leśnictwa w Sztokholmie. Współpracował z ośrodkami naukowymi m.in.: w Anglii, Francji, Włoszech, NRD, Czechosłowacji, Holandii, USA. W 1970 r. Wyższa Szkoła Rolnicza w Poznaniu nadała Mu godność doktora *honoris causa*. Zmarł 11 II 1981 r. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, pod red. E. Matusiewicz, M. Rutkowskiego, Poznań 1989, s. 177-178; *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN. Część V: Nauki rolnicze i leśne*, oprac. A. Śródka, Wrocław 1989, s. 58-62; A. Dubas, *Felicjan Cieszkowski-Dembiński (1901-1981)*, w: *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Kozłowskiej, Poznań 2019, s. 213-217; *Felicjan Cieszkowski Dembiński (1901-1981). Rolnik i uczonec*, pod red. Z. Kaczmarka, Poznań 2001; C. Muśnicki, *Działalność naukowo-dydaktyczna Profesora Felicjana Dembińskiego*, *Rośliny Oleiste*, t. 23, 2002, z. 1, s. 17-22; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 61-66.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie doktorów *honoris causa* Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Collegium Maximum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 28; zob. S. Alexandrowicz.

b) O nieregularnym kształcie: kamień, 77×77; Collegium Cieszkowskich Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 71 c (odsł. 23 VI 1984 r.), na elewacji: **PAMIĘCI | FELICJANA | CIESZKOWSKIEGO-DEMBIŃSKIEGO | 1901-1981 | PROFESORA, DOKTORA NAUK ROLNICZYCH, | DOKTORA HONORIS CAUSA AKADEMII ROLNICZEJ³⁹ | W POZNANIU, KIEROWNIKA KATEDRY | SZCZEGÓŁOWEJ UPRAWY ROLI I ROŚLIN | W LATACH 1954-1971, WYBITNEGO UCZONEGO, | CZŁONKA RZECZYWISTEGO | POLSKIEJ AKADEMII NAUK I SZWEDZKIEJ | KRÓLEWSKIEJ AKADEMII ROLNICTWA I LEŚNICTWA, | NAUCZYCIELA I WYCHOWAWCY | LICZNYCH ZASTĘPÓW ROLNIKÓW. || REKTOR I SENAT (fot. 1).**

2. SZKOŁA: Zespół Szkół nr 3 w Międzychodzie im. prof. dr. Felicjana Cieszkowskiego-Dembińskiego „Rolnik” (nad. 9 VI 1984 r.), wchodzi w skład Zespołu Szkół Technicznych w Międzychodzie, ul. św. Jana Pawła II 6a (od 1 IX 2017 r.) Przy wejściu do szkoły **tablica:** metal, 51×75: **ZESPÓŁ SZKÓŁ | ROLNICZYCH | im. prof. dr [s] FELICJANA | CIESZKOWSKIEGO | -DEMBIŃSKIEGO | w MIĘDZYCHODZIE || 1984 (fot. 2).**

³⁹ Zob. przypis 27.

1

2

Fot. Inga Linde

– W budynku na ścianie napis: **PROF. DR FELICJAN | CIESZKOWSKI-DEMBIŃSKI | 1901 1981**
Pomiędzy datami portret Profesora (fot. 3).

3

Fot. Inga Linde

3. MEDALE

a) Brąz, 105×100 mm; ufundowany przez rektora Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu; wręczony wypromowanym przez Niego doktorom, osobom zasłużonym dla rozwoju uprawy rzepaku w Polsce oraz członkom Jego najbliższej rodziny, podczas uroczystej sesji XXIV Konferencji Naukowej „Rośliny Oleiste” (w dniach 16-17 IV 2002 r.), połączonej z obchodami 100. rocznicy urodzin Profesora.

Awers: popiersie Profesora na wprost, pod nim napis: **FELICJAN | CIESZKOWSKI-DEMBIŃSKI**;
po lewej pionowo: **1901**, po prawej pionowo: **1981**

Rewers: wizerunek roślin, w prawym dolnym rogu napis: **ROŚLINY | OLEISTE | 2001** (fot. 4).

4

b) Brąz, średnica 88 mm:

Awers: poziomo: POL | SKA · AKA | DEMIA | NAUK || AKADE | MIA · UMIE | JĘTNOŚCI || TOWARZY | STWO · WAR | SZAW | SKIE · PRZY | JACIÓŁ | NAUK

W tekst pionowo wkomponowane trzy wypukłe elementy w kształcie kwadratów, na których daty: 1951 | 1872 | 1800.

Rewers: centralnie w wyodrębnionym kole wizerunek budynku PAN w Krakowie, z lewej strony poziomo napis: PAN, z prawej strony poziomo: 1976

Medal sygnowany: jj

Wraz z medalem **tabliczka**: metal: Felicjanowi Dembińskiemu (fot. 5).

5

Aleksandra COFTA-BRONIEWSKA

Archeolog, profesor w latach 1990-1996.

Urodziła się 13 I 1926 r. w Poznaniu. W 1947 r. rozpoczęła studia z zakresu archeologii na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Poznańskiego. Już podczas studiów pracowała w Muzeum Prehistorycznym i w Zakładzie Prehistorii UP, w którym początkowo była wolontariuszką, a od 1950 r. młodszym asystentem. Jednocześnie pracowała w Instytucie Badania Starożytności Słowiańskich, gdzie powierzono Jej obowiązki instruktora obozów szkoleniowych w Biskupinie. Po uzyskaniu w 1951 r. tytułu magistra filozofii w zakresie antropologii, etnografii z etnologią i prehistorii pełniła obowiązki kierownika programu prac wykopaliskowych nad średniowieczną Kruszwicą (od 1952). W 1961 r. obroniła doktorat i habilitowała się w 1976 r. na podstawie pracy *Grupa kruszańska kultury przeworskiej*. W 1977 r. przyznano Jej stanowisko docenta, a w 1990 r. została mianowana profesorem nadzwyczajnym.

Znaczące miejsce w Jej pracy naukowej zajmowała problematyka pradziejów i wczesnego średniowiecza Kujaw. Specjalizowała się w badaniach późnego okresu halsztackiego, wpływów rzymskich na ziemiach polskich. W kręgu Jej zainteresowań znajdowały się też miejsca kultów przedchrześcijańskich na ziemiach polskich. W 1973 r. zainaugurowała pionierski w skali Polski, autorski interdyscyplinarny program badawczy Zespołu Badań Kujaw, działający w ramach Katedry Archeologii UAM. W oparciu o eksponaty pochodzące z badań archeologicznych, które prowadziła, w 2011 r. otwarto w Inowrocławiu Stałą Ekspozycję Archeologiczną „Askaukalis Inowrocław”. Do szczególnych osiągnięć Profesor należą: odsłonięcie wczesnośredniowiecznej warzelni soli i odtworzenie procesu technologicznego jej produkcji, prace eksploracyjne w osadzie z okresu wpływów rzymskich w Jacewie, odkrycie warsztatu produkcji szkła oraz zlokalizowanie kompleksu osadniczego z okresu wpływów rzymskich w Kruszy Zamkowej.

Była inicjatorką serii wydawniczych: „Materiały do syntezy pradziejów Kujaw”, „Studia i Materiały do Dziejów Kujaw” oraz „Źródła do Studiów nad Prahistorią Kujaw”.

Autorka i współautorka znaczących monografii poświęconych ziemi kujawskiej, takich jak: *Starodawna Kruszwica. Od czasów najdawniejszych do roku 1271* (1961), *Historia pierwotna społeczeństw Kujaw* (1982), *Metalurgia brązu pradziejowych społeczeństw Kujaw* (1997). W latach 1992-2013 kierowała utworzoną przez siebie Fundacją Ochrony

Dziedzictwa Kulturowego Społeczeństwa Kujaw „Cuiavia”, która upowszechniała rezultaty prac badawczych dotyczących dziejów Kujaw. Zmarła 12 V 2013 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: J. Bednarczyk, J. Czebreszuk, A. Koško, B. Stolpiak, M. Szmyt, *Cofta-Broniewska Aleksandra, prof. dr hab. – archeolog*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 54-58; J. Bednarczyk, A. Koško, B. Stolpiak, M. Szmyt, *Profesor Aleksandra Cofta-Broniewska – badaczka najdawniejszej przeszłości Kujaw (1926-2013). Szkic do portretu*, w: *Nasi Mistrzowie*, red. M. Rybicka, M. Rzućek, Rzeszów 2016, s. 203-216; *Profesor Aleksandra Cofta-Broniewska (13.01.1926-12.05.2013) we wspomnieniach*, *Folia Praehistorica Posnaniensia*, t. 19, 2014, s. 309-311.

1. TABLICA: metal, 46×35; kamienica Ekspozycji Archeologicznej „Askaukalis”, ul. Kasztelańska 22, Inowrocław, na elewacji: **PAMIĘCI | PROF. DR HAB. | ALEKSANDRY COFTY-BRONIEWSKIEJ | (1926-2013) | WYBITNEJ UCZONEJ, | INICJATORKI BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH | ZIEMI KUJAWSKIEJ, | HONOROWEGO OBYWATELA | MIASTA INOWROCŁAWIA || SPOŁECZEŃSTWO INOWROCŁAWIA I KUJAW | WRZESIEŃ 2014**

Tablica sygnowana (fot. 1).

2. ULICA prof. Aleksandry Cofty-Broniewskiej: Inowrocław.

3. TYTUŁ „Honorowego Obywatela Miasta Inowrocławia” (nad. 1996 r.).

1

Fot. Barbara Stolpiak

Antropolog, etnolog, profesor w latach 1946-1960.

Urodził się 6 X 1882 r. w Głuchowie pod Grójcem na Mazowszu. W latach 1902-1906 studiował antropologię, anatomię, etnografię i matematykę na Uniwersytecie w Zurychu. Wykształcenie uzupełnił studiami matematycznymi na Uniwersytecie Berlińskim. W 1906 r., po uzyskaniu doktoratu, podjął pracę jako asystent w Muzeum Etnograficznym w Berlinie, a w 1910 r. podjął obowiązki kustosa w Muzeum Etnografii i Antropologii Cesarskiej Akademii Nauk w Sankt Petersburgu. W latach 1907-1909 uczestniczył w ekspedycji naukowej do Afryki Środkowej.

W 1913 r. mianowany został profesorem nadzwyczajnym antropologii i etnologii na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu we Lwowie, a w 1920 r. został profesorem zwyczajnym. W roku akademickim 1924/1925 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Humanistycznego, a w latach 1934-1936 sprawował godność rektora Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie.

W czasie sowieckiej okupacji Lwowa, w latach 1939-1941 kontynuował pracę na Uniwersytecie im. Iwana Franki. Później, w okresie okupacji niemieckiej administrował majątkiem ziemskim Kośmin koło Grójca oraz brał udział w tajnym nauczaniu w Warszawie. Od końca 1944 r. uczył w Kolbuszowej i mieszkał w Cmolasie.

Po wojnie wykładał antropologię na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (1946-1949). W 1946 r. jako profesor zwyczajny antropologii na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego objął kierownictwo Katedry Antropologii. Po przekształceniu Wydziału Lekarskiego w samodzielną Akademię Medyczną przeniósł się na Wydział Matematyczno-Przyrodniczy UP. Przeszedł na emeryturę w 1960 r.

Był twórcą polskiej szkoły antropologicznej. Zaproponował nowe ujęcie systematyki człowieka. Jako pierwszy zastosował metody statystyki matematycznej w naukach biologicznych i humanistycznych. Bronił tezy o autochtonicznym pochodzeniu Słowian, co przedstawił w dziele *Wstęp do historii Słowian. Perspektywy antropologiczne, etnograficzne, prehistoryczne i językoznawcze* (1927).

Jego dorobek naukowy obejmuje prace z zakresu etnografii, etnologii, archeologii, historii, językoznawstwa, socjologii, serologii i genetyki, a prace etnograficzne ze środkowej Afryki (*Forschungen im Nil-Kongo-Zwischengebiet, Crania Africana*) stanowią

klasyczną pozycję w światowej literaturze afrykanistycznej. Autor m.in. pierwszego podręcznika statystyki w Polsce i jednego z pierwszych na świecie pt. *Zarys metod statystycznych w zastosowaniu do antropologii* (1913) oraz pracy *Zarys antropologii Polski* (1930).

Członek tytularny (od 1952) i członek rzeczywisty (od 1957) PAN oraz członek PTPN (od 1923). Członek honorowy Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland. Był założycielem Polskiego Towarzystwa Biometrycznego i przewodniczącym jego Rady Naukowej. Należał do Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Polskiego Towarzystwa Statystycznego. W 1958 r. Uniwersytet Wrocławski, a w 1962 r. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu obdarzyły Go godnością doktora *honoris causa*. Zmarł 20 VII 1965 r. w Szczecinie. Spoczywa w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Bibl.: J. Gajek, *Jan Czekanowski*, Nauka Polska, R. 6, 1958, nr 2 (22), s. 118-127; A. Malinowski, *Życie i działalność Jana Czekanowskiego*, w: *Teoria i empiria w polskiej szkole antropologicznej. W 100-lecie urodzin Jana Czekanowskiego*, praca zbior. pod red. J. Piontka i A. Malinowskiego, Poznań 1985, s. 71-77; A. Małachowski, *Jan Czekanowski 1882-1965*, w: *Portrety uczonych polskich*, Kraków 1974, s. 152-157; A. Nowosad, *Czekanowski Jan, prof. dr – antropolog etnograf, prehistoryk, językoznawca*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 63-66; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Golaś, Poznań 2000, s. 39-45.

1. TABLICA: kamień, 180×126; wspólne upamiętnienie *Wskrziesicielom idei powrotu państwa polskiego na piastowskie ziemie macierzyste*; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; nazwiska podane w dwóch kolumnach: **WSKRZESICIELOM | IDEI POWROTU PAŃSTWA POLSKIEGO | NA PIASTOWSKIE ZIEMIE MACIERZYTE || JANOWI LUDWIKOWI POPŁAWSKIEMU | 1854-1908 | ROMANOWI DMOWSKIEMU | 1864-1939 | I UCZONYM | ŚRODOWISKA POZNAŃSKIEGO | KTÓRZY ROZWINĘLI MYŚL ZACHODNIĄ || BYLI WŚRÓD NICH | JAN CZEKANOWSKI | 1882-1965 · ANTROPOLOG | M. KIEŁCZEWSKA ZALESKA | 1906-1980 · GEOGRAF | JÓZEF KOSTRZEWSKI | 1885-1969 · ARCHEOLOG | WŁADYSŁAW KOWALENKO | 1884-1966 · HISTORYK | KS. STANISŁ. [s] KOZIEROWSKI | 1874-1949 · JĘZYKOZNAWCA | STANISŁAW PAWŁOWSKI | 1882-1940 · GEOGRAF | MIKOŁAJ RUDNICKI | 1881-1978 · JĘZYKOZNAWCA | TEODOR TYC | 1896-1927 · HISTORYK | KAZIMIERZ · TYMIENIECKI | 1887-1978 HISTORYK | ZYGMUNT WOJCIECHOWSKI | 1900-1955 · HISTORYK || Kiedyś... | Gdy orły nasze lotem błyskawicy | Spadną u dawnej Chrobrego granicy... | Adam Mickiewicz | Pan Tadeusz, Epilog (fot. 1).**
Zob. też nazwiska wyróżnione.

2. POMNIK-ŁAWECZKA z rzeźbą Profesora: metal, 135×143×90; Park Generała Władysława Andersa, pomiędzy ulicami: św. Wojciecha, E. Bałuki, S. Więckowskiego, Szczecin (wyk. Yossouf Toure, odsł. 19 V 2012 r.) (fot. 2).

3. SALA im. prof. Jana Czekanowskiego, Collegium Anthropologicum Uniwersytetu Wrocławskiego, Wydział Nauk Biologicznych, ul. Kuźnicza 35, Wrocław. Na drzwiach **tabliczka**: metal, 7×32: **SALA IMIENIA | JANA CZEKANOWSKIEGO** (fot. 3 i fot. 4).

3

4

Fot. Krzysztof Książkiewicz

4. SZKOŁA: Szkoła Podstawowa im. prof. Jana Czekanowskiego w Cmolasie, pow. kolbuszowski (nad. 4 V 1990 r.). Na elewacji tablica urzędowa: **SZKOŁA PODSTAWOWA | im. prof. J. Czekanowskiego | W CMOLASIE** (fot. 5).

– W szkole znajduje się **Izba Pamięci**, na drzwiach **tabliczka**: 15×25: **IZBA PAMIĘCI** | patrona Szkoły Podstawowej | w Cmolasie | *prof. Jana Czekanowskiego* (fot. 6).

– **Sztandar** szkoły:

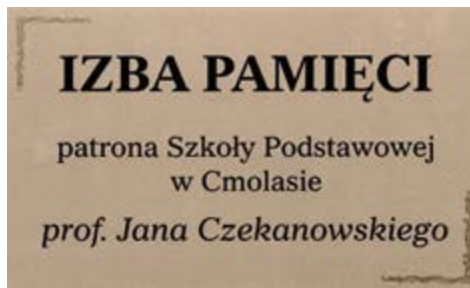
Awers: wizerunek Profesora w todzie z łańcuchem rektorskim i Orderem Odrodzenia Polski *Polonia Restituta*, nad nim napis: **SZKOŁA PODSTAWOWA** | im. *prof. Jana Czekanowskiego*, pod nim: **W CMOLASIE** (fot. 7).

Rewers: na biało-czerwonym płacie herb Rzeczypospolitej Polskiej, nad nim napis: **BÓG HONOR**, pod nim: **OJCZYŻNA NAUKA** (fot. 8).

5

Fot. Katarzyna Brózda

6

Fot. Katarzyna Brózda

7

Fot. Katarzyna Brózda

8

Fot. Katarzyna Brózda

5. ULICA prof. Jana Czekanowskiego: Poznań-Marlewo.

6. MEDALION: wspólne upamiętnienie prof. Kazimierza Ajdukiewicza, prof. Jana Czekanowskiego, prof. Józefa Kostrzewskiego i prof. Kazimierza Tymienieckiego, z okazji Roku Nauki Polskiej 1973; zob. K. Ajdukiewicz.

Maria CZEKAŃSKA

Geograf, oceanograf, dydaktyk geografii, profesor w latach 1966-1972.

Urodziła się 24 I 1902 r. w Pniewach. W latach 1921-1939 nauczała geografii, biologii, fizyki i chemii w prywatnym Gimnazjum i Liceum pw. Najświętszego Serca Jezusa w Poznaniu i jednocześnie studiowała geografii i geologię na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego (1921-1926). W 1933 r. uzyskała stopień naukowy doktora filozofii w zakresie geografii.

W okresie okupacji brała czynny udział w tajnym nauczaniu w Poznaniu, Małej Wsi koło Grójca i Warszawie. Uczestniczyła w pracach naukowych tajnego UZZ. W Milanówku uczestniczyła, wraz z prof. Zygmuntem Wojciechowskim, w pracach organizacyjnych powołanego 27 II 1945 r. Instytutu Zachodniego w Poznaniu.

Po powrocie do Poznania pracowała jako nauczycielka. Podjęła też współpracę z Kuratorium Szkolnego Okręgu Poznańskiego, gdzie w latach 1946-1956 kierowała Ośrodkiem Metodycznym Geografii i Geologii.

W 1947 r. rozpoczęła pracę na Uniwersytecie Poznańskim jako starszy wykładowca Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego – wykładała oceanografię oraz metodykę nauczania geografii. W roku 1956 została adiunktem, w 1960 przyznano Jej stanowisko docenta i powierzono funkcję prodziekana, a w 1962 dziekana Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi. W 1966 r. otrzymała tytuł profesora nadzwyczajnego nauk przyrodniczych i objęła obowiązki kierownika Zakładu Geografii Regionalnej i Dydaktyki Geografii przy Katedrze Geografii Fizycznej UAM (do 1971). W 1972 r. przeszła na emeryturę, nie zaprzestając pracy naukowej.

W Jej dorobku naukowym były prace z zakresu oceanografii, hydrografii, geografii regionalnej, a także związane z metodyką i dydaktyką geografii. Do ważnych pozycji należą te dotyczące Ziemi Zachodnich, m.in. *Obszar ujściowy Odry* (studium w dziele *Monografia Odry*, którego była współautorką) oraz *Fale burzowe na południowym Bałtyku* (1948). Zasługą Jej było uznanie metodyki i dydaktyki geografii za ważny element kształcenia uniwersyteckiego. Była autorką podręcznika uniwersyteckiego *Zarys metodyki geografii*. Prowadziła szeroką działalność organizacyjną i konsultacyjną na wszystkich poziomach edukacji w skali krajowej i międzynarodowej.

Członek PTPN od 1962, a od 1960 r. przewodnicząca Komisji Programowej Geografii oraz Komisji Ocen Podręczników i Szkolnych Pomocy Geograficznych. Autorka licznych podręczników, m.in. *Geografia Polski dla klasy VI*, który został przetłumaczony i wydany przez japońskie wydawnictwo, wśród innych podręczników do geografii z wielu krajów świata. W latach 1975-1978 uczestniczyła w pracach Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej pod patronatem UNESCO. Była członkiem Polskiego Towarzystwa Geograficznego, które w 1957 r. przyznało Jej członkostwo honorowe. Zmarła 9 IV 1991 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: A. Kostrzewski, I. Piotrowska, *Profesor Maria Czekańska – geograf i nauczyciel*, w: M. Czekańska, *Morze Bałtyckie i dydaktyka geografii w badaniach geograficznych*, wstęp i dobór tekstów tychże; *Maria Czekańska 24.01.1902-09.04.1991*, w: *Dzieje nauk geograficznych i geologicznych na Uniwersytecie w Poznaniu*, t. II: *Biografie*, praca zbiorowa, zespół red. M. Marciniak [i in.], Poznań 2012, s. 152-158; S. Piskorz, M. Tracz, *Czekańska Maria*, w: *Słownik biograficzny polskich dydaktyków geografii*, Kraków 1999, s. 27-29.

1. TABLICE

a) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną geografów w gmachu Collegium Maius w latach 1920-2005; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. T. Bartkowski.

b) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

2. SALA im. prof. Marii Czekańskiej (nr 5), Collegium Geographicum im. prof. Stanisława Pawłowskiego, Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM, ul. B. Krygowskiego 10 (nad. i odst. 21 IV 2016 r.). Nad drzwiami **napis** na płycie: tworzywo, 87×157: **SALA | IM. PROF. | MARI** **CZEKAŃSKIEJ** (fot. 1).

–W sali **tablica** z portretem Profesor: tworzywo, 61×80: **Rozwój Dydaktyki Geografii na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM** związany jest | z Panią Profesor Marią Czekańską, która się urodziła 24 stycznia 1902 roku w Pniewach. Studia | geograficzne i geologiczne ukończyła w 1926 r., uzyskując dyplom nauczyciela szkół średnich. W latach | 1921-1939 pracowała w szkolnictwie. W 1933 roku otrzymała stopień naukowy doktora filozofii | w zakresie geografii na podstawie dysertacji „Złodzenie Bałtyku”, napisanej pod kierunkiem | prof. S. Pawłowskiego. Opracowała nowy podział południowego Bałtyku, który wytyczyła na podstawie | kryteriów morfologicznych i batymetrycznych oraz wprowadziła nowe nazwy dotyczące morfologii dna | morskiego. | Podczas okupacji M. Czekańska włączyła się aktywnie w nurt tajnego nauczania, a także | uczestniczyła w Warszawie w pracach naukowych konspiracyjnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich oraz | tworzącego się Instytutu Zachodniego. W ramach tej działalności wydała pracę „Ziemie powracające”. | Po zakończeniu wojny wróciła do Poznania i pracowała w Gimnazjum i Liceum im. Klaudyny Potockiej | oraz równocześnie w Gimnazjum i Liceum im. Generałowej Zamojskiej [s]. Współpracowała z Kuratorium | Szkolnego Okręgu Poznańskiego, gdzie w latach 1946-1956 kierowała Ośrodkiem Metodycznym | Geografii i Geologii. | W 1947 r. dr M. Czekańska została zatrudniona na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym | Uniwersytetu Poznańskiego, a w 1956 r. otrzymała stanowisko adiunkta w Studium Zaocznym Geografii | Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UAM w Poznaniu. W 1958 r. została przewodniczącą Wydziału Geografii | Szkolnej Polskiego Towarzystwa Geograficznego, a w 1960 r. na wniosek ministra oświaty powołano ją na stanowisko przewodniczącej Komisji Programowej Geografii oraz Komisji Ocen Podręczników | i Szkolnych Pomocy Geograficznych. W 1960 r. w uznaniu wybitnych osiągnięć naukowo-dydaktycznych | przyznano dr M. Czekańskiej stanowisko docenta. To umożliwiło objęcie od września 1960 r. stanowiska | prodziekana, a od 1962 r. dziekana Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UAM. W 1965 r. powstał Zakład | Metodyki Geografii przy Katedrze Geografii Fizycznej UAM, którego nazwa została zmieniona w 1966 | roku na Zakład Geografii Regionalnej i Dydaktyki Geografii. W 1966 r. Rada Państwa przyznała docent | Marii Czekańskiej tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk przyrodniczych. | W działalności naukowej prof. Marii Czekańskiej można wydzielić kilka kierunków badawczych: | 1. Badania aktualnego stanu i wybranych przejawów funkcjonowania wybrzeży Południowego Bałtyku; | 2. Prace w zakresie założeń metodologicznych, a głównie dydaktyki geografii; 3. Prace o charakterze | popularno-naukowym, upowszechniające wiedzę geograficzną wśród nauczycieli i społeczeństwa. | Dorobek liczy około 200 prac z zakresu oceanografii, hydrografii, geografii regionalnej, dydaktyki | geografii, a także wielu publikacji popularno-naukowych. Będąc współautorką „Monografii Odry” (1948), | opracowała studium „Obszar ujściowy Odry”, w którym ujście Odry zostało potraktowane jako odrębny | region geograficzny. Natomiast studium „Fale burzowe na południowym Bałtyku” (1948), dotyczyło | zjawiska fal burzowych i jego wpływu na wybrzeże południowego Bałtyku. Prof. M. Czekańska brała | czynny udział w pracach naukowych i organizacyjnych Komitetu Badań Morza PAN. Efektem prac był | artykuł „Ocean światowy”, który stanowił wprowadzenie do pracy prof. Augusta Zierhoffera „Ocean | Atlantycki i jego morza” (PWN 1970). Innym opracowaniem z zakresu geografii regionalnej jest | „Holandia” (1975). Wybitne opracowanie wydane z okazji ogłoszenia roku 1973, „Rokiem Nauki Polskiej” | to „Polacy na szlakach świata” (1973), w którym

został podniesiony wkład polskich geografów | w poznawanie różnych obszarów. | Szczególny nurt zainteresowań i prac naukowych prof. M. Czeakańskiej stanowiła metodyka | i dydaktyka geografii, z zakresu której ukazało się 38 opracowań, 22 edycje podręczników szkolnych | napisanych samodzielnie lub we współautorstwie oraz skryptów. Najważniejsze z nich to: „Geografia | ogólna” (1946), skrypt dla studentów UAM „Wstęp do geografii regionalnej świata” (1959), „Oceanografia | – studium geografii dla studentów UAM” (1959). „Metodyka nauczania geografii” (skrypt, UAM 1959), | „Zarys metodyki geografii” (1959, wyd. zm. 1964) oraz „Metodyka geografii a praktyka szkolna, | podręcznik dla nauczycieli i studentów” (1973). Ważną publikacją była praca zbiorowa pod redakcją | M. Czeakańskiej „Dydaktyka geografii na studiach uniwersyteckich” wydana w 1971 r. przez Wydawnictwo | Naukowe UAM. Wśród szkolnych podręczników geografii należy wymienić: „Geografia dla kl. V” (wyd. 1-1963, wyd. | 19-1980, wspólnie z Haliną Radlicz-Rühlową), „Geografia Polski dla kl. VI” (wyd. 1-1951, wyd. 12-1962, | wyd. zm. 1-1963, wyd. 15-1978), „Geografia regionalna świata dla kl. VII” (wyd. 1-1965, wyd. 11-1975, | wyd. zm. 1-1976, wyd. 8-1983, wspólnie z H. Radlicz-Rühlową). Podręczniki dla klasy V i VI Ministerstwo | Oświaty uznało jako wyjątkowo dobre, dlatego w latach 1954-1955 przetłumaczono je na języki obce: | białoruski, czeski, niemiecki, rosyjski i słowacki, i wydano jako podręczniki dla szkół mniejszości | narodowych. W latach 1975-78 prof. M. Czeakańska uczestniczyła także w pracach UNESCO w ramach | polsko-niemieckiej komisji podręcznikowej. | Profesor Maria Czeakańska w 1972 roku przeszła na emeryturę, ale nadal pozostawała aktywna | naukowo i publikowała. W 1980 r. wydawnictwo japońskie „Teikoku-Shoin Co. Ltd.” wydało w tłumaczeniu | na język japoński książki geografii wybranych krajów świata. Podręcznikiem reprezentujących Polskę | była „Geografia Polski dla klasy VI” autorstwa prof. Czeakańskiej. W 1983 r. ukazał się nowy podręcznik | „Geografia dla klasy VI – Europa i Azja” (współautor H. Radlicz-Rühlowa), natomiast w 1984 r. „Polska | – ziemia i ludzie” (współautor Danuta Przystasz). 9 kwietnia 1991 roku prof. Maria Czeakańska zakończyła swoje bardzo aktywne i twórcze życie. | Została pochowana na Cmentarzu komunalnym Junikowo w Poznaniu.

|| The development of the didactics of geography in the Faculty of Geographical and Geological | Sciences at Adam Mickiewicz University is connected with Professor Maria Czeakańska, born on 24 | January 1902 at Pniewy. She completed her geographical and geological studies in 1926, with a diploma | of a secondary school teacher. In the years 1921-1939 she worked in education. In 1933 she received the | degree of a doctor of philosophy in the field of geography on the basis of her dissertation Zlodzenie Bałtyku | (Baltic Glaciation), written under the supervision of prof. S. Pawłowski. She worked out a new division | of the southern Baltic on the basis of morphological and bathymetric criteria, and introduced new names | in the morphology of the sea floor. | During the German occupation M. Czeakańska took active part in secret teaching. In Warsaw she also | participated in the research work of the secret Western Lands University and the Western Institute which | formed at that time. Its product was the publication Ziemie powracające (Returning lands). After the war | she came back to Poznań and worked simultaneously in Klaudyna Potocka Secondary School and | Generałowa Zamojska [s] Secondary School. She cooperated with the Education Board of the Poznań | School District, where she was head of the Methodological Centre of Geography

and Geology in the years | 1946-1956. | In 1947 dr Czeakańska was employed in the Mathematical-Natural Faculty of Poznań University. | In 1956 she received the position of an adjunct professor in the Extramural Study of Geography in the AMU | Faculty of Biology and Earth Sciences. In 1958 she was made head of the Department of School | Geography of the Polish Geographical Society, and in 1960, on the motion of the Minister of Education, | she was appointed to the chair of the Geography Programming Commission and the Commission for the | Assessment of Manuals and Geographical School Aids. In 1960, in recognition of her outstanding | scientific and didactic achievements, Dr Czeakańska was given the position of a docent. This allowed her | to become Deputy Dean of the AMU Faculty of Biology and Earth Sciences in September 1960, and | in 1962, its Dean. In 1965 the Department of the Methodology of Geography was established in the AMU | Chair of Physical Geography, transformed in 1966 into the Department of Regional Geography and the | Didactics of Geography. In 1966 the State Council awarded Maria Czeakańska the title of professor | extraordinary of natural sciences. | In Prof. Maria Czeakańska's scientific activity several research directions can be distinguished: | (1) studies of the current state of the southern Baltic coast and selected manifestations of its operation; | (2) works concerning methodological assumptions, mostly in the didactics of geography; and (3) works | popularising geographical knowledge among teachers and in society. | Her output embraces some 200 works in oceanography, hydrography, regional geography, the | didactics of geography, and many popular-scientific publications. As co-author of *Monografia Odry* (Odra | monograph) (1948), she prepared a study *Obszar ujściowy Odry* (Odra mouth area) in which the Odra | mouth was treated as a separate geographical region. In turn, her *Fale burzowe na południowym Bałtyku* | (Storm waves on the southern Baltic) (1948) dealt with storm waves and their effect on the southern Baltic | coast. Prof. Czeakańska took active part in the scientific and organisational work of the Committee | on Maritime Research of the Polish Academy of Sciences. The result was the article "Ocean światowy" | (World ocean), which was an introduction to Prof. August Zierhoffer's *Ocean Atlantycki i jego morza* | (Atlantic Ocean and its seas) (PWN 1970). Another work in regional geography was *Holandia* (The | Netherlands) (1975). Her outstanding work published on the occasion of the year 1973 being declared the | year of Polish Science was *Polacy na szlakach świata* (Poles on the trails of the world) (1973), in which | she discussed the contribution of Polish geographers to the knowledge of various areas. | The object of Prof. Czeakańska's special interest was the methodology and didactics of geography. | In this field she published 38 works, 22 editions of school manuals written independently or together with | other authors, as well as sets of lectures. The most important include: *Geografia ogólna* (General | geography) (1946), a set of lectures for AMU students *Wstęp do geografii regionalnej świata* (Introduction | to the regional geography of the world) (1959), *Oceanografia – studium geografii dla studentów UAM* | (Oceanography: A study in geography for AMU students) (1959), *Metodyka nauczania geografii* | (Methodology of geography teaching) (set of lectures, AMU 1959), *Zarys metodyki geografii* (Outline | of the methodology of geography) (1959, revised edition 1964), and *Metodyka geografii a praktyka* | szkolna, podręcznik dla nauczycieli i studentów (Methodology of geography and school practice: | A manual for teachers and students) (1973). An important work was a collective book under | M. Czeakańska's editorship, *Dydaktyka geografii na studiach uniwersyteckich* (Didactics of geography | at university studies) published in 1971 by Wydawnictwo

Zygmunt CZUBIŃSKI

Botanik, briolog, fitosocjolog, geograf roślin, paleobotanik, profesor w latach 1954-1967.

Urodził się 24 VI 1912 r. w Kielcach. Od 1930 do 1935 r. studiował nauki przyrodnicze na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1932 r. rozpoczął pracę jako asystent wolontariusz w Katedrze Botaniki Ogólnej, następnie pełnił funkcje młodszego i starszego asystenta (1936-1939). W tym czasie prowadził badania botaniczne na terenie Wielkopolski i na Pojezierzu Brodnickim.

W okresie okupacji niemieckiej przebywał w Kielcach, gdzie uczył na tajnych kursach, a następnie w Krakowie, gdzie brał udział w tajnym nauczaniu na kompletach gimnazjalnych i licealnych zorganizowanych przez tajne Biuro Oświatowo-Szkolne Ziemi Zachodnich.

W latach 1940-1944, pod kierownictwem prof. Reinholda Tüxena, uczestniczył przy kartowaniu zespołów roślinnych doliny Wisły po ujście Dunajca. W latach 1942-1945 pracował w Biurze Ochrony Przyrody w Głównym Wydziale Lasów w Krakowie. Jednocześnie, na polecenie władz podziemnych, od lutego do kwietnia 1945 r., był referentem działu badań florystycznych i fitosocjologicznych w Instytucie Badawczym Leśnictwa.

Po powrocie do Poznania, w kwietniu 1945 r. uzyskał na UP stopień doktora nauk ścisłych i został adiunktem w Zakładzie Ochrony Przyrody i Uprawy Krajobrazu na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. W 1947 r., po otrzymaniu nominacji na zastępcę profesora, objął kierownictwo Katedry Systematyki i Geografii Roślin, która dzięki Jego wysiłkom i zaangażowaniu stała się jednym z najsilniejszych ośrodków naukowych tego typu w Polsce.

W 1951 r. habilitował się i uzyskał stanowisko docenta geografii roślin. Współorganizował Wydział Biologii i Nauk o Ziemi UP i w latach 1951-1953 pełnił obowiązki jego prodziekana oraz dziekana (1953/1954). W 1954 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego. Był również inicjatorem utworzenia Zakładu Systematyki Eksperymentalnej (1960), Zakładu Ekologii Roślin (1966), Zakładu Geobotaniki (zatwierdzony w 1967 r. już po śmierci Profesora). Dzięki Niemu Ogród Botaniczny przyłączony do Uniwersytetu, stał się placówką naukowo-badawczą i dydaktyczną. W latach 1949-1967 pełnił obowiązki jego kierownika. Od 1962 do 1965 był profesorem w Instytucie Botaniki PAN w Dziale Socjologii, Ekologii i Geografii Roślin.

W pracy naukowej zajmował się systematyką i geografią roślin, fitosocjologią oraz ochroną przyrody. Zasłużył się dla rozwoju botaniki nie tylko w ośrodku poznańskim, ale i całej Polsce.

Twórca i współredaktor *Atlasu rozmieszczenia roślin zarodnikowych w Polsce*, współautor m.in. opracowania *Bielawskie Błoto, ginące torfowisko atlantyckie Pomorza* (1954), autor publikacji *Zagadnienia geobotaniczne Pomorza* (1951), *Rola elementów kserotermicznych w szacie roślinnej Wielkopolski* (1956). Z Jego inicjatywy rozpoczęto druk wydawnictw zielnikowych: *Charothea Polonica*, *Lichenotheca Polonica*, *Bryotheca Polonica* i *Hepaticotheca Polonica*.

Był współtwórcą Wolińskiego i Słowińskiego Parku Narodowego, a jako przewodniczący (od 1957 r.) Komisji Parków Narodowych i Rezerwatów opracował plan sieci rezerwatów przyrody dla Polski.

Członek PTPN (od 1948), członek korespondent PAN (od 1960) oraz członek Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Członek Rady Naukowej Wielkopolskiego i Świętokrzyskiego Parku Narodowego, Zakładu Dendrologii i Arboretum Kórnickiego PAN oraz Zakładu Ochrony Przyrody PAN. Zmarł 1 II 1967 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN*. Część II: *Nauki biologiczne*, oprac. A. Śródka, P. Szczawiński, Wrocław 1985, s. 62-64; B. Pawłowski, *Zygmunt Czubiński (1912-1967)*, Nauka Polska, R. 15, 1967, nr 4, s. 168-171; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 47-51; *Prof. dr hab. Zygmunt Czubiński (1912-1967). Sesja naukowa w 30 rocznicę śmierci*, red. M. Lisiewska, W. Żukowski, Poznań 1998; A. Śródka, *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. I: A-G, Warszawa 1994, s. 329-330; R. Terlecki, *Pracownicy naukowcy w tajnym nauczaniu ogólnokształcącym na terenie dystryktu krakowskiego*, *Rozprawy z Dziejów Oświaty*, t. 26, 1984, s. 241; T. Wojterski, *Działalność profesora Zygmunta Czubińskiego na polu ochrony przyrody*, *Chrońmy Przyrodę Ojczystą*, R. 23, 1967, z. 5, s. 5-14.

1. TABLICE

a) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

b) Upamiętniająca osoby zasłużone dla Ogrodu Botanicznego UAM: metal, 68×90, na głazie narzutowym: wys. 190, obwód 320; Ogród Botaniczny UAM, Dział Dendrologii, ul. J.H. Dąbrowskiego 165 (odsł. 13 IX 1975 r. podczas uroczystości Jubileuszu 50-lecia Ogrodu Botanicznego): **PAMIĘCI | OSÓB ZASŁUŻONYCH | DLA | POWSTANIA I ROZWOJU | OGRODU BOTANICZNEGO | W POZNANIU || W 50-TĄ ROCZNICĘ | JEGO ZAŁOŻENIA | 13 WRZEŚNIA 1975 R.**

Między 6. a 7. wersem ornament (fot. 1).

1

c) Tabliczka: metal 17×19, na podkładzie drewnianym 22×25; Wydział Biologii UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6, hol, przy daktylowcu kanaryjskim: *Palma Phoenix canariensis*. | pochodząca z kolekcji | Ogrodu Botanicznego, | подарowana 50 lat temu przez | Profesora | Zygmunta Czubińskiego | Pani Zofii Rajewicz | i troskliwie przez nią pielęgnowana, | powróciła do naszej Uczelni, | w 35. rocznicę śmierci Profesora. || Poznań, 1 luty 2002. (fot. 2 i fot. 3).

d) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; kruzganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

e) Kamień; wspólne upamiętnienie profesorów i wychowanków tajnego nauczania w czasie II wojny światowej w Kielcach; Bazylika katedralna pw. Wniebowzięcia NMP, plac Najświętszej Maryi Panny 3, Kielce (ufundowana w 2000 r.): **PROFESOROM | I WYCHOWANKOM | KOMPLETÓW | TAJNEGO NAUCZANIA | w latach wojny | 1939-1945 || KOLEŻANKI I KOLEDZY | KIELCE, ROK 2000**

W górnym lewym rogu tablicy znak Polski Walczącej, między wersem 6. i 7. wizerunek kaganka oświaty (fot. 4).

2

3

4

f) Kamień, 85×74; ul. H. Sienkiewicza 42, Kielce (odst. 10 X 1987 r.), na elewacji: 1912-1967 | W TYM DOMU URODZIŁ SIĘ | ZYGMUNT CZUBIŃSKI | PROFESOR UNIWERSYTETU | IM. A. MICKIEWICZA W POZNANIU | WYBITNY BOTANIK, | NIESTRUDZONY DZIAŁACZ | NA POLU OCHRONY PRZYRODY, | BADACZ FLORY GÓR ŚWIĘTOKRZYSKICH, | KTÓRE JUŻ JAKO HARCERZ | SZCZEGÓLNIENIE UMIŁOWAŁ

Nad inskrypcją płaskorzeźbiona plakieta: metal, z wizerunkiem Profesora (fot. 5).

Fot. Archiwum Urzędu Miasta Kielce

g) Kamień, 48×62, na głazie: wys. 130, obwód 310; Park Krajobrazowy Promno, Rezerwat Przyrody Jezioro Drażynek (odst. 30 VI 1998 r.): PAMIĘCI | ZYGMUNTA CZUBIŃSKIEGO | 1912-1967 | PROFESORA UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO | WIELKIEGO BADACZA PRZYRODY WIELKOPOLSKI I POMORZA | POŚWIĘCAJĄ | WIELKOPOLSCY PRZYRODNICY (fot. 6).

h) Kamień, 30×53, na gładzie: wys. 150, obwód 380; przy budynku Muzeum Przyrodniczego Słowińskiego Parku Narodowego w Smołdzinie (pow. słupski), ul. Mostnika 1 (odsł. 19 IX 1976 r.): PROF. DR [s] ZYGMUNTOWI | CZUBIŃSKIEMU | BADACZOWI PRZYRODY POMORZA | ORAZ WSPÓŁTWÓRCY | SŁOWIŃSKIEGO PARKU NARODOWEGO || DYREKTOR I PRACOWNICY | 19 IX 1976 (fot. 7).

7

Fot. Andrzej Demczak

2. POMNIK: kamień, metal; wspólne upamiętnienie polskich nauczycieli, organizatorów i uczestników tajnego nauczania w czasie II wojny światowej; park Kazimierzowski, ul. Browarna, Warszawa (inicjatywa ZNP, autor Antonina Wysocka-Jończak, odsł. 9 XI 2000 r. w 60. rocznicę powstania TON). Pomnik składa się z dwóch obelisków o wym. 265×120, na postumencie wys. 45, tworzących wizerunek otwartej książki; na elemencie po lewej stronie, w wykutym kwadratowym „oknie” znak Polski Walczącej, na elemencie po prawej stronie napis: W HOŁDZIE | POLSKIM NAUCZYCIELOM | ORGANIZATOROM | I UCZESTNIKOM | TAJNEGO NAUCZANIA | W LATACH 1939-1945 || ZWIĄZEK | NAUCZYCIELSTWA | POLSKIEGO || Listopad 2000 r. (fot. 8).

Fot. Eliza Król

3. SALA im. prof. Zygmunta Czubińskiego (nr 7), Pawilon Ekspozycyjno-Dydaktyczny, Ogród Botaniczny UAM, ul. H. Dąbrowskiego 165. Przy wejściu do sali trzy **płyty** umieszczone obok siebie (nad. i odst. 30 X 2006 r.):

1. płyta: kamień, 50×100: **SALA WYKŁADOWA | IM. PROFESORA | ZYGMUNTA CZUBIŃSKIEGO** (fot. 9).

2. płyta: kamień, 195×40: **HORTUS | BOTANICUS | UNIWERSITATIS | POSNANIENSIS**
Pod inskrypcją metalowe godło UAM i wyobrażenie gałązki bluszczu (fot. 10).

3. płyta: kamień, 50×100: **1912 1967 | ZYGMUNT CZUBIŃSKI | WYBITNY BOTANIK | DYREKTOR OGRODU BOTANICZNEGO | 1949-1967**

Pomiędzy datami życia medalion: metal, z wizerunkiem Profesora (fot. 11).

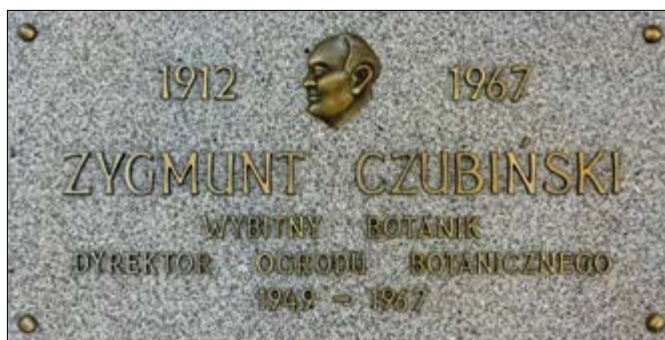
9

Fot. Alicja Kolańska

10

Fot. Alicja Kolańska

11

Fot. Alicja Kolańska

4. REZERWATY

a) Obszar Ochrony Ścisłej im. prof. Zygmunta Czubińskiego, Woliński Park Narodowy, w O.O.Ś.
głaz: wys. 100, pole inskrypcyjne 50×100: REZERWAT ŚCISŁY | Im. Prof. dr [s] ZYGMUNTA CZUBIŃSKIEGO | ZASŁUŻONEGO DZIAŁACZA | NA POLU OCHRONY PRZYRODY | 1912-1967 (fot. 12).

12

Fot. Archiwum Wolińskiego Parku Narodowego

b) Rezerwat „Brzęki” im. prof. Zygmunta Czubińskiego w Borach Tucholskich, gmina Osie (rezerwat utworzony w 1975 r.).

c) Rezerwat „Cisów” im. prof. Zygmunta Czubińskiego w Górach Świętokrzyskich, Daleszyce, powiat kielecki (rezerwat utworzony w 1970 r.).

d) Rezerwat im. prof. Zygmunta Czubińskiego na Roztoczu, gmina Zwierzyniec (rezerwat utworzony w 1972 r.).

5. ULICE prof. Zygmunta Czubińskiego: Gdańsk, Smołdzino (pow. słupski), Zielona Góra.

6. MEDAL im. Prof. Zygmunta Czubińskiego; o kształcie nieregularnym: metal, 120×140 mm; ustanowiony wiosną 2000 r.; nadawany przez Oddział Poznański Polskiego Towarzystwa Botanicznego za wybitne prace naukowe mające charakter regionalnych monografii geobotanicznych, których podstawą jest oryginalna koncepcja naukowa:

Awers: popiersie Profesora w lewo, pod nim napis: 1912-1967 | PROF. | ZYGMUNT | CZUBIŃSKI
Rewers: w górnej części wizerunek fasady Auli UAM, pod nim napis: ZA | WYBITNE OSIĄ-
GNIĘCIA | W | GEOBOTANICE || ODDZIAŁ POZNAŃSKI | POLSKIEGO TOWARZYSTWA |
BOTANICZNEGO. (fot. 13).

13

Ludwik ĆWIKLIŃSKI

Filolog klasyczny, profesor honorowy⁴⁰ w latach 1927-1942.

Urodził się 17 VII 1853 r. w Gnieźnie. W latach 1870-1873 studiował slawistykę na Uniwersytecie Wrocławskim oraz historię starożytną i historię filozofii na Uniwersytecie w Berlinie, gdzie uzyskał doktorat z filozofii (1873). Trzy lata później został profesorem nadzwyczajnym filologii klasycznej (z pominięciem habilitacji) na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, a w 1879 r. profesorem zwyczajnym. Do 1902 r. wykładał na Uniwersytecie we Lwowie filologię klasyczną, archeologię i historię starożytną. Pełnił funkcje dziekana Wydziału Filozoficznego (1883/1884), rektora (1893/1894) i prorektora (1894/1895). Jako rektor zasiadał w galicyjskim Sejmie Krajowym i był posłem do parlamentu austriackiego. Jednocześnie w latach 1879-1902 pełnił funkcję konserwatora zabytków prehistorycznych w urzędzie konserwatorskim we Lwowie.

W latach 1902-1919 przebywał w Wiedniu, gdzie był początkowo szefem sekcji i referentem spraw uniwersyteckich, a od 1917 r. ministrem w cesarsko-królewskim Ministerstwie Wyznań i Oświaty. Pracował też w Instytucie Archeologicznym.

W sierpniu 1919 r. osiadł na stałe w Poznaniu. Pełnił obowiązki prezesa Poznańskiego Koła PTF oraz zorganizował Towarzystwo Przyjaciół Biblioteki Uniwersytetu Poznańskiego. W roku 1927 Uniwersytet Poznański nadał Mu tytuł profesora honorowego. Uniwersytety w Krakowie, Lwowie i Wiedniu obdarzyły Go godnością doktora *honoris causa*. Członek korespondent (od 1892) i członek honorowy PTPN (od 1928) oraz członek Czeskiej Akademii Umiejętności (od 1903). Członek honorowy „Societatis Philologiae” (od 1902). Prowadził badania archeologiczne we Włoszech i w Grecji.

Dzięki badaniom Profesora nad literaturą grecką, historią starożytną i archeologią śródziemnomorską, polska filologia klasyczna osiągnęła europejski poziom, a ustalenie genezy i chronologii dzieła Tukidydesa przyniosło Mu europejską sławę. Wkład do historii literatury polskiej wniósł, przygotowując pierwszą kompletną edycję dzieł *Clementis Ianicii poetae laureati Carmina* (1930). Był również wydawcą *Chronica Polonorum* (*Kronika Polska*) w *Monumenta Poloniae Historica*, T. 3 (1878).

⁴⁰ Zob. przypis 23.

Z Jego inicjatywy powstało Polskie Towarzystwo Filologiczne (1893). Był założycielem i redaktorem czasopisma „Eos”.

W czasie II wojny światowej był więźniem obozu koncentracyjnego, następnie przebywał w szpitalu prowadzonym przez siostry elżbietanki w Poznaniu. Po wyjeździe do Krakowa w 1940 r. zmarł w przytułku w klasztorze Kapucynów 3 X 1942 r. Spoczywa na Cmentarzu Rakowickim (ul. Rakowicka 26).

Bibl.: *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie*, TNW; PAU, PAN. Część I: *Nauki społeczne. Zeszyt 1: A-J*, oprac. A. Śródka, P. Szczawiński, Wrocław 1983, s. 260-263; K. Królczyk, *Pomiędzy Lwowem, Wiedniem i Poznaniem – Ludwik Ćwikliński (1853-1942) i jego badania nad światem starożytnym*, w: *Świat starożytny, jego polscy badacze i kult panującego*, pod red. L. Mrozewicza, K. Balbuzy, Poznań 2011, s. 141-172; *Poczet członków Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk 1857-2007. Materiały do Słownika biograficznego Wielkopolan*, pod red. A. Pihan-Kijasowej, Poznań 2008, s. 127.

TABLICA: wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 3. płycie:
LUDWIK ĆWIKLIŃSKI

Michał ĆWIRKO-GODYCKI

Lekarz, antropolog, profesor w latach 1955-1971.

Urodził się 5 II 1901 r. w Mińsku Litewskim (obecnie Białoruś). Studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego ukończył w 1926 r. jako doktor wszech nauk lekarskich. Podczas studiów był asystentem wolontariuszem, następnie młodszym asystentem (od 1923 r.) w utworzonym przez prof. Adama Wrzoska Zakładzie Antropologii Wydziału Lekarskiego UP, gdzie zajmował się urządzeniem Zakładu oraz prowadził zajęcia dydaktyczne i prace badawcze (do 1939). W latach 1926-1928 odbył specjalistyczne studia w École d'Anthropologie w Paryżu i uzyskał dyplom doktora nauk antropologicznych, a następnie przebywał tam na stażu naukowym w Laboratorium Antropologicznym Szkoły Studiów Wyższych (1929-1930). Habilitował się w 1931 r. na Wydziale Lekarskim UP i został docentem antropologii. Był wizytatorem higieny w Okręgu Szkolnym Poznańskim (1931-1952).

Po wybuchu II wojny światowej został wysiedlony przez Niemców do Krakowa. Pracował jako kierownik Domu Zdrowia w Skawinie (pow. krakowski) oraz wykładał na tajnym UZZ w Krakowie.

W 1945 r. powrócił na Uniwersytet Poznański, został mianowany profesorem tytularnym⁴¹ i objął obowiązki adiunkta w Katedrze Antropologii na Wydziale Lekarskim, która dwa lata później została przeniesiona na Wydział Matematyczno-Przyrodniczy. Jednocześnie, od 1947 r. prowadził wykłady z antropologii w Studium Wychowania Fizycznego przy Wydziale Lekarskim UP, które w 1950 r. przekształcone zostało w Wyższą Szkołę Wychowania Fizycznego. W 1955 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1962 r. został profesorem zwyczajnym i w latach 1966-1969 pełnił obowiązki kierownika w Katedrze Antropologii. W stan spoczynku na UAM przeszedł 1 X 1971 r.

Od 1953 do 1968 r. kierował utworzonymi przez siebie Zakładem Antropologii i Zakładem Higieny oraz Katedrą Nauk Biologicznych w WSWF. W 1955 r. był jej prorektorem, a w latach 1956-1965 rektorem.

⁴¹ Funkcja profesora tytularnego została wprowadzona przez reformę jędrzejewiczowską w 1933 r. Godnością tą obdarowywano wyróżniających się docentów, którzy wykładali co najmniej pięć lat, ale nie było dla nich katedry lub etatów profesorskich.

Był członkiem PTPN (od 1934). Należał do Międzynarodowego Instytutu Antropologii (od 1924). Był założycielem i członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Antropologicznego, a od 1932 r. współpracował z jego organem – „Przeglądem Antropologicznym” i pełnił w nim obowiązki redaktora (od 1956). Był inicjatorem i prekursorem publikowania wydawnictw własnych uczelni (m.in. „Roczniki Naukowe” i „Kronika” WSWF w Poznaniu). Członek i przewodniczący Komisji Antropometrii PAN.

Brał udział w wyprawach naukowych i badaniach materiałów kostnych z cmentarzysk ciałopalnych ludności kultury łużyckiej w Laskach (1925-1929) oraz rozległego wczesnośredniowiecznego cmentarzyska na Ostrowie Lednickim (1932-1935). Badania naukowe Profesora dotyczyły przede wszystkim ontogenetycznego rozwoju dziecka. Interesował się też historią antropologii i metodyką antropologiczną, wniósł wkład w rozwój nauk o wychowaniu fizycznym. Autor wielokrotnie wznawianych podręczników akademickich, takich jak: *Zarys antropometrii* (1933), *Higiena w zakresie studiów wychowania fizycznego* (1965), *Ćwiczenia antropometryczno-biometryczne* (1952), *Antropologia dla studiujących wychowanie fizyczne* (1955) oraz współautor podręcznika *Schematy do ćwiczeń anatomicznych* (1951).

W 1975 r. AWF nadała Mu godność doktora *honoris causa*. Zmarł 20 IX 1980 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo–Poznań.

Bibl.: Z. Drozdowski, *Michał Ćwirko-Godycki (1901-1980)*, KMP, R. 49, 1981, nr 3, s. 101-104; *Michał Ćwirko-Godycki (1901-1980) – pionier antropologii wychowania fizycznego*, w: T. Jurek, M. Łuczak, I. Wyszowska, *Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu w latach 1950-2019*, Poznań 2019, s. 353-358; *Rektorzy poznańskich uczelni*, zedr. T. Świtła, KMP, R. 27, 1959, nr 4, s. 93-110; *Sprawozdania z towarzystw, zakładów i zjazdów*, *Przegląd Antropologiczny*, t. 39, 1973, nr 2, s. 237-255.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krąganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

b) Wspólne upamiętnienie profesorów, asystentów i młodzieży akademickiej, biorących udział w tajnym nauczaniu medycyny w Szkole doc. Jana Zaorskiego oraz na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Ziem Zachodnich w Warszawie w czasie II wojny światowej; Gmach Medycyny Teoretycznej, Uniwersytet Warszawski, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

2. SALA im. prof. Michała Ćwirko-Godyckiego (nr 264); Budynek Główny Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ul. Królowej Jadwigi 27/39. W sali tablica informacyjna, 70×50: **SALA IMIENIA | PROFESORA | MICHAŁA ĆWIRKO-GODYCKIEGO ||**

PROF. DR HAB. MICHAŁ ĆWIRKO-GODYCKI | 1901-1980 | ANTROPOLOG, | JEDEN Z TWÓRCÓW NAUK O KULTURZE FIZYCZNEJ | KIEROWNIK KATEDRY NAUK BIOLOGICZNYCH OD 1952 r. | REKTOR WYŻSZEJ SZKOŁY WYCHOWANIA FIZYCZNEGO | (OBECNIE AWF POZNAŃ) W LATACH 1956-1965 r. [s] | W CIĄGU TRZECH KADENCJI REKTORSKICH | NADAŁ WSWF KSZTAŁT UCZELNI AKADAMICKIEJ | DOKTOR HONORIS CAUSA AWF POZNAŃ W 1975 r.

Przy tablicy portret Profesora pod szkłem: 74×52 (fot. 1).

1

Fot. Dział Marketingu i Karier, AWF Poznań

Stefan Tytus Zygmunt DĄBROWSKI

Lekarz, fizjolog, biochemik, profesor w latach 1921-1947, rektor w latach 1945-1946, wybrany rektorem na lata 1939-1941.

Urodził się 31 I 1877 r. w Warszawie. W latach 1895-1900 studiował na Wydziale Lekarskim Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Następnie pogłębiał wiedzę na studiach uzupełniających w Zakładzie Chemii Biologicznej Wydziału Lekarskiego Sorbony (1900-1902) pod kierunkiem prof. Armanda Gautiera. Od października 1903 r. był demonstratorem w Zakładzie Farmakologii i Farmakognozji Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Lwowskiego, a w kwietniu 1905 r. został mianowany asystentem w Zakładzie Chemii Lekarskiej. W styczniu 1908 r. na podstawie dyplomu lekarskiego i dorobku naukowego uzyskał stopień doktora wszech nauk lekarskich i w marcu tegoż roku się habilitował. W latach 1908-1910, jako stypendysta Akademii Umiejętności, prowadził badania na Sorbonie w laboratorium prof. Jeana Baptiste'a Perrina (laureata Nagrody Nobla w dziedzinie fizyki z 1926 r.) w Paryżu.

W 1911 r. mianowany został profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Katedry Fizjologii i Nauki Żywienia w Akademii Rolniczej w Dublanach, a od 1913 r. kierował Katedrą Chemii Ogólnej i Nauki Żywieniu Zwierząt w Akademii Weterynaryjnej we Lwowie. Od sierpnia 1914 r. przebywał na Podhalu w Poroninie. Po wyjeździe do Nowego Targu pełnił obowiązki lekarza miejskiego oraz zastępcy dyrektora szpitala (do listopada 1915 r.). Następnie objął kierownictwo szpitala Czerwonego Krzyża. Wiosną 1916 r. powrócił do Lwowa na przedwojenne stanowisko w Akademii Weterynaryjnej. W listopadzie 1918 r. brał czynny udział w obronie Lwowa.

W roku 1920 otrzymał nominację na profesora zwyczajnego i w 1921 objął Katedrę Chemii Lekarskiej na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego. Od roku 1922 do 1947 kierował Katedrą Chemii Fizjologicznej. W 1927 r. objął też kierownictwo Zakładu Chemii Ogólnej. W latach 1937-1939 pełnił funkcję dziekana Wydziału Lekarskiego. 11 V 1939 r. prof. Stefan Tytus Dąbrowski wybrany został przez elektorów, reprezentujących wydziały UP na stanowisko rektora na lata akademickie 1939/1940 i 1940/1941.

Podczas okupacji, w dniu 20 XII 1939 r. wyjechał z rodziną do Generalnego Gubernatorstwa i zamieszkał w Nawojowej, od lutego 1940 w Szczawnicy, od grudnia 1942 r. w Ropie koło Nowego Sącza, następnie w Dobrej (pow. limanowski). Wiosną 1943 r.,

krótko (z powodu choroby), przebywał w Krakowie, a następnie pod przybranym nazwiskiem, jako agronom Feliks Kamiński – w Bielicach pod Sochaczewem i majątku Wilkowice koło Rawy Mazowieckiej. Przez całą wojnę prowadził praktykę lekarską.

Po powrocie do Poznania 18 III 1945 r. włączył się w prace Tymczasowej Komisji Administracyjnej, której zadaniem było wznowienie działalności Uniwersytetu. 28 marca podjął obowiązki rektora i kierował Zakładem Chemii Ogólnej i Chemii Fizjologicznej na Wydziale Lekarskim. W dniu 30 IV 1946 r. zwrócił się do Senatu o zgodę na urlop z funkcji rektora z powodu różnych zarzutów stawianych Mu przez władze komunistyczne. Został z nich oczyszczony przed zakończeniem kadencji rektorskiej.

W swoich pracach naukowych z zakresu biochemii stosowanej, biochemii białek i fizjologii nerek stosował zasadę matematycznego ujmowania zjawisk biochemicznych.

Członek PAU (od 1928 korespondent, od 1930 członek czynny), PTPN (od 1920), Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Akademii Nauk Lekarskich (od 1920) w Warszawie. W latach 1920-1921 był podsekretarzem stanu (w randze wiceministra) w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, a następnie posłem na Sejm z ramienia ruchu narodowego (1922-1927 Klub Chrześcijańsko-Narodowy; 1928-1935 Klub Stronnictwa Narodowego). Zmarł 23 III 1947 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Matki Boskiej Wniebowziętej w Puszczykowie (ul. Parkowa).

Bibl.: J. Malinowski, *Stefan Dąbrowski (1877-1947). W służbie nauki i polityki*, w: S. Dąbrowski, *W służbie nauki i polityki*, wstęp i dobór tekstów tegoż, Poznań 2013, s. 9-43; D. Płygawko, *Stefan Dąbrowski 28 III 1945-31 VIII 1946*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 149-158; też, tekst w maszynopisie, s. 1-12; K.M. Pospieszalski, *Z nieznanych dziejów Uniwersytetu Poznańskiego. Pierwszy powojenny Rektor Stefan Dąbrowski*, KMP, R. 62, 1994, nr 3-4, s. 508-520, T. Schramm, *Kilka mniej znanych kart z dziejów Uniwersytetu Poznańskiego*, Poznań [1994].

1. TABLICA o nieregularnym kształcie: metal, 118×76; wspólne upamiętnienie Rektorów Uniwersytetu Poznańskiego – Korporantów; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1 (odsł. 4 VI 2011 r.): **SALUS REI PUBLICAE | SUPREMA LEX⁴² | REKTOROM UNIwersytetu POZNAŃSKIEGO | CZŁONKOM POLSKICH KORPORACJI AKADEMICKICH | Z LAT 1920-1939 | PROF. STEFANOWI DĄBROWSKIEMU K! AESCULAPIA | PROF. STANISŁAWOWI DOBRZYCKIEMU K! CHROBRIA | PROF. LUDWIKOWI JAXA-BYKOWSKIEMU K! MASOVIA | PROF. STANISŁAWOWI KASZNYCY K! HELIONIA | PROF. EDWARDOWI LUBICZ-NIEZABITOWSKIEMU K! DEMETRIA | PROF. ANTONIEMU PERETIATKOWICZOWI K! MERCURIA | PROF. STANISŁAWOWI RUNGE K! LUTYKO-VENEDYA | PROF. JANOWI SAJDAKOWI K! SILESIA. || W 90. ROCZNICĘ POWSTANIA | PIERWSZYCH KORPORACJI AKADEMICKICH | NA ALMA MATER UCZELNI POZNAŃSKICH || POZNAŃSKIE KOŁO MIĘDZYKORPORACYJNE**

⁴² Dobro Rzeczypospolitej najwyższym prawem.

Nad inskrypcją, na stylizowanej wstędze tarcza z ukoronowanym orłem, pod którą dwa skrzyżowane berła rektorskie; pod inskrypcją, na wstędze tarcza herbowa z cyrklem Poznańskiego Koła Międzykorporacyjnego (fot. 1).

Zob. też nazwiska wyróżnione.

1

2. SZPITAL: Szpital im. prof. Stefana Tytusa Dąbrowskiego, ul. J.I. Kraszewskiego 11, Puszczykowo. Przy wejściu do szpitala **tablica** o nieregularnym kształcie: metal, 88×49 (wyk. Roman Kosmała, nad. i odsł. 15 IX 2006 r.), na elewacji: **STEFAN TYTUS | DĄBROWSKI | 1877-1947 | PROFESOR, | DOKTOR HABILITOWANY | WYBITNY LEKARZ, NAUKOWIEC, | ODKRYWCA UROCHROMU W MOCZU, | REKTOR | UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO, | POSEŁ NA SEJM II RP || SZPITALOWI W PUSZCZYKOWIE | Z OKAZJI JUBILEUSZU 30-LECIA | JAN GRABKOWSKI | STAROSTA POZNAŃSKI | 2006** Nad inskrypcją, w kwadratowym polu, wizerunek Profesora (fot. 2).

– W holu szpitala, w gablocie **maska pośmiertna** Profesora (zdjęta przez Kazimierza Duxa i Rudolfa Willego Sarrazina, przekazana szpitalowi 23 VI 2014 r. przez Adama Hedingera i Małgorzatę Dąbrowską-Ilukowicz); pod maską **tabliczka: ODLEW TWARZY | PROF. STEFANA TYTUSA DĄBROWSKIEGO | DAR WNUKÓW PROFESORA** (fot. 3).

2

3

Fot. Marzena Rutkowska-Kalisz

Pozostałe **maski pośmiertne** Profesora:

a) Brąz, 26×20; Muzeum Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. Bukowska 70 (ze zbiorów prof. Kazimierza Duxa, przekazana 17 I 2005 r. przez syna – Krzysztofa Duxa) (fot. 4).

b) Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu, ul. S. Mielżyńskiego 27/29.

3. MEDAL: brąz, posrebrzany, średnica 70 mm (proj. i wyk. Krzysztof Jakubik); ze zbiorów dr Danuty Płygawko.

Awers: centralnie, w polu kwadratu wizerunek Profesora na wprost; górą wzdłuż krawędzi kwadratu napis: **PROF. DR STEFAN TYTUS**; górą wzdłuż drugiej krawędzi kwadratu: **DĄBROWSKI 1877-1947**; dołem wzdłuż krawędzi: **PATRON SZPITALA**; dołem wzdłuż drugiej krawędzi kwadratu: **W PUSZCZYKOWIE**

Rewers: centralnie, w polu kwadratu wizerunek herbu Poznania, pod herbem napis: **Z OKAZJI JUBILEUSZU 30-LECIA | JAN GRABKOWSKI | STAROSTA POZNAŃSKI | 2006**

Na zewnątrz kwadratu, wzdłuż każdej krawędzi napis: **powiat | poznański** (fot. 5).

4

Fot. Mirosław Baryga

5

Fot. Piotr Namiota

Izabela DAŃBBSKA

Hydrobiolog, profesor w latach 1976-1984.

Urodziła się 8 IX 1927 r. w Rudnej Wielkiej koło Rzeszowa. W latach 1946-1950 studiowała biologię na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. W trakcie studiów podjęła pracę w Zakładzie Systematyki i Geografii Roślin UP. W 1959 r. obroniła pracę doktorską. Po habilitacji w 1966 r., jako docent kierowała Grupą Badawczą Hydrobiologii (do 1978). Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymała w roku 1976. Od 1978 r. kierowała Zakładem Hydrobiologii przy Katedrze Systematyki i Geografii Roślin na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UAM. Stworzyła w Poznaniu uniwersytecki ośrodek hydrobiologiczny.

Zakres Jej pracy badawczej obejmował zagadnienia związane z roślinnością wodną, zajmowała się florą i zbiorowiskami ramienic oraz wodną roślinnością makrofitową. Była autorem wielu pionierskich prac taksonomicznych ramienic, występujących szczególnie w jeziorach oligotroficznym i lobeliowych Pomorza Zachodniego i Pojezierza Kaszubskiego. W swoich zainteresowaniach badawczych skupiała się na jeziorach parków narodowych, prowadząc stały monitoring hydrobiologiczny jezior Pojezierza Międzychodzko-Sierakowskiego i Zagłębia Konińskiego. Wyniki tych badań opublikowała m.in. w opracowaniach: *Ramienice Pojezierza Drowskiego* (1967), *Zakwity fitoplanktonu w jeziorach włączonych do obiegu chłodniczego elektrowni konińskich* (1976). Zasiadała w redakcji czasopisma botanicznego „Flora Śródkowodnej Polski”.

Działała na rzecz ochrony środowiska. Wskazywała na źródła zagrożeń związane z projektowaną wówczas kopalnią odkrywkową węgla brunatnego w tzw. Rowie Poznańskim. Od 1975 r. przewodniczyła Radzie Naukowej Wielkopolskiego Parku Narodowego.

Była członkiem PTPN (od 1960 r.), członkiem Komitetu Ochrony Przyrody i Jej Zasobów, Komitetu Hydrobiologii, Komitetu Ekologii i Komitetu Gospodarki Wodnej PAN oraz Państwowej Rady Ochrony Przyrody, Polskiego Towarzystwa Botanicznego i członkiem założycielem Oddziału Poznańskiego Polskiego Towarzystwa Hydrobiologicznego. Zginęła tragicznie 29 VIII 1984 r. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Rudnej Wielkiej koło Rzeszowa.

Bibl.: L. Burchardt, *Professor Izabella Dąmbska 8 Sept. 1927-29 Aug. 1984*, Polskie Archiwum Hydrobiologii, vol. 33, 1986, nr 2, s. 131-150; T. Krotoska, *Prof. dr Izabella Dąmbska niestrudzona działaczka na polu ochrony przyrody i jej zasobów 1927-1984*, Chrońmy Przyrodę Ojczyzną, R. 41, 1985, z. 5, s. 37-39; *Prof. dr hab. Izabella Dąmbska (1927-1984). Sesja naukowa w 10 rocznicę śmierci*, materiały sesji przygotowane do druku przez L. Burchardt, Poznań 1995.

1. TABLICE

a) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

b) Z nazwiskami osób uhonorowanych przez Wydział Biologii UAM drzewami pamiątkowymi; skwer przed budynkiem Collegium Biologicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6; zob. J. Augustyniak.

– Na skwerze **drzewo pamiątkowe** miłorząb dwuklapowy (posadzone 26 XI 2004 r.); pod drzewem **tabliczka**: tworzywo, 20×30: **Izabela | Dąmbska** (fot. 1 i fot. 2).

1

2

2. GŁAZ: 150×135, obwód ok. 390; Stacja Ekologiczna UAM w Jeziorach, Mosina, w pobliżu Jeziora Góreckiego w Wielkopolskim Parku Narodowym (umieszczony w 1995 r.): **Prof. dr hab. | IZABELI DĄBSKIEJ 1927-1984 | WIELOLETNIEJ PRZEWODNICZĄCEJ RADY | WIELKOPOLSKIEGO PARKU NARODOWEGO | NIESTRUDZONEJ BOJOWNICZCE | O JEGO BYT I ROZWÓJ | PRZYJACIELE I UCZNIOWIE** (fot. 3).

3

3. ULICA prof. Izabeli Dąbskiej: Puszczykowo.

Lekarz chirurg, ortopeda, profesor w latach 1945-1950.

Urodził się 7 XII 1896 r. w Poznaniu. W 1918 r. podjął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu w Berlinie. Po przerwie spowodowanej udziałem w Powstaniu Wielkopolskim, kontynuował je od 1920 r. na Uniwersytecie Warszawskim i ukończył w 1924 r. na Uniwersytecie Poznańskim, uzyskując tytuł doktora wszech nauk lekarskich. Wiedzę poszerzał na studiach kształcących w wielu ośrodkach europejskich. Specjalizację w zakresie chirurgii ortopedycznej rozpoczął jako asystent Kliniki Ortopedycznej na Wydziale Lekarskim UP (1924-1931). W latach 1931-1937 zajmował stanowisko prymariusza w Poznańskim Zakładzie Ortopedycznym im. Gąsiorowskich. Pracował także jako asystent w Studium Wychowania Fizycznego UP. Habilitował się w 1933 r. Do wybuchu II wojny światowej wykładał ortopedię i traumatologię na Wydziale Lekarskim UP. W latach 1937-1939 był ordynatorem zorganizowanego przez siebie nowoczesnego Oddziału Ortopedycznego Szpitala Miejskiego w Bydgoszcy.

W czasie okupacji pełnił funkcję ordynatora Oddziału Chirurgii Dziecięcej w Szpitalu im. Karola i Marii (wcześniej Szpital im. Karola i Marii dla Dzieci w Warszawie). Sprawował bezinteresowną opiekę medyczną nad podopiecznymi Komitetu Samopomocy przy tajnym UZZ. Podczas Powstania Warszawskiego pracował jako chirurg w punkcie sanitarnym przy ul. Lwowskiej.

W 1945 r. objął kierownictwo Katedry i Kliniki Ortopedycznej UP, jednocześnie uzyskał nominację na profesora nadzwyczajnego. W 1956 r. został mianowany profesorem zwyczajnym. W ramach ówczesnej Akademii Medycznej zorganizował Instytut Ortopedii i Rehabilitacji z Kliniką Rehabilitacji, który stał się podstawą dla wszechstronnej działalności naukowej, leczniczej i dydaktycznej. Dzięki Jego inicjatywie w 1960 r. powstała pierwsza na świecie Katedra Medycyny Rehabilitacyjnej. W latach 1959-1962 pełnił obowiązki rektora AM.

Był ekspertem Światowej Organizacji Zdrowia w sprawach rehabilitacji i krajowym specjalistą do spraw rehabilitacji. W latach międzywojennych, jako pierwszy w Polsce, zorganizował i prowadził bezpłatne kursy gimnastyki wyrównawczej dla dzieci z wadami postawy. Był organizatorem nowoczesnej rehabilitacji w Polsce, a Jego idea połączenia

rehabilitacji medycznej ze społeczną i zawodową uznana została przez Światową Organizację Zdrowia za modelową. Redaktor podręczników dla studentów i lekarzy, m.in. *Ortopedii i rehabilitacji* (1964).

Członek korespondent (od 1962) i członek rzeczywisty (od 1969) oraz członek Prezydium PAN (1963-1968), członek PTPN (od 1935), członek korespondent Amerykańskiej i Francuskiej Akademii Chirurgów i Chirurgów Ortopedycznych. Uczelnie medyczne w Krakowie, Poznaniu, Łodzi, Wrocławiu, Halle i Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu nadały Mu godność doktora *honoris causa*. Był także laureatem nowojorskiej Nagrody im. Alfreda Jurzykowskiego. Zmarł 16 II 1995 r. w Poznaniu. Spoczywa w Kwaterze Powstańców Wielkopolskich na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: W. Kowalenko, *Tajny Uniwersytet Ziem Zachodnich w latach 1940-1944*, Poznań 1946, s. 69; A. Nowakowski, *Profesor Wiktor Marian Dega (1896-1995)*, w: *Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu w latach 1950-2019. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Musielaka, Poznań 2019, s. 438-442; W. Marciniak, *Profesor Wiktor Dega*, KMP 2001, nr 1, s. 275-282; R.K. Meissner, J. Gadzinowski, *Wiktor Dega (1896-1995)*, w: *Księga Pamiątkowa w 80-lecie Uniwersyteckiego Wydziału Lekarskiego w Poznaniu. Studia i materiały*, pod red. R.K. Meissnera, Poznań 2001, passim; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 53-59; *Wiktor Dega (1896-1995) – pionier ortopedii i rehabilitacji*, w: T. Jurek, M. Łuczak, I. Wyszowska, *Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu w latach 1950-2019*, Poznań 2019, s. 359-364; Wiktor Dega, *Zapiski do autobiografii. Moja droga życiowa do wiedzy i zawodu*, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, R. 29, 1984, nr 2, s. 258-322; *Wiktor Dega znany i nieznan*, oprac. I. Stasiewicz-Jasiukowa, Poznań 2000.

1. TABLICE

a) O nieregularnym kształcie: metal, 112×82; poświęcona Korporantom Powstańcom Wielkopolskim; plac Wolności 1 (proj. Władysław Saletis, odst. 25 I 2009 r.), na elewacji: **SALUS REI PUBLICAE | SUPREMA LEX⁴³ || CZŁONKOM POLSKICH | KORPORACJI AKADEMICKICH | Z LAT 1920-1939 | POWSTAŃCOM WIELKOPOLSKIM | WŚRÓD KTÓRYCH BYLI | GEN. JÓZEF DOWBOR-MUŚNICKI K! LECHIA | GEN. STANISŁAW TACZAK K! LECHIA | GEN. WŁADYSŁAW ANDERS K! ARKONIA | DR STANISŁAW CELICHOWSKI K! FILOMATIA | SĘDZIA SN KAZIMIERZ DASZYŃSKI K! MAGNA-POLONIA | **PROF. WIKTOR DEGA K! ICARIA | POR. FELIKS DROPIŃSKI K! MASOVIA | KS. JÓZEF PRĄDZYŃSKI K! BALTIA | PŁK BERNARD ŚLIWIŃSKI K! SURMA | **PROF. IRENEUSZ WIERZEJEWSKI K! CHROBRIA || W 90. ROCZNICĘ | WYBUCHU POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO || POZNAŃSKIE KOŁO MIĘDZYKORPORACYJNE || 27 XII 2008******

Nad inskrypcją godło Rzeczypospolitej Polskiej, pod inskrypcją tarcza herbowa z cyrkiem Poznańskiego Koła Międzykorporacyjnego (fot. 1).

Zob. też I. Wierzejewski.

⁴³ Dobro Rzeczypospolitej najwyższym prawem.

**SALUS REI PUBLICAE
SUPREMA LEX**

**CZŁONKOM POLSKICH
KORPORACJI AKADEMICKICH
Z LAT 1920-1939**

**POWSTANCOM WIELKOPOLSKIM
WSRÓD KTÓRYCH BYLI**

GEN. JOZEF DOWBOR-MUSNICKI	KI LECHIA
GEN. STANISŁAW TACZAK	KI LECHIA
GEN. WŁADYSŁAW ANDERS	KI ARKONIA
DR STANISŁAW CELICHOWSKI	KI FILOMATIA
SĘDZIA SN KAZIMIERZ DASZYŃSKI	KI MAGNA-POLONIA
PROF. WIKTOR DEGA	KI ICARIA
POR. FELIKS DROPIŃSKI	KI MASOVIA
KS. JOZEF PRADZYŃSKI	KI BALTIA
PEK BERNARD SŁIWIŃSKI	KI SURMA
PROF. IRENEUSZ WIERZEJEWSKI	KI CHROBRIA

**W 90. ROCZNICĘ
WYBUCHU POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO**

POZNANSKIE KOŁO MIĘDZYKORPORACYJNE

1

b) Metal, 85×58; Klinika Ortopedii, Szpital Uniwersytecki nr 1 im. dr. Antoniego Jurasza w Bydgoszczy, ul. M. Skłodowskiej-Curie 9, Bydgoszcz: PROF. DR | WIKTOR DEGA | 1896-1995 | TWÓRCA POLSKIEJ | SZKOŁY REHABILITACJI | ORGANIZATOR | I PIERWSZY ORDYNATOR | ODDZIAŁU | ORTOPEDYCZNEGO | W TYM SZPITALU | W LATACH 1937-1939

Nad inskrypcją medalion: średnica 18, z wizerunkiem Profesora; u dołu tablicy, wychodzący poza jej obręb, wizerunek herbu Bydgoszczy (fot. 2).

2

Fot. ze zbiorów Szpitala Uniwersyteckiego nr 1 im. dr. Antoniego Jurasza w Bydgoszczy

2. INSTYTUCJE

a) Ortopedyczno-Rehabilitacyjny Szpital Kliniczny im. prof. Wiktora Degi Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. 28 Czerwca 1956 r. (nad. w 1996 r.). Przed budynkiem tablica informacyjna: metal, 150×300: **ORTOPEDYCZNO-REHABILITACYJNY | SZPITAL KLINICZNY IM. WIKTORA DEGI | UNIwersYTETU MEDYCZNEGO IM. KAROLA MARCINKOWSKIEGO | W POZNANIU | UL. 28 CZERWCA 1956 ROKU NR 135/147 61-545 POZNAŃ || www.orsk.ump.edu.pl**

W górnej części tablicy portret Profesora w owalu; obok portretu wizerunek budynku szpitala, nad którym na wstędze data: 1868 (fot. 3).

3

– W szpitalu **tablica** o nieregularnym kształcie: metal, 74×52; wejście „G”, hol (odst. 1996 r):
PROFESOR | WIKTOR DEGA | 1896-1995 | ŚWIATOWEJ | SŁAWY ORTOPEDA | TWÓRCA | POLSKIEJ
SZKOŁY | REHABILITACJI || UCZNIOWIE | i WSPÓŁPRACOWNICY | 1996 ROK

U dołu napis: WYK. J. KOSIOR., z boku, po prawej stronie wryty napis: ANTONI WALERYCH
W górną część tablicy wkomponowany medalion: metal, średnica 26, z wizerunkiem Profesora;
całość upamiętnienia: 88×52 (fot. 4).

Po lewej stronie od tablicy tabliczka: TABLICĘ TĘ UFUNDOWAŁ | POLSKI BANK INWESTYCYJNY |
POZNAŃ, 1996 R.

4

–W szpitalu **popiersie**: metal, wys. 54, szer. 24, głęb. 30; na postumencie: kamień, wys. 116; hol budynku Rehabilitacji (Rotunda), wejście „D”; na postumencie **napis** złożonymi literami, pole inskrypcyjne: 22×20: **PROFESOR | WIKTOR | DEGA | 1896 | 1995** (fot. 5).

5

b) Ośrodek Rehabilitacyjno-Wypoczynkowy im. prof. Wiktora Degi, Gościm 89 (pow. strzelec-ko-drezdenecki). W holu **zespół tablic**:

1. płyta, z wyobrażeniem portretowym Profesora: metal

2. płyta: metal: prof. dr | WIKTOR DEGA | 1896-1995 | Ruch jako lek | nie ma substancji ani opakowania. | Przekazanie go choremu | wraz z osobowością i sercem | czyni ten lek niezastąpionym. (fot. 6).

c) XV Liceum Ogólnokształcące im. prof. Wiktora Degi w Poznaniu, os. B. Chrobrego 107 (nad. i odsł. 22 IV 1995 r. we wcześniejszej siedzibie szkoły, os. B. Chrobrego 121). Na elewacji tablica urzędowa: **Zespół Szkół Ogólnokształcących Nr 15 | XV Liceum Ogólnokształcące | im. prof. Wiktora Degi | w Poznaniu** (fot. 7).

– W holu szkoły upamiętnienie wieloelementowe: **medalion** owalny: metal, 43×32, z portretem Profesora; obok **napis** z mosiężnych liter, pole inskrypcyjne 123×129; całość upamiętnienia 130×130: **WIKTOR DEGA | 1896-1995 | „Okrucieństwem byłoby chronić człowieka | przed śmiercią, chorobą, a nie dać mu nadziei | na sprawność, powrót do normalnego świata...”**

Pod sentencją stylizowany podpis Profesora, poniżej wyobrażenie gałązki laurowej (fot. 8).

– **Sztandar** szkoły:

Awers: wizerunek otwartej książki, na niej napis: **PRZYWRACAĆ | CHORYM | NADZIEJĘ** oraz stylizowany podpis Profesora; nad książką napis półkolem: **XV LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE | IM. PROF. WIKTORA DEGI**; pod książką napis poziomo: **W POZNANIU** (fot. 9).

Rewers: na biało-czerwonym płacie herb Rzeczypospolitej Polskiej (fot. 10).

d) Szkoła Podstawowa nr 78 im. prof. Wiktora Degi w Poznaniu, ul. Żonkilowa 34.

3. PLAC prof. Wiktora Degi: Poznań, os. Różany Potok.

4. ULICA prof. Wiktora Degi: Środa Wielkopolska.

5. MEDAL im. Wiktora Degi; brąz, średnica 70 mm; nadawany za wybitne osiągnięcia dla polskiej i światowej ortopedii i rehabilitacji (Uchwała Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Ortopedycznego i Traumatologicznego z dnia 21 IX 2007 r.):

Awers: centralnie popiersie Profesora na wprost, w otoku górą: **PROF. WIKTOR DEGA**, w otoku dołem: **1896 r. – 1995 r.**

Rewers: centralnie logo Polskiego Towarzystwa Ortopedycznego i Traumatologicznego, w otoku napis: **POLSKIE TOWARZYSTWO ORTOPEDYCZNE I TRAUMATOLOGICZNE**

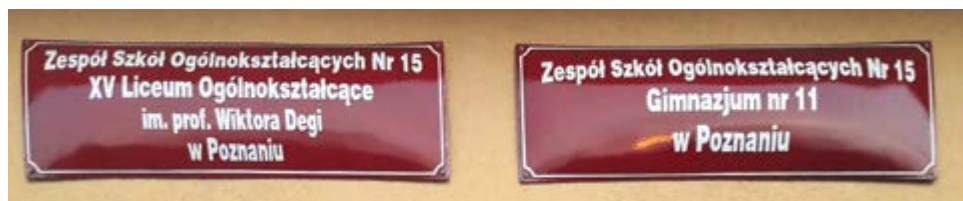
Tekst medalu z fotografii za: W. Marczyński, A. Nowakowski, *Historia Polskiej Ortopedii i Traumatologii*, <http://poitr.pl> [dostęp: 4 VIII 2019] (fot. 11).

6. TYTUŁ „Honorowego Obywatela Miasta Poznania” (nad. 1992 r.).

6

Fot. Danuta Zydorek

7

8

9

10

11

Fot. za: W. Marczyński, A. Nowakowski, *Historia Polskiej Ortopedii*

Historyk, profesor w latach 1923-1933.

Urodził się 14 VIII 1858 r. w Komorzy Małej (pow. tucholski). Studiował historię we Wrocławiu oraz w Berlinie. Doktorat z filozofii uzyskał na Uniwersytecie Wrocławskim w 1883 r. Był organizatorem i uczestnikiem tzw. ekspedycji rzymskiej (1885-1886), która z ramienia Akademii Umiejętności prowadziła poszukiwania archiwalne w Wiecznym Mieście. Po studiach w archiwach watykańskich habilitował się w 1886 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim i rozpoczął wykłady. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1891 r.

W latach 1892-1916 był związany z Uniwersytetem Jana Kazimierza we Lwowie, gdzie objął Katedrę Historii Powszechnej. W 1897 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. W roku akademickim 1898/1899 był dziekanem Wydziału Filozoficznego, w 1907/1908 pełnił obowiązki rektora, a w 1908/1909 prorektora UJK. Od 1916 do 1923 r. wykładał również historię Polski na Uniwersytecie Warszawskim. W 1918 przeniósł się na stałe do Warszawy i w 1920 r. objął Katedrę Historii Nowożytnej Polskiej i Powszechnej na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Warszawskiego.

W 1919 r. był członkiem Komisji Stabilizacyjnej, odpowiedzialnej podczas organizacji Uniwersytetu Poznańskiego za ustalenie grona profesorskiego do objęcia katedr. W 1923 r. powierzono mu Katedrę Historii Nowożytnej na Wydziale Filozoficznym UP. Dwa lata później otrzymał tytuł profesora honorowego⁴⁴.

Obowiązki naukowo-dydaktyczne łączył z działalnością polityczną. W czasie I wojny światowej sprawował mandat do Izby Posłów parlamentu wiedeńskiego, po wojnie uczestniczył w pracach Biura Kongresowego, był posłem na Sejm Ustawodawczy RP (1919-1922), podsekretarzem stanu i dyrektorem Departamentu Wyznań w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (1918-1920), prezesem polskiej grupy sejmowej Unii Międzyparlamentarnej (1919-1930).

Autor takich prac jak: *Sprawozdanie z poszukiwań w archiwach i bibliotekach rzymskich, a w szczególności w Archiwum Watykańskim. O materiałach do dziejów polskich w XVI i XVII w.* (1886), *Rzym i Europa przed rozpoczęciem trzeciego okresu Soboru Trydenckiego* (Cz. 1. 1890), *Polska na przełomie* (1913).

⁴⁴ Zob. przypis 23.

Członek korespondent (od 1900) i członek czynny (od 1917) AU oraz członek (od 1887) i prezes PTPN (od 1923) i jego członek honorowy (od 1932). Przed 1930 r. został tercjarzem franciszkańskim. Był współorganizatorem Międzynarodowego Komitetu Nauk Historycznych. Należał do Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Został wyróżniony tytułem doktora *honoris causa* Uniwersytetu w Oksfordzie (1930) i Uniwersytetu Warszawskiego (1933).

Po wybuchu II wojny światowej został wysiedlony do obozu przejściowego w Poznaniu. Zmarł 23 XI 1939 r. w szpitalu prowadzonym przez siostry elżbietanki. Spoczął na ówczesnym cmentarzu parafii pw. św. Marcina. Obecnie spoczywa na Cmentarzu Górczyńskim parafii pw. Matki Boskiej Bolesnej (ul. ks. P. Ściegiennego 35).

Bibl.: A. Bolewski, H. Pierzchała, *Losy polskich pracowników nauki w latach 1939-1945. Straty osobowe*, Wrocław – Warszawa 1989, s. 120; *Bronisław Dembiński (1858-1939) – wybitny historyk, polityk i działacz społeczny. Zbiór studiów* (pod red. W. Jastrzębskiego), Toruń 2004; M. Serwański, *Bronisław Dembiński*, w: *Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. J. Strzelczyka, wyd. 2, Poznań 2010, s. 181-194; A. Skalkowski, *Bronisław Dembiński (1858-1939)*, *Kwartalnik Historyczny*, R. 53, 1939-1945, s. 469-477.

TABLICA: wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 3. płycie: **BRONISŁAW DEMBIŃSKI**

Historyk sztuki, profesor w latach 1920-1958.

Urodził się 5 X 1878 r. w Nakle nad Notecią. W latach 1896-1901 studiował teologię w seminariach duchownych w Poznaniu i Gnieźnie oraz w Münster. W 1901 r. przyjął święcenia kapłańskie i został wikariuszem katedry w Poznaniu oraz kapelanem biskupa pomocniczego poznańskiego. Studia z zakresu historii sztuki, archeologii klasycznej i muzykologii odbywał w Monachium (od 1910) i Berlinie, a następnie w Wiedniu, gdzie w 1914 r. uzyskał tytuł doktora filozofii. Następnie prowadził zajęcia z historii sztuki sakralnej w seminariach duchownych w Poznaniu i Gnieźnie.

W latach 1915-1919 kierował Galerią Malarstwa Muzeum im. Mielżyńskich w TPNP. Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. zainicjował akcję inwentaryzacyjną zabytków wielkopolskich. Objął kierownictwo nowo powstałego Muzeum Wielkopolskiego i doprowadził do zdeponowania w nim kolekcji Muzeum Mielżyńskich. Wcześniej zinwentaryzował zbiory muzealne TPNP (w 1915 r. wydał przewodnik po Galerii Mielżyńskich).

Jako członek Komitetu Organizacyjnego brał udział w przygotowaniach do otwarcia Uniwersytetu Poznańskiego 7 V 1919 r. Podjął pracę na stanowisku docenta prywatnego jako wykładowca na Wydziale Filozoficznym. 1 I 1920 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, obejmując Seminarium Historii Sztuki, przemianowane później na Katedrę Historii Sztuki. W 1924 r. został mianowany profesorem zwyczajnym.

W czasie II wojny światowej był przetrzymywany przez Niemców w więzieniu jako zakładnik, a po zwolnieniu został wysiedlony z Poznania. Pracował jako urzędnik w Nowym Targu, a następnie był organizatorem studiów historii sztuki na kursach uniwersyteckich tajnego UZZ w Częstochowie.

W roku 1953 został wydalony z UP decyzją władz partyjnych za nieokazanie wymaganego żalu po śmierci Stalina. Przywrócono Mu status profesora w wyniku „odwilży” 1956 r. Po dwóch latach przeszedł na emeryturę.

Był współorganizatorem w 1919 r. Szkoły Zdobniczej (obecnie Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu) oraz w 1920 r. Państwowej Akademii i Szkoły Muzycznej (obecnie Akademia Muzyczna im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu).

Jego zainteresowania naukowe skupiały się wokół późnośredniowiecznej rzeźby polskiej i niemieckiej oraz malarstwa nowożytnego Włoch i sztuki Wielkopolski. Był

badaczem twórczości i działalności Wita Stwosza. Zajmował się muzeologią i ochroną zabytków. Utworzył Poznański Oddział Towarzystwa Opieki nad Zabytkami (w 1934 r.). Jest uważany za twórcę poznańskiej szkoły historii sztuki. Zainicjował jej serię wydawniczą „Prace Komisji Historii Sztuki PTPN” (1921) oraz serię „Biblioteka Zabytków Wielkopolski”.

Do najważniejszych prac w Jego dorobku należą: *Wit Stosz czy Hans Brandt* (1929), *Stwosz, Stosz, Stoss* (1933), *Wit Stosz, jego życie i twórczość* (1954) oraz monumentalne dzieło, nad którym pracował do śmierci *Wit Stosz* (1961).

Członek PTPN (od 1915) oraz członek tytularny (od 1952) i członek rzeczywisty (od 1957) PAN. Utworzył Komisję Historii Sztuki PTPN. Zmarł 4 XI 1961 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: J. Dębicki, *Szczęśny Dettloff (1878-1961)*, Rocznik Historii Sztuki, t. 36, 2011, s. 29-37; J. Jarzewicz, *Dettloff Szczęśny (Feliks) Maksymilian, prof. dr hab. – historyk sztuki*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 105-110; A. Karłowska-Kamzowa, *Dettloff Szczęśny (1878-1961)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 146-147; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 67-72; M. Walicki, *Ks. prof. dr Szczęśny Dettloff (1878-1961). Pamięci człowieka*, Biuletyn Historii Sztuki, R. 25, 1963, nr 4, s. 304-305; Z. Świechowski, *toż samo, tamże*, s. 305-306; P. Skubiszewski, *Życiorys śp. ks. prof. dra Szczęśnego Dettloffa; Bibliografia prac ks. prof. dr Szczęśnego Dettloffa*, tamże, s. 306-311.

1. TABLICE

a) Brąz, 90×60; Dziedziniec PTPN, ul. S. Mielżyńskiego 27/29 (proj. Józef Kopczyński, odśł. 4 XI 1986 r.): **KS. SZCZĘSNY | DETTLOFF | 1878-1961 | HISTORYK SZTUKI, CZŁONEK PAU [s] I PAN. | WSPÓŁZAŁOŻYCIEL I PROFESOR | UNIwersytetu Poznańskiego, | TWÓRCA UNIwersyteckiej Historii | SZTUKI W POZNANIU I KOMISJI Historii | SZTUKI PTPN, INICJATOR I ORGANIZATOR | SZKOŁY SZTUK ZDOBNICZYCH I KONSER- | WATORIUM MUZYCZNEGO W POZNANIU**

Nad inskrypcją, w polu prostokąta popiersie Profesora (fot. 1).

b) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krążanki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

2. POPIERSIE: metal, wys. 55, szer. 25, głęb. 30, na podstawie: granit (wyk. Marcin Rożek, 1925); własność Muzeum Narodowego w Poznaniu, Aleje Marcinkowskiego 9 (nr inwentarzowy: MNP P 565; dar dla Muzeum za pośrednictwem M. Krygiera – siostrzeńca Profesora) (fot. 2).

3. ULICA ks. prof. Szczęśnego Dettloffa: Poznań, os. Różany Potok.

4. KONKURS im. ks. prof. Szczęśnego Dettloffa organizowany przez Stowarzyszenie Historyków Sztuki na najlepsze prace naukowe młodych historyków sztuki z dziedziny historii sztuki i dysyplin pokrewnych (fundatorem nagrody był Profesor).

1

2

Fot. Pracownia Fotografii Cyfrowej MNP

5. TYTUŁ „Honorowego Obywatela Miasta Poznania” (nad. 1957 r).

Stanisław DOBIŃSKI

Fizyk, docent w latach 1938-1939.

Urodził się 20 I 1909 r. w Haliczu. Studia z fizyki ukończył na Uniwersytecie Jagiellońskim w 1927 r. W latach 1936-1937 pracował w laboratorium angielskiego fizyka Georga Pageta Thomsona, gdzie zajmował się dyfrakcją elektronów w ciałach stałych. Wcześniej badał zagadnienia dielektrycznych własności cieczy i roztworów.

W 1938 r. został docentem fizyki doświadczalnej na UJ. W tym samym roku podjął pracę na Uniwersytecie Poznańskim na stanowisku adiunkta w Zakładzie Fizyki Doświadczalnej na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym, gdzie prowadził ćwiczenia z mechaniki teoretycznej. We wrześniu 1939 r. został ciężko ranny w obronie Warszawy. Zmarł 26 X 1939 r. Spoczywa w Alei Zasłużonych na Powązkach w Warszawie.

Bibl.: M. Mięśowicz, *Notatki autobiograficzne fizyka*, Kwartalnik Historii Nauki i Techniki, t. 32, 1987, nr 3-4 s. 557; J. Pietrusza, *Dobiński Stanisław (1909-1939)*, w: *Wychowankowie Uniwersytetu Jagiellońskiego – ofiary II wojny światowej [1939-1945]*. Biogramy, t. 1, pod red. J. Pietruszy i A. Wyszynskiej, Kraków 1996, s. 31.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 3. płycie: **STANISŁAW DOBIŃSKI**

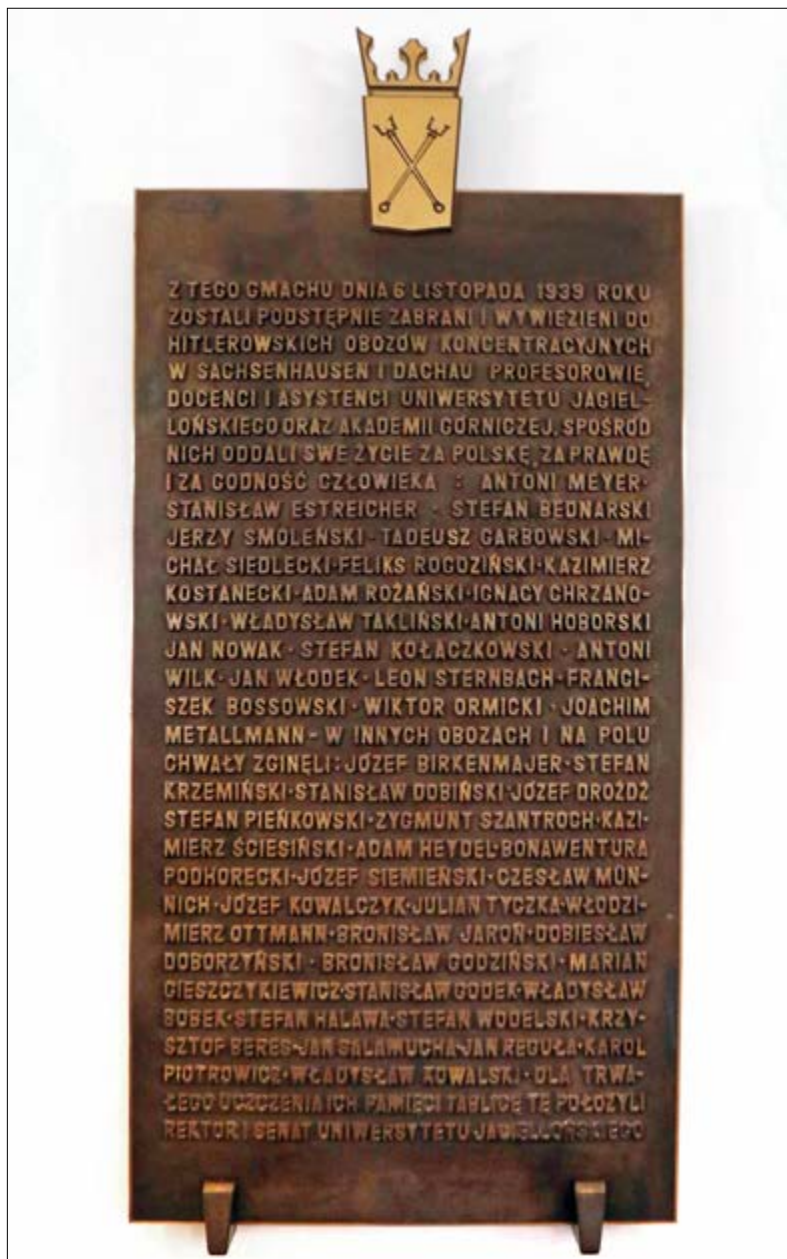
b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 3. płycie: **STANISŁAW | DOBIŃSKI | DR FIZYK UNIW. POZN. | PODPOR. REZ. PIECH. | 1909-1939 | WARSZAWA Z RAN** (fot. 1).

1

c) Metal, 260×134; wspólne upamiętnienie profesorów, docentów i asystentów Uniwersytetu Jagiellońskiego, ofiar „Sonderaktion Krakau” i II wojny światowej; Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków: **Z TEGO GMACHU DNIA 6 LISTOPADA 1939 ROKU | ZOSTALI PODSTĘPNIE ZABRANI I WYWIEZIENI DO | HITLEROWSKICH OBOZÓW KONCENTRACYJNYCH | W SACHSENHAUSEN I DACHAU PROFESOROWIE, | DOCENCI I ASYSTENCI UNIWERSYTETU JAGIEL- | ŁOŃSKIEGO ORAZ AKADEMII GÓRNICZEJ. SPOŚRÓD | NICH OD- DALI SWĘ ŻYCIE ZA POLSKĘ, ZA PRAWDĘ | I ZA GODNOŚĆ CZŁOWIEKA: ANTONI MEYER · | STANISŁAW ESTREICHER · STEFAN BEDNARSKI | JERZY SMOLEŃSKI · TADEUSZ GARBOWSKI · MI- | CHAŁ SIEDLECKI · FELIKS ROGOZIŃSKI · KAZIMIERZ | KOSTANECKI · ADAM ROŻAŃSKI · IGNACY CHRZANO- | WSKI · WŁADYSŁAW TAKLIŃSKI · ANTONI HOBORSKI | JAN NOWAK · STEFAN KOŁACZKOWSKI · ANTONI | WILK · JAN WŁODEK · LEON STERNBACH · FRANCI- | SZEK BOSSOWSKI · WIKTOR ORMICKI · JOACHIM | METALLMANN – W INNYCH OBOZACH I NA POLU | CHWAŁY ZGINĘLI: JÓZEF BIRKENMAJER · STEFAN | KRZEMIŃSKI · **STANISŁAW DOBIŃSKI** · JÓZEF DROŹDŹ | STEFAN PIEŃKOWSKI · ZYGMUNT SZANTROCH · KAZI- | MIERZ ŚCIESIŃSKI · ADAM HEYDEL · BONAVENTURA | PODHORECKI · JÓZEF SIEMIŃSKI · CZESŁAW MÜN- | NICH · JÓZEF KOWALCZYK · JULIAN TYCZKA · WŁODZI- | MIERZ OTTMANN · BRONISŁAW JAROŃ · DOBIESŁAW | DOBORZYŃSKI · BRONISŁAW GODZIŃSKI · MARIAN | GIESZCZYKIEWICZ · STANISŁAW GODEK · WŁADYSŁAW | BOBEK · STEFAN HALAWA · STEFAN WODELSKI · KRZY- | SZTOF BERES · JAN SALAMUCHA · JAN REGUŁA · KAROL | PIOTROWICZ · WŁADYSŁAW KOWALSKI · || DLA TRWA- | ŁEGO UCZCZENIA ICH PAMIĘCI TABLICĘ TĘ POŁOŻYLI | REKTOR I SENAT UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO**

W górnej części tablicy, wystający poza jej obręb, wizerunek herbu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (fot. 2).

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zestrzeleniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

Botanik, farmaceuta, profesor w latach 1925-1949.

Urodził się 4 IX 1886 r. w Tarnowie. W latach 1907-1912 studiował botanikę na Uniwersytecie Jagiellońskim. Po ukończeniu studiów podjął pracę jako demonstrator, a następnie był młodszym asystentem w Zakładzie Botaniki UJ. W 1917 r. uzyskał stopień doktora nauk filozoficznych w zakresie botaniki i uprawy roślin lekarskich. Wcielony do armii austriackiej kierował działem roślin lekarskich w Generalnym Gubernatorstwie Wojskowym w Lublinie oraz plantacjami roślin leczniczych w Chełmie i Dąbrowie (pow. opoczyński).

Po przeniesieniu się do Warszawy na początku 1918 r. był referentem, a później naczelnikiem Referatu Uprawy Roślin Lekarskich w Departamencie Sanitarnym Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Po zakończeniu wojny pełnił obowiązki naczelnika Wydziału Roślin Lekarskich przy Ministerstwie Zdrowia Publicznego i jednocześnie dyrektora państwowych plantacji roślin leczniczych. Od 1920 r. wykładał botanikę oraz uprawę roślin lekarskich dla studentów farmacji Uniwersytetu Warszawskiego, a także dla słuchaczy SGGW. W 1923 r. habilitował się na UW w zakresie botaniki lekarskiej.

W 1925 r., jako profesor nadzwyczajny, objął nowo powstałą Katedrę Botaniki i Uprawy Roślin Lekarskich na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego i przystąpił wraz z prof. Zygmuntem Pietruszczyńskim do organizowania ogrodu farmakognostycznego. Od 1930 był zastępcą dyrektora, a od 1936 r. dyrektorem Oddziału Farmaceutycznego przy Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP. W latach 1931-1933 pełnił funkcję dziekana tego Wydziału. Był także kuratorem Bratniej Pomocy Stowarzyszenia Studentów i Studentek UP.

W czasie II wojny światowej przebywał w Elsowie (pow. tarnowski), gdzie zorganizował ośrodek tajnego nauczania gimnazjalnego. W Krakowie i Warszawie prowadził wykłady i egzaminował na tajnych studiach farmaceutycznych dla studentów drugiego i trzeciego roku farmacji UP (istniejących poza strukturą tajnego UZZ).

Po wojnie powrócił na swoją Katedrę na UP. W 1946 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. Po ukonstytuowaniu się w 1950 r. Akademii Medycznej w Poznaniu, jako dziekan, kierował jej Wydziałem Farmaceutycznym. Dziełem Jego życia był

(nieopublikowany) podręcznik botaniki, porządkujący około pięćdziesiąt tysięcy roślin, odtwarzający genealogię świata roślin, charakteryzujący dawne systemy botaniczne.

Członek PTPN (od 1929), Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika oraz członek i członek honorowy Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego. Zmarł 28 VI 1958 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: W. Głowacki, *Prof. dr Jan Dobrowolski*, *Farmacja Polska* 1958, nr 15, s. 249-250; A. Magowska, *Jan Marian Dobrowolski – botanik i znawca ziołarstwa (1886-1958)*, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, R. 39, 1994, nr 3-4, s. 73-84; *Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu w latach 1950-2019. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Musielaka, Poznań 2019, passim; B. Zwolińska, J.M. Dobrowolski, *Nasz ojciec, Jan Marian Dobrowolski*, KMP 1998, nr 2, s. 258-267.

TABLICE

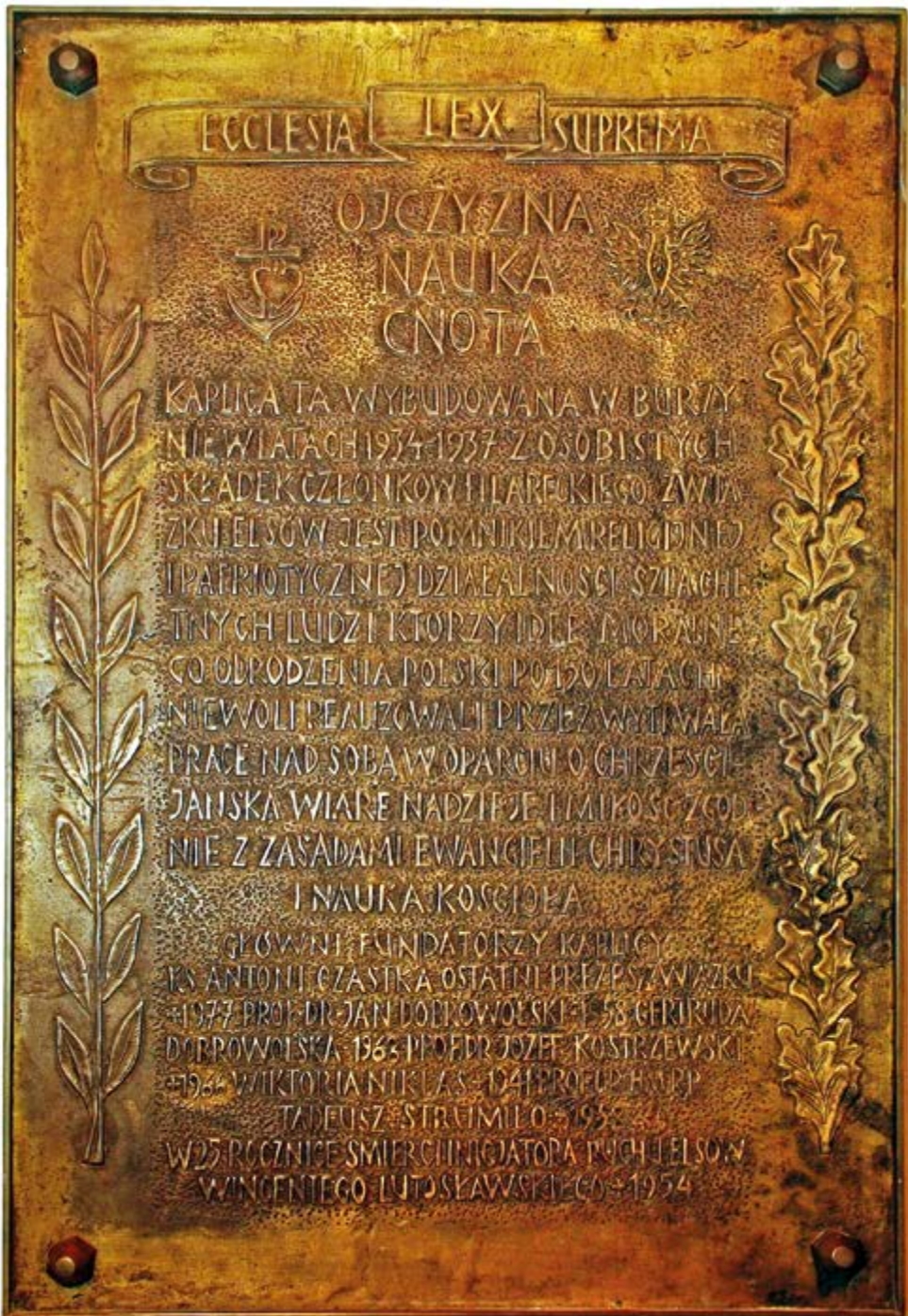
a) Upamiętniająca profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

b) Metal; upamiętnienie Ruchu Elsów; kaplica Zgromadzenia Sióstr Sług Jezusa, Parafia pw. św. Józefa, Burzyn, pow. tarnowski (odst. 9 XI 1980 r. z okazji 50. rocznicy rozpoczęcia budowy osady Elsowo): OJCZYŻNA | NAUKA | CNOTA || KAPLICA TA WYBUDOWANA W BURZY- | NIE W LATACH 1934-1937 Z OSOBISTYCH | SKŁADEK CZŁONKOW [s] FILARECKIEGO ZWIĄ- | ZKU ELSÓW JEST POMNIKIEM RELIGIJNEJ | I PATRIOTYCZNEJ DZIAŁALNOŚCI SZLACHE- | TNYCH LUDZI [s] KTÓRZY IDEE MORALNE- | GO ODRODZENIA POLSKI PO 150 LATACH | NIEWOLI RE- | ALIZOWALI PRZEZ WYTRWAŁĄ | PRACĘ [s] NAD SOBĄ W OPARCIU O CHRZEŚCI- | JANSKĄ [s] WIARĘ [s] NADZIEJĘ [s] I MIŁOŚĆ ZGOD- | NIE Z ZASADAMI EWANGELII CHRZYSTUSA | I NAUKA [s] KOSCIOŁA [s] || GŁÓWNI FUNDATORZY KAPLICY | KS ANTONI CZASTKA [s] OSTATNI PREZES ZWIĄZKU | †1977 [s] **PROF [s] - DR - JAN DOBROWOLSKI** - 1958 GERTRUDA | DOBROWOLSKA - 1968 **PROF. DR JÓZEF KOSTRZEWSKI** | †1966 [s] WIKTORIA NIKLAS †1941 PROF [s] DR HM [s] RP | TADEUSZ STRUMIŁO [s] †1958 || W 25 ROCZNICĘ SMIERCI [s] INICJATORA RUCHU ELSÓW | WINCENTEGO LUTOSŁAWSKIEGO †1954

Nad inskrypcją, na stylizowanej wstędze napis: **ECCLESIA LEX SUPREMA**⁴⁵, pod nią z lewej strony znak Polski Walczącej, z umieszczonym na nim wizerunkiem serca; po prawej stronie godło Rzeczypospolitej Polskiej; wzdłuż lewej krawędzi płyty wyobrażenie gałązki oliwnej, wzdłuż prawej krawędzi ornament z liści dębu (fot. 1).

Zob. też. J. Kostrzewski.

⁴⁵ Kościół najwyższym prawem.

Fot. Tomasz Burza

Stanisław DOBRZYCKI

Sławista, językoznawca, historyk literatury polskiej, profesor w latach 1919-1931, rektor w roku akademickim 1924/1925.

Urodził się 30 III 1875 r. w Krzęcinie (pow. krakowski). Egzamin dojrzałości złożył z odznaczeniem w 1893 r. Następnie studiował na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, a w roku akademickim 1897/1898 studia kontynuował na Uniwersytecie w Pradze. W 1898 r. uzyskał stopień doktora filozofii na UJ. W latach 1898-1899 pełnił służbę wojskową w Grazu i Zagrzebiu i jednocześnie pogłębiał wiedzę w dziedzinie sławistyki. Następnie pracował jako nauczyciel w Rzeszowie, Krakowie i Bochni.

W roku 1901 związał się z Uniwersytetem Katolickim we Fryburgu w Szwajcarii, obejmując stanowisko profesora nadzwyczajnego i kierownika Katedry Literatur i Języków Słowiańskich. W 1906 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego, a w roku akademickim 1911/1912 pełnił funkcję dziekana Wydziału Filozoficznego. Przewodniczył szwajcarskiej ekspozyturze Polskiego Archiwum Wojennego we Fryburgu.

W roku 1919 powołany został na stanowisko profesora zwyczajnego i kierownika Katedry Historii Literatury Polskiej na Wydziale Filozoficznym UP (1919-1931). W roku akademickim 1920/1921 sprawował funkcję dziekana tego Wydziału. Od roku 1922 kierował Powszechnymi Wykładami Uniwersyteckimi. W roku akademickim 1924/1925 pełnił godność rektora UP, a następnie sprawował obowiązki prorektora (1925/1926). Z inicjatywy Profesora rozpoczęto budowę domu akademickiego (obecnie Dom Studencki Hanka).

Do najważniejszych Jego prac z zakresu językoznawstwa i historii literatury należą: *O tak zwanym mazurowaniu w języku polskim* (1900), *Historia literatury polskiej*, t. 1: *Literatura Polski niepodległej* (1927), *Topografia literatury polskiej* (1928), *Kołądy polskie a czeskie, ich wzajemny stosunek* (1930). Współpracował przy wydaniu wielkich przedsięwzięć encyklopedycznych: jedenastotomowym *Herders Konversations-Lexicon* (1902-1922) oraz sześciotomowym *Publications Encyclopédiques sur la Pologne* (II wyd. w języku angielskim pt. *Polish Encyclopaedia*) (1916-1926).

Członek PTPN (od 1920) i jego sekretarz generalny (1923-1927) oraz członek korespondent PAU (od 1926) i Instytutu Słowiańskiego w Pradze (od 1929). Był kawalerem francuskiej Legii Honorowej. Zmarł 15 VII 1931 r. w Poznaniu. Spoczął na ówczesnym cmentarzu parafii pw. św. Marcina. Cmentarz w czasie wojny został zlikwidowany.

Bibl.: D. Pędzińska, *Dobrzycki Stanisław (1875-1931)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 151-152; M. Prażmowski, *Działalność naukowa i pedagogiczna Stanisława Dobrzyckiego*, Poznań 1963; A. Śródka, *Uczni polscy XIX-XX stulecia*, t. I: A-G, Warszawa 1994, s. 388-389; B. Walczak, *Stanisław Dobrzycki 1 IX 1924-31 VIII 1925*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 39-49.

1. TABLICA: wspólne upamiętnienie Rektorów Uniwersytetu Poznańskiego – Korporantów; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. S. Dąbrowski.

2. SALA im. prof. Stanisława Dobrzyckiego (nr 218), Collegium Maius, Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej UAM, Instytut Filologii Polskiej, ul. A. Fredry 10. Nad drzwiami **tablica:** szkło, 41×124 (nad. i odśf. 26 VI 2012 r.): **SALA | STANISŁAWA DOBRZYCKIEGO** (fot. 1).

1

Fot. Przemysław Król

– Przy wejściu do sali **tablica**, z portretem Profesora nad inskrypcją: szkło, 60×40: **Profesor | STANISŁAW DOBRZYCKI | 1875-1931 | Absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego, profesor Uniwersytetu we | Fryburgu i Uniwersytetu Poznańskiego. W latach 1920-1921 dziekan Wydziału | Filozoficznego, w latach 1924-1925 rektor naszego Uniwersytetu. Wybitny | znawca literatury staropolskiej, inicjator badań komparatystycznych literatury | polskiej i czeskiej, autor *Historii literatury polskiej*, napisanej z perspektywy | socjologii literatury. | Kawaler Krzyża francuskiej Legii Honorowej. Założyciel i nestor | profesorskiej „dynastii” Dobrzyckich i Kolbuszewskich. (fot. 2).**

2

Fot. Przemysław Król

3. ULICA prof. Stanisława Dobrzyckiego: Poznań-Winiary. W 1978 r. Uchwałą Miejskiej Rady Narodowej ulica Dobrzyckiego w Poznaniu otrzymała błędnie imię Stanisława – profesora UP (Uchwała nr II/11/78 z dnia 29 III 1978 r. nakazywała umieszczenie w osobowych nazwach ulic obok nazwiska również imienia patrona. Uchwała była zgodna z sugestią Z. Zakrzewskiego, który uważał, że ulica upamiętnia znanego filologa⁴⁶). W rzeczywistości w 1935 r. ulicy nadano imię Mikołaja Dobrzyckiego (1793-1848), działacza Towarzystwa Patriotycznego w Kaliszu, uczestnika Powstania Listopadowego i organizatora Powstania 1848 r. Od 1984 r. patronem ulicy jest ponownie Mikołaj Dobrzycki⁴⁷.

⁴⁶ Z. Zakrzewski, *Nazwy osobowe i historyczne ulic Poznania*, Poznań 1971, s. 21.

⁴⁷ A. Gąsiorowski, *Nazwy poznańskich ulic. Przemiany i trwanie: wieki XIV-XX. Aneks 1.: „Pomyłkowi” patroni poznańskich ulic*, KMP, R. 52, 1984, nr 3-4, s. 61-63; *Patroni wielkopolskich ulic*, zebrał i oprac. P. Anders, Poznań 2006, s. 49; J. Niezborala, *Skorowidz historyczny nazw ulic miasta Poznania*, Poznań 2010, s. 27 podaje błędnie, że patronem ulicy od 1935 do 1984 r. był prof. Stanisław Dobrzycki.

Ludwika DOBRZYŃSKA-RYBICKA

Filozof, profesor tytularny⁴⁸ w latach 1933-1947.

Urodziła się 19 IX 1868 r. w Brzeżawie (pow. sanocki). Ukończyła Wyższą Szkołę Żeńską Anny i Anastazji Danysz w Poznaniu. Następnie kontynuowała edukację w poznańskiej Luisenschule das Lehrerinnen-Seminar, gdzie w 1887 r. zdała egzamin nauczycielski. W 1888 r. zamieszkała w Kaliszu i prowadziła tam tajne nauczanie języka polskiego oraz działalność dziennikarską.

W 1903 r. podjęła studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu w Zurychu, które kontynuowała w Paryżu, Oksfordzie i Lowanium. Doktorat z filozofii uzyskała w Zurychu w 1909 r. Po powrocie rozpoczęła pracę w bibliotece Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego jako asystent konserwatora zbiorów. Następnie, od 1919 r. była kierownikiem biblioteki TPNP (administrowanej od tego roku przez Bibliotekę Uniwersytetu Poznańskiego) i pracowała na stanowisku bibliotekarza naukowego. Biblioteką kierowała do przejścia na emeryturę w 1937 r.

W latach 1910-1913 prowadziła zajęcia w Czytelnicy dla Kobiet w Poznaniu i wygłaszała odczyty w ramach Towarzystwa Wykładów Naukowych, przekształconych w 1918 r. w dwuletnie kursy naukowe.

W 1919 r. podjęła pracę na Uniwersytecie Poznańskim i jako docent prywatny wykładała filozofię. Jednocześnie prowadziła zajęcia w ramach Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich, będących podstawą Uniwersytetu Ludowego.

W 1920 r. uzyskała *veniam legendi* na Uniwersytecie Jagiellońskim i została docentem historii filozofii na UP (1921). Wykładała filozofię oraz socjologię. W 1933 r. została mianowana profesorem tytularnym UP. W 1934 r. Rada Wydziału Humanistycznego, mimo osiągnięcia wieku emerytalnego, jednomyślnie uchwaliła wniosek do MWRiOP o przedłużeniu Jej prawa do wykładania do 1939 r.

W 1941 r. została wysiedlona do Śremu, a po powrocie do Poznania w 1942 r. uczestniczyła w tajnym nauczaniu. W 1945 r. ponownie podjęła pracę na UP i objęła kierownictwo Katedry Filozofii. Na emeryturę przeszła w 1947 r., ale nadal prowadziła wykłady. Ostatecznie przeszła w stan spoczynku w 1949 r.

⁴⁸ Zob. przypis 41.

W Jej dorobku naukowym są prace z zakresu filozofii, etyki, socjologii, psychologii, nauki obywatelstwa i bibliotekoznawstwa. Autorka wielu publikacji, wśród których są: *System etyczny Hugona Kołłątaja* (1917), *Chwila obecna. Próba analizy psychologiczno-etycznej* (1922), *Wybory powszechne w świetle psychologii społecznej i etyki* (1925) oraz monografia dziejów Biblioteki PTPN. Współautorka *Katalogu druków polskich XVI wieku*, pierwszego tego typu opracowania w Polsce.

Uczestniczyła w życiu społecznym bibliotekarzy, m.in. jako członek Towarzystwa Bibliofilów Polskich. Prowadziła też działalność społeczną i polityczną, m.in. była posłem na Sejm Dzielnicowy w 1918 r. oraz działała na rzecz plebiscytu na Śląsku w 1920 r. Z Jej inicjatywy w 1919 r. powołana została Narodowa Organizacja Kobiet. Działała w Katolickim Związku Kobiet w Poznaniu, w Polskim Stowarzyszeniu Kobiet z Wyższym Wykształceniem, Polskim Towarzystwie Socjologicznym i wielu innych.

Członek PTPN (przed 1917) oraz Wydziału Filozoficznego PAU, członek Towarzystwa Filozoficznego w Poznaniu oraz członek i zastępca prezesa (od 1928 r.) Towarzystwa Bibliofilów Polskich w Poznaniu. Zmarła 7 X 1958 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: M. Boksa, *Ludwika Dobrzyńska-Rybicka – profesorka i bibliotekarka uniwersytecka*, w: *Uniwersytetowi na stulecie*, KMP 2019, nr 1, s. 333-353; D. Gućia, *Dobrzyńska-Rybicka Ludwika, prof. dr hab. – etyk, psycholog*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 111-115; A. Koehlerówna, *Ludwika Dobrzyńska-Rybicka*, Sprawozdania PTPN, Nr 1 za I i II kwartał 1958 r., s. 262-263; D. Mazurczak, *Przykłady karier akademickich kobiet na Uniwersytecie Poznańskim w okresie międzywojennym*, Przegląd Politologiczny, R. 16, 2011, nr 2, s. 197-205; A. Nowacka, *Ludwika Dobrzyńska-Rybicka 1868-1958*, w: *Słownik bibliotekarzy wielkopolskich 1918-2000*, pod red. F. Łozowskiego, Poznań [2001], s. 44-48; M. Plewkiewicz, *Dobrzyńska-Rybicka (1868-1958)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 152.

1. ULICA prof. Ludwiki Dobrzyńskiej-Rybickiej: Poznań-Strzeszyn Grecki.

Lekarz neurolog, profesor w roku 1950.

Urodził się 2 VII 1905 r. w Siergiejewskich Mineralnych Wodach koło Samary na Kaukazie. Po rocznych studiach na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego, w 1929 r. przeniósł się na Wydział Lekarski. W 1932 r. uzyskał dyplom lekarza medycyny, a następnie stopień doktora wszech nauk lekarskich. W latach 1932-1939 pracował jako asystent w Klinice Neurologiczno-Psychiatrycznej UP.

W czasie okupacji przebywał w Warszawie, gdzie podjął pracę w warszawskiej Klinice Neurologicznej w charakterze asystenta i pracował w niej na etacie do 1948 r. Uczestniczył w konspiracyjnym nauczaniu studentów medycyny tajnego Uniwersytetu Warszawskiego.

W latach 1947-1948 przebywał jako stypendysta na stażach naukowych w Nowym Bostonie, Montrealu i Londynie. Po habilitacji z neurologii w 1949 r. został docentem na UW. W 1949 r., jako zastępca profesora, a następnie profesor nadzwyczajny, objął kierownictwo Katedry i Kliniki Neurologii UP na Wydziale Lekarskim (po reorganizacji w 1950 r. Wydział wszedł w skład Akademii Medycznej).

Był prorektorem (1952-1955) oraz rektorem (1955/1956) Akademii Medycznej w Poznaniu. W 1956 r. mianowany został profesorem zwyczajnym nauk medycznych. W 1962 r. objął stanowisko kierownika Oddziału Neurologicznego Instytutu Psychoneurologicznego w Pruszkowie koło Warszawy. W 1975 r. przeszedł na emeryturę.

Główne kierunki Jego prac badawczych dotyczyły zagadnień związanych z płynem mózgowo-rdzeniowym, kiły układu nerwowego i padaczki. Podsumowaniem wieloletnich doświadczeń była monografia wydana w 1952 r.: *Badanie i diagnostyka płynu mózgowo-rdzeniowego*. Od 1958 r. redaktor naczelny czasopisma „Neurologia i Neurochirurgia Polska”. Prezes Zarządu Oddziału Poznańskiego Polskiego Towarzystwa Neurologów, Neurochirurgów i Psychiatrów (po zmianach organizacyjnych Polskie Towarzystwo Neurologiczne). Członek Warszawskiego Towarzystwa Lekarskiego Neurochirurgów i Psychiatrów. Przewodniczył Komisji do Badań nad Padaczką Komitetu Nauk Neurologicznych PAN. Zmarł 20 IV 1976 r. w Warszawie. Spoczywa w Alei Zasłużonych na Powązkach.

Bibl.: J. Hasik, A. Wasilkowski, R. Stangierski, *Szpital Akademicki im. Heliodora Święcickiego w Poznaniu. 50 lat dziejów powojennych (1947-1997)*, Poznań 1998, s. 82-84; M. Wender, *Anatol Dowżenko (1905-1976)*, w: *Księga Pamiątkowa w 80-lecie Uniwersyteckiego Wydziału Lekarskiego w Poznaniu. Studia i materiały*, pod red. R.K. Meissnera, Poznań 2001, s. 100-102; tenże, *Anatol Dowżenko (1905-1976). Neurolog*, w: *Szkice do portretów przedstawicieli medycyny poznańskiej 1945-1985*, praca zbior. pod red. J. Hasika, R.K. Meissnera, Poznań 1991, s. 151-152.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie wykładowców tajnego nauczania medycyny Szkoły doc. Jana Zaorskiego i Uniwersytetu Warszawskiego podczas II wojny światowej; Samodzielny Publiczny Centralny Szpital Kliniczny, ul. S. Banacha 1 A, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

b) Wspólne upamiętnienie profesorów, asystentów i młodzieży akademickiej, biorących udział w tajnym nauczaniu medycyny w Szkole doc. Jana Zaorskiego oraz na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Ziem Zachodnich w Warszawie w czasie II wojny światowej; Gmach Medycyny Teoretycznej, Uniwersytet Warszawski, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

2. SALA im. prof. Anatola Dowżenki, Instytut Chorób Układu Nerwowego i Narządów Zmysłów, Katedra Neurologii Akademii Medycznej w Poznaniu, obecnie Szpital Kliniczny im. Heliodora Święcickiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. S. Przybyszewskiego 49 (sala obecnie nieistniejąca).

Lekarz chirurg, zastępca profesora w latach 1948-1949.

Urodził się 6 VIII 1908 r. w Chodzieży. Studia odbył na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1927-1933 i uzyskał dyplom lekarski.

We wrześniu 1939 r., w poszukiwaniu punktu mobilizacyjnego, dotarł do Lublina, gdzie pełnił obowiązki chirurga w szpitalu wojskowym. Od 1940 r. do 1945 r. był ordynatorem Oddziału Chirurgicznego w Szpitalu Ubezpieczalni Społecznej w Ostrowcu Świętokrzyskim. Pracował konspiracyjnie jako lekarz w AK oraz prowadził tajne szkolenia studentów. Należał też do tajnej organizacji „Ojczyzna”.

W 1945 r. powrócił do Poznania, w maju uzyskał stopień doktora i na etacie adiunkta objął kierownictwo Kliniki Chirurgicznej UP. W 1948 r. został mianowany zastępcą profesora. Na zlecenie Rady Wydziału Lekarskiego UP, w Szpitalu Uniwersyteckim im. Heliodora Święcickiego przy ul. Przybyszewskiego, zorganizował i kierował II Kliniką Chirurgiczną, która w 1970 r. została podzielona na Klinikę Chirurgii Gastroenterologicznej i I Klinikę Chirurgii Ogólnej. W latach 1970-1977 pełnił obowiązki kierownika I Kliniki Chirurgii Ogólnej i jednocześnie dyrektora Poznańskiego Instytutu Chirurgii Akademii Medycznej (do 1975 r.). W 1950 r. habilitował się z zakresu chirurgii na Akademii Medycznej w Poznaniu, utworzonej z Wydziału Lekarskiego UP. Profesorem nadzwyczajnym został w 1951 r., a profesorem zwyczajnym w 1962 r. W Jego dorobku naukowym, obejmującym prace z zakresu chirurgii (publikowane w czasopismach polskich i zagranicznych) znajdują się m.in.: *Chirurgiczne leczenie zespołu Cushinga*, *Chirurgiczne leczenie choroby Graves-Basedova*, *O zaciskającym zapaleniu osierdzia*.

Członek PTPN od 1954 r. W latach 1947-1976 pełnił funkcję specjalisty z zakresu chirurgii dla Poznania oraz województwa poznańskiego i zielonogórskiego. Był też konsultantem w szpitalach poznańskich i przewodniczył Komisji Zdrowia przy Zarządzie ZBoWID w Poznaniu. W latach 1954-1957 oraz 1960-1974 był przewodniczącym Oddziału Poznańskiego Towarzystwa Chirurgów Polskich, od 1968 do 1970 r. pełnił obowiązki prezesa Zarządu Głównego tego towarzystwa, a w 1972 r. został jego honorowym członkiem. W 1974 r. poznańska Akademia Medyczna nadała Mu tytuł doktora *honoris*

causa. Zmarł 17 IV 1977 r. w Poznaniu. Spoczywa w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: G. Gertig, *Profesor Roman Drews (1908-1977)*, w: R. Drews, *Humanizm i chirurgia w medycynie*, wstęp tegoż, uzasadnienie merytoryczne i dobór tekstów A. Wasilkowski, Poznań 2008, s. 9-38; tenże, *Profesor Roman Drews (1908-1977)*, w: *Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu w latach 1950-2019. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Musielaka, Poznań 2019, s. 443-451; R. Góral, P. Stajgis, *Roman Drews (1908-1977). Chirurg*, w: *Szkice do portretów przedstawicieli medycyny poznańskiej 1945-1985*, praca zbior. pod red. J. Hasika i R.K. Meissnera, Poznań 1991, s. 156-158; K. Surdyk, *Mistrz 30 000 operacji*, Fakty UMP 2008, nr 4, s. 12-14.

1. SALA im. prof. Romana Drewsa (G 0005), Klinika Chirurgii, Szpital Kliniczny im. Heliodora Świącickiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. S. Przybyszewskiego 49. Przy wejściu do sali **tablica**: metal 30×50: SALA KONFERENCYJNA | IMIENIA | ROMANA DREWSA | 1908-1977 | PROFESORA DR [s] HAB. MED., DOKTORA HONORIS CAUSA | AKADEMII MEDYCZNEJ W POZNANIU. || PROFESOR ROMAN DREWS – JEDEN Z NAJWYBITNIEJSZYCH | CHIRURGÓW POLSKICH BYŁ ORGANIZATOREM I KIEROWNIKIEM | II KLINIKI CHIRURGICZNEJ W SZPITALU KLINICZNYM | IM. HELIODORA ŚWIĘCICKIEGO W POZNANIU | W LATACH 1950-1976 (fot. 1).

– w szpitalu **tablica**: kamień, 97×68 (odst. w 2012 r.), Klinika Chirurgii: PROFESOR DR HAB. DR H.C. | ROMAN | DREWS | 1908-1977 | TWÓRCA I KIEROWNIK | II KLINIKI CHIRURGII AM | W LATACH | 1951-1977 | WYBITNY CHIRURG | NAUCZYCIEL I NAUKOWIEC | SYN ZIEMI CHODZIESKIEJ | CHIRURG ARMII KRAJOWEJ | SZLACHETNY CZŁOWIEK
Nad inskrypcją płaskorzeźbione wyobrażenie Profesora: metal, 31×22 (fot. 2).

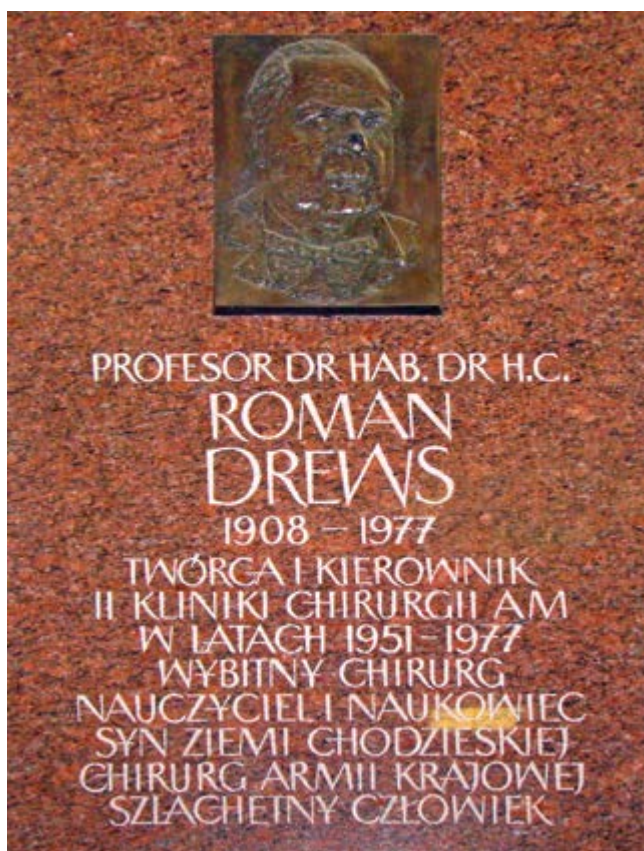
2. SZPITAL: Szpital Powiatowy im. prof. Romana Drewsa, ul. S. Żeromskiego 29, Chodzież.

3. ULICE prof. Romana Drewsa: Chodzież, Poznań, os. Różany Potok.

4. TYTUŁ „Honorowego Obywatela Miasta Chodzieży”.

1

2

Włodzimierz DWORZACZEK

Genealog, historyk kultury, profesor w latach 1957-1975.

Urodził się 15 X 1905 r. w Mińsku Litewskim (obecnie Białoruś). W 1920 r. po zajęciu miasta przez wojska sowieckie ewakuował się wraz z rodziną do Łodzi, a następnie przeniósł się do Poznania. W 1925 r. podjął studia na Uniwersytecie Poznańskim. W 1932 r. obronił doktorat i uzyskał stopień doktora filozofii w zakresie historii.

W 1927 r. z rekomendacji prof. Adama Skałkowskiego nawiązał kontakt z baronem Arturem Reiskim, który przekazał Mu materiały genealogiczne do opracowywanego przez Adama Bonieckiego *Herbarza*. Dokumenty te, po śmierci Reiskiego, przewiózł do Poznania. Po ukończeniu studiów nie podjął stałej pracy, lecz całkowicie poświęcił się kontynuacji *Herbarza*. W 1931 r. otrzymał stypendium Funduszu Kultury Narodowej. Od 1935 r. prace nad *Herbarzem* wspierała też subwencja Tarnowskich. Do wybuchu wojny materiały do *Herbarza* wzbogacone zostały o ponad sto tysięcy regestów z Archiwum Państwowego w Poznaniu, Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie i ponad dwustu archiwów parafialnych. W 1939 r. Profesor wywiózł swoje zbiory do Warszawy. W czasie okupacji zdołał skopiować ponad dwieście tomów ksiąg wyroków Trybunału Piotrkowskiego z Archiwum Głównego Akt Dawnych. Prawie wszystkie te materiały uległy zniszczeniu podczas Powstania Warszawskiego.

W roku 1945, po powrocie do Poznania, podjął pracę w Seminarium Historycznym na Wydziale Humanistycznym UP, początkowo jako asystent wolontariusz, od 1946 jako asystent i adiunkt. Prowadził zajęcia z nauk pomocniczych historii i historii Polski nowożytnej. Habilitował się w 1947 r., ale ministerstwo odmówiło Mu docentury i prawa wykładania historii nowożytnej. Stopień docenta otrzymał dopiero w 1955 r. W 1957 r. przeniósł się na Wydział Filologiczny UP i otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. Kierował Katedrą Historii Kultury Polskiej (nazwanej później Zakładem Historii Kultury Polskiej) do przejścia na emeryturę w 1975 r. W 1968 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego.

Od 1936 r. związany był z *Polskim Słownikiem Biograficznym*, a od 1959 r. należał do jego Komitetu Redakcyjnego. Wchodził w skład Rady Naukowej Biblioteki Kórnickiej PAN. Był członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Historycznego i Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. Członek PTPN od 1948 r.

W serii „Nauki Pomocnicze Historii” zainicjowanej przez Instytut Historii PAN ukazał się podręcznik Jego autorstwa *Genealogia* (1959). Aneksem do podręcznika jest monumentalny tom zawierający sto osiemdziesiąt dwie tablice genealogiczne rodów monarszych Polski i państw ościennych, związanych z historią Polski oraz polskich rodzin możnowładczych i senatorskich. Był edytorem wielu publikacji źródłowych. Po Jego śmierci całość materiałów genealogicznych (dostępnych jako *Teki Dworzaczka*) została przekazana Bibliotece Kórnickiej PAN. W 1984 r. odbyła się na UAM uroczystość odnowienia doktoratu. Zmarł 23 IX 1988 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 1 Miłostowo w Poznaniu.

Bibl.: A. Gąsiorowski, *Włodzimierz Dworzaczek (15 X 1906-23 IX 1988)*, *Kwartalnik Historyczny*, R. 96, 1989 [wyd. 1990], nr 3-4, s. 301-304; S. Sierpowski, *Przedmowa*, w: W. Dworzaczek, *Ksawery Działyński 1756-1819*, Kórnik 2006, s. 7-11; B. Wysocka, *Włodzimierz Dworzaczek 1905-1988*, w: *Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. J. Strzelczyka, wyd. 2, Poznań 2010, s. 523-533.

1. TABLICA: kamień 80×120, Archiwum Państwowe, ul. 23 Lutego 41/43 (wyk. pracownia Ewy Piaskowskiej z Mosiny, odst. 15 X 2007 r.): **PROF. WŁODZIMIERZ DWORZACZEK | 1905-1988 | IN MEMORIAM | WIELKIEMU GENEALOGOWI | SZLACHTY POLSKIEJ, | KTÓREGO DZIEŁA | W TYM ARCHIWUM POWSTAWAŁY || ARCHIWUM | PAŃSTWOWE | W POZNANIU || TOWARZYSTWO | GENEALOGICZNO-HERALDYCZNE | W XX-LECIE DZIAŁALNOŚCI | A.D. 2007** (fot. 1).

1

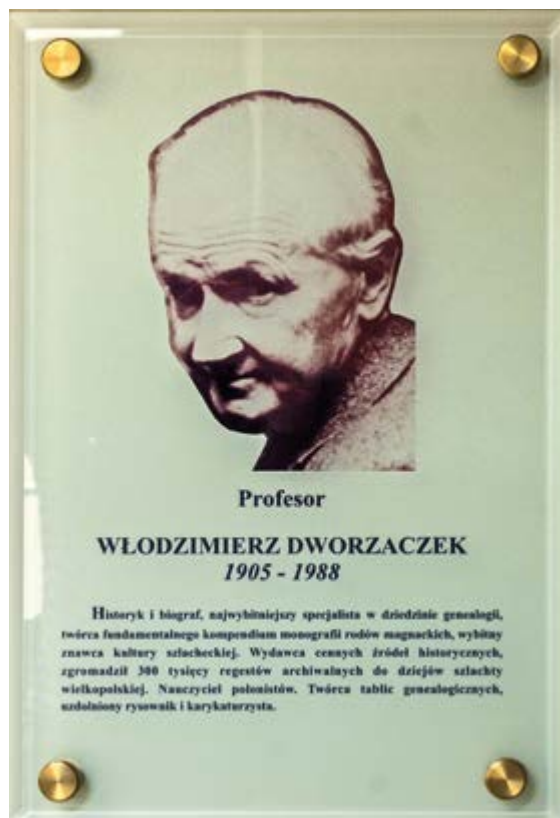
2. SALA im. prof. Włodzimierza Dworzaczka (nr 327), Collegium Maius, Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej UAM, Instytut Filologii Polskiej, ul. A. Fredry 10. Nad wejściem do sali **tablica**: szkło, 41×124 (nad. i odśł. 26 VI 2012 r.): **SALA | WŁODZIMIERZA DWORZACZKA** (fot. 2).

– Przy wejściu do sali **tablica**, z portretem Profesora nad inskrypcją: szkło, 60×40: **Profesor | WŁODZIMIERZ DWORZACZEK | 1905-1988** || Historyk i biograf, najwybitniejszy specjalista w dziedzinie genealogii, | twórca fundamentalnego kompendium monografii rodów magnackich, wybitny | znawca kultury szlacheckiej. Wydawca cennych źródeł historycznych, | zgromadził 300 tysięcy regestów archiwalnych do dziejów szlachty | wielkopolskiej. Nauczyciel polonistów. Twórca tablic genealogicznych, | uzdolniony rysownik i karykaturzysta. (fot. 3).

2

3

3. SKWER prof. Włodzimierza Dworzaczka, przy dawnej bramie Wronieckiej – pomiędzy ulicami Masztalarską, Wroniecką i Małe Garbary (Uchwała Rady Miasta Poznania z dnia 10 VI 2014 r.).

– Na słupie tablica informacyjna: **skwer Włodzimierza | Dworzaczka**. U dołu tablicy nazwa dzielnicy: **Stare Miasto** (fot. 4 i fot. 5).

– Na słupie tablica informacyjna z portretem Profesora: **tworzywo, 38×37: Włodzimierz | Dworzaczek | (1905-1988) | | Historyk, profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza | w Poznaniu, wybitny genealog, heraldyk i biograf, | edytor źródeł historycznych, znawca dziejów kultury | polskiej, autor m.in. „Genealogii” i wydanych w postaci | elektronicznej „Materiałów historyczno-genealogicznych | do dziejów szlachty wielkopolskiej XV-XX wieku” zwanych | „Tekami Dworzaczka”**

W prawym górnym rogu logo SIM (System Informacji Miejskiej w Poznaniu) (fot. 6).

Jerzy FEDOROWSKI

Geolog, paleontolog, profesor w latach 1981-2004, rektor w latach 1990-1996.

Urodził się 5 IX 1934 r. w Brześciu nad Bugiem. W latach 1953-1958 studiował geologię na Uniwersytecie Warszawskim, a następnie pracował w poznańskiej pracowni warszawskiego Zakładu Paleozoologii PAN w Poznaniu. W 1963 r. został doktorem nauk przyrodniczych na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego. Habilitował się w 1970 r. na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UAM. W roku akademickim 1972/1973 odbył staż w Smithsonian Institution w USA. W 1981 r. uzyskał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1990 r. został mianowany profesorem zwyczajnym.

W latach 1970-1976 kierował Pracownią Paleozoologii PAN w Poznaniu, która w 1976 r. została przejęta przez UAM, przekształcona w Zakład Paleontologii i Stratygrafii i włączona do Katedry Geologii UAM. W roku 1984 został wybrany na rektora UAM. Z przyczyn politycznych wybór nie został zatwierdzony przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W latach 1987-1990 był kierownikiem Katedry Geologii, rozbudował i przekształcił ją w Instytut Geologii. Zasadą Profesora było reaktywowanie w roku akademickim 1988/1989 studiów geologicznych zawieszonych w 1952 r. W latach 1990-1996 dwukrotnie pełnił godność rektora UAM. Wprowadził znaczące zmiany w zarządzaniu uczelnią, umocnił jej pozycję wśród krajowych uczelni wyższych i otworzył ją na współpracę międzynarodową.

Uczestniczył w tworzeniu Uniwersytetu Europejskiego Viadrina we Frankfurcie nad Odrą. Ustalił lokalizację Collegium Polonicum w Słubicach, przeprowadził konkurs architektoniczny na budowę Collegium i zapewnił pełne finansowanie całej inwestycji ze środków budżetu centralnego Polski i ze środków Fundacji Polsko-Niemieckiej. Był współzałożycielem ogólnopolskiego Forum Akademicko-Gospodarczego i pierwszym przewodniczącym Komisji Rewizyjnej Forum. W 2004 r. przeszedł na emeryturę, pracuje jednak nadal na części etatu.

Zainteresowania badawcze Profesora obejmują głównie paleozoiczne koralowce Rugosa. Jest autorem ponad stu oryginalnych artykułów naukowych i kilkunastu monografii wydanych w Polsce w renomowanych wydawnictwach o międzynarodowym zasięgu oraz w specjalistycznych wydawnictwach zagranicznych. Opracował kolekcje koralowców z Polski, Chin, Czech, Hiszpanii, Grenlandii, Kanady, Niemiec, Rosji, Ukrainy, Spitsberge-

nu, USA i Wyspy Timor. Za najcenniejszą pracę uważa się monografię napisaną wspólnie z E. Wayne Bamberem i Calvinem H. Stevenssem *Lower Permian colonial rugose corals, Western and Northwestern Pangaea: Taxonomy and distribution* (2007), będącą najobszerniejszym kompendium wiedzy z zakresu Jego badań nad koralowcami permskimi.

Wielokrotnie reprezentował polską naukę na międzynarodowych kongresach i sympozjach oraz działał w ich komitetach programowych, m.in. w Australii, Niemczech, USA i Japonii. Był przedstawicielem Polski w International Geoscience Programme Council (2000-2003).

Aktywnie działa w organizacjach naukowych i ogólnopolskich kolegiach decyzyjnych. Od roku 1996 członek korespondent, a od 2003 członek czynny PAU; członek PTPN od 1981 oraz członek honorowy Polskiego Towarzystwa Geologicznego od 1994.

Brał udział w pracach Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie (1988-1990). Był prezydentem (1979-1983) i wiceprezydentem (1983-1995) The International Association for the Study of Fossil Cnidaria and Porifera. Jest członkiem Agder Academy w Kristiansand (Norwegia). Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu uhonorował Go w 2009 r. tytułem doktora *honoris causa*, a w 2014 r. wyróżnieniem akademickim – *Palmae Universitatis Studiorum Posnaniensis*.

Bibl.: *Georgius Andreas Fedorowski. Doctor Honoris Causa Universitatis Studiorum Mickiewiczianae Posnaniensis*, 23 XI 2009, red. A. Ratajczak, Poznań 2009; E. Staniewicz, *Jerzy Fedorowski 1 XII 1990-31 VIII 1996*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 281-290.

1. DRZEWA PAMIĄTKOWE

a) Miłorząb, skwer przed budynkiem Collegium Geologicum, Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM, ul. B. Krygowskiego 10; pod drzewem **tabliczka**: drewno, 27×45 (umieszczona wraz z drzewkiem posadzoną w 2004 r.): „**FEDOR**” | **PROF. ZW. DR HAB. | JERZY FEDOROWSKI | DOKTOR HONORIS CAUSA | UNIwersYTETU IM [s] ADAMA MICKIEWICZA | REKTOR UAM 1990-1996 | GEOLOG, PALEONTOLOG, | WYBITNY ZNAWCA KORALOWCÓW, | MIŁOŚNIK DRZEWI GRZYBÓW** (fot. 1 i fot. 2).

b) Modrzew europejski, Ogród Botaniczny UAM, Dział Dendrologii, ul. H. Dąbrowskiego 165; pod drzewem **tabliczka**: drewno, 18×36 (umieszczona 20 V 2002 r.): **Prof. dr hab. | JERZY FEDOROWSKI | REKTOR UAM || 20 maja 2002.** (fot. 3 i fot. 4).

2. NAZEWNICTWO NAUKOWE: eponimy.

Profesor został uhonorowany następującymi nazwami rodzajów i gatunków zwierząt kopalnych: Rodzaje: *Lecfedites* Oliver, 1975 (USA) [od nazwisk M. Lecompte, Belgia i J. Fedorowski]; *Fedorowskicyathus* Różkowska, 1979; *Fedorowskiella* Stevens & Rycerski, 1989 (USA); *Fedorowskia* Khoa, 1996 (Wietnam); *Fedorowskiphyllum* Kossovaya, 1997 (Rosja); *Fedorowskites* Chwieduk 2013.

Gatunki: *Prosmilia fedorowskii* Różkowska, 1969; *Lublinophyllum fedorowskii* Khoa, 1977 (Wietnam); *Roemeripora fedorowskii* Ogar, 1990 (Ukraina); *Sestrophyllum fedorowskii* Igo & Adachi, 2000 (Japonia); *Scruttonia fedorowskii* Berkowski, 2002.

3. TYTUŁY: „Honorowego Obywatela Słubic” (nad. 2005 r.) oraz „Zasłużonego dla Miasta Kalisza” (nad. 1995 r.).

Wilhelm FRIEDBERG

Geolog i paleontolog, profesor w latach 1919-1929.

Urodził się 29 I 1873 r. w Borysławiu (obecnie Ukraina). Studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim, następnie na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, gdzie w 1899 r. otrzymał tytuł doktora filozofii. Studia kontynuował na Politechnice Lwowskiej. Habilitował się w 1907 r. i został docentem prywatnym geologii. W latach 1914-1918 odbył służbę wojskową.

W 1919 r. z tytułem profesora zwyczajnego podjął pracę na Uniwersytecie Poznańskim. Był twórcą i pierwszym kierownikiem Instytutu Paleontologicznego na Wydziale Filozoficznym. W roku akademickim 1923/1924 sprawował funkcję prorektora UP, a w roku akademickim 1926/1927 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego.

W 1929 r. wyjechał do Krakowa i do przejścia na emeryturę w 1933 r. był profesorem paleontologii na Uniwersytecie Jagiellońskim.

Jako paleontolog zajmował się malakofauną, głównie mięczakami miocenu. Był autorem wielu prac naukowych z zakresu geologii, paleontologii i stratygrafii. Publikował w kraju i za granicą, m.in. w czasopiśmie „Kosmos”. Wydał m.in. monografię *Mięczaki miocenijskie ziem polskich* (1912) oraz podręcznik *Zasady geologii* (1923). Przekazał Muzeum Przyrodniczemu PAU bogate zbiory skamieniałości miocenijskich. Członek korespondent PAU, członek PTPN (od 1920) oraz Francuskiego Towarzystwa Geologicznego w Paryżu. Zmarł 10 VI 1941 r. w Krakowie. Spoczywa na Cmentarzu Rakowickim (ul. Rakowicka 26).

Bibl.: F. Bieda, *Friedberg (Salomon de) Wilhelm (1873-1941)*, PSB, t. 7, Kraków 1948-1958, s. 137-139; *Słownik biologów polskich*, red. S. Feliksiak, Warszawa 1987, s. 166; J. Skoczylas, *Wilhelm Friedberg 29.01.1873-10.04.1941*, w: *Dzieje nauk geograficznych i geologicznych na Uniwersytecie w Poznaniu*, t. II: *Biografie*, praca zbiorowa, zespół red. M. Marciniak [i in.], Poznań 2012, s. 31-34.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus; ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 4. płycie: **WILHELM FRIEDBERG**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 3. płycie: **WILHELM | FRIEDBERG | GEOLOG PROFESOR | UNIW. POZN. | 1873-1941 | KRAKÓW** (fot. 1).

Fizykochemik, profesor w latach 1919-1960.

Urodził się 13 V 1882 r. w miejscowości Arga w Guberni Niegorodzkiej (Rosja).

W 1903 r. rozpoczął studia chemiczne i fizyczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego, następnie kontynuował naukę na Uniwersytecie Jagiellońskim (1907-1910) i Uniwersytecie w Getyndze (1911-1912). W 1910 r. uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy w zakresie elektrochemii. Habilitował się w 1913 r. W latach 1914-1919 był docentem w Katedrze Chemii Fizycznej oraz w Katedrze Chemii Rolnej i Fizjologii Roślin UJ.

W 1919 r. z tytułem profesora nadzwyczajnego podjął pracę na Uniwersytecie Poznańskim. Był twórcą i pierwszym kierownikiem Zakładu Chemii Fizycznej na Wydziale Filozoficznym. Funkcję tę pełnił do czasu przejścia na emeryturę w 1960 r. Początkowo organizował i prowadził również pracownie chemii nieorganicznej i analitycznej. W 1925 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. W latach 1936-1938 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego. W czasie okupacji przebywał w Warszawie. Brał aktywny udział w organizowaniu tajnego UZZ; był jego wykładowcą oraz inicjatorem i członkiem jego Komitetu Samopomocy. Uczestniczył również w konspiracyjnym nauczaniu na Uniwersytecie Warszawskim.

Należał do Komisji Odbudowy Uniwersytetu Poznańskiego, mającej opracować projekt przywrócenia działalności UP po wojnie.

Po powrocie do Poznania przystąpił do reaktywacji swego zniszczonego Zakładu. W latach 1945-1947 pełnił obowiązki prodziekana Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego. Kierował też Katedrą Chemii Fizycznej na Wydziale Farmaceutycznym Akademii Medycznej w Poznaniu (1950-1954).

W pracy badawczej zajmował się głównie chemią układów koloidowych i jest uważany za pioniera nauki o koloidach w Polsce. Innym polem badawczym Profesora były zagadnienia korozji metali oraz z dziedziny fotochemii. Opublikował wiele prac naukowych, był autorem m.in. podręcznika do chemii fizycznej *Zarys chemii fizycznej dla farmaceutów, medyków i przyrodników* (1946).

Członek Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, członek PTPN (od 1920) oraz Polskiego Towarzystwa Chemicznego i Polskiego Towarzystwa Fizycznego. Zmarł 28 IX 1962 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: A. Dzięczkowski, *Gałecki Antoni (1882-1962)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 191-192; *Nauka w Wielkopolsce. Przeszłość i teraźniejszość. Studia i materiały*, pod red. G. Labudy, przy współudź. W. Jakóbczyka i S. Weymana, Poznań 1973, passim; W. Wójciak, J. Wojtczak, *Życie i działalność prof. dra Antoniego Gałęckiego*, Wiadomości Chemiczne, R. VII, 1963, z. 9 (195), s. 499-505.

1. TABLICE

a) Upamiętniająca profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

b) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; kruzganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

2. SALA im. prof. Antoniego Gałęckiego (nr XI, obecnie nieistniejąca), Collegium Chemicum (teraz Collegium Heliodori Świącicki), ul. Grunwaldzka 6 (nad. i odst. 9 V 1989 r. podczas uroczystości Jubileuszu 70-lecia UAM). Na drzwiach sali wisiała **tabliczka**: metal, z wizerunkiem godła UAM oraz napisem: **UNIwersYTET | IM. ADAMA MICKIEWICZA | WYDZIAŁ CHEMII | SALA IM. A. GAŁECKIEGO** oraz tabliczki informacyjne:

1. tabliczka: **SALA XI**

2. tabliczka: **Sala im. A. Gałęckiego** (fot. 1).

–W sali wisiała **tablica**: metal, 30×45, zdemontowana podczas przeprowadzki w 2012 r. do nowej siedziby Wydziału Chemii UAM w Collegium Chemicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 8 (tablica obecnie w magazynie): **ANTONI GAŁECKI | 1882–1962 | PROFESOR CHEMII FIZYCZNEJ | WYBITNY BADACZ | CHEMII KOŁOIDÓW I FOTOCHEMII**
Pod tablicą wisiał portret Profesora (fot. 2).

1

2

Kazimierz GAWĘCKI

Chemik rolny, zoolog, zastępca profesora w latach 1950-1951.

Urodził się 2 IV 1915 r. w Dakowach Suchych (pow. poznański). Studia rolnicze na Uniwersytecie Poznańskim rozpoczął w 1933 r. i ukończył po wojnie, w maju 1945 r. Brał udział w kampanii wrześniowej i ponad rok przebywał w niewoli niemieckiej. W latach 1941-1943 pracował w Lubelskiej Izbie Rolniczej w Biłgoraju jako inspektor hodowli zwierząt.

W 1945 r. powrócił do Poznania. Podjął pracę na UP w Zakładzie Hodowli Ogólnej Zwierząt, gdzie najpierw jako starszy asystent, a później jako adiunkt prowadził zajęcia dydaktyczne z żywienia zwierząt. W 1947 r. zorganizował samodzielną Pracownię Żywienia Zwierząt Zakładu Hodowli Ogólnej Zwierząt.

W 1948 r. uzyskał stopień doktora na Wydziale Rolnym Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Nominację na zastępcę profesora otrzymał w 1950 r. i jednocześnie objął obowiązki kierownika Katedry Hodowli Ogólnej Zwierząt na Wydziale Rolniczym UP. W roku następnym był współorganizatorem Wydziału Zootechnicznego UP⁴⁹. Po wyodrębnieniu z UP Wydziałów Rolniczego i Leśnego i utworzeniu Wyższej Szkoły Rolniczej, w 1951 r. zorganizował Katedrę Żywienia Zwierząt na Wydziale Zootechnicznym i kierował nią do przejścia na emeryturę w 1985 r. Od 1951 r. sprawował obowiązki prodziekana, a od 1953 r. dziekana tegoż Wydziału. W latach 1954-1959 pełnił godność rektora Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu. Nominację na profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1954 r., a profesorem zwyczajnym został mianowany w 1967 r.

Badania naukowe Profesora koncentrowały się wokół zagadnień związanych z żywieniem zwierząt i paszoznawstwem. Znacząco wpłynęły one na rozwój tych dyscyplin w Polsce. W Jego bogatym dorobku naukowym znajduje się m.in. podręcznik *Żywienie zwierząt domowych*.

Był członkiem Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego, PTPN (od 1956) oraz wielu innych. Dwie uczelnie uhonorowały Go tytułem doktora *honoris causa*: Akademia Rolnicza w Poznaniu (1989) i Akademia Rolnicza we Wrocławiu (1990). Zmarł 20 I 2003 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

⁴⁹ Zob. przypis 26.

Bibl.: *Księga jubileuszowa. W 55 rocznicę powstania Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu i 10 rocznicę nadania Akademii Rolniczej imienia Augusta Cieszkowskiego*, Poznań 2006, s. 82-83; *Profesor Kazimierz Gawęcki (1915-2003). Naukowiec. Nauczyciel. Wychowawca*, red. N. Słomińska, Poznań 2005; J. Torgowski, M. Szumacher, A. Frankiewicz, *Kazimierz Gawęcki, (1919-2003)*, w: *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Kozłowskiej, Poznań 2019, s. 303–306.

1. TABLICA: kamień, 280×185; wspólne upamiętnienie dotychczasowych rektorów Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu; Collegium Maximum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 28 (odśł. 20 XI 2014 r.): **UNIwersYTET PRZYRODnicZY | W POZNA- NIU**⁵⁰ || **REKTORZY | TADEUSZ MOLEND**A 1951-1954 | **KAZIMIERZ GAWĘCKI** 1954-1959 | **WŁADYSŁAW WĘGOREK** 1959-1965 | **ZBYSZKO TUCHOŁKA** 1965-1972 | **JERZY ZWOLIŃSKI** 1972-1978 | **TADEUSZ CZWOJDRAK** 1978-1981 | **WOJCIECH DZIĘCIOŁOWSKI** 1981-1982 | **WŁODZIMIERZ FISZER** 1982-1984 1987-1990 | **KAZIMIERZ SZEBIOTKO** 1984-1987 | **RYSZARD GANOWICZ** 1990-1996 | **JERZY PUDEŁKO** 1996-2002 | **ERWIN WĄSOWICZ** 2002-2008 | **GRZEGORZ SKRZYPCZAK** 2008-2016 | **JAN PIKUL** 2016 – [s] (fot. 1).

Zob. też T. Molenda.

1

2. BUDYNEK: Kolegium im. prof. Kazimierza Gawęckiego Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Katedra Żywienia Zwierząt i Gospodarki Paszowej, ul. Wołyńska 33. Nad wejściem, na portalu **napis**, pole inskrypcyjne 34×160: **KOLEGIUM | IM. KAZIMIERZA GAWĘCKIEGO** Nad napisem logo Akademii Rolniczej w Poznaniu (fot. 2).

⁵⁰ Zob. przypis 27.

2

–W holu przy wejściu do budynku **tablica**: metal, 62×98 (proj. Stanisław Mystek, odlew. Tadeusz i Mikołaj Skotarczak; nad. i odst. styczeń 2007): **PAMIĘCI | PROF. KAZIMIERZA GAWĘCKIEGO dr. h.c. | 1915-2003 || WYBITNEGO UCZONEGO | TWÓRCY POLSKIEJ SZKOŁY | ŻYWIENIA ZWIERZĄT | REKTORA UCZELNI | W LATACH 1954-1959 | DZIEKANA WYDZIAŁU | ZOOTECHNICZEGO | KIEROWNIKA KATEDRY | ŻYWIENIA ZWIERZĄT | WYCHOWAWCY | WIELU POKOLEŃ ABSOLWENTÓW || REKTOR I SENAT | DZIEKAN I RADA WYDZIAŁU HODOWLI I BIOLOGII ZWIERZĄT | AKADEMII ROLNICZEJ Im. AUGUSTA CIESZKOWSKIEGO | W POZNANIU | 2006 r.**

Z prawej strony inskrypcji, w prostokątnym polu: 47×38, płaskorzeźbione wyobrażenie portretowe Profesora; u dołu, po lewej stronie wyrte: **Proj. S. MYSTEK | Odł. T.M. SKOTARCZAK** (fot. 3).

3

Muzykolog, kompozytor, dyrygent, profesor tytularny⁵¹ w latach 1926-1943.

Urodził się 6 II 1877 r. w Bydgoszczy. Po zdaniu egzaminu dojrzałości (1899) wstąpił do Seminarium Duchownego w Poznaniu. Święcenia kapłańskie otrzymał w Gnieźnie w 1902 r. W 1908 r. odbył półroczny kurs muzyki kościelnej w Ratyźbonie, następnie studiował zaocznie muzykologię i filozofię w Berlinie i Wrocławiu (1909-1913). W 1909 r. został mianowany wikariuszem katedralnym w Poznaniu. Od 1910 r. wykładał w tutejszym Seminarium Duchownym historię, teorię i praktykę muzyki liturgicznej. W 1915 r. został doktorem filozofii na Uniwersytecie we Wrocławiu, a w 1922 r. uzyskał habilitację na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie.

Od 1919 r. związał się z Uniwersytetem Poznańskim. Wykładał teorię i historię muzyki na Wydziale Filozoficznym. Po uzyskaniu stopnia docenta w 1925 r. objął Katedrę Muzykologii, rok później został profesorem tytularnym i wykładał m.in. historię chorału. Pełnił obowiązki kierownika Instytutu Wyższego dla Muzyki Kościelnej w Państwowym Konserwatorium Muzycznym w Poznaniu, w którym wykładał estetykę muzyki. Był dyrektorem artystycznym Związku Chórów Kościelnych w archidiecezji gnieźnieńsko-poznańskiej. Od roku 1909 kierował chórem Towarzystwa Śpiewaczego „Lutnia”, a od 1914 chłopięco-męskim Poznańskim Chórem Katedralnym, który doprowadził do najwyższego poziomu europejskiego.

Z wydanych drukiem prac naukowych Księdza Profesora najbardziej znaną jest *Cantica Selecta Musices Sacrae in Polonia* (1928), stanowiąca kontynuację wartościowych *Monumenta musices sacrae in Polonia* ks. Józefa Surzyńskiego. Pozostawił też liczne kompozycje wokalne i wokально-instrumentalne. Był autorem zbiorów pieśni religijnych i śpiewów liturgicznych. Na łamach czasopism „Muzyka Kościelna” oraz „Vademecum dla Muzyków Kościelnych”, którego był założycielem, popularyzował wiedzę muzyczną.

Był członkiem PTPN (od 1912). W 1926 r. otrzymał tytuł honorowego kanonika kapituły w Palestrinie, a w 1929 r. godność szambelana papieskiego. Zmarł w War-

⁵¹ Zob. przypis 41.

szawie 27 IX 1943 r. Spoczął na Cmentarzu Powązkowskim. W 1946 r. Jego szczątki przeniesiono do Krypty Zasłużonych Wielkopolan w kościele pw. św. Wojciecha w Poznaniu.

Bibl.: Z. Bernat, *Ks. Wacław Gieburowski. Człowiek-legenda. W pięćdziesięciolecie śmierci*, Poznań 1993; *Ks. Wacław Gieburowski (1877-1943)*, pod red. L. Wilczyńskiego, Poznań 2007; B. Zakrzewska-Nikiporczyk, *Wacław Gieburowski 1877-1943*, w: *Wielkopole XX wieku*, pod red. A. Gulczyńskiego, Poznań 2001, s. 143-152.

1. TABLICE

a) Metal, wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 4. płycie: **WACŁAW GIEBUROWSKI**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 1. płycie: **KS. WACŁAW | GIEBUROWSKI | DYRYGENT | PROF. UNIW. POZN. | 1878 [s]-1943 | WARSZAWA ZMARŁ (fot. 1).**

c) O nieregularnym kształcie: metal, 30×52; Dom Zakonny Braci Serca Jezusowego, wikariat nr 6, Ostrów Tumski, ul. ks. I. Posadzego 6 (odsł. w 1984 r.), na elewacji: **W TYM DOMU MIESZKAŁ | KS. DR | WACŁAW GIEBUROWSKI | *1877 †1943 | MUZYKOLOG, KOMPOZYTOR | I SŁAWNY DYRYGENT | POZNAŃSKIEGO CHÓRU | KATEDRALNEGO | W LATACH | 1914-1939** U dołu, w rogach tablicy wizerunki aniołów (fot. 2).

2

d) O nieregularnym kształcie: kamień, 96×60; kaplica św. Antoniego, Kościół pw. św. Wojciecha w Poznaniu, Wzgórze św. Wojciecha 1 (odsł. 25 IX 1968 r.): **Ś.P. | KS. PROF. DR | WACŁAW | GIEBUROWSKI | SZAMBELAN PAPIESKI | KANONIK PRENESTYŃSKI | DYRYGENT POZNAŃSKIEGO | CHÓRU KATEDRALNEGO | KRZEWICIEL DAWNEJ | MUZYKI KOŚCIELNEJ** | *2.06.1877 [s] †27.09.1943

W górnej części wkomponowany medalion: metal, średnica 40, z wizerunkiem Profesora (wyk. Edward Haupt), u dołu medalionu wyryty napis: **E. HAUPT**; medalion identyczny jak w Katedrze Poznańskiej, zob. poniżej podpunkt e) (fot. 3).

3

– W kościele, w Krypcie Zasłużonych Wielkopolan, na trumnie z prochami Księdza **tabliczka**: metal, 13×19: **Ś.P. | KS. PROF. DR. [s] WACŁAW GIEBUROWSKI | SZAMBELAN HONOROWY JEGO ŚWIĄTOBLIWOŚCI | KAN. HON. KAP. KATEDR. PRENESTYŃSKIEJ | KOMPOZYTOR | DYRYGENT. POZN. CHÓRU KATEDRALNEGO | *6.II.1878 [s] – †27.IX.1943 | R.I.P.** (fot. 4).

Przy trumnie **tabliczka**: metal, 30×27: **KS. WACŁAW | GIEBUROWSKI | 1877-1943**

Na tabliczce poprawiono odręcznie błędnie zapisaną ostatnią cyfrę daty (fot. 5).

4

5

e) Medalion: metal, średnica 40; Katedra Poznańska, Parafia Archikatedralna pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła, ul. Ostrów Tumski 17 (odst. 5 II 1978 r.); u dołu medalionu wyryty napis: **E. HAUPT**

– Wraz z medalionem **tabliczka**: metal, 12×30: **WACŁAW | GIEBUROWSKI | 1877-1943** (medalion identyczny jak na tablicy w kaplicy św. Antoniego, zob. powyżej podpunkt d), do czasu zabudowy balkonu chóru nowymi organami w 2000 r., medalion był wyeksponowany na chórze muzycznym; obecnie medalion i tabliczka w magazynie) (fot. 6).

f) O nieregularnym kształcie: metal, 69×58; plac Wolności 7, Bydgoszcz (wyk. Marek Guczalski), na elewacji: **W tym domu 6 lutego 1877 | urodził się wybitny kompozytor, | muzykolog i słynny dyrygent | Poznańskiego Chóru | Katedralnego | ks. dr WACŁAW | GIEBUROWSKI | Zmarł 27-IX-1943 na wygnaniu | zaś spoczywa w krypcie | Zasłużonych Skałki Poznańskiej** Centralnie medalion z podobizną Profesora. U dołu tablicy, po prawej stronie wyryte: **M. GUCZALSKI** (fot. 7).

6

7

Fot. Lucyna Leśniak

2. SALA im. ks. prof. dr. Wacława Gieburowskiego (nr 52), Zakład Muzyki Kościelnej, Akademia Muzyczna im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu, ul. Święty Marcin 87. Przy wejściu do sali **tablica** o nieregularnym kształcie: metal, 42×30, obok tablicy upamiętniającej Feliksa Nowowiejskiego⁵² (tablicę ufundowało Towarzystwo im. Hipolita Cegielskiego, nad. 23 XI 2001 r., odst.

⁵² Feliks Nowowiejski (1877-1946), kompozytor, dyrygent, organista, pedagog, organizator życia muzycznego (zob. I. Fokt, *Feliks Nowowiejski*, Poznań, 2017).

22 III 2002 r.): SALA WYKŁADOWA | IMIENIA | KS. PROF. DR [s] WACŁAWA | GIEBUROWSKIEGO | WYBITNEGO DYRYGENTA | POZNAŃSKIEGO | CHÓRU KATEDRALNEGO | PROFESORA NASZEJ UCZELNI | W LATACH 1920-1939

Nad inskrypcją wyobrażenie portretowe Księdza, po jego lewej stronie data: *6 II 1877, po prawej: †27 IX 1943; nad datami, w prostokątnych polach zapis nutowy. U dołu tablicy napis: FUND. TOWARZYSTWO IM. H. CEGIELSKIEGO

U dołu, z prawej strony napis: KS (fot. 8).

Pomiędzy tablicami kompozytorów **napis** z mosiężnych liter, pole inskrypcyjne 52×233: FELIKS NOWOWIEJSKI | KS. WACŁAW GIEBUROWSKI | ZAŁOŻYCIELE | INSTYTUTU WYŻSZEGO MUZYKI KOŚCIELNEJ (fot. 9).

8

9

3. ULICA ks. prof. Wacława Gieburowskiego: Poznań-Piątkowo.

Chemik, profesor Uniwersytetu w Poznaniu w latach 1920-1952.

Urodził się 3 III 1882 r. w Warszawie. W 1901 r. podjął studia chemiczne na Oddziale Przyrodniczym Wydziału Matematyczno-Fizycznego Uniwersytetu Warszawskiego. Po ich ukończeniu i przeniesieniu się do Krakowa (1904) objął stanowisko asystenta w Zakładzie Chemii Nieorganicznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie w 1908 r. uzyskał stopień doktora filozofii. W 1909 r. złożył egzamin na Wydziale Fizyczno-Matematycznym Uniwersytetu Noworosyjskiego w Odessie, uzyskując dyplom państwowy I stopnia. Po powrocie do Warszawy pracował w laboratorium analitycznym Muzeum Przemysłu i Rolnictwa. W 1911 r. otrzymał stanowisko asystenta w Katedrze Ogólnej Technologii Chemicznej Politechniki Warszawskiej. W 1912 r. podczas kilkumiesięcznych studiów uzupełniających prowadził badania związane z chemią koloidów na Uniwersytecie w Getyndze. W okresie ewakuacji władz rosyjskich (1915) organizował akcję zabezpieczania przed wywiezieniem do Rosji aparatury i urządzeń Politechniki Warszawskiej.

Od 1915 r. pełnił obowiązki profesora chemii nieorganicznej w Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie, będąc zarazem członkiem Zarządu tej uczelni. Od 1917 r. prowadził również wykłady z chemii analitycznej na Wydziale Chemicznym Politechniki Warszawskiej.

Po uzyskaniu habilitacji w 1920 r. w zakresie chemii nieorganicznej na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Poznańskiego, jako profesor nadzwyczajny, powołany został na stanowisko kierownika Katedry Chemii Ogólnej na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP. W 1924 r. został mianowany profesorem zwyczajnym. W 1923 r. prowadził badania w Zakładzie Elektrochemii na Sorbonie. W roku akademickim 1924/1925 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Rolniczo-Leśnego UP.

W latach okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie. Brał udział w tajnym nauczaniu studentów UW, Politechniki oraz tajnego UZZ w Warszawie i jego filii w Kielcach. W 1940 r. wznowił też tajną działalność Oddziału Poznańskiego Towarzystwa Chemicznego, którego był przewodniczącym. Po II wojnie światowej ponownie objął kierownictwo Katedry Chemii Ogólnej Wydziału Rolniczo-Leśnego UP.

Znaczący dorobek naukowy Profesora w szczególności poświęcony był chemii koloidów i strukturze kryształów oraz chemii analitycznej i pracom badawczym na potrzeby przemysłu, rolnictwa i leśnictwa. Był prekursorem badań nad chemicznym przerobem drewna.

Członek wielu towarzystw naukowych, m.in. Warszawskiego Towarzystwa Naukowego, PTPN (od 1920), Société de Chimie, członek korespondent PAU (od 1950). W latach 1936-1937 pełnił obowiązki prezesa Polskiego Towarzystwa Chemicznego. Zmarł 28 III 1952 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Starym w Kielcach (ul. ks. P. Ściegiennego 12).

Bibl.: A. Artymiak, K. Maślankiewicz, *Glixelli Stanisław (1882-1952)*, PSB, t. 8, Wrocław – Kraków – Warszawa 1959-1960, s. 76-77; *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN*. Część III: *Nauki ścisłe*, oprac. A. Śródka, P. Szczawiński, Wrocław, 1986, s. 118-120; J. Broda, *Stanisław Glixelli*, w: *Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919-2009. Nauka dla praktyki leśnej*, pod red. J. Brody, Poznań 2009, s. 265-266; S. Kowalenko, *Tajny Uniwersytet Ziem Zachodnich. Uniwersytet Poznański 1939-1945*, Poznań 1961, s. 214; A. Śródka, *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. I: A-G, Warszawa, 1994, s. 526-527.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krąganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

b) Wspólne upamiętnienie profesorów i studentów tajnego nauczania w Kielcach w okresie okupacji niemieckiej na tajnym Uniwersytecie Ziem Zachodnich oraz tajnym Wydziale Architektury; ul. Wesoła 25, Kielce; zob. Tadeusz Konopiński.

c) Wspólne upamiętnienie profesorów i wychowanków tajnego nauczania w czasie II wojny światowej w Kielcach; Bazylika katedralna pw. Wniebowzięcia NMP, plac Najświętszej Maryi Panny 3, Kielce; zob. Z. Czubiński.

2. SALA im. prof. Stanisława Glixellego, Katedra Chemii Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 75 (nad. uchwałą Senatu z dnia 20 XI 2002 r.). Przy drzwiach **tablica**: metal, 18×68: **SALA WYKŁADOWA | im. STANISŁAWA GLIXELLEGO** (fot. 1).

– W holu budynku **tablica**: metal, 74×43 (odst. 24 X 2003 r.): **STANISŁAW GLIXELLI | 1882 1952 | FIZYKOCHEMIK | PROFESOR UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO | I WYŻSZEJ SZKOŁY ROLNICZEJ W POZNANIU | DR FILOZOFII UNIwersYTETU JAGIELLOŃSKIEGO | TWÓRCA I KIEROWNIK KATEDRY CHEMII (1920-1952) | WYBITNY UCZONY, TWÓRCA SZKOŁY NAUKOWEJ | NAUCZYCIEL KILKU POKOLEŃ ROLNIKÓW I LEŚNIKÓW || REKTOR I SENAT | AKADEMII ROLNICZEJ IM. AUGUSTA CIESZKOWSKIEGO | W POZNANIU**

Nad inskrypcją płaskorzeźbiony portret Profesora. Pod tablicą płyta upamiętniająca prof. Jana Wiertelaka i dr. Tadeusza Krokowskiego (fot. 2, fot. 3 i fot. 4).

Zob. też T. Krokowski, J. Wiertelak.

**SALA WYKŁADOWA
im. STANISŁAWA GLIXELLEGO**

1

2

3

4

3. ULICA prof. Stanisława Glixellego: Poznań, os. Różany Potok.

ks. Bronisław GŁADYSZ

Filolog klasyczny i muzykolog, liturgista, hymnolog, docent w latach 1932-1943.

Urodził się 3 IX 1892 r. w Sierakowie (pow. międzychodzki). Po ukończeniu w 1911 r. Gimnazjum Klasycznego w Gnieźnie kształcił się w Seminarium Duchownym w Poznaniu, później w Gnieźnie, gdzie w 1916 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Do 1920 r. był kapelanem wojskowym. W latach 1922-1941 był proboszczem parafii św. Antoniego w Poznaniu Starołęce.

W 1922 r. podjął studia z filologii klasycznej i polskiej oraz muzykologii na Uniwersytecie Poznańskim i w 1926 r. uzyskał tytuł doktora filozofii. Po habilitacji w 1932 r. został docentem UP w zakresie średniowiecznej literatury łacińskiej.

Prekursor badań nad polską hymnologią średniowieczną. Publikował prace z dziedziny łacińskiej hymnografii średniowiecznej oraz rymotwórstwa, łacińskiego dramatu średniowiecznego i hagiografii. Autor m.in. *O łacińskich hymnach kościelnych z polskich źródeł średniowiecznych* (1930), *Hymnów brewiarza rzymskiego oraz patronału polskiego* (1933) i *Łacińskich sekwencji mszalnych z polskich źródeł średniowiecznych* (1937). Członek PTPN od 1928 r.

Po aresztowaniu przez gestapo 18 VII 1941 r. był więziony w Poznaniu, Wronkach, Zwickau i Rawiczu. Został zamordowany 19 VI 1943 r. w KL Mauthausen-Gusen.

Bibl.: J. Bazydło, *Gładysz Bronisław*, Encyklopedia Katolicka, t. 5, Lublin 1989, kol. 1124-1125; J. Dziech, *Gładysz Bronisław Hieronim (1892-1943)*, PSB, t. 8, Wrocław – Kraków – Warszawa 1959-1960, s. 97; K. Liman, *Prace poznańskich filologów klasyków nad średniowieczną i renesansową literaturą łacińską (1919-1969)*, Meander, R. 26, 1971, z. 2, s. 84-86.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 4. płycie: **BRONISŁAW GŁADYSZ**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **BRONISŁAW | GŁADYSZ | KSIĄDZ | DOCENT UNIW. POZN. | 1892-1943 | MAUTHAUSEN-GUSEN** (fot. 1).

1

c) Upamiętniająca złożenie ziemi z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Bajoński.

d) Kamień, wspólne upamiętnienie sierakowskich księży zamordowanych w latach 1939-1956; Kościół parafii pw. Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej, ul. Poznańska 8, Sieraków, na elewacji: *Swe życie w obronie | Prawdy, Wiary i Ojczyzny | w latach nieludzkiej pogardy, | zbrodni i ucisku 1939-1956 oddali || urodzeni w Sierakowie wybitni kapłani | X. Narcyz Putz – Błogosławiony (1877-1942) Dachau | X. Bronisław Hieronim Gładysz (1892-1943) Mauthausen-Gusen || proboszczowie sierakowscy | X. Marian Poprawski (1885-1940) Fort VII Poznań | X. Tadeusz Peik (1891-1950) U.B. Poznań || wikariusze | X. Bolesław Staniszewski (1880-1942) Dachau | X. Kazimierz Stachowiak (1887-1942) Dachau | X. Walenty Trzybiński (1887-1945) Gniezno | X. Karol Zwaka (1890-1940) w pociągu Gussen [s]-Dachau | X. Edward Warmiński (1888-1942) Dachau | X. Maciej Paszkowiak (1907-1941) Dachau || Ks. Kanonik Zbigniew Woźniak | Proboszcz Sierakowski | Dziekan Wroniecki || 3 maja 2012*

U góry po lewej stronie wyobrażenie stuły, krzyża i kielicha z hostią (fot. 2).

2

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

3. ULICE ks. doc. Bronisława Gładysza: Komorniki (pow. poznański), Legnica.

Geolog, speleolog, taternik, profesor w latach 1991-2006.

Urodził się 10 VII 1936 r. w Warszawie. Studiował geologię na Wydziale Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego i na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego. Po ukończeniu studiów w 1959 r. był kolejno asystentem, adiunktem i starszym wykładowcą na Wydziale Geologicznym Uniwersytetu Warszawskiego. W latach sześćdziesiątych wyjechał na badania geologiczne do Wietnamu i na podstawie zebranych tam materiałów doktoryzował się na UW w 1966 r. Badania krasu kopalnego (paleokrasu) stały się podstawą habilitacji w 1990 r. na UW. W 1991 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego i został kierownikiem Zakładu Geologii Dynamicznej i Regionalnej w Instytucie Geologii na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM. Pełnił tę funkcję do przejścia na emeryturę w 2006 r. W 1998 r. otrzymał profesurę zwyczajną w dziedzinie Nauk o Ziemi. Przyczynił się do rozwoju Zakładu, poszerzając kadrę oraz obszar tematyki badawczej.

Najważniejsze osiągnięcia naukowe Profesora były wynikiem prac i badań terenowych. Zajmował się głównie budową geologiczną skał osadowych oraz tektoniką Tatr, budową i tektoniką Jury rejonu Gór Świętokrzyskich, a także krasem kopalnym. Był popularyzatorem wiedzy geologicznej i przyrodniczej, autorem prac z historii nauk przyrodniczych. Należał do współautorów uznanej na świecie monografii poświęconej paleokrasowi *Paleokarst: a systematic and regional review* (1987) oraz był współautorem i współredaktorem *Mapy geologicznej Tatr w skali 1:30 000* (1979). Miał znaczący udział w siedmiokrotnie wznawianym *Przewodniku do ćwiczeń z geologii dynamicznej* (1962-1999).

Współredaktor czasopism: „Speleologia”, „Kras i Speleologia”, „Slovenský kras”, „Acta Geologica Polonica” oraz redaktor naczelny „Geologos” (1998-2007).

Był członkiem wielu instytucji i towarzystw naukowych, m.in. Polskiego Towarzystwa Geologicznego. Reprezentował Polskę w Międzynarodowej Unii Speleologicznej (od 1973). Pełnił funkcję sekretarza Komisji Speleochronologii i Paleokrasu, a następnie zastępcy sekretarza generalnego Unii (1981-1986). W 2005 r. został powołany na członka korespondenta PAU. Zmarł 3 VII 2009 r. w Poznaniu.

Bibl.: J. Fedorowski, *Jerzy Feliks Tadeusz Głazek 10.07.1936-03.07.2009*, w: *Dzieje nauk geograficznych i geologicznych na Uniwersytecie w Poznaniu*, t. II: *Biografie*, red. M. Marciniak, Poznań 2012, s. 219-223; J. Fedorowski, J. Znosko, *Profesor Jerzy Głazek członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności*, *Przegląd Geologiczny*, t. 54, 2006, nr 6, s. 471-473.

DRZEWO PAMIĄTKOWE jesien, skwer przed budynkiem Collegium Geologicum, Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM, ul. B. Krygowskiego 10. Pod drzewem **tabliczka**: drewno, 17×44 (umieszczona wraz z drzewkiem posadzonym w 2009 r.): **PROF. ZW. DR HAB. | JERZY GŁĄZEK | GEOLOG, SPELEOLOG, | WYBITNY BADACZ KRASU, | PRACOWITY, SKROMNY, ODDANY NAUCE** (fot. 1 i fot. 2).

1

PROF. ZW. DR. HAB.
JERZY GŁĄZEK
GEOLOG, SPELEOLOG,
WYBITNY BADACZ KRASU,
PRACOWITY, SKROMNY, ODDANY NAUCE

2

Zoolog, profesor w latach 1919-1936, rektor w latach 1926-1928.

Urodził się 24 III 1883 r. w Błazowej (pow. rzeszowski). W latach 1902-1906 studiował nauki przyrodnicze, a następnie (1906-1908) medycynę na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Do 1914 r. był tam asystentem w Zakładzie Zoologii. W 1908 r. uzyskał stopień doktora filozofii na UJK. W 1909 r. odbył podróż naukową do stacji nadmorskich w Neapolu, Villefranche i Instytutu Oceanograficznego w Monako. Zebrany tam materiał stał się podstawą Jego pracy habilitacyjnej i docentury z zoologii i embriologii na Uniwersytecie Lwowskim (1914). W latach 1910-1914 pracował też jako nauczyciel historii naturalnej (nauk przyrodniczych) w IV Gimnazjum we Lwowie. Jednocześnie był sekretarzem i członkiem Zarządu Muzeum Przyrodniczego im. Dzieduszyckich we Lwowie. W czasie I wojny światowej wstąpił ochotniczo do Legionu Wschodniego gen. Józefa Hallera, a po jego rozwiązaniu we wrześniu 1914 r. wyjechał do Krakowa. Po wcieleniu w listopadzie tegoż roku do armii austriackiej kierował ruchomą filią Laboratorium epidemiologicznego.

W listopadzie 1918 r. we Lwowie zgłosił się do Wojska Polskiego. Brał udział w walkach o miasto oraz pełnił obowiązki kierownika Laboratorium bakteriologicznego nr 1.

W 1919 r. podjął pracę na Uniwersytecie Poznańskim i jako profesor nadzwyczajny objął kierownictwo Instytutu Zoologicznego. Nominację na profesora zwyczajnego otrzymał w 1921 r. W roku akademickim 1923/1924 pełnił funkcję dziekana Wydziału Filozoficznego. W latach 1926/1927 i 1927/1928 sprawował godność rektora, a w roku akademickim 1928/1929 prorektora UP. Był jednym z najbardziej zasłużonych rektorów okresu międzywojennego. Za Jego kadencji oddano do użytku kilka nowych budynków Uniwersytetu (m.in. Collegium Anatomicum, Collegium Chemicum, domy akademickie) i rozpoczęto proces porządkowania stanu prawnego nieruchomości.

Dorobek naukowy Profesora obejmuje zagadnienia mechaniki rozwojowej, embriologii, teratologii oraz historii faunistyki i systematyki zoologicznej w Polsce w latach 1875-1926. Autor kilkudziesięciu prac i artykułów naukowych oraz *Historii faunistyki i systematyki zoologicznej w latach 1875-1925* („Kosmos”, 1931, Tom jubileuszowy, cz. 2).

Członek PTPN (od 1920), Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie, Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, członek korespondent PAU

(od 1929). Wchodził w skład Zarządu Głównego Fundacji Zakładów Kórnickich, przewodniczył Komitetowi Ochrony Przyrody w Poznaniu. Był prezesem Polskiego Oddziału Międzynarodowego Towarzystwa Ochrony Żubra (przyczynił się do sprowadzenia ze Szwecji pierwszych egzemplarzy żubra dla Puszczy Białowieskiej). Zmarł 15 IV 1936 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cytadeli (dawnym cmentarzu parafii pw. św. Wojciecha, aleja Armii Poznań).

Bibl.: A. Dzięzkowski, *Jan Grochmalicki 1 IX 1926-31 VIII 1928*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 59-66; tenże, *Grochmalicki Jan Gabriel (1883-1936)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 230; J. Grochmalicka-Mikołajczyk, *Moje wspomnienie o ojcu*, KMP 1998, nr 2, s. 242-257.

1. TABLICA upamiętniająca profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

2. ULICA prof. Jana Grochmalickiego: Poznań, os. Różany Potok (fot. 1).

Stefan HOROSZKIEWICZ

Lekarz, specjalista medycyny sądowej, profesor w latach 1921-1945.

Urodził się 12 VIII 1874 r. we Lwowie. W latach 1892-1898 studiował medycynę na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, gdzie uzyskał doktorat medycyny. Początkowo pracował w Zakładzie Anatomii Patologicznej UJ, po kilku miesiącach został asystentem w Zakładzie Medycyny Sądowej i jednocześnie pełnił obowiązki lekarza sądowego. Badania doświadczalne z tego okresu stały się podstawą kilku ważnych dla medycyny sądowej prac. W 1904 r. habilitował się z medycyny sądowej i uzyskał stanowisko docenta. Łączył pracę naukową w Zakładzie Medycyny Sądowej z praktyką szpitalną. Po habilitacji wyjechał na dalsze studia do Paryża, a następnie do Berlina. W 1909 r. na wniosek Wydziału Lekarskiego UJ został mianowany profesorem nadzwyczajnym. W czasie I wojny światowej służył w armii austriackiej. Przez krótki czas był na froncie, następnie pełnił obowiązki ordynatora Oddziału Chorób Nerwowych i Umysłowych Szpitala Garnizonowego w Krakowie. W latach 1918-1921 był komendantem Szpitala Wojskowego, mieszczącego się w zakładzie dobroczynnym Helclów. W 1921 r. rozpoczął pracę na Uniwersytecie Poznańskim i jako profesor zwyczajny został powołany na kierownika Katedry Medycyny Sądowej Wydziału Lekarskiego. Wykładał medycynę sądową na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UP (1921-1939). W roku akademickim 1923/1924 był dziekanem Wydziału Lekarskiego UP.

W Collegium Anatomicum UP w 1930 r. zorganizował jeden z najlepszych zakładów medycyny sądowej w Polsce i jeden z pierwszych tego typu w Europie, wyposażony w nowoczesną aparaturę naukową, ze specjalistycznymi pracowniami, salami wykładowymi i sekcyjnymi oraz laboratoriami. Znacząco przyczynił się do rozwoju orzecznictwa sądowno-lekarskiego w Wielkopolsce. Współautor m.in. rozprawy *O próbie Florence'a i jej znaczeniu w praktyce sądowno-lekarskiej (Pamiętnik Jubileuszowy wydany na cześć profesora Edwarda Korczyńskiego, 1900)*.

Po wybuchu II wojny światowej wyjechał do Lwowa, gdzie pracował jako wolontariusz w Klinice Neurologicznej. Po przeniesieniu się do Krakowa w 1940 r., pełnił funkcję kierownika Polskiego Komitetu Opiekuńczego na powiat krakowski i prowadził pracownię analiz lekarskich. Uczestniczył w podziemnym nauczaniu akademickim – wykładał

na tajnym UZZ w Krakowie. W czasie Powstania Warszawskiego w 1944 r. organizował dla przybywających z Warszawy szpitale doraźnej pomocy.

Członek PTPN od 1920 r. Zmarł 12 III 1945 r. w Krakowie. Spoczywa na Cmentarzu Rakowickim (ul. Rakowicka 26).

Bibl.: *Collegium Anatomicum w Poznaniu – o historii, sztuce i nauce*, pod. red. M. Zabła i E. Sumelki, Poznań 2015, s. 121-122; S. Łaguna, *Pamięci Prof. Dr Stefana Horoszkiewicza*, *Archiwum Medycyny Sądowej, Psychiatrii Sądowej i Kryminalistyki*, t. 1, 1951, s. 18-23; A. Wrzosek, *Horoszkiewicz Stefan (1874-1945)*, PSB, t. 10, Wrocław – Warszawa – Kraków 1962-1964, s. 12.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 5. płycie: **STEFAN HOROSZKIEWICZ**

b) Wspólne upamiętnienie ofiar okupacji niemieckiej, w tym wykładowców Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego; Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Collegium Anatomicum, ul. H. Świącickiego 6; zob. J. Bajoński.

c) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 3. płycie: **STEFAN | HOROSZKIEWICZ | DR MED. PROFESOR | UNIW. POZN. | 1874-1945 | KRAKÓW ZMARŁ (fot. 1).**

1

d) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; kruchtawki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

e) Wspólne upamiętnienie profesorów, asystentów i młodzieży akademickiej, biorących udział w tajnym nauczaniu medycyny w Szkole doc. Jana Zaorskiego oraz na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Ziem Zachodnich w Warszawie w czasie II wojny światowej; Gmach Medycyny Teoretycznej, Uniwersytet Warszawski, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

2. SALA im. prof. Stefana Horoszkiewicza, Collegium Anatomicum, Katedra i Zakład Medycyny Sądowej Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. H. Świącickiego 6 (nad. decyzją władz ówczesnej Akademii Medycznej w Poznaniu z dnia 16 X 1973 r., odst. 14 XI 1973 r.).

– Przy wejściu do sali **tablica**: metal, 40×60: **SALA WYKŁADOWA | IM. PROFESORA STEFANA HOROSZKIEWICZA | | PROF. DR HABIL. MED. | STEFAN HOROSZKIEWICZ | /UR. 12.VIII.1874 r. ZM. 12.III.1945 r./ | ZNAKOMITY UCZEŃ PROFESORA | LEONA WACHHOLZA Z KRAKOWA | ZAŁOŻYŁ W ROKU 1921 KATEDRĘ | I ZAKŁAD MEDYCYNY SĄDOWEJ | UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO | I KIEROWAŁ TĄ PLACÓWKĄ DO ROKU 1939** (fot. 2 i fot. 3).

2

3

Antoni HORST

Lekarz, fizjolog, genetyk, docent w latach 1947-1950.

Urodził się 4 VI 1915 r. w Zakrzewie (pow. złotowski). W latach 1934-1939 studiował na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego, a przerwane wybuchem wojny studia ukończył w 1942 r. na tajnym UZZ w Warszawie. Następnie podjął pracę w Szpitalu im. Dzieciątka Jezus. W czasie Powstania Warszawskiego był zastępcą szefa sanitarnego Obszaru Centralnego AK.

W 1945 r. uzyskał tytuł doktora na Wydziale Lekarskim UP i objął stanowisko adiunkta w II Klinice Chorób Wewnętrznych, zlokalizowanej najpierw w Szpitalu Miejskim przy ul. Szkolnej, następnie w Szpitalu Uniwersyteckim im. Heliodora Świącickiego przy ul. Przybyszewskiego. Habilitował się w 1947 r.

W latach 1950-1974 kierował Zakładem Patologii Ogólnej i Doświadczalnej Akademii Medycznej w Poznaniu. Profesorem nadzwyczajnym został w 1950 r., a sześć lat później otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. W roku akademickim 1955/1956 pełnił funkcję dziekana Wydziału Lekarskiego, a w latach 1956-1959 sprawował godność rektora AM. Wybitnym osiągnięciem Profesora było utworzenie na AM pierwszego w Polsce Zakładu Genetyki Człowieka (1963), przekształconego dzięki Jego staraniom w Zakład Genetyki Człowieka PAN (1974), którym kierował do przejścia na emeryturę w 1985 r. Jego zasługą było też powstanie samodzielnego budynku dla Zakładu Genetyki Człowieka PAN w Poznaniu.

Był redaktorem naczelnym „Medycyny Doświadczalnej” oraz zasiadał w komitetach redakcyjnych czasopism „Acta Medica Polona”, „Acta Anthropogenetica” i innych. Autor i współautor opracowań *Fizjologia patologiczna* (dziewięć wydań), *Molekularne podstawy patogenezy chorób* (1979). Jego prace zyskały uznanie również za granicą. Publikował m.in. w amerykańskim czasopiśmie „Science”. Był ekspertem Światowej Organizacji Zdrowia z zakresu genetyki człowieka.

Członek korespondent (od 1969) i członek rzeczywisty PAN (od 1980), członek PTPN (od 1948), jego sekretarz generalny (1955-1961), wiceprezes (1969-1972) i członek honorowy (od 1977). Członek honorowy Polskiego Towarzystwa Genetycznego. Otrzymał doktorat *honoris causa* Akademii Medycznej w Poznaniu. Zmarł 14 VII 2003 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: [Antoni Horst], *Antoni Horst*, w: *Księga Pamiątkowa w 80-lecie Uniwersyteckiego Wydziału Lekarskiego w Poznaniu. Studia i materiały*, pod red. R.K. Meissnera, Poznań 2001, s. 108-112; tenże *Wspomnienia i refleksje*, Poznań 1995; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 241-243; R. Słomski, *Profesor Antoni Horst (1915-2003) – wybitny fizjolog i genetyk*, Nauka 2004, nr 2, s. 162-166; K. Wiktorowicz, *Profesor Antoni Bonifacy Horst (1915-2003)*, w: *Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu w latach 1950-2019. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Musielaka, Poznań 2019, s. 470-483.

1. TABLICA: metal, 61×80; Instytut Genetyki Człowieka PAN, ul. Strzeszyńska 22 (wyk. Jerzy Oleksiak, odsł. 17 VI 2011 r. podczas Jubileuszu 50-lecia Komitetu Genetyki Człowieka i Patologii Molekularnej PAN): **PROF. DR HAB. MED. | ANTONI HORST | 1915-2003 | CZŁONEK RZECZYWISTY | POLSKIEJ AKADEMII NAUK | REKTOR AKADEMII MEDYCZNEJ | W POZNANIU | 1956-1959 | KIEROWNIK ZAKŁADU | GENETYKI CZŁOWIEKA | POLSKIEJ AKADEMII NAUK | 1974-1985 || PRACOWNICY INSTYTUTU**

Wokół inskrypcji stylizowana nitka DNA (fot. 1).

2. SALA im. prof. Antoniego Horsta, Centrum Biologii Medycznej Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. Rokietnicka 8.

3. NAGRODA NAUKOWA im. Antoniego Horsta, nadawana przez Polskie Towarzystwo Genetyki Człowieka za osiągnięcia naukowe w dziedzinie chorób dziedzicznych człowieka (ustanowiona w 2014 r.).

4. WYKŁADY z cyklu „Antoni Horst Memorial Lectures” – najważniejsze w roku wydarzenie w Instytucie Genetyki. Profesor wygłaszający wykład otrzymuje wyróżnienie w postaci **statuetki**: metal, 21×10 (inicjator prof. dr hab. n. med. Michał Witt, proj. i wyk. Jerzy Oleksiak); w górnej części wizerunek Profesora oraz napis: **ANTONI | HORST | MEMORIAL | LECTURES**, u dołu napis: **INSTITUTE | OF HUMAN GENETICS | POLISH ACADEMY OF SCIENCES**
Statuetka stylizowana na fragment struktury DNA (fot. 2).

2

Konstanty HRYNAKOWSKI

Chemik farmaceuta, profesor w latach 1920-1938.

Urodził się 21 V 1878 r. w Rzepiasznie (obecnie Ukraina). W latach 1897-1902 studiował na Uniwersytecie Kijowskim, uzyskując dyplom kandydata nauk przyrodniczych (odpowiednik doktoratu). Studia kontynuował na Politechnice Kijowskiej (1902-1905). Za udział w nielegalnej organizacji wysiedlony został do Tomsku (Syberia). Pracował tam jako asystent w Katedrze Chemii Nieorganicznej w Instytucie Technicznym. W latach 1911-1912 przebywał na stażu naukowym na uniwersytetach w Getyndze, a następnie w Krakowie, gdzie w 1912 r. uzyskał habilitację. Od 1912 r. wykładał fizykę i chemię fizyczną w Instytucie Technicznym w Tomsku. W latach I wojny światowej jako stypendysta przebywał w Getyndze i Monachium. Po wojnie przez dwa lata pracował na stanowisku asystenta w Królewskiej Wyższej Szkole Technicznej w Sztokholmie.

W 1920 r., jako profesor nadzwyczajny, został powołany przez Uniwersytet Poznański do organizacji i kierowania Oddziałem Farmaceutycznym. Jednocześnie pełnił w nim do śmierci obowiązki kierownika Zakładu Chemii Farmaceutycznej i Technologii Środków Lekarskich. Przyczynił się do budowy gmachu Collegium Chemicum, gdzie w 1930 r. znalazły siedzibę wszystkie Zakłady Oddziału Farmaceutycznego. Oddany był idei kształcenia farmaceutów. W 1924 r. jako pierwszy w Polsce był inicjatorem przedłużenia o dalsze dwa semestry studiów farmaceutycznych w Poznaniu, od roku akademickiego 1926/1927 kończących się wykonaniem pracy magisterskiej. W 1930 r. został profesorem zwyczajnym.

W 1931 r. był założycielem pierwszego w Polsce Muzeum Przemysłu Farmaceutycznego w Zakładzie Chemii Farmaceutycznej UP oraz inicjatorem utworzenia w Grudziądzu Komisji do uruchomienia przemysłu farmaceutycznego oraz poradni przemysłowej przy Związku Fabrykantów w Poznaniu.

Jego dorobek naukowy związany był z problematyką aktywności biologicznej związków farmaceutycznych. Był twórcą i redaktorem kwartalnika „Szkoly Akademickie”. Autor m.in. opracowania *Przewodnik do analizy jakościowej anionów i katjonów* [1932].

Członek PTPN (od 1920) i członek honorowy Polskiego Powszechnego Towarzystwa Farmaceutycznego, przewodniczący Poznańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa

Chemicznego. W 1938 r. Rada Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego UP podjęła uchwałę o nadaniu Mu godności doktora *honoris causa*. Zmarł 4 IX 1938 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cytadeli (dawnym cmentarzu parafii pw. św. Wojciecha, aleja Armii Poznań).

Bibl.: *Chemia na Uniwersytecie w Poznaniu 1919-1999*, zespół red. W. Bergandy i in., Poznań 1999, s. 62-63; J. Majewski, S. Kucharski, *Zasłużeni nauczyciele akademicy poznańskiej farmacji upamiętnieni w Poznaniu i innych miastach*, w: *85-lecie studiów w zakresie farmacji i 25-lecie studiów w zakresie analityki medycznej w Poznaniu. Księga pamiątkowa*, t. 1, pod red. A. Magowskiej, Poznań 2005, s. 377-378; K. Maślankiewicz, *Hrynakowski Konstanty (1878-1938)*, PSB, t. 10, Wrocław – Warszawa – Kraków 1962-1964, s. 55; A. Smoczkiewiczowa, *Profesor Konstanty Hrynakowski (1878-1938). Zasłużony organizator farmacji w Poznaniu – w moich wspomnieniach*, KMP 1992, nr 1-2, s. 164-170.

1. TABLICA upamiętniająca profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodyncki.

2. SALA im. prof. Konstantego Hrynakowskiego (nr IX), Collegium Heliodori Święicki (wcześniej Collegium Chemicum), Wydział Farmaceutyczny Uniwersytetu Medycznego, ul. Grunwaldzka 6 (nad. decyzją władz ówczesnej Akademii Medycznej w Poznaniu z dnia 16 X 1973 r.). Na drzwiach **tabliczka**: tworzywo, 9×40: **Sala wykładowa | im. Konstantego Hrynakowskiego** (fot. 1).

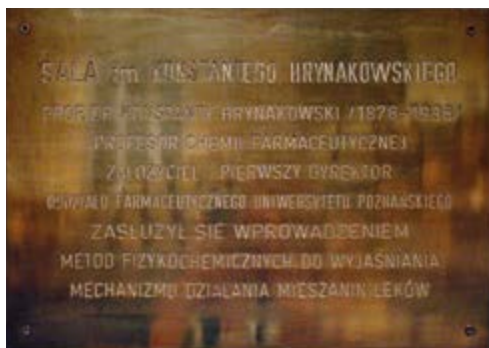

a) Przy wejściu do sali **tablica**: metal, 46×32 (odst. w 1963 r.): **PAMIĘCI | PROF. KONSTANTEGO | HRYNAKOWSKIEGO | (1878-1938) | ORGANIZATORA | STUDIÓW FARMACEUTYCZNYCH | W POZNANIU | W XXV ROCZNICĘ ŚMIERCI | ODDZ. POZN. P. T. FARM.** (fot. 2).

b) W sali **tablica**: metal, 32×46: **SALA im. KONSTANTEGO HRYNAKOWSKIEGO || PROF. DR KONSTANTY HRYNAKOWSKI /1878-1938/ | PROFESOR CHEMII FARMACEUTYCZNEJ | ZAŁOŻYCIEL I PIERWSZY DYREKTOR | ODDZIAŁU FARMACEUTYCZNEGO UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO | ZASŁUŻYŁ SIĘ WPROWADZENIEM | METOD FIZYKOCHEMICZNYCH DO WYJAŚNIANIA | MECHANIZMU DZIAŁANIA MIESZANIN LEKÓW** (fot. 3).

– W holu gmachu wisiała **tablica** (odst. 19 XII 1988 r. z okazji 50. rocznicy śmierci Profesora; tablica zaginęła podczas remontu w 2002 r.): **Prof. dr [s] KONSTANTEMU | HRYNAKOWSKIEMU | ZAŁOŻYCIELOWI ODDZIAŁU | FARMACEUTYCZNEGO | UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO | w 50-tą ROCZNICĘ ŚMIERCI | AKADEMIA MEDYCZNA | im. K. MARCINKOWSKIEGO | w POZNAŃNIU | 4. IX. 1988**

Tekst inskrypcji z fotografii za: *85-lecie studiów w zakresie farmacji*, s. 378 (fot. 4).

Fot. za: *85-lecie studiów w zakresie farmacji*

3. APTEKA: Apteka Wielkopolska im. prof. Konstantego Hrynakowskiego, ul. Czerwonej Armii 14 (obecnie Święty Marcin) (nad. w 1951 r.), apteka zamknięta w 1972 r.

4. ULICA prof. Konstantego Hrynakowskiego: Poznań-Junikowo.

5. MEDAL: brąz, 150×145 mm; wybity przez Akademię Medyczną w Poznaniu z okazji 70-lecia istnienia studiów medycznych w Poznaniu; wspólne upamiętnienie prof. Konstantego Hrynakowskiego, prof. Heliodora Święcickiego, prof. Adama Wrzosa; zbiory Muzeum Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. Bukowska 70:

Awers: centralnie popiersia Konstantego Hrynakowskiego, Heliodora Święcickiego i Adama Wrzosa na wprost; dookoła napisy: 1878 1938 **KONSTANTY HRYNAKOWSKI | HELIODOR ŚWIĘCICKI 1854 1923 | ADAM WRZOSEK 1875 1965**

Rewers: centralnie napis: 70 | **LAT | DZIAŁALNOŚCI | DLA | ZDROWIA | NARODU | 1919 1950 1989**; dookoła napis: **AKADEMIA MEDYCZNA IM. KAROLA MARCINKOWSKIEGO W POZNANIU**; po lewej stronie wizerunek kielicha Higieji, pod którym wyobrażenie kaganka oświaty, po prawej wizerunek Eskulapa; w dolnej części medalu wizerunek orła piastowskiego, po jego lewej i prawej stronie wizerunki świętych Kosmy i Damiana – patronów lekarzy i farmaceutów z atrybutami: szpatułką do maści oraz mieczem – narzędziem ich tortur, poniżej skrzyżowane berła rektorskie (proj. i wyk. artysta rzeźbiarz Józef Stasiński) (fot. 5).

Zob. też: H. Święcicki, A. Wrzosek.

5

Fot. Łucja Stasik

Historyk, profesor od 2014 r.

Urodził się 21 II 1957 r. w Ostrowie Wielkopolskim. W latach 1976-1980 studiował historię na UAM. W czasie studiów, a następnie w 1986 r. brał udział w wykopaliskach archeologicznych w Novae (Bułgaria).

W 1981 r. zatrudniony został jako asystent w Zakładzie Historii Starożytnej w Instytucie Historii UAM. W 1989 r. obronił pracę doktorską i uzyskał etat adiunkta w Zakładzie Historii Starożytnej (po reorganizacji w 1996 r. Zakład Historii Społeczeństw Antycznych). Habilitował się w 2002 r. w Instytucie Historii UAM na podstawie rozprawy *Idea jedności politycznej, społecznej i religijnej w świetle pism Ambrożego z Mediolanu*. W 2004 r. jako *visiting professor* wykładał na Uniwersytecie Jana Gutenberga w Moguncji. W tym samym roku otrzymał stanowisko profesora nadzwyczajnego UAM i objął kierownictwo utworzonej z Jego inicjatywy Pracowni Historii Bizancjum. W 2014 r. uzyskał tytuł profesora nauk humanistycznych. Wykładał gościnnie na wielu uczelniach, m.in. w Grecji, Austrii, Niemczech, Szwajcarii, Hiszpanii, we Włoszech, a także w Rosji. W latach 2008-2012 pełnił obowiązki dyrektora Instytutu Historii UAM. Od roku 2012 był dziekanem Wydziału Historycznego. Następnie, po reformie UAM w 2019 r. – pierwszym dziekanem Wydziału Historii (do końca 2019 r.).

Badania i twórczość naukowa Profesora dotyczą chrześcijaństwa w starożytności, genezy i ewolucji Kościoła Wschodniego, idei politycznych starożytności, ustroju późnego Cesarstwa Rzymskiego i wczesnego Bizancjum. Autor i współautor publikacji na ten temat, m.in. *Soborów w polityce religijnej Teodozjusza II* (1992) oraz redaktor i współredaktor książek, takich jak: *Obrazy migracji* (2010), *Człowiek w świecie zwierząt – zwierzęta w świecie człowieka* (2012). Redaktor kilku serii wydawniczych, m.in.: „Rhomaioi. Źródła do historii Bizancjum”, „Chrześcijańska Europa”, „Scripta minora 3”, „Fontes Historiae Antiquae”. Wprowadził zwyczaj rozpoczynania semestru wykładem inauguracyjnym przez najwybitniejszych historyków oraz był inicjatorem i redaktorem serii wydawniczej „Wykłady Inauguracyjne Instytutu Historii”. Od 2012 jest członkiem Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej PAN, a od 2020 r. Przewodniczącym Komitetu. Był współtwórcą programu i członkiem rady koordynatorów międzynarodowego programu European

Master in Classical Cultures. Jest pełnomocnikiem Rektora UAM w Radzie Akademii Artes Liberales oraz wiceprzewodniczącym Rady AAL.

Bibl.: K. Iłski, *Autoreferat*, w maszynopisie, s. 1-10.

DRZEWO PAMIĄTKOWE platan, teren przed budynkiem Collegium Historicum, Wydział Historyczny UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 7 (posadzone 23 IX 2014 r. z inicjatywy rektora UAM prof. Bronisława Marciniaka). Pod drzewem **tabliczka**: tworzywo, 29×29, z obu jej stron napis: **Platan | Kazimierz | (*Platanus* | *Casimirus*)** (fot. 1 i fot. 2).

1

2

Rolnik, hodowca roślin, profesor w latach 1936-1948.

Urodził się 3 V 1896 r. w Krawkianach (Litwa). W 1921 r. rozpoczął studia na Wydziale Rolniczym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Po przeniesieniu się na Wydział Rolniczo-Leśny Uniwersytetu Poznańskiego w 1924 r. uzyskał dyplom inżyniera rolnictwa. Od 1923 do 1929 r. był asystentem w Zakładzie Ogólnej Uprawy Roli i Roślin UP. W latach 1928-1929 wykładał rolnictwo dla słuchaczy leśnictwa oraz prowadził ćwiczenia z uprawy łąk.

W 1928 r. został powołany przez Towarzystwo Lniarskie na organizatora i kierownika Lniarskiej Centralnej Stacji Doświadczalnej w Wilnie. W 1929 r. uzyskał stopień doktora nauk rolniczych i podjął pracę na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, najpierw na stanowisku starszego asystenta, następnie adiunkta, a od 1931 r. zastępcy profesora i kierownika Katedry Ogólnej Uprawy Roli i Roślin na Wydziale Rolniczym. Odbił szereg podróży naukowych: do Francji, Belgii, Niemiec, Holandii, Irlandii, Czech, Węgier, Jugosławii, Włoch i Anglii.

Habilitował się w 1935 r. na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP w zakresie uprawy roślin. W następnym roku został mianowany profesorem nadzwyczajnym uprawy roli i roślin i podjął pracę na UP.

Po wybuchu II wojny światowej wraz z pracownikami wileńskiej Stacji Doświadczalnej ratował dorobek naukowy i materiał genetyczny wyhodowanych odmian. Brał udział w tajnym nauczaniu.

Po zakończeniu wojny powrócił na UP i objął kierownictwo Katedry Uprawy Roślin Przemysłowych na Wydziale Rolniczo-Leśnym oraz przystąpił do organizowania ośrodka badawczego oraz budowy gmachu przy Kolegium Cieszkowskich pod nazwą Lniarsko-Konopna Centralna Stacja Doświadczalna (obecnie Instytut Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich). Zapoczątkował rozległe badania nad licznymi gatunkami roślin włóknistych. Wynikiem Jego prac było wyhodowanie jednej z najlepszych w tym czasie czystych odmian lnu włóknistego. Stworzył podwaliny polskiej hodowli łubinów.

Opublikował liczne prace związane z uprawą zbóż i roślin pastewnych, a także hodowlą i uprawą roślin włóknistych, m.in. *Skrót wiadomości o lnie i konopiach* (1933), *Uprawa lnu i konopi* (1946, 1949).

Członek PTPN (od 1946) oraz Zarządu Towarzystwa Lniarskiego. Był prezesem Oddziału Wileńskiego Towarzystwa Oświaty Zawodowej, radcą Wileńskiej Izby Rolniczej, Kuratorem Koła Rolników Stowarzyszenia Studentów Studium Rolniczego, twórcą i redaktorem kwartalnika „Przegląd Lniarski”. Zmarł 2 II 1948 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919-1969*, pod red. S. Barbackiego, Z. Borny i E. Matusiewicza, Poznań 1970, s. 308-309; Z. Kosiek, *Jagmin Janusz (1896-1948)*, PSB, t. 10, Wrocław – Warszawa – Kraków 1962-1964, s. 318; R. Kozłowski, *Profesor dr Janusz Jagmin – twórczość naukowa, historia z perspektywy ponad 80 lat działalności Instytutu Włókien Naturalnych*, w: J. Jagmin, *Rola naturalnych surowców włóknistych w rozwoju gospodarki II RP*, wstęp i dobór tekstów tegoż, Poznań 2010, s. 9-38.

1. TABLICA: kamień, 48×74; Instytut Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich, ul. Wojska Polskiego 71 b: **PAMIĘCI | DRA JANUSZA JAGMINA | PROFESORA UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO | ZASŁUŻONEGO UCZONEGO | ORGANIZATORA PRODUKCJI ROŚLIN WŁÓKNISTYCH | ZAŁOŻYCIELA LNIARSKO KONOPNEJ [s] | CENTRALNEJ STACJI DOŚWIADCZALNEJ || WYDZIAŁ ROLNICZO LEŚNY [s] | UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO** (fot. 1).

Technolog żywności, profesor w latach 1948-1951.

Urodził się 21 IV 1904 r. w Bremie (Niemcy). W roku 1923 r. podjął studia chemiczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. Już w czasie studiów, ukończonych w 1929 r., był asystentem w Katedrze Technologii Rolniczej Wydziału Rolniczo-Leśnego. W roku 1930 uzyskał doktorat filozofii w zakresie chemii. W latach trzydziestych odbył staże naukowe w kraju (na Uniwersytecie Warszawskim) i za granicą (w Dreźnie, Ludwigshafen i Manchesterze). Po habilitacji w 1938 r. został docentem technologii rolniczej UP. Zorganizował kierunek garbarski przy Katedrze Technologii Rolniczej UP (1938). W czasie II wojny światowej, po aresztowaniu w 1940 r. przez gestapo, był więziony w Forcie VII w Poznaniu. Po zwolnieniu i przesiedleniu do Generalnego Gubernatorstwa na teren gminy Celiny (pow. łukowski) pracował jako urzędnik.

W listopadzie 1944 r. objął funkcję dyrektora Departamentu Przemysłu Spożywczego Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego. W 1945 r., jako zastępca profesora, kierował Zakładem Technologii Rolniczej Wydziału Rolniczo-Leśnego UP. W 1948 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym. W roku akademickim 1950/1951 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Rolniczego UP, a w latach 1951-1954 prorektora nowo utworzonej Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu. Od roku 1956 kierował Katedrą Technologii Rolnej WSR. W 1957 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. W latach 1962-1969 był dziekanem Wydziału Technologii Rolno-Spozywczej, a w latach 1970-1974 pracował w Instytucie Technologii Żywności Pochodzenia Roślinnego.

Osiągnięcia naukowe Profesora koncentrowały się wokół zagadnień chemii, biochemii i technologii żywności oraz pasz. Był pionierem badań m.in. nad enzymami pleśniowymi oraz nad biosyntezą witaminy B12. Jego działalność badawcza miała szczególne znaczenie dla nauki polskiej i gospodarki związanej z produkcją i przetwórstwem żywności. W pierwszych latach swojej działalności naukowo-dydaktycznej zajął się również organizacją instytucji istotnych dla gospodarki kraju. Utworzył Instytut Przemysłu Skórzanego w Poznaniu oraz Instytut Zbożowy wraz z Laboratorium Centralnego Inspektoratu Standaryzacji, które działało przy Zakładzie Technologii Rolnej UP.

Był członkiem Międzynarodowego Towarzystwa Badań w zakresie Żywności i Żywnienia, przedstawicielem Polski w Europejskiej Federacji Inżynierii Chemicznej, członkiem Unii Kwalifikacyjnej Produktów Roślinnych – „Qualitas Plantarum”, Amerykańskiego Instytutu Żywności oraz Europejskiej Federacji Inżynierii Chemicznej. Członek korespondent (od 1963) i członek rzeczywisty (od 1971) PAN, członek PTPN (od 1949). W Poznańskim Oddziale PAN utworzył Komisję Nauki o Żywności. Zaslugą Profesora było zainicjowanie współpracy z Departamentem Rolnictwa Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. Zmarł 4 IV 1980 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: Z. Czarnecki, E. Sobkowska, *Józef Janicki (1904-1980)*, w: *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Kozłowskiej, Poznań 2019, s. 317-321; tychże, *Polscy uczeni po II wojnie światowej. Prof. dr hab. Józef Janicki (1904-1980)*, *Żywność*. Nauka. Technologia. Jakość, R. 20, 2013, nr 1 (86), s. 238-241; S.L. Jankowski, *Wspomnienie o profesorze Józefie Janickim. Katedra Technologii Rolnej UP po 1945 r. – powstanie Wydziału Technologii Rolno-Spożywczej, później Technologii Żywności (cz. I)*, *Więści Akademickie* 2004, nr 3 (78), s. 8-9; tenże, *Wspomnienie o profesorze Józefie Janickim – jako o współtwórcy Wydziału Technologii Żywności (cz. II)*, tamże, nr 4 (79), s. 15-16; tenże, *Wspomnienie o profesorze Józefie Janickim – szkic osobowości (cz. III)*, tamże, nr 5 (80), s. 17-18.

1. TABLICA: metal, 79×58; Katedra Biochemii i Analizy Żywności, Wydział Nauk o Żywności i Żywnieniu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Mazowiecka 48 (proj. i wyk. Marian Banasiewicz, 1984): **PROFESOR ZWYCZAJNY · DOKTOR HABILITOWANY | JÓZEF | JANICKI | CZŁONEK RZECZYWISTY POLSKIEJ AKADEMII NAUK | 1904-1980 || TWÓRCY | WYDZIAŁU TECHNOLOGII | ŻYWNOCI | WYBITNEMU UCZONEMU | ZASŁUŻONEMU WYCHOWAWCY | WIELU POKOLEŃ || W HOŁDZIE | SENAT · RADA WYDZIAŁU | UCZNIOWIE || POZNAŃ | CZERWIEC 1984 | ROKU**
Pod datami wyobrażenie portretowe Profesora. U dołu wyryte: **MB** (fot. 1).

2. SALA im. prof. Józefa Janickiego (nr 35), Wydział Nauk o Żywności i Żywnieniu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 31. Przy wejściu do sali **tablica:** metal, 30×42 (nad. 10 I 2002 r.): **SALA im. | JÓZEFA | JANICKIEGO** (fot. 2).

1

2

Ludwik JAXA-BYKOWSKI

Biolog, antropolog, pedagog, profesor w latach 1927-1948, rektor tajnego UZZ w latach 1941-1943.

Urodził się 19 I 1881 r. w Zagwoździu na Podolu (obecnie Ukraina). W 1899 r. rozpoczął studia przyrodnicze, filozoficzne i pedagogiczne na Uniwersytecie Lwowskim. Wiedzę poszerzał na Sorbonie oraz na Uniwersytecie w Marburgu i w 1904 r. uzyskał na UJK doktorat z filozofii w zakresie zoologii. W 1921 r. został profesorem zoologii i parazytologii w Akademii Medycyny Weterynaryjnej i wykładowcą Państwowego Studium Pedagogicznego we Lwowie. Od 1923 r. pełnił funkcję dyrektora Departamentu Nauki i Szkół Wyższych w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

W 1926 r. habilitował się na Uniwersytecie Poznańskim z pedagogiki eksperymentalnej oraz dydaktyki nauk przyrodniczych. W następnym roku otrzymał nominację na profesora zwyczajnego i objął Katedrę Pedagogiki na Wydziale Humanistycznym UP. Rozwinął i unowocześnił Zakład Pedagogiki UP, który w 1932 r. otrzymał status Instytutu Pedagogicznego, mogącego kształcić nauczycieli oraz działaczy oświatowych i społecznych. Z ramienia Senatu pełnił funkcje opiekuna studentów oraz kuratora endeckiej korporacji studentów „Chrobria”. Był kuratorem Koła Pedagogicznego Studentów UP. W roku akademickim 1929/1930 i 1932/1933 pełnił funkcję dziekana Wydziału Humanistycznego UP. Po likwidacji w 1933 r. Katedry Pedagogiki kontynuował pracę wykładowcy jako docent prywatny, nie pobierając wynagrodzenia. Działał w Zarządzie Głównym Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych.

W czasie okupacji niemieckiej wszedł w skład komitetu organizacyjnego tajnego UZZ w Warszawie. Był jego pierwszym rektorem w latach 1941-1943 oraz prorektorem w roku akademickim 1943/1944, a w 1944 r. został wybrany na dziekana Wydziału Humanistycznego. Najważniejszą Jego publikacją z tego okresu była rozprawa *Katolicyzm w polskim wychowaniu narodowym*. Uczestniczył w Powstaniu Warszawskim.

W 1945 r. ponownie objął reaktywowaną Katedrę Pedagogiki UP (do 1947), kierując równocześnie Powszechnymi Wykładami Uniwersyteckimi. Pełnił także funkcję kuratora Koła Psychologów i Pedagogów UP.

Obszerny dorobek naukowy Profesora obejmuje prace z dziedziny antropologii, zoologii, biologii, pedagogiki i psychologii oraz organizacji szkolnictwa. Publikował m.in.

w „Sprawozdaniach Polskiej Akademii Umiejętności”, „Kwartalniku Psychologicznym”, „Przeglądzie Antropologicznym”. Autor takich prac, jak: *Zasady pedagogiki doświadczalnej* (1920), *Badania eksperymentalne nad znaczeniem współzawodnictwa* (1923).

Członek PTPN od 1916 r. Po II wojnie światowej działał na rzecz restytucji Stronnictwa Narodowego. Aresztowany w 1947 r. przez UB za „niewłaściwą postawę polityczną”, został skazany na sześć lat więzienia. Po uchyleniu aresztu z powodu ciężkiej choroby, został zwolniony. Zmarł 28 VI 1948 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Najświętszego Serca Jezusa i św. Floriana (ul. Nowina 1).

Bibl.: M. Boksa, *Ludwik Jaxa-Bykowski 11 I 1941-1943*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 127-135; B. Jaxa-Kwiatkowska, *Profesor Ludwik Jaxa-Bykowski (1881-1948). Ostatnie lata życia*, Warszawa 1994; R.W. Schramm, *Bykowski Jaxa Ludwik Ferdynand (1881-1948)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 88.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie Rektorów Uniwersytetu Poznańskiego – Korporantów; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. S. Dąbrowski.

b) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; kruchtanki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

2. NAZEWNICTWO NAUKOWE: eponim.

Nazwisko Profesora zostało utrwalone, w opisanym przez Michała Gedroyc Poraya nowym gatunku pijawki i nazwanym: *Trocheta bykowski* Gedroyc.

Wincenty JEZIERSKI

Lekarz, profesor w latach 1920-1945.

Urodził się 15 I 1874 r. w Pleszewie. Studia lekarskie rozpoczął w 1898 r. we Wrocławiu i kontynuował w Heidelbergu, gdzie zdał egzamin lekarski oraz we Fryburgu Bryzgowijskim, gdzie doktoryzował się w 1903 r. Pracował w Klinice Chorób Wewnętrznych we Fryburgu, w Zakładzie Anatomii Patologicznej w Lipsku, w sanatorium chorych na gruźlicę w Schöneck w Szwajcarii oraz w klinice chorób wewnętrznych w Zurychu, gdzie awansował na pierwszego asystenta i wykładał chemię lekarską na kursach uniwersyteckich.

W 1909 r. zamieszkał w Poznaniu. W następnym roku jako lekarz internista został prymariuszem Oddziału Chorób Wewnętrznych w szpitalu prowadzonym przez siostry elżbietanki. Był członkiem Komisji Organizacyjnej powołanej do zorganizowania Wydziału Lekarskiego powstającego Uniwersytetu Poznańskiego.

W 1919 r. objął stanowisko lekarza naczelnego Oddziału Chorób Wewnętrznych Szpitala Miejskiego. Dzięki Jego wysiłkom organizacyjnym oddział przekształcił się w klinikę uniwersytecką i od 1920 do 1939 r. kierował Katedrą i Kliniką Chorób Wewnętrznych Wydziału Lekarskiego UP. W 1920 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego patologii i terapii szczegółowej chorób wewnętrznych, a w 1922 r. na profesora zwyczajnego. W roku akademickim 1927/1928 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Lekarskiego UP.

Jego dorobek naukowy obejmuje prace o tematyce doświadczalnej i klinicznej z dziedziny chorób zakaźnych, układu krążenia, stawów, chorób alergicznych, gruźlicy. Zajmował się też problematyką czynników chorobotwórczych. Sprowadził do poznańskiej kliniki pierwszy na ziemiach polskich elektrokardiograf Einthovena.

Członek PTPN od 1909 r. W 1939 r. został wysiedlony przez Niemców do Słupcy, gdzie pracował jako lekarz. Po wojnie powrócił do Poznania. Zmarł 21 XI 1945 r. Spoczywa na cmentarzu parafii Bożego Ciała (ul. Bluszczowa 14).

Bibl.: F. Łabendziński, *Jezierski Wincenty (1874-1945)*, PSB, t. 11, Wrocław – Warszawa – Kraków 1964-1965, s. 213-214; tenże, *Śp. prof. Wincenty Jezierski*, *Nowiny Lekarskie*, R. 53, 1946, z. 3, s. 45-47; A. Magowska, *Jezierski Wincenty, prof. dr – lekarz*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego*

w latach 1919-2019, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 199-200; E. Wozińska, *Lekarz, Życie Uniwersyteckie* 2006, nr 12 (159), s. 18.

1. SALA im. prof. Wincentego Jezierskiego, Rotunda, Szpital Przemienienia Pańskiego, ul. Długa 1/2 (nad. decyzją władz ówczesnej Akademii Medycznej w Poznaniu z dnia 16 X 1973 r.). Nad wejściem do sali **tablica**: tworzywo, 30×80: **Sala Wykładowa | im. Prof. Wincentego Jezierskiego** (fot. 1).

2. ULICA prof. Wincentego Jezierskiego: Poznań, os. Różany Potok.

Karol Gustaw JONSCHER

Lekarz pediatra, profesor w latach 1923-1950.

Urodził się 25 V 1889 r. w Łodzi. Studiował medycynę w Jenie, Monachium i we Wrocławiu, gdzie w 1912 r. uzyskał stopień doktora medycyny. Dyplom lekarski otrzymał w tym samym roku w Kijowie po zdaniu egzaminu państwowego. W 1913 r. podjął pracę na stanowisku kierownika pracowni chemiczno-bakteriologicznej w Szpitalu im. Karola i Marii dla Dzieci w Warszawie.

W 1920 r. objął stanowisko starszego asystenta w Klinice Chorób Dziecięcych Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Po habilitacji w 1922 r. na UW uzyskał docenturę i jako zastępca profesora został powołany na kierownika Katedry i Kliniki Chorób Dziecięcych Wydziału Lekarskiego. W 1923 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1933 r. profesora zwyczajnego. W 1925 r. był organizatorem pierwszej w Poznaniu Kliniki Chorób Dziecięcych; założył przy niej poradnię przeciwgruźliczą, w której we współpracy z małżeństwem Zeylandów zapoczątkował szeroką profilaktykę przeciwgruźliczą u dzieci. Kliniką kierował aż do śmierci. Dzięki działaniom Profesora utworzono w Poznaniu i Wielkopolsce kilkadziesiąt tzw. stacji opieki nad matką i dzieckiem.

Po wybuchu wojny w 1939 r. wyjechał do Lublina, później do Łodzi. Tam został aresztowany, a następnie osadzony w niemieckim nazistowskim obozie koncentracyjnym Dachau.

Po zwolnieniu z obozu ukrywał się w Warszawie, prowadząc dorywczo praktykę lekarską. W 1944 r. wszedł w skład Komisji Odbudowy Uniwersytetu Poznańskiego, powołanej przez władze tajnego UZZ.

Powrócił do Poznania w 1945 r. na przedwojenne stanowisko w Katedrze i Klinice Chorób Dziecięcych i przystąpił do odbudowy zniszczonej Kliniki. W roku 1946 r. został dyrektorem tworzącego się Szpitala Uniwersyteckiego w dawnym szpitalu sióstr diakonisek przy ul. Przybyszewskiego i pełnił tę funkcję do 1948 r.

W latach 1935-1938 był prorektorem UP, pełnił też funkcję dziekana Wydziału Lekarskiego UP w latach 1934/1935 i 1948/1949 oraz dziekana Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w roku akademickim 1950/1951.

Był jednym z czołowych pediatrów polskich i twórcą jednego z najważniejszych pediatrycznych ośrodków naukowo-badawczych. Autor i współautor wielu prac naukowych oraz cenionych podręczników, m.in. *Higiena dzieci starszych* (1956), *Zarys pediatrii* (1956) oraz *Higiena i żywienie niemowląt*. Ostatnia spośród wymienionych doczekała się sześciu wydań.

Członek korespondent PAU (od 1950), członek PTPN (od 1922), Królewskiego Brytyjskiego Towarzystwa Medycznego oraz Międzynarodowego Towarzystwa Przeciwgruźliczego Francji. Członek honorowy Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego. Prezes Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego. Zmarł 30 VI 1955 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: *Biogramy uczonych polskich, Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN. Część VI: Nauki medyczne, Zeszyt 1: A-L*, oprac. A. Śródka, Wrocław 1990, s. 257-260; R.K. Meissner, *Karol Gustaw Jonscher (1889-1955)* w: *Księga Pamiątkowa w 80-lecie Uniwersyteckiego Wydziału Lekarskiego w Poznaniu. Studia i materiały*, pod red. tegoż, Poznań 2001, s. 201-209; A. Poniądziak, Ł. Stasik, *Profesor Karol Gustaw Jonscher (1889-1955)*, w: *Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu w latach 1950-2019. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Musielaka, Poznań 2019, s. 484-491; T. Rafiński, *Jonscher Karol (1889-1955)*, PSB, t. 11, Wrocław 1964-1965, s. 267-268.

1. SZPITAL Kliniczny im. prof. Karola Jonschera Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. Szpitalna 27/33 (nad. decyzją władz ówczesnej Akademii Medycznej w Poznaniu z dnia 16 X 1973 r., powtórzenie aktu nadania 27 III 2003 r.). Wcześniej Państwowy Szpital Kliniczny nr 5 w Poznaniu; w holu szpitala, w ówczesnym Instytucie Pediatrii Akademii Medycznej w Poznaniu wisiała **tablica**: metal (odsł. 1973, tablica obecnie nieistniejąca):

...[PAŃS]TWOVY SZPITAL KLINICZNY
...[K]AROLA JONSCHERA
...JONSCHER /1899-1955
...CHORÓB DZIECIĘCYCH
...I PIERWSZY KIEROWNIK
...[CHO]RÓB DZIECI W POZNANIU
...[POZNAŃ]SKIEJ SZKOŁY PEDIATRYCZNEJ
...[UNIWERS]YTETU POZNAŃSKIEGO /1937/38/
.../1934-1935/1947 [s]-1951/

Tekst inskrypcji z fotografii pochodzącej ze zbiorów archiwalnych Kliniki Kardiologii Dziecięcej, Nefrologii i Nadciśnienia Tętniczego Wieku Rozwojowego; na fotografii tablicę odsłania I Sekretarz KW PZPR Jerzy Zasada (fot. 1).

2. ULICA prof. Karola Jonschera: Kicin (pow. poznański).

1

Fot. ze zbiorów archiwalnych Kliniki Kardiologii Dziecięcej, Nefrologii i Nadciśnienia Tętniczego Wieku Rozwojowego Szpitala Klinicznego im. Karola Jonschera

3. MASKA POŚMIERTNA: gips, 30×22; Muzeum Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. Bukowska 70 (fot. 2).

2

Lekarz laryngolog, profesor honorowy⁵³ w latach 1921-1923.

Urodził się 24 XI 1847 r. w Spławiu (pow. kościański). Studia medyczne odbył w Gryfii w latach 1867-1871. Od 1874 r. pełnił obowiązki asystenta pediatrii w poliklinice Uniwersytetu w Heidelbergu. W 1878 r. zorganizował ambulatoryjną klinikę laryngologiczną i zrezygnował ze stanowiska pierwszego asystenta polikliniki uniwersyteckiej. Habilitował się w 1876 r. na Uniwersytecie w Heidelbergu, gdzie otrzymał docenturę, a w 1880 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym laryngologii. W 1908 r. przyjął propozycję Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie i jako profesor zwyczajny objął kierownictwo Katedry Laryngologii i Otiatrii. Pełnił funkcję dziekana Wydziału Lekarskiego (1913-1915), prodziekana (1915-1917), a w roku akademickim 1918/1919 sprawował godność rektora Uniwersytetu Lwowskiego.

W 1921 r. został profesorem honorowym Uniwersytetu Poznańskiego. Na Wydziale Lekarskim zorganizował i następnie kierował Uniwersyteckim Ambulatorium Otolaryngologicznym w Szpitalu Miejskim w Poznaniu.

Pionier laryngologii i nowych metod operacyjnych. Był autorem prac naukowych z wielu dziedzin medycyny, m.in. chorób konstytucyjnych, neurologii, pediatrii, chirurgii i historii medycyny. Wśród nich znajdują się: *Beiträge zur Diagnostik der phonischen Kehlkopfblähmungen* (Deutsche Medizinische Wochenschrift 52, 1878), *Die Krankheiten der oberen Luftwege: klinische Beobachtungen und Erfahrungen, gesammelt in der ambulatorischen Klinik für Kehlkopf-, Rachen-, und Nasenkrankheiten* (1892), *Geschichte der Laryngologie an der Universität Heidelberg: seit der Erfindung des Kehlkopfspiegels bis zum 1. Oktober 1908* (1908).

Od 1922 r. kierował redakcją „Nowin Lekarskich”. Członek korespondent (od 1891) i członek honorowy (od 1915) PTPN. Wchodził w skład Komisji Bibliotecznej Biblioteki UP. Prowadził szeroką działalność społeczną, m.in. był przewodniczącym PCK, prezesem Związku Wielkopolan. Zmarł 12 VIII 1923 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cytadeli (dawnym cmentarzu parafii pw. św. Wojciecha, aleja Armii Poznań).

⁵³ Zob. przypis 23.

Bibl.: A. Łączkowski, *Antoni Stanisław Jurasz 1847-1923*, Warszawa – Poznań 1987; J. Rostański, *Jurasz Antoni Stanisław (1847-1923)*, PSB, t. 11, Wrocław – Warszawa – Kraków 1964-1965, s. 331-333; *Ś.p. Prof. Dr. Antoni Jurasz. Wspomnienie pośmiertne na zebraniu Wydziału Lekarskiego Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu ku czci Zmarłego wygłosił Paweł Gantkowski*, *Nowiny Lekarskie*, R. 35, 1923, z. 9, s. 558-562.

1. TABLICE

a) O nieregularnym kształcie: kamień, 95×73; mur otaczający teren kościoła pw. św. Wojciecha w Poznaniu, Wzgórze św. Wojciecha 1: Ś.†P | DR MED. ANTONI STANISŁAW | JURASZ OJCIEC | UR. 24.11.1847 W SPŁAWIU | ZM. 12.08.1923 W POZNANIU | PROF. UNIWERSYTETU W HEIDELBERGU, | LWOWIE I POZNANIU | WSPÓŁTWÓRCA LARYNGOLOGII ŚWIATOWEJ | REKTOR UNIWERSYTETU JANA KAZIMIERZA | NIEUGIĘTYCH ZASAD I WIELKIEGO SERCA | ŻYŁ PRACĄ DLA OJCZYZNY I LUDZKOŚCI (fot. 1).

–Wcześniej w tym miejscu wisiała **tablica**: kamień: Dr. [s] med. ANTONI STANISŁAW | JURASZ ojciec | 1847-1923 | PROF. UNIWERSYTETU W HEIDELBERGU, | LWOWIE I POZNANIU | WSPÓŁTWÓRCA LARYNGOLOGII [s] ŚWIATOWEJ, | REKTOR UNIWERSYTETU JANA KAZIMIERZA. | NIEUGIĘTYCH ZASAD | I WIELKIEGO SERCA | ŻYŁ PRACĄ | DLA OJCZYZNY I LUDZKOŚCI (fot. 2).

Tekst inskrypcji z fotografii za: Z. Wojtkowiak, *Napisy pamiątkowe miasta Poznania*, Poznań 2004, s. 136.

1

2

Fot. za: Z. Wojtkowiak, *Napisy pamiątkowe*

b) Metal, 93×108; Szpital Kliniczny im. Heliodora Święcickiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Klinika Otolaryngologii i Onkologii Laryngologicznej, ul. S. Przybyszewskiego 49 (odst. 16 XII 1974 r.): **VIRO INVICTO ET MAGNI CORDIS | PATRIAE HUMANOQUE GENERI DEDITO | 1847 1923 | ANTONIO STANISLAO JURASZ | MEDICINAE DOCTORI | UNIVERSITATIS PROFESSORI | HEIDELBERGENSI LEOPOLITANO POSNANIENSI | DOCTRINAE LARYNGOLOGIAE ACADEMICAЕ | POSNANIENSIS INSTITUTORI**⁵⁴.

Pomiędzy datami medalion z wizerunkiem Profesora w stroju rektorskim (fot. 3).

2. ODDZIAŁ SZPITALNY: Oddział Chorób Usznych prof. Antoniego Jurasza, 7. Szpital Okręgowy, Wały Jana III, dziś ul. T. Kościuszki (nad. wrzesień 1927 r., dziś oddział i szpital nieistniejące).

⁵⁴ Mężowi niezwykłemu i wielkiego serca ojczyźnie i ludziom oddanemu 1847 1923 Antoniemu Stanisławowi Juraszowi doktorowi medycyny profesorowi uniwersyteckiemu w Heidelbergu Lwowie i Poznaniu założycielowi poznańskiej szkoły laryngologii akademickiej.

3. SZPITAL: Szpital Uniwersytecki nr 1 im. dr. Antoniego Jurasza w Bydgoszczy, ul. M. Skłodowskiej-Curie 9 (nad. 28 I 1953 r.; szpital jest zapleczem naukowym i dydaktycznym Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu). Nad wejściem do szpitala **napis:** SZPITAL UNIWERSYTECKI Nr1 | im. dr. A. Jurasza || SZPITALNY ODDZIAŁ RATUNKOWY (fot. 4).

4

Fot. ze zbiorów Szpitala Uniwersyteckiego Nr 1 im. dr. Antoniego Stanisława Jurasza w Bydgoszczy

4. ULICA Juraszów – prof. Antoniego Stanisława i prof. Antoniego Tomasza: Poznań.

5. FUNDACJA MEDYCZNA im. Profesorów Juraszów – prof. Antoniego Stanisława i prof. Antoniego Tomasza (rejestr. 13 VII 2001 r.); powołana w celu dbania o dorobek naukowy Profesorów i ich następców, pomagania placówkom medycznym, wspierania rozwoju nauki oraz działań w zakresie reformy służby zdrowia.

Lekarz chirurg, profesor w latach 1920-1947.

Urodził się 11 II 1882 r. w Heidelbergu. Studia lekarskie odbył w Heidelbergu i w 1907 r. uzyskał stopień doktora medycyny. W latach 1908-1910 był asystentem w Klinice Chirurgicznej „German Hospital” w Londynie, a następnie pracował w klinikach chirurgicznych w Królewcu i w Lipsku (1910-1913). Od 1915 r. pełnił obowiązki dyrektora i ordynatora oddziału chirurgicznego w Szpitalu Marienkrankenhaus we Frankfurcie nad Menem. W 1917 r. habilitował się z pediatrii na Uniwersytecie we Frankfurcie i dwa lata później został powołany na stanowisko profesora tytularnego.

Mianowany profesorem zwyczajnym w 1920 r. objął kierownictwo Katedry i Kliniki Chirurgicznej na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego. Równocześnie pełnił obowiązki ordynatora Oddziału Chirurgicznego w Szpitalu Miejskim w Poznaniu. W 1923 r., po przeniesieniu Kliniki Chirurgicznej do Szpitala Przemienienia Pańskiego, w ciągu kilku lat rozwinął i rozbudował Klinikę, która stała się znaczącym ośrodkiem chirurgicznym. Wprowadził nowe metody operacyjne, stosowane do dziś. W latach 1925-1927 był dziekanem Wydziału Lekarskiego UP, a w roku akademickim 1927/1928 pełnił funkcję prorektora UP.

Uczestniczył w kampanii wrześniowej. Przedostał się do Francji, a następnie do Wielkiej Brytanii. Był przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego Polskiego Wydziału Lekarskiego przy Uniwersytecie Szkockim w Edynburgu i w latach 1941-1945 pełnił obowiązki dziekana z prawami rektora. Jednocześnie był dyrektorem i ordynatorem Oddziału Chirurgicznego w utworzonym dzięki Jego staraniom Polskim Szpitalu im. Ignacego Jana Paderewskiego w Edynburgu. W 1946 r. bezskutecznie czynił starania u władz polskich o zgodę na przekazanie dofinansowania Polskiego Szpitala w Edynburgu powstającemu na Śląsku uniwersytetowi. Również amerykańskie władze Fundacji Paderewskiego nie wyraziły zgody na przeniesienie szpitala do Polski.

Otrzymał wezwanie od władz Wydziału Lekarskiego UP, wrócił do Polski i w marcu 1947 r. ponownie objął kierownictwo Katedry Chirurgii na UP. W tym samym roku, po wyjeździe Profesora do Edynburga w celu dokończenia obowiązków na Polskim Wydziale Lekarskim oraz do Stanów Zjednoczonych na wezwanie Fundacji Paderewskiego, władze Wydziału Lekarskiego UP nie wyraziły zgody na przedłużenie Mu urlopu i Profesor stracił katedrę na UP.

Od 1949 r. prowadził praktykę lekarską w Nowym Jorku, a od 1950 r. był konsultantem chirurgicznym St. Clare's Hospital.

Opublikował wiele rozpraw naukowych związanych z problematyką chirurgii jamy brzusznej, a także m.in. choroby Basedowa, nowotworów i schorzeń przełyku. W latach 1921-1923 był redaktorem naczelnym „Nowin Lekarskich”, a od 1927 r. kierował redakcją czasopisma „Chirurgia Kliniczna”.

Członek korespondent PAU (od 1945) i członek PTPN (od 1920 r.). Był też członkiem honorowym szeregu europejskich i amerykańskich towarzystw naukowych, m.in. l'Académie Nationale de Chirurgie, Royal College of Surgeons of England. W latach 1937-1939 pełnił obowiązki prezesa Towarzystwa Chirurgów Polskich. Był propagatorem kultury fizycznej w poznańskich uczelniach wyższych i w latach 1929-1939 pełnił obowiązki prezesa Zarządu AZS. Zmarł 20 IX 1961 r. w Margaretville (N.Y. Delaware County). W 1977 r. Jego prochy zostały przywiezione do Polski i złożone w grobie rodzinnym na zboczu Cytadeli w Poznaniu (dawnym cmentarzu parafii pw. św. Wojciecha, aleja Armii Poznań).

Bibl.: H. Dyczek, *Antoni Tomasz Jurasz (1882-1961). Życie, działalność i osiągnięcia*, Przysiek 2013; R.K. Meissner, *Antoni Tomasz Jurasz (1882-1961)*, w: *Księga Pamiątkowa w 80-lecie Uniwersyteckiego Wydziału Lekarskiego w Poznaniu. Studia i materiały*, pod red. tegoż, Poznań 2001, s. 169-171; B. Męczekalski, M. Musielak, E. Sumelka, M. Długolecka-Graham, *Polski Wydział Lekarski w Edynburgu (1941-1949) – miejsce edukacji poznańskich lekarzy. Historia, tradycja, współczesność*, Poznań 2020; M. Plewińska, *Prof. dr Antoni T. Jurasz (1882-1961)*, KMP, R. 48, 1980, nr 3, s. 54-57; A. Straszyński, *Jurasz Antoni Tomasz Aleksander (1882-1961)*, PSB, t. 11, Wrocław – Warszawa – Kraków 1964-1965, s. 333-334; W. Tomaszewski, *The Polish School of Medicine at the University of Edinburgh. An album*, Edinburgh 1983; tenże, *Polskie Zbiory Historyczne na Uniwersytecie w Edynburgu*, Archiwum Historii i Filozofii Medycyny, t. 58, 1995, z. 3, s. 329-343.

I. UPAMIĘNIENIA W POLSCE

1. TABLICE

a) O nieregularnym kształcie: kamień, 95×73; mur otaczający teren kościoła pw. św. Wojciecha w Poznaniu, Wzgórze Świętego Wojciecha 1: Ś.+P. DR MED. ANTONI TOMASZ | JURASZ SYN | UR. 11.02.1882 W HEIDELBERGU | ZM. 20.09.1961 W NOWYM JORKU [s] | PROF. UNIwersytetu WE FRANKFURCIE n/M., | POZNANIU I EDYNBURGU | TWÓRCA PIERWSZEJ UNIwersYTECKIEJ | SZKOŁY CHIRURGII W POZNANIU 1919-1939 | PROREKTOR UNIwersytetu POZNAŃSKIEGO | TWÓRCA I DZIEKAN Z PRAWAMI REKTORA | POLSKIEGO WYDZIAŁU LEKARSKIEGO | W SZKOCJI | KONSULTANT I NACZELNY CHIRURG | ARMII POZNAŃ I TWIERDZY MODLIN | NIESTRUDZONY ORĘDOWNIK POLSKI | NA CAŁYM ŚWIECIE (fot. 1).

–Wcześniej w tym miejscu wisiała **tablica**: kamień (odst. po 1961 r.): Dr med. ANTONI TOMAS [s] | JURASZ syn | 1882-1961 | PROF. CHIR. W FRANKFURCIE n/M., POZNANIU, EDYNBURG [s] || PROREKTOR UN. POZN. | TWÓRCA PIERWSZEJ UNIWER. | SZKOŁY CHIRURG. W POZNANIU

1919-1939 | TWÓRCA I DZIEKAN Z PRAWAMI REKTORA | POL. WYDZ. LEKAR. W SZKOCJI | KONSULTANT NACZELNY CHIRURG | ARMI [s] POZNAŃ I TWIERDZY MODLIN | NIESTRUDZONY OREĐOWNIK POLSKI | NA CAŁYM ŚWIECIE (fot. 2).

Tekst inskrypcji z fotografii za: Z. Wojtkowiak, *Napisy pamiątkowe miasta Poznania*, Poznań 2004, s. 136.

1

2

Fot. za: Z. Wojtkowiak, *Napisy pamiątkowe*

b) Metal, 58×69; Szpital Kliniczny Przemienienia Pańskiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. Długa 1/2, Rotunda Szpitala (wyk. R. Sobociński, odst. 5 X 2016 r. w ramach polsko-szkockich obchodów 75-lecia otwarcia PWL przy Uniwersytecie w Edynburgu): PROF. ANTONI TOMASZ JURASZ | (1882-1961) | TWÓRCA I KIEROWNIK | KLINIKI CHIRURGII (1920-1939) | DZIEKAN WYDZIAŁU LEKARSKIEGO | UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO (1930-1931) [s] | PIONIER NOWOCZESNE | CHIRURGII I ANESTEZJI W POLSCE | ŻOŁNIERZ WRZEŚNIA 1939 | ORGANIZATOR I DZIEKAN | POLSKIEGO WYDZIAŁU LEKARSKIEGO | W EDYNBURGU (1941-1950) [s] | REDAKTOR NACZELNY | „WORLD JOURNAL OF SURGERY” (fot. 3).

–W szpitalu **Hybrydowa Sala Operacyjna** im. prof. Antoniego Jurasza, Oddział Hipertensjologii i Angiologii; na ścianie **tablica**: tworzywo, 100×100 (odst. 9 I 2014 r.): **HYBRYDOWA | SALA | OPERACYJNA** | im. prof. dr [s] hab. med. Antoniego Jurasza || Prof. dr hab. med. Antoni Jurasz (1882-1961) | Jeden z najwybitniejszych chirurgów polskich. | Kierownik Katedry i Kliniki Chirurgii Uniwersytetu Poznańskiego | w Szpitalu *Przemienienia Pańskiego* w latach 1923-1939. | Założyciel i Dziekan Polskiego Wydziału Lekarskiego | przy Uniwersytecie Szkockim w Edynburgu. | Autor wielu inicjatyw kluczowych dla rozwoju chirurgii. | Prekursor nowych metod operacyjnych. | Wybitny uczony, pedagog wielkiego formatu i gorący patriota. (fot. 4).

Hybrydowa Sala Operacyjna to prawdopodobnie obejście operacyjne, któremu decyzją władz ówczesnej Akademii Medycznej w Poznaniu, z dnia 16 X 1973 r. nadano nazwę „Obejście operacyjne im. A. Jurasza”.

3

4

2. POPIERSIE: metal, wys. 33, szer. 24, na podstawie: drewno, wys. 25 (wyk. Zofia Kruszelnicka-Langowska, 1943); Muzeum Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. Bukowska 70. W latach 1989-2004 znajdowało się w ówczesnej siedzibie Muzeum, w Zakładzie Historii Nauk Medycznych Akademii Medycznej w Poznaniu, ul. Sieroca 10. Na podstawie napis: **Prof. Dr. [s] | Antoni Tomasz | JURASZ | CHIRURG | 1882-1961 r.** (fot. 5).

5

3. ULICA Juraszów – prof. Antoniego Stanisława i prof. Antoniego Tomasza: Poznań.

4. FUNDACJA MEDYCZNA im. Profesorów Juraszów; zob. A.S. Jurasz.

II. UPAMIĘTNIENIA W EDYNBURGU

1. TABLICE

a) Metal; upamiętniająca istnienie Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu, Quadrangle of the Medical Building, Teviot Place, Uniwersytet w Edynburgu (odsł. 15 XI 1949 r.):

IN THE DARK DAYS OF 1941 | WHEN POLISH UNIVERSITIES WERE DESTROYED | AND POLISH PROFESSORS DIED IN CONCENTRATION CAMPS | THE UNIVERSITY OF EDINBURGH | ESTABLISHED THE POLISH SCHOOL OF MEDICINE. || THIS MEMORIAL | WAS SET UP BY THE STUDENTS, LECTURERS AND PROFESSORS | OF THE POLISH SCHOOL OF MEDICINE IN GRATITUDE TO THE | UNIVERSITY OF EDINBURGH FOR THE PART IT PLAYED IN THE | PRESERVATION OF POLISH SCIENCE AND LEARNING⁵⁵ || JAKO WYRAZ WDZIĘCZNOŚCI DLA UNIwersYTETU EDYNBURSKIEGO | ZA UTWORZENIE POLSKIEJ PLACÓWKI NAUKOWEJ W EDYNBURGU | PŁYTĘ TĘ OFIAROWALI STUDENCI, WYKŁADOWCY I PROFESOROWIE | POLSKIEGO WYDZIAŁU LEKARSKIEGO | 1941-1949

Nad inskrypcją wizerunki herbów:

– Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu; tarcza ze skrajem, na którym napis: **POLSKI WYDZIAŁ LEKARSKI 1941 POLISH SCHOOL OF MEDICINE**

– Uniwersytetu w Edynburgu (fot. 6).

6

Fot. The Polish School of Medicine Historical Collection at The University of Edinburgh

⁵⁵ Podczas mrocznych dni 1941 roku gdy polskie uniwersytety były zniszczone a polscy profesorowie umierali w obozach koncentracyjnych Uniwersytet w Edynburgu powołał Polską Szkołę Medyczną. Ta tablica pamiątkowa była umieszczona przez studentów, wykładowców i profesorów Polskiej Szkoły Medycznej w podziękowaniu Uniwersytetowi w Edynburgu za rolę jaką odegrał w zachowaniu polskiej nauki i kształcenia.

b) Upamiętniająca otwarcie Polskich Zbiorów Historycznych Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu; Sala Polska w Chancellor's Building, Little France, Uniwersytet w Edynburgu; zob. W. Tomaszewski.

c) Drewno, 85×54, z plakietą z emblematem: drewno, 49×36; Royal Victoria Building, Western General Hospital, Porterfield Road, przy Auli I.J. Paderewskiego (wyk. Starzeńska, 1944 r., pierwotnie wisiała w sali „Students Union”, a po odśł. 4 XII 1979 r., w holu budynku przychodni Outpatient Department – dziś budynek nieistniejący); na tablicy herb Polskiego Wydziału Lekarskiego, w otoku napis: EDINBURGH | POLSKI WYDZIAŁ LEKARSKI | 1941 | POLISH SCHOOL OF MEDICINE⁵⁶ Poniżej **tabliczka**: metal, 15×21: THIS IS THE EMBLEM OF THE POLISH SCHOOL | OF MEDICINE AT THE UNIVERSITY OF EDINBURGH | WHICH WAS FOUNDED IN THE SECOND WORLD WAR. || IT WAS IN THE WESTERN GENERAL HOSPITAL | THAT THE POLISH PADEREWSKI HOSPITAL WAS | ESTABLISHED AND CLINICAL TRAINING WAS CONDUCTED | FOR THE POLISH SOLDIER-STUDENTS OF WHOM 227 | GRADUATED IN THE YEAR 1941-49⁵⁷ (fot. 7).

Fot. The Polish School of Medicine Historical Collection at The University of Edinburgh

⁵⁶ W. Tomaszewski, *Szpital im. Ignacego Paderewskiego w Edynburgu*, *Archiwum Historii i Filozofii Medycyny*, t. 58, 1995, z. 2, s. 124, przypis 21.

⁵⁷ To jest herb Polskiej Szkoły Medycznej na Uniwersytecie w Edynburgu która powstała podczas drugiej wojny światowej. To w Western General Hospital został utworzony Szpital Paderewskiego i przeprowadzano ćwiczenia kliniczne dla polskich żołnierzy studentów z których 227 ukończyło studia w latach 1941–1949.

–W nieistniejącym dziś budynku Szpitala im. Paderewskiego w Edynburgu (budynek zburzony w 2010 r.), należącym do kompleksu gmachów Western General Hospital, wisiły dwie **tablice**:

- Drewno; umieszczona w podziękowaniu dla miasta Edynburga i władz szkockich za ofiarowanie budynku i udzielenie wsparcia przy założeniu Polskiego Szpitala im. Paderewskiego w Edynburgu w czasie wojny (tablica zaginęła po likwidacji szpitala w 1947 r.): **PADEREWSKI MEMORIAL HOSPITAL || THIS TABLET IS | ERECTED IN DEEP GRATITUDE | AND SINCERE APPRECIATION | OF THE GENEROSITY OF | THE SECRETARY OF STATE FOR SCOTLAND | AND OF THE CORPORATION OF | THE CITY OF EDINBURGH | IN MAKING AVAILABLE THIS BUILDING | AND RENDERING ALL POSSIBLE ASSISTANCE | IN THE ESTABLISHMENT OF | A POLISH HOSPITAL IN EDINBURGH | DURING THE SECOND WORLD WAR**⁵⁸.

U góry z lewej strony wizerunek herbu Szkocji, u góry z prawej strony herb Rzeczypospolitej Polskiej. Tekst inskrypcji z fotografii za: W. Tomaszewski, *The Polish School of Medicine Historical Collection at The University of Edinburgh. An Album*, Edinburgh 1983, s. 68 (fot. 8).

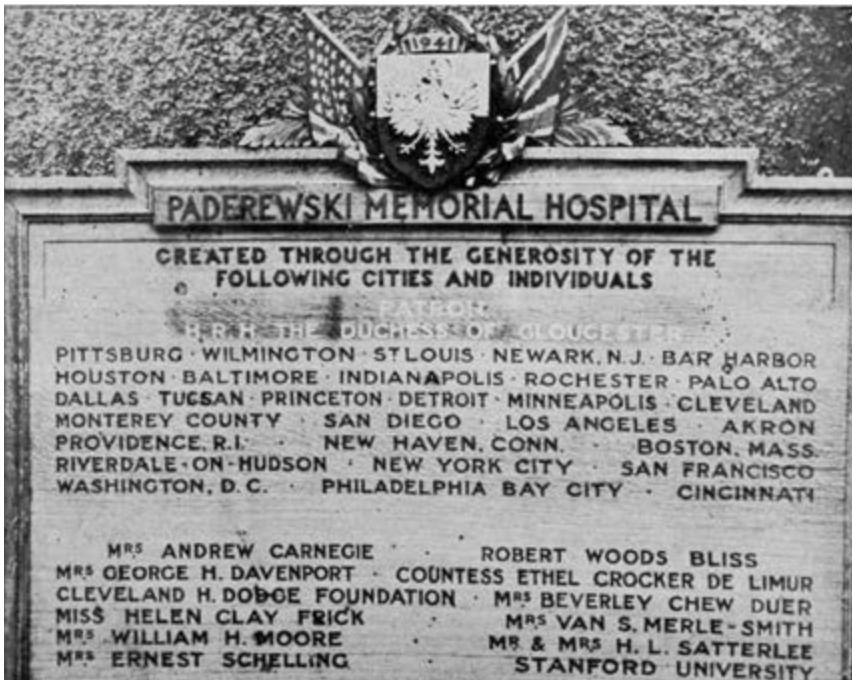
Fot. za: W. Tomaszewski, *The Polish School of Medicine*

⁵⁸ Szpital imienia Paderewskiego. Ta tablica pamiątkowa została umieszczona z głęboką wdzięcznością i szczerym uznaniem dla hojności Sekretarza Stanu ds. Szkocji oraz władz miasta Edynburg przy udostępnieniu tego budynku i udzieleniu wszelkiego możliwego wsparcia w założeniu Polskiego Szpitala w Edynburgu podczas II wojny światowej.

■ Drewno; umieszczona w podziękowaniu dla amerykańskich miast i instytucji, które przeznaczyły środki finansowe na Paderewski Testimonial Found (tablica zaginęła po likwidacji szpitala w 1947 r.): PADEREWSKI MEMORIAL HOSPITAL || CREATED THROUGH THE GENEROSITY OF THE | FOLLOWING CITIES AND INDIVIDUALS | PATRON | H.R.H. THE DUCHESS OF GLOUCESTER || PITTSBURG · WILMINGTON · ST LOUIS · NEWARK, N.J. · BAR HARBOR | HOUSTON · BALTIMORE · INDIANAPOLIS · ROCHESTER · PALO ALTO | DALLAS · TUCSAN · PRINCETON · DETROIT · MINNEAPOLIS · CLEVELAND | MONTEREY COUNTY · SAN DIEGO · LOS ANGELES · AKRON | PROVIDENCE, R.I. · NEW HAVEN, CONN. · BOSTON, MASS. | RIVERDALE · ON · HUDSON · NEW YORK CITY · SAN FRANCISCO | WASHINGTON, D.C. · PHILADELPHIA BAY CITY · CINCINNATI || M^{RS} ANDREW CARNEGIE · ROBERT WOODS BLISS | M^{RS} GEORGE H. DAVENPORT · COUNTESS ETHEL CROCKER DE LIMUR | CLEVELAND H. DODGE FOUNDATION · M^{RS} BEVERLEY CHEW DUER | MISS HELEN CLAY FRICK · M^{RS} VAN S. MERLE-SMITH | M^{RS} WILLIAM H. MOORE · M^R& M^{RS} H.L. SATTERLEE | M^{RS} ERNEST SCHELLING · STANFORD UNIVERSITY⁵⁹.

W górnej części tablicy, wystający poza jej obręb, wizerunek herbu Rzeczypospolitej Polskiej, nad nim data: 1941, po jego lewej stronie wizerunek flagi amerykańskiej, po prawej stronie flagi angielskiej.

Tekst inskrypcji z fotografii za: W. Tomaszewski, *The Polish School of Medicine Historical Collection at The University of Edinburgh. An Album*, Edinburgh 1983, s. 68 (fot. 9).

Fot. za: W. Tomaszewski, *The Polish School of Medicine*

⁵⁹ Szpital imienia Paderewskiego utworzony dzięki hojności następujących miast i fundatorów...

2. POPIERSIE⁶⁰; metal, wys. 33, na postumencie: kamień: 11×16×16; Polskie Zbiory Historyczne, Sala Polska w Chancellor's Building, Little France, Uniwersytet w Edynburgu (wcześniej znajdowało się w Bibliotece Medycznej Erskine); przekazane przez absolwentów Polskiej Szkoły Medycznej podczas otwarcia Zbiorów Historycznych Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu w ramach światowego zjazdu wychowanków w 1986 r.; na postumencie **tabliczka**: metal: **Dr. ANTONI JURASZ | 1882-1961 | PROFESSOR OF SURGERY, UNIVERSITY OF POZNAN | ORGANISER AND DEAN OF THE | POLISH SCHOOL OF MEDICINE | UNIVERSITY OF EDINBURGH || PRESENTED TO THE UNIVERSITY 1986 | SCULPTURED BY MISS KRUSZELNICKA 1943⁶¹** (fot.10).

10

Fot. The Polish School of Medicine Historical Collection at The University of Edinburgh

⁶⁰ Jest to kopia popiersia wykonanego przez Zofię Kruszelnicką-Langowską w 1943 r.; patrz powyżej punkt I, podpunkt 2.

⁶¹ Dr Antoni Jurasz 1881-1961, profesor chirurgii Uniwersytetu Poznańskiego organizator i dziekan Polskiej Szkoły Medycznej Uniwersytetu w Edynburgu podarowany Uniwersytetowi w 1986 r. rzeźbiony przez panią Kruszelnicką 1943.

3. MEDALE

a) Brąz, średnica 105 mm; Polskie Zbiory Historyczne, Sala Polska w Chancellor's Building, Little France, Uniwersytet w Edynburgu (wybity z okazji 100. rocznicy urodzin Profesora, подарowany z okazji 400 lat istnienia Uniwersytetu w 1983 r. przez Akademię Medyczną w Poznaniu):

Awers: centralnie popiersie Profesora na wprost, w otoku górą napis: **1882 PROFESOR DR ANTONI JURASZ 1961**, w otoku dołem: **DZIEKAN POLSKIEGO WYDZIAŁU LEKARSKIEGO W EDYNBURGU**

Rwers: centralnie wizerunek herbu Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu, po bokach poziomo daty: **1941 | 1949**, w otoku górą napis: **POLISH SCHOOL OF MEDICINE**, w otoku dołem: **EDINBURGH UNIVERSITY**

Nad medalem znajdującym się w ozdobnej ramie: 33×43, napis: **POLISH SCHOOL OF MEDICINE AT THE UNIVERSITY OF EDINBURGH | 1941-1949**; pod medalem napis: **PROFESSOR ANTONI JURASZ | ORGANISER AND DEAN OF THE SCHOOL**⁶² (fot. 11).

11

Fot. The Polish School of Medicine Historical Collection at The University of Edinburgh

⁶² Profesor Antoni Jurasz organizator i dziekan szkoły.

b) Brąz, 120 mm; Polskie Zbiory Historyczne, Sala Polska w Chancellor's Building, Little France, Uniwersytet w Edynburgu; wybity (tylko 1 egz.) w 1983 r. w Warszawie z okazji 400 lat istnienia Uniwersytetu w Edynburgu, подарowany przez absolwentów i pracowników Polskiej Szkoły Medycznej w Edynburgu:

Awers: scena z otwarcia Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu 22 III 1941 r. – centralnie wizerunki dwóch postaci w togach: stojącego prezydenta RP na uchodźctwie Władysława Raczkiewicza na wprost i siedzącego wicekanclerza Uniwersytetu w Edynburgu Thomasa H. Hollanda na wprost, pod nimi poziomo napis: **W [s] · RACZKIEWICZ | SIR THOMAS HOLLAND**; w otoku napis: **· FACULTAS MEDICA POLONA APUD UNIVERSITATEM EDINBURGENSEM · 1941-1949**⁶³; w górnej części poziomo napis: **INAUGURATIO**

Rewers: centralnie wyobrażenie fasady Uniwersytetu w Edynburgu, nad nim wizerunki herbów: Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu oraz Uniwersytetu w Edynburgu, po lewej stronie data: **1583**, po prawej stronie data: **1983**; w otoku napis: **· UNIVERSITATI EDINBURGENSI QUADRINGENTOS ANNOS CELEBRANTI**⁶⁴.

Medal sygnowany.

Pod medalem znajdującym się w ozdobnej ramie **tabliczka**: **THE INAUGURATION OF THE POLISH SCHOOL OF MEDICINE | AT THE UNIVERSITY OF EDINBURGH BY E. GOROL | PRESENTED TO THE UNIVERSITY OF EDINBURGH BY THE | GRADUATES OF THE SCHOOL ON ITS 45TH ANNIVERSARY | 1986**⁶⁵ (fot. 12).

12

Fot. The Polish School of Medicine Historical Collection at The University of Edinburgh

⁶³ Polski Wydział Medyczny przy Uniwersytecie Edynburskim 1941-1949.

⁶⁴ Uniwersytetowi Edynburskiemu świętującemu 400 lat.

⁶⁵ Inauguracja Polskiej Szkoły Medycznej na Uniwersytecie w Edynburgu autorstwa E. Gorola подарowany Uniwersytetowi Edynburskiemu przez absolwentów Szkoły z okazji 45. rocznicy 1986.

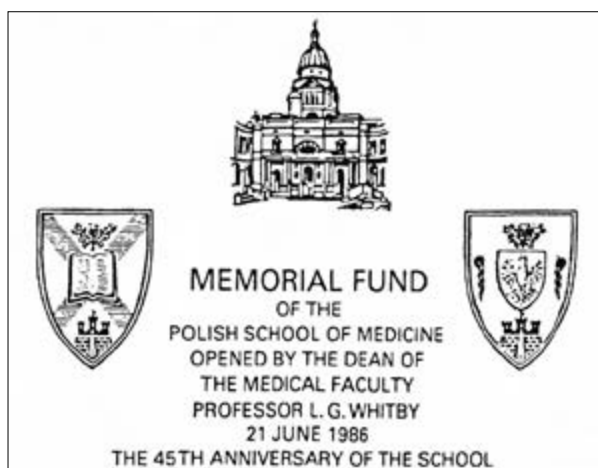
4. FUNDACJA WYKŁADOWA „Professor Antoni Jurasz Lectureship”; była częścią Fundacji Pamięci Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu, utworzonej w 1986 r. w celu udzielania stypendiów młodym pracownikom naukowym Akademii Medycznych w Polsce oraz promowania kontaktów Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Edynburskiego, poprzez wygłaszanie wykładów przez jego profesorów w polskich Akademiach Medycznych (1987-1992).

– **Plakieta:** metal (odst. 21 VI 1986 r. z okazji utworzenia Fundacji Pamięci Polskiego Wydziału Lekarskiego): **MEMORIAL FUND | OF THE | POLISH SCHOOL OF MEDICINE | OPENED BY THE DEAN OF | THE MEDICAL FACULTY | PROFESSOR L.G. WHITBY | 21 JUNE 1986 | THE 45TH ANNIVERSARY OF THE SCHOOL**⁶⁶

Nad inskrypcją wyobrażenie fasady Uniwersytetu w Edynburgu, po lewej stronie inskrypcji wizerunek herbu Uniwersytetu w Edynburgu, po prawej stronie wizerunek herbu Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu.

Tekst inskrypcji z fotografii za: W. Tomaszewski, *Polskie Zbiory Historyczne na Uniwersytecie w Edynburgu*, Archiwum Historii i Filozofii Medycyny, t. 58, 1995, z. 3, s. 337 (fot. 13).

Zob. też W. Tomaszewski.

13

Fot. za: W. Tomaszewski, *Polskie Zbiory Historyczne*

III. NAZEWNICTWO NAUKOWE: metoda operacyjna cystogastrostomia sposobem Jurasza.

⁶⁶ Fundacja Pamięci Polskiej Szkoły Medycznej otwarta przez dziekana Wydziału Medycznego profesora L.G. Whitby'ego 21 czerwca 1986 w 45. rocznicę powstania Szkoły.

Kazimierz KACZMARCZYK

Archiwista, historyk, edytor źródeł. Wykładowca na tajnym UZZ w latach 1944-1945. Urodził się 3 II 1878 r. w Wiśniczu Starym (pow. bocheński). Studiował historię i nauki pomocnicze historii na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1909 r. otrzymał stopień doktora filozofii. W latach 1901-1918 pracował w Archiwum Akt Dawnych Miasta Krakowa. W 1919 r. był archiwistą w Archiwum Skarbowym w Warszawie, a w 1920 r. przejmował z rąk niemieckich Archiwum Państwowe w Poznaniu. W 1925 r. został jego dyrektorem. W latach 1922-1931 pełnił obowiązki zastępcy kierownika, a następnie kierownika Komisji ds. Likwidacyjnych Niemieckich w Poznaniu. W okresie międzywojennym jako ekspert wchodził w skład polskiej delegacji w rokowaniach archiwalnych w Berlinie i Wiedniu. Także w latach 1949-1950 uczestniczył w rewindykacji akt wywiezionych przez Niemców do Czechosłowacji. Od 1927 do 1934 r. przewodniczył Komisji Naukowej Towarzystwa dla Badań nad Historią Powstania Wielkopolskiego.

W listopadzie 1939 r. został wysiedlony przez Niemców do Ostrowca Świętokrzyskiego. Od 1940 r. pracował w Archiwum Państwowym w Krakowie. W latach 1944-1945 w Częstochowie opiekował się archiwalią wywiezionymi z Warszawy oraz uczestniczył w konspiracyjnym nauczaniu akademickim, wykładając na tajnym UZZ nauki pomocnicze historii (paleografię, dyplomatykę, archiwistykę). W 1945 r. ponownie objął kierownictwo Archiwum Państwowego w Poznaniu. W 1953 r. przeszedł na emeryturę i kontynuował pracę w Archiwum jako kustosz. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1957 r.

Ważne miejsce w Jego działalności naukowej zajmowały głównie archiwistyka i edytorstwo źródeł historycznych. Był współtwórcą podstaw nowoczesnej archiwistyki polskiej. Wniósł istotny wkład w prace organizacyjne przy tworzeniu i unowocześnianiu archiwów miejskich w Poznaniu, Bydgoszczy, Toruniu i Łodzi. Autor opracowań: *Literatura archiwalna Odrodzonej Polski* (1928), *Włosi w Poznaniu na przełomie XV na XVI wiek* (1928). Wydał m.in. *Libri iuris civilis Cracoviensis 1392-1506* i opracował do nich indeksy (1913) oraz *Acta consularia Posnaniensia 1434-1506* (T. 1-3; 1925-1948), będące kontynuacją wydawnictwa Adolfa Warschauera, a także *Najstarszą księgę ławniczą toruńską* (1936).

Aktywnie uczestniczył w życiu naukowym. W latach 1925-1939 był przewodniczącym Zarządu Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania, współredagował „Kronikę Miasta Poznania” (1923-1926). Członek korespondent PAU (od 1929), członek PTPN (od 1920) i jego wiceprezes (1945-1947), członek honorowy Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa oraz Polskiego Towarzystwa Historycznego. W latach 1921-1939 redagował wydawnictwa Komisji Historycznej PTPN. Zmarł 6 IV 1966 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: S. Nawrocki, *Kazimierz Kaczmarczyk 1878-1966*, w: *Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. J. Strzelczyka, wyd. 2, Poznań 2010, s. 329-338; F. Paprocki, *Prof. dr Kazimierz Kaczmarczyk (1878-1966). Wspomnienie pośmiertne*, KMP, R. 35, 1967, nr 1, s. 127-131; K. Tymieniecki, *Kazimierz Kaczmarczyk (1878-1966)*, *Roczniki Historyczne*, R. 33, 1967, s. 283-285.

1. TABLICA: wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krąganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

2. SALA im. prof. Kazimierza Kaczmarczyka, Archiwum Państwowe w Poznaniu, ul. 23 Lutego 41/43. Przy wejściu do sali **tablica**: metal, 30×50 (odsł. 3 XII 2010 r. z okazji Jubileuszu 45-lecia utworzenia w Poznaniu Oddziału Stowarzyszenia Archiwistów Polskich): **SALA KONFERENCYJNA | IMIENIA | PROF. KAZIMIERZA KACZMARCZYKA** (fot. 1 i fot. 2).

Franciszek KACZMAREK

Fizyk, matematyk, profesor w latach 1975-1999, rektor w latach 1984-1985.

Urodził się 24 XII 1928 r. w Łęgowie (pow. wągrowiecki). W czasie II wojny światowej pracował jako elektromonter w firmie Siemens-Schuckert w Poznaniu. W latach 1948-1952 studiował na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1952 r. uzyskał dyplom magistra matematyki. Od 1950 r. pełnił obowiązki zastępcy asystenta w Katedrze Fizyki Doświadczalnej. Doktorat w zakresie fizyki uzyskał w 1960 r. W roku akademickim 1960/1961 odbył staż naukowy w Massachusetts Institute of Technology w Cambridge w USA. W 1961 r. podjął pracę na stanowisku adiunkta w Katedrze Fizyki Doświadczalnej Instytutu Fizyki UAM, kierowanej przez prof. Arkadiusza Piekare i został kierownikiem Grupy Laserowej, której zadaniem było rozpoczęcie budowy laserów w Poznaniu. Po habilitacji w 1968 r. był docentem w Katedrze Fizyki Molekularnej na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii, a od 1975 r. założycielem i kierownikiem Zakładu Elektroniki na tym wydziale. Kierował I Pracownią Fizyczną.

Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1975 r., a w 1984 r. został profesorem zwyczajnym. W latach 1975-1981 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Mat.-Fiz.-Chem., a w roku akademickim 1981/1982 był prorektorem; odwołany w stanie wojennym. W 1984 r. został wybrany na rektora, jednak w 1985 r. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego nie wyraziło zgody na dalsze pełnienie funkcji przez kolegium rektorskie. Jako rektor przyczynił się do opracowania programu komputeryzacji indywidualnych stanowisk pracy w UAM.

Jego dorobek naukowy obejmuje prace z dziedziny optyki kwantowej i elektroniki kwantowej. Autor m.in. publikacji: *Wstęp do fizyki laserów* (1978), *Podstawy działania laserów* (1983), *Quantum electronics* (1994). Konstruktor pierwszego polskiego lasera rubinowego (1963). Był promotorem doktoratu *honoris causa* UAM dla Javiera Solany, byłego sekretarza generalnego NATO. Współpracował z wieloma ośrodkami naukowymi na świecie.

Członek Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Fizycznego oraz członek PTPN (od 1964). Zasiadał w komitetach organizacji międzynarodowych: Advisory Committee on Physics Education, Committee on Physics Education, a także Europejskiego Towarzystwa Fizycznego i Międzynarodowej Unii Fizyki Czystej i Stosowanej. W 1999 r. przeszedł na emeryturę.

W 2009 r. odbyło się uroczyste odnowienie doktoratu Profesora i w tym samym roku uhonorowano Go wyróżnieniem akademickim *Palmae Universitatis Studiorum Posnaniensis*. Zmarł 2 VI 2015 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: *Fizyka jest wyłącznie nauką przyszłości – rozmowa z profesorem Franciszkiem Kaczmakiem*. Rozmawiała Maria Marciniak, Wydział Fizyki, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, *Postępy Fizyki*, t. 63, 2012, z. 5, s. 234-240; *Franciszek Kaczmarek*, w: *Złota Księga Nauki Polskiej*, [red. K. Pikoń, A. Sokołowska], Gliwice 1999, s. 121; R. Parzyński, *Profesor Franciszek Kaczmarek*, maszynopis, s. 1-5; E. Pawłowska, *Franciszek Kaczmarek 1 IX 1984-30 XI 1985*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzupeł. i popr., Poznań 2016, s. 255-266; *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, t. II: *H-L*, red. M. Halawa, Warszawa 1999, s. 230.

SALA im. prof. Franciszka Kaczmarka (nr 21), Collegium Physicum, Wydział Fizyki UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 2 (nad. 30 V 2018 r.). Na ścianie **napis**, pole inskrypcyjne: 150×335: Auditorium | Maximum | im. prof. Franciszka Kaczmarka (fot. 1).

– Przy drzwiach **tablica**: tworzywo, 21×31: **PROFESOR FRANCISZEK KACZMAREK | 24.XII.1928-2.VI.2015** || Współtwórca fizyki laserów w Polsce. Lider grup badawczych, które skonstruowały i uruchomiły pierwsze w | Poznaniu lasery: podczerwony laser helowo-neonowy (3.X.1963) i impulsowy laser rubinowy (5.XII.1963), a | także pierwsze w Polsce lasery: czerwony laser helowo-neonowy (1964), laser na centrach barwnych w | kryształach fluorku litu (1978) i laser stechiometryczny na pięciopierwianku prazeodymu (1979). Samodzielny | konstruktor pierwszego w Polsce zielonego lasera światłowodowego wzbudzanego wiązką podczerwoną | (1999). Współinicjator doświadczalnych badań naukowych z wykorzystaniem laserów w dziedzinach optyki | nieliniowej, fizyki plazmy i spektroskopii w Polsce. || Wychowawca licznej kadry naukowej dla Wydziału Fizyki UAM oraz innych uczelni w Polsce. Promotor 18 | doktorów z tematyki laserowej, z których pięciu uzyskało później tytuł profesorski. Promotor doktoratu | honorowego UAM dla prof. Javiera Solany, byłego sekretarza generalnego NATO. Autor książek o laserach i | fizyce z nimi związanej, w tym popularnego *Wstępu do fizyki laserów* – po jego drugie, znacznie rozszerzone | wydanie (1986) sięgają kolejne pokolenia fizyków zajmujących się laserami. || Prorektor UAM w gabinecie Rektora prof. Janusza Ziółkowskiego (1.IX.1981-31.I.1982) oraz Rektor UAM | (1.IX.1984-30.XI.1985). Wieloletni, aktywny członek gremiów pozauniwersyteckich m.in. Zarządu | Głównego Polskiego Towarzystwa Fizycznego, Komitetu Fizyki Polskiej Akademii Nauk, Centralnej Komisji | do spraw Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych, Sekcji Fizyki Komitetu Badań Naukowych, Advisory Board | on Physics Education Europejskiego Towarzystwa Fizycznego oraz Committee on Physics Education | Międzynarodowej Unii Fizyki Czystej i Stosowanej. || Wielokrotnie wyróżniony i odznaczony m.in. Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Medalem Mariana | Smoluchowskiego [s] i honorowym członkostwem Polskiego Towarzystwa Fizycznego, Złotym Medalem Zasługi | dla Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie, Medalem *Palmae Universitatis Studiorum Posnaniensis*, | Krzyżami Kawalerskim i Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz Złotym Krzyżem Zasługi.

Nad tablicą portret Profesora: tworzywo, 46×31 (fot. 2 i fot. 3).

1

2

3

Wojciech Szczęsny KACZMAREK

Fizyk, docent w latach 2003-2008.

Urodził się 24 III 1942 r. w Luboniu koło Poznania. Studiował fizykę na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii. Po uzyskaniu magisterium pracował jako asystent w Akademii Rolniczej w Poznaniu (1966-1967), a następnie podjął studia doktoranckie w Instytucie Fizyki UAM (1967-1970). Odbił staże naukowe w Kijowie, Rydze i Pławdiwie. Od 1970 r. pracował w Instytucie Fizyki na stanowisku starszego asystenta. Po uzyskaniu doktoratu w 1974 r. był adiunktem w Zakładzie Fizyki Ogólnej na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UAM, a następnie w Zakładzie Nauczania Eksperymentu Fizycznego. W 1990 r. habilitował się na UAM na podstawie rozprawy *Funkcja dielektryczna i ładunek efektywny jonów w ferroelektrykach niewłaściwych na przykładzie β -molibdenianu gadolinu*. Habilitacja została zatwierdzona w 2003 r.

W pracy naukowej zajmował się zagadnieniami dynamiki i przejść fazowych w ciałach stałych. W 1980 r. odbył sześciotygodniowy staż w Instytucie Wysokich Temperatur Francuskiej Akademii Nauk w Orleanie. W latach 1987-1988 pracował na stanowisku profesora I klasy na Uniwersytecie Paris Nord w Paryżu.

W 1980 r. był jednym z członków założycieli NSZZ „Solidarność” na UAM, członkiem Komisji Zakładowej oraz przewodniczył Komisji Socjalnej. Brał udział w odnowieniu Związku na uczelni pod koniec lat 80., a od 1989 do 1990 r. pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” UAM. Od 1992 r. był członkiem polskiej delegacji do Rady Europy w Strasburgu.

W latach 1990-2002 zasiadał w Radzie Miasta Poznania, sprawując przez dwie kadencje od 1990 do 1998 r. urząd prezydenta miasta. Był współtwórcą i w latach 1991-1999 prezesem reaktywowanego po wojnie Związku Miast Polskich i jako prezes Związku reprezentował miasta w różnych organizacjach i gremiach przedstawicielskich za granicą.

Był członkiem Izby Władz Lokalnych w Kongresie Władz Lokalnych i Regionalnych Europy (CLRAE) przy Radzie Europy i przewodniczącym delegacji polskiej do CLRAE. Brał też początkowo udział w pracach Rady Gmin i Regionów Europy (CEMR), doprowadzając do członkostwa Związku Miast Polskich w tej organizacji, będącej europejską sekcją Światowej Unii Władz Lokalnych (IULA). Był członkiem Komitetu Naukowego francuskiego Instytutu Zarządzania Komunalnego w Paryżu (w 1997 r.).

Działał też w regionalnej sieci koordynacyjnej Związku Banków Polskich. Z Jego inicjatywy powstała Komisja Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego. W latach 2000-2003 pełnił funkcję konsula generalnego RP w Paryżu. Zmarł 26 V 2009 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: Wojciech Szczęsny Kaczmarek, Archiwum UAM, sygn. 1124/115, 1192/71; E.R. Dabertowa, *Wojciech Szczęsny Kaczmarek. Prezydent miasta Poznania czasów przełomu (1990-1998)*, KMP 2016, nr 2, s. 63-74.

1. POMNIK: granit strzegomski, monument dwuelementowy, każdy o wys. 258 i wym. podstawy 58×55; Cmentarz Zasłużonych Wielkopolan, Wzgórze Świętego Wojciecha (proj. Łukasz Trusewicz, odst. 3 III 2011 r.). Na 1. obelisku medalion: metal, średnica 30, z wizerunkiem Prezydenta oraz napis: **PAMIĘCI | WOJCIECHA SZCZĘSNEGO | KACZMARKA | 1942-2009**, poniżej: **CO TRZEBA BYŁO POWIEDZIEĆ, | POWIEDZIAŁEM | JAK TRZEBA BYŁO REAGOWAĆ, | REAGOWAŁEM | GDY TRZEBA BYŁO COŚ ROBIĆ, | ROBIŁEM**

Na 2. obelisku wizerunek herbu Poznania: metal, 27×19, pod nim napis: **PREZYDENT MIASTA | POZNANIA | 1990-1998**, poniżej wizerunek herbu Związku Miast Polskich: metal, 20×20, pod nim napis: **INICJATOR ODRODZENIA | I PREZES ZWIĄZKU | MIAST POLSKICH || WIELKOPOLANIN | EUROPEJCZYK** (fot. 1).

Na murku znajdującym się w obrębie pomnika tabliczka z nazwami fundatorów pomnika oraz tabliczka: metal, 21×30: **WZNIESIONO Z INICJATYWY | FUNDACJI ROZWOJU MIASTA POZNANIA | W ROKU 2011 | AUTOR ŁUKASZ TRUSEWICZ**

2. **SALA** im. Wojciecha Szczęsnego Kaczmarka, Urząd Miasta Poznania, plac Kolegiacki 17. Przy wejściu do sali **tablica**: metal, 88 × 62 (odlew pracownia artystyczna Barbary i Juliusza Kwiecińskich BRAŻART s.c., nad. i odst. 8 VI 2010 r.): **SALA SESYJNA | IMIENIA | WOJCIECHA SZCZĘSNEGO KACZMARKA | | WOJCIECH SZCZĘSNY KACZMAREK (*1942 †2009) DR HAB. FIZYKI | JEDEN Z ZAŁOŻYCIELI „SOLIDARNOŚCI” NA UNIWERSYTECIE IM. | ADAMA MICKIEWICZA. PO ODRODZENIU SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO | W POLSCE PIERWSZY PREZYDENT MIASTA POZNANIA (1990-1998) | I PIERWSZY PREZES ZWIĄZKU MIAST POLSKICH | KONSUL GENERALNY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W PARYŻU. | ODZNACZONY KRZYŻEM KOMANDORSKIM ORDERU ODRODZENIA POLSKI | ORDEREM KAWALERA LEGII HONOROWEJ. [S] KRZYŻEM OFICERSKIM ORDERU | ZASŁUGI REPUBLIKI WĘGERSKIEJ]. [S] Nad inskrypcją płaskorzeźbiony portret Prezydenta: 30 × 26. Z boku, u dołu tablicy wryte napisy: **K. JAKUBIK** oraz: **ODL. B. J. KWIECIŃSKI PLESZEW 2010** (fot. 2 i fot. 3).**

Stanisław KALANDYK

Fizyk, profesor w latach 1922-1940.

Urodził się 24 XI 1885 r. w Kamieńcu Podolskim (obecnie Ukraina). Studia na Wydziale Matematyczno-Fizycznym Uniwersytetu Kijowskiego św. Włodzimierza ukończył w 1908 r. i w Zakładzie Fizyki rozpoczął pracę jako asystent. W 1911 r. habilitował się i po uzyskaniu docentury wyjechał za granicę na dalsze studia do Lipska, Cambridge i Manchesteru. Po powrocie do Kijowa w 1914 r. wykładał fizykę na Uniwersytecie Kijowskim.

W latach 1917-1919 kierował Katedrą Fizyki Doświadczalnej w Polskim Kolegium Uniwersyteckim w Kijowie. Po jego rozwiązaniu nie przyjął powołania na Katedrę Fizyki w Uniwersytecie Taurydzkim w Symferopolu na Krymie. W 1918 r. objął natomiast powierzoną Mu przez Uniwersytet Kijowski Katedrę Fizyki.

W 1921 r. jako zastępca profesora objął Katedrę Fizyki Lekarskiej na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego. Zorganizował wzorcową placówkę naukowo-dydaktyczną. W 1922 r. został mianowany profesorem zwyczajnym. Wykładał także fizykę na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP oraz w Studium Wychowania Fizycznego utworzonym przy Wydziale Lekarskim. Był dziekanem Wydziału Lekarskiego w roku akademickim 1939/1940.

Zainteresowania badawcze Profesora koncentrowały się wokół fizyki lekarskiej, ale zajmował się również zagadnieniami jonizacji w płomieniu i w eksplozjach oraz emisjami termojądrowymi metali w atmosferze gazów. Staże, które po habilitacji odbył w angielskich ośrodkach badawczych, kierowanych przez fizyków noblistów: Josepha J. Thomsona i Ernesta Rutherforda zapewniły Mu międzynarodową pozycję naukową. W Jego Zakładzie prowadzono pionierskie w skali światowej badania nad hałasem. Opublikował pierwsze podręczniki fizyki dla lekarzy oraz biologów: *Wykłady fizyki dla studentów medyków* (1927) i *Podręcznik fizyki dla medyków i biologów* (1934). Członek PTPN (od 1922) oraz Polskiego Towarzystwa Fizycznego.

Po aresztowaniu przez gestapo, został osadzony w Forcie VII w Poznaniu i zamordowany 28 I 1940 r. Prochy Profesora prawdopodobnie znajdują się w zbiorowej mogile w Wielkopolskim Parku Narodowym (Nadleśnictwo Wypalanki), w lesie Dębienko k. Stęszewa.

Bibl.: *Nauka w Wielkopolsce. Przeszłość i teraźniejszość. Studia i materiały*, pod red. G. Labudy, przy współudź. W. Jakóbczyka i S. Weymana, Poznań 1973, passim; A. Pilawski, *Kalandyk Stanisław (1885-1940)*, PSB, t. 11, Wrocław – Warszawa – Kraków 1962-1964, s. 432-433; A. Wrzosek, *Wspomnienie pośmiertne. Śp. Profesor Stanisław Kalandyk*, *Nowiny Lekarskie*, R. 54, 1947, z. 2, s. 23-26.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 6. płycie: **STANISŁAW KALANDYK**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **STANISŁAW | KALANDYK | PROFESOR UNIW. POZN. | 1885-1940 | POZNAŃ FORT VII** (fot. 1).

1

c) Metal; wspólne upamiętnienie wieloelementowe z listą ofiar; Wielkopolskie Muzeum Niepodległości w Poznaniu, kazamaty Fortu VII, bunkier 17, aleja Polska. Upamiętnienie składa się z 8 płyt o wym. 60×88, przedzielonych listwami z motywem roślinnym: o wym. 60×6 – umieszczonych na ścianie po lewej stronie wewnątrz bunkra. Na 1. płycie, u góry napis: **ZAMĘCZENI I ZAMORDOWANI | W OBOZIE KARNO-ŚLED CZYM | FORT VII W POZNANIU | W LATACH 1939-1944**; pod nim nazwiska ofiar ułożone alfabetycznie w obrębie lat, w trzech kolumnach. Na 4. płycie, w 1. kolumnie: **STANISŁAW KALANDYK** (fot. 2 i fot. 3).

2

3

d) Metal, 79×58; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10, westybul (odst. 3 III 1975 r.)⁶⁷: **STANISŁAW KALANDYK | 1885-1940 | PROFESOR FIZYKI | KIEROWNIK ZAKŁADU FIZYKI | WYDZIAŁU LEKARSKIEGO U.P. | 1921-1939 | DZIEKAN WYDZIAŁU LEKARSKIEGO | 1939 | WIĘZIONY PRZEZ NIEMCÓW | W FORCIE VII I ZAMORDOWANY | 28 STYCZNIA 1940 || CZĘŚĆ JEGO PAMIĘCI**
Po prawej stronie przymocowany do tablicy metalowy wazon (fot. 4).

e) Kamień, 52×62, na głazie: wys. 93, obwód 335, cokół 35×98×75; wspólne upamiętnienie Polaków zamordowanych w czasie II wojny światowej, m.in. w Forcie VII w Poznaniu; Miejsce Pamięci Narodowej, Nadleśnictwo Wypalanki, las Dębienko k. Stęszewa: **MIEJSCE UŚWIĘCONE | MĘCZEŃSKĄ KRWIĄ POLAKÓW | POMORDOWANYCH | PRZEZ HITLEROWCÓW | W LATACH OKUPACJI | 1939 | 1945** (fot. 5).

⁶⁷ Inną datę odsłonięcia tablicy – rok 1980, z okazji 40. rocznicy śmierci Profesora, podaje A. Kijas w: *Polacy w Rosji od XVII wieku do 1917 roku. Słownik biograficzny*, Warszawa – Poznań 2000, s. 140.

4

5

– Na terenie Miejsca Pamięci również tablica informacyjna: drewno, 112 ×133: **MIEJSCE UŚWIĘCONE | MĘCZEŃSTWEM WIELKOPOLAN** || W tym miejscu spoczywa około 2000 Polaków pomordowanych | w czasie II wojny światowej. Na terenie lasów obecnego obwodu | ochronnego Wypalanki hitlerowcy dokonywali masowych egzekucji, głównie wśród polskiej inteligencji, działaczy społecznych | i powstańców wielkopolskich. Grzebano tu także ofiary pomordowane w osławionym Forcie VII, w obozie w Żabikowie oraz | w szpitalu psychiatrycznym w Kościanie. Wśród pomordowanych | znajdują się profesorowie Uniwersytetu Poznańskiego – | **Stanisław Pawłowski** rozstrzelany w Forcie VII 6 stycznia 1940 r. | oraz **Stanisław Kalandyk**. Prawdopodobnie rozstrzelano tu także | 7 lipca 1942 roku członków Delegatury Rządu z byłym wojewodą | poznańskim Adolfem Bnińskim. W celu zatarcia śladów zbrodni | specjalne oddziały niemieckie przystąpiły jesienią 1944 roku do | odkopywania i palenia zwłok, czego jednak nie zdołały ukończyć. | Jeszcze w styczniu 1945 roku pochowano tu 1260 ofiar obozu | w Żabikowie. Po wyzwoleniu odszukano i przebadano mogiły, | a 19 maja 1946 roku odbył się manifestacyjny pogrzeb szczątków | ofiar, które złożono w obecnym miejscu. (fot. 6).

Zob. też. S. Pawłowski.

6

f) Upamiętniająca złożenie ziemi z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Bajoński.

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zestaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

Adam Ferdynand KARWOWSKI

Lekarz dermatolog, wenerolog, profesor w latach 1923-1933.

Urodził się 22 III 1873 r. w Ostrowie Wielkopolskim. Studia medyczne odbył w Würzburgu, Lipsku, Fryburgu, Monachium, Berlinie oraz Innsbrucku. Doktoryzował się w 1895 r. we Fryburgu Bryzgowijskim. Studia specjalistyczne z zakresu dermatologii i wenerologii kontynuował w klinikach Wrocławia, Berlina, Fryburga i Paryża.

Po przybyciu do Poznania w 1900 r. uruchomił prywatną praktykę lekarską. Organizował kursy higieny dla siostr benedyktynek samarytanek oraz szkolenia dla siostr Czerwonego Krzyża. Zorganizował bezpłatną lecznicę i poradnię chorób wenerycznych.

Podczas I wojny światowej służył jako lekarz w armii niemieckiej. W czasie Powstania Wielkopolskiego, w stopniu majora wojsk powstańczych, pracował w Szpitalu Głównym przy ul. Królewskiej w Poznaniu, gdzie zajmował się sprawami organizacji szpitala i prowadził szkolenia sanitarne. Po zakończeniu Powstania pozostał w służbie czynnej. W latach 1919-1921 zarządzał wojskowym szpitalem wenerologicznym w Poznaniu, pełniąc jednocześnie obowiązki ordynatora oddziału skórno-ginekologicznego w poznańskim Szpitalu Miejskim, w którym pracował od 1900 r. W 1922 r. awansował do stopnia pułkownika.

W 1921 r. powierzono Mu prowadzenie wykładów z zakresu dermatologii i wenerologii na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego i organizację uniwersyteckiej Kliniki Dermatologicznej w Szpitalu Miejskim. W 1922 r. uzyskał habilitację z dermatologii i wenerologii na podstawie pracy *O mało dotąd znanych naskórkowych jamkach obrączkowych powstałych z objawami rumienia*, która została wydana w 1923 r. Od 1923 r. jako profesor nadzwyczajny kierował Katedrą Chorób Skórnych i Wenerycznych na Wydziale Lekarskim UP i pełnił jednocześnie obowiązki dyrektora Kliniki Dermatologicznej.

Był autorem prac naukowych z zakresu patologii i terapii chorób skórnych i wenerycznych oraz publikacji o problematyce medyczno-społecznej. Aktywnie uczestniczył w życiu społecznym. Był współzałożycielem Towarzystwa Higienicznego (później przemianowanego na Towarzystwo Eugeniczne), założycielem Towarzystwa ku Zwalczeniu Chorób Płciowych, założycielem i prezesem Związku Lekarzy Zachodniej Polski, współtwórcą Związku Lekarzy Państwa Polskiego oraz Związku Lekarzy Słowiańskich i Związku Dermatologów Słowiańskich.

Członek PTPN (od 1897), wiceprzewodniczący (1921-1925) i przewodniczący (1925-1929) jego Wydziału Lekarskiego. W latach 1928-1929 kierował redakcją „Nowin Lekarskich”. Zmarł 13 IX 1933 r. w Poznaniu podczas zorganizowanego z Jego inicjatywy XIV Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich wraz z IV Zjazdem Lekarzy Słowiańskich. Spoczął na ówczesnym cmentarzu parafii pw. św. Marcina. W czasie II wojny światowej Jego szczątki przeniesiono na cmentarz parafii pw. Zmartwychwstania Pańskiego na Dębcu. Obecnie spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: P. Gantkowski, *Prof. dr. Adam Karwowski jako człowiek, jako lekarz, obywatel i uczonek*, Nowiny Lekarskie, R. 46, 1934, z. 7, s. 193-201; A. Karwowski, *Wielkopolska gałąź rodziny Karwowskich*, KMP 2007, nr 4, s. 242-247; A. Magowska, *Karwowski Adam Ferdynand, prof. dr hab. – dermatolog, wenerolog*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 243-245; A. Straszynski, *Karwowski Adam Ferdynand (1873-1933)*, PSB, t. 12, Wrocław – Warszawa – Kraków 1966-1967, s. 159-160; J. Rosner, *Życie i dzieło profesora dra Adama Karwowskiego*, w: *Wkład lekarzy i farmaceutów wielkopolskich do rozwoju nauk medycznych. Materiały sesji naukowej, Poznań, 14 grudnia 1973 r.*, red. nauk. M. Stański, współpr. red. B. Wolnikowa, Warszawa – Poznań 1975, s. 84-91.

1. TABLICA: metal, 43×31; Katedra i Klinika Dermatologii, Szpital Kliniczny im. Heliodora Święcickiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. S. Przybyszewskiego 49; pierwotnie, po odsłonięciu w 1973 r., wisiała w Szpitalu Miejskim im. Józefa Strusia, ul. Szkolna 8/12: [TU PRACOWAŁ | PROF. DR ADAM KARWOWSKI | 1873-1933 | WSPÓŁZAŁOŻYCIEL | UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO, | PIERWSZY KIEROWNIK | KLINIKI DERMATOLOGICZNEJ | UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO](#) (fot. 1).

1

2. BUDYNEK: Dom Lekarski im. Adama Karwowskiego, siedziba Okręgu Wielkopolskiego Związku Lekarzy Państwa Polskiego, ul. Skarbowa 9 (dziś ul. S. Taczaka). Na elewacji wisiała **tablica** (odst. 18 II 1934 r., obecnie nieistniejąca): **Dom Lekarski | im. Prof. Dra | Adama Karwowskiego**
Tekst inskrypcji z fotografii za: „Ilustracja Polska” z dn. 25 II 1934 r., R. VII, nr 8, s. 2 (fot. 2).

2

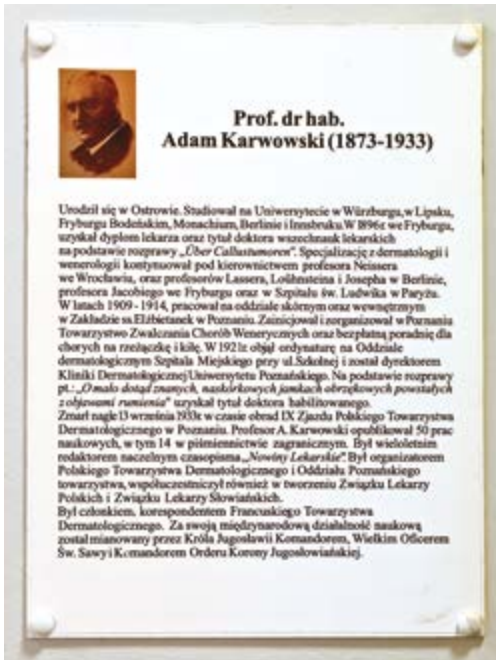
Fot. za: Ilustracja Polska

3. SALA im. prof. Adama Karwowskiego, Oddział Chirurgii Ogólnej i Transplantacyjnej, Szpital Kliniczny im. Heliodora Świącickiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. S. Przybyszewskiego 49.

Przy wejściu do sali **tablica** z portretem Profesora: tworzywo 40×30: **Prof. dr hab. | Adam Karwowski (1873-1933) | | Urodził się w Ostrowie [s]. Studiował na Uniwersytecie w Würzburgu, w Lipsku, | Fryburgu Bodeńskim, Monachium, Berlinie i Innsbrucku. W 1896 r. [s] we Fryburgu, | uzyskał dyplom lekarza oraz tytuł doktora wszech nauk [s] lekarskich | na podstawie rozprawy „Über Callustumoren”. Specjalizację z dermatologii i | wenerologii kontynuował pod kierownictwem profesora Neissera | we Wrocławiu, oraz profesorów Lassera, Löhnsteina i Josepha w Berlinie, | profesora Jacobiego we Fryburgu oraz w Szpitalu św. Ludwika w Paryżu. | W latach 1909-1914, pracował na oddziale skórny oraz wewnętrznym | w Zakładzie ss. Elżbietanek w Poznaniu. Zainicjował i zorganizował w Poznaniu | Towarzystwo Zwalczenia Chorób Wenerycznych oraz bezpłatną poradnię dla | chorych na rzeżączkę i kiłę. W 1921 r. objął ordynaturę na Oddziale | dermatologicznym Szpitala Miejskiego przy ul. Szkolnej i został dyrektorem | Kliniki Dermatologicznej Uniwersytetu Poznańskiego. Na podstawie rozprawy | pt.: „O mało dotąd znanych, naskórkowych jamkach obrzękowych [s] powstałych | z objawami rumienia” uzyskał tytuł doktora habilitowanego. | Zmarł nagle 13 września 1933 r. w czasie obrad IX Zjazdu Polskiego Towarzy-**

stwa | Dermatologicznego w Poznaniu. Profesor A. Karwowski opublikował 50 prac | naukowych, w tym 14 w piśmiennictwie zagranicznym. Był wieloletnim | redaktorem naczelnym czasopisma „*Nowiny Lekarskie*”. Był organizatorem | Polskiego Towarzystwa Dermatologicznego i Oddziału Poznańskiego | towarzystwa, współuczestniczył również w tworzeniu Związku Lekarzy | Polskich i Związku Lekarzy Słowiańskich. | Był członkiem, korespondentem Francuskiego Towarzystwa | Dermatologicznego. Za swoją międzynarodową działalność naukową | został mianowany przez Króla Jugosławii Komandorem, Wielkim Oficerem | Św. Sawy i Komandorem Orderu Korony Jugosłowiańskiej. (fot. 3).

– Na drzwiach tabliczka informacyjna: tworzywo 15×30: SALA | im. prof. dr [s] hab. | Adama Karwowskiego; nad nią tabliczka informacyjna: SALA ĆWICZEŃ | 2 (fot. 4).

3

4

Prawnik, profesor w latach 1920-1958, rektor w latach 1929-1931.

Urodził się 23 II 1874 r. w Warszawie. Studia prawnicze odbył na Uniwersytecie Warszawskim. W 1904 r. obronił pracę doktorską na UJ. W latach 1912-1919 był profesorem zwyczajnym nauk społecznych w Akademii Rolniczej w Dublanach. Po wybuchu I wojny światowej zarządzał majątkiem Akademii. W 1919 r. objął stanowisko szefa sekcji administracyjnej w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych RP. Pod Jego kierownictwem przygotowywane były projekty ustaw dotyczących m.in. inkorporacji byłej dzielnicy pruskiej i organizacji władz administracyjnych.

Uczestniczył w pracach organizacyjnych powstającego Uniwersytetu Poznańskiego, m.in. był autorem jego statutu. 1 I 1920 r. jako profesor zwyczajny objął Katedrę Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UP. Odtąd pracę naukową i dydaktyczną łączył z działalnością polityczną i państwową. W latach 1922-1927 zasiadał w Senacie RP, był członkiem Rady Oszczędnościowej (1924), Rady Archiwalnej przy Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (1925-1935) oraz sędzią Trybunału Kompetencyjnego (1935-1939). Pełnił zaszczytne funkcje na UP: był dziekanem Wydziału Prawno-Ekonomicznego (1920/1921 i 1933-1936), rektorem (1929-1931) i prorektorem (1931/1932). Był też wybrany na prodziekana na rok akademicki 1939/1940. W 1939 r. został wysiedlony przez Niemców do Limanowej. W czasie okupacji niemieckiej wykładał prawo administracyjne na konspiracyjnym Uniwersytecie Warszawskim i tajnym UZZ.

W 1945 r. jako prodziekan kierował odtworzeniem Wydziału Prawno-Ekonomicznego i uczestniczył w odbudowie Uniwersytetu Poznańskiego. Oprócz konwersatorium na Wydziale Prawno-Ekonomicznym zorganizował i prowadził od 1945 do 1947 r. wyższe seminarium z prawa publicznego dla asystentów, doktorantów i wyższych urzędników administracyjnych. W 1947 r. został przeniesiony w stan spoczynku za poglądy polityczne i w związku z aresztowaniem syna – Stanisława Józefa za działalność opozycyjną. Przywrócono Go do pracy na Uniwersytecie po „odwilży” 1956.

Wykładał również administrację służby zdrowia na Wydziale Farmaceutycznym UP i prawo administracyjne w Akademii Handlowej w Poznaniu. Był organizatorem Sekcji Prawnej w Instytucie Zachodnim, która na zlecenie Ministerstwa Ziem Odzyskanych

opracowała projekty kilku ustaw, dotyczących m.in. statusu prawnego osób zapisanych przez niemieckiego okupanta na tzw. listę narodową oraz uwłaszczenia osób przesiedlonych na Ziemię Odzyskane. Był autorem pierwszego w Polsce podręcznika prawa administracyjnego *Polskie prawo administracyjne. Pojęcia i instytucje zasadnicze* (I wyd. konspiracyjne 1943).

Członek PTPN od 1920 r. Zmarł 17 XI 1958 r. w Krosinku. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Mikołaja w Mosinie.

Bibl.: Z. Janowicz, *Kasznica Stanisław Wincenty Antoni (1874-1958)*, PSB, t. 12, Wrocław – Warszawa – Kraków 1966-1967, s. 206-208; tenże, *Stanisław Kasznica (1874-1958)*, *Analecta. Studia i materiały z dziejów nauki*, R. 4, 1995, z. 1 (7), s. 175-184; J.W. Ochmański, *Stanisław Kasznica 1 IX 1929-31 VIII 1931*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 75-82.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie Rektorów Uniwersytetu Poznańskiego – Korporantów; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. S. Dąbrowski.

b) Kamień, 160×75; kościół OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20 (odst. 8 VI 2013 r.): **PAMIĘCI | PRYMASA POLSKI | KARD. AUGUSTA HLONDA⁶⁸ | 1881-1948 | SENATORA II RP | PROF. STANISŁAWA KASZNICY | 1874-1958 | | WIELKICH PROMOTORÓW | POWROTU DOMINIKANÓW | DO POZNANIA | I OBJĘCIA PRZEZ NICH POSŁUGI | W ŚRODOWISKU AKADEMICKIM | W 75 ROCZNICĘ | ISTNIENIA DUSZPASTERSTWA AKADEMICKIEGO | Z WDZIĘCZNOŚCIĄ | STUDENCI, ABSOLWENCI, WYCHOWANKOWIE | I BRACIA DOMINIKANIE** (fot. 1).

c) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; kruchtawki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

⁶⁸ August Hlond SDB, ur. 5 VII 1881 r. w Brzeczkwicach (obecnie dzielnica Mysłowic), zmarł 22 X 1948 r. w Warszawie, arcybiskup gnieźnieńsko-poznański od 24 VI 1926 r., prymas Polski, od 1927 r. kardynał, doktor *honoris causa* KUL (zob. S. Kosiński, *Hlond August SDB, kard.*, *Encyklopedia Katolicka*, t. 6, Lublin 1993, kol. 1088-1090).

PAMIECI

PRYMASA POLSKI
KARD. AUGUSTA HLONDA
1881-1948

SENATORA II RP
PROF. STANISŁAWA KASZNICY
1874-1958

WIELKICH PROMOTORÓW
POWROTU DOMINIKANÓW
DO POZNANIA
I OBJĘCIA PRZEZ NICH POSŁUGI
W ŚRODOWISKU AKADEMICKIM
W 75 ROCZNICE
ISTNIENIA DUSZPASTERSTWA AKADEMICKIEGO
Z WDZIECZNOŚCIĄ

STUDENCI, ABSOLWENCI, WYCHOWANKOWIE
I BRACIA DOMINIKANIE

Stanisław KIELICH

Fizyk, profesor w latach 1971-1993.

Urodził się 10 XI 1925 r. w Czempiniu. W 1950 r. rozpoczął studia fizyczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. Po ich ukończeniu, w 1955 r. rozpoczął pracę, najpierw jako asystent, a następnie jako adiunkt (1959-1962) w Zakładzie Dielektryków Instytutu Fizyki PAN w Poznaniu. W 1961 r. uzyskał stopień doktora nauk fizycznych i objął kierownictwo Pracowni Dielektryków Instytutu Fizyki PAN (1962). Po habilitacji w 1964 r. na Wydziale Matematyki Fizyki i Chemii UAM powołany został na stanowisko docenta. Od 1966 do 1969 r. kierował utworzoną przez siebie Katedrą Fizyki Molekularnej. Następnie pełnił obowiązki dyrektora nowo powstałego Instytutu Fizyki UAM (do 1975). W 1973 r. utworzył w nim Zakład Optyki Nieliniowej, którym kierował do 1993 r.

W roku akademickim 1970/1971 prowadził wykłady i seminaria z optyki nieliniowej na Uniwersytecie w Bordeaux (Francja), gdzie prowadził też badania naukowe z zakresu spektroskopii wielofotonowej. W 1971 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1976 r. został profesorem zwyczajnym.

Sformułował teoretyczne podstawy zjawiska nieliniowego rozpraszania światła, potwierdzone w 1965 r. odkryciami uczonych amerykańskich. W 1969 r. rozpoczął współpracę z instytucjami naukowymi Le Centre de Recherche Paul Pascal oraz Le Centre National de la Recherche Scientifique we Francji. Był współtwórcą nowej dziedziny fizyki – optyki nieliniowej.

Autor i współautor kilkuset prac naukowych z zakresu fizyki statyczno-molekularnej oraz optyki nieliniowej i kwantowej, które zyskały znaczącą pozycję w nauce światowej. Napisał podręcznik *Podstawy optyki nieliniowej* (1973), był współautorem *Laser Physics and Molecular Nonlinear Optics* (1996) oraz redaktorem trzutomowego dzieła *Modern Nonlinear Optics* (1993).

Członek korespondent PAN (od 1983), PTPN (od 1962), Polskiego Towarzystwa Fizycznego, Towarzystwa Biofizycznego, European Physical Society oraz członek komitetów redakcyjnych specjalistycznych czasopism naukowych. Był też członkiem m.in. Rady Naukowo-Programowej Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej, Zespołu Dydaktyczno-Wychowawczego Fizyki i Astronomii w Ministerstwie Nauki,

Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Zmarł 15 X 1993 r. w Poznaniu. Spoczywa w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: M. Boksa, *Profesor Stanisław Kielich (1925-1993). Syn czempieńskiego szewca*, Kronika Wielkopolski 2019, nr 1 (169), s. 38-55; Z.B. Kępiński, *Rozmowa z Profesorem dr. hab. Stanisławem Kielichem, dyrektorem Instytutu Fizyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, Nurt 1973, nr 1, s. 7-10; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 79-83; A. Śródka, *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. II: H-Ł, Warszawa 1995, s. 189-191.

1. SALA im. prof. Stanisława Kielicha, Collegium Physicum, Wydział Fizyki UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 2 (nad. 17 I 2014 r.). Nad wejściem do sali **tablica**: tworzywo z ramą aluminiową 40×150: **Audytorium | im. Profesora | Stanisława Kielicha** (fot. 1).

– Przy drzwiach tablica informacyjna pod szkłem: 40×30: **Prof. dr hab. Stanisław Kielich | (1925-1993) | Profesor dr hab. Stanisław Kielich urodził się 10 listopada 1925 roku w Czempiniu. | W 1955 roku ukończył studia fizyczne i został asystentem Profesora Piekary. [W] 1962 [s] | roku uzyskał stopień doktora nauk fizycznych, a dwa [s] lata później stopień doktora | habilitowanego. W roku 1971 został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w | 1976 profesorem zwyczajnym. Od 1983 roku był członkiem korespondentem Polskiej | Akademii Nauk. | Od 1966 do 1969 roku Profesor Kielich był kierownikiem zorganizowanej przez | siebie Katedry Fizyki Molekularnej, a w latach 1969-1975 dyrektorem Instytutu Fizyki. | Od 1973 do 1993 roku był kierownikiem Zakładu Optyki Nieliniowej. W latach 1970- | 1971 Profesor Kielich był „professeur associe” Uniwersytetu w Bordeaux we Francji, | gdzie prowadził wykłady dla słuchaczy studium doktoranckiego. | Profesor dr hab. Stanisław Kielich był wybitnym uczonym, światowej sławy auto- | rytetem w dziedzinie optyki nieliniowej, twórcą poznańskiej szkoły optyki nieliniowej. | Jego prekursorskie prace teoretyczne z optyki nieliniowej w wielu przypadkach były | impulsem do podejmowania badań eksperymentalnych w różnych ośrodkach na świe- | cie. Prace teoretyczne dotyczące wielofotonowego rozpraszania światła przez atomy | i cząsteczki doczekały się eksperymentalnego potwierdzenia przez fizyków amery- |kańskich, którzy w 1965 roku zmierzli trójfotonowe rozpraszanie rejlajowskie oraz | ramanowskie, co dało podstawy nieliniowej spektroskopii molekularnej. W 1971 roku | Profesor Kielich, wspólnie z fizykami francuskimi z Bordeaux, odkrył kooperatywne | rozpraszanie trójfotonowe, które teoretycznie przewidział 4 lata wcześniej. W tym też | roku, w laboratorium Profesora Fabielińskiego w Moskwie została odkryta nieliniowa | aktywność optyczna, przewidziana wcześniej teoretycznie przez Profesora Kielicha. | Teoria wielofotonowego rozpraszania światła zostaje później rozszerzona na bada- | nia | spektralne widm oscylacyjnych i rotacyjnych (Profesor Kielich wraz z uczniami). W | latach 70. Profesor Kielich wraz z grupą uczniów podejmuje badania kwantowych | własności światła wytwarzanego w nieliniowych procesach optycznych. W Poznaniu | powstaje optyka kwantowa. | Profesor Kielich był autorem bądź współautorem około 300 publikacji naukowych. | Jego prace były szeroko znane w świecie i często cytowane. Niektóre z nich weszły do | klasyki optyki nieliniowej i są ciągle cytowane. Profesor Kielich był autorem książki | *Molekularna Optyka Nie-***

liniowa (PWN, Warszawa, 1977), której rozszerzona wersja | została wydana po rosyjsku (Nauka, Moskwa, 1981). Był także współautorem książki | *Laser-Molecule Interaction: Laser Physics and Molecular Nonlinear Optics* (współ- | nie z J.R. Lalanne i A. Ducasse) (Wiley, 1996) oraz redaktorem trzypięciotomowego wydania | *Modern Nonlinear Optics* (Wiley, 1993). | Za swoje osiągnięcia Profesor Kielich był wielokrotnie wyróżniany nagrodami mi- | nisterialnymi, w tym stopnia pierwszego. W 1969 roku otrzymał Nagrodę Miasta Po- | znania. Został odznaczony Medalem Edukacji Narodowej [s], Złotym Krzyżem Zasługi, | Krzyżem Kawalerskim (1976) oraz Krzyżem Oficerskim (1983) [s] Orderu Odrodzenia | Polski. Polskie Towarzystwo Fizyczne uhonorowało Profesora Kielicha swoim naj- | wyższym odznaczeniem – Medalem im. Mariana Smoluchowskiego (1993). | Profesor dr. [s] hab. Stanisław Kielich wypromował 25 doktorów, z których 3 ma | obecnie tytuł profesorski. Nad tablicą portret Profesora, pod pleksi: 40×30 (fot. 2).

1

2

2. SZKOŁA: Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Westerplatte w Czempiniu, Szkoła Filialna im. prof. Stanisława Kielicha w Borowie (nad. 25 IV 2018 r.). Wcześniej Gimnazjum im. prof. Stanisława Kielicha w Borowie (nad. 10 XI 2001 r.). Na elewacji tablica urzędowa: **SZKOŁA PODSTAWOWA | im. Bohaterów Westerplatte w Czempiniu | SZKOŁA FILIALNA | im. prof. Stanisława Kielicha w Borowie** (fot. 3).

– Wcześniejsza tablica urzędowa szkoły (obecnie eksponowana w szkole w Pokoju Patrona): **GIMNAZJUM | im. prof. Stanisława Kielicha | w BOROWIE** (fot. 4).

– W holu szkoły **instalacja** dwuelementowa:

1. płyta, z portretem Profesora: tworzywo i dibond, 202×144; u dołu napis: **PROF. STANISŁAW KIELICH | PATRON SZKOŁY**

2. płyta: tworzywo i dibond, 202×140; w górnej części wizerunek dwóch półotwartych stojących pionowo książek, poniżej napis: **GIMNAZJUM | IM. PROF. STANISŁAWA KIELICHA | W BOROWIE** || Prof. Stanisław Kielich urodził się 10 listopada 1925 roku w Czempiniu, zmarł | 15 października 1993 roku w Poznaniu. Był uznanym autorytetem w dziedzinie fizyki i twórcą | poznańskiej szkoły optyki nieliniowej. | W 1955 roku ukończył studia fizyczne i został asystentem profesora Arkadiusza | Piekary. Stopień doktora nauk fizycznych uzyskał w 1961 roku, a trzy lata później habilitację. | W 1971 roku otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1976 został profesorem | zwyczajnym. | Profesor Kielich był między innymi professeur associé Uniwersytetu w Bordeaux | we Francji, członkiem Polskiej Akademii Nauk, autorem około 300 publikacji z dziedziny | fizyki. Na zaproszenie Szwedzkiej Akademii Nauk opiniował kandydatury do Nagrody Nobla. | Wielki talent i niesamowita pracowitość sprawiły, że stał się znaczącą postacią | w świecie fizyki, także w wymiarze międzynarodowym. Jego prekursorskie prace teoretyczne | były często impulsem do podejmowania badań eksperymentalnych w różnych ośrodkach | na świecie. | Dorobek profesora był uhonorowany wieloma odznaczeniami, między innymi, | szczególnie cenionym w środowisku naukowym, Medalem Mariana Smoluchowskiego | wielkiego polskiego fizyka, którego idee Stanisław Kielich sam rozwijał. | 10 listopada 2001 roku profesor Stanisław Kielich został patronem Gimnazjum | w Borowie. Życie i praca naszego patrona są dowodem na to, że „Nie ma prawdziwej | wielkości bez prostoty, dobroci i prawdy”. (fot. 5).

5

–W Pokoju Patrona **instalacja** dwuelementowa: pleksi i dibond, 232×195:

1. płyta: „Co by było wśród zakresu, | Na którym ludzie rzućeni, | Bez światła, ciepła, magnesu | I elektrycznych promieni? | Co by było – zgadnąć łatwo: | Ciemno, zimno, chaos czyste. | Witaj więc, słoneczna dziatwo, | WIWAT Światło promieniste!” || Adam Mickiewicz; poniżej: Profesor Stanisław Kielich mówił: „Światło moim bogiem”. | Był mistrzem w badaniu światła. | To właśnie światło łączy Adama Mickiewicza – patrona UAM | i profesora Stanisława Kielicha – patrona Gimnazjum w Borowie. | Od 10.11.2001 r. | profesor Stanisław Kielich jest patronem naszej szkoły, | a od 17.01.2014 r. | także Auditorium Zachodniego Wydziału Fizyki | Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Pod inskrypcją, w płycie wnęka z medalem przyznany Profesorowi w 1969 r.:

Awers: na fakturowanym tle centralnie napis poziomo: **ZA OSIĄGNIĘCIA W DZIEDZINIE NAUKI | I TECHNIKI**

Rewers: wizerunek herbu miasta Poznania, nad nim wizerunek orła piastowskiego; w otoku napis: **NAGRODA MIASTA POZNANIA I WOJEWÓDZTWA POZNAŃSKIEGO** (fot. 6).

Nad wnąką napis: **Nagroda Miasta Poznania**

2. płyta, z wizerunkiem Profesora, u góry napis: **LIGHT AMPLIFICATION BY STIMULATED EMISSION OF RADIATION**⁶⁹ (fot. 7).

⁶⁹ Wzmocnienie światła przez wymuszoną emisję promieniowania.

6

7

– **Sztandar** szkoły:

Awers: na zielonym płacie wizerunek dwóch książek – na zamkniętej książce położona otwarta książka, na niej lupa i napis: **OPTYKA**; nad nimi napis poziomo: **GIMNAZJUM**, pod nimi: **im. prof. Stanisława Kielicha | w CZEMPINIU** (fot. 8).

Rewers: na czerwonym płacie Orzeł Biały (fot. 9).

8

9

– W szkole **medal**: brąz, średnica 90 mm; medal 50-lecia Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, wręczony Profesorowi za zasługi dla UAM (taki sam medal przechowywany jest w Archiwum PAN w Warszawie Oddział w Poznaniu, ul. S. Mielżyńskiego 27):

Awers: wizerunek fasady Auli UAM.

Rewers: centralnie napis: **UNIwersYTET | IM. ADAMA | MICKIEWICZA | W POZNANIU**, pod nim wizerunek herbu Poznania. Na górze wyryty napis: **PROF. DR | STANISŁAW KIELICH | 21.II.1972 r.**⁷⁰ (fot. 10).

10

3. MEDAL im. Mariana Smoluchowskiego; średnica 80 mm (nad. we wrześniu 1993 r. przez Polskie Towarzystwo Fizyczne); najwyższe wyróżnienie nadawane fizykom za zasługi dla rozwoju nauki polskiej i światowej; ze zbiorów Archiwum PAN w Warszawie Oddział w Poznaniu (Materiały Stanisława Kielicha, P III-109):

⁷⁰ Na rewersie medalu w zbiorach Archiwum PAN napis z błędem: PROF. SANISŁAW [s] KIELICH 21.II.1972 r.

Awers: po lewej stronie popiersie Mariana Smoluchowskiego na wprost, po prawej stronie napis: ME | DAL · | IM [s] · MA | RIANA | SMOLU | CHOW | SKIE | GO
 Rewers: centralnie wyryty napis: *Stanisławowi Kielichowi* | –1993–, powyżej napis: ZA · WY | BITNE, poniżej: OSIĄGNIĘ | CIA · NAU | KOWE; w otoku napis: · POLSKIE · TOWARZYSTWO · FIZYCZNE
 Medal sygnowany: DMW (fot. 11).

11

Fot. ze zbiorów Archiwum PAN w Warszawie Oddział w Poznaniu

Andrzej KIJOWSKI

Prawnik, profesor w latach 1989-2005.

Urodził się 5 IV 1945 r. w Głownie (pow. zgierski). W latach 1963-1968 studiował na Wydziale Prawa UAM. Po uzyskaniu dyplomu magisterskiego odbył asystenckie studia przygotowawcze. W 1969 r. został asystentem w Katedrze Prawa Pracy. W latach 1968-1970 odbył aplikację sędziowską w Sądzie Wojewódzkim w Poznaniu i zdał egzamin sędziowski. W latach 1970-1971 był starszym asystentem w Zakładzie Prawa Pracy na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. W 1972 r. uzyskał stopień doktora nauk prawnych na UMK w Toruniu. Jako stypendysta rządu Szwajcarii (1973-1974) prowadził wykłady z zakresu prawa pracy we Fryburgu i Zurychu.

W latach 1972-1979 był adiunktem, a po habilitacji w 1978 r., docentem w Katedrze Prawa Pracy na Wydziale Prawa i Administracji UAM. Był stypendystą Fundacji im. Alexandra Humboldta na Uniwersytecie w Bonn (1986-1987). Tytuł profesora nadzwyczajnego nauk prawnych otrzymał w 1989 r. W 2002 r. mianowany został profesorem zwyczajnym i objął kierownictwo Katedry Prawa Pracy i Prawa Socjalnego. W latach 1981-1984 był prodziekanem Wydziału Prawa i Administracji. Jednocześnie pełnił obowiązki doradcy prawnego trzech kolejnych rektorów. Od 1991 r. przewodniczył Zarządowi Fundacji UAM.

Jako docent pracował też w Zakładzie Historii i Organizacji Kultury Fizycznej w Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu (1983-1988) oraz prowadził zajęcia dydaktyczne w Wyższej Szkole Zarządzania i Bankowości w Poznaniu (1992-1993). W latach 1994-1996 był profesorem kontraktowym na Uniwersytecie Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą. W 1993 r. uczestniczył w Europejskim Kongresie Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego w Brukseli. W latach 1993-1995 był sędzią Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, a w 1995 r. powołany został na sędziego Sądu Najwyższego w Izbie Administracyjnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych.

Jego aktywność naukowa obejmowała zagadnienia związane z problematyką prawa pracy, prawa socjalnego, statusu prawnego niektórych grup pracowniczych, teorią źródeł prawa i ustawowych aktów wykonawczych. Brał udział w pracach rady programowej miesięcznika „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, zasiadał w redakcji miesięcznika związanego z Instytutem Nauk Prawnych PAN

„Orzecznictwo Sądów Polskich”. Działal w Sekcji Nauki Zarządu Głównego ZNP (1972-1976), był członkiem Komisji ds. Reformy Prawa Pracy dostosowującej prawo pracy do standardów Unii Europejskiej (1988-1999). Zasiadał także w Komisji ds. Kultury Fizycznej przy Prezydencie RP (1992-1995). Był członkiem założycielem Polskiego Towarzystwa Ubezpieczeń Społecznych i członkiem Societas Humboldtiana Polonorum. Pełnił również funkcję wiceprezesa Polskiego Towarzystwa Prawa Sportowego. Zmarł 4 IX 2005 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 1 Miłostowo.

Bibl.: Andrzej Kijowski, Archiwum UAM, sygn. 476/82, 1033/111.

DRZEWO PAMIĄTKOWE dąb bezszypułkowy, Ogród Botaniczny UAM, ul. H. Dąbrowskiego 165, Dział Dendrologii (posadzone 8 IX 2005 r.). Pod drzewem **tabliczka**: drewno, 21×42: **PAMIĘCI | PROFESORA | ANDRZEJA KIJOWSKIEGO | 5.04.1945-4.09.2005** (fot. 1 i fot. 2).

2

PAMIĘCI
PROFESORA
ANDRZEJA KIJOWSKIEGO
5.04.1945 – 4.09.2005

Edward KLICH

Językoznawca, sławista, profesor w latach 1929-1939.

Urodził się 2 II 1878 r. w Skałacie (obwód tarnopolski, obecnie Ukraina). W latach 1897-1905 studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim, początkowo fizykę i chemię, a od 1898 r. językoznawstwo słowiańskie. Jednocześnie od 1901 do 1905 r. brał udział w pracach nad *Słownikiem Staropolskim*. W 1920 r. obronił doktorat na UJ.

W 1921 r. podjął pracę na Uniwersytecie Poznańskim i jako zastępca profesora objął Seminarium Języka Polskiego oraz Seminarium Filologii Słowiańskiej na Wydziale Filozoficznym. Habilitował się w 1928 r. na podstawie pracy *Polska terminologia chrześcijańska*. W 1929 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym języka polskiego, a w roku akademickim 1934/35 profesorem zwyczajnym.

Dokonania naukowe Profesora koncentrowały się wokół dialektologii polskiej i białoruskiej, języka Romów oraz historii słownictwa polskiego. Wydał monografie gwarowe, ogłosił rozprawy i wiele artykułów poświęconych językowi romskiemu. Ponadto był autorem artykułów, sprawozdań i recenzji w czasopismach: „Poradnik Językowy”, „Język Polski”, „Prace Filologiczne” oraz „Slavia Occidentalis”. Był tłumaczem tekstów literackich z języków słowiańskich. Członek PTPN od 1924 r.

Po aresztowaniu przez gestapo we wrześniu 1939 r., został uwięziony w Forcie VII w Poznaniu. Zamordowany w pierwszych dniach listopada 1939 r.

Bibl.: *Nauka w Wielkopolsce – przeszłość i teraźniejszość. Studia i materiały*, pod red. G. Labudy, przy współud. W. Jakóbczyka i S. Weymana, Poznań 1973; K. Nitsch, *Ze wspomnień językoznawcy*, Warszawa 1960, s. 257-264; W. Taszycki, *Klich Edward (1878-1939)*, PSB, t. 12, Wrocław – Warszawa – Kraków 1966-1967, s. 612-613; B. Walczak, *Edward Klich – życie i twórczość naukowa*, w: E. Klich, *O polszczyźnie i cygańszczyźnie*, wstęp i dobór tekstów tegoż, Poznań 2011, s. 9-22.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 6. ptycie: **EDWARD KLICH**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **EDWARD KLICH | PROFESOR UNIW. POZN. | 1878-1939 | POZNAŃ FORT VII** (fot. 1).

1

c) Wspólne upamiętnienie wieloelementowe z listą ofiar; Wielkopolskie Muzeum Niepodległości w Poznaniu, kazamaty Fortu VII w Poznaniu, bunkier 17, aleja Polska; zob. S. Kalandyk.

d) Wspólne upamiętnienie Polaków zamordowanych w czasie II wojny światowej, m.in. w Fortcie VII w Poznaniu; tablica na głazie oraz tablica informacyjna; Miejsce Pamięci Narodowej, Nadleśnictwo Wypalanki, las Dębienko k. Stęszewa; zob. S. Kalandyk.

e) Upamiętniająca złożenie ziemi z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Bajoński.

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

Marian KNIAT

Historyk, archiwista, habilitowany na tajnym UZZ w 1944 r., z tytułem docenta nadanym pośmiertnie w maju 1945 r.

Urodził się 30 I 1899 r. w Obornikach. Jako ochotnik uczestniczył w Powstaniu Wielkopolskim i walczył pod Czarnkowem, później na froncie wschodnim. Następnie przeniesiono Go na Górny Śląsk, gdzie uczestniczył w akcji plebiscytowej. W latach 1920-1924 studiował historię na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1927 r. doktoryzował się.

W roku 1921 podjął pracę w Archiwum Państwowym w Poznaniu i był najpierw praktykantem, od 1924 asystentem, a od 1930 archiwistą. W Bydgoszczy pełnił obowiązki zastępcy kierownika Oddziału Poznańskiego Archiwum Państwowego. W 1929 r. zorganizował salę poświęconą Archiwum na Powszechnej Wystawie Krajowej.

Był członkiem i sekretarzem Towarzystwa Miłośników Historii w Poznaniu. W 1938 r. przeniósł się do Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie, gdzie pracował do początku wojny. Następnie został przeniesiony do Archiwum Akt Nowych, a w maju 1940 r. do Archiwum Państwowego w Krakowie. Był zaangażowany w ochronę archiwów i registratur polskich urzędów i instytucji kulturalnych. Dzięki Jego działaniom udało się uchronić przed zniszczeniem i zabezpieczyć Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz akta kilku placówek administracji państwowej. Od 1 IV 1941 r. do wybuchu Powstania Warszawskiego pracował ponownie w Archiwum Akt Nowych w Warszawie

W 1939 r. przedłożył rozprawę habilitacyjną z historii gospodarczej pt. *Dzieje uwłaszczenia włościan w Wielkim Księstwie Poznańskim* (trzy tomy). Pierwszy tom pt. *Przebieg prac ustawodawczych do roku 1823* ukazał się przed wybuchem wojny. Jego główna działalność naukowa dotyczyła gospodarczej historii Polski. Był autorem m.in. opracowań *Życie gospodarcze Pomorza w czasach Rzeczypospolitej* (1927) oraz *Gospodarcze znaczenie ciężaru ludności w Polsce XVIII wieku. Próba rekonstrukcji budżetu gospodarstwa włościańskiego* (1929).

Habilitował się w Warszawie w 1944 r. na tajnym UZZ. W sierpniu 1944 r., po kolokwium habilitacyjnym, został aresztowany i 28 VIII osadzony w niemieckim nazistowskim obozie koncentracyjnym Flossenbürg, gdzie został zamordowany 2 XII 1944 r.

Na wniosek Rady Wydziału Prawno-Ekonomicznego minister oświaty w dniu 15 V 1945 r. nadał Mu pośmiertnie tytuł docenta w Katedrze Historii Gospodarczej UP.

Bibl. A. Kamiński, *Kniat Marian Julian (1899-1944)*, PSB, t. 13, Wrocław – Warszawa – Kraków 1967-1968, s. 116-117; K. Krasowski, *Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-1939. Studium historycznoprawne*, Poznań 2006, passim; H. Olszewski, *Sto lat Wydziału Prawa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza*, Nauka 2019, nr 1, s. 38; M. Rutowska, *Straty osobowe i materialne kultury w Wielkopolsce w latach II wojny światowej*, Warszawa – Poznań 1984, s. 90.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus; ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 6. płycie: **MARIAN KNIAT**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości, zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 3. płycie: **MARIAN KNIAT | DR PRAW | TAJNY UNIW. ZIEM ZACH. | 1899-1944 | FLOSSENBERG [s] OBÓZ** (fot. 1).

1

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

Tadeusz KONOPIŃSKI

Lekarz weterynarii, docent w latach 1931-1939.

Urodził się 21 X 1894 r. w Wonieściu (pow. kościański). W 1913 r. podjął studia na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu we Wrocławiu, które przerwał z powodu wybuchu I wojny światowej i mobilizacji do wojska. Po wojnie studia kontynuował na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego i ukończył je w 1920 r. W następnym roku uzyskał tu doktorat z nauk rolniczych. Po habilitacji w 1927 r. na Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie został tam docentem.

Z pracą naukowo-dydaktyczną łączył obowiązki w samorządzie rolnym Wielkopolskiej Izby Rolniczej w Poznaniu, pełniąc kolejno funkcje asystenta kontroli mlecznej, naczelnika Wydziału Produkcji Zwierzęcej, a następnie dyrektora (1921-1939). Był współorganizatorem i kierownikiem Działu Rolniczego na pierwszej Powszechnej Wystawie Krajowej zorganizowanej w Poznaniu w 1929 r. oraz dyrektorem Międzynarodowej Wystawy Rolniczej w Liège w 1930 r., za co został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Leopolda II.

W 1931 r. został profesorem tytularnym Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie i prowadził tam wykłady zlecone do 1937 r.. Jednocześnie wykładał na uniwersytetach w Berlinie i Wrocławiu. Również od 1931 r. (z przerwami) prowadził, jako docent, w ramach współpracy Wielkopolskiej Izby Rolniczej z Uniwersytetem Poznańskim, wykłady i ćwiczenia zlecone na Wydziale Rolniczo-Leśnym.

Po wybuchu II wojny światowej został wysiedlony przez Niemców do Słowika (obecnie część Kielc), gdzie rozpoczął pracę w Izbie Rolniczej. W latach 1943-1945 był organizatorem i kierownikiem kursów tajnego nauczania na UZZ w Kielcach.

W 1945 r. we Wrocławiu był współorganizatorem oraz pierwszym dziekanem Wydziału Rolnictwa Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej. Jednocześnie objął kierownictwo Katedry Hodowli Szczegółowej i Żywienia Zwierząt, która weszła w skład utworzonego przez Niego Wydziału Zootechnicznego w nowo powstałej w 1951 r. Wyższej Szkole Rolniczej we Wrocławiu. W latach 1954-1956 pełnił obowiązki dziekana tego Wydziału. W 1946 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. Od 1957 do 1962 r. pełnił obowiązki dyrektora Zootechnicznego Zakładu Doświadczalnego w Siechnicach.

Był specjalistą w zakresie chowu, hodowli i żywienia zwierząt. Autor lub współautor wielu publikacji na ten temat, wśród których są: *Teoria i praktyka w chowie i żywieniu zwierząt* (1932), *Trzoda chlewna jako towar rzeźny* (1935) oraz wielokrotnie wznawiane podręczniki, takie jak: *Hodowla bydła* oraz *Żywienie zwierząt*. Był pierwszym redaktorem naczelnym powstałego w 1927 r. i wydawanego do dziś „Przeglądu Hodowlanego”. Zainicjował wydawanie periodyku „Studia zootechniczne nad bydłem w Polsce” (później „Roczniki Nauk Rolniczych”).

Członek korespondent PAN (od 1960) i członek jej Komitetu Nauk Zootechnicznych. Honorowy Prezes Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego. Zmarł 6 X 1965 r. we Wrocławiu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Wawrzyńca (ul. O. Bujwida).

Bibl.: *Dzieje Akademii Rolniczej we Wrocławiu*, pod red. J. Soboty, T. Szulca, J. Tyszkiewiczza, Wrocław 2001, s. 530; R. Ziemiński, *Profesor Tadeusz Konopiński (1894-1965) – pierwszy redaktor naczelny „Przeglądu Hodowlanego”*, *Przegląd Hodowlany* 2016, nr 1, s. 32-33.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; kruchtanki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

b) O nieregularnym kształcie: metal; wspólne upamiętnienie profesorów i studentów tajnego nauczania w Kielcach w okresie okupacji na tajnym Uniwersytecie Ziemi Zachodnich oraz tajnym Wydziale Architektury; ul. Wesoła 25, Kielce (ufundowana w 2005 r.), na elewacji: **DLA UPAMIĘTNIENIA | ODWAGI PROFESORÓW I STUDENTÓW | KONTYNUATORÓW NAUKI POLSKIEJ NA TERENIE KIELC | W LATACH OKUPACJI HITLEROWSKIEJ | NA TAJNYM UNIWERSYTECIE ZIEMI ZACHODNIICH | ORAZ TAJNYM WYDZIALE ARCHITEKTURY | ZORGANIZOWANYM PRZEZ | PROFESORA TADEUSZA KONOPIŃSKIEGO | I PROFESORA ARCH. BOHDANA PNIEWSKIEGO⁷¹ || STOWARZYSZENIE ARCHITEKTÓW | POLSKICH | ODDZIAŁ W KIELCACH || TOWARZYSTWO URBANISTÓW | POLSKICH | ODDZIAŁ W KIELCACH || KIELCE 2003 R.**

Część tablicy z inskrypcją stylizowana na rozwinięty zwój papieru, z lewej strony wkomponowany wizerunek kolumny jońskiej oraz wizerunki rylca, ekierki i cyrkla (fot. 1).

c) Wspólne upamiętnienie profesorów i wychowanków tajnego nauczania w czasie II wojny światowej w Kielcach; Bazylika katedralna pw. Wniebowzięcia NMP, plac Najświętszej Maryi Panny 3, Kielce; zob. Z. Czubiński.

⁷¹ Bohdan Wiktor Kazimierz Pniewski (1897-1965), jeden z najwybitniejszych architektów polskich XX w., profesor Politechniki Warszawskiej i warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych, autor wielu projektów architektonicznych, głównie w Warszawie. W czasie wojny brał udział w tajnym nauczaniu architektury (zob. M. Czapelski, *Bohdan Pniewski – warszawski architekt XX wieku*, Warszawa 2008).

1

d) Brąz, 30×40; Szkoła Podstawowa im. Arkadego Fiedlera w Starej Przysiece Drugiej, Szkoła Filałna w Wonieściu (pow. kościański), Wonieść 36 (odś. 8 VI 1982 r. z inicjatywy Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Rolnictwa Oddziału Wojewódzkiego w Lesznie): **W TYM DOMU | URODZIŁ SIĘ DNIA 21.X.1894 R. | TADEUSZ | KONOPIŃSKI | PROFESOR NAUK ROLNICZYCH | ZASŁUŻONY HODOWCA | ZWIERZĄT** (fot. 2).

2

Fot. Joanna Poprawiak

2. SALE im. prof. Tadeusza Konopińskiego

a) Szkoła Podstawowa nr 2 w Siechnicach, ul. Księżnej Anny z Przemysłodów 6, Siechnice, pow. wrocławski (nad. 2 IX 2002 r.). Przy wejściu do sali płaskorzeźbiony portret Profesora: metal, 26×19, pod nim **tabliczka**: metal, 13×45: **Sala | im. prof. Tadeusza Konopińskiego** (fot. 3).

3

Fot. Cezar Szeligiewicz

b) Akademia Rolnicza we Wrocławiu (obecnie Uniwersytet Przyrodniczy), ul. Norwida 25/27 (sala pod patronatem Profesora istniała do 2005 r.). Obecnie w Auditorium Botanicum Uniwersytetu Przyrodniczego UW (budynek E-12, sala nr 359), ul. Chełmońskiego 38 c wisi portret Profesora.

3. SZKOŁA: Szkoła Branżowa I Stopnia im. prof. Tadeusza Konopińskiego w Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Ludowie Polskim, Ludów Polski 16 (pow. strzeliński). Wcześniej, od 2014 r., Technikum i Zasadnicza Szkoła Zawodowa; w latach 2002-2013 r. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2, do 2002 r. Zespół Szkół Rolniczych w Ludowie Polskim (nad. czerwiec 1979 r.). Na skwerze przed szkołą **tablica**: kamień, 50×70, na głazie: wys. 155, obwód 310 (umieszczony w 2007 r. z okazji 60-lecia powstania szkoły): „**Pointą życia | jest pokonywanie trudności...**” | **prof. Tadeusz Konopiński | Z OKAZJI | 60-LECIA | PRACY SZKOŁY || LUDÓW POLSKI | 1947-2007 || NAUCZYCIELE, UCZNIOWIE | RODZICE I ABSOLWENCI** (fot. 4).

4

Fot. Roksana Rogulska

–W szkole **tablica**: kamień, 81×59: ZESPOŁOWI SZKÓŁ ROLNICZYCH | W LUDOWIE POLSKIM | Z OKAZJI XXX LECIA ISTNIENIA SZKOŁY | I NADANIA IMIENIA | PROF. DRA TADEUSZA KONOPIŃSKIEGO || NAUCZYCIELE, UCZNIOWIE | RODZICE I ABSOLWENCI || LUDŃ POLSKI CZERWIEC 1979 R. (fot. 5).

5

Fot. Roksana Rogulska

– **Sztandar** szkoły:

Awers: centralnie wizerunek koła zębatego, po lewej i prawej stronie wizerunki kłosów zboża; powyżej napis: **ZESPÓŁ SZKÓŁ ROLNICZYCH** | im. prof [s] dra **TADEUSZA KONOPIŃSKIEGO**, poniżej: **W LUDOWIE POLSKIM** (fot. 6).

Rewers: na czerwonym płacie Orzeł Biały (fot. 7).

6

7

Fot. Roksana Rogulska

Fot. Roksana Rogulska

W szkole gablota z pamiątkami związanymi z życiem prywatnym i zawodowym Profesora (fot. 8).

8

Fot. Roksana Rogulska

Józef KOSTRZEWSKI

Prahistoryk, muzeolog, profesor w latach 1920-1960.

Urodził się 25 II 1885 r. w Węglewie (pow. poznański). W 1907 r. podjął studia medyczne we Wrocławiu, wkrótce przeniósł się na Uniwersytet Jagielloński, gdzie studiował nauki humanistyczne. W roku 1910 zapisał się na studia prehistoryczne na Uniwersytecie Berlińskim, lecz przez cały pierwszy rok przebywał w Londynie, gdzie realizował indywidualne studia w Bibliotece British Museum. W 1911 r. powrócił do Berlina i tam w 1914 r. uzyskał stopień doktora filozofii. Po przyjeździe do Poznania objął stanowisko zastępcy dyrektora Muzeum im. Mielżyńskich PTPN. Był współorganizatorem Towarzystwa Wykładów Naukowych w Poznaniu, powołał do życia Towarzystwo Muzealne i jego organ „Zapiski Muzealne”. W 1915 r. pełnił obowiązki sekretarza Wydziału Historyczno-Literackiego PTPN. W 1918 r. habilitował się na Uniwersytecie Lwowskim.

Był jednym z czterech założycieli Uniwersytetu Poznańskiego, pełniąc funkcję sekretarza Komisji Uniwersyteckiej. Przywrócił do życia (nie działającą od 1892 r.) Komisję Archeologiczną PTPN, zajmującą się badaniem i ochroną zabytków archeologicznych w Wielkopolsce. W 1920 r. powołał Polskie Towarzystwo Prehistoryczne, a w 1922 r. został dyrektorem Muzeum im. Mielżyńskich. W 1924 r. utworzył Dział Prehistoryczny Muzeum Wielkopolskiego z połączenia zbiorów archeologicznych tegoż Muzeum i zbiorów prehistorycznych PTPN. Był jego dyrektorem do 1939 r.

Jako profesor zwyczajny objął w 1920 r. Katedrę Prehistorii na Wydziale Filozoficznym UP, przemianowaną później na Katedrę Archeologii Polski. W roku akademickim 1925/1926 pełnił funkcję dziekana Wydziału Humanistycznego UP.

W czasie okupacji niemieckiej, poszukiwany przez gestapo, ukrywał się na terenie Małopolski i brał udział w tajnym nauczaniu gimnazjalnym w Elsowie (pow. tarnowski). W 1945 r. powrócił do pracy w Muzeum Wielkopolskim (wówczas Muzeum Prehistoryczne, a od 1949 r. Muzeum Archeologiczne), którym kierował do 1958 r. Jednocześnie kontynuował pracę w Instytucie Prehistorycznym UP.

W 1950 r. Profesor odesłany został na przymusową emeryturę; pozbawiono Go też Katedry. Nadal jednak pełnił obowiązki dyrektora Muzeum Archeologicznego.

W 1956 r. przywrócono Mu kierownictwo Katedry i Zakładu Archeologii Polski na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UAM. W 1960 r. na własną prośbę przeszedł na emeryturę.

Opublikował wiele prac naukowych z zakresu archeologii Polski, takich jak: *Wielkopolska w pradziejach* (1955, wcześniejsze wydania ukazały się pod tytułem *Wielkopolska w czasach przedhistorycznych* 1914, 1923), *The prehistory of Polish Pomerania* (1936), *Kultura prapolska* (1947), *Pradzieje Polski* (1949), *Kultura łużycka na Pomorzu* (1958), *Zagadnienie ciągłości zaludnienia ziem polskich w pradziejach* (1961).

Był pionierem polskich badań archeologicznych i prowadził liczne prace wykopaliskowe, zwłaszcza w Biskupinie, Gnieźnie i Poznaniu. Opracował system dokumentacji terenowej oparty na opisie, rysunku i fotografii oraz zasady techniki wykopaliskowej. W latach 1953-1960 przewodniczył Radzie Naukowej Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN; zasiadał też w Radzie Naukowej Instytutu Zachodniego. Był członkiem korespondentem (od 1928) i członkiem czynnym (od 1933) PAU oraz członkiem tytularnym (od 1952) i członkiem rzeczywistym (od 1957) PAN, członkiem PTPN (od 1914) i jego członkiem honorowym (od 1963) oraz członkiem Międzynarodowego Instytutu Antropologicznego w Paryżu, Towarzystwa Archeologicznego Finlandii, Instytutu Słowiańskiego w Pradze.

Uhonorowany został doktoratami *honoris causa* przez Uniwersytet Jagielloński (1947), Uniwersytet Karola w Pradze (1949) i Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (1969). Zmarł 19 X 1969 r. w Poznaniu-Strzeszynie. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Imienia Maryi w poznańskich Krzyżownikach-Smochowicach (ul. Braniewska).

Bibl.: W. Hensel, *Józef Kostrzewski*, Nauka Polska, R. 6, 1958, nr 1, s. 73-76; J.E. Kaczmarek, A. Prinke, *Żywoć długi, pracowity i spełniony. Profesor Józef Kostrzewski (1885-1969) – prehistoryk, patriota, Europejczyk*, Poznań 2019; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 85-91; M. Szczesiak, *Józef Kostrzewski (1885-1969)*, w: *W hołdzie naszemu Antenatom. 85 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza*, pod red. J. Laskowskiego i G. Łukomskiego, Poznań 2004, s. 109-124; K. Tymieniecki, *Professor doktor Józef Kostrzewski*, w: *Liber Iosepho Kostrzewski octogenario a venerabilibus dicatus, quem Konrad Jażdżewski redigendum curavit*, pod red. K. Jażdżewskiego, Wrocław 1968, s. 8-16.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie *Wskrzesicielom idei powrotu państwa polskiego na piastowskie ziemie macierzyste*; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. J. Czekanowski.

b) Upamiętniająca obrady Komisji Organizacyjnej Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1918-1919; PTPN, ul. S. Mielżyńskiego 27/29; zob. *Wprowadzenie*, s. 17.

c) Dwuelementowa: Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1, przy sali XVII (proj. Mieczysław Król, odsł. 19 III 1986 r.):

1. płyta, o nieregularnym kształcie: metal, 25×113: PROFESOR | JÓZEF | KOSTRZEWSKI | CZŁO-
NEK RZE- | -CZYWISTY PAN

2. płyta, o nieregularnym kształcie: metal, 46×114: 25-II-1885 | 19-X-1969 || WSPÓŁZAŁOŻY-
CIEL | UNIWERSYTETU | POZNAŃSKIEGO, ORGANIZATOR | WYDZIAŁU FILOZOFICZNEGO
I PIERW- | -SZY DZIEKAN WYDZIAŁU HUMANI- | -STYCZNEGO ZAŁOŻYCIEL INSTYTUTU |
PREHISTORII. WYCHOWAWCA WIELU | POKOLEŃ PRAHI- | STORYKÓW

Z lewej strony inskrypcji, w prostokątnym polu, płaskorzeźbiony portret Profesora, pod nim
wryte: KRÓL M. (fot. 1).

1

d) O nieregularnym kształcie: metal, 75×72; pasaż przy wejściu na dziedziniec PTPN, ul. S. Mielżyńskiego 27/29 (proj. i wyk. Józef Stasiński, odsł. 25 II 1985 r.): PROFESOR | JÓZEF KOSTRZEWSKI |
TWÓRCA | POZNAŃSKIEJ | SZKOŁY | PRAHISTORYCZNEJ | ORGANIZATOR | ZBIORÓW PTPN |
DYREKTOR | MUZEUM | ARCHEOLOGICZNEGO || W STULECIE URODZIN | SWOJEMU
ZAŁOŻYCIELOWI | POLSKIE TOWARZYSTWO | ARCHEOLOGICZNE | I NUMIZMATYCZNE |
ODDZIAŁ W POZNANIU | 1985

Inskrypcja na tablicy przedzielona jest wyobrażeniem portretowym Profesora, pod którym umieszczone są daty: 1885 | 1969

Z lewej strony napis: FUN. K. FRANKE (fot. 2).

e) O nieregularnym kształcie: metal, 100×85; Muzeum Archeologiczne w Poznaniu (Pałac Górków), ul. Wodna 27 (proj. i wyk. Marian Banasiewicz, odst. 2 XII 1985 r.): Józef | Kostrzewski | 1885-1969 | WIELKOPOLANIN | PRAHISTORYK · MUZEOLOG | SŁUŻYŁ OJCZYŹNIE || MUZEUM ARCHEOLOGICZNE | W POZNANIU | W STULECIE | URODZIN

W górnej części płaskorzeźbiony portret Profesora. Tablica sygnowana (fot. 3).

2

3

f) Upamiętnienie Ruchu Elsów; kaplica Zgromadzenia Sióstr Sług Jezusa, parafia pw. św. Józefa, Burzyn (pow. tarnowski); zob. J. Dobrowolski (fot. 4).

g) Kamień 35×45, na gładzie: wys. 48, obwód 248; Węglewo (pow. poznański): W TYM DOMU URODZIŁ SIĘ | 25.02.1885 r [s] | prof. JÓZEF KOSTRZEWSKI | WYBITNY HISTORYK | I ARCHEOLOG (fot. 5).

– Przy kościele parafii pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Węglewie, na ogrodzeniu grobu rodziców Profesora **tabliczka**: TU | SPOCZYWAJĄ | RODZICE | ŚWIATOWEJ SŁAWY | UCZONEGO | PROF. DR. | JÓZEFA WŁADYSŁAWA | KOSTRZEWSKIEGO | * W WĘGLEWIE | 1885-1969 | † W POZNANIU | OJCA | ARCHEOLOGII | POLSKIEJ (fot. 6).

4

Fot. Tomasz Burza

5

6

Fot. Paweł Stróżyk

h) Metal, 69×55; Muzeum Archeologiczne w Biskupinie, przy wejściu do pawilonu muzealnego (proj. i wyk. Zbigniew Dolski, odst. 18 VI 2009 r. podczas konferencji „Biskupin wczoraj, dzisiaj i jutro”). Na tablicy wizerunki Józefa Kostrzewskiego i Zdzisława Rajewskiego⁷², pod nimi napis: Prof. ZDZISŁAW A. RAJEWSKI || Prof. JÓZEF KOSTRZEWSKI; poniżej: W 75 ROCZNICĘ ROZPOCZĘCIA BADAŃ W BISKUPINIE | HOŁD SKŁADAMY WSZYSTKIM ZASŁUŻONYM || MUZEUM ARCHEOLOGICZNE W BISKUPINIE CZERWIEC 2009

Z lewej strony wyryty napis: Z DOL '09 (fot. 7).

–W muzeum **popiersie**: metal, wys. 45, szer. 55, głęb. 31 (wyk. Józef Galica w 1985 r.); pod popiersiem **tabliczka**: metal: PROF. JÓZEF KOSTRZEWSKI | /1885-1969/ | PIERWSZY BADACZ BISKUPINA, KIEROWNIK WYKOPALISK | W LATACH 1934-1939 || ART. RZEŹB. JÓZEF GALICA (fot. 8).

7

Fot. Anna Grossman

8

Fot. Anna Grossman

⁷² Zdzisław Adam Rajewski (1907-1974), archeolog, muzeolog. Wraz z prof. J. Kostrzewskim należał do współtwórców polskiej szkoły archeologicznej, wprowadzał nowoczesne metody w muzealnictwie i wystawiennictwie. W latach 1934-1939 zastępca kierownika, a od 1946 r. kierownik prac archeologicznych i Muzeum w Biskupinie. Profesor Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN (1955-1968). Dyrektor Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie (od 1949 r.), a w latach 1952-1954 kierownik badań Grodów Czerwieńskich w Gródku Nadbużnym (pow. hrubieszowski). Współzałożyciel Instytutu Zachodniego. W 1946 r. organizator i wicedyrektor Instytutu Badań Starożytności Słowiańskich Uniwersytetu Poznańskiego (zob. S. Konarski, *Rajewski Zdzisław (1907-1974)*, PSB, t. 30, Wrocław 1987, s. 479-481).

2. POPIERSIE: gips, wys. 70, szer. 48, głęb. 38; Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze z siedzibą w Świdnicy, ul. Długa 27 (wyk. Józef Kopczyński, jest to projekt popiersia z brązu, które nie powstało).

U dołu **tabliczka:** PROF. JÓZEF KOSTRZEWSKI (fot. 9).

9

Fot. Arkadiusz Michalak

3. POMNIK-ŁAWECZKA z rzeźbą Profesora: metal, 140×212×115; przy wejściu do Collegium Historicum, Wydział Historyczny UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 7 (autor proj. Grzegorz Godawa, odlew pracownia artystyczna Barbary i Juliusza Kwiecińskich BRAŻART s.c.). Pierwotnie odstł. 16 X 2012 r. na terenie Ogrodu Zamkowego przy Zamku Cesarskim, ul. Święty Marcin; przeniesiona do aktualnej siedziby w 2016 r., do 2019 r. stała przy ścianie wschodniej Collegium Historicum (powtórne odstł. ławeczki, przy wejściu do Collegium Historicum 28 XI 2019 r.) (fot. 10 i fot. 11).

Na oparciu ławki wyryty napis: **PROFESOR JÓZEF KOSTRZEWSKI (1885-1969) | ARCHEOLOG | WSPÓŁZAŁOŻYCIEL WSZECHNICZY PIASTOWSKIEJ**

Na bocznej ścianie z lewej strony ławki godło UAM, pod nim napis: **UNIwersytet | IM. ADAMA MICKIEWICZA | W POZNANIU || POZNAŃ, 7 V 2012**

Nad godłem wyryty napis: **BRAŻART | B.J. KWIECIŃSKI**

Na bocznej ścianie z prawej strony ławki logotyp Fundacji UAM, pod nim napis: **FUNDACJA UNIwersytetu | IM. ADAMA MICKIEWICZA | W POZNANIU || POZNAŃ, 7 V 2012**

Fot. Agata Prinke

– W gmachu Collegium Historicum im. prof. Józefa Kostrzewskiego (od 2015 r.); przy wejściu do sali **napis** w kamieniu: **SALA | PROFESORA | JÓZEFA | KOSTRZEWSKIEGO**
W sali portret Profesora (fot. 12).

12

4. POMNIK: wspólne upamiętnienie polskich nauczycieli, organizatorów i uczestników tajnego nauczania w czasie II wojny światowej; park Kazimierzowski, ul. Browarna, Warszawa; zob. Z. Czubiński.

5. SZKOŁY

a) Zespół Szkół im. prof. Józefa Kostrzewskiego w Poznaniu, ul. Leśnowolska 35 (od 2002 r.), wcześniej Szkoła Podstawowa nr 57 im. prof. Józefa Kostrzewskiego. W holu **tablica** o nieregularnym kształcie: metal, 46×80 (nad. i odst. 3 III 1977 r.): **SZKOŁA PODSTAWOWA nr 57 | im. | JÓZEFA | KOSTRZEWSKIEGO | w Poznaniu | 3 marca 1977**
W lewym dolnym rogu tablicy wizerunki naczyń (fot. 13).

13

– Sztandar szkoły:

Awers: na niebieskim płacie wizerunek grodu biskupińskiego, nad nim półkołem napis: **SZKOŁA PODSTAWOWA Nr 57 w POZNANIU**, pod nim poziomo: *im. Józefa Kostrzewskiego*, poniżej tarcza szkolna z napisem: **57 | POZNAŃ**, pod nią wstęga z napisem: **NAUKA I PRACA – TO NASZ CEL** (fot. 14).

Rewers: na białym pasie biało-czerwonego płata herb Rzeczypospolitej Polskiej (fot. 15).

14

Fot. Joanna Kołaczyńska

15

Fot. Joanna Kołaczyńska

b) Szkoła Podstawowa im. prof. Józefa Kostrzewskiego w Węglewie, pow. poznański (nad. i odst. 25 II 1985 r.). W holu wmurowana **tablica**: gips, 32×62: SZKOŁA PODSTAWOWA | IM. J. KOSTRZEWSKIEGO | W WĘGLEWIE

Nad tablicą portret Profesora (fot. 16).

16

c) Niepubliczna Szkoła Podstawowa im. prof. Józefa Kostrzewskiego w Gąskach (pow. inowrocławski), Gąski 19 (nad. 3 XI 1989 r.). Przed wejściem tablica urzędowa: NIEPUBLICZNA | SZKOŁA PODSTAWOWA | im. Józefa Kostrzewskiego | w Gąskach (fot. 17).

–W szkole **tablica**: drewno, 30×40, z wizerunkiem Profesora (wyk. Sandra Zielińska) (fot. 18).

17

18

Fot. Anna Kiestrzyn

– W szkole **medal**: tombak patynowany, średnica 70 mm (proj. Józef Markiewicz-Nieszczy):
 Awers: centralnie wizerunek twarzy Profesora na wprost na tle pozostałości drewnianego grodu,
 u dołu łukiem napis: **JÓZEF · KOSTRZEWSKI · 1885-1969**
 Rewers: centralnie palenisko z kamieni, na tle podłogi chaty, pod paleniskiem z prawej strony
 napis: **50 | LAT | ODKRYCIA | BISKUPINA | 1933**; u góry łukiem: **PAŃSTWOWE · MUZEUM ·**
ARCHEOLOGICZNE · W · WARSZAWIE
 Medal sygnowany: j markiewicz-n-1983 (fot. 19).

19

Fot. Anna Kiestrzyn

– **Sztandar** szkoły:

Awers: na niebieskim płacie centralnie wizerunki trzech naczyń, pod nimi ornament; nad naczyńiami półkołem napis: **SZKOŁA PODSTAWOWA IM. JÓZEFA KOSTRZEWSKIEGO**, u dołu: **W GAŚKACH** (fot. 20).

Rewers: na białym pasie biało-czerwonego płata herb Rzeczypospolitej Polskiej (fot. 21).

20

Fot. Anna Kiestrzyn

21

Fot. Anna Kiestrzyn

6. ULICE prof. Józefa Kostrzewskiego: Poznań-Piątkowo, Poznań-Strzeszyn – ul. Biskupińska (ulica, przy której mieszkał Profesor, nazwana na Jego cześć), Gniezno, Kraków, Szczecin, Pobiedziska, Zalasewo (pow. poznański).

7. MEDALIONY

a) Brąz, średnica 143 mm (proj. Edward Gorol), wybity w 1957 r. z okazji 45-lecia pracy Profesora; ze zbiorów Muzeum Sztuki Medalierskiej – oddziału Muzeum Miejskiego Wrocławia. Centralnie wizerunek głowy Profesora w lewo; w otoku górą napis: **PROFESOROWI DR. JÓZEFOWI KOSTRZEWSKIEMU – R. 1957**, w otoku dołem: **· W XLV-LECIE PRACY ·**. Medalion sygnowany: **E. GOROL** (fot. 22).

22

Fot. ze zbiorów Muzeum Sztuki Medalierskiej – oddziału Muzeum Miejskiego Wrocławia

b) Wspólne upamiętnienie prof. Kazimierza Ajdukiewicza, prof. Jana Czekanowskiego, prof. Józefa Kostrzewskiego i prof. Kazimierza Tymienieckiego, z okazji Roku Nauki Polskiej 1973; zob. K. Ajdukiewicz.

8. MEDALE⁷³

a) Brąz, średnica 71 mm (proj. i wyk. Józef Stasiński):

Awers: centralnie popiersie Profesora na wprost, w półkolu górą napis: **TWÓRCA I DYREKTOR MUZEUM ARCHEOLOGICZNEGO | PROFESOR DOKTOR JÓZEF KOSTRZEWSKI**; w półkolu dołem: **W POZNANIU W LATACH 1914-1958**

Rewers: na fakturowanym tle trzy naczynia kultury łużyckiej (fot. 23).

23

Fot. Jolanta Walkowiak

⁷³ Zob. J.R. Buczkowski *Biskupin i jego badacze w medalierstwie*, w: *IV Sprawozdanie Biskupińskie*, pod red. Sz. Nowaczyka, A. Grossman i W. Piotrowskiego, Biskupin 2015, s. 379-389.

b) Srebro (bity również w tombaku), średnica 60 mm (proj. Edward Gorol, wyk. Mennica Państwowa), wybity z okazji 80-lecia urodzin Profesora:

Awers: wizerunek głowy Profesora w lewo, poniżej napis poziomo: **JÓZEF | KOSTRZEWSKI | PREHISTORYK**, po lewej i prawej stronie pionowo gałąź lauru.

Rewers: pionowo miecz antenowy; poziomo symbole figuralne, scena odwzorowana z ceramiki odnalezionej w łożach (pow. wołowski); w otoku górą: **W 80-LECIE URODZIN**, w otoku dołem: **· POLSKIE TOW [s] · ARCHEOLOGICZNE ·**

Medal sygnowany (fot. 24).

Fot. Jerzy R. Buczkowski

c) Tombak, średnica 70 mm (proj. Marian Banasiewicz); wybity z okazji setnej rocznicy urodzin Profesora:

Awers: popiersie Profesora w lewo; w otoku górą napis: **· JÓZEF KOSTRZEWSKI · 1885-1969 ·**, w otoku dołem napis: **· PRAHISTORYK**

Rewers: wizerunek budynku PTPN wśród drzew; w otoku górą napis: **W 100 LECIE URODZIN**; w otoku dołem: **MUZEUM | ARCHEOLOGICZNE W POZNANIU** (fot. 25).

Fot. za: Jerzy R. Buczkowski

d) Brąz, 75×86 mm, w kształcie dna misy kultury łużyckiej (proj. i wyk. Józef Stasiński):
Awers (zewnątrzna strona dna): popiersie Profesora na wprost, w otoku napis: **PROFESOR DOKTOR JÓZEF KOSTRZEWSKI | NESTOR ARCHEOLOGII POLSKIEJ**
Rewers: ornament z czterech pól, zakreskowanych naprzemiennie pionowymi i poziomymi kreskami.
Tekst inskrypcji z fotografii za: Z Otchłani Wieków, R. 33, 1967, z. 2, s. 88 (fot. 26).

26

Fot. za: Z Otchłani Wieków

9. PLAKIETA jednostronna: brąz, częściowo emaliowana, 65×139 mm (proj. i wyk. Katarzyna Stasińska). Centralnie w kole popiersie Profesora na wprost, dookoła niego napis: **ODDZIAŁ PTAiN | im [s] JÓZEFA KOSTRZEWSKIEGO**; z lewej strony koła napis: **100**, niżej: **1885**, u dołu: **65**; z prawej strony koła napis: **100**, niżej: **1985**, u dołu: **65**. Z prawej strony plakiety, u góry: **Sekcja | Numizmatyczna | 1920-1985**, poniżej wizerunek herbu Poznania, pod nim napis: **Poznań | 25 lutego 1985** (fot. 27).

27

Fot. za: Jerzy R. Buczkowski

10. TOWARZYSTWO: Poznański Oddział Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego im. Józefa Kostrzewskiego w Poznaniu (nad. w 1985 r., obecnie nieistniejące).

11. NAGRODA im. Józefa Kostrzewskiego, wręczana za wybitne osiągnięcia w dziedzinie archeologii wraz ze **Statuetką** Nagrody im. Józefa Kostrzewskiego (ustanowiona przez Polskie Towarzystwo Archeologiczne i Numizmatyczne w 1982 r. i wznowiona przez Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich w 1991 r.) (fot. 28).

28

Władysław KOWALENKO

Historyk, archeolog, marynista, profesor tytularny⁷⁴ w latach 1948-1950.

Urodził się 9 IX 1884 r. w Mińsku Litewskim (Białoruś). Studia rozpoczęte w 1913 r. na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu w Petersburgu kontynuował w latach 1921-1925 na Uniwersytecie Poznańskim. W 1925 r. doktoryzował się, a w 1938 r. habilitował się w zakresie archeologii. W latach 1921-1939 pracował jako nauczyciel historii w szkołach średnich w Poznaniu. Prowadził też ożywioną działalność społeczno-organizacyjną w środowisku nauczycielskim. W latach 1932-1936 był prezesem Zarządu Okręgu Towarzystwa Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych województwa bydgoskiego i poznańskiego. Od 1925 r. działał w Lidze Morskiej i Kolonialnej, najpierw w jej zarządzie na okręg poznański, następnie w Zarządzie Głównym kierował Sekcją Wychowania Młodzieży.

W latach okupacji niemieckiej przebywał w Warszawie. Był współorganizatorem tajnego UZZ i w jego ramach współzałożycielem i dyrektorem tajnego Instytutu Morskiego, który stał się załącznikiem Wyższej Szkoły Handlu Morskiego w Gdyni. Był jej pierwszym rektorem w latach 1945-1948. Jednocześnie uczestniczył w odbudowie UP i jako docent kontraktowy prowadził wykłady z historii żeglugi oraz polityki morskiej (1945-1948).

W 1948 r. uzyskał status profesora tytularnego UP, a następnie jako kontraktowy profesor nadzwyczajny objął kierownictwo Katedry Historii Żeglugi i Polityki Morskiej, jedynej w Polsce katedry zajmującej się tą tematyką. Z powodu nacisków politycznych i likwidacji Katedry w 1950 r. Profesor przeszedł na przymusową emeryturę. Na UP już nie wrócił.

W latach 1950-1960 pracował w Instytucie Zachodnim. Był kierownikiem sekcji dziejów Pomorza i Słowiańszczyzny Zachodniej. Od 1954 r. kierował redakcją naukową *Słownika Starożytności Słowiańskich*. Na tym stanowisku otrzymał etat docenta, a następnie profesora w powstałym w 1955 r. Zakładzie Słowianoznawstwa PAN (dziś Instytut Sławistyki PAN). Zmarł 15 VI 1966 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: W. Mądry, *Władysław Kowalenko – zapomniany poznański prekursor badań nad rolą morza dla studiów słowiańskich we wczesnym średniowieczu*, *Przegląd Archiwalno-Historyczny*, t. 3, 2016,

⁷⁴ Zob. przypis 41.

s. 79-93; Prof. dr hab. Władysław Kowalenko, założyciel i dyrektor Instytutu Morskiego przy Tajnym Uniwersytecie Ziem Zachodnich w latach 1942-1944, organizator i pierwszy rektor Wyższej Szkoły Handlu Morskiego w latach 1945-1948, [red. nauk. A. Piskozub], Gdańsk 1985; W. Swoboda, Władysław Kowalenko 1884-1966, w: *Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. J. Strzelczyka, wyd. 2, Poznań 2010, s. 339-348.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie *Wskrziesicielom idei powrotu państwa polskiego na piastowskie ziemie macierzyste*; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. J. Czekanowski.

b) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

2. AULA im. prof. Władysława Kowalenki, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, ul. Armii Krajowej 101, Sopot (nad. po 1982 r. na ówczesnym Wydziale Ekonomiki Produkcji). W auli umieszczona **tablica**: kamień 40×60: **PROF. DR HAB. | WŁADYSŁAW KOWALENKO | ZAŁOŻYCIEL I DYREKTOR INSTYTUTU MORSKIEGO | PRZY TAJNYM UNIWERSYTECIE ZIEM ZACHODNICH | W LATACH 1942-1944 || ORGANIZATOR I PIERWSZY REKTOR | WYŻSZEJ SZKOŁY HANDLU MORSKIEGO | W LATACH 1945-1948**

Nad tablicą wisi portret Profesora (fot. 1 i fot. 2).

Fot. Teresa Cybula

Fot. Teresa Cybula

3. ULICA prof. Władysława Kowalenki: Szczecin.

Bolesław KOWALSKI

Lekarz ginekolog, położnik, profesor w latach 1923-1945.

Urodził się 26 IX 1885 r. w Ostrowie Wielkopolskim. Studia medyczne odbywał kolejno w Gryfii, Berlinie i Wrocławiu. W 1911 r. zdał państwowy egzamin lekarski. Doktorat z medycyny i chirurgii uzyskał w 1912 r. na Uniwersytecie Wrocławskim. Po wybuchu I wojny światowej objął obowiązki prymariusza kliniki we Wrocławiu i prowadził wykłady z ginekologii i położnictwa.

W 1919 r. mianowany został prymariuszem w Krajowej Klinice dla Kobiet i Szkole Położnych przy ulicy Polnej w Poznaniu. W roku akademickim 1921/1922 został wykładowcą i egzaminatorem z ginekologii i położnictwa na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego. Habilitował się w 1922 r. W następnym roku otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego i podjął obowiązki dyrektora Kliniki Ginekologiczno-Położniczej UP.

Na początku II wojny światowej został wysiedlony przez Niemców do Ostrowca Świętokrzyskiego. Po przeniesieniu w 1944 r. do Skarżyska-Kamiennej pełnił funkcję ordynatora oddziału ginekologiczno-położniczego tamtejszego szpitala. Następnie w Radomiu był dyrektorem i naczelnym lekarzem szpitali miejskich. W 1945 r., po powrocie do Poznania, ponownie objął stanowisko dyrektora Kliniki Ginekologiczno-Położniczej Wydziału Lekarskiego UP.

Był autorem prac naukowych z zakresu położnictwa, ginekologii i dydaktyki położnictwa. Wydał podręcznik *Zarys nauki położnictwa dla użytku położnych* [1920]. W latach międzywojennych rozbudował Klinikę przez powiększenie oddziału ginekologicznego, budowę nowoczesnej sali operacyjnej oraz utworzenie oddziału wodoleczniczego i rentgenologicznego. W 1926 r. zorganizował Poznański Oddział Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego i do 1939 r. był jego prezesem. Członek PTPN od 1922 r. Zmarł 3 XII 1945 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Najświętszego Serca Jezusa i św. Floriana (ul. Nowina 1).

Bibl.: *Ginekologiczno-Położniczy Szpital Kliniczny przy ul. Polnej w Poznaniu 1901-2011. Tradycja i nowoczesność. 110 lat w służbie społeczeństwa*, pod red. P. Jasińskiego, T. Opali, Poznań 2011, s. 83-84; T. Ostrowska, *Kowalski Bolesław Marceli (1885-1945)*, PSB, t. 14, Wrocław 1968-1969, s. 539-540; E. Waszyński, M. Obara, *Sylwetki zasłużonych ginekologów polskich*, Poznań 1991, s. 86-87.

SALA im. prof. Bolesława Kowalskiego, Ginekologiczno-Położniczy Szpital Kliniczny Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. Polna 33. Nad drzwiami tablica informacyjna: **Sala historyczna nr 2** (fot. 1).

– Przy wejściu do sali **tablica** z portretem Profesora: tworzywo, 25×25: **Prof. dr hab. med. Bolesław Kowalski | (1885-1945) | Urodził się w 1885 r. w Ostrowie Wlkp. Medycynę studiował w Gryfii, w Berlinie | i we Wrocławiu. Pracował w Klinice Położniczej u prof. Küstnera we Wrocławiu, tam też | uzyskał stopień naukowy doktora. W 1919 r. został prymariuszem w Krajowej Klinice dla | Kobiet i Szkole Położnych w Poznaniu, tu się habilitował i został mianowany profesorem. | Założył Poznańskie Towarzystwo Ginekologiczne i Szkołę Położnych. Rozbudował | tutejszą Klinikę. W 1939 r. został ewakuowany przez Niemców do Generalnej Guberni. | Do Kliniki powrócił w 1945 r., zastał ją ogołoconą i częściowo spaloną. | Jego zasługą jest stworzenie podstaw organizacyjnych i naukowych Kliniki przy ul. Polnej. | Był surowym i wymagającym nauczycielem.** (fot. 2).

1

2

ks. Stanisław KOZIEROWSKI

Historyk, językoznawca, profesor tytularny⁷⁵ w latach 1938-1949.

Urodził się 28 IX 1874 r. w Trzemesznie. Studia teologiczne i filozoficzne odbywał w seminarium duchownym w Poznaniu i Gnieźnie. W 1899 r. przyjął święcenia, rozpoczynając posługę kapłańską – był wikariuszem we Wronkach, Gostyniu, Ostrzeszowie, następnie proboszczem w Siemianicach pod Ostrzeszowem, w podpoznańskim Skórzewie i Winnej Górze.

W 1918 r. był członkiem komisji przywracającej polskie nazwy miejscowe w Wielkopolsce i z ramienia Naczelnej Rady Ludowej pełnił obowiązki kuratora Archiwum Państwowego w Poznaniu. W 1918 r. uczestniczył w pracach Komisji Organizacyjnej Uniwersytetu Polskiego w Poznaniu, działającej pod przewodnictwem prof. Heliodora Świącickiego, której zadaniem była organizacja powstającego w Poznaniu Uniwersytetu. Jednocześnie był delegatem do Sejmu Dzielnicowego.

Ze względu na wcześniejsze zasługi naukowe otrzymał zwolnienie od przedstawienia pracy doktorskiej. W 1920 r. habilitował się na Uniwersytecie Poznańskim w zakresie nauk pomocniczych historii na podstawie pracy *Badania nazw topograficznych dzisiejszej archidiecezji poznańskiej* (t. 1-2) i w roku następnym, jako docent, podjął zajęcia z nauk pomocniczych historii średniowiecznej (genealogii, heraldyki i geografii historycznej). W 1938 r. został mianowany profesorem tytularnym UP.

W 1903 r. został członkiem PTPN. Od 1914 r. był członkiem jego Zarządu, w latach 1917-1923 przewodniczącym Wydziału Historyczno-Literackiego, a od 1920 wiceprezesem Komisji Historycznej. Był członkiem czynnym Polskiego Towarzystwa Heraldycznego (od 1911) i jego wiceprezesem (od 1937) oraz członkiem korespondentem PAU (od 1936).

W latach 1914-1928 pełnił obowiązki redaktora naczelnego „Roczników PTPN”. W 1929 r. został członkiem Wojewódzkiej i Ministerialnej Komisji Toponomastycznej. Współredagował „Miesięcznik Heraldyczny”, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego” i „Slavia Occidentalis”. Był wicedyrektorem Instytutu Zachodniosłowiań-

⁷⁵ Zob. przypis 41.

skiego (od 1923r .) oraz organizatorem i w latach 1926-1929 wicedyrektorem Instytutu Bałtyckiego w Toruniu.

W okresie okupacji niemieckiej przebywał w Winnej Górze. Po 1945 r. brał udział w przywracaniu i ustanawianiu polskiego nazewnictwa na Ziemiach Zachodnich, działając w Komisji Ustalania Nazw Miejscowości przy Ministerstwie Administracji Publicznej (tzw. komisji onomastycznej). Największym Jego dziełem był *Atlas Nazw Geograficznych Słowiańszczyzny Zachodniej*, zrealizowany we współpracy z prof. Stanisławem Pawłowskim (1934-1937). Zmarł 1 II 1949 r. w Winnej Górze. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Trzemesznie (aleja ks. Marcelego Kowalskiego).

Bibl.: A. Kijas, B. Walczak, *Ksiądz Stanisław Kozierowski – onomasta i historyk*, w: S. Kozierowski, *Studia onomastyczno-historyczne*, wstęp i dobór tekstów tychże, Poznań 2010, s. 9-44; J. Leśny (przejrzał i uzupełnił J. Jaskulski), *Stanisław Kozierowski 1874-1949*, w: *Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. J. Strzelczyka, wyd. 2, Poznań 2010, s. 213-225; R. Marciniak, *Ksiądz Stanisław Kozierowski (1874-1949) – życie i dzieło*, w: *W Trzemesznie i nie tylko... Obchody 85-lecia Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza*, pod red. B. Walczaka, Poznań 2006, s. 119-132; S. Nawrocki, *Ks. prof. Stanisław Kozierowski (1874-1949)*, w: *Zrodziła ich Ziemia Mogileńska*, praca zbior. pod red. Cz. Łuczaka, Poznań 1997, s. 163-175.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie *Wskrzesicielom idei powrotu państwa polskiego na piastowskie ziemie macierzyste*; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. J. Czekanowski.

b) Upamiętniająca obrady Komisji Organizacyjnej Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1918-1919; PTPN, ul. S. Mielżyńskiego 27/29; zob. *Wprowadzenie*, s. 17.

c) O nieregularnym kształcie: metal, 107×120; kościół parafii pw. św. Marcina i św. Wincentego Męczennika, ul. Poznańska 66, Skórzewo, pow. poznański (proj. Michał Sochoń, odst. 22 V 2010 r.): **KSIĄDZ PROFESOR | STANISŁAW | KOZIEROWSKI | 1874-1949 | PROBOSZCZ SKÓRZEWSKI | 1910-1929 | BUDOWNICZY KOŚCIOŁA | WYBITNY SPOŁECZNIK | PATRIOTA | HISTORYK | JĘZYKOZNAWCA | WSPÓŁZAŁOŻYCIEL UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO || W 100. ROCZNICĘ OBJĘCIA PARAFII W SKÓRZEWIE 1.05.2010**

Tablica stylizowana na fasadę kościoła w Skórzewie, z prawej strony płaskorzeźbione popiersie Księdza; inskrypcja zwieńczona wizerunkiem wieży kościelnej (fot. 1).

1

d) O nieregularnym kształcie: kamień, 108×85; kościół parafii pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Trzemesznie, plac M. Kościuszy-Kosmowskiego 8 (odst. 7 V 2004 r.): **KSIĄDZ PROFESOR | STANISŁAW | KOZIEROWSKI | 1874-1949 | WSPÓŁZAŁOŻYCIEL UNIWERSYTETU | im. ADAMA MICKIEWICZA [s] W POZNANIU | SYN ZIEMI TRZEMESZEŃSKIEJ | WYBITNY NAUKOWIEC, HISTORYK, JĘZYKOZNAWCA || MIESZKAŃCY TRZEMESZNA W 85 ROCZNICĘ | ZAŁOŻENIA UNIWERSYTETU im. ADAMA MICKIEWICZA [s] W POZNANIU || TRZEMESZNO, 7 MAJA 2004**

Nad inskrypcją medalion: metal, z wizerunkiem Profesora (fot. 2).

2

e) Kamień, 80×52; zewnętrzna ściana kaplicy grobowej, cmentarz parafii pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Trzemesznie, aleja ks. Marcelego Kowalskiego: „Ziemia gromadzi prochy” || Miejsce spoczynku | Ks. prof. Stanisława | Dołęga-Kozierowskiego | ur. 28.09.1874 r. w Trzemesznie | zm. 1.02.1949 r. w Winnej Górze. | Wybitny naukowiec, historyk, | językoznawca, onomasta, heraldyk. | Współzałożyciel Uniwersytetu | A. Mickiewicza [s] w Poznaniu. | Proboszcz Skórzewa 1910-1929 | i Winnej Góry 1929-1949. | Tytan pracy. Człowiek życzliwy, | serdeczny, kochający ludzi. || O modlitwę prosi rodzina. (fot. 3).

3

f) O nieregularnym kształcie: kamień 183×115; kościół parafii pw. św. Michała Archanioła, Winna Góra, pow. średzki (odst. 1 II 2009 r.), na elewacji: **KS. KANONIK | STANISŁAW | DOŁĘGA KOZIEROWSKI | 1874-1949 | PROBOSZCZ WINNOGÓRSKI | 1929-1949 | WSPÓŁZAŁOŻYCIEL UNIWERSYTETU | IM. ADAMA MICKIEWICZA [s] W POZNANIU, | WYBITNY HISTORYK, JĘZYKOZNAWCA, | BADACZ NAZW TOPOGRAFICZNYCH | WIELKOPOLSKI I POMORZA ZACHODNIEGO | W 60 ROCZNICĘ ŚMIERCI | 1 LUTEGO 2009**

Nad inskrypcją owalny medalion: kamień, metal: 51 × 34, z wizerunkiem Księdza (fot. 4).

4

Fot. ks. Tomasz Kubacki

2. POMNIK-ŁAWECZKA z rzeźbą Profesora: metal, 135×198×108; przed budynkiem Collegium Maius, ul. A. Fredry 7 (autor proj. Grzegorz Godawa, odlew pracownia artystyczna Barbary i Juliusza Kwiecińskich BRAZART s.c., odsłonięta 6 VI 2019 r. w ramach obchodów Jubileuszu 100-lecia Uniwersytetu Poznańskiego). Na oparciu ławki wyryty napis: **KS. PROF. STANISŁAW KOZIEROWSKI (1874-1949) | JĘZYKOZNAWCA, HISTORYK, WSPÓŁZAŁOŻYCIEL | UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO** Poniżej godło UAM, pod nim napis: **UNIwersYTET | IM. ADAMA MICKIEWICZA | W POZNAŃNIU**; po prawej stronie od godła logotyp Fundacji UAM, pod nim napis: **FUNDACJA UNIwersYTETU | IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNAŃNIU**
Z tyłu ławki logo wykonawcy odlewu i napis: **KWIECIŃSKI** (fot. 5).

5

3. SALA im. ks. prof. Stanisława Kozierowskiego, Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Trzemesznie, plac M. Kościeszy-Kosmowskiego 5 (nad. 8 V 2014 r.). Nad wejściem do auli **tablica**: metal, 40×100: **AULA | im. Księdza Profesora | Stanisława Kozierowskiego** (fot. 6).

6

4. ULICE prof. Stanisława Kozierowskiego: Środa Wielkopolska, Skórzewo, Szczecin-Pogodno, Trzemeszno.

5. WZGÓRZE prof. Stanisława Kozierowskiego: Międzyzdroje.

Aleksander KOZIKOWSKI

Leśnik, entomolog, profesor w latach 1945-1951.

Urodził się 2 VI 1879 r. w Fitowie (pow. Nowe Miasto Lubawskie). Studiował leśnictwo w Akademii Leśnej w Tharandt pod Dreznem (1902-1905) oraz w Eberswalde (1905-1906). Następnie podjął pracę jako adiunkt w Nadleśnictwie Łabiszyn. W 1907 r. został wykładowcą Wyższej Szkoły Lasowej we Lwowie. W tym samym roku wyjechał do Wiednia, gdzie pogłębiał wiedzę w Akademii Ziemiańskiej i w 1908 r. uzyskał w niej dyplom inżyniera leśnika. Po powrocie kontynuował pracę w Wyższej Szkole Lasowej i w 1913 r. uzyskał mianowanie na profesora zwyczajnego entomologii i ochrony lasu tejże uczelni. W latach 1918-1919 brał udział w walkach o Lwów.

W 1919 r. jako docent, zastępca profesora i kierownik Katedry Ochrony Lasu i Entomologii Stosowanej uczestniczył w organizacji Wydziału Rolniczo-Lasowego Politechniki Lwowskiej. W 1922 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym. Tytuł profesora zwyczajnego otrzymał w 1931 r. W roku 1923 oraz roku akademickim 1925/1926 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Rolniczo-Lasowego Politechniki Lwowskiej.

Od 1942 do 1944 r. wykładał na politechnicznych kursach fachowych. W 1944 r. współorganizował Instytut Leśny (dzisiaj Narodowy Uniwersytet Leśnictwa Ukrainy). Aresztowany wraz z synem przez NKWD w styczniu 1945 r., został osadzony w więzieniu przy ul. Łąckiego, a następnie w lutym przewieziony do obozu kontrolno-filtracyjnego nr 037 w Krasnodonie koło Woroszyłowgradu (wschodnia Ukraina). Po zwolnieniu z więzienia, repatriował się i w czerwcu 1945 r. przybył do Poznania.

Na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP, w którego powstaniu uczestniczył w 1919 r., utworzył po II wojnie światowej, od podstaw Katedrę Ochrony Lasu. Kierował nią do 1951 r., a następnie także w nowo utworzonej Wyższej Szkole Rolniczej. W latach 1946-1948 kierował również Katedrą Dendrometrii UP.

Represjonowany w 1951 r. z powodów politycznych, został pośmiertnie zrehabilitowany w 1956 r.

Pozostawił po sobie wiele prac z zakresu entomologii, ochrony lasu, botaniki leśnej, łowiectwa, doświadczalnictwa leśnego, pomiarów lasu, administracji leśnej, historii leśnictwa i pszczelarstwa. Był autorem wielokrotnie wznawianego podręcznika *Entomologia lasowa* (1929).

Jako entomolog był doradcą przy konserwacji ołtarza Wita Stwosza w Kościele Mariackim w Krakowie. Był długoletnim członkiem Państwowej Rady Ochrony Przyrody (1920-1939), prezesem i członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Leśnego, założycielem i prezesem Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, prezesem i członkiem honorowym Małopolskiego Towarzystwa Pszczelarskiego, członkiem Towarzystwa Naukowego we Lwowie. Członek PTPN (od 1948) i członek korespondent PAU. Zmarł 11 VII 1956 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: S. Brzozowski, *Kozikowski Aleksander (1879-1956)*, PSB, t. 14, Wrocław – Warszawa – Kraków 1968-1969, s. 632-633; S. Kalbarczyk, *Polscy pracownicy nauki, ofiary zbrodni sowieckich w latach II wojny światowej, zamordowani, więzieni, deportowani*, Warszawa 2001, s. 234-235; *Nauka w Wielkopolsce. Przeszłość i teraźniejszość. Studia i materiały*, pod red. G. Labudy, przy współud. W. Jakóbczyka i S. Weymana, Poznań 1973, passim; *Politechnika Lwowska 1844-1945* [kom. red. J. Boberski i in.], Wrocław 1993, passim; M. Szajewska-Urbaniec, *Kozikowski Aleksander (1879-1956)*, w: *Słownik biograficzny techników polskich*, red. naczelny T. Skarzyński, z. 4/5, Warszawa 1994, s. 68-69; *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Kozłowskiej, Poznań 2019, passim; *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Leśnego. Z okazji 125-lecia studiów rolniczych w Wielkopolsce 75-lecia akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. Jan Meixner i in., Poznań 1995, s. 179-180.

TABLICA o nieregularnym kształcie: metal, 97×158; wspólne upamiętnienie z prof. Leonem Mroczkiewiczem, Collegium Cieszkowskich Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 71 c (autor Marian Banasiewicz): **DR INŻ [s] ALEKSANDER KOZIKOWSKI | 1879-1956 | PROFESOR ZWYCZAJNY | NAUK LEŚNYCH WYŻSZEJ SZKOŁY | LASOWEJ WE LWOWIE, POLITECHNIKI | LWOWSKIEJ, UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO | I WYŻSZEJ SZKOŁY ROLNICZEJ W POZNANIU | WYBITNY SPECJALISTA Z ZAKRESU | OCHRONY LASU, SZCZEGÓLNICZIE | ZASŁUŻONY W DZIELE | KSZTAŁCENIA WIELU POKOLEŃ | LEŚNIKÓW POLSKICH || LEON MROCKIEWICZ | 1900-1971 | PROFESOR ZWYCZAJNY DR · DR HONORIS CAUSA | TWÓRCA REJONIZACJI PRZYRODNICZO- | LEŚNEJ KRAJU | PROREKTOR, DZIEKAN WYDZIAŁU LEŚNEGO | KIEROWNIK KATEDRY BOTANIKI LEŚNEJ | KATEDRY SZCZEGÓŁOWEJ HODOWLI | LASU UP i AKADEMII ROLNICZEJ | W POZNANIU⁷⁶ W LATACH 1951-1970 | CZŁONEK KORESPONDENT PAN || REKTOR I SENAT AKADEMII ROLNICZEJ – POZNAŃ 1989 | W 70 LECIE STUDIÓW ROLNICZO-LEŚNYCH**

W górnej części upamiętnienia stylizowane drzewa, po lewej stronie wryte: M. Banasiewicz (fot. 1).

Zob. też L. Mroczkiewicz.

⁷⁶ Zob. przypis 27.

Filozof, logik, historyk, botanik, profesor w latach 1920-1928.

Urodził się 17 XI 1858 r. w Kijowie. W 1876 r. podjął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu w Kijowie. W 1880 r. za działalność rewolucyjną na Uniwersytecie został zesłany do Wiercholeńska na Syberii. Zwolniony dzięki amnestii w 1889 r., ukończył studia i w 1890 uzyskał stopień kandydata botaniki na Wydziale Przyrodniczym Uniwersytetu Dorpackiego. W 1892 r. pełnił obowiązki asystenta przy Katedrze Botaniki w Wyższej Szkole Rolniczej w Dublanach, a w latach 1894-1895 był demonstratorem w Katedrze Chemii Rolniczej i Fizjologii Roślin w Studium Rolniczym UJ.

Przez dwa lata (1896-1897) przebywał w USA jako prelegent i popularyzator wiedzy w polskich ośrodkach emigracyjnych. Podczas pobytu w USA, a potem w Paryżu i Rapperswil przeprowadził kwerendę materiałów historycznych dotyczących Tadeusza Kościuszki i Kazimierza Pułaskiego. W 1899 r. uzyskał stopień doktora filozofii na UJ. W następnym roku habilitował się na Uniwersytecie Lwowskim, jednak władze austriackie nie uznały *veniam legendi*. Od 1901 r. wykładał filozofię przyrody w Université Libre w Brukseli. Od 1902 r. jako docent wykładał też na Uniwersytecie w Genewie. W tym samym czasie prowadził wykłady w rosyjskiej Wyższej Szkole Nauk Społecznych w Paryżu.

W latach 1905-1919 był jednym z założycieli i aktywnych działaczy Towarzystwa Kursów Naukowych (od 1918 r. Wolna Wszechnica Polska) w Warszawie. W roku akademickim 1915/1916 zorganizował tam Instytut Pedagogiczny, przekształcony później w Wydział Pedagogiczny Wolnej Wszechnicy.

W 1919 r. podjął obowiązki zastępcy profesora na Wydziale Filozoficznym nowo utworzonego Uniwersytetu Poznańskiego. W 1920 r. został profesorem nadzwyczajnym i objął Katedrę Teorii i Metodologii Nauk Przyrodniczych i Matematycznych. Rok później uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. W 1928 r. przeszedł w stan spoczynku.

Zainteresowania badawcze Profesora dotyczyły biologii, filozofii, historii i socjologii. Był twórcą polskiej wersji pragmatyzmu, nawiązującego do polskiej filozofii romantycznej (tzw. humanizmu polskiego), jednak bez charakterystycznego dla niej kontekstu religijnego. Dokonał przekładu *Pragmatyzmu* Williama Jamesa, za co w 1912 r. otrzymał nagrodę Académie des Sciences Morales et Politiques w Paryżu. Autor m.in. prac: *Zasady przyrodoznawstwa w świetle teorii i poznania* (1903), *Ku źródłom demokracji* (1922) oraz

podręcznika *Podstawy logiki, czyli zasady nauk* (1916). Zapraszany był jako wykładowca przez uniwersytety i towarzystwa naukowe, m.in. we Lwowie (1905), w Paryżu (1914) i w Pradze (1923). Brał udział w I Powstaniu Śląskim w 1919 r. oraz był działaczem Polskiego Komisarjatu Plebiscytowego w Bytomiu. W czasie wojny w 1920 r. należał do personelu pociągu sanitarnego UP.

Członek PTPN od 1920 r. oraz członek Poznańskiego Towarzystwa Filozoficznego. W 1924 r. powołał w Poznaniu Towarzystwo Polsko-Czechosłowackie. Był aktywnym działaczem na rzecz społeczności międzynarodowej. Z jego inicjatywy powstała w 1903 r. w Genewie międzynarodowa organizacja Alliance pour les droits de Nations. Członek Towarzystwa Przyrodniczego przy Uniwersytecie w Kijowie, Międzynarodowego Instytutu Socjologii w Paryżu, Instytutu Słowiańskiego w Pradze, Czeskiej Akademii Nauk i Sztuki. Zmarł 25 IV 1935 r. w Konstancinie. Spoczywa w grobie rodzinnym w Skolimowie.

Bibl.: B. Andrzejewski, *Poglądy filozoficzne Władysława M. Kozłowskiego*, Poznań, 1979; *Dzieje Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 1919-1969*, red. Z. Grot, Poznań 1972, passim; B.J. Gawęcki, *Władysław Mieczysław Kozłowski (1858-1935), pseud. Jan Zamorski, Jean d'Outremer (1858-1935)*, PSB, t. 15, Warszawa – Wrocław – Kraków 1970, s. 36-38; R. Jadczyk, *Losy starań Władysława Kozłowskiego o katedrę filozofii*, Acta Universitatis Nicolai Copernici, Nauki Humanistyczno-Społeczne. Filozofia, t. XVI (279), 1995, s. 51-59; *Nauka w Wielkopolsce. Przeszłość i teraźniejszość. Studia i materiały*, pod red. G. Labudy, przy współud. W. Jakóbczyka i S. Weymana, Poznań 1973, passim.

ULICA prof. Władysława Kozłowskiego: Poznań, os. Różany Potok (fot. 1).

Chemik nieorganiczny, profesor w latach 1930-1966.

Urodził się 6 XI 1895 r. w Strzelnie (pow. mogileński). W latach 1914-1918 studiował chemię na Uniwersytecie Fryderyka Wilhelma III w Berlinie i jednocześnie, od 1916 r., w Cesarskiej Politechnice w Charlottenburgu. Studia ukończył w 1919 r., uzyskując stopień magistra nauk wyzwolonych oraz tytuł doktora filozofii. Po studiach pracował jako chemik w zakładach przemysłowych w Zagłębiu Ruhry.

W 1920 r. przybył do Poznania i podjął pracę jako asystent w Państwowym Zakładzie Higieny (przekształconym w 1921 r. w Zakład Bakteriologii przy Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego). W następnym roku został adiunktem, początkowo w Katedrze Technologii Rolniczej, a następnie w Katedrze Fizjologii Roślin i Chemii Rolniczej na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP. Habilitował się w zakresie chemii nieorganicznej w 1928 r. i otrzymał stanowisko docenta w Zakładzie Chemii Nieorganicznej na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. W 1930 r. jako profesor nadzwyczajny powołany został na Katedrę Chemii Nieorganicznej UP i kierował nią do 1966 r. Pracę naukową łączył z nauczaniem chemii w Państwowej Szkole Ogrodnictwa w Poznaniu (1923-1930). W latach 30. pełnił obowiązki kuratora Katedry Technologii Chemicznej na UP.

Po wybuchu II wojny światowej aresztowany przez Niemców i przewieziony do obozu w Bydgoszczy. Po zwolnieniu w 1940 r. został wysiedlony wraz z rodziną do Warszawy, gdzie przebywał do 1944 r. Uczestniczył w konspiracyjnej pracy dydaktycznej UZZ.

Po wojnie ponownie objął kierownictwo Katedry Chemii Nieorganicznej. Od roku 1945 do 1948 był kuratorem Pracowni Chemii Analitycznej Jakościowej przy Katedrze Chemii Farmaceutycznej UP. W 1946 r. został mianowany profesorem zwyczajnym.

W pracy badawczej zajmował się głównie strukturą i systematyką wodorotlenków metali oraz strukturą i aktywnością katalizatorów nieorganicznych. Współpracował z przemysłem. Był przewodniczącym Rady Naukowej w Centralnym Laboratorium Akumulatorów i Ogniw oraz autorem wielu patentów. Autor rozprawy *Untersuchungen über Katalyse* (1956).

Członek korespondent (od 1945) i członek czynny (od 1947) PAU, członek korespondent PAN (od 1958) i członek PTPN (od 1932). Należał do Polskiego Towarzystwa Chemicznego i Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika oraz wielu

innych krajowych i zagranicznych (zwłaszcza niemieckich i szwajcarskich) towarzystw naukowych. Zmarł 11 II 1972 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN*. Część III: *Nauki ścisłe*, oprac. A. Śródka, P. Szczawiński, Wrocław 1986, s. 193-195; F. Domka, *Prof. dr hab. Alfons Leonard Krause (1895-1972)*, w: *Zrodziła ich Ziemia Mogileńska*, praca zbior. pod red. Cz. Łuczaka, Poznań 1997, s. 268-280; F. Domka, L. Łomozik, *Krause Alfons Leonard, prof. dr hab. – chemik nieorganiczny*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 321-324; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 99-102.

1. TABLICA: wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; kruzganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

2. SALA im. prof. Alfonsa Krausego (nr XII, obecnie nieistniejąca), Collegium Chemicum (teraz Collegium Heliodori Świącicki), ul. Grunwaldzka 6 (nad. i odst. 9 V 1989 r. podczas uroczystości Jubileuszu 70-lecia UAM). Na drzwiach sali wisiała tabliczka informacyjna: tworzywo, 10×34: **Sala im. A. Krausego** (fot. 1).

– W sali wisiała **tablica**: metal, 30×45; zdemontowana podczas przeprowadzki w 2012 r. do nowej siedziby Wydziału Chemii UAM w Collegium Chemicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 8 (tablica obecnie w magazynie): **ALFONS KRAUSE | 1895-1972 | PROFESOR CHEMII NIEORGANICZNEJ | WYBITNY BADACZ | ANALIZY CHEMICZNEJ, TWÓRCA TEORII | RODNIKOWEJ PROCESÓW KATALITYCZNYCH** (fot. 2).

1

2

Botanik, lichenolog, adiunkt w latach 1933-1939.

Urodził się 18 VII 1906 r. w Granowcu (pow. odolanowski). W 1926 r. rozpoczął studia z botaniki na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. Już na studiach, w 1929 r., został młodszym asystentem w Zakładzie Botaniki Systematycznej, a w 1930 r. uzyskał stopień magistra filozofii. W 1933 r. obronił doktorat. W tym samym roku, po likwidacji przez MWRiOP Zakładu, podjął obowiązki adiunkta w Zakładzie Botaniki Ogólnej UP. Prowadził ćwiczenia w oznaczaniu roślin niższych. Jednocześnie pracował w gimnazjum Marii Magdaleny w Poznaniu.

Jego działalność badawcza obejmowała zagadnienia związane z lichenologią, florystyką, geobotaniką oraz ochroną przyrody Pomorza i zachodniej Polski. Podczas pracy w terenie zgromadził materiały florystyczne i dane o zabytkach i pomnikach przyrody. Zgromadzony przez Niego duży zbiór porostów, po Jego śmierci przejęła utworzona po II wojnie Katedra Systematyki i Geografii Roślin na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP. W 1930 r. zapoczątkował publikację wydawnictw zielników *Lichenotheca Polonica*.

Był autorem pionierskiego opracowania *Flora epilityczna głazów narzutowych zachodniej Polski* (1938) oraz współautorem, wraz z Adamem Wodczicką i Jarosławem Urbańskim, monografii *Pomniki i zabytki przyrody Wielkopolski* (1938). Za działalność naukową wyróżniony został brązowym (1933) i srebrnym (1936) medalem Uniwersytetu Poznańskiego.

Współtwórca idei utworzenia Wielkopolskiego i Słowińskiego Parku Narodowego, Bielawskich Błot i ochrony obiektów przyrodniczych na Wysoczyźnie Staniszewskiej. Popularyzował ochronę przyrody m.in. na kursach krajoznawczo-przyrodniczych Związku Harcerstwa Polskiego i jako działacz Ligii Ochrony Przyrody. Członek Polskiego Towarzystwa Botanicznego oraz Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika.

Jesienią 1939 r. miał przystąpić do kolokwium habilitacyjnego na UP, a praca *Stosunki geobotaniczne Płaskowyżu Staniszewskiego na Pojezierzu Kaszubskim*, będąca podstawą habilitacji, miała do tego czasu ukazać się drukiem.

W połowie sierpnia 1939 r., jako podporucznik rezerwy, został powołany do wojska. 9 IX 1939 r. poległ w bitwie nad Bzurą. Spoczął w mogile zbiorowej w Tumie pod Łęczycą.

Bibl.: A. Dzięczkowski, *Krawiec Feliks Józef (1906-1939)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 379-380; K. Leja, *Wspomnienie w 70. rocznicę żołnierskiej śmierci. Doktor Feliks Józef Krawiec (1906-1939)*, *Więści Akademickie* 2009, IX-X (132-133), s. 30-31; J. Serwański, *Doktor Feliks Krawiec (1906-1939) – botanik i bohater bitwy nad Bzurą w pamięci potomnych*, *Wiadomości Botaniczne*, t. 63, 2019, s. 1-30; tenże, *Feliks Józef Krawiec we wspomnieniach rodzinnych*, w: *Bohaterowie Bitwy nad Bzurą w naszej pamięci*, red. T. Poklewski-Kozieł, Łęczycza 2009, s. 83-94; tenże, *Feliks Krawiec (1906-1939) jako szermierz ochrony przyrody w Polsce*, *Chrońmy Przyrodę Ojczyzną*, R. 75, 2019, z. 3, s. 163-170; H. Szafran, *Krawiec Feliks Józef (1906-1939)*, PSB, t. 15, s. 255-256; T. Wojterski, *Słownik biologów polskich*, red. S. Feliksiak, Warszawa 1987, s. 296.

1. TABLICE

- a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bąjoński. Na 7. płycie: **FELIKS KRAWIEC**
- b) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.
- c) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bąjoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **FELIKS KRAWIEC | ADIUNKT UNIW. POZN. | 1906-1939 | ŁĘCZYCA POLEGŁ** (fot. 1).

2. POMNIKI

- a) Wspólne upamiętnienie w obrębie kwatery wojennej żołnierzy Wojska Polskiego; cmentarz parafii pw. Najświętszej Marii Panny Królowej i św. Aleksego w Tumie (pow. łęczycycki). W obrębie

kwatery dziewięć wytyczonych mogił zbiorowych bez imiennego oznakowania, na nich dwadzieścia siedem granitowych krzyży. Na pomniku trzy płyty, w centralnej części płyta: **W HOŁDZIE | ŻOŁNIERZOM POLSKIM | 55 PP 14 DP | 56 PP 25 DP | 68 PP, 69 PP, 70 PP, 17 PAL 17 DP | ARMII "POZNAŃ" | I INNYCH JEDNOSTEK || POLEGŁYM | W OBRONIE OJCZYZNY | W WALCE Z NIEMIECKIM NAJEŹDŹCĄ | WE WRZEŚNIU 1939 ROKU | NA ZIEMI ŁĘCZYCKIEJ || CZEŚĆ ICH PAMIĘCI** Nad inskrypcją Orzeł Wojska Polskiego II Rzeczypospolitej (fot. 2).

Po lewej i prawej stronie od płyty głównej dwie płyty z nazwiskami poległych, ułożonymi alfabetycznie w dwóch kolumnach. Na płycie po lewej stronie, w drugiej kolumnie: **PPOR. KRAWIEC FELIKS JÓZEF** (fot. 3).

2

Fot. Karol J. Serwański

3

Fot. Karol J. Serwański

Przed modernizacją w 2009 r. pomnik składał się z obelisku, na którym umieszczone były dwie tablice (odst. w 1945 r.). W górnej części tablicy, umieszczonej od frontu pomnika, był napis: **POLEGLI WE WRZEŚNIU 1939 R. NA | POLU CHWAŁY ZA OJCZYZNĘ**, pod napisem początek listy z nazwiskami poległych. Na drugiej tablicy, znajdującej się po prawej stronie obelisku, ciąg dalszy listy poległych, wśród nich: **70. Feliks-Józef Krawiec 1906-1939 p. por. [s] 56 PP** (fot. 4 i fot. 5).

4

Fot. Karol J. Serwański

61. Czop	1939	strzel.	55
62. Władysław Drygas	1912-1939	strzel.	56
63. Jan Duleba	1939	kapr.	57
64. Antoni Elias	1939	strzel.	56
65. Hoffman	1939	strzel.	55
66. Zbigniew Janowski	1915-1939	p.por.	55
67. Stanisław Karolakowski	1962	strzel.	17
68. Kosot	1939	strzel.	56
69. Władysław Krawczyk	1933	strzel.	17
70. Feliks-Józef Krawiec	1906-1939	p.por.	55
71. Jan Kuczak	1939	strzel.	17
72. Kuczyba	1939	strzel.	55
73. Ludwik Łopata	1939	strzel.	17
74. Łużak	1939	kapr.	55
75. Jan Machowiak	1939	kapr.	55
76. Franciszek Maslak	1939	strzel.	17
77. Michalak	1939	strzel.	55

Fot. Karol J. Serwański

5

b) Pomnik „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

Chemik, mineralog, adiunkt w latach 1927-1940.

Urodził się 5 IX 1894 r. w Stanisławowie. W latach 1913-1922, z przerwą na służbę wojskową w czasie I wojny światowej, studiował chemię na Uniwersytecie we Lwowie, gdzie w 1918 r. został zatrudniony na stanowisku asystenta przy Katedrze Chemii. W 1927 r. uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie pracy *Chlorowanie gazów ziemnych pod działaniem cichych wyładowań elektrycznych*. W tym samym roku przybył do Poznania i rozpoczął pracę jako adiunkt w Zakładzie Technologii Rolniczej Uniwersytetu Poznańskiego, następnie pełnił funkcję zastępcy kierownika w Zakładzie Chemii Ogólnej Wydziału Rolniczo-Leśnego.

W 1934 r. odbył kurs doskonalenia w Szkole Zbrojmistrzów w Warszawie, po którym został mianowany porucznikiem służb uzbrojenia rezerwy i wcielony do 7. Oddziału Służby Uzbrojenia w Poznaniu. W 1939 r. ukończył pisanie pracy habilitacyjnej. Z powodu wybuchu wojny przewód nie został zakończony, a praca nie została opublikowana.

Swoje prace naukowe wydawał m.in. w „Rocznikach Chemii”, „Przeglądzie Chemicznym” i „Zeitschrift für analytische Chemie”. Był autorem podręczników (ukazujących się w formie skryptów) dla studentów rolnictwa, leśnictwa i medycyny. Dwutomowy skrypt *Zarys chemii analitycznej jakościowej* doczekał się dziesięciu wydań. Był cenionym ekspertem w przemyśle chemicznym i w sprawach gospodarki Polski.

W końcu sierpnia 1939 r. został zmobilizowany i jako oficer Wojska Polskiego trafił do niewoli sowieckiej. Był jeńcem obozu w Kozielsku. Zginął 21 IV 1940 r. w Katyniu. Spoczywa na Polskim Cmentarzu Wojennym.

Bibl.: S. Młodecki, *Krokowski Tadeusz Józef Albin (1894-1939)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 381-382; *Pamięci pracowników uczelni poznańskich – ofiar zbrodni katyńskiej. Wystawa w siedemdziesiątą rocznicę tragedii. Poznań 12 kwietnia 2010*, wybór i oprac. A. Domalanus, biogramy A. Domalanus, W. Śmigielski, Poznań 2010, s. 37-38; A. Waśkiewicz, P. Goliński, M. Polarczyk, E. Strycka, *Pamięci pomordowanych na Wschodzie. Uroczystość poświęcona pamięci prof. dr. hab. Jana Wiertelaka i dr. Tadeusza Krokowskiego. Katedra Chemii Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, 26 listopada 2010 roku*, *Więści Akademickie* 2011, nr 1-2, s. 5-7.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 7. płycie: **TADEUSZ KROKOWSKI**

b) Imienne tabliczki: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej, aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **TADEUSZ | KROKOWSKI | ADIUNKT UNIW. POZN. | 1894-1940 | KATYŃ** (fot. 1).

W 1. rzędzie na 3. płycie: **TADEUSZ | KROKOWSKI | ADIUNKT UNIW. POZN. | 1894-1940 | KATYŃ** (fot. 2).

c) Imienna tabliczka: metal, 13×20; kaplica Katyńska, wspólne upamiętnienie ofiar NKWD; wydzielony aneks dziedzińca kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. J. Bajoński. W 1. segmencie tabliczek po prawej stronie od krzyża: **PPOR. REZ. | DR TADEUSZ | KROKOWSKI | LAT 45 | CHEMIK UNIW. POZN. | KATYŃ** (fot. 3).

3

d) Metal, 11×59; wspólne upamiętnienie z prof. Janem Wiertelakiem, Katedra Chemii Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 75 (odsł. 26 XI 2010 r.): **PAMIĘCI | PROFESORA JANA WIERTELAKA | DOKTORA TADEUSZA KROKOWSKIEGO | WYBITNYCH CHEMIKÓW WYDZIAŁU ROLNICZO-LEŚNEGO UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO, | NAJBLIŻSZYCH WSPÓŁPRACOWNIKÓW PROFESORA STANISŁAWA GLIXELLEGO, | OFICERÓW WP, ZAMORDOWANYCH PRZEZ NKWD W CHARKOWIE I KATYNIU, W KWIETNIU 1940 R. || REKTOR I SPOŁECZNOŚĆ AKADEMICKA UP⁷⁷ | POZNAŃ, LISTOPAD 2010**

Nad tablicą płyta upamiętniająca prof. S. Glixellego (fot. 4).

Zob. też S. Glixelli, J. Wiertelak.

– Przed budynkiem Katedry Chemii UP **drzewo pamiątkowe** dąb. Pod drzewem **tabliczka**: metal, wym. 30×40: **DĄB PAMIĘCI | (QUERCUS ROBUR F. FASTIGIATA – DĄB SZYPUŁKOWY FORMA STOŻKOWATA) || POSADZONY DLA UHONOROWANIA | DOKTORA TADEUSZA KROKOWSKIEGO | UR. 04.09.1894 R. W STANISŁAWOWIE | ADIUNKTA ZAKŁADU CHEMII OGÓLNEJ WYDZIAŁU ROLNICZO-LEŚNEGO | UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO | PORUCZNIKA WOJSKA POLSKIEGO OSADZONEGO W OBOZIE W KOZIELSKU | ZAMORDOWANEGO PRZEZ NKWD W KATYNIU W KWIETNIU 1940 R. | PROGRAM “KATYŃ OCALIĆ OD ZAPOMNIECIA...” || REKTOR I SPOŁECZNOŚĆ AKADEMICKA UNIWERSYTETU PRZYRODNICZEGO W POZNANIU | 26 LISTOPADA 2010 ROKU (fot. 5).**

⁷⁷ Tu wyjątkowo skrót UP oznacza Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu.

e) Imienna tabliczka: metal; Polski Cmentarz Wojenny w Katyniu; wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego zamordowanych przez NKWD. Na tabliczce napis: Ppor. | Tadeusz | KROKOWSKI | ur. 4 IX 1894 Stanisławów | chemik, WIP gaz. | 1940 (fot. 6).

6

Fot. ze zbiorów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

f) Ściany Pamięci; wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego i funkcjonariuszy Polskiej Policji Państwowej – jeńców Ostaszkowa, Kozielska i Starobielska, ofiar NKWD; kościół Wojskowej Parafii Personalnej św. Agnieszki, ul. Dietla 30, Kraków; zob. M. Zieliński.

g) Upamiętniająca złożenie ziemi pochodzącej z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Bajoński.

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

Bogumił KRYGOWSKI

Geograf, geomorfolog, hydrogeolog, fizjograf, profesor w latach 1952-1976.

Urodził się 20 XII 1905 r. w Błażowej (pow. rzeszowski). W 1927 r. rozpoczął studia historyczne, a następnie geograficzne na Uniwersytecie Poznańskim i ukończył je w 1931 r. ze stopniem magistra filozofii w zakresie geografii. Podczas studiów pełnił obowiązki zastępcy asystenta w Katedrze Geologii UP. Doktoryzował się w 1932 r. na podstawie rozprawy *Iły warwowe w okolicy Poznania*, która została nagrodzona przez rektora UP srebrnym medalem.

W latach 1931-1937 był nauczycielem geografii w Gimnazjum im. Karola Marcinkowskiego i jednocześnie prowadził działalność badawczą jako stały współpracownik naukowy profesora Stanisława Pawłowskiego w Instytucie Geograficznym UP. W 1931 r. dzięki stypendium Funduszu Kultury Narodowej odbył półroczną podróż naukową po krajach Europy Zachodniej (Dania, Holandia, Niemcy, Szwajcaria, Wielka Brytania).

W latach okupacji niemieckiej przebywał w Krakowie, gdzie pracował jako fizjograf w Urzędzie Leśnym oraz brał udział w tajnym nauczaniu.

W 1945 r. podjął obowiązki tymczasowego kierownika Instytutu Geograficznego na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP. W tym samym roku habilitował się. W 1949 r. awansował na stanowisko docenta.

W roku akademickim 1950/1951 sprawował funkcję prodziekana Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego UP, a w latach 1951-1953, po reformie struktury Uniwersytetu, pierwszego dziekana Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi.

Był twórcą Zakładu Geografii Fizycznej II (1951) i dyrektorem Instytutu Geografii UAM w latach 1957-1971. Profesorem nadzwyczajnym został mianowany w 1952 r., a profesorem zwyczajnym w 1957 r.

Jego zainteresowania badawcze koncentrowały się wokół badań geomorfologicznych i badań utworów czwartorzędowych. Prowadził badania hydrogeologiczne określające wpływ odkrywkowego kopalnictwa węgla na poziom wód podziemnych.

W dorobku naukowym Profesora znajdują się prace z geologii, geomorfologii, sedymentologii, hydrogeologii, kartografii oraz dydaktyki geografii. Był współautorem *Przeglądowej mapy geologicznej Polski* (1: 300 000) oraz *Mapy geomorfologicznej Niziny*

Wielkopolsko-Kujawskiej (1: 100 000, opublikowanej w skali 1: 75 000). Autor m.in. opracowania *Zarys geologiczno-morfologiczny południowego Polesia* (1947) oraz syntezy *Geografia fizyczna Niziny Wielkopolskiej, cz. 1: Geomorfologia* (1961). W 1945 r. opracował mapy fizyczne ściennie do nauczania geografii w szkołach, z rysunkami Polski w nowych granicach państwowych.

Był członkiem PTPN (od 1938 r.) i Polskiego Towarzystwa Geograficznego oraz redaktorem czasopisma „Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią”. Uczestniczył w pracach Komitetu Nauk Geograficznych PAN. Zmarł 20 IX 1977 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: A. Kostrzewski, *Bogumił Krygowski 20.12.1905-20.09.1977*, w: *Dzieje nauk geograficznych i geologicznych na Uniwersytecie w Poznaniu*, t. II: *Biografie*, praca zbiorowa, zespół red. M. Marciniak [i in.], Poznań 2012, s. 129-135; A. Kostrzewski, G. Rachlewicz, *Znaczenie badań naukowych Bogumiła Krygowskiego*, w: B. Krygowski, *Geneza, litologia i stratygrafia utworów czwartorzędowych*, wstęp i dobór tekstów tychże, Poznań 2011, s. 14-49; S. Kozarski, *Bogumił Krygowski 1905-1977*, *Przegląd Geograficzny*, t. 50, 1978, z. 2, 351-353.

1. TABLICE

a) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną geografów w gmachu Collegium Maius w latach 1920-2005; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. T. Bartkowski.

b) Upamiętniająca profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

2. SALA im. prof. Bogumiła Krygowskiego, Collegium Geographicum, Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM, ul. B. Krygowskiego 10 (nad. 20 III 2006 r.). Nad drzwiami **napis** na płycie: tworzywo, 78×193: **AULA | IM. PROF. | BOGUMIŁA KRYGOWSKIEGO** (fot. 1 i fot. 2).

1

2

3. **ULICA** prof. Bogumiła Krygowskiego: Poznań, os. Różany Potok.

Chemik, docent w latach 1938-1939.

Urodził się 2 VII 1908 r. w Oberhausen. W 1919 r. przybył z rodzicami do Krotoszyna i podjął naukę w Państwowym Gimnazjum im. Hugona Kołłątaja. W latach 1925-1929 studiował na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. Doktorat z filozofii w zakresie chemii uzyskał w 1931 r. na UP. W następnym roku został zatrudniony jako adiunkt w Zakładzie Chemii Nieorganicznej. Habilitował się w 1938 r. i został docentem.

Autor i współautor m.in. artykułów: *O mikrokrystalicznych wodorotlenkach żelazowych i mikrokrystalicznych żelazinach sodu, srebra i baru* („Roczniki Chemii”, t. 14, 1934), *O żelazinach potasu* („Roczniki Chemii”, t. 17, 1937).

Powołany do wojska w sierpniu 1939 r. został wcielony do 14 pułku artylerii lekkiej. Jako podporucznik walczył w bitwie nad Bzurą. Następnie brał udział w obronie Warszawy. Podczas walk został zraniony odłamkiem i zmarł 21 lub 25 IX 1939 r.⁷⁸ Spoczywa na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach (ul. Powązkowska 43/45).

Bibl.: Seweryn Krzyżański, Archiwum UAM, sygn. 387/44; 103 c/1125; 15/696/60; *Dzieje Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 1919-1969*, red. Z. Grot, Poznań 1972, passim; *Księga pochowanych żołnierzy polskich poległych w II wojnie światowej*, t. 1: *Żołnierze września A-M* [oprac. B. Affek-Bujalska i in.], Pruszków 1993, s. 384; S. Nawrocki, *Dzieje inteligencji poznańskiej podczas okupacji*, KMP 1998, nr 2, s. 129; M. Rutowska, *Straty osobowe i materialne kultury w Wielkopolsce w latach II wojny światowej*, Warszawa – Poznań 1984; M. Walczak, *Szkolnictwo wyższe i nauka polska w latach wojny i okupacji 1939-1945*, Wrocław – Warszawa, 1978, s. 90-91.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 7. płycie: **SEWERYN KRZYŻAŃSKI**

⁷⁸ M. Ignatowicz, *Czternasty Wielkopolski*, w: *Dni klęski, dni chwały. Wspomnienia Wielkopolan z Września 1939*, wybór i opracowanie E. Makowski, K. Młynarz, Poznań 1970, s. 73 podaje datę śmierci 23 września.

b) Imienna tabliczka: metal, 13 × 22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości, zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 3. płycie: SEWERYN | KRZYŻAŃSKI | DR CHEMII UNIW. POZN. | PODPOR. REZ. ART. | 1908-1939 | WARSZAWA ZGINAŁ (fot. 1).

1

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

Chemik, profesor w latach 1948-1971.

Urodził się 25 VI 1901 r. w Szklowie (obecnie Białoruś). Studia chemiczne, rozpoczęte na Uniwersytecie Kijowskim, ukończył na Uniwersytecie Poznańskim w 1925 r., uzyskując stopień doktora filozofii w zakresie chemii. Do 1927 r. był starszym asystentem w Zakładzie Fizyki UP. W 1928 r. podjął pracę badawczą w przemyśle. Do 1934 r. pełnił obowiązki kierownika Działu Doświadczalnego i Produkcji Półtechnicznej w Zakładzie Przeciwigazowym w Zegrzu pod Warszawą, następnie kierował fabryką chemiczną w Skarżysku-Kamiennej. W okresie II wojny światowej przebywał na Wileńszczyźnie.

Po wojnie podjął pracę na Uniwersytecie Poznańskim. Jako zastępca profesora został dyrektorem Zakładu Chemii Technicznej (później Zakład Technologii Chemicznej Nieorganicznej, przekształcony w Zakład, a następnie Katedrę Technologii Chemicznej). Pełnił tę funkcję do przejścia na emeryturę w 1971 r.

Habilitował się w 1946 r. na Politechnice Warszawskiej z dziedziny badań nad węglem aktywnym. W 1948 r. został profesorem nadzwyczajnym, a w 1957 r. profesorem zwyczajnym. Działal na rzecz społeczności akademickiej. W latach 1952-1955 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii UP.

Jako dydaktyk dążył do zerwania z tradycją opisową w nauczaniu technologii chemicznej na rzecz dostosowania kształcenia do wymogów praktyki. Autor *Podręcznika do ćwiczeń z technologii chemicznej* i monografii *Adsorpcja gazów* (1963). Celem Jego prac badawczych dotyczących węgla aktywnego było uzyskanie bogatego materiału doświadczalnego, mogącego służyć późniejszej rozbudowie krajowego przemysłu chemicznego przeróbki węgla. Prowadził ponadto badania w dziedzinie adsorpcji i katalizy heterogenicznej oraz chemii i technologii paliw naturalnych.

Członek PTPN (od 1949) oraz Polskiego Towarzystwa Chemicznego i przewodniczący Zarządu jego Oddziału Poznańskiego (1948-1950). Członek Zespołu Koordynacyjnego Katalizy i Sekcji Karbochemii w Komitecie Nauk Chemicznych PAN oraz Zespołu Rzeczników Chemii Rady Głównej Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Zmarł 3 IV 1980 r. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Matki Boskiej Wniebowziętej w Puszczykowie (ul. Parkowa).

Bibl.: A. Andrzejak, *Wieńczysław Kuczyński (1901-1980)*, *Wiadomości Chemiczne*, R. 37, 1983, z. 9 (435), s. 667-668; W. Szczepaniak, *Wieńczysław Kuczyński 1901-1980*, *Informator UAM 1980*, nr 10 (92), s. 25-26.

SALA im. prof. Wieńczysława Kuczyńskiego (nr 55, obecnie nieistniejąca), Collegium Chemicum (teraz Collegium Heliodori Świącicki), ul. Grunwaldzka 6 (nad. i odst. 9 V 1989 r. podczas uroczystości Jubileuszu 70-lecia UAM). W sali wisiała **tablica**: metal, 30×45, zdemontowana w 2012 r. podczas przeprowadzki do nowej siedziby Wydziału Chemii UAM w Collegium Chemicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 8 (tablica obecnie w magazynie): **WIĘNCZYSŁAW KUCZYŃSKI | 1901-1980 | PROFESOR TECHNOLOGII CHEMICZNEJ | WYBITNY BADACZ | KATALIZY I CHEMII WĘGLA** (fot. 1).

1

Władysław KURASZKIEWICZ

Językoznawca, slawista, profesor w latach 1950-1975.

Urodził się 22 II 1905 r. we Włodawie nad Bugiem. W roku 1924 podjął studia polonistyczne i slawistyczne na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie.

W 1929 r. obronił pracę doktorską z filologii słowiańskiej i uzyskał stanowisko asystenta na Uniwersytecie Jagiellońskim. Od 1929 do 1936 r. był lektorem języka ukraińskiego na UJ oraz nauczycielem w krakowskich gimnazjach państwowych. W latach 1931-1934 kontynuował na UJ studia językoznawcze. Habilitował się w 1934 r. z językoznawstwa słowiańskiego. Jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej pogłębiał wiedzę w Wiedniu i Pradze. W 1936 r. został powołany, już jako profesor nadzwyczajny, na stanowisko kierownika Katedry Języka Polskiego i Filologii Słowiańskiej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

W latach 1940-1945, po aresztowaniu przez gestapo, Profesor był więźniem niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego Sachsenhausen w Oranienburgu. Po wyzwoleniu obozu pracował w polskich szkołach w Brukseli, później w Lubece, gdzie w 1945 roku zorganizował gimnazjum dla polskich żołnierzy.

W 1946 r. objął Katedrę Filologii Słowiańskiej na KUL. Jednocześnie od 1948 r. był profesorem zwyczajnym językoznawstwa słowiańskiego na Uniwersytecie Wrocławskim.

W 1950 r. przeniósł się do Poznania i jako profesor zwyczajny objął Katedrę Filologii Słowiańskiej, wchodzącej – po reorganizacji w 1952 r. i powstaniu Wydziału Filologicznego – wraz z Zakładem Języka Polskiego w skład zespołowej Katedry Języka Polskiego UP. W 1956 r. objął kierownictwo Katedry (po utworzeniu Instytutu Filologii Polskiej w 1969 r. – Zakładu) Języka Polskiego. W latach 1969-1974 był dyrektorem Instytutu Filologii Polskiej UAM. Pełnił obowiązki prodziekana Wydziału Filologicznego UP (1951-1953), a następnie prorektora UAM (1959-1962). W 1975 r. przeszedł na emeryturę.

W pracy naukowej zajmował się badaniami historii języka polskiego, języków wschodniosłowiańskich i edytorstwem zabytków języka. Był współwydawcą m.in. źródeł z terenu Wielkopolski *Wielkopolskie rotty sądowe XIV-XV wieku* (1959-1981) oraz *Polskich wierszowanych legend średniowiecznych* (1962) i *Rozmyślań dominikańskich* (1965). Jako autor wydanego w 1954 r. podręcznika *Zarys dialektologii wschodniosłowiańskiej z wyborem tekstów gwarowych* zapraszany był na gościnne wykłady w ośrodkach uniwer-

syteckich w USA, Szwecji, Norwegii, Finlandii, Francji, Belgii, Jugosławii i Niemczech. W latach 1929-1988, jako jedyny z polskich lingwistów, wygłaszał referaty na kolejnych ośmiu międzynarodowych kongresach slawistycznych. Autor opracowania *Język polski w obozie koncentracyjnym* (1947).

Zasiadał w Komisji Językowej PAU (1932-1952), od 1951 r. był członkiem Komitetu Językoznawstwa i Słowianoznawstwa PAN. Wchodził w skład komitetów redakcyjnych czasopism: „Lingua Posnaniensis” i „Slavia Occidentalis”, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, „Slavia Orientalis” i seryjnych wydawnictw, m.in.: *Słownika Starożytności Słowiańskich* i *Biblioteki Pisarzy Polskich*. W latach 1947-1976 kierował poznańską Pracownią Słownika Polszczyzny XVI w. przy Instytucie Badań Literackich, od 1952 r. włączonego w struktury PAN. Członek czynny PAU (od 1948), członek korespondent (od 1967) i członek rzeczywisty (od 1973) PAN, członek Société de Linguistique de Paris, Towarzystwa Naukowego KUL, Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, Towarzystwa Słowiańsko-Bałtyckiego w Lund, członek PTPN (od 1952) i jego członek honorowy (od 1977).

Uniwersytet w Kolonii wyróżnił Go w 1975 r. tytułem profesora honorowego. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (1985) oraz Uniwersytet Warszawski (1994) nadały Mu tytuł doktora *honoris causa*. Zmarł 10 III 1997 r. w Poznaniu. Spoczywa w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: Z. Krążyńska, *Władysław Kuraszkiewicz (22 II 1905-10 III 1997)*, *Slavia Occidentalis*, t. 56, 1999, s. 7-14; A. Pihan-Kijasowa, *Kuraszkiewicz Władysław, prof. dr hab. – językoznawca, slawista, w: Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 333-337; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 103-109; B. Walczak, wstęp do: W. Kuraszkiewicz, *W kręgu dawnej mowy polskiej i ruskiej*, wstęp i dobór tekstów tegoż, Poznań 2008, s. 11-22.

1. SALA im. prof. Władysława Kuraszkiewicza (nr 14), Collegium Maius, Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej UAM, Instytut Filologii Słowiańskiej, ul. A. Fredry 10. Nad wejściem do sali **tablica**: szkło, 40×165 (nad. i odsł. 26 VI 2012 r.): **SALA | WŁADYSŁAWA KURASZKIEWICZA** (fot. 1 i fot. 2).

– Przy wejściu do sali **tablica**, z portretem Profesora nad inskrypcją: szkło, 60×40: **Profesor | WŁADYSŁAW KURASZKIEWICZ | 1905-1997 || Językoznawca i filolog, polonista i slawista, wydawca tekstów | staropolskich i staroruskich, twórca poznańskiej szkoły | językoznawstwa historycznego i filologii staropolskiej. | Doktor *honoris causa* naszego Uniwersytetu i Uniwersytetu | Warszawskiego, honorowy profesor Uniwersytetu w Kolonii, | członek rzeczywisty PAN. | Służbę wojskową odbył w randze porucznika artylerii konnej | w 18 Pułku Ułanów Pomorskich w Grudziądzu. W czasie II wojny | światowej więzień obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen. | Autor unikatowej monografii o języku polskim w obozie | koncentracyjnym. | Fundator stypendiów dla studentów i doktorantów wydziałów | filologicznych UAM. (fot. 3).**

Fot. Przemysław Król

Fot. Przemysław Król

2. RONDO prof. Władysława Kuraszkiewicza: Włodawa.

3. STYPENDIUM im. Profesora Władysława Kuraszkiewicza. Przyznawane wyróżniającym się studentom i doktorantom wydziałów filologicznych UAM.

Historyk mediewista, profesor w latach 1970-1991.

Urodziła się 11 IX 1921 r. w Chełmnie w rodzinie polsko-niemieckiej. W roku 1939 zdała maturę w Liceum Polskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku. Po aresztowaniu matki w 1940 r., decyzją władz niemieckich została wysłana wraz z siostrami do Hirschbergu (obecnie Jelenia Góra) w celu zniemczenia. Podjęła tam pracę zarobkową, a w 1944 r. udało się Jej wyjechać do Fryburga Bryzgowijskiego, gdzie wiosną podjęła studia historyczne i romanistyczne na tamtejszym Uniwersytecie; kontynuowała je do marca 1946 r. Po pobycie w obozie przejściowym w Reichenau przyjechała do Poznania i w kwietniu 1946 r. została przyjęta na studia historyczne i polonistyczne na Uniwersytecie, które ukończyła w 1949 r. Odtąd cała Jej kariera naukowa związana była z Instytutem Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. W 1951 r. uzyskała doktorat na podstawie dysertacji *Studia nad Kroniką Wielkopolską*. Praca ta znalazła duże uznanie w kręgach polskich mediewistów. W 1953 r. została adiunktem. W 1957 r. uzyskała stopień kandydata nauk, a po przywróceniu habilitacji – stopień doktora habilitowanego na podstawie rozprawy *Dziejopisarstwo wielkopolskie XIII i XIV w.* W 1960 r. przyznano Jej etat docenta.

Od 1969 r. kierowała utworzonym przez siebie Zakładem Nauk Pomocniczych (przemianowanym w 1982 r. na Zakład Źródłoznawstwa i Nauk Pomocniczych Historii) w Instytucie Historii UAM. W 1970 r. mianowana została profesorem nadzwyczajnym, a w roku 1979 została profesorem zwyczajnym.

Pracę na Uniwersytecie łączyła z działalnością w Pracowni Edytorskiej Instytutu Historii PAN, a w jej ramach włączyła się do międzynarodowej inicjatywy wydania *Repertorium fontium historiae medii aevi* – tzw. Nowy Potthast. Od 1957 r. współtworzyła i współredagowała czasopismo „Studia Źródłoznawcze. Commentationes”.

Jej zainteresowania badawcze koncentrowały się wokół dziejopisarstwa i historii kultury średniowiecznej, źródłoznawstwa i nauk pomocniczych historii (*Metoda źródłoznawcza wczoraj i dziś*) oraz edytorstwa źródeł. Znaczące w Jej dorobku są edycje źródeł w nowej serii *Pomniki Dziejowe Polski – Monumenta Poloniae Historica series nova: Roczniki wielkopolskie* (1962), *Kronika wielkopolska* (1970). Inicjatorka wydawania pomników kultury religijnej w Polsce w powołanej przez Nią nowej serii wydawniczej PAU *Monumenta Sacra Polonorum: Kodeks Matyldy, księga obrzędów z kartami dedykacyj-*

nymi, *Modlitwy księżnej Gertrudy z Psalterza Egberta z Cividale z Kalendarzem, Kazania na różne dni postne*. W edytorstwie widziała przejaw troski o dobro kultury narodowej. Wydała w tłumaczeniu polskim m.in. *Kronikę polską* Mistrza Wincentego Kadłubka, *Modlitwy księżnej Gertrudy*, Jana Kanapariusza *Świętego Wojciecha żywot pierwszy*.

Członek PTPN (od 1952 r.), członek korespondent PAU (od 1998 r.) i członek Polskiego Towarzystwa Historycznego. Zmarła 5 XI 2001 r. w Poznaniu. Spoczywa w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: J. Dobosz, *Kürbis Brygida, prof. dr hab. – historyk mediewista*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 338-343; J. Krzyżaniakowa, *Brygida Kürbis 1921-2001*, w: *Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. J. Strzelczyka, wyd. 2, Poznań 2010, s. 695-713; J. Strzelczyk, *Brygida Kürbis (1921-2001)*, *Roczniki Historyczne*, R. 67, 2001, s. 308-311; R. Witkowski, *Brygida Kürbis (1921-2001)*, w: B. Kürbis, *Cztery eseje o źródłoznawstwie*, wstęp i dobór tekstów tegoż, Poznań 2007, s. 9-35.

1. TABLICA o nieregularnym kształcie: metal, 39×44; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20 (proj. i wyk. Mieczysław Koronowski, odsł. 7 XI 2003 r.): **S+P | BRYGIDA KÜRBIS | *11.09.1921 †5.11.2001 | ABSOLWENTKA POLSKIEGO GIMNAZJUM W GDAŃSKU (1939) | STUDENTKA UNIwersYTETÓW WE FRYBURGU I W POZNANIU | PROFESOR UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO | CZŁONEK POLSKIEJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI | – WYZNAWCZYNI PRAWDY W HISTORII | WSZYSTKO ODDAŁA NAUCE, LUDZIOM I POLSCE | SINE SUCCESSORE DECESCIT | „NASZYM TRUDEM JEST ZEBRAĆ W JEDEN SNOPIEK ROZRZUCONE”**

Nad inskrypcją wyobrażenie portretowe Profesor (fot. 1).

2. SEMINARIUM im. Brygidy Kürbis przy Zakładzie Źródłoznawstwa i Nauk Pomocniczych Historii w Instytucie Historii UAM (utworzone w 2015 r.).

Fizyk, muzykolog, profesor w latach 1955-1962.

Urodził się 6 IV 1913 r. w Warszawie. Rozpoczęte w 1930 r. studia na Politechnice Warszawskiej przerwał, by w 1931 r. podjąć studia z muzykologii na Uniwersytecie Poznańskim. Po ich ukończeniu w 1934 r. dalszą specjalizację zdobywał w berlińskiej Physikalisch-Technische Reichsanstalt. Doktoryzował się z muzykologii i fizyki w 1936 r. na UP i objął asystenturę w Katedrze Fizyki Doświadczalnej. Prowadził wykłady z akustyki dla muzykologów. Jednocześnie pracował jako akustyk w biurze konstrukcyjnym Polskich Zakładów Lotniczych w Warszawie.

W czasie okupacji niemieckiej prowadził w Ostrowcu Świętokrzyskim warsztat naprawy i strojenia fortepianów. Zajmował się też badaniem i naprawą zabytkowych organów. Dokumentacja tych badań stała się podstawą habilitacji w 1945 r., którą uzyskał na Wydziale Humanistycznym UP. W 1947 r. mianowany został etatowym docentem akustyki i kierownikiem Pracowni Akustycznej przy Katedrze Fizyki Doświadczalnej, przekształconej w 1952 r. w Zakład Akustyki i Teorii Drgań, a następnie w Katedrę, którą kierował od 1956 r. W 1951 r. współorganizował Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii i w roku akademickim 1951/1952 był prodziekanem tego Wydziału. W 1955 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym. Od 1956 r. brał aktywny udział w pracach komisji organizacyjnej uniwersyteckich studiów zaocznych. Przyczynił się do powstania Studium Fizyki dla Pracujących.

Główne kierunki Jego badań to akustyka muzyczna, fizjologiczna, psychologiczna, molekularna, akustyka wnętrz i teoria drgań. Oparty na Jego badaniach matematycznych fundament dla określania głośności dźwięku jest dziś podstawą projektowania instrumentów muzycznych i reżyserii dźwięku w filmie i radiofonii. Był zwolennikiem ścisłej współpracy nauki z instytucjami gospodarczymi i kulturalnymi. Pracował jako konsultant naukowy w zakładach pracy dla osób głuchoniemych w Poznaniu i Warszawie. Współpracował z Ministerstwem Kultury i Sztuki, z Zakładami Hipolita Cegielskiego w Poznaniu przy redukcji hałasu w wagonach kolejowych oraz Fabryką Fortepianów w Kaliszu i Legnicy. Brał udział w opracowaniu projektu akustycznego sali Teatru Wielkiego w Warszawie.

Członek PTPN (od 1949), Polskiego Towarzystwa Cybernetycznego, Stowarzyszenia Artystów Lutników, Międzynarodowego Stowarzyszenia Filmu Naukowego (AJCS)

i Groupement des Acousticiens de Langue Française. Przewodniczył Komisji Akustyki PAN i Ośrodkowi Postępowej Myśli Naukowo-Technicznej. Współorganizował Polskie Towarzystwo Akustyczne. Zginął w katastrofie lotniczej 19 XII 1962 r. w Warszawie. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: *Badania naukowe w Instytucie Akustyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Pięćdziesięciolecie Katedry Akustyki i Teorii Drgań*, pod red. A. Sęka i J. Kocińskiego, Poznań 2008, s. 7-27; *Nauka w Wielkopolsce. Przeszłość i teraźniejszość. Studia i materiały*, pod red. G. Labudy, przy współudź. W. Jakóbczyka i S. Weymana, Poznań 1973, passim; R. Makarewicz, *Kwiek Marek, prof. dr hab. – fizyk*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 347-350; [Red.], *Prof. dr Marek Kwiek*, *Zeszyty Naukowe UAM*, Nr 41, Akustyka, z. 3, 1963, wkładka nieliczbowana; H. Ryffert, *Kwiek Marek (1913-1962)*, PSB, t. 16, Wrocław 1971, s. 375-376.

1. TABLICA: metal, 40×54; Collegium Physicum, Wydział Fizyki UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 2 (wg pomysłu prof. Urszuli Jorasz, proj. i wyk. Elżbieta Graczyk, odsł. 12 XII 2006 r. z okazji 50-lecia powstania Katedry Akustyki i Teorii Drgań na UAM): **PROFESOR MAREK KWIEK | 1913-1962 | TWÓRCA | POZNAŃSKIEGO OŚRODKA AKUSTYKI | GRUDZIEŃ 2006**
Nad inskrypcją medalion z portretem Profesora (fot. 1).

2. MEDALE

a) Medal im. Marka Kwieka: brąz, średnica 78 mm; ustanowiony w 20. rocznicę śmierci Profesora przez Polskie Towarzystwo Akustyczne:

Awers: popiersie Profesora na wprost, po lewej stronie poziomo: **MAREK | KWIEK**, po prawej stronie poziomo napis: **1913 | 1962**; w otoku napis: **POLSKIE TOWARZYSTWO AKUSTYCZNE**

Rewers: centralnie poziomo wizerunek gałązki laurowej, nad nią napis: **BENE | MERENTI**⁷⁹, u dołu napis: **PTA** (fot. 2).

2

Fot. Krzysztof J. Opieliński

b) Medal wybity przez Uniwersytet w Liège w 1962 r.

3. KONKURS o Nagrodę im. Marka Kwieka, ustanowiony w 1973 r. przez Polskie Towarzystwo Akustyczne dla promowania młodych akustyków.

⁷⁹ Dobrze zasługującemu.

Mikołaj KWINICHIDZE

Gleboznawca, profesor w latach 1954-1957.

Urodził się 24 I 1889 r. w Witebsku (obecnie Białoruś). Studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Kijowskiego rozpoczął w 1908 r. i po przerwie kontynuował w Państwowym Instytucie Handlowym w Kijowie.

W 1920 r. przybył do Poznania. Rozpoczął pracę na Uniwersytecie Poznańskim na stanowisku laboranta w Katedrze Gleboznawstwa Wydziału Rolniczo-Leśnego i jednocześnie podjął studia. Po uzyskaniu stopnia inżyniera rolnictwa w 1926 r. został starszym asystentem. W 1933 r. uzyskał doktorat w zakresie gleboznawstwa i od 1935 r. prowadził wykłady zlecone i ćwiczenia z gleboznawstwa terenowego.

Po II wojnie światowej przystąpił do odbudowy zniszczonej Katedry Gleboznawstwa Wydziału Rolniczo-Leśnego UP i został mianowany adiunktem. W 1951 r. habilitował się i następnie jako zastępca profesora objął kierownictwo Katedry Gleboznawstwa. Po reorganizacji Uniwersytetu i włączeniu Katedry w struktury nowo powstałej WSR (1951), kierował nią do przejścia na emeryturę w 1960 r. Jednocześnie od 1952 do 1957 r. wykładał gleboznawstwo ogólne i geografię gleb dla studentów Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UP i UAM. W 1954 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w 1959 r. profesorem zwyczajnym.

Był twórcą poznańskiej przyrodniczej szkoły gleboznawczej. Prowadził badania naukowe i wielkoskalowe prace kartograficzno-gleboznawcze w nadleśnictwach i gospodarstwach rolnych w całej Polsce. Pracował w Komisji Genezy, Klasyfikacji i Kartografii Gleb nad zagadnieniami klasyfikacji i nomenklatury gleb w różnych skalach, ujednoczeniem metod oznaczania uziarnienia gleb, ujednoczeniem metod opisu profilu glebowego, opracowaniem kryteriów podmokłości gleb.

Przyczynił się do powstania pierwszej klasyfikacji gleb leśnych, ogólnej klasyfikacji gleb do map w skalach 1:100 000, 1:300 000, 1:1 000 000, genetycznej klasyfikacji gleb uprawnych i klasyfikacji gleb hydromorficznych. W lasach doświadczalnych w Siemianicach utworzył stację badań gleb leśnych. Jego publikacje obejmują zagadnienia z zakresu genezy, klasyfikacji i kartografii gleb.

Członek PTPN (od 1949), Międzynarodowego Towarzystwa Gleboznawczego i Międzynarodowego Towarzystwa Botanicznego. Współzałożyciel Polskiego Towarzystwa

Gleboznawczego, jego wieloletni wiceprezes i prezes honorowy, a także wieloletni przewodniczący Oddziału Poznańsko-Bydgoskiego. Zmarł 8 II 1968 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: J. Broda, *Mikołaj Kwinichidze (1889-1968)*, w: *Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919-2009. Nauka dla praktyki leśnej*, pod red. J. Brody, Poznań 2009, s. 291-292; A. Kowalkowski, J. Marcinek, *Mikołaj Kwinichidze – uczony, nauczyciel, wychowawca 1889-1968*, *Roczniki Gleboznawcze*, t. 21, 1970, z. 2, s. 531-540.

GŁAZ: wys. 100 (z podstawą 115), obwód 270, pole inskrypcyjne: 69×56; Wydział Rolnictwa, Ogrodnictwa i Bioinżynierii, Katedra Gleboznawstwa i Ochrony Gruntów, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Szydlowska 50: **PAMIĘCI | PROF. DR [s] | MIKOŁAJA | KWINICHIDZE | 1889-1968 | KIEROWNIKA KATEDRY | GLEBOZNAWSTWA AKADEMII | ROLNICZEJ W POZNANIU | (1951-1960) | ZASŁUŻONEGO PRACOWNIKA | KATEDRY (1920-1960) | WYBITNEGO GLEBOZNAWCY | NAUCZYCIELA | I WYCHOWAWCY || REKTOR I SENAT | POZNAŃ, 1985 (fot. 1).**

1

Gerard LABUDA

Historyk mediewista, profesor w latach 1950-1986, rektor w latach 1962-1965.

Urodził się 28 XII 1916 r. w Nowej Hucie koło Kartuz na Kaszubach. W 1936 r. rozpoczął studia historyczne na Uniwersytecie Poznańskim. W roku akademickim 1938/1939 był stypendystą rządu polskiego na Uniwersytecie w Lund w Szwecji. Po wybuchu II wojny światowej, zagrożony aresztowaniem udał się do Krakowa, a następnie do Chrobrza, gdzie pracował jako archiwista w ordynacji Myszkowskich-Wielopolskich, a po jej likwidacji, jako księgowy. Przerwane wybuchem II wojny światowej studia historyczne kontynuował na tajnym UZZ. Napisane przed wojną rozprawy uznane zostały za pracę magisterską (*Polska i krzyżacka misja w Prusach do połowy XIII w.*, wyd. 1937) i doktorską (*Magdeburg i Poznań. Założenie arcybiskupstwa magdeburskiego i biskupstwa poznańskiego na tle wschodniej polityki misyjnej Ottona Wielkiego*, wyd. 1938). Egzamin doktorski złożył na przełomie 1943/1944 i został wykładowcą w filii tajnego UZZ w Kielcach.

Po wojnie podjął pracę na Uniwersytecie Poznańskim i zaangażował się w odbudowę biblioteki Seminarium Historycznego. W 1946 r. habilitował się na podstawie rozprawy *Studia nad początkami państwa polskiego*, którą przygotowywał już w czasie wojny. W 1946 r. jako zastępca profesora objął Katedrę Historii Słowiańszczyzny Zachodniej, a po włączeniu jej w 1952 r. do Katedry Historii Polski, został kierownikiem tejże. W latach 1961-1984 był kierownikiem Zakładu Historii Powszechnej i Polski do XV Wieku.

W 1953 r. był organizatorem Zakładu Historii Pomorza w Instytucie Historii PAN i jego kierownikiem aż do przejścia na emeryturę w 1986 r.

W 1950 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1956 został profesorem zwyczajnym. Pełnił zaszczytne funkcje na uczelni – w roku akademickim 1950/1951 był prodziekanem Wydziału Humanistycznego, w latach 1962-1965 sprawował funkcję rektora UAM. Powołał wówczas do życia Kolegium Rektorów Miasta Poznania.

Po studenckich protestach w marcu 1968 r., w których brali udział synowie Profesora, z powodów politycznych uniemożliwiono Mu dalszą etatową pracę na Uniwersytecie. Jednak decyzją ministra prof. Henryka Jabłońskiego skierowano Go na urlop bezpłatny, na którym przebywał do przejścia na emeryturę. Pomimo przymusowego urlopu bezpłatnie wykładał średniowieczną historię powszechną, prowadził seminaria magisterskie i uczestniczył w posiedzeniach Rady Naukowej Instytutu Historii.

W Jego dorobku naukowym znajdują się publikacje dotyczące początków państwa i Kościoła polskiego, dziejów Pomorza i państwa zakonu krzyżackiego, stosunków polsko-niemieckich, historii kultury, dyplomacji oraz z zakresu źródłoznawstwa, metodologii i historii historiografii. Wśród nich: *Mieszko II król Polski (1025-1034). Czasy przełomu w dziejach państwa polskiego* (1992), *Święty Wojciech biskup – męczennik patron Polski, Czech i Węgier* (2000, 2004), *Dzieje Zakonu Krzyżackiego w Prusach. Gospodarka – Społeczeństwo – Państwo – Ideologia* (1986, 1988, współautor M. Biskup), *Polska granica zachodnia. Tysiąc lat dziejów politycznych* (1971, 1974), *Historia Kaszubów w dziejach Pomorza*, t. 1: *Czasy średniowieczne* (2006), *Rozważania nad teorią i historią kultury i cywilizacji. Wybór studiów i rozpraw* (2008), *Rozwój metod dziejopisarskich od starożytności do współczesności* (cz. I: *do schyłku XIX wieku*, 2003; cz. II: *wiek XX*, 2010).

Był redaktorem i współautorem prac zbiorowych, takich jak: *Historia Pomorza* (t. 1-3, 1969-2001), *Historia dyplomacji polskiej* (1980-1989), *Słownik Starożytności Słowiańskich* (t. 1-8, 1961-1966). Zasiadał w redakcjach czasopism, m.in. „Roczników Historycznych”, „Slavia Antiqua” oraz „Studiów Źródłoznawczych. Commentationes”, których był założycielem wraz z Aleksandrem Gieysztozem i Brygidą Kürbis.

Prowadził ożywioną działalność w instytucjach naukowych. Od 1955 r. był wicedyrektorem Instytutu Zachodniego w Poznaniu, a w latach 1958-1961 jego dyrektorem. Członek (od 1947), sekretarz generalny (1961-1972), a następnie prezes (1972-1975) i wiceprezes (1975-1981) PTPN, a od 1977 r. jego członek honorowy. Od 1951 r. był członkiem korespondentem PAU. W 1989 r. przyczynił się do jej reaktywacji i został pierwszym prezesem (do 1994 r.) oraz członkiem czynnym odrodzonej Akademii. W 1994 r. w uznaniu zasług obdarzono Go godnością prezesa honorowego PAU. Był członkiem korespondentem (1964), członkiem rzeczywistym (1966), członkiem prezydium (1972-1994) i wiceprezesem (1984-1989) PAN oraz prezesem jej Oddziału Poznańskiego (1972-1980).

Przewodniczył Radzie Naukowej Biblioteki Kórnickiej PAN (1965-2000), Radzie Naukowej Instytutu im. Oskara Kolberga (1960-2000), był członkiem polsko-niemieckiej komisji UNESCO do spraw podręczników szkolnych z historii i geografii (1972-1989). Pełnił też funkcje przewodniczącego Rady Upowszechniania Nauki (1980-1999) i Rady Towarzystw Naukowych (1984-1989), istniejących przy Prezydium PAN. Członek wielu towarzystw naukowych w Polsce i za granicą, m.in. Towarzystwa Naukowego w Toruniu, Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, Historische Kommission zu Berlin, Société Européenne de Culture, Wissenschaftskolleg zu Berlin, New York Academy of Sciences.

W uznaniu osiągnięć naukowych i działalności organizacyjnej na rzecz środowiska akademickiego, godność doktora *honoris causa* nadały Mu uniwersytety w Gdańsku, Toruniu, Krakowie, Warszawie, Wrocławiu i Szczecinie. Uhonorowano Go też wieloma prestiżowymi nagrodami w kraju i za granicą, m.in. Nagrodami Państwowymi III i II stopnia (1949, 1951, 1971), nagrodami im. Alfreda Jurzykowskiego (Nowy Jork, 1983) i im. Johanna Gottfrieda Herdera (Wiedeń, 1991).

W 1996 r. na UAM odbyło się odnowienie doktoratu Profesora, a w 2000 r. macierzysty Uniwersytet uhonorował Go wyróżnieniem akademickim *Palmae Universitatis*

Studiorum Posnaniensis. Zmarł 1 X 2010 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Wawrzyńca w Luzinie (ul. Ofiar Stutthofu 43).

Bibl.: *Naukowe dzieło Profesora Gerarda Labudy*, red. J. Dobosz, Poznań 2006; *O historii i współczesności. Z profesorem Gerardem Labudą rozmawia Jan Załubski*, Forum Naukowe WSZiB. Instytut Historii Politycznej. Prace Historyczno-Politologiczne, R. VII, 2002, z. 2 (15), s. 275-291; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 247-248; *Pro memoria Gerard Labuda (1916-2010)*, zebrał, oprac. oraz wstępem opatrzył J. Borzyszkowski, Gdańsk – Wejherowo 2011; T. Schramm, *Gerard Labuda 1 IX 1962-31 VIII 1965*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 201-211; J. Strzelczyk, *Gerard Labuda 1916-2010*, w: *Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. J. Strzelczyka, wyd. 2, Poznań 2010, s. 855-874.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krąganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

b) Wspólne upamiętnienie profesorów i studentów tajnego nauczania w Kielcach w okresie okupacji niemieckiej na tajnym Uniwersytecie Ziemi Zachodnich oraz tajnym Wydziale Architektury; ul. Wesola 25, Kielce; zob. T. Konopiński.

c) Wspólne upamiętnienie profesorów i wychowanków tajnego nauczania w czasie II wojny światowej w Kielcach; Bazylika katedralna pw. Wniebowzięcia NMP, plac Najświętszej Maryi Panny 3, Kielce; zob. Z. Czubiński.

d) Kamień, 100×60; Szkoła Podstawowa im. Lecha Bądkowskiego w Luzinie (pow. wejherowski), ul. Szkolna 13 (odst. 2 X 2014 r.), na elewacji: *Do tego budynku, powszechnej szkoły, | w latach 1924-1928 | uczęszczał | Profesor Gerard Labuda | (1916-2010) | światowej sławy historyk | z zakresu historii średniowiecza, | wybitny specjalista w dziedzinie | historii Słowian i Pomorza, | niezrównany znawca Kaszub, | pierwszy Honorowy Obywatel | Gminy Luzino.*
Nad inskrypcją medalion z portretem Profesora (fot. 1).

e) Kamień, 66×85, na głazie: wys. 110, obwód 340; Nowa Huta, pow. kartuski (odst. 18 IX 2016 r. z inicjatywy Oddziału Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego w Kartuzach): *Profesorowi | Gerardowi Labudzie | ur. 28.12.1916 w Nowej Hucie | zm. 1.10.2010 w Poznaniu | wybitnemu humaniście, historykowi | Kaszubie | w 100-lecie urodzin. || Burmistrz Kartuz | Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie | Nowa Huta, 18 września 2016 r. || Drogocenna ziemia, ale drogocenniejszy jeszcze lud, który zbudzony po tylu wiekach, | dla Rzeczypospolitej jak swej matki przechował nieobliczone możliwości. || Gerard Labuda, *Historia Kaszubów*, Gdańsk 2006*
Z lewej strony inskrypcji wizerunek Profesora (fot. 2).

1

Fot. Teresa Konkul

2

Fot. Barbara Kąkol

2. POMNIK z rzeźbą Profesora: metal, wys. 178, na cokole: kamień, 90×90×90; Luzino, pow. wejherowski (autor Tomasz Sobisz, odst. 2 X 2016 r.). Na cokole napis: **PROFESOR | GERARD LABUDA | 1916-2010 | WIELKI SYN | ZIEMI KASZUBSKIEJ || LUZINO 2016**, na książce trzymanej w lewej dłoni napis: **Gerard Labuda | Historia Kaszubów | w dziejach Pomorza**, w drugiej dłoni motyl zatopiony w bursztynie (fot. 3).

3. DRZEWO PAMIĄTKOWE dąb, Cmentarz Centralny w Szczecinie, ul. Ku Słońcu 125 A (proj. Stowarzyszenie Czas Przestrzeń Tożsamość w Szczecinie, drzewo posadzone 10 X 2016 r.) (fot. 4).

3

Fot. Teresa Konkkel

4

Fot. ze zbiorów Stowarzyszenia Czas Przestrzeń Tożsamość w Szczecinie

4. SALA im. prof. Gerarda Labudy, Collegium Historicum, Wydział Historyczny UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 7. Przy obu wejściach do sali **napis: SALA | PROFESORA | GERARDA | LABUDY** (fot. 5 i fot. 6).

– W auli dwie identyczne tablice informacyjne: tworzywo, 100×70:

Profesor Gerard Labuda || urodzony 28 grudnia 1916 roku w Nowejhucie [s] k. Kartuz – zmarł 1 października 2010 roku | w Poznaniu. || Jeden z wybitniejszych polskich historyków, uprawiał nie tylko szeroko pojętą mediewi- | stykę – dzieje średniowiecznej Polski i powszechne, dzieje wczesnej słowiańszczyzny i Nie- | miec, historię Kościoła polskiego, dzieje Zakonu Krzyżackiego, czy też źródłoznawstwo, | i nauki pomocnicze historii – ale również tematy przekrojowe, zajmował się historią histo- | riografii, a także historią regionalną (Pomorze, Wielkopolska, dzieje Kaszubów) oraz dzie- | jami nauki. || Autor około dwóch tysięcy publikacji naukowych i popularyzujących wiedzę historyczną, w tym tak | znaczących prac, jak *Studia nad początkami państwa polskiego* (1946); *Pierwsze państwo | słowiańskie. Państwo Samona* (1948); *Źródła, sagi i legendy do najdawniejszych dziejów Pol- | ski* (1960); *Mieszko II król Polski (1015-1034). Czasy przełomu w dziejach państwa polskie- | go* (1992); *Mieszko I* (2002); *Szkice historyczne X-XI wieku. Z dziejów organizacji Kościo- | ła w Polsce we wczesnym średniowieczu* (2004); *Historia Kaszubów w dziejach Pomorza, t. I |* (2006). Redagował m.in. *Słownik starożytności słowiańskich* (od 1961); *Historię dyplomacji | polskiej* (od 1980); „*Studia Źródłoznawcze*” (od 1957) oraz „*Roczniki Historyczne*”. || Urodzony na Kaszubach, po maturze uzyskanej w Wejherowie w 1936 roku przybył na stu- | dia do Poznania i pozostał w nim do końca życia, podejmując pracę na uniwersytecie po- | znańskim. W roku akademickim 1950/1951 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Huma- | nistycznego, a w latach 1962 do 1965 był rektorem Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. | Był członkiem Instytutu Zachodniego, a w latach 1955-1961 jego wiceprezesem (do 1958) | i prezesem, zaś od 1948 [s] roku był członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, | a w latach 1972-1975 był jego prezesem. W 1951 roku wybrano go na członka korespondenta | Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie (po odnowieniu tej instytucji był jej prezesem | w latach 1989-1994). W 1964 roku został członkiem korespondentem, a w roku 1966 człon- | kiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk – w latach 1984-1989 był jej wiceprezesem. | Najwyższą godność akademicką doktora *honoris causa* nadały mu uniwersytety w Krako- | wie, Warszawie, Toruniu, Gdańsku, Wrocławiu i Szczecinie. Za bogatą i najwyższej próby | działalność naukową został mu nadany pośmiertnie Order Orła Białego. Uzyskał też god- | ność członka honorowego Polskiego Towarzystwa Historycznego (1994).

Nad tekstem portret Profesora, z lewej strony pionowo napis: **AULA IM. GERARDA LABUDY** (fot. 7).

5. **SZKOŁA**: Szkoła Podstawowa nr 2 im. prof. Gerarda Labudy w Luzinie, ul. A. Mickiewicza 22 (nad. 6 III 2018 r.). Przy wejściu do szkoły tablica urzędowa: **SZKOŁA PODSTAWOWA NR 2 | im. prof. Gerarda Labudy | w Luzinie** (fot. 8).

8

Fot. Teresa Konkel

– Na bocznej ścianie budynku szkoły **tablica**: **SZKOŁA PODSTAWOWA NR 2 | IM. PROF. GERARDA LABUDY** (fot. 9).

– Przeszkole **głaz** (odsł. z okazji XX Zjazdu Kaszubów w Luzinie): **Na wdôr | Wiôldżémù Ùcząłémù, Sënowi | Kaszëbsczi Zemi | Bëtnicë XX Światowégò Zjôzdu | Kaszëbów | Lëżëno 7 lëpińca 2018 r.**⁸⁰ | „Historia Kaszubów w dziejach Pomorza | to główne dzieło mojego życia” | prof. GERARD LABUDA

Nad inskrypcją portret Profesora, pod nim daty: **1916-2010** (fot. 10).

⁸⁰ Ku pamięci Wielkiemu Uczonemu, Synowi Kaszubskiej Ziemi uczestnicy XX Światowego Zjazdu Kaszubów Luzino 7 lipca 2018 r.

9

Fot. Teresa Konkkel

10

Fot. Archiwum Szkoły Podstawowej nr 2 w Luziniec

– W szkole **statuetka** z napisem: **PROF. GERARD LABUDA | PATRON SP nr 2 w LUZINIE** (fot. 11).

11

6. SKWER prof. Gerarda Labudy, u zbiegu ul. Marcelesińskiej i ul. Rycerskiej.

7. RONDA prof. Gerarda Labudy: Banino, pow. kartuski (otwarcie 7 VI 2017 r.); Gniezno (Uchwała Rady Miasta Gniezna z dnia 24 II 2016 r.); Rosochy, pow. wejherowski (otwarcie 26 VII 2017 r.).

8. ZNACZEK POCZTOWY o nominale 2,50 zł, wym. 54×54, seria: „Osiągnięcia nauki polskiej” (autor proj. Aleksandra Pietrzak); wydany przez Poczta Polską, w obiegu od 29 X 2016 r.; na znaczku portret Profesora oraz schematyczny rysunek palatium i kaplicy na Ostrowie Lednickim; w lewym górnym rogu poziomo napis: **2 | 50 | ZŁ**, pod nim pionowo: **A. PIETRZAK | PWPW SA 2016 || POLSKA || OSIĄGNIĘCIA NAUKI POLSKIEJ**, poniżej schematyczny wizerunek książki; po prawej stronie pionowo: **prof. Gerard Labuda (1916-2010) | historyk mediewista** (fot. 12).

12

9. NAGRODA im. Gerarda Labudy, przyznawana za wybitne i twórcze prace w zakresie kaszubski i pomorzoznawstwa (ustanowiona w 2012 r. dzięki donacji Profesora Gerarda Labudy i Jego rodziny przez Instytut Kaszubski).

10. TYTUŁ „Honorowego Obywatela” nadały Mu: Wejherowo (30 VI 1976 r.), Gdańsk (28 VI 1994 r.), gmina Luzino (1996 r.), Powiat Wejherowski (24 IV 2001 r.), Poznań (8 VI 2004 r.), Szczecin (5 VII 2007 r.), Gniezno (29 X 2008 r.).

Lekarz stomatolog, profesor w 1949 r.

Urodził się 7 V 1884 r. w Potulicach (pow. wągrowiecki). W latach 1903-1907 studiował medycynę z zakresu stomatologii w Berlinie i został lekarzem dentystą. W 1908 r. rozpoczął praktykę stomatologiczną w Poznaniu. Uczestniczył w Powstaniu Wielkopolskim, w walkach o Lwów i w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920 r. Pełnił obowiązki lekarza w szpitalach wojskowych w Poznaniu i Lublinie; w stopniu kapitana przeszedł do rezerwy. Podczas służby wojskowej podjął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego, które ukończył w 1923 r. i w roku następnym otrzymał tytuł doktora wszech nauk lekarskich. Doktorat medycyny dentystrycznej uzyskał w 1924 r. na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu w Jenie.

W latach 1924-1925 pracował w Szpitalu Dziecięcym św. Józefa w Poznaniu. Po uzyskaniu doktoratu pracował w kierowanej przez prof. Antoniego Tomasza Jurasza Klinice Chirurgicznej UP, a także w Państwowym Instytucie Dentystrycznym w Warszawie.

Od 1934 r. pełnił funkcję kierownika Polikliniki Stomatologicznej Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego. Po habilitacji w 1936 r. i uzyskaniu docentury został mianowany zastępcą profesora.

W 1939 r. wziął udział w kampanii wrześniowej. Następnie przedostał się do Francji, a później do Anglii. Od 1940 r. w Szkocji pracował w Wojskowej Przychodni Dentystrycznej Centralnego Ośrodka Wojskowego w Crawford i Alyth oraz Military Hospital w Edynburgu. Był współorganizatorem Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu i w latach 1941-1947 kierował Zakładem Stomatologii PWL. W 1941 r. otrzymał nominację na stanowisko profesora nadzwyczajnego. Kierował też Oddziałem Stomatologicznym w polskim Szpitalu im. Ignacego Paderewskiego w Edynburgu.

Po wojnie powrócił do Polski i w 1947 r. podjął ponownie obowiązki kierownika Polikliniki Stomatologicznej przy Wydziale Lekarskim UP. W 1949 r. został profesorem zwyczajnym i kierownikiem Zakładu Chirurgii Dentystrycznej w Studium Lekarsko-Dentystrycznym przy Wydziale Lekarskim UP. Po utworzeniu w 1950 r. Akademii Medycznej kierował Katedrą i Kliniką Chirurgii Stomatologicznej (1950-1954). W 1959 r. przeszedł na emeryturę.

Był twórcą poznańskiej stomatologii akademickiej. Jego zainteresowania naukowe związane były z zagadnieniami takimi jak: etiologia, patogeneza, diagnostyka i terapia zakażeń jamy ustnej, zębopochodnym zakażeniem ogniskowym i próchnicą zębów. Podjął pionierskie badania dotyczące zakażenia ogniskowego. Zabiegał o bezpłatną opiekę stomatologiczną dla kobiet w ciąży, starał się upowszechniać profilaktykę chorób zębów i jamy ustnej u dzieci. Zmarł 21 VII 1962 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Górczyńskim parafii pw. Matki Boskiej Bolesnej (ul. ks. P. Ściegiennego 35).

Bibl.: W. Lisowski, *Profesorowie i wykładowcy Polskiego Wydziału Lekarskiego w Edynburgu (1941-1949)*, Skalpel, R. XVII, 2008, nr 3, s. 28-31; J. Sokalski, *Profesor Leon Lakner (1884-1962)*, w: *Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu w latach 1950-2019. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Musielaka, Poznań 2019, s. 507-509; K. Stawiński, *Leon Lakner (1884-1962). Stomatolog*, w: *Szkice do portretów przedstawicieli medycyny poznańskiej 1945-1985*, pod red. J. Hasika i R.K. Meissnera, Poznań 1991, s. 221-222.

TABLICE

a) Upamiętniająca istnienie Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu, Quadrangle of the Medical Building, Teviot Place, Uniwersytet w Edynburgu; zob. A.T. Jurasz.

b) Upamiętniająca otwarcie Polskich Zbiorów Historycznych Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu; Sala Polska w Chancellor's Building, Little France, Uniwersytet w Edynburgu; zob. W. Tomaszewski.

Lekarz laryngolog, profesor w latach 1929-1939.

Urodził się 26 XII 1888 r. w Nizankowicach koło Przemyśla. W 1913 r. ukończył studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. W latach 1912-1913 pracował w Klinice Chirurgicznej prof. Ludwika Rydygiera. Po otrzymaniu dyplomu lekarskiego kontynuował w Wiedniu specjalistyczne studia otolaryngologiczne, jednocześnie pełnił obowiązki etatowego młodszego asystenta w Klinice prof. Ottokara Chiarego. W 1915 r. został powołany do armii austriackiej, gdzie był lekarzem. W 1918 r. wstąpił do Wojska Polskiego i jako lekarz otrzymał przydział do szpitala wojskowego w Krakowie. W latach 1919-1922 pełnił obowiązki adiunkta w Klinice Laryngologicznej Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Po przybyciu do Poznania w 1922 r. podjął pracę w Katedrze Otolaryngologii na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego. W następnym roku objął kierownictwo tej Katedry i przystąpił do organizacji Kliniki Otolaryngologicznej. Rozwinął ją w nowoczesną, najlepiej wyposażoną klinikę w kraju. Z Jego inicjatywy w 1932 r. utworzona została Poradnia Wad Mowy i Głosu.

Habilitował się w 1927 r. W 1929 r. został profesorem nadzwyczajnym, a w 1938 r. profesorem zwyczajnym otolaryngologii. W 1939 r. wybrano Go na prodziekana Wydziału Lekarskiego UP, ale funkcji tej nie zdążył objąć z powodu wybuchu II wojny światowej.

Powołany do wojska jako ordynator szpitala wojskowego, po ewakuacji do Rumunii i uwolnieniu z obozu jenieckiego, pracował w Klinice Otolaryngologicznej w Bukareszcie (do 1941 r.). Po przedostaniu się do Persji zgłosił się jako lekarz do II Korpusu Wojska Polskiego Generała Andersa. Po demobilizacji w 1943 r. został skierowany do pracy w PCK w Tel Awiwie.

W 1947 r. wyjechał na stałe do Londynu, gdzie kontynuował praktykę lekarską oraz pracę naukową. Utrzymywał kontakt z krajem, uczestnicząc w polskich zjazdach naukowych i publikując w polskich czasopismach medycznych.

Członek PTPN (od 1922), członek założyciel Polskiego Towarzystwa Otolaryngologicznego oraz inicjator i redaktor (1933-1939) organu tego Towarzystwa – „Polskiego

Przeglądu Otolaryngologicznego”. Członek honorowy Collegium Otolaryngologicum Amicitiae Sacrum oraz Austriackiego i Niemieckiego Towarzystwa Otolaryngologów. Członek The Royal Society of Medicine, Société Française d’Oto-Rhino-Laryngologie oraz hiszpańskiego, włoskiego, bułgarskiego, austriackiego i niemieckiego Towarzystwa Otolaryngologicznego. W Wielkiej Brytanii był członkiem założycielem i przewodniczącym Komisji Lekarskiej Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie. Zmarł 9 XI 1969 r. w Londynie. Spoczywa na Cmentarzu Gunnersbury.

Bibl.: A. Kierzek, *Alfred Stefan Laskiewicz (1888-1969)*, Magazyn Otorynolaryngologiczny, Suplement, t. 9, 2006, s. 4-5; E. Stocki, *Laskiewicz Alfred Stefan Józef (1886-1969)*, PSB, t. 16, Wrocław 1971, s. 521-522; S. Zabłocki, *Laskiewicz-Friedensfeld Alfred Stefan Józef*, w: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku*, t. 2, z. 4, red. i oprac. B. Urbanek, Warszawa 2002, s. 64-68; A. Zakrzewski, *Wspomnienie pośmiertne*, Otolaryngologia Polska, t. 24, 1970, nr 3, s. 255-270.

TABLICA: metal, 118×88; Szpital Kliniczny im. Heliodora Święcickiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. S. Przybyszewskiego 49, Klinika Otolaryngologii i Onkologii Laryngologicznej: 1888 | 1969 PROFESSORI DOCTORI | ALFREDO STEPHANO LASKIEWICZ | POSNANIENSIS CLINICAE | OTO-RHINO-LARYNGOLOGICAE | CONDITORI MODERATORIQUE | VIRO CLARISSIMO ATQUE DOCTISSIMO | INDEFESSO LABORE ANTECEDENTI⁸¹

W górnej części płyty płaskorzeźbione popiersie Profesora (fot. 1).

⁸¹ 1888 1969 Profesorowi doktorowi Alfredowi Stefanowi Laskiewiczowi założycielowi i kierownikowi Poznańskiej Kliniki Otorynolaryngologicznej mężowi wielce sławnemu i uczonemu pracy niestrudzenie oddanemu.

1

Karol LATOWSKI

Botanik, specjalista z zakresu taksonomii roślin, karpologii oraz herbologii, profesor w latach 1991-2010.

Urodził się 25 XI 1939 r. w Warszawie. W latach 1959-1964 studiował biologię na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi na UAM. Następnie rozpoczął pracę naukowo-dydaktyczną w Katedrze Botaniki Farmaceutycznej na Akademii Medycznej w Poznaniu, gdzie w 1972 r. uzyskał doktorat w zakresie nauk farmaceutycznych.

W 1974 r. podjął pracę na UAM i był współorganizatorem Zakładu Taksonomii Roślin. Habilitację uzyskał w 1982 r. na podstawie pracy *Taksonomiczne studium karpologiczne euroazjatyckich gatunków rodzaju *Lepidium* L.* W 1991 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym nauk przyrodniczych, a w 1996 r. nadano Mu tytuł profesora zwyczajnego. Pełnił zaszczytne funkcje na Uniwersytecie: dwukrotnie sprawował obowiązki prodziekana Wydziału Biologii UAM (1985-1987 i 1990-1993), był dyrektorem Instytutu Biologii Środowiska (1996-1999) i członkiem Konwentu Godności Honorowych UAM (od 2016) oraz wieloletnim opiekunem Koła Naukowego Przyrodników na Wydziale Biologii UAM.

Dokonywania naukowe Profesora koncentrowały się na zagadnieniach związanych z taksonomią roślin, karpologią, geobotaniką i ochroną przyrody oraz tematyką współczesnych przemian flory, zachodzących pod wpływem działalności człowieka. W Jego dorobku znajdują się również prace etnobotaniczne, bibliograficzne i publikacje biograficzne o prof. Józefie Paczoskim. Prace badawcze prowadził w terenie, zarówno w Polsce, jak i podczas licznych wypraw naukowych do państw bałkańskich i na Ukrainę. Był współautorem *Polskiej Czerwonej Księgi Roślin* oraz *Czerwonej listy roślin naczyniowych Wielkopolski*.

Brał aktywny udział w pracach wielu organizacji i towarzystw naukowych, m.in. PTPN (od 1975), Komitetu Botaniki PAN (od 1993), Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Reprezentował polską naukę w Europie Środkowej i Wschodniej, był członkiem honorowym Ukraińskiego Towarzystwa Botanicznego (od 2006). Zmarł 18 I 2017 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Krzyża w Buku (ul. Bohaterów Bukowskich).

27 I 2017 r. Profesor został pośmiertnie odznaczony medalem *Homini Vere Academico*, przyznawanym przez Rektora UAM.

Bibl.: B. Jackowiak, *Dziękujemy Ci, Profesorze, Przyjacielu, Kolego*, Życie Uniwersyteckie 2017, nr 3, s. 22-23; B. Jackowiak, W. Żukowski, *Professor Karol Latowski – plant taxonomist, carpologist and geobotanist*, Biodiversity Research and Conservation 35, 2014, s. 5-8; В.В. Протопопова, А.П. Ільїнська, М.В. Шевера, З. Целка, А.В. Єна, В.К. Тохтарь, *Професору Каролу Лятовському*, Українській Ботаничній Журнал 66, 2009, nr 6, s. 893-898.

1. TABLICA upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

2. DRZEWO PAMIĄTKOWE magnolia „Elizabeth”; skwer przed budynkiem Collegium Biologicum, Wydział Biologii UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6, w sąsiedztwie „Zakątka Bioróżnorodności” (posadzone 7 IV 2017 r.); pod drzewem **tabliczka**: tworzywo, 20×30: **Karol | Latowski** (fot. 1, fot. 2 i fot. 3).

Fot. Bogdan Jackowiak

Leon LEJA

Pedagog, profesor w latach 1971-1984.

Urodził się 21 VI 1913 r. w Żołyńi (pow. łańcucki). Studia odbył na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. W czasie II wojny światowej organizował różne formy tajnego nauczania i działał w ruchu oporu. Po wojnie pracował jako nauczyciel w Kole i jednocześnie studiował zaocznie socjologię na Uniwersytecie Poznańskim. W 1951 r. obronił pracę doktorską na UP. Od 1957 r. pełnił obowiązki wicedyrektora Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej w Poznaniu i był wykładowcą w Studium Nauczycielskim. W 1960 r. podjął pracę jako adiunkt w Katedrze Pedagogiki UAM. Habilitował się z pedagogiki w 1964 r. i uzyskał stopień docenta.

Był organizatorem i kierownikiem (1966-1983) pierwszego w Polsce Międzywydziałowego Zakładu Nowych Technik Nauczania, przekształconego w 1976 r. w Instytut Nowych Technik Kształcenia UAM. Sformułował definicję technologii kształcenia, która została przyjęta przez konferencję UNESCO w Genewie w 1970 r.

W 1971 został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w 1977 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. Był wicedyrektorem Instytutu Pedagogiki, pełnomocnikiem rektora ds. kształcenia pedagogicznego młodej kadry naukowej, przewodniczył Zespołowi Kolegium Rektorów Miasta Poznania ds. Modernizacji i Podniesienia Jakości Nauczania w Wyższych Uczelniach Poznania.

Był twórcą polskiej szkoły technologii kształcenia i zasad kształcenia multimedialnego. W pracy naukowej zajmował się problematyką kształcenia zawodowego i ekonomiką oświaty oraz dydaktyką szkoły wyższej. Powołał do życia i kierował czasopismem „Neodidagmata”. Był członkiem redakcji „Z doświadczeń nauczycieli wielkopolskich”, „Dydaktyki Szkoły Wyższej” i „Spraw Oświaty i Kultury Województwa Poznańskiego”. Zmarł 18 I 1997 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: W. Okoń, *Leja Leon*, w: *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2007, s. 217-218; T. Orlik, *Laureaci Nagród. Profesor dr hab. Leon Leja*, KMP, R. 43, 1975, nr 4, s. 59-61; W. Skrzydlewski, *Leon Leja, prof. dr hab. – pedagog*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 364-366; W. Strykowski, *Profesor Leon Leja (1913-1997)*, *Neodidagmata*, 1996/1997, nr 23, s. 4-8.

TABLICA: metal, 51×35; Collegium im. Floriana Znanieckiego (budynek E), Wydział Nauk Społecznych UAM, ul. A. Szamarzewskiego 89/90 (odst. 30 III 2016 r.). Pierwotnie wisiała przy sali imienia Profesora w Zakładzie Technologii Kształcenia Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM, ul. J. Słowackiego 20 (nad. i odst. 1 VII 1999 r.): **Profesor | LEON LEJA | 1913-1997 | TWÓRCA POLSKIEJ SZKOŁY | TECHNOLOGII KSZTAŁCENIA**

Nad inskrypcją płaskorzeźbione popiersie Profesora (fot. 1).

1

Andrzej LESICKI

Fizjolog, zoolog, malakolog, profesor nadzwyczajny UAM od 1995 r., rektor w latach 2016-2020.

Urodził się 8 X 1950 r. w Poznaniu. Jest absolwentem I Liceum Ogólnokształcącego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu. W latach 1968-1973 studiował na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UAM. Studia z biologii w zakresie zoologii ukończył z wyróżnieniem.

W 1981 r. na podstawie pracy *Hormonalna regulacja aktywności fosfofruktokinazy i kinazy pirogronianowej w wątrobotrzustce i mięśniu odwłokowym raka Orconectes limosus Raf.* uzyskał stopień doktora nauk przyrodniczych. W 1994 r. habilitował się na podstawie oceny dorobku naukowego i rozprawy pt. *Fosfofruktokinaza i kinaza pirogronianowa w tkankach skorupiaków i owadów*, za którą otrzymał indywidualną nagrodę Ministra Edukacji Narodowej. W roku 1995 objął stanowisko profesora nadzwyczajnego.

Do roku 2003 pracował w Zakładzie Fizjologii Zwierząt, następnie w Zakładzie Cytologii i Histologii Wydziału Biologii UAM, a od roku 2005 kieruje Zakładem Biologii Komórki w Instytucie Biologii Eksperymentalnej tego Wydziału.

Profesor od 25 lat zaangażowany jest w działalność organizacyjną macierzystej uczelni. Zasiadał w Radzie Wydziału Biologii, a od 2002 r. w Senacie. Uczestniczył w pracach komisji rektorskich: ds. badań naukowych i współpracy z zagranicą, ds. kadr i finansów, strategii UAM. W latach 2008-2016 przewodniczył Zespołowi ds. struktury organizacyjnej UAM, kierował też pracami Zespołu ds. przygotowania projektu optymalizacji zarządzania uczelnią. Pełnił obowiązki prodziekana (1996-2002), a następnie dziekana (2002-2008) Wydziału Biologii UAM. W latach 2008-2016 był prorektorem ds. kadry i rozwoju uczelni. Od 2016 do 2020 r. pełnił funkcję rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Odbył staż naukowy na Uniwersytecie w Oksfordzie i wizyty studyjne w University of Luton (Wielka Brytania) i Hochschule Vechta (Niemcy). Był koordynatorem i kontraktorem projektu „Two-stage studies in biology and biotechnology”, finansowanego przez Unię Europejską w ramach programu Tempus. Dzięki temu, w 1999 r., wprowadzone zostały dwustopniowe studia na wszystkich kierunkach Wydziału Biologii UAM. Był pomysłodawcą i organizatorem międzynarodowych wakacyjnych kursów „Biodiversity

and its protection in the mountains”, prowadzonych w latach 2000-2008 przez Wydział Biologii UAM na Babiej Górze i w Tatrach. Jest współtwórcą programów nauczania na kierunkach prowadzonych przez ten Wydział.

W pracy naukowej zajmuje się fizjologią zwierząt, biologią komórki i malakologią. Ogłosił (samodzielnie lub wspólnie) dwieście trzydzieści sześć publikacji, oryginalnych prac badawczych i popularnonaukowych. Wypromował kilkudziesięciu magistrów i trzech doktorów.

Jest członkiem PTPN (od 1983), członkiem Stowarzyszenia im. Jędrzeja Śniadeckiego, Karola Olszewskiego i Zygmunta Wróblewskiego oraz Freshwater Biological Association. Jeden z członków założycieli Stowarzyszenia Malakologów Polskich, któremu przesował w latach 2002-2008. Jest redaktorem naczelnym czasopism naukowych: kwartalnika „Folia Malacologica” oraz półrocznika „Biological Letters”.

Za osiągnięcia naukowo-badawcze, dydaktyczne i organizacyjne oraz za całokształt pracy dla dobra Uniwersytetu otrzymał szereg nagród rektorskich, m.in. Nagrodę Rektora za zaangażowanie w realizację projektu z Europejskiego Funduszu Społecznego w zakresie podyplomowego kształcenia nauczycieli (2008). Laureat srebrnego medalu „Labor Omnia Vincit” przyznanego Mu w 2012 r. przez Towarzystwo im. Hipolita Cegielskiego.

Bibl.: materiały otrzymane z Rektoratu UAM.

1. TABLICA upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

2. STATUETKA „Honorowy Hipolit” oraz godność „Wybitna Osobistość Pracy Organicznej”, najbardziej prestiżowe wyróżnienie przyznawane przez kapitułę Towarzystwa im. Hipolita Cegielskiego; statuetka: metal, wys. 28, podstawa: 8×10, na cokole popiersie Hipolita Cegielskiego, na podstawie, od spodu, napis: PAN | PROF. ANDRZEJ | LESICKI | LIDER | PRACY | ORGANICZNEJ | TOWARZYSTWO im. HIPOLITA CEGIELSKIEGO | POZNAŃ 2017 (fot. 1).

3. MEDAL: brąz, średnica 60:

Awers: centralnie wizerunek dwóch badających się koziołków poznańskich na tle wzoru chemicznego, pod nimi napis: *między nami | jest chemia...*, w otoku napis: 59 ZJAZD NAUKOWY POLSKIEGO TOWARZYSTWA CHEMICZNEGO

Rwers: centralnie logo Polskiego Towarzystwa Chemicznego, pod nim w otoku napis: Poznań 19-23.09.2016, w dolnej części medalu wyryty wielokrotnie skrót Polskiego Towarzystwa Chemicznego (fot. 2).

Wraz z medalem **tabliczka:** metal, z napisem: Prof. dr hab. Andrzej Lesicki | Członek Komitetu Honorowego (fot. 3).

1

Fot. Przemysław Stanuła

2

Fot. Przemysław Stanuła

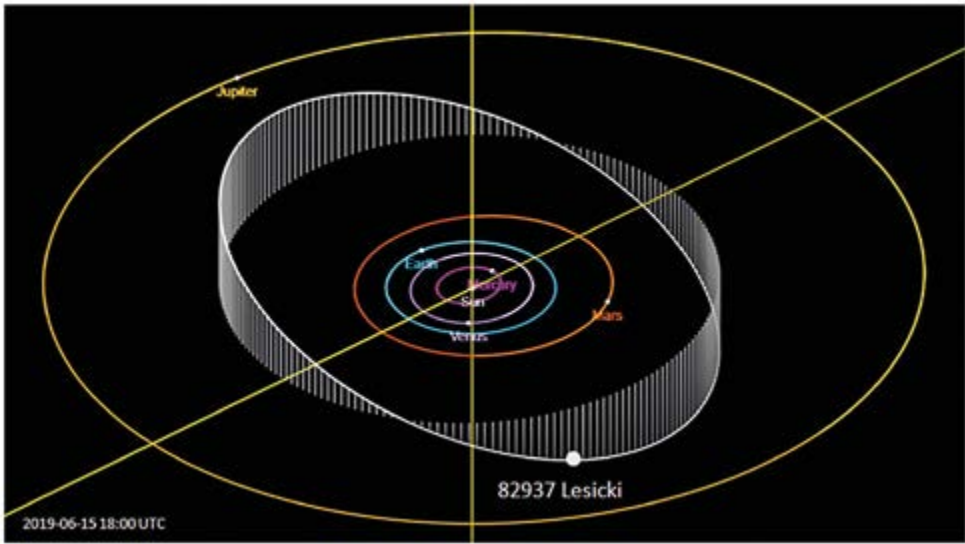

3

Fot. Przemysław Stanuła

4. PLANETOIDA Lesicki, numer katalogowy 82937, średnica ok. 7 km, kształt owocu kiwi, planeta krąży wokół Słońca w odległości 470 mln km; odkryta 26 VIII 2001 r. przez astronomów z czeskiego obserwatorium w Ondřejovie koło Pragi; nadanie patronatu na prośbę astronomów z Obserwatorium UAM przez Międzynarodową Unię Astronomiczną, a konkretnie IAU Division F WG Small Bodies Nomenclature (fot. 4).

4

Fot. materiały z Rektoratu UAM

5. NAZEWNICTWO NAUKOWE: eponim.

Dla uhonorowania Profesora Andrzeja Lesickiego jeden z gatunków roztoczy (Acari) otrzymał nazwę: *Harpypalpoides lesickii* Skoracki, Bochkov et Sikora, 2004.

Farmakolog, dermatolog, profesor w latach 1937-1940.

Urodził się 24 VI 1891 r. we Lwowie. Studia medyczne rozpoczął w 1911 r. na tamtejszym Uniwersytecie Jana Kazimierza, kontynuował w 1914 r. w Grazu. W tym samym roku wyjechał do Krakowa i pracował na stanowisku asystenta w Zakładzie Patologii Ogólnej i Doświadczalnej, a następnie w Zakładzie Fizjologii na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego (do 1918). Przez następne lata podróżował w celach badawczych do Innsbrucka, Pragi, Zurychu i Berna.

W 1921 r. powrócił do kraju, a w roku następnym podjął studia na Uniwersytecie Poznańskim i jednocześnie został młodszym asystentem w Katedrze Farmakologii na Wydziale Lekarskim. Po uzyskaniu w 1924 r. dyplomu doktora wszech nauk lekarskich został mianowany starszym asystentem. W latach 1925-1934 odbył zagraniczne podróże naukowe do Austrii, Paryża, a także Szwajcarii, Czechosłowacji i Włoch. Habilitował się w 1935 r., uzyskując stopień docenta w Zakładzie Farmakologii. W 1937 r. został profesorem nadzwyczajnym i objął kierownictwo tego Zakładu.

Dorobek naukowy Profesora obejmuje prace z zakresu farmakologii wydawane w języku polskim, niemieckim i francuskim. Był autorem podręcznika *Zarys farmakologii* (1931) oraz felietonów popularnonaukowych drukowanych na łamach „Dziennika Poznańskiego”. Członek PTPN (od 1939) Na początku okupacji sowieckiej przebywał we Lwowie. Zmarł jako zesłaniec w 1940 r. w okolicach Archangielska.

Bibl.: Kronika Uniwersytetu Poznańskiego za rok szkolny 1934/35, 1936, s. 108-111; *Poczet członków Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk 1857-2007. Materiały do Słownika biograficznego Wielkopolan*, pod red. A. Pihan-Kijasowej, Poznań 2008, s. 261; Sprawozdania PTPN za rok 1945 i I i II kwartał 1946 r., t. 13, 1947, (1), s. 134.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 7. płycie: **ROMAN LESZCZYŃSKI**

b) Wspólne upamiętnienie ofiar okupacji niemieckiej, w tym wykładowców Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego; Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Collegium Anatomicum, ul. H. Świącickiego 6; zob. J. Bajoński.

c) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 1. płycie: **ROMAN | LESZCZYŃSKI | PROF. FARMAKOLOGII | UNIW. POZN. | 1891-1940 | ARCHANGIELSK ZAGINĄŁ** (fot. 1).

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

Chemik, profesor w latach 1949-1978.

Urodził się 16 IV 1908 r. w Pniewach. W 1926 r. rozpoczął studia chemiczne na Uniwersytecie Poznańskim. Ukończył je w 1931 r. z dyplomem magistra filozofii w zakresie chemii. Od 1931 r. pracował jako asystent w Zakładzie Chemii Farmaceutycznej Oddziału Farmaceutycznego przy Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP. W latach 1933-1934 pełnił funkcję chemika w Polskim Towarzystwie Zootechnicznym. Po powrocie na uczelnię w 1934 r. objął stanowisko asystenta w Katedrze Chemii Nieorganicznej na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. Pracę doktorską z dziedziny wodorotlenków żelazowych obronił w 1937 r.

W czasie okupacji niemieckiej został wysiedlony przez Niemców do Generalnego Gubernatorstwa, gdzie pracował w służbie leśnej, jednocześnie angażując się w tajne nauczanie na poziomie szkoły średniej.

Po zakończeniu wojny habilitował się w 1947 r., uzyskując stopień docenta. Jako zastępca profesora, od podstaw zorganizował i objął kierownictwo Katedry i Zakładu Chemii Ogólnej. W 1949 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1962 r. został mianowany profesorem zwyczajnym. W latach 1956-1959 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii UAM.

W pracy badawczej zajmował się chromatografią związków nieorganicznych. Był autorem m.in. podręcznika *Chemiczna analiza jakościowa* (1946) i poradnika dla fotografatorów *Foto-recepty. Chemiczne przepisy fotograficzne* (1947).

Działal w Polskim Towarzystwie Chemicznym, pełniąc obowiązki sekretarza (1947-1948), wiceprezesa (1949-1950) i prezesa (1951-1952) Oddziału Poznańskiego. Członek PTPN od 1948 r. W 1978 r. przeszedł na emeryturę. Zmarł 26 V 1982 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

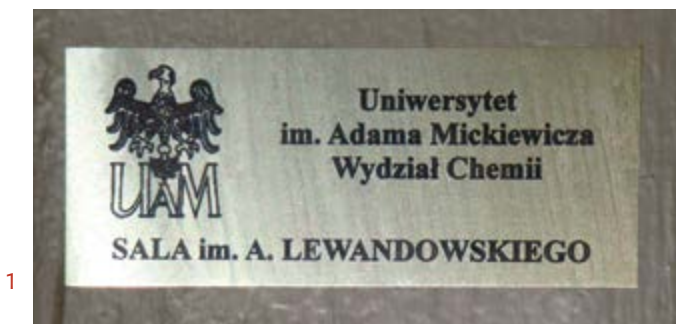
Bibl.: M. Dąbkowska, *Chemiccy sami o sobie w 1957 roku*, *Analecta. Studia i materiały z dziejów nauki*, R. 20, 2011, nr 1 (38), s. 144-145; A. Jarczewski, *Prof. dr Anzelm Lewandowski (1908-1982)*, *Wiadomości Chemiczne*, R. 37, 1983, z. 2 (428), s. 81-89.

1. TABLICA upamiętniająca profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

2. POMNIK: wspólne upamiętnienie polskich nauczycieli, organizatorów i uczestników tajnego nauczania w czasie II wojny światowej; park Kazimierzowski, ul. Browarna, Warszawa; zob. Z. Czubiński.

3. SALA im. prof. Anzelma Lewandowskiego (nr 334, obecnie nieistniejąca), Collegium Chemicum (teraz Collegium Heliodori Świącicki), ul. Grunwaldzka 6 (nad. i odst. 9 V 1989 r. podczas uroczystości Jubileuszu 70-lecia UAM). Na drzwiach sali wisiła **tabliczka**: metal: **Uniwersytet | im. Adama Mickiewicza | Wydział Chemii | SALA im. A. LEWANDOWSKIEGO**
Z lewej strony godło UAM (fot. 1).

– W sali wisiła **tablica**: metal, 30×45, zdemontowana podczas przeprowadzki w 2012 r. do nowej siedziby Wydziału Chemii UAM w Collegium Chemicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 8 (tablica obecnie w magazynie): **ANZELM LEWANDOWSKI | 1908-1982 | PROFESOR CHEMII NIEORGANICZNEJ | I ANALITYCZNEJ | WYBITNY BADACZ CHROMATOGRAFII**
Nad tablicą wisił portret Profesora (fot. 2).

Ekonomista, zastępca profesora w latach 1937-1940.

Urodził się 23 IV 1902 r. w Warszawie. Studiował na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, gdzie w 1931 r. uzyskał doktorat. W latach 1932-1933 studiował dzięki stypendium Fundacji Rockefellera w Stanach Zjednoczonych na uniwersytetach: Harvarda w Cambridge, Massachusetts, Connecticut, Yale w New Haven, w University of Michigan i Ann Arbor oraz Columbia University w Nowym Jorku, a także w London School of Economics w Wielkiej Brytanii (1935). Habilitował się w 1936 r. na Wydziale Prawa i Administracji UJ w zakresie ekonomii politycznej i skarbowości. Wykładał na Wydziale Prawa i na Wydziale Rolniczym UJ oraz w Wyższym Studium Handlowym w Krakowie (1936-1937).

We wrześniu 1937 r. jako zastępca profesora został zatrudniony w Katedrze Skarbowości i Prawa Skarbowego na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UP. Prowadził wykłady z dziejów gospodarczych Polski Odrodzonej oraz z polityki skarbowości i polskiego prawa skarbowego. Opublikował szereg artykułów w czasopismach naukowych, m.in. w „Czasopiśmie Prawniczym i Ekonomicznym”, „Studiach Ekonomicznych”, „Ekonomiście”, „Ruchu Prawniczym, Ekonomicznym i Socjologicznym”.

W sierpniu 1939 r. jako podporucznik rezerwy został powołany do wojska i po internowaniu przez okupanta sowieckiego w Kozielsku stracony w Katyniu w 1940 r.

Bibl.: S. Bolland, *Libicki Janusz Wojciech (1902-1941)*, PSB, t. 17, Wrocław 1972, s. 284-285; K. Krasowski, *Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-1939. Studium historycznoprawne*, Poznań 2006, passim; *Pamięci pracowników uczelni poznańskich – ofiar zbrodni katyńskiej. Wystawa w siedemdziesiątą rocznicę tragedii. Poznań 12 kwietnia 2010*, wybór i oprac. A. Domalanus, biogramy A. Domalanus, W. Śmigielski, Poznań 2010, s. 39-40; E. Taylor, *Janusz Libicki*, Ekonomista, R. 47, 1947, z. 1, s. 146-147; *Zarys dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu w Poznaniu 1919-2004*, pod red. K. Krasowskiego, Poznań 2004, passim.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 7. płycie: **JANUSZ LIBICKI**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **JANUSZ LIBICKI | DOCENT UNIW. POZN. | 1902-1940 | KATYŃ** (fot. 1).

c) Imienna tabliczka: metal, 13×20; kaplica Katyńska, wspólne upamiętnienie ofiar NKWD; wydzielony aneks dziedzińca kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. J. Bajoński. W 1. segmencie tabliczek po prawej stronie od krzyża: **POR. REZ. | DOC. DR JANUSZ | LIBICKI⁸² | LAT 38 | PRAWNIK UNIW. POZN. | KATYŃ** (fot. 2).

⁸² Dnia 9 XI 2007 r. podczas uroczystości „Katyń Pamiętamy – Uczcijmy Pamięć Bohaterów” Janusz Libicki został mianowany pośmiertnie przez prezydenta Lecha Kaczyńskiego na stopień kapitana.

d) Imienna tabliczka: metal; Polski Cmentarz Wojenny w Katyniu; wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego zamordowanych przez NKWD. Na tabliczce napis: **Por. | Janusz | LIBICKI | ur. 23 IV 1902 Warszawa | prof. Uniwersytetu | Poznańskiego, 7 p. ul. | 1940** (fot. 3).

Fot. ze zbiorów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

e) O nieregularnym kształcie, metal, 126x87; wspólne upamiętnienie pracowników, absolwentów i wychowanków Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiar terroru sowieckiego w latach 1939-1945; Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków: **JESTEŚMY MIMO WSZYSTKO | STRÓŻAMI NASZYCH BRACI | NIEWIEDZA O ZAGINIONYCH PODWAŻA REALNOŚĆ ŚWIATA /.../ | MUSIMY ZATEM WIEDZIEĆ | POLICZYĆ DOKŁADNIE | ZAWOŁAĆ PO IMIENIU | OPATRYĆ NA DROGĘ..... | ZB. HERBERT || PRACOWNIKOM, ABSOLWENTOM I WYCHOWANKOM | UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO | OFIAROM TERRORU SOWIECKIEGO | ZAMORDOWANYM, ZAGINIONYM BEZ WIEŚCI | W LATACH 1939-1945: | KAZIMIERZ WŁADYSŁAW DADEJ – STAROBIELSK | JAN JÓZEF FITZKE – KATYŃ, WŁODZIMIERZ | GODŁOWSKI – KATYŃ, STANISŁAW KARASIŃSKI | STAROBIELSK, **JANUSZ LIBICKI** – KATYŃ, | STEFAN KAZIMIERZ PIEŃKOWSKI – KATYŃ | KAROL PIOTROWICZ – STAROBIELSK, **EDWARD | RALSKI** – STAROBIELSK, STEFAN RYGLICKI – STA- | ROBIELSK, ZYGMUNT SZANTROCH – KOZIELSK | KAZIMIERZ ŚCIESIŃSKI – KATYŃ, ALEKSANDER | ŚLĄCZKA – STAROBIELSK, **MARCIN ZIELIŃSKI** – | KATYŃ, TADEUSZ NODZYŃSKI – STAROBIELSK || SPOŁECZNOŚĆ UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO | I WYDZIAŁU LEKARSKIEGO AM**

Pomiędzy 9. a 10. wersem wkomponowana listwa z wyobrażeniem wyciągniętych ku górze dłoni oraz wizerunkiem skierowanego w ich stronę karabinu. W lewym górnym rogu wizerunek dłoni (fot. 4).

Zob. też E. Ralski, M. Zieliński.

4

f) Ściany Pamięci; wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego i funkcjonariuszy Polskiej Policji Państwowej – jeńców Ostaszkowa, Kozielska i Starobielska, ofiar NKWD; kościół Wojskowej Parafii Personalnej św. Agnieszki, ul. J. Dietla 30, Kraków; zob. M. Zieliński.

g) Upamiętniająca złożenie ziemi pochodzącej z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Bąjoński.

h) Kamień, 37×74; Mauzoleum Strzałków i Libickich, Radzewice (pow. poznański); tablica u góry po lewej stronie: [Pamięci | Śp. | Janusz Libicki | ur. 1902 Warszawa | zamordowany 1940 w Katyniu | ochotnik wojny 1920 roku | i III powstania Śląskiego | odzn. Górnośląskim Krzyżem Walecznych | docent Uniwersytetu Jagiellońskiego | z-ca profesora Uniwersytetu Poznańskiego \(fot. 5\).](#)

Pamięci
Sp.
Janusz Libicki
ur. 1902 Warszawa
zamordowany 1940 w Katyniu
ochotnik wojny 1920 roku
i III powstania Śląskiego
odzn. Górnośląskim Krzyżem Walecznych
docent Uniwersytetu Jagiellońskiego
z-ca profesora Uniwersytetu Poznańskiego

Fot. Ewa Zaremba

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

3. DRZEWO PAMIĄTKOWE dąb; Park Klonowy, ul. Wojska Polskiego, Oleśnica; posadzone 16 IX 2011 r.). Pod drzewem **tabliczka**: metal, z napisem: **DĄB PAMIĘCI** | posadzony dla uhonorowania | kapitana | Janusza Libickiego | ur. 23.04.1902 w Warszawie | zamordowanego strzałem w tył głowy | przez NKWD w Katyniu w roku 1940 || Program: „Katyń... ocalić od zapomnienia” | 3999/3253/WE/2011 | Oleśnica 16.09.2011

Nad inskrypcją logotyp Programu „Katyń... ocalić od zapomnienia”: w tarczy herbowej wizerunek dębu, pod nim data: 1940 (fot. 6).

Fot. Archiwum Stowarzyszenia Parafiada im. św. J. Kalasancjusza w Warszawie

Botanik, taksonom roślin, fitogeograf, fitosocjolog, profesor w latach 1979-1994.

Urodził się 11 II 1924 r. w Wilnie. W czasie II wojny był wysiedlony przez Niemców do Nowego Sącza i stamtąd skierowany do pracy przymusowej w Gorzowie i Berlinie. W 1943 r. za próbę przedostania się do Polski został zesłany do obozu koncentracyjnego w Schirmeck w Alzacji. Po wojnie powrócił do kraju i po otrzymaniu świadectwa dojrzałości w Liceum Pedagogicznym w Sulechowie, w 1948 r. rozpoczął studia biologiczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. Już na studiach podjął pracę w Zakładzie Botaniki w Wyższej Szkole Rolniczej w Poznaniu, gdzie po uzyskaniu tytułu magistra filozofii w zakresie botaniki był aspirantem (1952-1955). W 1956 r. przeniósł się do Zakładu Systematyki i Geografii Roślin UAM.

Materiały zgromadzone w trakcie badań w Bieszczadach stały się podstawą Jego pracy doktorskiej w 1958 r. na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UAM. Habilitację uzyskał w 1966 r. W następnym roku został powołany na stanowisko docenta na WBiNoZ i objął kierownictwo Zakładu Geobotaniki w Instytucie Biologii UAM (1968-1994). W 1979 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1989 r. profesora zwyczajnego.

W latach 1961-1985 pracował w Afryce Zachodniej: w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Kankanie, na Uniwersytecie w Lubumbashi oraz na Uniwersytecie w Kisangani, gdzie był prodziekanem. W ramach programu „The Decade of the Tropics” prowadził tam badania taksonomiczno-fitogeograficzne flory tropikalnej roślin naczyniowych. Kolekcja zielnikowa, pochodząca z tych badań stała się podstawą unikatowego warsztatu pracy, a zebrane materiały (żywe i zielnikowe), liczące około dwustu tysięcy arkuszy, wypożyczone były do dalszych badań przez Zielnik Paryski i Królewskie Ogrody Botaniczne w Kew (Londyn).

Był ekspertem agend Organizacji Narodów Zjednoczonych: FAO i UNESCO. Wprowadził do programu studiów biologicznych botanikę tropikalną, przedmiot prowadzony w formie wykładu monograficznego. Jako przewodniczący Rady Naukowej Palmiarni Poznańskiej dbał o powiększanie jej zbiorów, przywożąc z kolejnych wypraw liczne okazy żywych roślin z Afryki. Autor m.in. *Les asteraceae dans la flore d'Afrique Centrale (exl. Cichorieae, Inuleae et Vernoniae)* (vol. 1. i 2; 1991) oraz *Świat roślinny tropików. Przewodnik do wystawy botanicznej w Palmiarni Poznańskiej* (1996).

Członek PTPN (od 1958) oraz Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Twórca i redaktor serii „Bryotheca Polonica”. Zmarł 2 V 2002 r. w Poznaniu. Jego prochy spoczywają na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: *Kto jest kim w botanice polskiej*, red. Z. Mirek, L. Musiał, J. Wójcicki, Kraków 1995, s. 203; K. Latowski, *Wspomnienie o Profesorze Stanisławie Lisowskim wybitnym geobotaniku i taksonomie, szczególnie zasłużonym w poznaniu szaty roślinnej tropików Afryki (1924-2002)*, *Wiadomości Botaniczne*, t. 56, 2012, nr 1/2, s. 42-54; J.-J. Symoens, J. Wiland-Szymańska, J. Lejoly, *Stanisław Lisowski (Vilnius, 11 février 1924 Poznań, 2 mai 2002)*, *Systematics and Geography of Plants*, Vol. 74, 2004, No 1, s. 9-16; W. Żukowski, *Badacz, kolekcjoner, odkrywca*, *Życie Uniwersyteckie* 2002, nr 5-6 (109-110), s. 30.

1. TABLICA upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

2. DRZEWO PAMIĄTKOWE mahoniowiec afrykański, hol Collegium Biologicum, Wydział Biologii UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6 (posadzone 23 IX 2003 r.). Pod drzewem **tabliczka**: metal, 22×25: *Mahoniowiec afrykański | Entandrophragma angolense | przywieziony przez | Profesora | Stanisława Lisowskiego | z Afryki Zachodniej, posadzony | w dniu otwarcia | Collegium Biologicum | w 1 rocznicę [s] śmierci Profesora. | Poznań, 22 września 2003 r.* (fot. 1).

3. OGRÓD BOTANICZNY im. prof. Stanisława Lisowskiego, Uniwersytet Kisangani, Wydział Nauk, Kisangani, Demokratyczna Republika Kongo; na terenie Ogrodu tablica informacyjna: **UNIVERSITE DE KISANGANI | FACULTE DES SCIENCES | JARDIN BOTANIQUE | STANISLAS LISOWSKI | 1975** (fot. 2).

2

Fot. Philippe Renson

4. NAZEWNICTWO NAUKOWE: eponimy.

Nazwisko Profesora upamiętniono w nazwach kilkudziesięciu taksonów z różnych grup systematycznych (porosty, wątrobowce, mchy, rośliny naczyniowe), w tym w rodzaju *Lisowskia*. Są to następujące taksony; z grupy porostów z rodziny Gyalectaceae: *Dimirella lisowskii* Vězda; wątrobowców z Lejeuneaceae: *Aphanojeleunea lisowskii* Pócs; mchów z Calymperaceae: *Syrrhopodon lisowskii* Orbán; roślin okrytozależkowych: z Asteraceae (*Emilia lisowskiana* C. Jeffrey, *Vernonia lisowskii* Kalanda); Buxaceae (*Buxus lisowskii* Bamps & Malaisse); Combretaceae (*Combretum lisowskii* Jonking); Eriocaulaceae (*Syngonanthus lisowskii* Kimpouni); Fabaceae (*Crotalaria lisowskii* Polhill); Hydrocharitaceae (*Ottelia lisowskii* Symoens); Lamiaceae [*Aeolanthus lisowskii* Ryding, *Limniboza* (= *Geniosporum*) *lisowskiana* Bamps]; Lobeliaceae (*Lobelia lisowskii* Thulin); Myrsinaceae (*Ardisia lisowskii* Taton & Lejoly); Orchidaceae [*Agrostophyllum lisowskii* Ormerod, *Angraecopsis lisowskii* Szlach. & Olszewski, *Arachnaria lisowskiana* (Geerinck) Szlach., *Bicornella lisowskii* (Szlach.) Szlach. & Kras, *Bilabrella lisowskii* (Szlach.) Szlach. & Kras-Lap., *B. stanislavii* Kras & Szlach., *Brachycorythis lisowskiana* Szlach. & Olszewski, *Cynorkis lisowskii* Szlach., *Disa lisowskii* Szlach., *Eulophia lisowskii* Szlach., *Cybaladenia lisowskiana* (Szlach. & Olszewski) Szlach., *Habenaria lisowskiana* Geerinck, *H. lisowskii* Szlach.]; z rodzaju *Lisowskia* Szlach.: *L. katangensis* (Summerh.) Szlach., *L. katangensis* (Summerh.) Szlach. var. *pygmaea* (Summerh.) Marg., *L. melanoetoessa* (Summerh.) Szlach., *L. physuroides* (Schlecht.) Szlach., *L. prorepens* (Kränzl.) Szlach., *L. weberbauerana* (Kränzl.) Szlach., *L. welwitschii* (Rchb. f.) Marg., *L. welwitschii* (Rchb. f.) Marg. var. *melanoetoessa* (Summerh.) Marg.; *Platycoryne lisowskiana* Szlach. & Kras, *Tridactyle lisowskii* (Szlach.) Szlach. & Olszewski]; Poaceae (*Aristida lisowskii* Richel); Santalaceae (*Thesium lisowskii* Lawalréé); Scrophulariaceae (*Bacopa lisowskiana* Mielcarek, *Buchnera lisowskiana* Mielcarek).

Zygmunt LISOWSKI

Prawnik, profesor w latach 1919-1951, rektor w roku akademickim 1923/1924.

Urodził się 13 XI 1880 r. w Krakowie. W latach 1898-1904 studiował na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego i w 1902 r. uzyskał absolutorium, a w 1904 r. doktorat nauk prawnych. Następnie, jako stypendysta Ministerstwa Wyznań i Oświaty wyjechał do Paryża (1904-1905) i Lipska (1906-1907). W 1916 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego na Uniwersytecie Jagiellońskim i jako docent prywatny prowadził tam wykłady z prawa rzymskiego.

Po rozpoczęciu w 1905 r. praktyki prawniczej w galicyjskiej Prokuraturii Skarbu w Krakowie, przeszedł wszystkie stopnie kariery zawodowej osiągając stanowisko radcy. W 1916 r. został oddelegowany do Centrali Krajowej dla Gospodarczej Odbudowy Galicji, gdzie pełnił obowiązki kierownika sekcji do spraw rejestracji i statystyki szkód wojennych.

W 1919 r. jako profesor nadzwyczajny objął Seminarium Prawnicze na Wydziale Prawa i Nauk Ekonomiczno-Politycznych Uniwersytetu Poznańskiego. Nominację na profesora zwyczajnego prawa rzymskiego otrzymał w 1921 r. W roku akademickim 1921/1922 oraz w latach 1931-1933 i 1945-1947 pełnił funkcję dziekana Wydziału Prawno-Ekonomicznego UP. W roku akademickim 1923/1924 pełnił godność rektora, a w 1924/1925 prorektora UP. Był inicjatorem utworzenia Wojewódzkiego Komitetu Pomocy (1923) i Towarzystwa Przyjaciół Uniwersytetu Poznańskiego (1924), które miały wspomagać Uniwersytet będący w trudnej sytuacji finansowej.

Podczas okupacji niemieckiej przebywał w Krakowie, gdzie w latach 1941-1945 pracował w Radzie Głównej Opiekuńczej i brał udział w tajnym nauczaniu na Uniwersytecie Jagiellońskim. Po zakończeniu okupacji, od marca do maja 1945 r., wykładał tam prawo rzymskie. W tym samym roku powrócił na UP. W 1951 r. przeszedł w stan spoczynku.

Jego zainteresowania naukowe dotyczyły przede wszystkim historii prawa rzymskiego oraz współczesnego prawa cywilnego. Zajmował się ponadto organizacją nauki i nauczania oraz zagadnieniami związanymi z tworzeniem prawa. Dokończył po śmierci Fryderyka Zolla (seniora) jego podręcznik *Rzymskie Prawo Prywatne (Pandekta)* i wykorzystując pozostawione materiały, opracował piąty tom tego dzieła pt. *Prawo rodzinne i spadkowe* (1920). Dokonał tłumaczenia niemieckiego kodeksu cywilnego z 1896 r.,

który po dodaniu komentarzy i uzupełnień został opublikowany jako *Kodeks cywilny obowiązujący na ziemiach zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej* (1933).

Od 1920 r. był członkiem PTPN, a od 1955 r. jego prezesem. Członek korespondent (od 1945), następnie członek czynny (od 1950) PAU. Należał do Société d'Histoire du Droit w Paryżu. W latach 1921-1939 wchodził w skład Komitetu Redakcyjnego „Ruchu Prawniczego i Ekonomicznego”. Współtworzył i współredagował „Czasopismo Prawno-Historyczne”.

Działalność naukową łączył z pracą w Kuratorium Fundacji Zakładów Kórnickich. W latach 1945-1948 był przewodniczącym Zarządu Wojewódzkiego Komitetu Opieki Społecznej w Poznaniu. Zmarł 17 V 1955 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: W. Dajczak, *Lisowski Zygmunt, prof. dr hab. prawnik*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 378-382; A. Gulczyński, *Zygmunt Lisowski 23 X 1923-31 VIII 1924*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 29-37; K. Kolańczyk, *Lisowski Zygmunt Władysław Michał (1880-1955)*, PSB, t. 17, Wrocław 1972, s. 476-477.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

b) Metal, 80×105; wspólne upamiętnienie wykładowców, studentów, organizatorów tajnego nauczania na Uniwersytecie Jagiellońskim w czasie II wojny światowej; Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków (odsł. 19 III 2018 r.): **PAMIĘCI | WYKŁADOWCÓW, STUDENTÓW, ORGANIZATORÓW | TAJNEGO NAUCZANIA | NA UNIWERSYTECIE JAGIELLOŃSKIM || NIECHAJ CI, KTÓRZY W OBRONIE WOLNOŚCI NAUKI I NIEPODLEGŁOŚCI | NARODU POLSKIEGO | SWOJĄ BOHATERSKĄ POSTAWĄ I NIEZŁOMNOŚCIĄ DUCHA | PRZECIWSTAWILI SIĘ BARBARZYŃSKIEMU NISZCZENIU NAUKI I KULTURY POLSKIEJ | PRZEZ OKUPANTA NIEMIECKIEGO | STANOWIĄ WZÓR DLA PRZYSZŁYCH POKOLEŃ || KRAKÓW, 19 MARCA 2018 R.**

W lewym dolnym rogu wizerunek herbu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, pod nim napis: **UNIWERSYTET | JAGIELLOŃSKI | W KRAKOWIE**; w prawym dolnym rogu logo Stowarzyszenia NE CEDAT ACADEMIA⁸³; wizerunek drzewa – nad nim napis: **NE CEDAT**, pod nim: **ACADEMIA | 6 XI 1939⁸⁴ 19 III 1945⁸⁵** (fot. 1).

⁸³ Niech się Akademia nie poddaje.

⁸⁴ Data tzw. Sonderaktion Krakau.

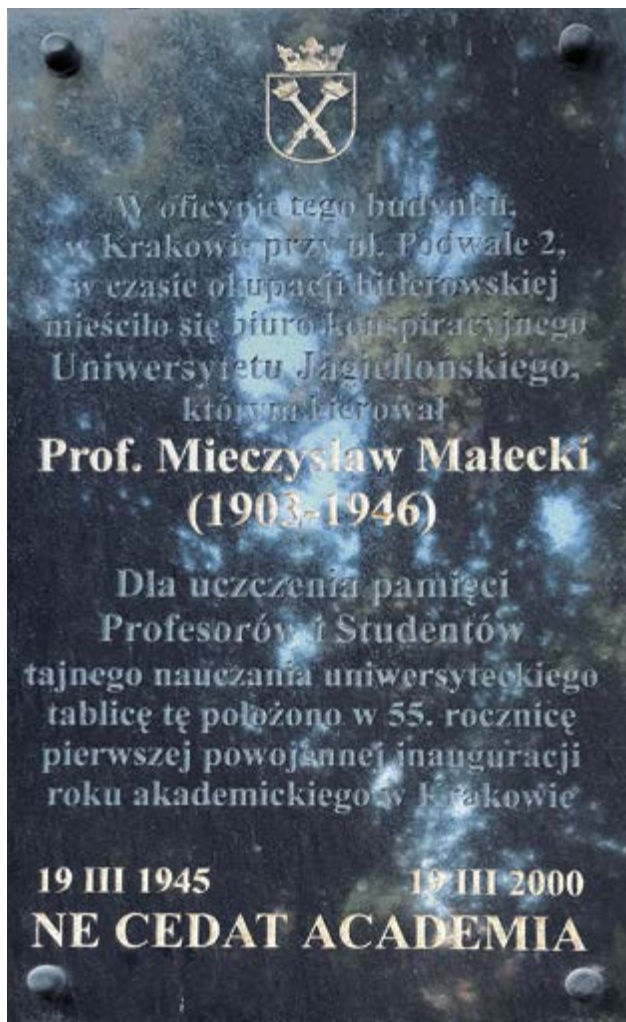
⁸⁵ Data pierwszej powojennej inauguracji roku akademickiego na Uniwersytecie Jagiellońskim.

c) Kamień, 97×50; wspólne upamiętnienie profesorów i studentów tajnego nauczania uniwersyteckiego w Krakowie; ul. Podwale 2, Kraków; na elewacji:

W oficynie tego budynku, | w Krakowie przy ul. Podwale 2, | w czasie okupacji hitlerowskiej | mieściło się biuro konspiracyjnego | Uniwersytetu Jagiellońskiego, | którym kierował | Prof. Mieczysław Małecki | (1903-1946)⁸⁶ || Dla uczczenia pamięci | Profesorów i Studentów | tajnego nauczania uniwersyteckiego | tablicę tę położono w 55. rocznicę | pierwszej powojennej inauguracji | roku akademickiego w Krakowie || 19 III 1945 19 III 2000 | NE CEDAT ACADEMIA Nad inskrypcją wizerunek herbu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (fot. 2).

⁸⁶ Mieczysław Małecki herbu Jelita (1903-1946), polonista i sławista, dialektolog, prekursor studiów bałkanistycznych, inicjator i prekursor serbsko-chorwackich badań gwarowych, badacz dialektów macedońskich. W 1934 r. organizator i kierownik Katedry Filologii Południowosłowiańskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim, profesor od 1945 r. Współautor *Atlasu Językowego Polskiego Podkarpacia*, pierwszego atlasu gwarowego w świecie słowiańskim (1934). W czasie II wojny światowej był więziony w Krakowie i Wrocławiu oraz w obozach koncentracyjnych Sachsenhausen i Dachau. Po uwolnieniu, od 1942 r. organizował konspiracyjne nauczanie na UJ – był wykładowcą i pełnomocnikiem rektora do spraw tajnego nauczania (zob. *Mieczysław Małecki – człowiek, uczonec, organizator. W setną rocznicę urodzin*, pod red. J. Ruska, Kraków 2005).

2

2. ULICA prof. Zygmunta Lisowskiego: Poznań-Piątkowo.

Jerzy LISZKOWSKI

Geolog, kartograf, profesor w latach 2003-2005.

Urodził się 16 III 1936 r. w Berlinie. W latach 1955-1961 studiował geologię techniczną na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego i uzyskał stopień magistra geologii inżynierskiej i hydrogeologii. W latach 1962-1978 pracował w Katedrze Geologii Inżynierskiej UW i przeszedł wszystkie szczeble awansu od asystenta stażysty do adiunkta. Doktorat z nauk przyrodniczych uzyskał w 1967 r. W 1978 r. podjął pracę jako adiunkt na Wydziale Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego. Po habilitacji w 1982 r. na Uniwersytecie Warszawskim, został docentem. Pełnił funkcje prodziekana Wydziału Nauk o Ziemi UŚ (1984-1987) oraz zastępcy kierownika Katedry Geologii Ogólnej (1984-1990).

W 1990 r. przybył do Poznania i podjął pracę w Instytucie Geologii na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM. W 1991 r. został zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego, a w 2003 r. uzyskał tytuł profesora w dziedzinie Nauk o Ziemi. Od 1999 do 2005 r. pełnił funkcję kierownika Zakładu Geologii Inżynierskiej i Środowiskowej Kenozoiku. Rozwijał współpracę naukową z innymi uczelniami – Politechniką Poznańską i Akademią Rolniczą. Wykładał też na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu (1991-1992).

Badania naukowe Profesora dotyczyły głównie geologii inżynierskiej i neotektoniki. Był wybitnym polskim geologiem kartografem, współautorem *Szczegółowej mapy geologicznej Polski 1:50000* oraz współautorem *Mapy hydrogeologicznej Polski 1:200 000*. Na dorobek naukowy Profesora składają się podręczniki oraz skrypty, m.in. *Szczelinowatość masywów skalnych* (1970), który do dziś zachowuje naukową wartość.

Aktywnie działał w towarzystwach naukowych, grupach i komisjach roboczych, krajowych i międzynarodowych, m.in. w Polskiej Grupie Międzynarodowej Asocjacji Geologii Inżynierskiej i Środowiska, której przewodniczył w latach 1994-2000. Zmarł 14 II 2005 r. Spoczywa na Cmentarzu Górczyńskim parafii pw. Matki Boskiej Bolesnej (ul. P. Ściegiennego 35).

Bibl.: J. Głazek, W. Stankowski, *Jerzy Liszkowski 1936-2005*, Przegląd Geologiczny, t. 53, 2005, nr 7, s. 549-551; R. Kaczyński, A. Kowalczyk, W. Stankowski, R. Radaszewski, *Wspomnienia o Profesorze Jerzym Liszkowskim*, Geologos, Vol. 11, 2007, s. 19-42; R. Radaszewski, *Jerzy Liszkowski – 16.03.1936-*

-14.02.2005, w: *Dzieje nauk geograficznych i geologicznych na Uniwersytecie w Poznaniu*, t. II: *Biografie*, praca zbiorowa, zespół red. M. Marciniak [i in.], Poznań 2012, s. 210-214.

DRZEWO PAMIĄTKOWE dąb, skwer przed budynkiem Collegium Geologicum, Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM, ul. B. Krygowskiego 10. Pod drzewem **tabliczka**: drewno, 18×46 (umieszczona wraz z drzewkiem posadzonym w 2005 r.): **PROF. DR HAB. | JERZY LISZKOWSKI | GEOLOG O NIEZWYKLE SZEROKICH HORYZONTACH, | TEORETYK I PRAKTYK GEOLOGII INŻYNIERSKIEJ, | PRZYJAZNY, SKROMNY CZŁOWIEK** (fot. 1 i fot. 2).

1

2

Edward LUBICZ-NIEZABITOWSKI

Lekarz, entomolog, paleontolog, zoolog, profesor w latach 1921-1939, rektor w latach 1928-1929.

Urodził się 30 V 1875 r. w Bugaju (pow. wrzesiński). Studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego rozpoczął w 1894 r. Był demonstratorem w Katedrze Anatomii Porównawczej i Histologii UJ, a następnie asystentem w Katedrze Botaniki (1896-1905). Od 1899 do 1902 r. pogłębiał wiedzę z nauk przyrodniczych na Wydziale Filozoficznym.

W 1900 r. uzyskał doktorat nauk lekarskich, a trzy lata później zdał egzamin państwowy uprawniający do pracy pedagogicznej. Pracował jako nauczyciel nauk przyrodniczych w Gimnazjum św. Jacka w Krakowie (1904/1905). Następnie objął posadę w gimnazjum w Nowym Targu, gdzie zorganizował pracownię naukową, gabinet przyrodniczy i ambulatorium lekarskie dla młodzieży szkolnej, a w 1918 r. podjął obowiązki dyrektora tej szkoły.

Uzyskawszy stypendium Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie (1907-1908), a następnie stypendium im. Wiktora Osławskiego z Akademii Umiejętności (1910), odbył wiele podróży naukowo-badawczych. Zgromadzony podczas nich bogaty zbiór okazów fauny planktonowej wraz z opisami przekazał później Katedrze Biologii UP.

W 1921 r. został powołany na stanowisko profesora nadzwyczajnego w Katedrze Anatomii i Histologii Zwierząt Domowych na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP. W tym samym roku został mianowany profesorem zwyczajnym. W latach 1922-1939 był kierownikiem zorganizowanej przez siebie Katedry Biologii Ogólnej na Wydziale Lekarskim UP i jednocześnie prowadził zajęcia zlecone na Wydziale Rolniczo-Leśnym. W roku akademickim 1921/1922 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Rolniczo-Leśnego, a w latach 1923-1925 dziekana Wydziału Lekarskiego. W roku akademickim 1928/1929 sprawował godność rektora, następnie od 1929 do 1931 r. pełnił funkcję prorektora UP.

Kierował przeniesieniem zbiorów Muzeum Przyrodniczego PTPN do Muzeum Wielkopolskiego, w którym od 1923 r. pełnił obowiązki dyrektora jego Oddziału Przyrodniczego.

Podczas okupacji niemieckiej pracował w Szpitalu Ujazdowskim w Warszawie i prowadził konspiracyjne wykłady akademickie SGGW w Miejskiej Szkole Ogrodniczo-Rolniczej II stopnia.

Jego dorobek naukowy obejmuje przede wszystkim prace z zakresu entomologii i paleozoologii. Opracował m.in. *Materiały do fauny brakonidów Polski* („Sprawozdania Komisji Fizjograficznej” 44, 1909) i *Klucz do oznaczania zwierząt ssących Polski* (1910, 1933). Był autorem pracy o faunie owadów występujących na zwłokach ludzkich, która weszła do naukowej literatury światowej. Zajmował się też badaniem szczątków zwierzęcych z wykopalisk archeologicznych w Poznaniu, Gnieźnie i Biskupinie. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, Państwowej Rady Ochrony Przyrody i Komitetu Ochrony Przyrody w Poznaniu. Członek PTPN (od 1921), członek korespondent PAU (od 1945). Zasiadał w Zarządzie Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie. Zmarł 5 XI 1946 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: G. Brzęk, *Niezabitowski (Lubicz-Niezabitowski) Edward Feliks (1875-1946)*, PSB, t. 23, Wrocław 1978, s. 97-99; tenże, *Prof. dr Edward Lubicz-Niezabitowski (1875-1946)*, Przegląd Zoologiczny, t. 34, 1990, z. 1, s. 7-23; A. Dzieczkowski, *Edward Lubicz-Niezabitowski 1 IX 1928-31 VIII 1929*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 67-74; A. Magowska, *Niespokojne życie Edwarda Lubicz-Niezabitowskiego*, KMP 2001, nr 1, s. 159-169.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie Rektorów Uniwersytetu Poznańskiego – Korporantów; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. S. Dąbrowski.

b) Upamiętniająca tajne nauczanie Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w budynku Wolnej Wszechnicy Polskiej, ul. Banacha 2, Warszawa, na elewacji: *W tym gmachu, wybudowanym w 1929 roku | wg projektu Pawła Wędrzyńskiego | mieściła się | Wolna Wszechnica Polska | uczelnia kontynuująca tradycje | działających na przełomie XIX i XX stulecia | tajnego Uniwersytetu Latającego | oraz Towarzystwa Kursów Naukowych [s] | W czasie okupacji hitlerowskiej placówka | działała w konspiracji, a w gmachu, | oficjalnie pełniącym funkcję szkoły | zawodowej, prowadziła tajne nauczanie | Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego [s]. (fot. 1).*

1

Fot. Katarzyna Radziwiłko

2. TYTUŁ „Honorowego Obywatela Miasta Nowego Targu”.

Prawnik, profesor w latach 1962-1981.

Urodził się 20 IV 1910 r. w Poznaniu. W latach 1929-1935 studiował na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego. Po aplikacji adwokackiej w latach 1935-1936 przeniósł się do Katowic, gdzie został zatrudniony w tamtejszym magistracie. W 1939 r. został asesorem, a następnie radcą miejskim. W tym czasie uczestniczył w seminarium cywilistycznym prof. Alfreda Ohanowicza, przygotowując rozprawę doktorską.

W sierpniu 1939 r. jako podporucznik rezerwy został zmobilizowany i uczestniczył w kampanii wrześniowej w okolicach Stalowej Woli i Tomaszowa Lubelskiego. Tam trafił do niewoli niemieckiej i został osadzony w Oflagu XI A Osterode w górach Harzu. W lipcu 1940 r. przeniesiono go do Oflagu II C Woldenberg (obecnie Dobiegniew), w którym przebywał do uwolnienia w 1945 r.

Po wojnie podjął obowiązki asystenta, a następnie starszego asystenta przy I Katedrze Prawa Cywilnego na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UP. Doktorat uzyskał w kwietniu 1946 r. W 1950 r. został adiunktem, a w 1955 r. docentem. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1962, profesora zwyczajnego w 1969 r. Od 1956 do 1958 r. pełnił obowiązki prodziekana Wydziału Prawa, a od 1965 do 1968 r. prorektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

W 1959 r. objął zorganizowaną przez siebie Katedrę Prawa Międzynarodowego Prywatnego i Cywilnego Porównawczego, którą kierował do przejścia na emeryturę w 1981 r. Był organizatorem Biblioteki Wydziału Prawa (1970). W latach 1946-1951 obowiązki na UP łączył z praktyką prawniczą w sądach poznańskich, gdzie pracował jako asesor, następnie jako sędzia grodzki. W latach 1958-1964 prowadził praktykę adwokacką.

W latach 1973-1974 wykładał na Uniwersytecie Genewskim. Współpracował też z innymi z uniwersytetami i uczelniami na świecie (m.in. Columbia University, Tours, Liège, Halle).

Profesor był wybitnym specjalistą w zakresie międzynarodowego prawa prywatnego i cywilnego. Jego zainteresowania naukowe dotyczyły też klasycznej cywilistyki. Wśród jego najważniejszych prac są m.in.: *Samoistność pełnomocnictwa* (Sprawozdania PTPN

1950/51, nr 42), *Umowa zlecenia* (1955), *Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia* (1960), a na podręczniku *Prawo międzynarodowe prywatne* Jego autorstwa wykształciło się kilka pokoleń prawników. Należał do kolegiów redakcyjnych czasopism, m.in. „Polish Yearbook of International Law” oraz „Droit et Pratique du Commerce International”.

Członek PTPN od 1955 r. oraz wielu międzynarodowych organizacji, m.in. International Law Association w Londynie, Société de la Législation Comparée w Paryżu i Towarzystwa Henri Capitant w Paryżu. Działał w Towarzystwie Wiedzy Powszechnej (od 1952) i był prezesem zarządu jego oddziału miejskiego (od 1968).

Witalis Ludwiczak był też wybitnym sportowcem. Od 1925 r. członek AZS Poznań, jeden z podstawowych hokeistów drużyny, która w 1934 r. zdobyła tytuł mistrza Polski i dwukrotny zdobywca brązowego medalu w hokejowych mistrzostwach Polski (1931, 1933). W latach 1931-1939 jako członek hokejowej kadry narodowej, w której od 1933 r. pełnił funkcję kapitana, rozegrał czterdzieści siedem meczy. Brał udział w mistrzostwach świata i Europy (1933, 1935, 1937, 1938), w 1932 r. w zimowych igrzyskach olimpijskich w Lake Placid (Los Angeles), a w 1936 r. w igrzyskach w Garmisch-Partenkirchen. Odnosił sukcesy również we wioślarstwie, zdobywając w 1933 r. mistrzostwo Polski w konkurencji czwórek bez sternika oraz startując w mistrzostwach Europy w Budapeszcie.

Jako więzień oflagu w Woldenbergu uczestniczył w życiu kulturalno-oświatowym i sportowym obozu, był m.in. współorganizatorem jenieckich igrzysk sportowych „Rok Olimpijski w Obozie II C”.

Od 1945 r. był członkiem Tymczasowej Wielkopolskiej Rady Wychowania Fizycznego oraz wiceprezesem Poznańskiego Okręgowego Związku Hokeja na Lodzie i przewodniczącym Wydziału Spraw Sędziowskich. Był również zawodnikiem w reaktywowanej w 1946 r. sekcji hokejowej AZS Poznań, a także trenerem hokejowej reprezentacji Polski, która uczestniczyła w mistrzostwach świata w Republice Federalnej Niemiec w 1955 r.

W roku 1945 oraz w latach 1957-1969 był prezesem AZS, a od 1969 r. jego członkiem honorowym. Uczestniczył w pracach Komisji Statutowej Międzynarodowej Federacji Sportu Uniwersyteckiego. W latach 1968-1970 prezes Klubu Olimpijczyka w Poznaniu, a od 1984 r. członek Polskiej Akademii Olimpijskiej. Odznaczony medalem Kalos Kagathos w 1985 r. Zmarł 17 VI 1988 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Górczyńskim parafii pw. Matki Boskiej Bolesnej (ul. ks. P. Ściegiennego 35).

Bibl.: W. Szafranski, *Witalis Ludwiczak – prawnik z olimpijskim paszportem*, Poznań 2004; R. Wryk, *Dzieje Akademickiego Związku Sportowego w Poznaniu 1919-2019*, Poznań 2020; tenże, *Olimpijczycy Drugiej Rzeczypospolitej*, Poznań 2015, s. 386-391.

1. TABLICA: kamień, 25×20 (inicjatywa Poznańskiego Stowarzyszenia Olimpijskiego, upamiętniająca nieżyjących poznańskich olimpijczyków przy miejscach Ich spoczynku, od 2012 r.), Cmentarz

Górczyński parafii pw. Matki Boskiej Bolesnej (ul. ks. P. Ściegiennego 35), przy grobie Profesora: **WITALIS LUDWICZAK** | Igrzyska Olimpijskie | Los Angeles 1932 | Berlin 1936 | hokej na lodzie | zawodnik AZS Poznań

Nad inskrypcją logo Poznańskiego Stowarzyszenia Olimpijskiego: w kole centralnie logo Polskiego Komitetu Olimpijskiego, w otoku napis: **POZNAŃSKIE STOWARZYSZENIE OLIMPIJSKIE** (fot. 1).

1

Fot. Przemysław Król

2. OBIEKT SPORTOWY: Lodowisko „Chwiałka” im. Witalisa Ludwiczaka (uchwała o nad. 27 I 2014, r., nad. 7 II 2014 r. w pierwszym dniu rozpoczęcia Zimowych Igrzysk Olimpijskich w Soczi), ul. o. M. Żelazka 1. Na ścianie obiektu napis: **LODOWISKO | CHWIAŁKA** | im. **WITALISA LUDWICZAKA**. W holu obiektu **tablica:** brąz, 41×60: **LODOWISKO IMIENIA WITALISA LUDWICZAKA** || **WITALIS LUDWICZAK** | „Melon” | ur. 20 kwietnia 1910 w Poznaniu, | zm. 17 czerwca 1988 w Poznaniu | **PRAWNIK, PROFESOR I PROREKTOR** | **UNIwersytetu im. Adama Mickiewicza**. | **OLIMPIJCZYK z LAKE PLACID 1932** | i **GARMISCH-PARTENKIRCHEN 1936**. | **REPREZENTANT POLSKI w HOKEJU NA LODZIE I w WIOŚLARSTWIE**. | **WIELOLETNI PREZES AZS POZNAŃ. LAUREAT MEDALU KALOS KAGATHOS**.

Między wersem 1. i 2. herb Poznania. Z lewej strony inskrypcji wyobrażenie portretowe Profesora (fot. 2 i fot. 3).

2

3

– W dniu nadania patronatu Profesora lodowisku „Chwiałka” osobom, które przyczyniły się do tego, wręczone zostały **statuetki**: metal, wys. 18, podstawa wys. 30 mm, u dołu statuetki **tabliczka**: metal, 24×60 mm; statuetka ze zbiorów rodziny Profesora: [Uroczystość nadania lodowisku | Poznańskich Ośrodków Sportu i Rekreacji | imienia | Witalisa Ludwiczaka | Poznań, 7 lutego 2014 r. Lodowisko POSiR "Chwiałka"](#) (fot. 4).

4

Fot. Przemysław Król

– Na lodowisku od 2014 r. rozgrywany jest **Memoriał** im. Witalisa Ludwiczaka w hokeju na lodzie, zwycięzcom wręczane są medale; medal ze zbiorów rodziny Profesora: metal, średnica 50 mm:
 Awers: wizerunek hokeisty na fakturowanym tle
 Rewers: centralnie napis: **Witalis | Ludwiczak | Memorial Cup | Poznań | April 2015** (fot. 5).

5

Fot. Przemysław Król

4. MEDAL Kalos Kagathos⁸⁷; o kształcie nieregularnym: brąz, średnica 116 mm; przyznawany sportowcom, którzy osiągnęli sukcesy również poza sportem (nad. 1985 r.); ze zbiorów rodziny Profesora:

Awers: centralnie w kole poziomo napis: **ΚΑΛΟΣ ΚΑΓΑΘΟΣ**, pośrodku koła wizerunek Nike z gałązką laurową i wieńcem na głowie; z lewej strony na wkomponowanym poza koło elemencie medalu trzynaście wizerunków medalii lub fragmentów medalii z symbolicznym oznaczeniem dyscyplin sportowych, w tym jeden z logo Polskiego Komitetu Olimpijskiego.

Rewers: centralnie w kole wyobrażenie dwóch dłoni przekazujących sobie pochodnię olimpijską, pod nimi napis: **WITALISOWI | LUDWICZAKOWI**; z prawej strony trzynaście wizerunków medalii lub fragmentów medalii z symbolicznym oznaczeniem dyscyplin sportowych, na jednym z nich logo Polskiego Komitetu Olimpijskiego.

Medal sygnowany (fot. 6).

6

Fot. Przemysław Król

⁸⁷ Piękny i szlachetny.

Botanik, fenolog, profesor w latach 1945-1951.

Urodził się 27 IX 1880 r. w Lelekańcach (pow. wileński). W latach 1901-1905 studiował w Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Puławach. Następnie gospodarował w majątku Kozarowszczyzna (obecnie Białoruś). W latach 1909-1911 odbył podróże do Austrii, Czech, Rosji i Niemiec, zapoznając się z organizacją gospodarstw doświadczalnych. Był współzałożycielem Wileńskiego Towarzystwa Doświadczeń Rolniczych, które patronowało utworzonej w 1910 r. Stacji Doświadczalnej w Bieniakoniach. Pełnił obowiązki kierownika tej Stacji do 1945 r.

W czasie I wojny światowej przebywał w Rosji, gdzie pracował w Ministerstwie Rolnictwa i Ministerstwie Apropowizacji w Petersburgu i Smoleńsku. Po powrocie do Polski w 1920 r. zorganizował Instytut Rolniczy w Bydgoszczy. W 1925 r. uzyskał doktorat z rolnictwa na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie i w 1929 r. został mianowany zastępcą profesora i kierownikiem Katedry Ogólnej Uprawy Roślin na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. W następnym roku otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego oraz kierownika Katedry Szczegółowej Uprawy Roślin na Studium Rolniczym Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego, a od 1938 na Wydziale Rolniczym. W latach 1936-1938 był dyrektorem Studium Rolniczego, a w roku akademickim 1938/1939 sprawował obowiązki dziekana Wydziału Rolniczego Uniwersytetu Wileńskiego. W czasie okupacji niemieckiej brał udział w organizowaniu tajnych studiów rolniczych.

W 1945 r. związał się z Uniwersytetem Poznańskim i został dyrektorem Zakładu Szczegółowej Uprawy Roślin na Wydziale Rolniczo-Leśnym. Po reorganizacji Uniwersytetu Poznańskiego i utworzeniu w 1951 r. Wyższej Szkoły Rolniczej kierował w niej Katedrą Szczegółowej Uprawy Roślin (do 1954 r.). Nominację na profesora zwyczajnego otrzymał w 1948 r.

Osiągnięciem Profesora było wyhodowanie nowych odmian ziemniaków, jęczmienia, owsa i łubinu. Od studiów do czasu działalności na UP prowadził badania nad sezonowymi zmianami zachodzącymi w roślinach, których wyniki ogłosił m.in. w opracowaniu *O systematycznych badaniach ekologiczno-fenologicznych w kraju* (1948). Publikował w „Sprawozdaniach z Działalności Wileńskiej Stacji Doświadczalnej” oraz „Tygodniku Rolniczym”. Autor publikacji *Dobór odmian zbóż dla Wileńszczyzny na zasadzie wyini-*

ków doświadczeń Wileńskiej Stacji Doświadczalnej z r. 1921 w związku z wynikami z lat poprzednich [1922].

Członek korespondent PAU, członek PTPN oraz Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie. Zmarł 1 VI 1954 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: *25-letni jubileusz zasłużonej pracy*, Tygodnik Rolniczy, R. 19, nr 25-26, z 1 VII 1935, s. 305; Z. Kosiek, *Łastowski Waclaw (1880-1954)*, PSB, t. 18, Wrocław 1973, s. 258-259; W. Łastowski, *Wileńska Rolnicza Stacja Doświadczalna w Bieniakoniach – jej powstanie, rozwój i organizacja*, Tygodnik Rolniczy, R. 19, nr 25-26, z 1 VII 1935, s. 306-315; W. Staniewicz, *Waclaw Łastowski*, Sprawozdania PTPN, t. 19 (44/45), 1955, s. 135-137.

1. SALA im. prof. dr. Wacława Łastowskiego, Collegium Cieszkowskich Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 71 c. Przy drzwiach tabliczka informacyjna 30×42: **sala C III | im. prof. dr. | Wacława | Łastowskiego** (fot. 1).

Historyk mediewista, profesor w latach 1945-1968.

Urodził się 22 VIII 1898 r. w Daugudzie (pow. wilkomierski) na Litwie. Po ukończeniu szkoły realnej zdał łacinę w gimnazjum w Kozielcu w 1916 r., co umożliwiło Mu podjęcie studiów na Wydziale Historyczno-Filozoficznym Uniwersytetu św. Włodzimierza w Kijowie, z którego został usunięty w 1918 r. Po powrocie do Wilna w 1919 r. podjął studia historyczne na Uniwersytecie Wileńskim, które ukończył w 1923 r. i został zatrudniony jako młodszy asystent. Doktoryzował się w 1924 r. i uzyskał asystenturę w Katedrze Historii Europy Wschodniej. W latach 1925-1926 podjął studia uzupełniające (m.in. z zakresu nauk pomocniczych historii) w Paryżu.

W 1929 r. rozpoczął pracę w Archiwum Miasta Wilna. Habilitował się w 1932 r. na podstawie pracy *Studia nad początkami społeczeństwa i państwa litewskiego* i uzyskał docenturę na Uniwersytecie Wileńskim. W 1933 r. został tam zatrudniony jako zastępca profesora w Katedrze Historii Europy Wschodniej na Wydziale Humanistycznym i w roku następnym, jako profesor nadzwyczajny, objął kierownictwo tej Katedry. Jednocześnie w latach 1932-1939 wykładał w Szkole Nauk Politycznych przy Instytucie Europy Wschodniej w Wilnie. Po zamknięciu Uniwersytetu w grudniu 1939 r. przez władze litewskie, pozostawał bez pracy do 1943 r., kiedy to podjął ponownie pracę w Archiwum Miasta Wilna.

We wrześniu 1943 r. przebywał jako zakładnik w obozie karnym w Prowieniszkach koło Kowna.

W 1945 r. repatriował się do Łodzi, a w kwietniu tego samego roku przybył do Poznania na zaproszenie ówczesnego dziekana Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Poznańskiego – prof. Kazimierza Tymienieckiego. Jako profesor nadzwyczajny objął Katedrę Historii Europy Wschodniej. W 1946 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. W 1950 r. Katedrę Historii Europy Wschodniej przemianowano na Katedrę Historii Narodów ZSRR na Wydziale Humanistycznym, a w 1961 r. na Katedrę Historii ZSRR. W 1951 r. objął kierownictwo Zespołu Katedr Historycznych, przekształconych w 1957 r. w Instytut Historii UAM i jako dyrektor kierował nim, podobnie jak Katedrą, do przejścia na emeryturę w 1968 r. Należał do organizatorów Instytutu Historii PAN i w latach 1952-1962 kierował jego Działem I – historii Polski epoki feudalnej.

Zajmował się problematyką genezy państw słowiańskich, dziejami Litwy i państw bałtyckich oraz początkami państwowości polskiej. Na UAM stworzył największy w Polsce ośrodek badań naukowych nad dziejami narodów Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, zwłaszcza Białorusi, Litwy, Ukrainy i Rosji. Był autorem m.in. prekursorskich *Studiów nad początkami społeczeństwa i państwa litewskiego* oraz fundamentalnej sześciotomowej monografii *Początki Polski* (wyd. 1963-1985).

Członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie (od 1935), Towarzystwa Naukowego we Lwowie (od 1936) oraz PTPN (od 1945). Od 1938 r. członek korespondent, a od 1951 r. członek czynny PAU oraz członek korespondent (od 1952) i członek rzeczywisty PAN (od 1956). Polskie Towarzystwo Historyczne obdarzyło Go członkostwem honorowym (1969).

W uznaniu osiągnięć naukowych Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Uniwersytet Warszawski przyznały Mu tytuł doktora *honoris causa*. W 1981 r. otrzymał nagrodę Fundacji im. Alfreda Jurzykowskiego. Zginął tragicznie 4 IX 1984 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Rzgowie koło Łodzi (ul. Cmentarna).

Bibl.: A. Kijas, *Henryk Łowmiański 1898-1984*, w: *Wielkopole XX wieku*, pod red. A. Gulczyńskiego, Poznań 2001, s. 279-292; tenże, *Henryk Łowmiański. Życie i działalność naukowa*, w: H. Łowmiański, *U podstaw państwowości słowiańskiej*, wstęp i dobór tekstów tegoż, Poznań 2009, s. 9-47; M. Kosman, *Szkic do portretu uczonego*, w: H. Łowmiański, *Prusy – Litwa – Krzyżacy*, wyboru dokonał, oprac., wstępem i posłowiem opatrzył M. Kosman, Warszawa 1989, s. 5-34; G. Labuda, *Dzieło życiowe Henryka Łowmiańskiego*, *Roczniki Historyczne*, R. 52, 1986, s. 245-248; J. Ochmański, *Henryk Łowmiański 1898-1984*, w: *Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. J. Strzelczyka, wyd. 2, Poznań 2010, s. 467-485.

1. TABLICZKA imienna; wspólne upamiętnienie osób i instytucji zasłużonych na rzecz odnowy i ochrony zabytków Krakowa, Muzeum Archeologiczne, ul. Senacka 3, Kraków, mur okalający gmach wzdłuż Plant od ul. Poselskiej. Upamiętnienie składa się z tablicy głównej: metal, 154×204 oraz tabliczek indywidualnych: metal, 16×29 – dwanaście tabliczek umieszczonych po lewej i trzynaście tabliczek umieszczonych po prawej stronie od tablicy głównej (autorzy proj. Czesław Dźwigaj i Jerzy Nowakowski, wyk. odlewu Wiesław Kłeczek; odsł. tablicy oraz czternastu tabliczek indywidualnych 5 VII 1985 r.).

Tablica główna o nieregularnym kształcie: **KRAKÓW | JEST WŁASNOŚCIĄ CAŁEJ POLSKI, | WSZYSTKICH POKOLEŃ POLAKÓW. | PRZYWRÓCENIE ŚWIETNOŚCI | KRAKOWOWI JEST NASZYM | DONIOSŁYM, PATRIOTYCZNYM ZADANIEM, | POWINNOŚCIĄ WOBEC NASZYCH POPRZEDNIKÓW | I JEDNOCZEŚNIE OBOWIĄZKIEM WOBEC TYCH, KTÓRZY PRZYJDĄ PO NAS. || PRZEWODNICZĄCY RADY PAŃSTWA PRL | PRZEWODNICZĄCY SPOŁECZNEGO KOMITETU | ODNOWY ZABYTKÓW KRAKOWA | HENRYK JABŁOŃSKI || Z APELU DO NARODU – KRAKÓW – WAWEL 18 XII 1978**

W lewym górnym rogu wyodrębniony wizerunek herbu Krakowa; 60×47, w prawym dolnym rogu wiza artystyczna z wykorzystaniem monogramu króla Kazimierza Wielkiego z drzwi katedry na

Wawelu, z napisem: **ZA | WKŁAD | PRACY | W DZIEŁO | ODNOWY**; obok logo Komitetu Światowego Dziedzictwa; z boku tablicy napisy: **PROJEKT I REALIZACJA | ARTYŚCI RZEŹBIARZE | CZESŁAW DŹWIGAJ | JERZY NOWAKOWSKI** oraz: **WYKONANIE ODLEWU | INŻ. WIESŁAW KŁECZEK | KRAKÓW 1985 R.** (fot. 1).

Na prawo od głównej tablicy wisiała **tabliczka** imienna: **HENRYK | ŁOWMIAŃSKI | POZNAŃ**
W roku 2010 stwierdzono jej brak; obecnie los tabliczki niezany.

Odczyt z fotografii otrzymanej od śp. prof. Zbigniewa Wielgosza (fot. 2 i fot. 3).

1

Fot. Artur Chojnacki

2

Fot. ze zbiorów prof. Zbigniewa Wielgosza

3

Fot. ze zbiorów prof. Zbigniewa Wielgosza

2. SALA im. prof. Henryka Łowmiańskiego (nr 1.44), Collegium Historicum, Wydział Historyczny UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 7. Przy drzwiach wejściowych **napis** w kamieniu: **SALA | PROFESORA | HENRYKA | ŁOWMIAŃSKIEGO** (fot. 4).

– W sali tablica informacyjna: tworzywo, 70×100: **Profesor Henryk Łowmiański** || Urodzony 22 sierpnia 1898 roku w Daugudzie k. Wiłkomierza – zmarł w Poznaniu 4 wrześ- | nia 1984 roku. || Jeden z wybitniejszych historyków polskich XX stulecia, mediewista – badał przede wszyst- | kim dzieje Wielkiego Księstwa Litewskiego i Europy Środkowo-Wschodniej, dzieje Prusów | i państwa krzyżackiego oraz dzieje Polski średniowiecznej, koncentrując się na procesach | gospodarczych i społecznych oraz religii dawnych Słowian. || Autor około 300 publikacji naukowych, w tym monu- mentalnych, liczących łącznie po- | nad 3650 stron druku *Początków Polski* (t. I-VI, 1963-1985), a także klasycznych rozpraw | jak: *Witold wielki książę litewski* (1930); *Studia nad początkami społeczeństwa i państwa li- | tewskiego*, t. 1-2 (1931-1932); *Prusy pogańskie* (1935); *Podstawy gospodarcze formowania | się państw słowiańskich* (1953); *Zagadnienie roli Normanów w genezie państw słowiańskich* | (1957); *Religia Słowian i jej upadek* (1979). || Studiował w Kijowie, potem w Wilnie, gdzie na Uniwersytecie Stefana Batorego dokto- | ryzował się w 1924 roku pod kierunkiem prof. Kazimierza Chodynickiego. Tam też pra- | cował, kierując m.in. Katedrą Historii Europy Wschodniej, aż do wybuchu II wojny | światowej. Po wojnie trafił początkowo do Łodzi, ostatecznie w sierpniu 1945 roku | osiadł w Po- znaniu, obejmując Katedrę Historii Europy Wschodniej. Od roku 1951 kie- | rował Zespołem Katedr Historycznych na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Po- | znańskiego, zaś w roku akade- mickim 1956/57 uzyskał nominację na stanowisko dyre- | ktora utworzonego właśnie Instytutu Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. | W 1938 roku został członkiem korespondentem, zaś w roku 1951 członkiem czynnym | Polskiej Akademii Umiejętności, natomiast w 1952 roku powołano go na członka kore- | spondenta, a w 1956 roku członka rzeczywistego Polskiej Akademii Nauk. Od 1953 roku | pracował też w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk, gdzie kierował do 1962 roku | Działem I: historii Polski epoki feudalnej. Najwyższą godność akademicką – doktorat | honorowy – nadały mu Uniwersytet im. Adama Mickiewicza (1966) oraz Uniwersytet | Warszawski (1973). W 1969 roku Polskie Towarzystwo Historyczne zaliczyło go w poczet | członków honorowych. U dołu tablicy napis: **SALA IM. HENRYKA ŁOWMIAŃSKIEGO**
Z prawej strony portret Profesora (fot. 5).

Pierwotnie Sala im. prof. Henryka Łowmiańskiego była w Collegium Historicum (teraz Collegium Martineum), ul. Święty Marcin 78. Przy sali wisiła **tablica** o nieregularnym kształcie: drewno, 80×40 (odśł. 7 X 1994 r.); została zdemontowana w 2015 r. podczas przeprowadzki Wydziału Historycznego UAM do nowej siedziby (tablica obecnie w magazynie): **HENRYK | ŁOWMIAŃSKI | (1898-1984) | profesor uniwersytetów | w Wilnie i w Poznaniu | wielki humanista | autor | nowej interpretacji dziejów | Słowiańszczyzny | Polski i Litwy**

Nad inskrypcją medalion: metal, średnica 16, z wizerunkiem Profesora (autor proj. i wyk. meda- lionu Anna Klimaszewska) (fot. 6).

3. ULICE prof. Henryka Łowmiańskiego: Poznań-Piątkowo, Rzgów (pow. łódzki).

4. FUNDACJA HISTORYCZNA im. Profesora Henryka Łowmiańskiego (rejestr. 30 V 1989 r.); po- wołana w celu wspierania badań naukowych w zakresie historii Słowian i Bałtów.

4

5

6

Jarosław MACIEJEWSKI

Filolog, historyk literatury polskiej, profesor w latach 1973-1987.

Urodził się 23 XII 1924 r. w Poznaniu. W latach 1946-1950 studiował filologię polską na Uniwersytecie Poznańskim. Od 1949 r. był asystentem w Katedrze Historii Literatury Polskiej. W 1960 r. obronił pracę doktorską i w tym samym roku habilitował się na podstawie wcześniejszych publikacji. W latach 1961-1965 pełnił obowiązki prodziekana Wydziału Filologicznego UAM. Od 1964 r. był kierownikiem Zakładu Historii Literatury Polskiej XIX wieku, a od 1970 r. kierował Katedrą Historii Literatury Polskiej. W 1973 r. został profesorem nadzwyczajnym. Od 1974 do 1980 r. był dyrektorem Instytutu Filologii Polskiej. W 1981 został wybrany w wolnej elekcji prorektorem UAM. Odwołano Go z tej funkcji na początku stanu wojennego, w styczniu 1982 r. Był współtwórcą NSZZ „Solidarność” na UAM, wspierał osoby zaangażowane w ruch opozycyjny. Działał w Społecznym Komitecie Budowy Pomnika Ofiar Poznańskiego Czerwca 1956. W 1981 r. był współredaktorem książki *Poznański Czerwiec 1956*.

Jego zainteresowania naukowe koncentrowały się wokół twórczości Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego i innych wybitnych romantyków. Zajmował się też dziejami dramatu i teatru oraz historią kultury Wielkopolski. Był współautorem inicjatyw wydawniczych, takich jak: *Literackie przystanki nad Wartą* (pod red. Z. Szwejkowskiego, 1962), *Wielkopole XIX wieku* (t. 1-2, pod red. W. Jakóbczyka, 1966-1969), *Dzieje Wielkopolski*, t. 1: *Do roku 1793*, pod red. J. Topolskiego, 1969, *Dzieje Wielkopolski*, t. 2: *Lata 1793-1918*, pod red. Witolda Jakóbczyka, 1973). Współautor i koordynator wielotomowej *Bibliografii Literatury Polskiej „Nowy Korbut”*.

Był redaktorem naczelnym encyklopedycznego leksykonu *Pisarze polscy. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny* oraz redaktorem „Archiwum Literackiego”. Sprawował nadzór merytoryczny nad serią „Literatura Pozytywizmu i Młodej Polski”.

Członek PTPN (od 1951 r.), członek Rady Naukowej Instytutu Badań Literackich PAN, Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN, Towarzystwa Naukowego KUL, Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza, Polskiego Towarzystwa Historycznego. Zmarł 28 X 1987 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: B. Chrząstowska, *Jarosław Maciejewski (1924-1987)*, Rocznik Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza, R. 23, 1988, s. 173-181; J. Fiećko, Z. Przychodniak, *Maciejewski Jarosław, prof. dr hab. – historyk literatury*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 400-404; *Jarosław Maciejewski in memoriam. Wystąpienia z sesji poświęconej Profesorowi w 25. rocznicę śmierci, 5 listopada 2012*, Poznań 2014.

ULICA prof. Jarosława Maciejewskiego: Poznań, os. Różany Potok (fot. 1).

1

Fot. Jolanta Walkiewicz

Bronisław MARCINIAK

Chemik, profesor od 1991 r., rektor w latach 2008-2016.

Urodził się 30 VI 1950 r. w Pleszewie. W latach 1968-1973 studiował chemię na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UAM. W 1973 r. obronił pracę magisterską i rozpoczął pracę jako asystent w Zakładzie Fizyki Chemicznej. W 1979 r. uzyskał stopień doktora nauk chemicznych.

W roku akademickim 1980/1981 otrzymał stypendium naukowe w Simon Fraser University w Burnaby (Kanada). W 1987 r. jako stypendysta Europejskiego Towarzystwa Fotochemicznego odbył staż naukowy w Technische Universität w Braunschweig (Niemcy). Habilitował się w 1989 r. W 1990 r. otrzymał stanowisko docenta, a w 1991 r. profesora nadzwyczajnego na Wydziale Chemii UAM. W 1991 r. uzyskał prestiżowe stypendium Fulbrighta i odbył roczny staż naukowy w Radiation Laboratory Uniwersytetu Notre Dame (USA), z którym współpracuje do dzisiaj. Wielokrotnie przebywał na stażach zagranicznych w czołowych ośrodkach naukowych fotochemii Kanady, USA, Niemiec, Chile i Japonii.

W 1998 r. otrzymał tytuł naukowy profesora nauk chemicznych. Stanowisko profesora zwyczajnego uzyskał w 2002 r. W latach 1996-1999 był prodziekanem Wydziału Chemii UAM. Następnie pełnił funkcję prorektora UAM ds. nauki i współpracy międzynarodowej (1999-2005). W 2008 r. wybrany został na stanowisko rektora UAM i funkcję tę sprawował przez dwie kadencje (do 2016). W czasie obu kadencji rektorskich był Przewodniczącym Kolegium Rektorów Miasta Poznania. W latach 2012-2016 przewodniczył Konferencji Rektorów Uniwersytetów Polskich, a od 2016 r. jest jej Honorowym Przewodniczącym.

Od 1995 r. kieruje Zakładem Fizyki Chemicznej Wydziału Chemii UAM. W pracy naukowej Profesor zajmuje się zagadnieniami spektroskopii molekularnej, fotochemii, fotofizyki i chemii radiacyjnej związków organicznych i metaloorganicznych ważnych dla biologii i chemii materiałowej. Jest autorem lub współautorem ponad stu siedemdziesięciu publikacji naukowych i patentu oraz współautorem i redaktorem kilku książek. Kierował kilkunastoma projektami badawczymi – krajowymi i międzynarodowymi. Jest laureatem subsydium profesorskiego programu „Mistrz” Fundacji na rzecz Nauki Polskiej.

Od 1999 r. zasiada w radzie redakcyjnej „Journal of Photochemistry and Photobiology A: Chemistry”. W 2015 r. wspólnie z Prezydentem Miasta Poznania Jackiem Jaśkowiakiem powołał do życia Poznańską Nagrodę Literacką im. Stanisława Barańczaka. Od 2017 r. kieruje Centrum Zaawansowanych Technologii UAM. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Chemicznego i European Photochemistry Association. Jest honorowym profesorem Uniwersytetu w Irkucku (Rosja). 19 X 2018 r. odbyła się uroczystość wręczenia Profesorowi medalu *Homini Vere Academico*, przyznawanego przez Rektora UAM.

Bibl.: N. Chromińska, B. Skalski, *Bronisław Marciniak 1 IX 2008-31 VIII 2016*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzupełn. i popr., Poznań 2016, s. 313-323; T. Pędziński, *Marciniak Bronisław, prof. dr hab. – chemik*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 410-413; *Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 2008-2016. Rektorskie lata Bronisława Marciniaka z perspektywy Collegium Minus*, pod red. N. Chromińskiej, J. Gulińskiego, Poznań [2016].

1. DRZEWO PAMIĄTKOWE platan, teren przed budynkiem Collegium Historicum, Wydział Historyczny UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 7 (posadzone 23 IX 2014 r. z inicjatywy dziekana Wydziału Historycznego – prof. Kazimierza Iłskiego). Pod drzewem **tabliczka**: tworzywo, 28×28, z obu jej stron napis: **Platan | Bronisław | (*Platanus | Bronislaus*)** (fot. 1 i fot. 2).

2. TYTUŁ „Honorowego Obywatela Miasta i Gminy Pleszew” (nad. 2016 r.).

Stanisław MICHALSKI

Historyk edukacji, profesor w latach 1970-1990.

Urodził się 13 II 1928 r. w Lutocinie (pow. żuromiński). W latach 1949-1952 studiował pedagogikę na Uniwersytecie Poznańskim. W 1951 r. został zastępcą asystenta w Zakładzie Pedagogiki na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UP. Stopień doktora nauk humanistycznych uzyskał w 1958 r. Habilitował się w 1963 r. i w następnym roku otrzymał stanowisko docenta etatowego. Od 1967 r. do śmierci pełnił obowiązki kierownika Zakładu Historii Wychowania (przekształconego później w Zakład Historii Wychowania i Organizacji Szkolnictwa) przy Katedrze Pedagogiki. Od 1969 r. kierował również Wyższym Studium Nauczycielskim przy UAM i od 1971 r. był zastępcą rektora ds. WSN. W latach 1972-1975 pełnił funkcję prorektora UAM, a od 1974 do 1980 był wicedyrektorem Instytutu Pedagogiki.

W 1970 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1976 r. został profesorem zwyczajnym.

W pracy naukowej zajmował się problematyką związaną z historią polskiej myśli pedagogicznej XIX i XX w., oświatą rolniczą, szkolnictwem wiejskim, a także ruchem zawodowym, kształceniem nauczycieli oraz zagadnieniami metodologicznymi historii wychowania.

Autor takich prac, jak: *Szkolnictwo i oświata rolnicza w Wielkopolsce w okresie międzywojennym* (1963), *Koncepcje systemu edukacji w II Rzeczypospolitej. Studium z pedagogiki porównawczej* (1988) oraz *Praca naukowo-badawcza nauczycieli w II Rzeczypospolitej* (1994). Był współautorem i redaktorem opracowania *Dzieje szkolnictwa i oświaty na wsi polskiej*, t. 1: *Do 1918 roku* (1982).

Zasiadał w komitetach redakcyjnych serii wydawniczych: „Myśli i Ludzie”, „Monografie z Dziejów Oświaty” oraz czasopisma „Przegląd Historyczno-Oświatowy”. W latach 1966-1971 kierował Radą Naukową Ośrodka Metodycznego Szkolnictwa Rolniczego w Poznaniu. Przewodniczył Radzie Społeczno-Naukowej Oddziału Poznańskiego Instytutu Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych (1974-1986). Od 1977 do 1980 r. był prezesem Poznańskiego Towarzystwa Pedagogicznego. Członek PTPN od 1961 r. oraz wielu towarzystw społeczno-kulturalnych, m.in. Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego,

Poznańskiego Towarzystwa Pedagogicznego. Zmarł 9 XII 1990 r. w Poznaniu. Spoczywa w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: W. Jamrożek, *Michalski Stanisław, prof. dr hab. – historyk wychowania*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 427-431; tenże, *Stanisław Michalski (1928-1990)*, KMP 1991, nr 1-2, s. 155-157.

TABLICA: metal, 51×35; Collegium im. Floriana Znanięckiego (budynek E), Wydział Nauk Społecznych UAM, ul. A. Szamarzewskiego 89/90: **PROFESOR | STANISŁAW | MICHALSKI | 1928-1990 | TWÓRCA POZNAŃSKIEJ SZKOŁY | HISTORII EDUKACJI**

W górnej części tablicy wyobrażenie portretowe Profesora (fot. 1).

1

Jan MICHEJDA

Biolog, profesor w latach 1973-1997.

Urodził się 28 V 1927 r. w Poznaniu. Studia biologiczne odbył w latach 1945-1949 na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. Następnie został asystentem w Zakładzie Zoologii II, a po uzyskaniu doktoratu z zoologii w 1950 r. – starszym asystentem. Od 1955 r. był adiunktem w Katedrze Zoologii Ogólnej Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi. Jednocześnie w latach 1950-1959 był kierownikiem Zakładu Farmakodynamiki Akademii Medycznej. Po habilitacji z fizjologii zwierząt (1962) został docentem w Katedrze Zoologii Ogólnej WBiNoZ UAM.

W latach 1962-1969 kierował zorganizowanym przez siebie Zakładem Fizjologii Zwierząt, a następnie, od 1970 do 1997 r., również przez siebie utworzonym, Zespołem Biogenezy i Funkcji Mitochondriów Międzyuczelnianego Instytutu Biochemii w Sekcji Biochemii w Instytucie Biologii na Wydziale Biologii UAM (przekształcony w 1982 r. w Zakład Bioenergetyki). Równocześnie nadal pracował w Akademii Medycznej w Katedrze Biologii i Parazytologii Lekarskiej. W 1973 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1990 r. mianowany został profesorem zwyczajnym. Po przejściu na emeryturę w 1997 r. pełnił obowiązki kierownika Zespołu Biogenezy Mitochondriów w Zakładzie Bioenergetyki w Instytucie Biologii Molekularnej i Biotechnologii na UAM.

Działalność naukowa Profesora obejmowała zagadnienia związane z transportem przez błony biologiczne i przekształceniami energii w komórce, a zwłaszcza funkcjonowaniem mitochondriów. Autor i współautor podręczników i skryptów z fizjologii zwierząt i podstaw cytofizjologii, opublikował m.in.: *Ćwiczenia z fizjologii zwierząt. Cz. 1: Przemiana materii* (1954), *Nowe perspektywy w biologii* (1968), *Podstawy biologii komórki roślinnej* (praca zbior., 2000, 2001). Był też redaktorem tłumaczeń podręczników z języka angielskiego. Zasiadał w redakcjach, m.in. „Postępów Biologii Komórki”, „Biuletynu Zagranicznego PTPN”. Pracował naukowo w wielu ośrodkach akademickich na świecie. W 1978 r. prowadził serię wykładów na uniwersytetach Wschodniego Wybrzeża USA, a w latach 1988-1990 na uniwersytetach w Marsylii i Bordeaux.

Był jednym z twórców nowoczesnego programu studiów biologicznych i członkiem komisji programowej biologii UAM (1980-1983). Zasiadał w rektorskiej komisji

ds. wykładów uniwersyteckich (1982-1984). Od 1985 r. był krajowym delegatem do Europejskiej Grupy Bioenergetycznej w ramach Unii Biochemicznej. Był członkiem Komitetu Zoologii, Komitetu Cytobiologii, Komitetu Patofizjologii Komórki PAN oraz Komisji Genetyki i Biologii Molekularnej Poznańskiego Oddziału PAN. Zasiadał w Radzie Naukowej Międzywydziałowego Instytutu Biochemii UAM oraz Instytutu Parazytologii PAN w Warszawie. Brał udział w pracach International Cell Research Organization, European Cell Biology Organization, działał w Zarządzie Głównym Polskiego Towarzystwa Genetycznego. Członek PTPN (od 1955), Polskiego Towarzystwa Biochemicznego i Polskiego Towarzystwa Biofizycznego. Inicjator, organizator i kierownik kilku wypraw przyrodniczych, m.in. na Spitsbergen, do Iranu i Afryki Równikowej oraz kierownik wyprawy naukowej do Nowej Gwineji i Nepalu. Zmarł 25 V 1999 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: Archiwum UAM: sygn. 710/119-119, 911/319 cz. I, 911/319 cz. II.

TABLICE

a) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

b) Z nazwiskami osób uhonorowanych przez Wydział Biologii UAM drzewami pamiątkowymi; skwer przed budynkiem Collegium Biologicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6; zob. J. Augustyniak.

– Na skwerze **drzewo pamiątkowe** dąb burgundzki, z trzema konarami, upamiętniający trzech założycieli Instytutu Biochemii i Biologii Molekularnej: prof. Jacka Augustyniaka, prof. Jana Michejdę i prof. Ryszarda Schramma (posadzone 9 XI 2012 r.); pod drzewem **tabliczka**: tworzywo, 60×30: **Jacek | Augustyniak || Jan | Michejda || Ryszard | Schramm** (fot. 1 i fot. 2).

Zob. też J. Augustyniak, R. Schramm.

1

2

Lekarz, zootechnik, rolnik, profesor w latach 1920-1948.

Urodził się 8 III 1876 r. w Warszawie. Studiował medycynę na Uniwersytecie Warszawskim i w 1903 r. uzyskał stopień doktora medycyny. Rozpoczął na Uniwersytecie Jagiellońskim studia rolnicze kontynuował we Wrocławiu i ukończył je w 1907 r. w Akademii Rolniczej w Dublinach. Następnie podjął pracę jako nauczyciel w szkolnictwie rolniczym. W latach 1911-1918 wykładał na Wydziale Rolniczym Towarzystwa Kursów Naukowych w Warszawie, w 1918 r. przekształconego w Wolną Wszechnicę Polską.

W 1918 r. został kierownikiem Działu Biologii Hodowlanej Wydziału Produkcji Zwierzęcej w Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. Jednocześnie objął Katedrę Hodowli Zwierząt w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, gdzie uzyskał tytuł docenta.

W 1920 r. został zaproszony na Uniwersytet Poznański. Otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego hodowli zwierząt i objął kierownictwo Katedry Hodowli Ogólnej Zwierząt na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP. W 1926 r. uzyskał stanowisko profesora zwyczajnego. W roku akademickim 1929/1930 pełnił obowiązki dziekana, a w 1930/1931 prodziekana tego Wydziału. W 1936 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. W czasie okupacji niemieckiej został wysiedlony z Poznania i mieszkał w Warszawie, Piłaskowie i Krubkach.

Po wojnie wrócił na swoje stanowisko w Katedrze Hodowli Ogólnej Zwierząt na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP i kierował nią do 1947 r. W latach 1946-1948 wykładał biologię w Studium Wychowania Fizycznego przy Wydziale Lekarskim UP.

Był prekursorem badań z zakresu podstaw biologicznych hodowli zwierząt w Polsce. Zainteresowania badawcze Profesora koncentrowały się wokół zootechniki. Publikowane prace dotyczyły zagadnień z zakresu zoometrii, genetyki i ewolucji, a także dziedziczności, anatomii zwierząt i ich hodowli. Był autorem opracowań: *Hodowla zwierząt. Podręcznik dla ludowych szkół rolniczych* (t. 1-3, 1926-1928) oraz *Hodowla zwierząt. Budowa, pokrój, typy, żywienie i chów zwierząt gospodarskich* (1939). Współautor podręcznika *Zarys genetyki zwierzęcej* (1927).

Członek PTPN (od 1927), członek korespondent PAU (od 1947), członek tytularny PAN (1952) oraz członek założyciel (w 1922) i prezes honorowy Polskiego Towarzystwa Zoo-

technicznego. Zasiadał w Komitecie Redakcyjnym „Roczników Nauk Rolniczych i Leśnych”. Zmarł 14 VIII 1957 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Bibl.: *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN. Część V: Nauki rolnicze i leśne*, oprac. A. Śródka, Wrocław 1989, s. 180-183; Z. Kosiek, *Moczarski Zygmunt Adolf (1876-1957)*, PSB, t. 21, Wrocław 1976, s. 508-510; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 125-129; M. Świtoński, *Moczarski Zygmunt, prof. dr hab. – lekarz, zootechnik*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 444-448.

1. TABLICA upamiętniająca profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

2. SALA im. prof. Zygmunta Moczarskiego, Kolegium Gawęckiego, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Wołyńska 33. Nad drzwiami **tablica**: szkło, 20×180: **SALA im. ZYGMUNTA MOCZARSKIEGO** (fot. 1).

Fot. Przemysław Król

Leśnik, profesor w latach 1950-1951.

Urodził się 8 V 1911 r. w Grodźcu (obecnie dzielnica Będzina). W latach 1929-1933 studiował leśnictwo na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego. Po uzyskaniu dyplomu inżyniera leśnictwa podjął pracę jako asystent w Zakładzie Dendrometrii i Statyki Leśnej, a następnie w Zakładzie Administracji i Rachunkowości Leśnej. W 1936 r. uzyskał stopień doktora nauk leśnych. Do wybuchu wojny pełnił obowiązki radcy ekonomicznego w Naczelnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie. W okresie okupacji pracował w administracji lasów prywatnych w Kieleckiem. W latach 1945-1947 pracował jako nadleśniczy w Leszycach koło Bydgoszczy. Jednocześnie kontynuował działalność naukowo-badawczą. W 1946 r. habilitował się na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP na podstawie pracy *Badania nad ekonomiką i polityką gospodarczą polskich lasów państwowych w latach 1920-1929* i uzyskał stopień naukowy docenta w zakresie ekonomii i polityki leśnej.

W tym samym roku, jako zastępca profesora, objął obowiązki kierownika nowo powstałej Katedry Ekonomii i Polityki Leśnej na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP. W roku 1947 został kierownikiem oddziału planowania w Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu, a w latach 1948-1950 kierował Zakładem Ekonomiki i Polityki Leśnej Instytutu Badawczego Leśnictwa w Poznaniu.

W 1950 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1959 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. W roku akademickim 1950/1951 sprawował obowiązki dziekana Wydziału Leśnego UP.

Był głównym organizatorem Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu, powstałej w 1951 r. przez oddzielenie i usamodzielnienie się Wydziału Rolniczego i Wydziału Leśnego UP. W latach 1951-1954 piastował urząd rektora, a następnie był dziekanem Wydziału Leśnego WSR (1956-1960). Jako rektor WSR był inicjatorem tworzenia nowych wydziałów i oddziałów oraz rozbudowy zakładów doświadczalnych. Do 1963 r. kierował wielozakładową Katedrą Ekonomiki Leśnictwa.

W 1962 r. zorganizował i w latach 1964-1969 kierował Pracownią Badań Ekonomicznych Leśnictwa i Drzewnictwa, działającą w ramach PAN w Warszawie.

W 1963 r. reaktywował Wydział Leśny Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie. W latach 1963-1973 był tam kierownikiem Katedry Ekonomiki Leśnictwa oraz od 1970 r.

pierwszym dyrektorem Instytutu Ekonomiki Leśnictwa i Organizacji Gospodarstwa Leśnego.

Od 1961 do 1969 r. pełnił obowiązki wiceministra leśnictwa i przemysłu drzewnego, a od 1972 do 1974 r. pierwszego zastępcy dyrektora do spraw naukowych Instytutu Badawczego Leśnictwa w Warszawie.

Był światowej sławy specjalistą z zakresu ekonomiki, statystyki leśnej oraz drzewnictwa, twórcą szkoły prognozowania i planowania przestrzennego w gospodarce leśnej. Jego głównym osiągnięciem naukowym było opracowanie modelu integracji ekonomicznej gospodarstwa leśnego z przemysłem drzewnym. Autor opracowań i podręczników, m.in.: *Wycenianie nieruchomości leśnych w ekonomii i w technice* (1945), *Finanse i rachunkowość w gospodarstwie leśnym* (1963), *Zagadnienia ekonomiki leśnictwa* (1969). Działał w licznych komisjach resortowych i zespołach ekspertów. Członek PTPN (od 1949 r.) oraz Polskiego Towarzystwa Leśnego. Zmarł 17 VII 1975 r. w Warszawie. Spoczywa na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach (ul. Powązkowska 43/45).

Bibl.: A. Dzieżkowski, *Molenda Tadeusz (1911-1975)*, PSB, t. 21, Wrocław 1976, s. 622-623; tenże, *Wspomnienie pośmiertne o Tadeuszu Molendzie*, KMP, R. 44, 1976, nr 4, s. 92-95; M. Podgórski, *Tadeusz Molenda (1911-1975) – pierwszy rektor Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu*, *Więści Akademickie* 2011, numer specjalny (XVIII), 18-21 listopada, s. 9; H. Szramka, *Tadeusz Molenda (1911-1975)*, w: *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Kozłowskiej, Poznań 2019, s. 217-220.

TABLICE

a) Kamień, 280×185; wspólne upamiętnienie dotychczasowych rektorów Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu; Collegium Maximum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 28 (odśł. 20 XI 2014 r.): **UNIwersYTET PRZYRODnicZY | W POZnANIU⁸⁸ || REKTO-RZY | TADEUSZ MOLENDa 1951-1954 | KAZIMIERZ GAWEŃcKI 1954-1959 | WŁADYSŁAW WĘ-GOREK 1959-1965 | ZBYSZKO TUCHOŁKA 1965-1972 | JERZY ZWOLIŃSKI 1972-1978 | TADEUSZ CZWOJDRAK 1978-1981 | WOJCIECH DZIĘCIOŁOWSKI 1981-1982 | WŁODZIMIERZ FISZER 1982-1984 1987-1990 | KAZIMIERZ SZEBIOTKO 1984-1987 | RYSZARD GANOWICZ 1990-1996 | JERZY PUDEŁKO 1996-2002 | ERWIN WĄSOWICZ 2002-2008 | GRZEGORZ SKRZYPCZAK 2008-2016 | JAN PIKUL 2016 – [s] (fot. 1).**

Zob. też K. Gawęcki.

b) O nieregularnym kształcie: metal, 100×138; Collegium Maximum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 28 (odśł. w 1984 r.):

tekst główny: **PROFESOR ZWYCZAJNY | DOKTOR HABILITOWANY | 1911-1975 | TADEUSZ MOLENDa | ORGANIZATOR – PIERWSZY REKTOR | AKADEMII ROLNICZEJ w POZnANIU⁸⁹ | PODSE-KRETARZ STANU | MINISTERSTWA LEŚNICTWA | DZIEKAN | WYDZIAŁU LEŚNEGO | TWÓRCA |**

⁸⁸ Zob. przypis 27.

⁸⁹ Zob. przypis 27.

NOWOCZESNEJ NAUKI | – EKONOMII | LEŚNICTWA I DRZEWNICTWA || W 65 LECIE STUDIÓW ROLNICZO-LEŚNYCH | W 40 LECIE PRL | REKTOR I SENAT

Pomiędzy wersami głównego tekstu, nazwy wydziałów studiów rolniczych i leśnych wraz z datami ich powstania na Uniwersytecie Poznańskim i w Wyższej Szkole Rolniczej: **1919 ROLNO-LEŚNY | 1949 LEŚNY | 1951 ZOOTECHNICZNY | 1954 TECHNOLOGII DREWNA | 1956 OGRODNICZY | 1962 TECHNOLOGII ŻYWNOCÍ | 1966 MECHANIZACJI ROLNICTWA | 1970 MELIORACJI**

Struktura tekstu nie jest jednolita i może on być czytany także w innym porządku. W górnej części tablicy wyobrażenie portretowe Profesora (fot. 2).

**UNIwersYTET PRZYRODNICZY
W POZNANIU
REKTORZY**

TADEUSZ MOLEND	1951 - 1954
KAZIMIERZ GAWECKI	1954 - 1959
WŁADYSŁAW WEGOREK	1959 - 1965
ZBYSZKO TUCHOŁKA	1965 - 1972
JERZY ZWOLIŃSKI	1972 - 1978
TADEUSZ CZWOJDRAK	1978 - 1981
WOJCIECH DZIECIOŁOWSKI	1981 - 1982
WŁODZIMIERZ FISZER	1982 - 1984
KAZIMIERZ SZEBIOTKO	1984 - 1987
RYSZARD GANOWICZ	1987 - 1990
JERZY PUDEŁKO	1990 - 1996
ERWIN WASOWICZ	1996 - 2002
GRZEGORZ SKRZYPCZAK	2002 - 2008
JAN PIKUL	2008 - 2016

1

2

Józef MORAWSKI

Historyk literatury, romanista, profesor w latach 1923-1939.

Urodził się 29 XII 1888 r. we Wrocławiu. W latach 1909-1918 studiował filologię i romanistykę w Kolonii, Lowanium oraz w Paryżu. W 1918 r. uzyskał doktorat z dziedziny literatury na Uniwersytecie Paryskim. Habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim w 1920 r.

W 1921 r. podjął pracę na Uniwersytecie Poznańskim, gdzie rozwinął działalność badawczą i pedagogiczną. Został powołany na stanowisko docenta w Katedrze Filologii Romańskiej, następnie uzyskał stopień zastępcy profesora. W 1923 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1929 został profesorem zwyczajnym. Wykładał historię literatury francuskiej, włoskiej, portugalskiej i hiszpańskiej, a także gramatykę opisową języków romańskich. Był założycielem Koła Romanistów i organizował seminaria romanistyczne i kursy wakacyjne dla studentów. Zainicjował powstanie Ośrodka Kultury Francuskiej w Poznaniu. W roku akademickim 1937/1938 pełnił obowiązki dziekana, a w 1938/1939 prodziekana Wydziału Humanistycznego UP. W latach 1930-1939 był lektorem i egzaminatorem na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie.

Badania naukowe Profesora koncentrowały się wokół francuskiej literatury średniowiecznej. Pracował nad bibliografią hiszpańsko-polską. Jego wkładem do historii polskiej iberystyki było opracowanie historii literatury hiszpańskiej, portugalskiej i hiszpańsko-amerykańskiej, wydane w *Wielkiej literaturze powszechnej* (1933, t. 2, cz. 2). Zajmował się również paremiologią i wydał zbiory przysłów. Badał wpływy romańskie na polszczyznę.

Był członkiem PTPN (od 1923 r.) i sekretarzem jego Komisji Filologicznej oraz członkiem korespondentem PAU (od 1933 r.) Przez wiele lat sprawował funkcję prezesa Oddziału Poznańsko-Pomorskiego Towarzystwa Neofilologicznego. Działał również w zagranicznych towarzystwach naukowych. Członek i kierownik Instytutu Zachodnio-Słowiańskiego oraz redaktor czasopisma „Slavia Occidentalis”. Zginął 25 IX 1939 r. podczas bombardowania Warszawy.

Bibl.: M. Brahmer, *Józef Morawski*, Pamiętnik Literacki, R. 36, 1946, z. 3-4, s. 278-280; S. Pieczara, *Morawski (Dzierżykraj-Morawski) Józef Maria Eugeniusz (1888-1939)*, PSB, t. 21, Wrocław 1976, s. 725-726; Sprawozdania PTPN za rok 1945 i I i II kwartał 1946 r., t. 13, 1947, (1), s. 136.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 8. płycie: **JÓZEF MORAWSKI**

b) Upamiętniająca profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

c) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **JÓZEF MORAWSKI | PROFESOR UNIW. POZN. | 1888-1939 | WARSZAWA | W BOMBARDOWANIU** (fot. 1).

1

Leon MROCZKIEWICZ

Leśnik, zastępca profesora w 1951 r.

Urodził się 12 IV 1900 r. w Dramburgu (obecnie Drawsko Pomorskie). Brał udział w Powstaniu Wielkopolskim. W latach 1921-1925 studiował leśnictwo na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego. Na studiach rozpoczął pracę jako młodszy asystent w Katedrze Hodowli Lasu. W latach 1926-1930 wraz z Tadeuszem Perkitnym, asystentem Katedry Technologii Drewna, podróżował po świecie w celu badań lasów i gospodarki leśnej na różnych kontynentach. Po powrocie kontynuował pracę jako starszy asystent w Katedrze Hodowli Lasu i w 1933 r. uzyskał stopień doktora nauk leśnych. W latach 1936-1939 prowadził ćwiczenia i wykłady zlecone z urzędowania lasu oraz wykłady z encyklopedii leśnictwa na UP.

Po wybuchu II wojny światowej uczestniczył w kampanii wrześniowej 1939 r. i był więźniem obozu jenieckiego. Po ucieczce z ołagu powrócił do Poznania, następnie w 1940 r. wyjechał do Starachowic i do końca wojny pracował w Inspekcji Leśnej.

Po wojnie pracował w Dyrekcji Lasów Państwowych w Gdańsku, jednocześnie w latach 1946-1949 prowadził wykłady i ćwiczenia na Wydziale Chemicznym Politechniki Gdańskiej. Następnie do 1951 r. był samodzielnym pracownikiem naukowym Instytutu Badawczego Leśnictwa oraz wykładał w SGGW.

W 1951 r. jako zastępca profesora i kierownik Zakładu Botaniki Leśnej UP przeszedł do Katedry Botaniki Leśnej w nowo utworzonej Wyższej Szkole Rolniczej w Poznaniu. W latach 1952-1970 pracował w Katedrze Szczegółowej Hodowli Lasu, a od 1959 r. był jej kierownikiem. Profesorem nadzwyczajnym (z pominięciem habilitacji) został w 1954 r., a profesorem zwyczajnym w 1966 r. Pełnił obowiązki dziekana Wydziału Leśnego (1952-1956) oraz prorektora ds. nauczania (1959-1963).

Prowadził prace doświadczalne nad uprawą gatunków drzew i krzewów szybko rosnących. Zajmował się zagadnieniami typologii leśnej, pielęgnowania drzewostanów i rejonizacji przyrodniczo-leśnej Polski oraz badał możliwości zastosowania zasad gospodarki bezrzębowej w lasach Wielkopolski. W swoich publikacjach przedstawiał teoretyczne i praktyczne zagadnienia hodowli lasu. Był autorem opracowania *Podział Polski na krainy i dzielnice przyrodniczo-leśne* (1952), które stało się fundamentem przy

wyznaczaniu zasad gospodarowania lasami państwowymi. Był inicjatorem licznych plantacji topolowych w Polsce, będących dziś obiektami doświadczalnymi.

Pełnił wiele funkcji doradczych w krajowych instytucjach i komitetach. Członek PTPN (od 1959 r.), członek korespondent PAN (od 1967 r.), członek korespondent Międzynarodowej Unii Leśnych Stacji Doświadczalnych, Polskiego Towarzystwa Leśnego. W 1961 r. Drezdeński Uniwersytet Techniczny nadał Mu godność doktora *honoris causa*. Zmarł 7 IX 1971 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: B. Drogoszewski, *Leon Mroczkiewicz (1900-1971)*, w: *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Kozłowskiej, Poznań 2019, s. 277-279; A. Dzieczkowski, W. Sokołowski, *Mroczkiewicz Leon Juliusz (1900-1971)*, PSB, t. 22, Wrocław 1977, s. 181-182; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 131-134; K. Urbański, *Prof. dr Leon Mroczkiewicz*, KMP, R. 40, 1972, nr 2, s. 141-145.

TABLICA o nieregularnym kształcie: metal, 97×158; wspólne upamiętnienie z prof. Aleksandrem Kozikowskim, Collegium Cieszkowskich Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 71 c (autor Marian Banasiewicz): **DR INŻ [s] ALEKSANDER KOZIKOWSKI | 1879-1956 | PROFESOR ZWYCZAJNY | NAUK LEŚNYCH WYŻSZEJ SZKOŁY | LASOWEJ WELWOWIE, POLITECHNIKI | LWOWSKIEJ, UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO | I WYŻSZEJ SZKOŁY ROLNICZEJ W POZNANIU | –WYBITNY SPECJALISTA Z ZAKRESU | OCHRONY LASU, SZCZEGÓLNIE | ZASŁUŻONY W DZIELE | KSZTAŁCENIA WIELU POKOLEŃ | LEŚNIKÓW POLSKICH || LEON MROCKIEWICZ | 1900-1971 | PROFESOR ZWYCZAJNY DR · DR HONORIS CAUSA | TWÓRCA REJONIZACJI PRZYRODNICZO- | LEŚNEJ KRAJU | PROREKTOR, DZIEKAN WYDZIAŁU LEŚNEGO | KIEROWNIK KATEDRY BOTANIKI LEŚNEJ | KATEDRY SZCZEGÓŁOWEJ HODOWLI | LASU UP i AKADEMII ROLNICZEJ | W POZNANIU⁹⁰ | W LATACH 1951-1970 | CZŁONEK KORESPONDENT PAN || REKTOR I SENAT AKADEMII ROLNICZEJ – POZNAŃ 1989 | W 70 LECIE STUDIÓW ROLNICZO-LEŚNYCH**

W górnej części upamiętnienia stylizowane drzewa, po lewej stronie wryte: M. Banasiewicz (fot. 1).

Zob. też A. Kozikowski.

⁹⁰ Zob. przypis 27.

1

Historyk, archiwista, profesor w latach 1977-2000.

Urodził się 2 XI 1925 r. we wsi Parzynów (pow. ostrzeszowski). W 1947 r. podjął studia historyczne na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Poznańskiego i ukończył je w 1952 r. W 1960 r. uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii. Siedem lat później habilitował się i został docentem. Tytuł profesora nadzwyczajnego przyznano Mu w 1977 r., a w 1991 r. został profesorem zwyczajnym.

W 1947 r. podjął pracę w Archiwum Państwowym w Poznaniu, w którym od 1958 r. kierował Oddziałem Informacji i Udostępniania Materiałów Archiwalnych. W latach 1973-1974 pełnił obowiązki dyrektora, a od 1977 r. do przejścia na emeryturę w 1995 r., był zastępcą dyrektora do spraw naukowych tegoż Archiwum.

W 1974 r. rozpoczął pracę na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, gdzie od 1978 r. pełnił obowiązki kierownika. Od 1988 r. był pracownikiem dydaktycznym w Zakładzie Archiwistyki Instytutu Historii UAM. W 1993 r. Senat UAM powierzył Mu funkcję kuratora Archiwum Uniwersyteckiego.

W Jego działalności naukowej dominowały dwa nurty zainteresowań – pierwszy wiązał się z badaniami dziejów Wielkopolski w XIX i XX w., drugi dotyczył teoretycznych i praktycznych zagadnień archiwistyki, archiwów jako instytucji oraz informacji naukowej. Opracował lub zredagował monografie wielu miast wielkopolskich, m.in.: *Ostrzeszów, przeszłość i teraźniejszość* (1969), *Ostrów Wielkopolski, dzieje miasta i regionu* (1990), *Dzieje wsi Parzynów w powiecie ostrzeszowskim* (2005). Autor podręczników: *Rozwój form kancelaryjnych na ziemiach polskich od średniowiecza do końca XX wieku* (1998) oraz wielokrotnie wznawianego *Metodyka pracy archiwalnej*.

Pracował w wielu organizacjach naukowych i społecznych. Z upoważnienia Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych brał udział w rewindykacji archiwaliów wywiezionych do Niemiec i uczestniczył w staraniach na rzecz powrotu do Polski archiwaliów poznańskich wywiezionych do ZSRR. W 1965 r. współorganizował Poznański Oddział Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, a w latach 1972-1993 był jego prezesem. Do 1985 r. był członkiem Zarządu Głównego SAP. W latach 1970-1998 kierował zespołem naukowym „Informatyka i archiwa” przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

Od 1981 r. przewodniczył Komisji Informacji Naukowej PAN. W latach 1981-1984 stał na czele Komitetu Redakcyjnego „Tek Archiwalnych”. W 1990 r. zaangażował się społecznie na rzecz Stowarzyszenia Polaków Poszkodowanych przez III Rzeszę.

Członek PTPN od 1964 r. Działal w Instytucie Zachodnim, Polskim Towarzystwie Historycznym, Komisji Badania Zbrodni na Narodzie Polskim. W latach 1983-1999 był prezesem Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania. Zmarł 21 XI 2000 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Naramowicach (ul. Jasna Rola 43).

Bibl.: S. Kłys, *Prof. Stanisław Nawrocki (1925-2000)*, *Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny*, R. 6/7, 1999/2000, s. 277-280; S. Sierpowski, *Stanisław Nawrocki 1925-2000*, w: *Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. J. Strzelczyka, wyd. 2, Poznań 2010, s. 659-668; K. Strykowski, *Stanisław Nawrocki (2 XI 1925-21 XI 2000)*, *Archeion*, R. 104, 2002, s. 403-405.

1. PRACOWNIA Naukowa im. prof. Stanisława Nawrockiego (nr 10), Archiwum Państwowe w Poznaniu, ul. 23 Lutego 41/43. Przy wejściu **tablica**: metal, 30×50 (odsł. 3 XII 2010 r. z okazji Jubileuszu 45-lecia utworzenia w Poznaniu oddziału Stowarzyszenia Archiwistów Polskich): **PRACOWNIA NAUKOWA | IMIENIA | PROF. STANISŁAWA NAWROCKIEGO** (fot. 1 i fot. 2).

2. TYTUŁ „Honorowego Obywatela Gminy Kobyla Góra” (nad. 15 XII 1999 r.).

Botanik, zastępca profesora w roku 1951.

Urodziła się 14 IV 1894 r. w Sarajewie (obecnie Bośnia i Hercegowina). W latach 1911-1914 studiowała romanistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim, jednocześnie w latach 1912-1914 uczęszczała na Wyższe Kursy Ogrodnictwa na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Po ich ukończeniu w 1917 r. odbyła trzyletnie praktyki ogrodnicze i pracowała jako nauczycielka ogrodnictwa. W latach 1920-1925 prowadziła gospodarstwo ogrodnicze w Przeclawiu pod Poznaniem. Jednocześnie wykładała warzywnictwo na Jednolrotnych Kursach Ogrodniczych Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego. W 1926 r. przez rok studiowała w Narodowej Szkole Ogrodnictwa w Wersalu (Francja).

Po powrocie do Polski była współorganizatorem i wykładownicą warzywnictwa, nasiennictwa i organizacji handlu ogrodniczego w nowo powstałej Państwowej Szkole Ogrodnictwa w Poznaniu. Kierowała jej Wydziałem Produkcji Ogrodniczej.

W czasie II wojny światowej przebywała w Warszawie. Prowadziła wykłady z warzywnictwa w ramach tajnego nauczania na Wydziale Ogrodniczym SGGW. Była komendantem Wojskowej Służby Kobiet VII Obwodu „Obroża” Warszawskiego Okręgu Armii Krajowej. Brała udział w Powstaniu Warszawskim, a po jego upadku pełniła obowiązki komendanta obozu jeńców wojennych kobiet żołnierzy AK w Sandbostel, a następnie męża zaufania Oflagu IX C Molsdorf w Niemczech.

Po 1945 r. kontynuowała pracę, przerwana wybuchem wojny, w Państwowej Szkole Ogrodnictwa i prowadziła wykłady zlecone i ćwiczenia z warzywnictwa na Wydziale Rolniczym UP. W 1950 r. zorganizowała i objęła Katedrę Warzywnictwa, którą następnie kierowała w Wyższej Szkole Rolniczej (powstałej z Wydziału Rolniczego i Wydziału Leśnego UP), do przejścia na emeryturę w 1964 r. W 1951 r. mianowano Ją zastępcą profesora na Wydziale Rolnym ze Studium Ogrodniczym UP. Docentem została w 1954 r.

Po utworzeniu WSR przystąpiła do organizowania Studium Ogrodniczego, przekształconego w Oddział Ogrodniczy, a następnie Wydział Ogrodniczy, którego była dziekanem (1956-1962) i prodziekanem (1962-1964). W 1962 r. została mianowana profesorem nadzwyczajnym.

Jej działalność naukowa koncentrowała się wokół zagadnień związanych z odmianownawstwem roślin warzywnych, uprawą warzyw oraz doskonaleniem i opracowywa-

niem nowych technologii produkcji. Członek PTPN od 1959 r. W 1976 r. Akademia Rolnicza w Poznaniu uhonorowała Ją tytułem doktora *honoris causa*. Zmarła 4 XI 1979 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Górczyńskim parafii pw. Matki Boskiej Bolesnej (ul. ks. P. Ściegiennego 35).

Bibl.: *50 lat Wydziału Ogrodniczego Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu 1956-2006*, oprac. pod red. M. Kozłowskiej, M. Knaflewskiego i Z. Webera, Poznań 2006, s. 187; M. Knaflewski, *Uroczystość odsłonięcia tablicy poświęconej profesor Helenie Nieć*, *Więści Akademickie* 2012, nr 11-12 (170-171), s. 26-27; J. Kulesza-Kurowska, *Oflag IX C Molsdorf w ocenie delegata Międzynarodowego Czerwonego Krzyża*, *Biuletyn Informacyjny Światowego Związku Żołnierzy AK* 2002, nr 10, s. 29-36; *Oflag IX C Molsdorf w ocenie delegata Międzynarodowego Czerwonego Krzyża*, („*Biuletyn Informacyjny*” nr 10/2002). *Uzupełnienie artykułu*, tamże, 2002, nr 11, s. 58; *Zapisane w pamięci. 90 lat studiów rolniczo-leśnych w Poznaniu*, oprac. red. E. Strycka, A. Zielińska-Krybus, aut. fot. R. Kocoł, Poznań 2009, s. 64-65.

1. TABLICE

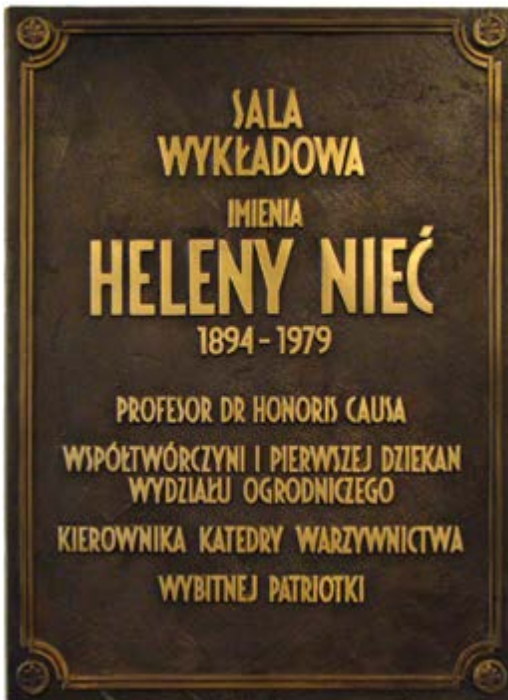
a) Wspólne upamiętnienie doktorów *honoris causa* Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Collegium Maximum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 28; zob. S. Aleksandrowicz.

b) Kamień, 85×58; Collegium Zembali, Wydział Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. H. Dąbrowskiego 159 (odsł. 23 VI 1984 r.), na elewacji: PAMIĘCI | HELENY NIEĆ | PROFESORA I DOKTORA · HONORIS CAUSA | AKADEMII ROLNICZEJ W POZNANIU | KIEROWNIKA KATEDRY WARZYWNICTWA | PIERWSZEGO DZIEKANA, WSPÓŁTWÓRCY | WYDZIAŁU OGRODNICZEGO || REKTOR · SENAT || RADA WYDZIAŁU OGRODNICZEGO | I WYCHOWANKOWIE

W górnej części wyobrazenie portretowe Profesor, po jego prawej stronie daty: 1894 | 1979
Między wersem 7. a 8. logo Wydziału Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu (fot. 1).

– W budynku **Sala** im. prof. Heleny Nieć. Przy wejściu do sali **tablica**: metal, 55×41 (nad. i odsł. 30 XI 2012 r.): SALA | WYKŁADOWA | IMIENIA | HELENY NIEĆ | 1894-1979 | PROFESOR DR HONORIS CAUSA | WSPÓŁTWÓRCZYNI I PIERWSZEJ DZIEKAN | WYDZIAŁU OGRODNICZEGO | KIEROWNIKA KATEDRY WARZYWNICTWA | WYBITNEJ PATRIOTKI (fot. 2).

c) Upamiętniająca tajne nauczanie Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w budynku Wolnej Wszechnicy Polskiej, ul. Banacha 2, Warszawa; zob. E. Lubicz-Niezabitowski.

Andrzej NIEKRASZ

Malarz, grafik, rysownik, profesor w latach 1990-2005.

Urodził się 25 X 1934 r. w Krakowie. W latach 1953-1958 studiował na Wydziale Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Dwa lata później przeniósł się do Kalisza. Pracował w Studium Nauczycielskim, gdzie nauczał rysunku, malarstwa i projektowania plastycznego. W 1972 r. podjął pracę jako starszy wykładowca, a następnie docent kontraktowy w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie. W 1976 r. habilitował się na Wydziale Grafiki ASP w Krakowie i w 1977 r., po nominacji na stanowisko docenta, objął kierownictwo Zakładu Wychowania Plastycznego w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie.

Był pomysłodawcą i współorganizatorem studiów artystycznych w Kaliszu. W 1981 r., dzięki Jego inicjatywie i zaangażowaniu, powstał Oddział Zamiejscowy Wydziału Humanistyczno-Pedagogicznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. Pełnił w nim obowiązki kierownika. W 1984 r. był inicjatorem utworzenia studiów pedagogiczno-artystycznych wychowania plastycznego na UAM w filii w Kaliszu i następnie został kierownikiem Zakładu Nauczania Początkowego w Instytucie Pedagogiczno-Artystycznym. Dzięki Jego staraniom powstał też Zakład Teorii i Metodyki Sztuk Plastycznych. W 1990 r. uzyskał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1996 został profesorem zwyczajnym.

W latach 1999-2010 pracował w Instytucie Pedagogiki Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie, gdzie na specjalności edukacja wczesnoszkolna utworzył Pracownię Grafiki Warsztatowej. Związany był też z Europejską Akademią Sztuk w Warszawie.

Jako artysta uprawiał rysunek, grafikę warsztatową i malarstwo. Tematem twórczości Profesora była egzystencja człowieka, martyrologia narodu polskiego i wojsko polskie na frontach II wojny światowej oraz ekologia, sport i muzyka. Był inicjatorem konkursu „Twórczość Plastyczna Inspirowana Muzyką Dawną”, odbywającego się co roku w ramach Ogólnopolskiego Festiwalu Zespołów Muzyki Dawnej „Schola Cantorum” w Kaliszu.

Jego prace prezentowane były na ponad trzydziestu wystawach indywidualnych i ponad stu trzydziestu zbiorowych wystawach krajowych i międzynarodowych. Za swoją twórczość i działanie na wielu polach kultury i sztuki otrzymał liczne nagrody i wyróżnienia, m.in. Nagrodę Ministra Kultury i Sztuki (1971), Nagrodę Polskiego Ko-

mitetu Olimpijskiego (1989 i 1992), tytuł Kaliszanina Roku 1995, Nagrodę Prezydenta Miasta Kalisza za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Był członkiem Polskiego Komitetu Międzynarodowego Stowarzyszenia Wychowania przez Sztukę (INSEA). Zmarł 25 XII 2013 r. w Kaliszu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym (ul. Poznańska 2).

Bibl.: J. Mulczyński, *Słownik grafików Poznania i Wielkopolski XX wieku urodzonych do 1939 roku*, Poznań 1996, s. 280-282; B. Niekrasz-Mielczarek, *Niekrasz Andrzej, prof. dr hab. – malarz, grafik*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 469-472; M. Sierakowska, E. Kapyszevska, *W pamięci na długo...*, Szkiełkiem i Okiem 2015, nr 3 (13), rok 4, s. 24-27; J. Wypych, *Pamięci Profesora Andrzeja Niekrasza*, Rocznik Kaliski, t. 43, 2017, s. 260-263.

1. PŁASKORZEŻBA Profesora, model gipsowy przygotowany do odlewu w brązie 52×84; Wydział Pedagogiczno-Artystyczny UAM, ul. Nowy Świat 28-30, Kalisz (wyk. artystka rzeźbiarka Beata Kotecka). Pod wyobrażeniem portretowym napis: **ANDRZEJ NIEKRASZ | 1934-2013 | ARTYSTA MALARZ GRAFIK RYSOWNIK | PROFESOR ZWYCZAJNY | UNIWERSYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU | WYDZIAŁU PEDAGOGICZNO-ARTYSTYCZNEGO W KALISZU** Płaskorzeźba sygnowana w lewym dolnym rogu: **Beata Kotecka** (fot. 1).

Fot. Mariusz Hertmann

– W budynku **Galeria Sztuki** im. prof. Andrzeja Niekrasza (nad. 30 I 2017 r.). Nad wejściem do galerii **tablica**: tworzywo, 40×220: **GALERIA SZTUKI | im. Profesora Andrzeja Niekrasza**; poniżej, nad drzwiami napis: **UNIWERSYTECKA | GALERIA SZTUKI** (fot. 2).

2

Fot. Bartosz Kujawiński

2. SALA im. prof. Andrzeja Niekrasza (nr 50), Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, ul. ks. J. Popiełuszki 4, Konin. Przy wejściu **tablica** na podkładzie drewnianym, 26×34 (nad. 23 VI 2015 r.): **SALA IMIENIA | PROFESORA | ANDRZEJA NIEKRASZA | 1934-2013**. Nad napisem logo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie (fot. 3).

3

Fot. z Archiwum Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie

Botanik, mikrobiolog, fizjolog roślin, profesor w latach 1919-1948.

Urodził się 8 IX 1879 r. w Inowrocławiu. Studiował nauki matematyczno-przyrodnicze na Uniwersytecie w Berlinie (1899-1901) oraz od 1902 r. fizjologię roślin w Instytucie Botanicznym na Uniwersytecie w Lipsku. Po uzyskaniu w 1905 r. doktoratu w Lipsku był asystentem w Katedrze Botaniki Akademii Rolniczej w Dublanach.

W 1909 r. habilitował się z fizjologii roślin i mikrobiologii na Wydziale Przyrodniczym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. W 1912 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Katedry Chemii Rolnej Akademii Rolniczej w Dublanach, a od 1913 r. był również kierownikiem Stacji Doświadczalnej Chemii Rolnej oraz Stacji Doświadczalnej Kultury Torfowisk.

W 1919 r. rozpoczął pracę na nowo powstałym Uniwersytecie Poznańskim i był współorganizatorem Wydziału Rolniczo-Leśnego oraz jego pierwszym dziekanem w roku akademickim 1919/1920. Objął Katedrę Fizjologii Roślin i Chemii Rolniczej, którą kierował, z przerwą w czasie wojny, do końca 1947 r.

Po wybuchu II wojny światowej był przewodniczącym Rady Uniwersyteckiej, mającej zastąpić tymczasowo senat UP, utworzonej m.in. dla ochrony mienia uniwersyteckiego i realizacji bieżących zadań. Zastępował też w tym czasie, w kierowaniu Uniwersytetem, legalnie wybranego rektora.

We wrześniu 1939 r., po aresztowaniu przez gestapo był więziony, a w listopadzie wysiedlony przez Niemców do Ostrowca Świętokrzyskiego. Następnie przebywał na Zamojszczyźnie, gdzie w Dzierżni (pow. pinczowski) do 1942 r. był kierownikiem gospodarstwa ogrodniczego; później wyjechał do Lublina.

Po powrocie do Poznania w marcu 1945 r., objął przedwojenne stanowisko i podjął obowiązki dydaktyczne i badania naukowe. W 1948 r. został odsunięty od pracy pedagogicznej i przeniesiony w stan spoczynku. W tym samym roku podjął pracę na Wydziale Żywności i Nawożenia Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Bydgoszczy, a od 1952 r. był kierownikiem Działu Dokumentacji i Wydawnictw w Instytucie Przemysłu Włókien Łykowych w Poznaniu. W 1957 r. został przywrócony na stanowisko czynnego profesora w Katedrze Fizjologii Roślin Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu. Przeszedł na emeryturę w 1960 r.

Był pionierem i twórcą szkoły badań nad wpływem związków próchnicznych na rośliny, propagatorem stosowania nawozów organicznych. Zorganizował doświadczalnictwo rolnicze w Poznaniu i przyczynił się do podniesienia poziomu rolnictwa wielkopolskiego. Autor pierwszego polskiego podręcznika fizjologii roślin pt. *Fizjologia roślin. Przemiana materii* (1933) oraz monografii *Obornik* (1926) i przewodnika *Jak nawozić glebę* (1921), który doczekał się sześciu wydań.

Prowadził ożywioną działalność w towarzystwach naukowych. Był członkiem PAU, członkiem PTPN (od 1920), Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i współzałożycielem Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Zmarł 20 I 1961 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN. Część V: Nauki rolnicze i leśne*, oprac. A. Śródka, Wrocław 1989, s. 204-208; Z. Kosiek, *Niklewski Bronisław Stefan (1879-1961)*, PSB, t. 23, Wrocław 1978, s. 118-120; J. Matysiak, *O Bronisławie Niklewskim – współtwórcy Wydziału Rolniczo-Leśnego UP na Sołaczcu*, KMP 1999, nr 3, s. 224-231; J. Wojciechowski, *Wspomnienie pośmiertne o Bronisławie Niklewskim*, KMP, R. 29, 1961, nr 2, s. 109-111.

TABLICA: kamień, 60×75; Katedra Fizjologii Roślin Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wołyńska 35, na elewacji: **BRONISŁAW NIKLEWSKI | *1879 †1961 | PROFESOR UNIwersytetu Poznańskiego | I Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu | Organizator Wydziału Rolniczo-Leśnego | Uniwersytetu Poznańskiego | Założyciel i Prezes | Wielkopolskiego Związku Kół Doświadczalnych | Wychowawca licznych Zastępów Rolników | Wybitny uczony zasłużony pedagog gorący patriota || w roku jubileuszowym 50-lecia utworzenia Wydziału | Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego || Rektor i Senat | Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu (fot. 1).**

–W budynku **Sala** im. prof. Bronisława Niklewskiego. Na drzwiach sali **tablica:** tworzywo, 12×58: **SALA WYKŁADOWA | im. Bronisława Niklewskiego (fot. 2).**

1

2

Kazimierz NOWAKOWSKI

Lekarz chirurg, traumatolog, ortopeda, profesor tytularny⁹¹ w latach 1945-1950.

Urodził się 14 VII 1879 r. w Inowrocławiu. W latach 1900-1905 studiował medycynę na uniwersytetach w Heidelbergu, Berlinie, Wrocławiu, Monachium i Lipsku. W 1905 złożył w Lipsku egzamin lekarski, a w 1906 r. uzyskał dyplom doktora medycyny. W latach 1906-1910 uzupełniał wiedzę z różnych specjalizacji w Lipsku, Berlinie i Kolonii. W 1914 r. został wcielony do wojska niemieckiego, gdzie pełnił obowiązki chirurga szpitali polowych.

W 1917 r. przeniósł się do Poznania i podjął przerwana pracę naukową i społeczną. Po wybuchu Powstania Wielkopolskiego został mianowany majorem i naczelnym chirurgiem Szpitala Głównego. W 1918 r. z inicjatywy Wydziału Lekarskiego PTPN współorganizował Polski Czerwony Krzyż w Poznaniu. W latach 1919-1923 był naczelnym chirurgiem Szpitala Przemienienia Pańskiego i ordynatorem od 1923 r. Oddziału Chirurgicznego w Szpitalu Miejskim. Sprawował tę funkcję, z przerwą wojenną, do 1952 r.

W 1923 r. habilitował się w zakresie chirurgii, uzyskał stopień docenta na Uniwersytecie Poznańskim i choć etatu nie przyjął, współpracował z Wydziałem Lekarskim, gdzie prowadził wykłady zleczone z chirurgii ogólnej. W 1939 r. na polecenie władz polskich pozostał jako jedyny chirurg w Szpitalu Miejskim w Poznaniu i jednocześnie kontynuował działalność dydaktyczną, egzaminując studentów. Za udział w Powstaniu Wielkopolskim i tajne nauczanie został aresztowany i osadzony w Forcie VII w Poznaniu.

Po zwolnieniu z obozu w 1940 r. pracował w szpitalu w Ostrowcu Świętokrzyskim, a później w Skarżysku i Radomiu. Prowadził wykłady w filii tajnego UZZ w Kielcach.

W 1945 r. jako profesor tytularny podjął obowiązki wykładowcy na Wydziale Lekarskim UP oraz powrócił do pracy w Szpitalu Miejskim. Od 1950 r., po reorganizacji Uniwersytetu był pracownikiem Akademii Medycznej w Poznaniu.

Pozostawił znaczny dorobek naukowy z zakresu chirurgii, traumatologii, ortopedii i urologii. Autor nieopublikowanego podręcznika *Zarys chirurgii ogólnej*. Długoletni członek komitetu redakcyjnego „Nowin Lekarskich”. Przez wiele lat prezes i członek

⁹¹ Zob. przypis 41.

zarządu Poznańskiego Towarzystwa Lekarskiego. Członek PTPN (od 1908), sekretarz (1912-1920), a następnie wiceprzewodniczący (1922-1934) jego Wydziału Lekarskiego. Zmarł 26 IV 1952 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: K. Janicki, *Poznańscy lekarze wojskowi w dwudziestoleciu międzywojennym*, Archiwum Historii i Filozofii Medycyny, t. 73, 2010, s. 30-45; J. Markowski, *Kazimierz Nowakowski. W dwudziestą piątą rocznicę śmierci*, KMP, R. 45, 1977, nr 4, s. 31-43; J. Moll, *Nowakowski Kazimierz Bonawentura (1879-1952)*, PSB, t. 23, Wrocław 1978, s. 286-288.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krąganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

b) Metal, 84 × 69; Oddział Chirurgii Ogólnej, Laparoskopowej i Endokrynologicznej, Wielospecjalistyczny Szpital Miejski im. Józefa Strusia z Zakładem Opiekuńczo-Lecznym, ul. Szwajcarska 3. Pierwotnie wisiała w Klinice Chirurgicznej Akademii Medycznej, w ówczesnej siedzibie Szpitala Miejskiego im. J. Strusia, ul. Szkolna 8/12 (odsł. 10 V 1979 r.): **1879-1952 | PROF. DR KAZIMIERZ NOWAKOWSKI | NACZELNY CHIRURG SZPITALA MIEJSKIEGO | 1923-1952 | WSPÓŁTWÓRCA CHIRURGII POZNAŃSKIEJ | POWSTANIEC WIELKOPOLSKI | W 1939 R. POZOSTAŁ W TYM SZPITALU | Z RANNYMI, AŻ DO UWIĘZIENIA | PRZEZ HITLEROWCÓW**

W górnej części medalion: średnica 33, z wizerunkiem Profesora; po jego lewej stronie awers, po prawej rewers Krzyża Walecznych z 1920 r. (fot. 1).

c) Wspólne upamiętnienie profesorów i studentów tajnego nauczania w Kielcach w okresie okupacji niemieckiej na tajnym Uniwersytecie Ziemi Zachodnich oraz tajnym Wydziale Architektury; ul. Wesoła 25, Kielce; zob. T. Konopiński.

d) Wspólne upamiętnienie profesorów i wychowanków tajnego nauczania w czasie II wojny światowej w Kielcach; Bazylika katedralna pw. Wniebowzięcia NMP, plac Najświętszej Maryi Panny 3, Kielce; zob. Z. Czubiński.

e) Wspólne upamiętnienie profesorów, asystentów i młodzieży akademickiej, biorących udział w tajnym nauczaniu medycyny w Szkole doc. Jana Zaorskiego oraz na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Ziemi Zachodnich w Warszawie w czasie II wojny światowej; Gmach Medycyny Teoretycznej, Uniwersytet Warszawski, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

1

2. PLAC prof. Kazimierza Nowakowskiego, przy rondzie Jana Nowaka-Jeziorańskiego, u zbiegu ulic: Grunwaldzkiej i S. Przybyszewskiego. Na placu tablica informacyjna: [plac Kazimierza | Nowakowskiego](#). U dołu tablicy nazwa dzielnicy: [Grunwald](#) (fot. 2).

– Na placu **głaz**: wys. 140, obwód 290, z **zespołem tablic** (wyk. Jerzy Sobociński, odsł. 14 XI 1980 r.):

1. tablica, o nieregularnym kształcie, metal, 17×74: [PLAC | KAZIMIERZA NOWAKOWSKIEGO](#)

2. tablica: medalion z portretem Profesora: metal, średnica 33

3. tablica, o nieregularnym kształcie, metal, 38×88: [1879 1952 | PROFESOR · NACZELNY CHIRURG | SZPITALA MIEJSKIEGO · WSPÓŁ- | TWÓRCA CHIRURGII POZNAŃSKIEJ · | POWSTANIEC WIELKOPOLSKI · | PUŁKOWNIK · WIĘZIEN HITLEROWSKI](#)

Z boku tablicy wyryty napis: [J. Sob. 1978](#) (fot. 3).

2

Władysław OKIŃSKI

Filozof, socjolog, wykładowca w latach 1935-1944.

Urodził się 1 IV 1906 r. we Włocławku. W latach 1927-1931 studiował socjologię na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Poznańskiego, gdzie w 1934 r. uzyskał tytuł doktora. W latach 1931-1935 był asystentem w Katedrze Socjologii, a od 1935 do 1939 r. prowadził wykłady zleczone z socjologii. W tym samym czasie pracował w Instytucie Spraw Społecznych w Warszawie, od roku szkolnego 1935/1936 wykładał socjologię w Państwowym Instytucie Nauczycielskim. Prowadził także wykłady na Uniwersytecie Powszechnym Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie.

Autor prac: *Procesy samokształceniowe. Próba ustalenia pojęcia samokształcenia ze stanowiska socjologii* (1935) oraz *Problemy społeczne Uniwersytetu Powszechnego w Polsce* (1938). Przetłumaczył z angielskiego książki: *Nauka i życie religijne. Studium psychofizjologiczne* Carla Rahna (1932) oraz *Wpływ amerykańskiej szkoły publicznej na nieprzystosowanie chłopca włoskiego do życia* Archie Bromsena (1935).

Tuż przed wybuchem wojny podjął pracę w Instytucie Pedagogicznym Związku Nauczycielstwa Polskiego w Warszawie i w czasie okupacji kontynuował ją w konspiracyjnych strukturach Tajnej Organizacji Nauczycielskiej. Współpracował też z tajnym Spółdzielczym Instytutem Naukowym, dla którego przygotowywał pracę *Socjologiczne podstawy spółdzielczości*. Nie zdążył jej jednak ukończyć. Nie zdążył też odbyć kolokwium habilitacyjnego na tajnym UZZ, gdzie wykładał również socjologię. Podczas wykładu został aresztowany z grupą studentów i po przewiezieniu na Pawiak stracony 17, 19 lub 21 I 1944 r.

Bibl.: Archiwum UAM, sygn. 6/8/43; W. Bartoszewski, *Socjologia w czasie okupacji niemieckiej – tajny komplet na Żoliborzu*, Przegląd Socjologiczny, t. 8, 1946, s. 210-212; *Dzieje Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 1919-1969*, red. Z. Grot, Poznań 1972, passim; M. Franz, T. Janicki, A. Magowska, *Uniwersytet w czasie wojny 1939-1945*, Poznań 2019, passim; S. Konarski, *Okiński Władysław (1906-1944)*, PSB, t. 23, Wrocław 1978, s. 669.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 9. płycie: **WŁADYSŁAW OKIŃSKI**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **WŁADYSŁAW | OKIŃSKI | WYKŁADOWCA | UNIW. POZN. | 1909 [s]-1944 | WARSZAWA | ROZSTRZELANY** (fot. 1).

c) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; kruchtawki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

2. POMNIK: wspólne upamiętnienie polskich nauczycieli, organizatorów i uczestników tajnego nauczania w czasie II wojny światowej; park Kazimierzowski, ul. Browarna, Warszawa; zob. Z. Czubiński.

3. ULICA dr. Władysława Okińskiego: Warszawa-Ochota.

Władysław ORLICZ

Matematyk, profesor w latach 1937-1970.

Urodził się 24 V 1903 r. w Okocimiu (pow. brzeski). W 1920 r. podjął studia matematyczne na Politechnice Lwowskiej, a następnie na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, gdzie od roku 1922 do 1929 był asystentem w Katedrze Matematyki. Jednocześnie w latach 1927-1929 pracował jako nauczyciel matematyki i fizyki w Prywatnej Szkole Powszechnej Żeńskiej SS de Notre Dame we Lwowie. Tytuł doktora filozofii uzyskał w 1928 r. Po studiach uzupełniających na Uniwersytecie w Getyndze (1929-1930) podjął obowiązki adiunkta w Katedrze Matematyki Politechniki Lwowskiej (1931-1937). Habilitował się w 1934 r. na UJK. W 1937 r. jako profesor nadzwyczajny objął kierownictwo Katedry Matematyki na Uniwersytecie Poznańskim.

W latach II wojny światowej przebywał we Lwowie. W listopadzie 1939 r. był adiunktem na Politechnice, następnie od grudnia tego roku do czerwca 1941 r. – profesorem przy Katedrze Matematyki na Uniwersytecie Lwowskim. Od 1941 do 1944 r. pracował jako nauczyciel w Publicznej Rzemieślniczej Szkole Zawodowej, jednocześnie brał udział w tajnym nauczaniu na poziomie gimnazjalnym i uniwersyteckim. Od sierpnia 1944 r. do lutego 1945 r. kierował Katedrą Teorii Funkcji na Uniwersytecie we Lwowie.

Po powrocie do Poznania w 1945 r. ponownie objął kierownictwo Katedry Matematyki na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP i przystąpił do jej odbudowy po zniszczeniach wojennych. Katedrą kierował do 1969 r. W 1948 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. Od 1949 r. był też profesorem Państwowego Instytutu Matematycznego w Warszawie (od 1953 r. Instytut Matematyki PAN) oraz współorganizatorem i kierownikiem Poznańskiego Oddziału tego Instytutu. W latach 1969-1970 pełnił obowiązki kierownika Zakładu Analizy Matematycznej na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii UAM. Od 1970 r. pracował wyłącznie w Instytucie Matematyki PAN, pozostając na UAM jako profesor urlopowany.

Jego dorobek naukowy stanowią zarówno opublikowane prace, jak też praktyczne zastosowania w naukach matematycznych. Jednym z głównych osiągnięć Profesora było opracowanie teorii pewnych przestrzeni funkcji oraz ciągów nazwanych później przestrzeniami Orlicza. Udowodnił twierdzenie w teorii przestrzeni Banacha, nazywa-

ne dziś twierdzeniem Orlicza-Pettisa. Był autorem m.in. opracowania *Liniowa analiza funkcjonalna* (wydana w języku chińskim w 1963 r. i języku angielskim w 1992 r.).

Redaktor naczelny „Commentationes Mathematicae” – rocznika Polskiego Towarzystwa Matematycznego, a także „Studia Mathematica”. Członek korespondent (od 1956) i członek rzeczywisty (od 1961) PAN oraz członek PTPN (od 1938) i jego członek honorowy (od 1975). Od 1945 r. pełnił obowiązki prezesa Poznańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Matematycznego. W latach 1977-1980 kierował pracami Towarzystwa jako prezes Zarządu Głównego. Zasiadał w Radzie Międzynarodowego Centrum im. Stefana Banacha w Warszawie. W latach 1983-1990 był prezesem honorowym Międzynarodowego Kongresu Matematyki. W 1981 r. został członkiem zwyczajnym reaktywowanego Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Był laureatem nagrody Fundacji im. Alfreda Jurzykowskiego. York University w Toronto (1974), Politechnika Poznańska (1978) i Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (1983) nadały Mu doktorat *honoris causa*. Zmarł 9 VIII 1990 r. w Poznaniu. Spoczywa w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: R. Duda, *Matematycy XIX i XX wieku związani z Polską*, Wrocław 2012, s. 349-354; L. Maligranda, W. Wnuk, *Władysław Orlicz (1903-1990)*, Wiadomości Matematyczne, t. 36, 2000, s. 85-147; W. Matuszewska, *Wybitny matematyk prof. dr Władysław Orlicz*, KMP, R. 43, 1975, nr 3, s. 112-118; J. Musielak, *Władysław Orlicz 1903-1990*, w: *Wielkopole XX wieku*, pod red. A. Gulczyńskiego, Poznań 2001, s. 331-338; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 135-141; W. Wnuk, *Orlicz Władysław, prof. dr hab. – matematyk*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 507-510.

1. TABLICA upamiętniająca profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

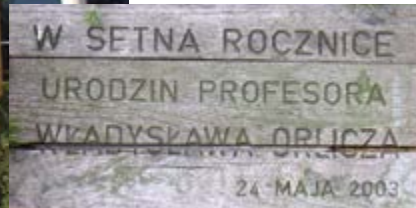
2. BUDYNEK: Collegium Mathematicum im. prof. Władysława Orlicza, Wydział Matematyki i Informatyki UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 4. W holu **tablica:** kamień, 100×100 (autor proj. Jerzy Gurawski, wyk. pracownia Elżbiety Graczyk i Andrzeja Brukwickiego, odst. 21 VII 2003 r.): centralnie medalion: metal, średnica 58, z płaskorzeźbionym popiersiem Profesora w prawo, w polu utworzonym przez dwie pionowe i dwie poziome metalowe listwy; na medalionie w otoku górą napis: **WŁADYSŁAW ORLICZ**, w otoku dołem: **1903-1990**; nad medalionem w polu: **TWÓRCA | POZNAŃSKIEJ SZKOŁY | MATEMATYKI**, pod medalionem w polu: **W SETNĄ ROCZNICĘ | URODZIN**, po lewej stronie od medalionu w polu: **LWÓW | 1920 | 1937**, po prawej stronie od medalionu w polu: **POZNAŃ | 1937 | 1990** (fot. 1).

– Przed budynkiem **drzewo pamiątkowe** modrzew (posadzone 21 VII 2003 r.); pod drzewem **tabliczka:** drewno, 19×36: **W SETNĄ ROCZNICĘ | URODZIN PROFESORA | WŁADYSŁAWA ORLICZA | 24 MAJA 2003** (fot. 2 i fot. 3).

1

2

3

3. FUNDACJA im. Prof. Władysława Orlicza, utworzona przez wdowę Zofię Orlicz w celu przyznawania nagród dla młodych matematyków specjalizujących się w analizie matematycznej i funkcjonalnej.

4. WYKŁADY im. Władysława Orlicza (inicjatywa podjęta w 1993 r.). Wykład odbywa się raz do roku na Wydziale Matematyki i Informatyki UAM przez zaproszonych do jego wygłoszenia wybitnych matematyków, którzy za swoje osiągnięcia zyskali uznanie środowiska matematycznego. Wykładowca otrzymuje specjalnie na tę okazję wybitny **medal** pamiątkowy: miedź pokryta srebrem, oksydowany, średnica 60 mm; ze zbiorów Wydziału Matematyki i Informatyki UAM: Awers: centralnie portret Profesora w prawo, w otoku górą napis: **WŁADYSŁAW ORLICZ**, w otoku dołem: **1903-1990**
Rewers: centralnie napis: **WYKŁAD | IM. | WŁADYSŁAWA | ORLICZA**, pod nim godło UAM; w otoku górą napis: **· WYDZIAŁ MATEMATYKI I INFORMATYKI ·**, w otoku dołem: **POZNAŃ** (fot. 4).

4

Fot. ze zbiorów Wydziału Matematyki i Informatyki UAM

Romuald PACZKOWSKI

Prawnik, adwokat, profesor w latach 1937-1939.

Urodził się 5 II 1878 r. w Kłecku (pow. gnieźnieński). Studia z zakresu prawa, ekonomii i nauk przyrodniczych odbył na uniwersytetach we Fryburgu, Berlinie, Monachium i Wrocławiu. Na Uniwersytecie Wrocławskim złożył egzamin referendariuszowski (1900) i uzyskał stopień doktora praw (1901). Praktykę sądowniczą odbywał we Frankfurcie nad Menem i Kassel. W 1907 r. zdał egzamin asesorski w Berlinie.

Po przybyciu do Poznania w 1908 r. rozpoczął pracę jako adwokat przy Sądzie Apelacyjnym. Był członkiem tajnej Ligi Narodowej. Podczas Powstania Wielkopolskiego pełnił obowiązki przewodniczącego Sądu Doraźnego w Poznaniu (1919-1920).

W 1920 r. podjął pracę na Uniwersytecie Poznańskim. Został powołany na stanowisko zastępcy profesora prawa cywilnego i rozpoczął wykłady na Wydziale Prawno-Ekonomicznym z zakresu prawa cywilnego ogólnego, rzeczowego i rodzinnego. W 1932 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego, a w 1936 objął kierownictwo II Katedry Prawa Cywilnego. W 1937 r. został profesorem nadzwyczajnym.

Był działaczem samorządowym i politycznym, członkiem szeregu organizacji naukowych i zawodowych, m.in. komisji egzaminacyjnej przy poznańskim Sądzie Apelacyjnym. W latach 1919-1933 radny miasta Poznania i przewodniczący Koła Obywatelskiego Rady Miejskiej. Działał w Związku Ludowo-Narodowym, z ramienia którego w latach 1928-1930 był posłem II kadencji w Sejmie RP, a później działał w Stronnictwie Narodowym. Był członkiem Rady Nadzorczej Drukarni Polskiej w Poznaniu i spółki akcyjnej „Chemiczna Fabryka dr Roman May, Towarzystwo Akcyjne”. Od 1908 r. członek PTPN.

Opublikował monografie: *Prawo zabudowy jako „grunt”* (1932) oraz *Renta pieniężna w postaci ciężaru realnego i długu rentowego na tle ustawodawstwa ziem zachodnich* (1936). Był współautorem dziesiątego tomu „Zbioru Ustaw Ziem Zachodnich” (1923). Aresztowany w październiku 1939 r., został zamordowany 6 I 1940 r. w Forcie VII w Poznaniu.

Bibl.: Z. Kaczmarek, *Paczkowski Romuald (1878-1940)*, PSB, t. 24, Wrocław 1979, s. 782-783; K. Krasowski, *Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-1939. Studium*

historycznoprawne, Poznań 2006, passim; E. Wojcieszek, *Działalność Rady Miejskiej Miasta Poznania w latach 1919-1939 i losy poznańskich radnych*, Poznań 2011, s. 342.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 9. płycie: **ROMUALD PACZKOWSKI**

b) Upamiętniająca profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

c) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 12. płycie: **ROMUALD | PACZKOWSKI | PROF. UNIWERSYTETU | POZNAŃSKIEGO | 1878-1940 | POZNAŃ FORT VII** (fot. 1).

d) Wspólne upamiętnienie wieloelementowe z listą ofiar; Wielkopolskie Muzeum Niepodległości w Poznaniu, kazamaty Fortu VII, bunkier 17, aleja Polska; zob. S. Kalandyk. Na 4. płycie od lewej strony, w 3. kolumnie: **ROMUALD PACZKOWSKI** (fot. 2).

e) Kamień; wspólne upamiętnienie poświęcone pamięci posłów na Sejm II Rzeczypospolitej, ofiar wojny i okupacji 1939-1945; hol Gmachu Głównego Kancelarii Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, ul. Wiejska 4/6/8, Warszawa (autor proj. Jacek Martusewicz, wyk. liter Mirosław i Urszula Iwanek – Firma CANDLE s.c.; odsł. 17 IX 2005 r.). Upamiętnienie składa się z siedmiu płyt, na których umieszczone są napisy złożonymi literami. W centralnej części płyta: **SEJM RZECZYPOSPOLITEJ | ODDAJE GŁĘBOKI HOŁD | SWOIM POPRZEDNIKOM, | POSŁOM II RZECZYPOSPOLITEJ, | KTÓRZY ODDALI ŻYCIE ZA POLSKĘ | W CZASIE DRUGIEJ WOJNY ŚWIATOWEJ | ICH CIERPIENIA I DANINA KRWI | NIE BYŁY DAREMNE | WSPÓŁTWORZYŁY FUNDAMENT, | NA KTÓRYM OPIERA SIĘ | NIEPODLEGŁOŚĆ NASZEJ OJCZYZNY | NIECH PAMIĘĆ O TYM | BĘDZIE ZAWSZE W NAS OBECNA | GDYŻ „NARÓD, KTÓRY TRACI PAMIĘĆ, | TRACI SUMIENIE”**

Po jej lewej i prawej stronie po trzy płyty z nazwiskami ofiar ułożonymi alfabetycznie⁹² (fot. 3). Na 5. płycie od lewej strony: **ROMUALD PACZKOWSKI 1940 POZNAŃ** (fot. 4).

f) Wspólne upamiętnienie Polaków zamordowanych w czasie II wojny światowej, m.in. w Forcie VII w Poznaniu; tablica na głazie oraz tablica informacyjna; Miejsce Pamięci Narodowej, Nadleśnictwo Wypalanki, las Dębienko k. Stęszewa; zob. S. Kalandyk.

g) Upamiętniająca złożenie ziemi z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Bajorński.

⁹² Pełna lista nazwisk na upamiętnieniu zob. *Posłowie na Sejm II Rzeczypospolitej – ofiary wojny i okupacji 1939-1945*, [oprac. J. Dudziński, A. Rutkowski, red. nauk. G. Mazur], wyd. 2 uzupeł., Warszawa 2009.

Fot. Adam Wehnicki

3

4

ROMUALD PACZKOWSKI 1940 POZNAŃ

Fot. Adam Wehnicki

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

Józef PACZOSKI

Botanik, leśnik, fitosocjolog, profesor w latach 1925-1938 oraz profesor honorowy⁹³ w latach 1938-1942.

Urodził się 26 XI 1864 r. w Białogrodce (obecnie Ukraina). Od 1888 r. studiował botanikę i zoologię na Uniwersytecie w Kijowie. W okresie studiów, z rekomendacji Kijowskiego Towarzystwa Przyrodniczego, prowadził badania florystyczne na obszarze południowo-wschodniej Europy. W latach 1894-1895 pełnił obowiązki kustosa Cesarzowskiego Ogrodu Botanicznego w Sankt Petersburgu.

W 1895 r. otrzymał posadę asystenta w Katedrze Botaniki Wyższej Szkoły Rolniczej w Dublanach i tam prowadził wykłady z ogrodnictwa i botaniki. W 1897 r. objął stanowisko gubernialnego entomologa w Chersoniu. Zorganizowana pracownia entomologiczna, pod Jego kierownictwem (1897-1920) przekształciła się w Muzeum Przyrodnicze i placówkę badawczą miejscowej flory i fauny. Zgromadził wiele eksponatów zoologicznych i botanicznych, stworzył herbarium flory chersońskiej, liczące około dwudziestu tysięcy arkuszy zielnikowych oraz kolekcję karpologiczną, obejmującą około czterysta gatunków, głównie chwastów. Prowadził liczne badania zoologiczne i zoogeograficzne.

W latach 1917-1923 pracował nad szatą roślinną w guberni taurydzkiej i doprowadził do utworzenia rezerwatu stepowego Askania-Nowa. Pełnił w nim obowiązki kierownika naukowo-administracyjnego działu botanicznego w latach 1922-1923.

W latach 1918-1922 jako profesor nadzwyczajny kierował Katedrą Botaniki na Wydziale Nauk Rolniczych Politechniki w Chersoniu, gdzie prowadził pierwsze na świecie wykłady z fitosocjologii. W 1923 r. przyjął posadę kierownika Parku Narodowego w Białowieży.

W 1925 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego i objął kierownictwo Katedry Systematyki i Socjologii Roślin Uniwersytetu Poznańskiego. Do roku 1928 łączył obowiązki dydaktyczne na UP z działalnością naukową w Białowieży. W latach 1929-1932 odbył podróże naukowe do Jugosławii i Bułgarii, z których przywiózł bogaty zbiór roślin, będący dziś cenną kolekcją Herbarium Zakładu Taksonomii Roślin UAM.

⁹³ Zob. przypis 23.

W 1931 r. jako sygnatariusz tzw. protestu brzeskiego, decyzją Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, przeniesiony został w stan spoczynku, a Katedra, którą kierował, została zlikwidowana.

Od 1932 r. mieszkał w Sierosławiu, gdzie zajmował się sadownictwem doświadczalnym w zakupionym przez siebie gospodarstwie rolnym. W tym czasie zatrudniony był na stanowisku adiunkta w Zakładzie Botaniki Systematycznej na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP. W 1938 r. przeszedł na emeryturę. W tym samym roku Uniwersytet Poznański obdarzył Go tytułem profesora honorowego.

Był twórcą fitosocjologii jako nauki i autorem pierwszego podręcznika na ten temat: *Osnowy fitosocjologii* (1921). Opracował zbiorowiska roślinne całej Puszczy Białowieskiej, które przedstawił w monografii *Lasy Białowieży* (1930). Autor opracowań *Wstęp do fitogenji* (1929) i *Podstawowe zagadnienia geografii roślin* (1933). Członek redakcji czasopisma leśników „Sylwan”. Do geografii roślin wprowadził teorię pantopizmu, tłumaczącą powstawanie nowych gatunków. Zebrał i opracował bogate kolekcje flory i fauny.

Był członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Botanicznego i Polskiego Towarzystwa Leśnego, członkiem PTPN (od 1925) i członkiem korespondentem PAU (od 1932).

W 1926 r. Uniwersytet Poznański, a w 1937 r. Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, obdarzyły Go godnością doktora *honoris causa*. Zmarł 14 II 1942 r. w Sierosławiu. Spoczął na cmentarzu w Lusowie. W 1959 r. staraniem Poznańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Botanicznego Jego prochy przeniesione zostały na Cmentarz Zasłużonych Wielkopolan (Wzgórze Świętego Wojciecha) w Poznaniu.

Bibl.: J. Chodera, *Rosyjski zielnik Paczoskiego*, *Życie Uniwersyteckie* 2012, nr 4 (223), s. 23; A. Dzieczkowski, *Paczoski Józef Konrad (1864-1942)*, PSB, t. 24, Wrocław 1979, s. 786-789; K. Latowski, *Homagium Biologowi i Filozofowi Przyrody – Józefowi Paczoskiemu (26 XI 1864 – 12 II 1942)*, *Wiadomości Botaniczne*, t. 58, 2014, nr 3/4, s. 162-167; tenże, *Z kart drogi życiowej Profesora Józefa Paczoskiego*, w: J. Paczoski, *Rozważania o sieci powiązań w świecie roślin*, wstęp i dobór tekstów tegoż, Poznań 2012, s. 9-41; A. Wodcziczko, *Zasługi naukowe Profesora Józefa Paczoskiego. W 40-lecie pionierskiej pracy na polu socjologii roślin*, *Sylwan*, R. 49, 1931, nr 3, s. 269-289.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 9. płycie: **JÓZEF PACZOSKI**

b) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

c) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 3. płycie: **JÓZEF | PACZOSKI | PROFESOR | UNIW. POZN. | 1864-1942 | SIEROSŁAW ZMARŁ** (fot. 1).

1

d) Metal, 40×59, na głazie: wys. 165, obwód 410; Białowieski Park Narodowy (odst. w 1949 lub 1950 r. – realizacja postulatów prof. Bolesława Hryniewieckiego podczas XXI Zjazdu Państwowej Rady Ochrony Przyrody w Białowieży w dniach 2-5 X 1947 r.): **PAMIĘCI | JÓZEFA PACZOSKIEGO, | DOKTORA H.C., PROFESORA | UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO, | ZNAKOMITEGO BADACZA PUSZCZY, | WSPÓŁTWÓRCY SOCJOLOGII ROŚLIN, | PIERWSZEGO KIEROWNIKA | BIAŁOWIESKIEGO PARKU | NARODOWEGO.** (fot. 2).

2

Fot. Andrzej Keczyński

2. GŁAZ: wys. 155, obwód 580, pole inskrypcyjne 68×86; Dział Geografii Roślin, Ogród Botaniczny UAM, ul. J. Henryka Dąbrowskiego 165 (odśł. 12 XII 1964 r.): **W setną rocznicę urodzin | Józefa Paczoskiego | 1864-1942 | Prof. dr. h.c. Uniwersytetu Poznańskiego | słynnego botanika i pioniera | fitosocjologii || Polskie Towarzystwo Botaniczne | Oddział w Poznaniu** (fot. 3).

3

3. SALA im. prof. Józefa Paczoskiego, Collegium Biologicum, Wydział Biologii UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6. Przy wejściu do sali **tablica:** metal, 60×45 (autor proj. Jacek Wilczak, wyk. Aleksander Kozłowski pracownia GRAWEK; Uchwała Senatu UAM o nadaniu z dnia 24 IX 2007 r., odśł. 30 V 2008 r.): **JÓZEF PACZOSKI | 1864-1942 | Profesor Uniwersytetu Poznańskiego, dr honoris causa Almae Matris | Poznaniensis i Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. | Biolog i filozof przyrody o wybitnie twórczym umyśle. Autor teorii biologicznych | oraz oryginalnych idei i koncepcji geobotanicznych. Twórca fitosocjologii. | Uczony wielkiej miary o ogromnym dorobku naukowym, zwłaszcza w zakresie | taksonomii, fitogeografii, ekologii roślin i ochrony przyrody. | Spoczywa na Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan, na Wzgórzu | św. Wojciecha w Poznaniu.** (fot. 4).

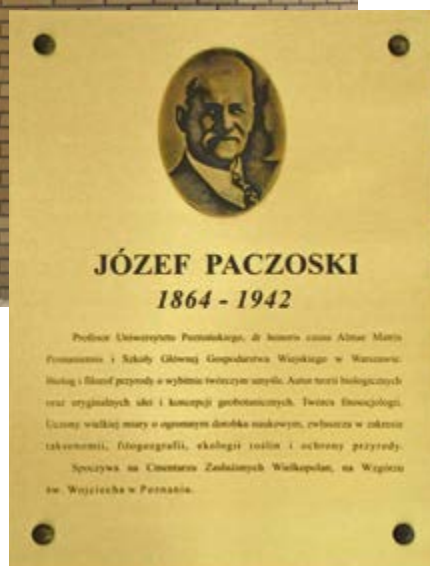
– Nad wejściem **tablica:** szkło, 55×200: **AUDYTORIUM | IM. JÓZEFA PACZOSKIEGO** (fot. 5). Pierwotnie, do przeprowadzki Wydziału Biologii UAM w 2007 r. do aktualnej siedziby, w ówczesnej Katedrze Systematyki i Geografii Roślin w Collegium Maius, aleja Niepodległości 14 (nad. 12 XII 1964 r.), mieściła się sala, nazwana tak wbrew Uchwale Senatu o nadaniu jej imienia „Audytorium im. Józefa Paczoskiego”. Nad drzwiami wisiła tablica: **SALA WYKŁADOWA | IM. J. PACZOSKIEGO**⁹⁴. Zob. fot. 9, s. 464.

⁹⁴ Zob. *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 521, przypis 3.

4

5

4. IZBA PAMIĘCI prof. J. Paczoskiego, Muzeum Przyrodnicze, ul. Teatralna 5, Chersoń, Ukraina (fot. 6).

– w Izbie Pamięci znajduje się **popiersie** Profesora (fot. 7).

– w muzeum **tablica**: metal, z napisem: **У ЦЬОМУ | БУДИНКУ ПРАЦЮВАВ | ВИДАТНИЙ | ВЧЕНИЙ – НАТУРАЛІСТ | ЗАСНОВНИК | ПРИРОДНИЧО- | ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ | ЙОСИП /ЮЗЕФ/ | КОНРАДОВИЧ | ПАЧОСЬКИЙ 1864-1942**⁹⁵

Z lewej strony płaskorzeźbione popiersie Profesora (fot. 8).

W muzeum znajdują się również: portret Profesora oraz eksponaty związane z Jego pracą naukową.

⁹⁵ W tym budynku pracował wybitny uczyony – przyrodnik założyciel Przyrodniczo-Historycznego Muzeum Josip (Józef) Konradowicz Paczoski 1864-1942.

6

Fot. Ivan Moysiienko

7

Fot. Ivan Moysiienko

Fot. Ivan Moysiienko

8

5. ULICE prof. Józefa Paczoskiego: Poznań, os. Różany Potok; Białowieża; Chersoń (Ukraina); Krzywy Róg (Ukraina).

6. STYPENDIUM im. Józefa Paczoskiego dla studentów biologów Państwowego Uniwersytetu w Chersoniu.

7. NAZEWNICTWO NAUKOWE: eponimy.

Zasługi Profesora dla nauki zostały uhonorowane nazwaniem na Jego cześć trzynastu gatunków roślin naczyniowych. Z rodziny Asteraceae [*Centaurea paczoskii* Kotov ex Klokov; *Hieracium paczoskianum* Sennikov; *Jurinea paczoskiana* Iljin; *Tanacetum paczoskii* (Zefir.) Tzvelev (= *Pyrethrum paczoskii* Zefir.)]; Cyperaceae (*Carex paczoskii* Zapal.), Fabaceae [*Cytisus paczoskii* V.I. Krecz. (= *Chamaecytisus paczoskii* (V.I. Krecz.) Klask.; *Onobrychis paczoskiana* Krytzka], Lamiaceae (*Lamium paczoskianum* Vorosch.), Liliaceae [*Allium paczoskianum* Tuzs.; *Gagea paczoskii* (Zapal.) Grossh.], Papaveraceae [*Corydalis paczoskii* N. Busch (= *Pistlochchia paczoskii* Soják); *Papaver paczoskii* Mikheev], Scrophulariaceae [*Veronica paczoskiana* Klokov (= *Veronica spicata* subsp. *paczoskiana* (Klokov) Kosachev).

*

Fotografia otrzymana w trakcie przygotowywania książki do druku, zob. s. 461, punkt 3. Tablica obecnie znajduje się w Muzeum UAM (fot. 9).

9

Fot. Andrzej Nowosad

Bakteriolog, mikrobiolog, profesor w latach 1923-1938.

Urodził się 24 IV 1870 w Odessie. W 1895 r. ukończył Akademię Medyczną w Sankt Petersburgu. Następnie odbył wiele podróży naukowych, m.in. do Chin, Japonii, Stanów Zjednoczonych, Francji i Niemiec, podczas których zajmował się badaniami nad dżumą. Od 1908 r. pełnił obowiązki zastępcy dyrektora Instytutu Bakteriologicznego im. J. Gabryczewskiego przy Uniwersytecie Moskiewskim. Za badania przeprowadzone w 1911 r. wraz z Komisją Instytutu Pasteura nad epidemią dżumy i gruźlicy w Mandżurii i Kirgizji otrzymał srebrny medal tego Instytutu. W 1918 r. objął Katedrę Mikrobiologii na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu w Jekaterynosławiu (obecnie Dniepropietrowsk).

Po przybyciu do Polski w 1922 r. podjął pracę na Uniwersytecie Poznańskim i został kierownikiem Zakładu Bakteriologii na Wydziale Lekarskim (później Zakład Mikrobiologii Lekarskiej). Pełnił tę funkcję w latach 1923-1938. W 1923 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1936 został profesorem zwyczajnym. Od roku 1931 do 1933 pełnił funkcję dziekana Wydziału Lekarskiego oraz kierownika Katedry i Zakładu Higieny (1935-1938). W 1938 r. przeszedł na emeryturę. We wrześniu 1939 r. był członkiem Rady Uniwersyteckiej, mającej zastąpić tymczasowo senat UP.

Po aresztowaniu przez Niemców i wysiedleniu z Poznania w listopadzie 1939 r. wyjechał do Warszawy. Wykładał bakteriologię w Szkole Sanitarnej docenta Jana Zaorskiego oraz mikrobiologię na Wydziale Lekarskim tajnego UZZ. Prowadził również prace naukowo-badawcze w działającym w ograniczonym zakresie, pod nadzorem Niemców, Państwowym Zakładzie Higieny. Napisał wówczas monografię o durach i paradurach, która spłonęła podczas Powstania Warszawskiego. Był wybitnym specjalistą w zakresie mikrobiologii lekarskiej i serologii.

Był członkiem korespondentem PAU (od 1931 r.) oraz członkiem PTPN (od ok. 1923 r.). Działał w licznych towarzystwach naukowych w kraju i za granicą, zainicjował działalność Oddziału Poznańskiego Polskiego Towarzystwa Higienicznego. Zmarł 8 IX 1943 r. w Warszawie. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Anny w Wilanowie (ul. Wiertnicza, róg alei Wilanowskiej).

Bibl.: A. Dzięczkowski, *Padlewski Leon Julian Józef (1870-1943)*, PSB, t. 24, Wrocław 1979, s. 805-806; tenże, *Padlewski Leon Julian Józef (1870-1943)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 546; *Nauka w Wielkopolsce. Przeszłość i teraźniejszość. Studia i materiały*, pod red. G. Labudy, przy współudź. W. Jakóbczyka i S. Weymana, Poznań 1973, passim.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 9. płycie: **LEON PADLEWSKI**

b) Wspólne upamiętnienie ofiar okupacji niemieckiej, w tym wykładowców Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego; Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Collegium Anatomicum, ul. H. Święcickiego 6; zob. J. Bajoński.

c) Upamiętniająca profesorów poznańskich uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

d) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości, zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **LEON PADLEWSKI | PROFESOR UNIW. POZN. | 1870-1943 | WARSZAWA** (fot. 1).

e) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej, krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

f) Wspólne upamiętnienie wykładowców tajnego nauczania medycyny Szkoły doc. Jana Zaorskiego i Uniwersytetu Warszawskiego podczas II wojny światowej; Samodzielny Publiczny Centralny Szpital Kliniczny, ul. S. Banacha 1 A, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

g) Wspólne upamiętnienie profesorów, asystentów i młodzieży akademickiej, biorących udział w tajnym nauczaniu medycyny w Szkole doc. Jana Zaorskiego oraz na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Ziem Zachodnich w Warszawie w czasie II wojny światowej; Gmach Medycyny Teoretycznej, Uniwersytet Warszawski, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

2. SALA im. prof. Leona Padlewskiego, Zakład Mikrobiologii Lekarskiej Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. Wieniawskiego 3 (nad. decyzją władz ówczesnej Akademii Medycznej w Poznaniu z dnia 16 X 1973 r.); decyzji nie zrealizowano. W bibliotece dzisiejszej Katedry i Zakładu Mikrobiologii Lekarskiej UMP wisi portret Profesora (inicjatywa prof. dr. hab. Andrzeja Szkaradkiewicza).

Stanisław PAWŁOWSKI

Geograf, geomorfolog, antropogeograf, profesor w latach 1919-1940 i rektor w latach 1932-1933.

Urodził się 16 III 1882 r. w Dębowcu (pow. jasielski). Studia geograficzne odbył na Uniwersytecie Lwowskim i w Wiedniu. Po ich ukończeniu, w latach 1906-1909 pracował jako nauczyciel historii i geografii w gimnazjum w Stanisławowie, a następnie w VII Gimnazjum we Lwowie. W latach 1909-1919 był wykładowcą w Wyższej Akademii Handlowej we Lwowie. W 1910 r. uzyskał stopień doktora filozofii na Uniwersytecie Jana Kazimierza i po habilitacji w 1913 r. wykładał tam jako docent prywatny na Wydziale Filozoficznym. Jednocześnie był wykładowcą w Wyższej Szkole Lasowej we Lwowie (1913-1918) oraz w Seminarium Gospodarczym w Snopkowie koło Lwowa. W 1918 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym.

W maju 1919 r. rozpoczął pracę na Uniwersytecie Poznańskim jako profesor nadzwyczajny. Należał do organizatorów Wydziału Filozoficznego. Stworzył od podstaw Katedrę Geografii oraz późniejszy Instytut Geograficzny. Był także inicjatorem utworzenia Katedry Geografii Gospodarczej (1923). W 1921 r. został mianowany profesorem zwyczajnym. W roku akademickim 1927/1928 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego, a w 1932 r. objął godność rektora Uniwersytetu. Z Jego inicjatywy utworzony został w 1933 r. Fundusz Naukowy Senatu UP, którego zadaniem było finansowanie publikacji prac naukowych.

Należał do prekursorów antropogeografii, geografii politycznej, gospodarczej i historycznej. Dorobek naukowy Profesora obejmował problematykę geografii fizycznej i geomorfologii oraz zagadnienia społeczno-gospodarcze. Był autorem m.in. *Geografii Polski* (1917) i opracowań *Charakterystyka morfologiczna wybrzeża polskiego* („Prace Komisji Matematyczno-Przyrodniczej TPN w Poznaniu”, 1922) oraz *O kształtach powierzchni i o podziale Wielkopolski na krainy* („Badania Geograficzne nad Polską Północno-Zachodnią”, 1931, z. 6/7). Napisał wstęp do monumentalnej monografii *Atlas nazw geograficznych Słowiańszczyzny Zachodniej* (1935) autorstwa Stanisława Kozierowskiego.

W Jego dorobku piśmienniczym znajdują się wydawnictwa kartograficzne i liczne podręczniki szkolne. Założył Zrzeszenie Polskich Nauczycieli Geografii, któremu przewodniczył do wybuchu II wojny światowej. Zorganizował i redagował serię „Biblioteka

Geograficzno-Dydaktyczna”, a w 1930 r. na UP utworzył pierwsze w Polsce Uniwersyteckie Studium Dydaktyki Geografii. Inicjator Zrzeszenia Polskich Nauczycieli Geografii. Redagował czasopismo Instytutu Geografii Uniwersytetu Poznańskiego „Badania Geograficzne nad Polską Północno-Zachodnią”, a także „Czasopismo Geograficzne” – organ prasowy Towarzystwa Geograficznego.

Autor projektu systematycznych badań bałtyckich i w 1922 r. współorganizator, a następnie zastępca kierownika Morskiego Laboratorium Rybackiego na Helu. Przyczynił się do powstania w 1925 r. Instytutu Bałtyckiego w Toruniu. Był pierwszym prezesem Oddziału Poznańskiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego (do 1919 r. Towarzystwo Krajoznawcze w Poznaniu, powstałe w 1913 r.). W 1925 r. powołał do życia Towarzystwo Geograficzne i kierował jego Oddziałem Poznańskim.

Członek PTPN od 1920 r., a od 1923 wiceprezes i przewodniczący jego Komisji Geograficznej. Członek korespondent PAU (od 1936) oraz Academia Asiatica w Teheranie i członek wielu zagranicznych towarzystw, m.in. w Austrii, Czechosłowacji, Francji, Holandii i Stanach Zjednoczonych. Od 1938 r. pełnił funkcję wiceprezydenta Międzynarodowej Unii Geograficznej.

Aresztowany w październiku 1939 r., przebywał w więzieniu przy ul. Młyńskiej w Poznaniu. W połowie grudnia został osadzony w Forcie VII i tam zamordowany 6 I 1940 r. Prochy Profesora prawdopodobnie znajdują się w zbiorowej mogile w Wielkopolskim Parku Narodowym (Nadleśnictwo Wypalanki), w lesie Dębienko k. Stęszewa.

Bibl.: A. Dzieńkowski, *Pawłowski Stanisław, pseud. S. Mech (1882-1940)*, PSB, t. 25, Wrocław 1980, s. 513-516; A. Kostrzewski, *Stanisław Pawłowski (1882-1940)*, Poznań 2016; tenże, *Stanisław Pawłowski I IX 1932-31 VIII 1933*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzupeł. i popr., Poznań 2016, s. 95-101; A. Kostrzewski, I. Piotrowska, *Stanisław Pawłowski – uczonec i nauczyciel*, w: S. Pawłowski, *Geografia. Przedmiot badań, nauczania i zastosowań praktycznych*, wstęp i dobór tekstów tychże, Poznań 2010, s. 9-37; *Prof. dr phil. Stanisław Pawłowski 1882-1940. Dębowczanin, geograf i nauczyciel, profesor i rektor Uniwersytetu Poznańskiego*, zebrał i oprac. Z.S. Pawłowski, Poznań 2006.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 9. płycie: **STANISŁAW PAWŁOWSKI**

b) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną geografów w gmachu Collegium Maius w latach 1920-2005; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. T. Bartkowski.

c) Imienne tabliczki: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości

ści; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: STANISŁAW | PAWŁOWSKI | PROFESOR UNIW. POZN. | 1882-1940 | POZNAŃ FORT VII (fot. 1).

W 3. rzędzie na 10. płycie: STANISŁAW | PAWŁOWSKI | REKTOR UNIW. POZN. | 1882-1940 | POZNAŃ FORT VII (fot. 2).

d) Wspólne upamiętnienie wieloelementowe z listą ofiar; Wielkopolskie Muzeum Niepodległości w Poznaniu, kazamaty Fortu VII, bunkier 17, aleja Polska; zob. S. Kalandyk. Na 4. płycie od lewej strony, w 3. kolumnie: STANISŁAW PAWŁOWSKI (fot. 3).

e) Wspólne upamiętnienie *Wskrziesicielom idei powrotu państwa polskiego na piastowskie ziemie macierzyste*; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. J. Czekanowski.

f) Metal, 79×58; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10, westybul (Uchwała Senatu z dnia 17 III 1948 r., proj. Józef Bajlerlein, odst. grudzień 1949 r.); w 1961 r. przy tablicy umieszczono wazon: metal, 45×22 (proj. Andrzej Kostrzewski): PAMIĘCI | STANISŁAWA PAWŁOWSKIEGO | DOKTORA FILOZOFII | UR. w R. 1882 | PROFESORA GEOGRAFII 1919-1940 | REKTORA w R. 1932/33 | ZAMORDOWANEGO w STYCZNIU 1940 | PRZEZ NIEMCÓW | w VII FORCIE w POZNANIU || w HOŁDZIE | KOLEDZY I UCZNIOWIE (fot. 4).

3

4

g) Imienna tabliczka: metal; pomnik „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew (odst. 4 IV 2010 r.). Monument z tabliczkami umieszczonymi w trzech polach. Pomnik zwieńczony wizerunkiem białego orła (fot. 5).

W środkowym polu, w 1. rzędzie: **prof. STANISŁAW | PAWŁOWSKI | DĘBOWCZANIN | GEOGRAF I PROFESOR | REKTOR UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO | WIĘZIONY NA UL. MŁYŃSKIEJ I FORCIE VII | ZAMORDOWANY 6 STYCZNIA 1940 ROKU | SPOCZYWA NA CMENARZU MĘCZEŃSTWA | WIELKOPOLAN W LESIE k. STĘSZEWA** (fot. 6).

U podnóża urna z napisem z mosiężnych liter: **ZIEMIA | Z CMENARZA WOJENNEGO W KATYNIU – 1940 R. | I MIEJSCA KATASTROFY SMOLEŃSKIEJ – 10 KWIETNIA 2010 R. | PRZYWIEZIONA PRZEZ PIELGRZYMÓW STĘSZEWSKICH | WE WRZEŚNIU 2012 R.**

5

Fot. Marek Nowacki

6

Fot. Marek Nowacki

h) Wspólne upamiętnienie Polaków zamordowanych w czasie II wojny światowej, m.in. w Forcie VII w Poznaniu; tablica na głazie oraz tablica informacyjna; Miejsce Pamięci Narodowej, Nadleśnictwo Wypalanki, las Dębienko k. Stęszewa; zob. S. Kalandyk (fot. 7 i fot. 8).

i) Upamiętniająca złożenie ziemi z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Bajorński.

7

8

j) Kamień, 102 × 67; wspólne upamiętnienie członków i pracowników PAU, którzy zginęli w niemieckich nazistowskich obozach koncentracyjnych; Polska Akademia Umiejętności, ul. Sławkowska 17, Kraków (odst. 12 XII 1972 r.): **PAMIĘCI | CZŁONKÓW | I PRACOWNIKÓW | POLSKIEJ | AKADEMII | UMIEJĘTNOŚCI | KTÓRZY PONIEŚLI | ŚMIERĆ MĘCZEŃSKĄ | W OBOZACH | HITLEROWSKICH**
Pod inskrypcją wizerunek gałązki oliwnej na fragmentach drutu kolczastego (fot. 9).

9

Fot. Anna Olchawska

2. GŁAZ: wys. 280, obwód 700, wspólne upamiętnienie wielkopolskich prekursorów turystyki i krajoznawstwa; przy Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan, ul. Święty Wojciech (odśf. 30 IX 2006 r. podczas obchodów 100-lecia PTTK) (fot. 10).

Na ścianie południowej wyryte nazwiska z datami życia upamiętnionych osób; na tej samej wysokości, na ścianie bocznej, po lewej stronie wyryte nazwy miejscowości i daty:

1873 – PTT | ZAKOPANE || KAZIMIERZ KANTAK | 1824-1886

1906 – PTK – 1908 | WARSZAWA – KALISZ || STANISŁAW GRAEVE | 1868-1912

1913 – TK | POZNAŃ || CYRYL RATAJSKI | 1875-1942

1920 – PTK || BERNARD CHRZANOWSKI | 1861-1944

1950 – PTTK – 1951 | WARSZAWA – POZNAŃ || **STANISŁAW PAWŁOWSKI** | 1882-1940

U dołu ściany południowej napis: **PREKURSORZY I PIONIERZY | ZORGANIZOWANEJ TURYSTYKI, KRAJOZNAWSTWA I PRZEWODNICTWA | W POZNANIU I WIELKOPOLSCE**

Pod nazwiskami, po prawej stronie logo PTTK oraz wizerunek herbu Poznania; poniżej napis: **ODDZIAŁ POZNAŃSKI | PTTK | 2006**

Na bocznej ścianie, po prawej stronie od nazwisk, prostokątne portrety upamiętnionych, wśród nich wizerunek Profesora: kamień, 25×20, z napisem u dołu: **S. PAWŁOWSKI** (fot. 11).

10

Fot. Przemysław Król

11

Fot. Przemysław Król

3. BUDYNEK: Collegium Geographicum im. prof. Stanisława Pawłowskiego, Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM, ul. B. Krygowskiego 10 (Uchwała Senatu z dnia 30 XI 2009 r.). Na elewacji **napis:** COLLEGIUM | GEOGRAPHICUM | imienia | Profesora Stanisława Pawłowskiego Po prawej stronie napisu godło UAM (fot. 12).

12

–W holu, przy Auli im. prof. B. Krygowskiego **napis** złożonymi literami, pole inskrypcyjne 40×320: COLLEGIUM GEOGRAPHICUM | imienia Profesora Stanisława Pawłowskiego
 Pod napisem **tablica**: metal, 71×105 (proj. tablicy Marek Marciniak, autor tekstu Zbigniew Pawłowski, wyk. pracownia Elżbiety Graczyk i Andrzeja Brukwickiego; nad. i odst. 6 I 2010 r.). Centralnie medalion z wizerunkiem Profesora w stroju rektorskim: metal, średnica 40 (autor proj. Romuald Łuczko), w otoku górą: STANISŁAW PAWŁOWSKI, w otoku dołem: 1882-1940; medalion wkomponowany jest w wizerunek siatki kartograficznej, po jej lewej stronie: LWÓW | 1910 | 1919, po prawej: POZNAŃ | 1919 | 1940
 Nad medalionem: „Jedna jest Ziemia i jeden jest Człowiek na Ziemi.” | (Stanisław Pawłowski, 1932), pod medalionem: TWÓRCY POZNAŃSKIEJ SZKOŁY GEOGRAFICZNEJ | W 70. ROCZNICĘ ŚMIERCI (fot. 13).

13

COLLEGIUM GEOGRAPHICUM imienia Profesora Stanisława Pawłowskiego

4. SZKOŁY

a) Szkoła Podstawowa im. prof. Stanisława Pawłowskiego w Dębowcu. Przy wejściu do szkoły **tablica**: kamień, 35×50 (nad. i odst. 17 V 1969 r.), na elewacji: **SZKOŁA PODSTAWOWA | IM. PROF. DR. STANISŁAWA | PAWŁOWSKIEGO | w DĘBOWCU** (fot. 14).

– W holu wmurowana **tablica**: granit, 60×40 (odst. 1 VI 2007 r.): **DLA UCZCZENIA PAMIĘCI | PATRONA SZKOŁY | prof. dra STANISŁAWA | PAWŁOWSKIEGO | ur. dnia 16.03.1882 w Dębowcu | WIELKIEGO PATRIOTY | WYBITNEGO UCZONEGO | I WYCHOWAWCY MŁODZIEŻY | ROZSTRZELANEGO PRZEZ | NIEMCÓW W POZNANIU | DNIA 06.01.1940 || NAUCZYCIELE, UCZNIOWIE | I RODZICE | DĘBOWIEC, DNIA 01.06.2007** (fot. 15).

14

Fot. Katarzyna Zawisza

15

Fot. Katarzyna Zawisza

Po prawej stronie od tablicy, w ścianie, wnęka z urną: metal (odst. 1 VI 2007 r.), na podstawie urny **tabliczka**: metal, z napisem: *Profesor dr phil. | Stanisław Pawłowski | urodzony w Dębowcu 16 marca 1882*

Na urnie metalowy krzyż oraz plakietka z flagą biało-czerwoną i plakietka z wizerunkiem bramy Fortu VII w Poznaniu.

Pod wnęką **tablica**: kamień 20×40: **URNĘ UMIESZCZONO | DLA UCZCZENIA PAMIĘCI | PROFESORA STANISŁAWA PAWŁOWSKIEGO | W 40. ROCZNICĘ NADANIA JEGO IMIENIA | SZKOLE PODSTAWOWEJ W DĘBOWCU. || NAUCZYCIELE I UCZNIOWIE | Dębowiec, 1 czerwca 2009 r.** (fot. 16).

– W holu wmurowany **medalion**: metal, średnica 40, z wizerunkiem Profesora w stroju rektorskim (autor proj. Romuald Łuczko, odst. 4 IX 2010 r.), w otoku górą: **STANISŁAW PAWŁOWSKI**, w otoku dołem: **1882-1940** (fot. 17).

16

Fot. Katarzyna Zawisza

17

Fot. Katarzyna Zawisza

– **Sztandar** szkoły:

Awers: na niebieskim płacie portret Profesora w owalu, wokół niego napis górą: **SZKOŁA PODSTAWOWA W DĘBOWCU**, napis dołem: **IM. PROF. DR. STANISŁAWA PAWŁOWSKIEGO** (fot. 18).

Rewers: na czerwonym płacie Orzeł Biały, dookoła napis: **BÓG HONOR OJCZYZNA** rozdzielony stylizowanymi gałązkami roślin (fot. 19).

18

Fot. Katarzyna Zawisza

19

Fot. Katarzyna Zawisza

b) Zespół Szkół nr 3 im. prof. Stanisława Pawłowskiego w Jaśle, ul. Szkolna 23 (od 2002 r.). Wcześniej Technikum Chemiczne im. prof. Stanisława Pawłowskiego (od 6 III 1975 r.), następnie Zespół Szkół Chemicznych im. prof. Stanisława Pawłowskiego (od 1 XI 1976 r.).

– W holu **tablica**: granit, 60×100 (odsł. 6 I 1978 r.): **PROF. DR. STANISŁAWOWI PAWŁOWSKIE-MU | PATRONOWI SZKOŁY | ZAMORDOWANEMU PRZEZ HITLEROWCÓW | TABLICĘ TĘ UFUNDOWAŁA W 38 ROCZNICĘ ŚMIERCI | MŁODZIEŻ I GRONO NAUCZYCIELSKIE | ZESPOŁU SZKÓŁ CHEMICZNYCH W JAŚLE || JAŚŁO DNIA 6.I.1978.**

Nad inskrypcją medalion z wizerunkiem Profesora (fot. 20).

Fot. Łukasz Kluszczyk

– Pod tablicą urna: metal, na kamiennym cokole, na nim **napis**: Urna z ziemią pochodzącą | z miejsc związanych ze śmiercią | prof. dr. Stanisława Pawłowskiego || Jaso 2 VI 2010 r. (fot. 21).

Do urny przymocowana metalowa **tabliczka**: PROFESOR DR PHIL. | STANISŁAW PAWŁOWSKI [1882-1940] | MATURA W GIMNAZJUM W JASŁE – 1902

Na urnie metalowy krzyż oraz plakietka z flagą biało-czerwoną i plakietka z wizerunkiem bramy Fortu VII w Poznaniu (fot. 22).

21

Fot. Łukasz Kluszczyk

22

Fot. Łukasz Kluszczyk

5. SZLAK TURYSTYCZNY: Trasa im. prof. Stanisława Pawłowskiego na terenie Wielkopolskiego Parku Narodowego (szlak wiodący przez Wypalanki). Na tabliczce napis: **Szlak im. prof. | S. Pawłowskiego** oraz logo WPN (fot. 23).

23

6. ULICE prof. Stanisława Pawłowskiego: Gdańsk, Jasło, Poznań-Piątkowo.

7. MEDALE

a) Brąz, średnica 58 mm; wybity przez UAM i PTTK z okazji 100-lecia powstania na ziemiach polskich zorganizowanego krajoznawstwa:

Awers: w centrum wizerunek Profesora w stroju rektorskim na wprost, pod nim napis poziomo: **prof. dr. [s] Stanisław Pawłowski**, poniżej godło UAM; w otoku górą napis: **Prezes Oddziału Poznańskiego PTK 1920-1921**, w otoku dołem: **Rektor Uniwersytetu Poznańskiego 1932-1933**

Rewers: centralnie napis: **„Polsce służyliśmy | i służyć będziemy” | PTTK | 1906-2006**; w otoku górą: **100 LAT KRAJOZNAWSTWA POLSKIEGO**, w otoku dołem: **POZNAŃ – WIELKOPOLSKA** (fot. 24).

24

Fot. Jerzy Rogal

b) Brąz; wybity z okazji 100-lecia Krajoznawstwa i Turystyki w Poznaniu:

Awers: w polu cztery popiersia w medalionach: prof. Stanisława Pawłowskiego na wprost, Bernarda Chrzanowskiego w prawo, Franciszka Jaśkowiaka w lewo, Mariana Chudego na wprost;

pod portretami napisy: **STANISŁAW PAWŁOWSKI** | **BERNARD CHRZANOWSKI**⁹⁶ | **FRANCISZEK JAŚKOWIAK**⁹⁷ | **MARIAN CHUDY**⁹⁸; w otoku górą napis: **NESTORZY KRAJOZNAWSTWA I TURYSTYKI W POZNANIU**, w otoku dołem: **TK – PTK – PTTK**

Rewers: centralnie wizerunek Zamku Królewskiego na Wzgórzu Przemysła w Poznaniu na tle zarysu mapy Wielkopolski, po prawej stronie daty: **1913** | **2013**; wokół oznaczenie kierunków świata: **N, E, S, W**; w otoku górą napis: **100 LAT KRAJOZNAWSTWA I TURYSTYKI W POZNANIU**, w otoku dołem: **TK – PTK – PTTK** (fot. 25).

25

Fot. Jerzy Rogal

⁹⁶ Bernard Chrzanowski (1861-1944), działacz społeczno-oświatowy i polityczny, adwokat, kurator szkolny, wiceprezes pierwszego Wydziału Związku Sokołów Wielkopolskich (od 1893) i prezes tego Związku (1895-1921). Założyciel (w 1913) i przewodniczący Towarzystwa Krajoznawczego w Poznaniu, członek tajnej Ligi Narodowej w Poznaniu (od 1899). Organizator Towarzystwa Wykładów Ludowych im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (1899) i działacz Towarzystwa Czytelni Ludowych. Senator IV kadencji w II RP (zob. W. Jakóbczyk, *Chrzanowski Bernard (1861-1944)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 110-111; G. Łukomski, *Bernard Chrzanowski (1861-1944). Biografia Polaka zachodniokresowego*, Poznań – Opalenica 2005).

⁹⁷ Franciszek Jaśkowiak (1903-1983), krajoznawca, działacz organizacji promujących turystykę i ochronę przyrody, publicysta. Sekretarz Oddziału Poznańskiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego (1932-1933). W 1945 r. reaktywował Poznański Oddział PTK (jego wieloletni przewodniczący i prezes Zarządu Okręgu PTTK w latach 1956-1960) oraz Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania (prezes w latach 1945-1948). Przez wiele lat był w Zarządzie Międzynarodowych Targów Poznańskich. Członek i działacz, a w latach 1967-1970 prezes Zarządu Okręgu Ligi Ochrony Przyrody. Honorowy Prezes Wielkopolskiego Klubu Publicystów Krajoznawczych PTTK (od 1980) oraz członek honorowy PTTK (od 1981). Autor m.in. wielokrotnie wznawianych przewodników po Wielkopolsce i Wielkopolskim Parku Narodowym (zob. A. Dziechowski, *Franciszek Jaśkowiak (1903-1983)*, KMP, R. 52, 1984, nr 1-2, s. 145-153; tenże, *Franciszek Jaśkowiak 1903-1983*, w: *Wielkopole XX wieku*, pod red. A. Gulczyńskiego, Poznań 2001, s. 181-189).

⁹⁸ Marian Chudy (1924-2012), działacz turystyczny, od 1965 r. zaangażowany w Oddziale Poznańskim PTTK. Przewodniczący i wiceprzewodniczący Okręgowej Komisji Turystyki Górskiej (od 1968). Członek Komisji Turystyki Górskiej przy Zarządzie Wojewódzkim PTTK w Poznaniu (1965-1974). Wiceprezes (1968-1970) i prezes (1970-1992) Oddziału Poznańskiego PTTK. Członek Prezydium (1969-1981), członek Zarządu Wojewódzkiego PTTK (1985-1991), przewodniczący Komisji Historii i Tradycji przy ZW PTTK (1978-1991), członek Prezydium Głównej Komisji Rewizyjnej PTTK (zob. M. Chudy, *Księga trzeciego tysiąclecia PTTK w Wielkopolsce. Noty biograficzne*, Poznań 2002, s. 28-29).

Antoni PERETIATKOWICZ

Prawnik, profesor w latach 1919-1939 i 1945-1955 oraz rektor w latach 1936-1939. Urodził się 13 VI 1884 r. w Boruchowie koło Łucka (Wołyń). W latach 1905-1909 studiował na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, a następnie na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie w 1909 r. uzyskał stopień doktora praw. W latach 1909-1914 pogłębiał wiedzę na uniwersytetach w Heidelbergu, Paryżu i Genewie. Po habilitacji w 1914 r. na UJ został docentem tego uniwersytetu. W 1918 r. mianowano Go profesorem nadzwyczajnym. Podjął wtedy pracę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, gdzie objął obowiązki dziekana Wydziału Prawnego. W 1919 r. został profesorem zwyczajnym.

W tym samym roku współorganizował Wydział Prawa i Nauk Ekonomiczno-Politycznych Uniwersytetu Poznańskiego i był pierwszym jego dziekanem. Podjął również obowiązki dydaktyczne jako profesor zwyczajny nauki o państwie i prawa politycznego. W roku akademickim 1920/1921 pełnił obowiązki prorektora Uniwersytetu i przyczynił się do przekształcenia Wydziału Prawa w Wydział Prawno-Ekonomiczny. W 1928 r. został obrany rektorem, jednak wyboru wówczas nie przyjął. Godność rektora UP pełnił w latach 1936-1939. Jednocześnie, od 1938 r., był pierwszym rektorem Wyższej Szkoły Handlowej w Poznaniu (przemianowanej dzięki Jego staraniom na Akademię Handlową), w której był profesorem zwyczajnym Katedry Prawa Państwowego.

W 1935 r. powołał Instytut Prawa Publicznego i Nauk Politycznych w Poznaniu i w 1938 r. został jego prezesem. W 1937 r. został mianowany członkiem Trybunału Kompetencyjnego w Warszawie, a w 1939 r. – sędzią Najwyższego Trybunału Administracyjnego. Zrezygnował wtedy z profesury na UP i stanowiska rektora Akademii Handlowej.

W okresie okupacji niemieckiej uczestniczył w tajnym nauczaniu na Uniwersytecie Jagiellońskim oraz w Piotrkowie Trybunalskim. Po wojnie powrócił na UP jako kierownik Katedry Prawa Państwowego. Równocześnie, do 1951 r., kierował Katedrą Prawa Publicznego w Akademii Handlowej. Był rzeczoznawcą podczas procesu Arthura Greisera, konsultantem Komisji Spraw Ustawodawczych Sejmu PRL I kadencji. Założyciel i prezes (1919-1927) Towarzystwa Prawniczego i Ekonomicznego w Poznaniu oraz poznańskiego Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Francuskiej.

Specjalizował się w teorii i filozofii prawa, historii doktryn politycznych, w prawie międzynarodowym, konstytucyjnym i publicznym. Był autorem m.in. podręczni-

ków: *Zarys encyklopedii prawa* (1923), *Wstęp do nauk prawnych. Encyklopedia prawa obowiązującego w Polsce* (cz. I-IV), który doczekał się dziewięciu wydań oraz *Podstawowe pojęcia prawa administracyjnego* (1946). Był uważany za najlepszego znawcę doktryny Jana Jakuba Rousseau.

Inicjator i do 1939 r. redaktor naczelny kwartalnika „Ruch Prawniczy i Ekonomiczny” (od 1925 r. „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”). Od 1923 r. redagował *Encyklopedię Prawa*.

Był członkiem Institut International de Droit Public, Institut International d’Histoire Constitutionnelle i Institut International de Philosophie du Droit et de Sociologie Juridique w Paryżu. Członek PTPN od 1920 r. Zmarł 18 XII 1956 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Górczyńskim parafii pw. Matki Boskiej Bolesnej (ul. ks. P. Ściegiennego 35).

Bibl.: A. Gulczyński, *Antoni Peretiatkowicz 1 IX 1936-31 VIII 1939*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 115-126; Z.K. Nowakowski, W. Sobociński, *Peretiatkowicz Antoni (1884-1956)*, PSB, t. 25, Wrocław 1980, s. 607-610; H. Olszewski, *Wydział Prawa w latach 1919-1999*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, R. 61, 1999, z. 2, s. 1-16; Z.T. Wierzbicki, *Antoni Peretiatkowicz 1884-1956*, w: *Byli wśród nas. Wspomnienia i biografy*, pod red. Z. Knakiewicz, wyd. 3. uzup., Poznań 2006, s. 172-178.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie Rektorów Uniwersytetu Poznańskiego – Korporantów; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. S. Dąbrowski.

b) Wspólne upamiętnienie wykładowców, studentów, organizatorów tajnego nauczania na Uniwersytecie Jagiellońskim w czasie II wojny światowej; Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. Z. Lisowski.

c) Wspólne upamiętnienie profesorów i studentów tajnego nauczania uniwersyteckiego w Krakowie; ul. Podwale 2, Kraków, zob. Z. Lisowski.

2. SALA im. prof. Antoniego Peretiatkowicza (nr 301), Gmach Główny Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, aleja Niepodległości 10. Przy wejściu do sali **tablica**: metal, 73×58 (nad. 1986 r. z okazji Jubileuszu 60-lecia ówczesnej Akademii Ekonomicznej w Poznaniu): **ANTONI PERETIATKOWICZ | 1884-1956 | DOKTOR PRAW, PROFESOR ZWYCZAJNY | UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO | I WYŻSZEJ SZKOŁY HANDLOWEJ | – AKADEMII HANDLOWEJ | W POZNANIU. DYREKTOR WYŻSZEJ | SZKOŁY HANDLOWEJ 1930-1938, | A NASTĘPNIE PIERWSZY REKTOR | AKADEMII HANDLOWEJ 1938-1939, | JEDNOCZEŚNIE REKTOR UNIWERSYTETU | POZNAŃSKIEGO 1936-1939, KIEROWNIK | KATEDRY PRAWA PUBLICZNEGO | AH 1945-1950.**

Nad inskrypcją wyobrażenie portretowe Profesora (fot. 1).

Leśnik, technolog drewna, profesor w 1951 r.

Urodził się 31 V 1902 r. w Poznaniu. W 1919 r. rozpoczął studia na Politechnice Warszawskiej, następnie studiował leśnictwo na Uniwersytecie Poznańskim i ukończył je z tytułem inżyniera leśnictwa w 1926 r. W latach 1926-1930 wraz z Leonem Mroczkiewiczem zwiedził trzydzieści sześć krajów Europy, pracując w zakładach przemysłu drzewnego oraz jako drwal. Po powrocie do Polski pracował jako młodszy asystent w Zakładzie Użytkowania Lasu UP, a następnie w Zakładzie Technologii Chemicznej Drewna. W 1934 r. uzyskał stopień doktora i wyjechał na stypendium naukowe do Darmstadt. W latach 1935-1937 pracował w dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu. Następnie kierował zorganizowanym przez siebie laboratorium w Fabryce Sklejek w Bydgoszczy.

W czasie II wojny światowej jako oficer Wojska Polskiego był więźniem obozów jenieckich Oflagu II A w Prenzlau, Oflagu II E w Neubrandenburgu, Oflagu II w Gross-Born i Stalagu X w Standbostel koło Bremy. Po wojnie zorganizował w Bydgoszczy Zakład Ulepszania Drewna Instytutu Badawczego Leśnictwa oraz wykładał technologię drewna na Politechnice Gdańskiej.

Habilitował się w 1948 r. na podstawie pracy *Badania nad ciśnieniem pęcznienia drewna* (wyd. 1951) i uzyskał stopień docenta technologii drewna w SGGW w Warszawie. W 1950 r. jako zastępca profesora zorganizował na Wydziale Leśnym UP Katedrę Mechanicznej Technologii Drewna, która stała się załącznikiem Wydziału Technologii Drewna Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu. Pełnił funkcję kierownika tej Katedry do 1970 r. W 1951 r. został profesorem nadzwyczajnym, a w 1962 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. W latach 1960-1964 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Technologii Drewna. W 1969 r. pracował w Instytucie Technologii Drewna w Melbourne (Australia), następnie w Nowej Zelandii w Instytucie Technologii Drewna w Rotorua. W 1972 r. przeszedł na emeryturę.

Praca naukowa Profesora związana była z fizyką drewna oraz technologią drewna, w szczególności z rozwojem produkcji sklejek i klejenia drewna. Był pionierem w dziedzinie badań powstawania i narastania odkształceń drewna w warunkach zmieniającej się wilgotności. Jego bogaty dorobek naukowy obejmował publikacje (wydawane w polskich i zagranicznych czasopismach naukowych) oraz dwadzieścia jeden patentów,

wśród nich jest metoda imperkolu – metoda klejenia i jednoczesnego impregnowania wielowymiarowych elementów drewnianych. Był m.in. współautorem podręcznika *Technologia produkcji tworzyw drzewnych* (1970).

Od 1959 r. członek PTPN oraz członek honorowy Komitetu Technologii Drewna PAN. W 1968 r. został członkiem zwyczajnym oraz członkiem Prezydium International Academy of Wood Science. W 1974 r. SGGW w Warszawie oraz w 1982 r. Akademia Rolnicza w Poznaniu uhonorowały Go tytułem doktora *honoris causa*. Zmarł 7 VIII 1986 r. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya w Poznaniu (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: W. Kokociński, *Tadeusz Perkitny (1902-1986)*, w: *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Kozłowskiej, Poznań 2019, s. 289-292; J. Nowaczyk, *Gdy księżyc odmienił się złoty... Wspomnienie o profesorze Tadeuszu Perkitnym*, *Kronika Wielkopolski* 2010, nr 4 (136), s. 38-47; M. Zenktele, *Tadeusz Perkitny (1902-1986)*, w: *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Technologii Drewna. Z okazji 125-lecia studiów rolniczych w Wielkopolsce, 75-lecia akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu, 40-lecia działalności Wydziału Technologii Drewna*, red. R. Ganowicz, Poznań 1994, s. 135-137.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie doktorów *honoris causa* Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Collegium Maximum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 28; zob. S. Aleksandrowicz.

b) Drewno, 80×128; Wydział Technologii Drewna Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 38/42, hol: **TADEUSZ PERKITNY | 1902-1986 | PROFESOR ZWYCZAJNY, DOKTOR HONORIS CAUSA | SGGW – AR W WARSZAWIE I AR W POZNANIU | CZŁONEK PREZYDIUM INTERNATIONAL AKADEMII | OF WOOD SCIENCE, DZIEKAN WYDZIAŁU TECHNOLOGII | DREWNA, PIONIER NAUK DRZEWNICTWA, WYCHOWAWCA | LICZNEJ KADRY NAUKOWEJ || REKTOR I SENAT | AKADEMII ROLNICZEJ | W POZNANIU** (fot. 1).

–W budynku **Sala** im. prof. Tadeusza Perkitnego (sala F). Nad drzwiami **tablica**: drewno, 40×180: **Sala | im. prof. Tadeusza Perkitnego** (fot. 2).

2. WIELKOPOLSKA FUNDACJA NAUKOWA im. Tadeusza Perkitnego, powołana w 1992 r. w celu wspierania interdyscyplinarnych badań z dziedziny rolnictwa, leśnictwa, drzewnictwa i ochrony środowiska.

1

Fot. Przemysław Król

2

Fot. Przemysław Król

Eugenia PIASECKA-ZEYLANDOWA

Lekarz, mikrobiolog, bakteriolog, docent w latach 1937-1939.

Eugenia Piasecka-Zeylandowa urodziła się 25 II 1899 r. w Krakowie. W 1917 r. rozpoczęła studia medyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim. W latach 1919-1921 studiowała na Uniwersytecie Poznańskim chemię, a w latach 1922-1924 medycynę. Podczas studiów była demonstratorką w Katedrze Chemii Fizycznej (w 1921 r.), a następnie zastępcą asystenta w Zakładzie Anatomii Patologicznej UP. Po uzyskaniu w 1924 r. tytułu doktora wszech nauk lekarskich podjęła pracę w Zakładzie Bakteriologii na Wydziale Lekarskim UP (później Zakład Mikrobiologii Lekarskiej) na stanowisku asystentki, a następnie starszej asystentki (od 1925). Podczas wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r. pracowała jako siostra Czerwonego Krzyża w pociągu sanitarnym.

Wspólnie z mężem Januszem Zeylandem prowadziła badania nad szczepionką przeciw gruźlicy. W 1929 r. zorganizowali przykliniczny Ośrodek Przeciwgruźliczy, ściśle współpracujący z Laboratorium Badań Gruźlicy Instytutu Pasteura w Paryżu. W Zakładzie Bakteriologii UP zajmowała się kontrolą produkcji szczepionki i badaniami potwierdzającymi jej skuteczność.

W 1935 r. odbyła podróż do głównych pracowni bakteriologicznych w Wielkiej Brytanii, Holandii i Niemczech, zapoznając się ze sposobami działań w zakresie walki z gruźlicą. W 1937 r. habilitowała się z mikrobiologii lekarskiej na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego, po czym jej prawo wykładania zostało przeniesione na Wydział Lekarski UP. W 1939 r. małżeństwo Zeylandów otrzymało stypendium im. Marszałka Józefa Piłsudskiego na wyjazd naukowy do USA, do którego z powodu wybuchu wojny już nie doszło.

Po wybuchu II wojny światowej, wraz z mężem, została przesiedlona przez Niemców do Warszawy i pracowała w Centralnym Laboratorium Gruźliczym w Szpitalu Wolskim. Prowadziła zajęcia na tajnym UZZ. Po zamordowaniu męża przez Niemców w Szpitalu Wolskim, od września 1944 r., mieszkała w Podkowie Leśnej, następnie od stycznia 1945 r. w Makowie Podhalańskim.

Po wojnie podjęła pracę naukową na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie pracowała od marca do grudnia 1945 r. Po przeniesieniu się do Istebnej koło Wisły, od listopada

1946 r. kierowała laboratorium bakteriologicznym w tamtejszym Wojewódzkim Zakładzie Leczniczo-Wychowawczym.

Uważana była za najwybitniejszego znawcę bakteriologii gruźlicy w dwudziestoleciu międzywojennym w Polsce. Prowadziła badania w dziedzinie bakteriologii i gruźlicy oraz prątków Calmette'a-Guérina (BCG) i razem z mężem należeli do pionierów szczepień przeciwgruźliczych w Polsce (1928). Wyniki swojej działalności naukowej opublikowała w monografii *Prątek gruźlicy* (1948) oraz w kilkudziesięciu artykułach w Polsce i za granicą. W 1935 r. wydała podręcznik *Bakteriologiczne rozpoznawanie gruźlicy u ludzi*.

W dowód uznania za prace nad szczepionką przeciwgruźliczą, w 1930 r. Académie Nationale de Médecine w Paryżu przyznała Jej nagrodę im. A. Pannetiera. W roku następnym została wyróżniona przez UP srebrnym medalem. Pośmiertnie została uhonorowana tytułem członka honorowego Polskiego Towarzystwa Ftyzjopneumonologicznego (1967). Była członkiem PTPN (od 1938). Zmarła 5 I 1953 r. w Istebnej. Spoczywa wraz z mężem na cmentarzu parafii pw. Najświętszego Serca Jezusa i św. Floriana w Poznaniu (ul. Nowina 1).

Bibl.: D. Mazurczak, *Piasecka-Zeylandowa Eugenia Jadwiga, dr hab. – lekarz*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 546-550; E. Meissner, R. Meissner, *Zeylandowa Eugenia Jadwiga (1899-1953)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 872-873; H. Siciński, *O życiu i działalności naukowej Eugenii Piaseckiej-Zeylandowej*, *Acta Medicorum Polonorum*, R. 8, 2018, z. 1, s. 67-71; K. Surdyk, M. Knapowska-Niziołek, *Żona w cieniu męża*, *Fakty UMP* 2009, nr 1, s. 17-18.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

b) Metal, 83×64; upamiętniająca tajne nauczanie medycyny na terenie Szpitala Wolskiego w latach 1939-1944; Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc (dawny Szpital Wolski), ul. Płocka 26, Warszawa, hol główny: [W MURACH | SZPITALA WOLSKIEGO | W LATACH 1939-1944 | ODBYWAŁO SIĘ | TAJNE NAUCZANIE | STUDENTÓW MEDYCYNY || SKŁADAMY HOŁD | WSZYSTKIM | KTÓRZY NARAŻALI ŻYCIE | ABY SWOJĄ WIEDZĘ | I PATRIOTYZM | PRZEKAZAĆ | MŁODEMU POKOLENIU | LEKARZY || PRACOWNICY | SZPITALA WOLSKIEGO – INSTYTUTU GRUŹLICY | 1984](#) Nad inskrypcją godło II RP, pod nim napis: [U.Z.Z.](#) oraz godło Uniwersytetu Warszawskiego, pod nim napis: [U.W.](#) Pomiędzy godłami znak Polski Walczącej (fot. 1).

c) Wspólne upamiętnienie profesorów, asystentów i młodzieży akademickiej, biorących udział w tajnym nauczaniu medycyny w Szkole doc. Jana Zaorskiego oraz na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Ziem Zachodnich w Warszawie w czasie II wojny światowej; Gmach Medycyny Teoretycznej, Uniwersytet Warszawski, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

1

Fot. Archiwum Biblioteki Naukowej Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc

2. SZPITAL: Wielkopolskie Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii im. Eugenii i Janusza Zeylandów, ul. A. Szamarzewskiego 62. Wcześniej, do roku 1998 Wojewódzki Zespół Specjalistyczny Chorób Płuc i Gruźlicy im. Eugenii i Janusza Zeylandów (nad. 15 IV 1978 r.). Przy wjeździe na teren szpitala tablica informacyjna: metal: [Wielkopolskie Centrum | Pulmonologii i Torakochirurgii | im. Eugenii i Janusza Zeylandów](#)
Na elewacji szpitala identyczna tablica informacyjna (fot. 2).

– W szpitalu wisiła **tablica** (wyk. Józef Stasiński, odst. 4 XI 1978 r., los tablicy niezany): [IMIĘ PROFESORA JANUSZA ZEYLANDA | I DOCENT EUGENII PIASECKIEJ-ZEYLAND | WYBITNYCH POZNAŃSKICH LEKARZY NAUKOWCÓW | NADANO | WOJEWÓDZKIEMU ZESPOŁOWI CHORÓB | PŁUC I GRUŻLICY W POZNANIU | W DNIU 15 KWIEŃNIA 1978 ROKU](#)
Nad inskrypcją, z lewej strony płaskorzeźbione wizerunki doc. Eugenii Piaseckiej-Zeylandowej i prof. Janusza Zeylanda. Tekst z fotografii pochodzącej ze zbiorów Muzeum Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu (fot. 3).
Zob. też. J. Zeyland.

2

3

Fot. ze zbiorów Muzeum Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

3. MEDAL: brąz; wybity z okazji nadania Wojewódzkiemu Zespołowi Specjalistycznemu Chorób Płuc i Gruźlicy imienia Eugenii i Janusza Zeylandów (wyk. Józef Stasiński, 1978); ze zbiorów Katedry i Zakładu Historii i Filozofii Nauk Medycznych Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. S. Przybyszewskiego 37 a:

Awers: centralnie portrety Janusza Zeylanda i Eugenii Piaseckiej-Zeyland w prawo, pod nimi po lewej stronie poziomo: JANUSZ | ZEYLAND | 1897 1944 | EUGENIA PIASECKA | -ZEYLAND | 1899 1953, u dołu po prawej stronie poziomo: 1978; na obrzeżu napis: TRZYDZIEŚCI LAT WALKI Z GRUŻLIĄ I CHOROBYMI PŁUC W WIELKOPOLSCE; po prawej stronie od portretów symbol krzyża św. Zachariasza; u dołu wyryty napis: OPUS 927

Rewers: centralnie wizerunek płuc; przy obrzeżu dookoła napis: PIĘTNASTOLECIE WOJEWÓDZKIEGO ZESPOŁU SPECJALISTYCZNEGO CHOROBY PŁUC I GRUŻLICY W POZNANIU, pod wizerunkiem płuc napis: IMIENIA | J.E. ZEYLANDÓW

Medal sygnowany: ST (fot. 4).

Zob. też. J. Zeyland.

4

Lekarz, profesor w latach 1919-1947.

Urodził się 13 XI 1872 r. we Lwowie. Studiował na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu we Lwowie (1890) i następnie na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (1891-1896). Doktoryzował się w 1896 r. Wiedzę z zakresu gimnastyki leczniczej pogłębił w Wiedniu (1897). We Lwowie prowadził praktykę lekarską we własnym Zakładzie Gimnastyki Leczniczej, Ortopedii i Masażu (1900-1914), tworząc podwaliny polskiej rehabilitacji.

W latach 1901-1903 przebywał w krajach skandynawskich oraz Anglii, Belgii, Francji, Niemczech i Szwajcarii, zapoznając się z osiągnięciami teorii i praktyki wychowania fizycznego. Habilitował się w 1909 r. na Uniwersytecie we Lwowie. Będąc docentem prywatnym (do 1914 r.), prowadził wykłady z higieny szkolnej, teorii wychowania fizycznego i alkoholologii. Jako lekarz, nauczyciel wychowania fizycznego, a od 1912 r. generalny inspektor wychowania fizycznego w szkołach średnich i seminariach nauczycielskich w Galicji Wschodniej, reformował wychowanie fizyczne w szkołach, upowszechniając zabawy i gry ruchowe na świeżym powietrzu i popularyzując zanikające tradycyjne gry i zabawy ludowe.

We Lwowie angażował się w prace społeczno-organizacyjne związane m.in. z popularyzacją sportu, zakładając w 1904 r. Kółko Gimnastyczne Młodzieży, przekształcone w Klub Gimnastyczno-Sportowy IV. Powołał też Polski Związek Sportowy (1909) skupiający i integrujący stowarzyszenia sportowe z terenu Galicji i zza tzw. kordonu. Przyczynił się do założenia Towarzystwa Zabaw Ruchowych (1905) i otwarcia lwowskiego parku tego Towarzystwa (1909). Kładąc nacisk na kultywowanie tradycji narodowych, problematykę czynników ogólnowychowawczych, abstynencję, krajoznawstwo, wychowanie fizyczne i obywatelskie w ruchu harcerskim, zaangażował się w rozwój harcerstwa, którego zasady przedstawił w przygotowanej z Mieczysławem Schreiberem książce *Harce młodzieży polskiej* (1912, 1917, 1920).

W 1915 r. w Kijowie wykładał na Wyższych Kursach Naukowych, przemianowanych w Polskie Kolegium Uniwersyteckie (1916-1918). Był współzałożycielem Polskiego Towarzystwa Naukowego i Polskiego Towarzystwa Lekarskiego.

W kwietniu 1919 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym i zatrudniony na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Poznańskiego, a w 1922 r., po nominacji na

profesora zwyczajnego, na Wydziale Lekarskim. Zorganizował pierwszą w Polsce i trzecią w Europie Katedrę Higieny Szkolnej i Teorii Wychowania Fizycznego, przekształconą w 1924 r. w autonomiczne Studium Wychowania Fizycznego UP i jako dyrektor kierował nim do 1947 r. Był też dyrektorem naukowym w Centralnej Szkole Wojskowej Gimnastyki i Sportów w Poznaniu (1921-1923). Powierzono Mu też funkcję delegata Sekcji Higieny Ligi Narodów (1927-1931) i eksperta Komisji Wychowania Fizycznego oraz stałego członka Komitetu Kongresów Wychowania Fizycznego w Brukseli.

Po II wojnie światowej w Studium Wychowania Fizycznego UP przyczynił się do powstania pracowni: fizjologii pracy, higieny szkolnej i antropometrii stosowanej, współtworząc nową dziedzinę nauki – teorię wychowania fizycznego.

Pozostawił znaczący dorobek składający się z publikacji naukowych i popularnych, wydawanych w siedmiu językach. Jego działalność naukowa obejmowała też badania historyczne i historyczno-etnologiczne, opublikował m.in. *Dzieje wychowania fizycznego* (1929), *Zarys teorii wychowania fizycznego* (1931).

Był członkiem PTPN (od 1920 r.) oraz innych organizacji i towarzystw, m.in. Association Internationale de Médecins Scolaires w Paryżu, Institution Internationale de l'Éducation Physique w Brukseli oraz członkiem honorowym Akademickiego Związku Sportowego w Poznaniu. Zmarł 17 VII 1947 r. w Ptaszynie koło Cieplic. Spoczywa na Cmentarzu Górczyńskim parafii pw. Matki Boskiej Bolesnej w Poznaniu (ul. ks. P. Ściegiennego 35).

Bibl.: S.M. Brzozowski, *Piasecki Eugeniusz Witold (1872-1947)*, PSB, t. 25, Wrocław 1980, s. 774-777; T. Jurek, M. Łuczak, I. Wyszowska, *Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu w latach 1950-2019*, Poznań 2019, s. 407-413; M. Łuczak, *Wstęp. Eugeniusz Piasecki*, w: E. Piasecki, *Wybór źródeł*, red. nauk. tegoż, Poznań, 2016, s. 9-72; K. Toporowicz, *Eugeniusz Piasecki (1872-1947). Życie i dzieło*, Warszawa – Kraków 1988; R. Wroczyński, *Powszechne dzieje wychowania fizycznego i sportu*, Wrocław 2003, s. 217-220.

1. TABLICA: kamień; budynek Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, park Thomasa Woodrowa Wilsona, ul. J. Matejki (wcześniej siedziba Studium Wychowania Fizycznego UP), po sprzedaży budynku w 2013 r. los tablicy nieznanymi: **PAMIĘCI | ZAŁOŻYCIELA I PIERWSZEGO DYREKTORA | STUDIUM WYCHOWANIA FIZYCZNEGO | UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO | EUGENIUSZA PIASECKIEGO | DOKTORA MEDYCYNY I PROFESORA TEORII | WYCHOWANIA FIZYCZNEGO I HIGIENY SZKOLNEJ | 13·XI-1872 + 18·VII-1947 || KOLEDZY WSPÓŁPRACOWNICY I UCZNIOWIE**

Tekst inskrypcji z fotografii pochodzącej ze zbiorów Archiwum AWF Poznań (fot. 1).

2. UCZELNIA: Akademia Wychowania Fizycznego im. prof. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ul. Królowej Jadwigi 27/39 (nad. decyzją Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 X 1981 r.). W holu budynku głównego AWF **tablica** o nieregularnym kształcie: metal, 91 × 120 (odsł. 4 VI 1982 r.): **AKADEMIA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO | IM. EUGENIUSZA PIASECKIEGO | W POZNANIU |**

1872-1947 || PROF. E. PIASECKI - BADACZ | PRZYRODNIK HUMANISTA | TWÓRCA AKADEMICKIEGO | KSZTAŁCENIA W POLSCE | W ZAKRESIE NAUK O WY- | CHOWANIU FIZYCZNYM
 Centralnie wkomponowany medalion: metal, średnica 45, z wizerunkiem Profesora (fot. 2).

1

Fot. z archiwum AWF Poznań

2

–Przed wejściem do budynku **pomnik-ławeczka** z rzeźbą Profesora: metal, 135 × 147 × 100 (autor proj. Adam Wójkiewicz, odlew Pracownia Odlewnicza „GARSTKASTUDIO” s.c. Szymanowo, odsł. 8 X 2019 r. w ramach obchodów Jubileuszu 100-lecia Uniwersytetu Poznańskiego). Na oparciu ławki wyryty napis: *Professor Eugeniusz Piasecki | 13.11.1872-17.07.1947*
 Z lewej strony wizerunek Krzyża Harcerskiego (fot. 3 i fot. 4).

3

4

3. ULICA prof. Eugeniusza Piaseckiego: Poznań-Chartowo.

4. MEDAL im. Eugeniusza Piaseckiego „Zasłużony dla AWF w Poznaniu”, w kształcie ośmiokąta: brąz, 100 × 100 mm; ustanowiony w 1973 r.; ze zbiorów Archiwum UAM:
Awers: centralnie popiersie Profesora na wprost, wzdłuż lewej krawędzi napis: **EUGENIUSZ WITOLD PIASECKI**, wzdłuż prawej krawędzi: ***1872 †1947**

Rewers: wizerunek ówczesnego budynku Studium Wychowania Fizycznego Uniwersytetu Poznańskiego (park Wilsona), wzdłuż górnej krawędzi medalu napis: **ZA ZASŁUGI**, pod wizerunkiem budynku poziomo: **AKADEMIA | WYCHOWANIA | FIZYCZNEGO | W POZNANIU** (fot. 5).

5

Fot. Liliana Bether

5. NAGRODA im. Eugeniusza Piaseckiego dla szczególnie wyróżniających się nauczycieli wychowania fizycznego oraz trenerów pracujących w szkołach wyższych i jednostkach organizacyjnych (przyznawana od 1987 r.). Wraz z Nagrodą wręczana jest **plakietka**: metal, 155×155 mm: **NAGRODA IM. | EUGENIUSZA | PIASECKIEGO | DLA WYRÓŻNIAJĄCYCH | SIĘ NAUCZYCIELI WF | I TRENERÓW AZS | 1872 | 1947**

Centralnie wizerunek Profesora w stroju akademickim; w lewym górnym rogu logo AZS (fot. 6).

6

Arkadiusz PIEKARA

Fizyk, profesor w latach 1952-1965.

Urodził się 12 I 1904 r. w Warszawie. W latach 1922-1927 studiował fizykę na Uniwersytecie Warszawskim. Doktoryzował się w 1930 r. Od 1928 r. był nauczycielem fizyki w eksperymentalnym Gimnazjum i Liceum im. Sułkowskich w Rydzynie. W latach 1933-1934 jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej przebywał na stażu naukowym w Paryżu.

W 1936 r. habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim i od 1937 r. był docentem tego Uniwersytetu. Po aresztowaniu w 1939 r. podczas „Sonderaktion Krakau” był więźniem niemieckich nazistowskich obozów koncentracyjnych Sachsenhausen, a następnie Dachau, z którego został zwolniony w 1940 r. Powrócił do Krakowa, a później zamieszkał w Mościcach. Brał udział w tajnym nauczaniu na UJ. W 1946 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym i na Politechnice Gdańskiej zorganizował od podstaw Zakład Fizyki.

W 1952 r. przyjął zaproszenie dziekana Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Poznańskiego i objął kierownictwo Katedry Fizyki Doświadczalnej. Jednocześnie, od 1954 r., współorganizował Zakład Ferromagnetyków i Ferroelektryków Instytutu Fizyki PAN, a od roku 1956 kierował wydzielonym z niego Zakładem Dielektryków. W 1956 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego.

W 1965 r. powrócił do Warszawy i w roku następnym objął obowiązki dyrektora Instytutu Fizyki PAN i kierownictwo Katedry Fizyki na Wydziale Chemii UW. W latach 1969-1974 kierował Zakładem Optyki Nieliniowej i Fizyki Chemicznej w Instytucie Podstawowych Problemów Chemii UW. Od 1974 r. przewodniczył Radzie Naukowej Instytutu Fizyki Molekularnej PAN, a w latach 1976-1989 kierował Zakładem Fizykochemii Laserowej Instytutu Fizyki PAN.

Prowadził badania z zakresu fizyki dielektryków, ferroelektryczności, dielektryki i optyki zjawisk nieliniowych. Podczas pracy w Poznaniu zainicjował badania z zakresu ferromagnetyzmu, promieniowania kosmicznego i promieniotwórczego ^{14}C . Pod Jego kierownictwem rozwinęła się fizyka laserów (w 1964 r. w Collegium Chemicum UAM uruchomiony został pierwszy polski laser), a ośrodek poznański stał się pionierem tych badań na skalę krajową. Był organizatorem odbywających się co dwa lata w Poznaniu krajowych spotkań fizyków z udziałem uczonych zagranicznych, popularyzatorem fizyki, autorem podręczników.

Od 1960 r. pełnił obowiązki redaktora naczelnego czasopisma „Fizyka Dielektryków i Radiospektroskopii”. Zasiadał też w komitetach redakcyjnych prestiżowych czasopism zagranicznych: „Kolloid-Zeitschrift” (1930-1939), „Physica Status Solidi”, „Optics and Laser Technology”, „European Journal of Physics”. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Fizycznego, członkiem korespondentem (od 1962) i członkiem rzeczywistym (od 1973) PAN, Instytutu Fizyki w Londynie (od 1972), Międzynarodowej Unii Fizyki Czystej i Stosowanej, Francuskiego Towarzystwa Fizycznego. W 1984 r. otrzymał doktorat *honoris causa* Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Zmarł 28 IV 1989 r. w Warszawie. Spoczywa na Cmentarzu Powązkowskim.

Bibl.: J. Hurwic, *Arkadiusz Piekara 1904-1989, w: Portrety uczonych. Profesorowie Uniwersytetu Warszawskiego po 1945, L-R*, red. nauk. W. Baraniewski, W. Tygielski, A.K. Wróblewski, Warszawa 2016, s. 464-476; Z. Jacyna-Onyszkiewicz, Z. Błaszczak, B. Idzikowski, *Sesje wspomnieniowe i nadanie audytorium Wydziału Fizyki UAM imion wybitnych profesorów Szczepana Szczeniowskiego i Arkadiusza Piekary*, *Postępy Fizyki*, t. 61, 2010, z. 6, s. 256-263; M. Kubicki, *Arkadiusz Henryk Piekara 1904-1989, w: Wielkopole XX wieku*, pod red. A. Gulczyńskiego, Poznań 2001, s. 349-360; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 143-149; J. Stankowski, *Arkadiusz Henryk Piekara. Fizyk żarliwy. Człowiek niezłomnego ducha*, *Postępy Fizyki*, t. 40, 1989, z. 5, s. 463-464; J. Stankowski, *Arkadiusz Piekara – fizyk i humanista niespokojny*, *Postępy Fizyki*, t. 28, 1977, z. 4, s. 349-359; A. Śródka, *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. III: *M-R*, Warszawa 1997, s. 389-392.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie wykładowców, studentów, organizatorów tajnego nauczania na Uniwersytecie Jagiellońskim w czasie II wojny światowej; Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. Z. Lisowski.

b) Wspólne upamiętnienie profesorów i studentów tajnego nauczania uniwersyteckiego w Krakowie; ul. Podwale 2, Kraków; zob. Z. Lisowski.

c) Wspólne upamiętnienie profesorów, docentów i asystentów Uniwersytetu Jagiellońskiego, ofiar „Sonderaktion Krakau” i II wojny światowej; Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. S. Dobiński.

2. SALA im. prof. Arkadiusza Piekary (nr 16), Collegium Physicum, Wydział Fizyki UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 2. Nad wejściem do sali **tablica**: tworzywo z ramą aluminiową, 40×155 (nad. i odsł. 22 V 2009 r.): **Audytorium im. Profesora | Arkadiusza Piekary**
Przy drzwiach portret Profesora, pod pleksi: 31×41 (fot. 1 i fot. 2).

– W sali **tablica** identyczna jak nad wejściem: **Audytorium im. Profesora | Arkadiusza Piekary** (fot. 3).

– Na drzwiach wejściowych do sali, poziom minus 1 (oznaczenie 031), tabliczka informacyjna: tworzywo 10×17: **Audytorium | im. profesora | Arkadiusza | Piekary** (fot. 4).

1

2

3

4

3. ULICA prof. Arkadiusza Piekary: Ostrzeszów.

Zygmunt PIETRUSZCZYŃSKI

Rolnik, profesor w latach 1920-1951.

Urodził się 25 I 1886 r. w Puławach. Studiował w latach 1908-1909 na Wydziale Rolnym Towarzystwa Kursów Naukowych w Warszawie. Już w czasie studiów był asystentem wolontariuszem i prowadził badania gleboznawcze na polach doświadczalnych i selekcyjnych, które zaowocowały pierwszymi publikacjami. W latach 1909-1910, jako stypendysta Kasy Pomocy im. Józefa Mianowskiego, studiował na Wydziale Filozoficznym i związanym z nim Studium Rolniczym Uniwersytetu Halle w Saksonii, gdzie uzyskał dyplom agronoma (1911). Od 1910 r. był asystentem w Krajowej Stacji Doświadczalnej Chemiczno-Rolniczej w Dublinach, a od 1911 r. w Katedrze Chemii Rolnej Kursów Przemysłowo-Rolnych w Warszawie. W latach 1912-1918 był dyrektorem Kowieńskiej Stacji Doświadczalnej Chemiczno-Rolniczej w Bejsagole (ewakuowanej do Smoleńska w 1916). W 1917 r. oddelegowano Go do kierowania gospodarką zbożową w guberni smoleńskiej. Działał w Polskim Towarzystwie Pomocy Ofiarom Wojny w Rosji.

Po powrocie w 1918 r. do Polski pracował w Ministerstwie Rolnictwa i Dóbr Państwowych jako naczelnik Wydziału Produkcji Roślinnej i Doświadczalnictwa oraz zastępca szefa Sekcji Rolnictwa.

W 1920 r. jako profesor nadzwyczajny objął kierownictwo Katedry Ogólnej Uprawy Roli i Roślin na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1929 został mianowany profesorem zwyczajnym. W latach 1927-1929 oraz po wojnie w 1945 r. i w roku akademickim 1945/1946 pełnił funkcję dziekana Wydziału Rolniczo-Leśnego; był też obrany dziekanem na rok akademicki 1939/1940. W roku akademickim 1929/1930 oraz 1946/1947 był prodziekanem tego Wydziału. Prowadził wykłady dla studentów farmacji UP oraz w Akademii Handlowej w Poznaniu.

W 1929 r. był współorganizatorem studiów rolniczych na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, gdzie wykładał do 1931 r.

We wrześniu 1939 r. wyjechał do Warszawy i wówczas został powołany w poczet profesorów SGGW. Od 1940 r. pracował w Rolniczym Zakładzie Badawczym GG w Puławach (wcześniej Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego) nad wprowadzeniem do uprawy, nowych w Polsce, roślin oleistych. Jako pracownik Zakładu włączył się w konspiracyjną działalność UZZ. Zajmował się kompletami studentów

przydzielonymi do tajnej SGGW – przygotowywał studentów do egzaminów, egzaminował ich i kierował do odpowiednich profesorów.

Po zakończeniu wojny, w 1945 r. wrócił do Poznania i włączył się czynnie do odbudowy Wydziału Rolniczego UP. Ponownie objął Katedrę Ogólnej Uprawy Roślin UP (od 1951 r. należąca do WSR) i zorganizował w niej pracownię odmianoznawstwa, w której opracował wiele odmian roślin uprawnych do krajowego Rejestru Odmian. W latach 1946-1950 kierował Wydziałem Uprawy Roli i Roślin bydgoskiego Oddziału Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego, a w latach 1950-1955 Działem Roślin Oleistych w Instytucie Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa. Przeszedł na emeryturę w 1960 r.

W swoich nowatorskich badaniach zajmował się uprawą ziemniaków, nasiennictwem, pastewnymi roślinami motylkowymi. Odbył wiele podróży naukowych. Autor m.in. książek: *Uprawa lucerny* (1931), *Uprawa rzepaku i rzepiku* (1934) oraz *Produkcja roślinna w Wielkopolsce, jej przeszłość i terażniejszość* (1937).

W latach 1919-1929 był organizatorem Zjazdów Naukowo-Rolniczych w Puławach, Bydgoszczy i Poznaniu. Członek PTPN (od ok. 1923 r.), Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego i Komitetów Współpracy z FAO. Działal w licznych organizacjach społecznych i był radnym Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu. Zmarł 27 I 1965 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919-1969*, pod red. S. Barbackiego, Z. Borny i E. Matusiewiczza, Poznań 1970, passim; Z. Kosiek, *Pietruszczyński Zygmunt (1886-1965)*, PSB, t. 26, Wrocław 1981, s. 184-185; S. Kozłowski, *Profesor Zygmunt Pietruszczyński (*25 stycznia 1886 – †27 stycznia 1965)*, *Więści Akademickie* 2011, numer specjalny (XVIII), 18-21 listopada, s. 24-25.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krąganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

b) Kamień, 143×73; Przedszkole nr 171 w Poznaniu, ul. Podlaska 2 (odsł. 1 VI 1991 r.), na elewacji: **DOM TEN | WŁASNOŚĆ WSPÓŁTWÓRCY | WYDZIAŁU | ROLNICZO-LEŚNEGO UP | PROF [s] · DR [s] | ZYGMUNTA | PIETRUSZCZYŃSKIEGO | I JEGO ŻONY | WANDY | –ZAMIENIONY | ZGODNIE Z ICH WOLĄ | NA PRZEDSZKOLE, || DZIŚ NAPEŁNIONY | JEST RADOŚCIĄ | DZIECI || REKTOR I SENAT AR | CZERWIEC, | 1991 ROKU** (fot. 1).

c) Upamiętniająca tajne nauczanie Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w budynku Wolnej Wszechnicy Polskiej, ul. Banacha 2, Warszawa; zob. E. Lubicz-Niezabitowski.

1

Józef Tomasz POKRZYWNIAK

Historyk literatury, profesor w latach 1999-2017.

Urodził się 16 I 1947 r. w Czempiniu. Po studiach filologii polskiej (1965-1970) na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu został asystentem, a po obronie doktoratu w 1978 r. adiunktem w Zakładzie Historii Kultury Polskiej Instytutu Filologii Polskiej. Habilitował się w 1994 r. W 1999 r. otrzymał tytuł profesora, a w 2001 r. nominację na stanowisko profesora zwyczajnego.

W latach 1996-2005 piastował stanowisko dyrektora Instytutu Filologii Polskiej UAM, a w latach 2005-2012 dziekana Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej. Od 2007 do 2017 r. był kierownikiem Zakładu Literatury Staropolskiej i Oświecenia IFP. Należał do współorganizatorów Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego UAM w Kaliszu oraz był jego dziekanem w roku 2014. Dzięki staraniom Profesora, w 2009 r. powstała nowa siedziba Biblioteki Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej UAM, a Wydział zyskał nową lokalizację w Collegium Maius.

W badaniach naukowych specjalizował się w historii literatury polskiej, zwłaszcza oświecenia. Był autorem m.in. opracowania *Komedie Ignacego Krasickiego* (1994) oraz ich edycji krytycznej: I. Krasicki, *Komedie* (2016), a także zbioru studiów *Ignacy Krasicki. Wśród pisarzy polskiego oświecenia* (2015). Autor licznych artykułów i rozpraw w czasopiśmie i dziełach zbiorowych, m.in. „Pamiętniku Literackim”, „Studiach Polonistycznych”, „Tekstach” i „Ruchu Literackim”. Współautor podręcznika *Starożytność – oświecenie*, który doczekał się czternastu wydań (1987-2000).

Zajmował się również dydaktyką literatury. Był cenionym nauczycielem akademickim. Zachwyił wykładem podczas uroczystości inauguracji roku akademickiego 2014/2015 Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Prowadził ożywioną działalność w organizacjach i towarzystwach naukowych. Był członkiem PTPN (od 1980), Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN (1996-2002), Rady Naukowej Instytutu Badań Literackich PAN (2006-2010), przewodniczącym Rady Naukowej „Biuletynu Polonistycznego”. Od 2003 r. przewodniczył zespołowi ekspertów Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej. Był współtwórcą i przewodniczącym Konferencji Polonistyk Uniwersyteckich. Do zasług Profesora należało też powołanie w 1996 r.

Towarzystwa Badań nad Wiekiem XVIII. Zmarł 15 I 2017 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Matki Bożej Pocieszenia w Suchym Lesie (ul. Borówkowa 16).

30 I 2017 r. Profesor został pośmiertnie odznaczony medalem *Homini Vere Academico*, przyznawanym przez Rektora UAM.

Bibl.: T. Chachulski, *Józef Tomasz Pokrzywniak (16 stycznia 1947-15 stycznia 2017)*, Pamiętnik Literacki, R. 111, 2020, z. 1, s. 259-264; D. Chodera-Lewandowicz, *Człowiek „Złotego środka”*, Życie Uniwersyteckie 2018, nr 1 (292), s. 22-23; B. Judkowiak, K. Meller, *Pokrzywniak Józef Tomasz, prof. dr hab. – polonista*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 577-582; tychże, *Tomasz Pokrzywniak. Dobrze było z Nim być*, Życie Uniwersyteckie 2017, nr 1 (280), s. 22-23; B. Tyszkiewicz, *Józef Tomasz Pokrzywniak*, <http://www.ppiibl.ibl.waw.pl> [dostęp: 15 V 2019].

BIBLIOTEKA Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej im. prof. Józefa Tomasza Pokrzywniaka, Collegium Maius, Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej UAM, ul. A. Fredry 10. Nad wejściem do gmachu od ul. o. Honoriusza Kowalczyka **napis: BIBLIOTEKA WYDZIAŁU FILOLOGII POLSKIEJ I KLASYCZNEJ im. JÓZEFA TOMASZA POKRZYWNIKA** (fot. 1).

Przy wejściu do biblioteki upamiętnienie dwuelementowe:

1. płyta, z portretem Profesora nad inskrypcją: szkło, 145×60: **Profesor | JÓZEF TOMASZ POKRZYWNIAK | (1947-2017) | Historyk literatury, wybitny badacz epoki oświecenia. | Kierownik Zakładu Literatury Staropolskiej | i Oświecenia (2007-2016), dyrektor Instytutu Filologii | Polskiej UAM (1996-2005), dziekan Wydziału Filologii | Polskiej i Klasycznej UAM (2005-2012). | Współtwórca i dziekan Wydziału Pedagogiczno- | Artystycznego UAM w Kaliszu (2014). | Współzałożyciel i pierwszy przewodniczący Konferencji | Polonistyk Uniwersyteckich. | Członek Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN | (1996-2002), Rady Naukowej Instytutu Badań | Literackich PAN (2006-2010) oraz wielu towarzystw | naukowych. Ceniony nauczyciel akademicki, | charyzmatyczny wykładowca. Człowiek wielkiego | optymizmu, życzliwości wobec innych ludzi. | Miłośnik ogrodów, podróży i kultury włoskiej.**

2. płyta: szkło, 145×60: **Biblioteka Wydziału | Filologii Polskiej i Klasycznej | im. Józefa Tomasza Pokrzywniaka || „Biblioteka jest dla humanistów tym, | czym dla chemików czy biologów laboratorium” || Prof. dr hab. Józef Tomasz Pokrzywniak był inicjatorem | powstania nowej Biblioteki Wydziałowej. Wbrew | sceptykom, pokonując przeszkody, doprowadził do | realizacji tego projektu. Czuwał nad wszystkimi etapami | prac, wypełniając misję Dziekana – przełożonego | i przewodnika pracowników i studentów | Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej. | Biblioteka, wznoszona w latach 2007-2009, rozpoczęła | działalność 25 września 2009 r. | Bryła budynku odzwierciedla wartości bliskie | Dziekanowi – godzi szacunek do zastanego miejsca i jego historii z nowoczesną, powściągliwą formą | i funkcjonalnością. Biblioteka gromadzi książki ważne | dla wielu pokoleń filologów i jest warsztatem pracy | współczesnych humanistów. | Profesor Pokrzywniak, znawca twórczości | Ignacego Krasickiego, podążył za radą Księcia Poetów: | „Zamiar biblioteki nie inny być powinien nad | użyteczność; jeśli więc tego się zakładający trzymać |**

zechce, trzeba, iżby się nad prawdziwą istotą | użyteczności zastanowił, a ta jest, iżby czytelników | oświecałszymi i lepszymi czynił”

Między 5. a 6. wersem stylizowany podpis Profesora (fot. 2).

1

2

Historyk, archiwista, docent w latach 1929-1942 r.

Urodziła się 24 II 1881 r. we Lwowie. Do szkoły średniej u siostr wizytek w Krakowie uczęszczała w latach 1889-1894, jednak maturę zdała we Lwowie dopiero w 1905 r. (z powodu konieczności zarabiania na życie korepetycjami). Studia historyczne na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego rozpoczęła jeszcze przed maturą, w roku akademickim 1902/1903. Ukończyła je w 1909 r., uzyskując stopień doktora. W roku akademickim 1907/1908 r. była aplikantką w Krajowym Archiwum Aktów Grodzkich i Ziemskich, powszechnie znanym jako Archiwum Bernardyńskie. Ponownie tę samą funkcję pełniła tam w latach 1909-1911.

W 1910 r. złożyła egzamin nauczycielski na Uniwersytecie Lwowskim z historii i geografii, jednak choroba uniemożliwiła Jej pracę nauczyciela. W tym czasie działała w Związku Młodzieży Polskiej ZET oraz w Towarzystwie Szkoły Ludowej. W latach 1911-1917 pracowała w Inspekcji Przemysłowej we Lwowie. W roku 1917 powróciła do Archiwum i pełniła obowiązki adiunkta oraz archiwisty, a od 1929 r. kustosza. W latach 1922-1923 odbyła studia z zakresu dyplomatyki i heraldyki w École des Chartres i École Pratique des Hautes Études w Paryżu.

W 1929 r. habilitowała się na Uniwersytecie Poznańskim i została docentem kontraktowym nauk pomocniczych historii. Od 1930 r. prowadziła co roku w trzecim trymestrze wykłady z heraldyki i genealogii na UP (w tym czasie przebywała na urlopie w Archiwum Bernardyńskim). Kontynuując swoją pracę badawczą, w 1930 r. z inicjatywy PAU prowadziła kwerendę w Archiwum Watykańskim, a w 1937 r. kwerendę w archiwum państwowym i diecezjalnym we Wrocławiu.

Należała do wybitnych historyków, zajmujących się naukami pomocniczymi historii. Zajmowała się głównie heraldyką, genealogią i sfragistyką. Przedstawiła systematyzację polskiej nomenklatury heraldycznej. Wskazywała potrzebę współpracy międzynarodowej przy edycji herbarzy, prezentowała nowoczesne rozwiązania metodyczne dotyczące opracowania zasobów archiwalnych, propagowała doświadczenia archiwistów francuskich w zakresie organizacji i kształcenia kadry.

W Archiwum we Lwowie zajmowała się głównie aktami grodzkimi i ziemskimi oraz księgami sądowymi miejskimi i wiejskimi dawnego województwa ruskiego. Wśród

ważnych Jej publikacji znajdują się: *Najstarsze źródła heraldyki polskiej* (1924), *Geneza orła Piastowskiego* (1930) oraz edycje źródłowe *Stemmata Polonica, Rękopis nr 1114 Klejnotów Długosza w Bibliotece Arsenalu w Paryżu* (1926), *Najstarsza księga sądowa wsi Trześniowa 1419-1609* (1923). W 1928 r., jako wybitny heraldyk, została powołana przez Radę Archiwalną do Komisji ds. herbów wojewódzkich.

Była członkiem m.in. Polskiego Towarzystwa Historycznego, Polskiego Towarzystwa Heraldycznego, członkiem Towarzystwa Naukowego we Lwowie, członkiem korespondentem Société Française d'Héraldique et de Sigillographie we Francji, członkiem Heraldisch-Genealogische Gesellschaft „Adler” w Wiedniu, Société Suisse d'Héraldique w Szwajcarii. Działała również w Komisji Historycznej PAU (od 1927 r.). Od 1934 r. zasiadała w Komitecie Redakcyjnym *Polskiego Słownika Biograficznego*.

Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu Lwowa przez wojska radzieckie pracowała w Archiwum Miasta Lwowa, a po zwolnieniu, od grudnia 1940 do kwietnia 1941 r., w Oddziale Starych Druków Zakładu im. Ossolińskich. W 1941 r., po zajęciu Lwowa przez Niemców, powróciła do pracy w Archiwum jako archiwistka. Zajmowała się też tajnym nauczaniem i pracą konspiracyjną. Jej mieszkanie było „skrzynką kontaktową” dla kurierów i łączników Biura Informacji i Propagandy Komendy Głównej AK oraz siedzibą redakcji prasy podziemnej. Jesienią 1942 r. została aresztowana przez gestapo. Osadzona w więzieniu przy ul. Łąckiego, została zamordowana we wsi Lesienice pod Lwowem⁹⁹.

Bibl.: M. Banasiewicz, *Polityka naukowa i oświatowa hitlerowskich Niemiec na ziemiach polskich „wcielonych” do Trzeciej Rzeszy w okresie okupacji (1939-1945)*, Poznań 1985, s. 161; S. Ciara, *Helena Polackówna (1881-1942) – historyk, kustosz Archiwum Bernardyńskiego we Lwowie*, w: *Znani i nieznani międzywojennego Lwowa. Studia i materiały*, t. 2, red. L. Michalska-Bracha i M. Przeniosło, Kielce 2009, s. 49-63; tenże, *Helena Polackówna (1881-1942)*, w: *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*, t. 2, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaskilniaka, Rzeszów 2014, s. 365-376; W. Kaput, *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, t. 1: 1918-1984, red. M. Bielińska, I. Janosz-Biskupowa, Warszawa – Łódź 1988, s. 170-172; A. Kiełbicka, *Polackówna Helena (1881-1942)*, PSB, t. 27, Wrocław 1983, s. 267-269.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 10. płycie: **HELENA POLACKÓWNA**

⁹⁹ A. Bolewski, H. Pierzchała, *Losy polskich pracowników nauki w latach 1939-1945. Straty osobowe*, Wrocław – Warszawa 1989, s. 139, podają, że została rozstrzelana jesienią 1942 r. we wsi Lesienica k. Wawra; M. Rutowska, *Straty osobowe i materialne kultury w Wielkopolsce w latach II wojny światowej*, Warszawa – Poznań 1984, s. 92, podaje, że została aresztowana w sierpniu 1942 r. i osadzona w niemieckim nazistowskim obozie koncentracyjnym na Majdanku, rozstrzelana jesienią 1943 r.; M. Walczak, *Szkolnictwo wyższe i nauka polska w latach wojny i okupacji 1939-1945*, Wrocław – Warszawa 1978, s. 258, podaje, że została aresztowana i zamordowana w 1943 r. w obozie w Majdanku.

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 1. płycie: **HELENA | POLACZKÓWNA | HISTORYK DOCENT UNIW. | 1881-1942 | LESIENICE | ROZSTRZELANA** (fot. 1).

1

Roman POLLAK

Historyk literatury polskiej, profesor w latach 1928-1960, rektor tajnego UZZ w latach 1943-1944.

Urodził się 31 VII 1886 r. w Jeleśni (pow. żywiecki). Studiował filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim (1905-1910). Następnie objął posadę nauczyciela języka polskiego w prywatnym gimnazjum polskim w Orłowej na Śląsku Cieszyńskim, gdzie pracował do wybuchu I wojny światowej. W czasie wojny służył w armii austriackiej.

W 1917 r. doktoryzował się na UJ. W 1919 r. objął stanowisko docenta historii literatury polskiej na Uniwersytecie Poznańskim. Równocześnie uczył języka polskiego w Gimnazjum im. Marii Magdaleny w Poznaniu. W grudniu 1922 r. habilitował się na UJ. W latach 1923-1926, na polecenie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, organizował wykłady z filologii polskiej oraz lektoraty z języka i kultury polskiej na Uniwersytecie w Rzymie i innych uczelniach włoskich. Przysłużył się powstaniu Instytutu Kultury Polskiej „Attilio Begey” w Turynie, związanego z tamtejszym Uniwersytetem. W 1926 r. został mianowany zastępcą profesora Uniwersytetu Poznańskiego i wznowił zajęcia dydaktyczne (trymestralne urlopy umożliwiały Mu wyjazdy do Włoch). W 1928 r. jako profesor nadzwyczajny objął III Katedrę Historii Literatury Polskiej. W 1933 r. został mianowany profesorem zwyczajnym. Przed wojną prowadził też wykłady w Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie i Łodzi.

Podczas okupacji działał na tajnym UZZ – uczestniczył w pracach komitetu organizacyjnego, pełnił kolejno obowiązki dziekana Wydziału Humanistycznego (1941), prorektora (1942) i rektora (1943 i 1944) oraz prowadził wykłady z historii literatury polskiej. Po upadku Powstania Warszawskiego kierował filią UZZ w Częstochowie.

Po powrocie do Poznania w 1945 r. objął swoją przedwojenną Katedrę. W roku akademickim 1945/1946 pełnił obowiązki prodziekana Wydziału Humanistycznego. Po reorganizacji w 1952 r. i powstaniu Wydziału Filologicznego, od 1953 r. kierował zespołową Katedrą Literatury Polskiej oraz wchodzącym w jej skład (wraz z Zakładem Literatury XIX Wieku i Zakładem Literatury XX Wieku) – Zakładem Literatury Staropolskiej.

W 1949 r. uznany przez władze za reakcjonistę, został odwołany z funkcji kuratora Koła Polonistów UP, a w latach 1949-1951 pozbawiono Go praw kształcenia w zakresie historii literatury polskiej na studiach magisterskich. Od 1950 r. przez kilka lat prowa-

dził wykłady z historii polskiej literatury renesansowej w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku. Był współorganizatorem ośrodka zamiejscowego i studiów zaocznych w Szczecinie. W 1960 r. przeszedł na emeryturę.

Zainteresowania badawcze Profesora dotyczyły głównie historii literatury polskiej XVI i XVII w. i jej powiązań europejskich, przede wszystkim włoskich. Opracował do *Enciclopedia Italiana* hasła dotyczące literatury polskiej. Był inspiratorem badań nad regionalizmami śląskim i kaszubskim oraz geografią kultury, pamiętnikarstwem i marynistyką. Ważną część dorobku naukowego Profesora stanowiły prace edytorskie, m.in. *Dworzanin polski* Łukasza Górnickiego (1928 i 1954), *Na krzciny Najaśniejszemu Władysławowi IV królewicowi polskiemu i szwedzkiemu* A. Zbylitowskiego (1929), *Pamiętniki Jana Chryzostoma Paska* (1955, 1963, 1968 i 1971) i *Opis obyczajów za panowania Augusta III* Jędrzeja Kitowicza (1950, 1951, 1970). W latach 1950-1965 redagował tomy staropolskie *Bibliografii literatury polskiej* „Nowy Korbut”.

Był członkiem PTPN (od 1920), członkiem korespondentem PAU (od 1935), członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Polskiego. Zasiadał też w komitetach redakcyjnych „Pamiętnika Literackiego” i „Archiwum Literackiego”. W 1969 r. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przyznał Mu tytuł doktora *honoris causa*, w 1971 r. otrzymał nagrodę Fundacji Alfreda Jurzykowskiego. Zmarł 23 II 1972 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: A. Marciniak, *Profesor Roman Pollak (1886-1972). Badacz literatury staropolskiej, znawca romantyzmu, ambasador kultury polskiej we Włoszech*, *Życie Uniwersyteckie* 2002, nr 2, s. 12-15; A. Sajkowski, *Roman Pollak*, *Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza*, R. 3, 1968, s. 125-132; B. Walczak, *Roman Pollak VI 1943-III 1945*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 137-148; T. Witczak, *Roman Pollak (31 lipca 1886-23 lutego 1972)*, *Pamiętnik Literacki*, R. 53, 1972, z. 3, s. 393-402.

1. TABLICE

a) Upamiętniająca profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

b) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

2. SALE im. prof. Romana Pollaka

a) Collegium Maius, Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej UAM, Instytut Filologii Polskiej, ul. A. Fredry 10 (sala nr 220). Nad wejściem do sali **tablica**: szkło, 41×147 (nad. i odsł. 26 VI 2012 r.): **SALA | ROMANA POLLAKA** (fot. 1).

1

Fot. Przemysław Król

– Przy wejściu do sali **tablica**, z portretem Profesora nad inskrypcją: szkło, 60×40: **Profesor | ROMAN POLLAK | 1886-1972 || Wybitny badacz literatury i kultury staropolskiej, wydawca | dzieł dawnych pisarzy, redaktor staropolskiej części *Bibliografii | literatury polskiej* „Nowy Korbut”. Krzewiciel wiedzy o Polsce | we Włoszech, inicjator Istituto di Cultura Polacca „Attilio Begey” | w Turynie. Profesor naszego Uniwersytetu od 1923r. [s], rektor | Tajnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich w latach 1943-1945 [s]. | W młodości współzałożyciel i bramkarz drużyny piłkarskiej | *Cracovia*, pionier skautingu na Śląsku Cieszyńskim. Walczył na | frontach I wojny światowej. (fot. 2).**

2

Fot. Przemysław Król

b) Collegium Novum, Wydział Neofilologii UAM, aleja Niepodległości 4 (sala C2, nad. i odsł. 17 IV 1973 r.). Nad dwójgiem drzwi wejściowych do sali dwie identyczne **tablice**: marmur, o wym. 15×111: **SALA ROMANA POLLAKA** (fot. 3).

– Przy wejściu do sali **tablica** dwuelementowa:

1. płyta: marmur, 36×100; z medalionem: metal, średnica 30, z wizerunkiem Profesora (autor Jerzy Sobociński)
2. płyta: marmur, 50×100: **ROMAN POLLAK | 31.VII.1886-23.II.1972 | CZYNNY NA UNIWERSYTECIE POZNAŃSKIM OD 1919 | REKTOR TAJNEGO UNIWERSYTETU ZIEM ZACHODNICH | 1943-1944 | ZASŁUŻONY BADACZ LITERATURY STAROPOLSKIEJ | KRZEWICIEL WIEDZY O POLSCE WE WŁOSZECH | WYCHOWAWCA WIELU POKOLEŃ MŁODZIEŻY | POLONISTYCZNEJ** (fot. 4).

3. ULICA prof. Romana Pollaka: Poznań, os. Różany Potok.

Stanisław PROSIŃSKI

Chemik, technolog drewna, zastępca profesora w roku 1951.

Urodził się 16 XI 1912 r. w Suwałkach. W latach 1932-1936 studiował chemię na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. Pracę zawodową rozpoczął na stanowisku chemika w przemyśle cukrowniczym w Szpanowie. Następnie pracował jako asystent na Wydziale Chemicznym Państwowej Szkoły Przemysłowej w Bydgoszczy.

Uczestniczył w kampanii wrześniowej 1939 r. Był więźniem obozów jenieckich w Brunszwiku i w Woldenbergu (obecnie Dobiegniew), gdzie prowadził kursy chemiczne dla internowanych.

W latach 1946-1950 był adiunktem w Katedrze Chemii Ogólnej na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP, a po rozdzieleniu Wydziałów w 1949 r. – na Wydziale Rolniczym. Po reorganizacji prowadził wykłady zleczone i ćwiczenia z zakresu technologii chemicznej drewna dla studentów leśnictwa. W 1949 r. uzyskał doktorat na UP i w następnym roku mianowany został p.o. kierownika Zakładu Chemii Produktów Leśnych na Wydziale Leśnym. W 1951 r. został powołany na stanowisko zastępcy profesora w Katedrze Chemicznej Technologii Drewna UP. Następnie kierował nią w Wyższej Szkole Rolniczej (powstałej w tym samym roku z Wydziału Rolniczego i Wydziału Leśnego UP). W 1970 r. Katedra przekształcona została w Instytut Chemicznej Technologii Drewna, którego był dyrektorem aż do śmierci. Od 1951 do 1954 r. był prodziekanem Wydziału Leśnego, a w latach 1954-1962 dziekanem Wydziału Technologii Drewna WSR. W 1954 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w 1963 r. uzyskał nominację na profesora zwyczajnego.

Zajmował się zagadnieniami budowy chemicznej drewna oraz fizykochemicznych metod przerobu drewna i jego składników. W Jego dorobku naukowym znajdują się rozprawy i prace badawcze, a także dokumentacje naukowo-techniczne i patenty z zakresu chemicznego przerobu drzewa. Był autorem m.in. podręcznika *Chemia drewna* (1969), na którym kształciły się pokolenia studentów.

Prowadził ożywioną działalność w wielu instytucjach i towarzystwach naukowych. Był członkiem PTPN (od 1958), członkiem korespondentem PAN (od 1971), członkiem Rady Naukowo-Technicznej Ministerstwa Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego

(1969-1973), Rady Nauki i Techniki przy Prezydium Rady Ministrów (1969-1972). Należał do Polskiego Towarzystwa Chemicznego oraz Polskiego Towarzystwa Leśnego. Członek Komitetu Redakcyjnego „Folia Forestalia Polonica”. Zmarł w Poznaniu 14 XII 1975 r. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: J. Broda, *Prosiński Stanisław Dyzma (1912-1975)*, PSB, t. 28, Wrocław 1984-1985, s. 510-511; A. Dziurzyński, *Stanisław Prosiński (1912-1975). W setną rocznicę urodzin*, *Więści Akademickie* 2013, nr 1-2 (172-173), s. 15-16; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 151-154.

1. TABLICA: drewno, 64×93; Wydział Technologii Drewna Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 38/42 (odsł. 13 XI 1976 r. z okazji 25-lecia Akademii Rolniczej w Poznaniu), przy wejściu do budynku: **STANISŁAW PROSIŃSKI | 1912-1975 | PROFESOR ZWYCZAJNY, CZŁONEK KORESPONDENT | PAN, TWÓRCA I PIERWSZY DZIEKAN | WYDZIAŁU TECHNOLOGII DREWNA AR | WYCHOWAWCA LICZNEJ KADRY | NAUKOWEJ. PRZYJACIEL MŁODZIEŻY || REKTOR I SENAT | AKADEMII ROLNICZEJ W POZNANIU** (fot. 1).

– W budynku **Sala** im. prof. Stanisława Prosińskiego (sala E; Uchwała o nadaniu 2014 r.). Nad drzwiami do sali **tablica:** drewno, 44×100: **Sala | im. prof. Stanisława | Prosińskiego** (fot. 2).

1

2

2. SZKOŁA: Zespół Szkół im. prof. Stanisława Prosińskiego w Świebodzicach (pow. świdnicki), ul. Marszałka J. Piłsudskiego 31. Przed budynkiem **tablica:** kamień, na głazie (nad. i odst. 13 X 1979 r.): **ZESPÓŁ SZKÓŁ | ZAWODOWYCH | IM. | STANISŁAWA | PROSIŃSKIEGO || ŚWIEBODZICE 1979**

Między wersem 5. i 6. wizerunek herbu Świebodzic (fot. 3).

– Na elewacji budynku tablica urzędowa: **Budynek dydaktyczny nr 1 | Zespół Szkół | im. Stanisława Prosińskiego | w Świebodzicach** (fot. 4).

– W gmachu szkoły **tablica** z płaskorzeźbionym popiersiem Profesora: drewno; u dołu popiersia **tabliczka:** metal, z napisem: **prof. dr. [s] Stanisław Prosiński [s] | 1912-1975** (fot. 5).

3

Fot. Anna Sobel

4

Fot. Anna Sobel

5

Fot. Anna Sobel

Prawnik cywilista, profesor w latach 1964-1994 i rektor w latach 1982-1984.

Urodził się 31 VIII 1924 r. w Chojnicach. Podczas II wojny światowej był pracownikiem fizycznym w Generalnym Gubernatorstwie i w Niemczech. Po upadku Powstania Warszawskiego i deportacji do Polic koło Szczecina pracował w tartaku w zakładach chemicznych.

W 1945 r. przybył do Poznania i podjął studia na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UP. W 1948 uzyskał dyplom magistra praw i został asystentem w Katedrze Historii Państwa i Prawa Polskiego. Po uzyskaniu w 1950 r. stopnia doktora rozpoczął pracę w Katedrze Prawa Cywilnego na Wydziale Prawa UP. W tym samym roku zdał egzamin sędziowski, a w 1954 r. egzamin adwokacki. W 1955 r. uzyskał tytuł docenta. W latach 1960-1964 był kierownikiem Zawodowego Studium Administracji na Wydziale Prawa i Administracji UAM. W 1964 r. został profesorem nadzwyczajnym. W latach 1969-1974 pełnił obowiązki dyrektora Instytutu Prawa Cywilnego. Był organizatorem Oddziału Instytutu Nauk Prawnych PAN w Poznaniu. W 1977 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. Był prodziekanem (1965/1966), a następnie dziekanem Wydziału Prawa i Administracji (1966-1972). W 1982 r. mianowany został rektorem UAM i funkcję tę sprawował do 1984 r.

W latach 1997-2010 kierował pracami Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego przy Ministrze Sprawiedliwości. Odegrał wówczas istotną rolę przy rozwiązywaniu złożonych problemów prawnych związanych ze zmianą ustrojową, uchwaleniem Konstytucji RP w 1997 r., a także przystąpieniem do Unii Europejskiej w 2004 r.

Jego dorobek naukowy to przede wszystkim prace z dziedziny historii państwa i prawa, obowiązujących systemów prawnych, a także projekty nowych aktów normatywnych. Autor m.in. monografii *Teoria umów* (1977) oraz publikacji *Wykładnia oświadczeń woli składanych indywidualnym adresatom* (1992). Był współautorem i współredaktorem monumentalnej serii *System prawa cywilnego* oraz autorem podręczników z zakresu prawa cywilnego, m.in. wielokrotnie wznawianego: *Prawo cywilne – część ogólna*. Redaktor naczelny kwartalnika „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” (1981-1990) oraz „Przeglądu Legislacyjnego” (1998-2006) i „Orzecznictwa Sądów Polskich” (1997-2012).

Był członkiem PTPN od 1952 r. W latach 1986-1992 był przewodniczącym Rady Legislacyjnej przy Prezesie Rady Ministrów, równocześnie kierował Komitetem Nauk Prawnych PAN (1993-1995) i w latach 1993-1995 pełnił funkcję wiceprezesa PAN. Członek korespondent (od 1986) i członek rzeczywisty (od 1991) PAN.

W 1999 r. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu uhonorował Go wyróżnieniem akademickim *Palmae Universitatis Studiorum Posnaniensis*. W 2004 r. uroczystie odnowiony został doktorat Profesora. Uniwersytet Szczeciński przyznał Mu tytuł doktora *honoris causa*. Zmarł 20 XII 2012 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Górczyńskim parafii pw. Matki Boskiej Bolesnej (ul. ks. P. Ściegiennego 35).

Bibl.: J. Andrzejewski, *Radwański Zbigniew, prof. dr hab. – prawnik*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 605-610; A. Olejniczak, *Profesor Zbigniew Radwański 1924-2012*, Nauka 2013, nr 1, s. 169-180; A. Olejniczak, J. Panowicz-Lipska, *Profesor dr, dr h.c. Zbigniew Radwański (1924-2012)*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, R. 75, 2013, z. 1, s. 311-317; H. Olszewski, *Ludzie Uniwersytetu w mojej pamięci*, wyd. 2 popr., Poznań 2016, s. 327-331; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 273-274; T. Sokołowski, T. Schramm (aktualizacja w roku 2016 A. Olejniczaka), *Zbigniew Radwański 1 II 1982-31 VIII 1984*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 245-254.

SALA im. prof. Zbigniewa Radwańskiego, Collegium Iuridicum Novum, Wydział Prawa i Administracji UAM, aleja Niepodległości 53. Przy drzwiach do auli dwie **tablice**, umieszczone jedna nad drugą: szkło, o wym. 50×70:

1. tablica: **Aula | Profesora Zbigniewa | Radwańskiego**

2. tablica: **Profesor Zbigniew Radwański | (1924-2012) || Wybitny prawnik, powszechnie uznany autorytet | w dziedzinie prawa prywatnego, współtwórca | współczesnej polskiej cywilistyki, najwybitniejszy | przedstawiciel poznańskiej szkoły prawa cywilnego. | Pasjonat pracy naukowej. | Erudyta, uczony o imponującym dorobku, | zasłużony dla procesu stanowienia i stosowania | prawa, znakomity nauczyciel akademicki, doskonały | organizator badań i redaktor prac naukowych. | Rektor Uniwersytetu i Dziekan Wydziału. | Kawaler Orderu Orła Białego.**

Po lewej stronie tablicy portret Profesora (fot. 1).

– W sali **tablica** o nieregularnym kształcie: metal, 97×71, z płaskorzeźbionym wizerunkiem Profesora siedzącego przy stole, na którym leży książka (wyk. Robert Sobociński, nad. i odst. 12 VI 2015 r.): **Profesorowi | Zbigniewowi Radwańskiemu | Współtwórcy polskiej cywilistyki | Mistrzowi nauczania i tworzenia prawa || uczniowie**

Na książce napis: **System | Prawa Prywatnego | Tom 2 | Prawo cywilne | – część ogólna | Pod redakcją | Zbigniewa Radwańskiego | C·H·BECK | INSTYTUT NAUK PRAWNYCH PAN (fot. 2).**

Jan RAFALSKI

Zoolog, akarolog, profesor w latach 1962-1979.

Urodził się 1 IV 1909 r. w Sankt Petersburgu. W latach 1928-1932 studiował biologię na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. Od 1929 r. pracował w Zakładzie Anatomii Porównawczej i Biologii UP, najpierw jako preparator, a następnie jako asystent i starszy asystent.

W czasie II wojny światowej był więźniem obozów jenieckich w Murnau i Hada-marze. Po uwolnieniu w 1945 r. powrócił do Poznania i uczestniczył przy odbudowie Uniwersytetu po zniszczeniach wojennych. W roku 1945 podjął pracę na stanowisku adiunkta w Zakładzie Anatomii Porównawczej i Biologii na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP (przekształconym w Katedrę Zoologii, a następnie w Katedrę i Zakład Zoologii Ogólnej).

W 1949 r. otrzymał stopień doktora nauk matematyczno-przyrodniczych w zakresie zoologii. Habilitował się w 1955 r. Nominację na profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1962 r., a w 1973 r. został profesorem zwyczajnym. Był organizatorem Zakładu Morfologii Zwierząt na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UAM (1960 r.) i pełnił obowiązki jego kierownika do przejścia na emeryturę w 1979 r.

Działalność naukowa Profesora koncentrowała się wokół współczesnych pajęczaków, głównie zaleszczotków, kosarzy i roztoczy. Jest twórcą polskiej szkoły akarologicznej, która jest wiodącą w światowej akarologii. Wiele z Jego publikowanych prac weszło na stałe do literatury światowej. Do najważniejszych publikacji Profesora zalicza się opracowanie fauny kosarzy (*Opiliones*) i zaleszczotek (*Pseudoscorpionidea*) Polski oraz opis nowych dla nauki gatunków: *Siro carpaticus* i *Mundochthonius carpaticus*. Wykładał zoologię bezkręgowców, anatomię porównawczą, filogenezę świata zwierząt, podstawy badań faunistycznych i systematycznych.

Był członkiem PTPN (od 1949) i honorowym członkiem Polskiego Towarzystwa Zoologicznego. Jako propagator ochrony przyrody działał w ciałach kolegialnych i w radach parków, m.in. Wolińskiego Parku Narodowego. Zmarł 13 III 1995 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: *Z dziejów Koła Naukowego Przyrodników Uniwersytetu w Poznaniu (1921-1995)*, pod red. A. Nowosada, współpr. R. Fiebich i H. Dąbrowska, Poznań 1995, s. 127-128; Cz. Błaszak, *Prof. dr Jan Rafalski*, maszynopis, s. 1-3.

1. TABLICE

a) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

b) Z nazwiskami osób uhonorowanych przez Wydział Biologii UAM drzewami pamiątkowymi; skwer przed budynkiem Collegium Biologicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6, zob. J. Augustyniak.

– Na skwerze **drzewo pamiątkowe** lipa drobnolistna (posadzone 23 IV 2004 r.); pod drzewem **tabliczka**: tworzywo, 20×30: **Jan | Rafalski** (fot. 1 i fot. 2).

2. NAZEWNICTWO NAUKOWE: eponimy.

Nazwisko Profesora zostało upamiętnione w nazwach czterdziestu siedmiu nowych dla nauki gatunków. Z pająków (Araneae) są to: *Marengo rafalskii* Żabka, 1999; *Dendryphantès rafalskii* Wesołowska, 1999; kosarzy (Opiliones): *Rafalskia bulgarica* Starega, 1963; *Rafalskia cretica* Starega, 1963; *Rafalskia olympica* (Kulczyński, 1903); *Rafalskia olympica bulgarica* Starega, 1963; *Rafalskia olympica olympica* (Kulczyński, 1903); roztoczy (Acari) z Gamasida: *Cilliba rafalskii* Błoszyk, Stachowiak, Halliday, 2006; *Crinitodiscus (Orientidiscus) rafalskii* Athias-Binche & Błoszyk, 1985; *Halolaelaps (Saprogamasellus) rafalskii* Błaszak & Ehrnsberger, 1993; *Metazercon rafalskii* Błaszak, Kaczmarek & Joon Ho Lee, 1997; *Prozercon (Prozercon) rafalskii* Błaszak, 1971; *Sejus rafalskii* Wisniewski & Hirschmann, 1991; *Trichouropoda rafalskii* Wisniewski & Hirschmann, 1984; *Rafas bisternalis* Błaszak, 1979; *Rafas blaszaki* Urhan & Ayyildiz, 1996; *Rafaphis microsternalis* Skorupski & Błaszak, 1997; *Rafaskas blaszaki* Sikora, 2014; z Prostigmata: *Armascirus rafalskii* Michocka, 1982; *Atractothrombium rafalskii* (Gabryś, 1997); *Coccotydaeolus rafalskii* Kaźmierski, 1980; *Dactyloscirus rafalskii* Michocka, 1982; *Janes rafalskii* Jesionowska, 2002; *Platytrombidium rafalskii* Gabryś, 1997; *Tydeus rafalskii* Kaźmierski, 1997; *Tarsonemus rafalskii* Kaliszewski, 1993; *Imparipes (Imparipes) rafalskii* Dastyk, 1978; z Oribatida: *Arphthiacarus rafalskii* Niedbała, 1997; *Atropacarus (Atropacarus) rafalskii* (Niedbała, 1981); *Berniniella rafalskii* Oplotna & Rajska, 1983; *Hoplophthiracarus rafalskii* Niedbała, 1997; *Notophthiracarus rafalskii* Niedbała, 1997; *Oppiella rafalskii* Oplotna & Rajska, 1983; *Oribotritia rafalskii* Niedbała, 1997; *Phthiracarus rafalskii* Niedbała, 1997; *Pletzenoppia rafalskii* (Hammer, 1968); *Plonaphacarus rafalskii* Niedbała, 1997; *Steganacarus (Steganacarus) rafalskii* (Niedbała, 1981); *Trimalacoethrus rafalskii* Olszanowski, 1997; *Rafacarus rafalski* Niedbała, 1982; z Astigmata: *Pilochaeta rafalskii* Dabert, 1997; z pierwogonków (Protura): *Verrucoentomon rafalskii* Szeptycki, 1997; *Acerentulus rafalskii* Szeptycki, 1979; *Eosentomon rafalskii* Szeptycki, 1985; ze skoczogonków (Collembola): *Hymenaphorura rafalskii* Weiner & Szeptycki, 1997; z motyli (Lepidoptera): *Phtheochroa rafalskii* Razowski, 1997; ze skorupiaków (Crustacea Amphipoda): *Synurella coeca rafalskii* Skalski, 1983; z brzuchorzęsków (Gastrotricha): *Chaetonotus rafalskii* Kisielewski, 1979.

Botanik, rolnik, profesor w latach 1938-1940.

Urodził się 1 VII 1901 r. w Osieczanach (pow. myślenicki). W latach 1919-1923 studiował w Studium Rolniczym na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego i uzyskał dyplom inżyniera rolnictwa. Podjął pracę jako instruktor rolny w Małopolskim Towarzystwie Rolniczym w Krakowie, a następnie jako nauczyciel przyrody w Państwowym Gimnazjum w Dziśnie nad Dźwiną (obecnie Białoruś). W 1925 r. uzyskał stopień doktora rolnictwa na Wydziale Rolniczym UJ. Od 1927 r. był tam asystentem w Katedrze Uprawy Roli i Roślin. W latach 1928-1930 odbył podróże naukowe do Szwajcarii i państw skandynawskich – krajów uznawanych za wzorcowe w zakresie gospodarki łąkowo-pastwiskowej. W 1934 r. habilitował się i został powołany na stanowisko docenta uprawy roli i roślin ze szczególnym uwzględnieniem łąk i pastwisk, w Katedrze, w której wcześniej pracował.

Od 1937 r. prowadził wykłady i ćwiczenia z zakresu uprawy roślin na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego, a w 1938 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym i objął Katedrę Szczegółowej Uprawy Roli i Roślin. Był prekursorem badań właściwości chemicznych roślin łąkowych.

W Jego dorobku naukowym istotne miejsce zajmują: botanika, ekologia różnych gatunków, zwłaszcza roślin pastewnych, a przede wszystkim gospodarka łąkowo-pastwiskowa. W początkowych badaniach botaniczno-fizjograficznych zajmował się roślinnością okolic górskich (Pilsko, Babia Góra, Beskid Śląski i Sądecki). Był autorem wielu artykułów popularnonaukowych drukowanych w czasopismach rolniczych. W 1938 r. ukończył swoje dzieło *Uprawa łąk i pastwisk w świetle doświadczeń polskich* (1946).

W latach 1930-1939 jako delegat Ministerstwa Rolnictwa kierował doświadczeniami z zakresu uprawy łąk i pastwisk, prowadzonymi przez zakłady doświadczalne.

Należał do wielu organizacji i stowarzyszeń naukowych i gospodarczych: Komisji Fizjograficznej PAU, Komisji Współpracy w Doświadczalnictwie przy Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach oraz przy Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych. Był członkiem Sekcji Łąk i Pastwisk Centralnego Towarzystwa Rolniczego w Warszawie, Sekcji Gospodarstw Górskich, Łąk i Pastwisk Małopolskiego Towarzystwa Rolniczego w Krakowie, członkiem Polskiego Towarzystwa

Botanicznego i Francuskiego Towarzystwa Botanicznego. Zasiadał w Radzie Naukowej Zakładu Doświadczalnego Uprawy Torfowisk pod Sarnami.

W 1939 r. zmobilizowany do wojska, trafił do niewoli sowieckiej i obozu w Starobielsku. Został zamordowany pod Charkowem wiosną 1940 r. Pochowany na Cmentarzu Ofiar Totalitaryzmu na Piatichatkach w Charkowie.

Bibl.: S. Kozłowski, A. Swędryński, *Nie tylko łąkowy rapsod pamięci profesora Edwarda Ralskiego*, *Więści Akademickie* 2010, nr 1-2 (136-137), s. 12-13; tychże, *Profesor Edward Ralski (1901-1940) – uczony, przyrodnik, obywatel, człowiek*, *Łąkarstwo w Polsce* 2010, nr 13, s. 101-117; *Pamięci pracowników uczelni poznańskich – ofiar zbrodni katyńskiej. Wystawa w siedemdziesiątą rocznicę tragedii. Poznań 12 kwietnia 2010*, wybór i oprac. A. Domalanus, biogramy A. Domalanus, W. Śmigiełski, Poznań 2010, s. 45-46.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 10. płycie: **EDWARD RALSKI**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rządzie na 4. płycie: **EDWARD RALSKI | PROFESOR UNIW. POZN. | 1901-1940 | CHARKÓW** (fot. 1).

c) Imienna tabliczka: metal; Cmentarz Ofiar Totalitaryzmu w Charkowie; wspólne upamiętnienie ofiar NKWD (autorzy projektu cmentarza – zespół w składzie: artysta rzeźbiarz Zdzisław Pidek, artysta rzeźbiarz Andrzej Sołyga, architekci Wiesław i Jacek Synakiewicz; cmentarz otwarty 17 VI 2007 r.). Tabliczki ofiar ułożone po obu stronach alei łączącej dwie ściany ołtarzowe: polską z krzyżem łańcuchowym i ukraińską z krzyżem prawosławnym.

Na jednej z tabliczek napis: **Por. | Edward | RALSKI¹⁰⁰ | ur. 1 VII 1901 Osieczany | prof. rolnik | ośr. zap. Krak. BKaw. | 1940** (fot. 2).

d) Wspólne upamiętnienie pracowników, absolwentów i wychowanków Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiar terroru sowieckiego w latach 1939-1945; Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Libicki (fot. 3).

e) Ściany Pamięci; wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego i funkcjonariuszy Polskiej Policji Państwowej – jeńców Ostaszkowa, Kozielska i Starobielska, ofiar NKWD; kościół Wojskowej Parafii Personalnej św. Agnieszki, ul. J. Dietla 30, Kraków; zob. M. Zieliński.

¹⁰⁰ Dnia 9 XI 2007 r. podczas uroczystości „Katyń Pamiętamy – Uczcijmy Pamięć Bohaterów” Edward Ralski został mianowany pośmiertnie przez prezydenta Lecha Kaczyńskiego na stopień kapitana.

f) Upamiętniająca złożenie ziemi pochodzącej z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Bajorński.

Fot. ze zbiorów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

3

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

3. DRZEWA PAMIĄTKOWE

a) Dąb; tereny zielone Collegium Maximum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 28 (posadzone 11 XII 2009 r.). Pod drzewem **tabliczka**: metal, 29×40: **DĄB PAMIĘCI | PROFESOR EDWARD RALSKI | 1901-1940 | PRACOWNIK UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO | I UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO – KATEDRY | SZCZEGÓŁOWEJ UPRAWY ROŚLIN | ZNAKOMITY ŁĄKOZNAWCA I PRZYRODNIK | KAPITAN WOJSKA POLSKIEGO UWIĘZIONY W STAROBIELSKU | ZAMORDOWANY W CHARKOWIE || SPOŁECZNOŚĆ UNIWERSYTETU PRZYRODNICZEGO W POZNANIU | 11 GRUDNIA 2009 R.** (fot. 4 i fot. 5).

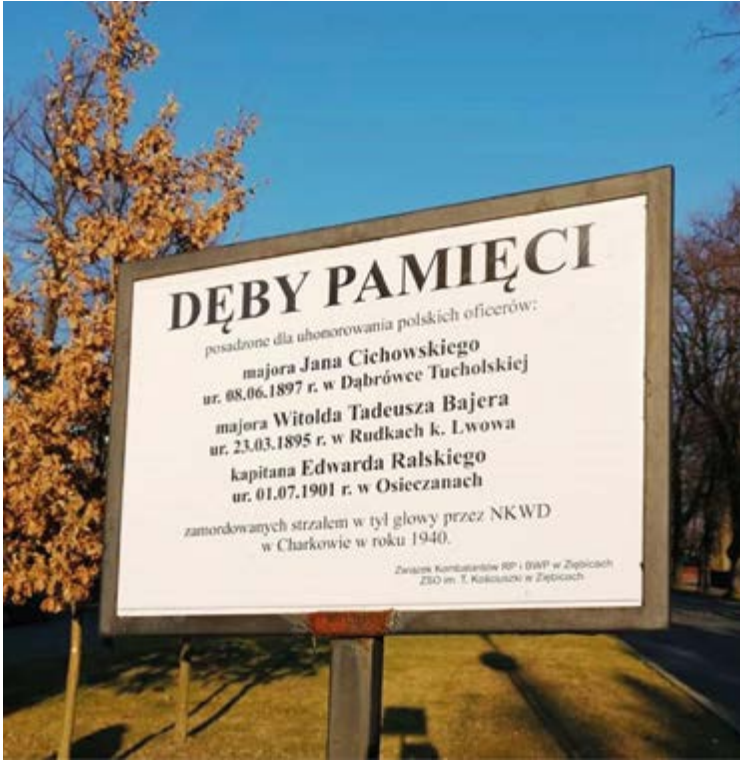
4

5

b) Dąb; plac Wolności, okolice Parku Miejskiego, Ziębice (pow. ząbkowski). Na skwerze trzy dęby (posadzone podczas uroczystości kombatanckich w 2009 r.). Po prawej stronie od dębów tablica informacyjna: **DĘBY PAMIĘCI | posadzone dla uhonorowania polskich oficerów: | majora Jana Cichowskiego | ur. 08.06.1897 r. w Dąbrówce Tucholskiej | majora Witolda Tadeusza Bajera | ur. 23.03.1895 r. w Rudkach k. Lwowa | kapitana **Edwarda Ralskiego** | ur. 01.07.1901 r. w Osieczanach | zamordowanych strzałem w tył głowy przez NKWD | w Charkowie w roku 1940. || Związek Kombatanatów RP | BWP w Ziębicach | ZSO im. T. Kościuszki w Ziębicach**

Przy dębach trzy Kamienie Katyńskie z tabliczkami, na których są nazwiska uhonorowanych; na środkowym głazie **tabliczka** z napisem: **Pamięci | kpt [s] Edwarda | Ralskiego** (fot. 6 i fot. 7).

6

Fot. Archiwum Stowarzyszenia Parafiada im. św. J. Kalasancjusza w Warszawie

7

Fot. Archiwum Stowarzyszenia Parafiada im. św. J. Kalasancjusza w Warszawie

Franciszek RASZEJA

Lekarz ortopeda, profesor w latach 1936-1942.

Urodził się 2 IV 1896 r. w Chełmnie na Pomorzu. W 1914 r. został wcielony do armii niemieckiej i po dostaniu się do niewoli rosyjskiej był jeńcem obozu w Taszkencie (do 1918 r.). Studia medyczne, rozpoczęte w 1918 r. w Berlinie, kontynuował w Münster.

W 1920 r. powrócił do Polski i uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej. W następnym roku podjął studia lekarskie na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, które następnie kontynuował na Uniwersytecie Poznańskim, gdzie w 1923 r. uzyskał stopień doktora medycyny. Rozpoczął specjalizację z ortopedii w Klinice Ortopedycznej UP, a od roku akademickiego 1924/1925 pełnił obowiązki starszego asystenta w Klinice Chirurgicznej UP. W 1927 r. przebywał na stażu w Klinice Ortopedycznej w Monachium. Po likwidacji Kliniki Ortopedycznej UP pracował na Oddziale Chirurgicznym Szpitala Miejskiego w Poznaniu. Po habilitacji w 1929 r. został docentem ortopedii UP.

W 1931 r. zorganizował i objął kierownictwo Szpitala Ortopedycznego Kasy Chorych w Swarzędzu. Równocześnie Rada Wydziału Lekarskiego powierzyła Mu uruchomienie Polikliniki Ortopedycznej UP w tzw. Collegium Marcinkowskiego na Górnej Wildzie, przy której w 1934 r. zorganizował poradnię przeciwreumatyczną. W 1935 r. powierzono Mu kierownictwo reaktywowanej Katedry i Polikliniki Ortopedycznej UP, a w 1936 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym ortopedii.

Po mobilizacji we wrześniu 1939 r. brał udział w ewakuacji szpitala wojskowego z Łodzi do Kowla. Następnie zamieszkał w Warszawie. Był ordynatorem Oddziału Chirurgicznego Szpitala Polskiego Czerwonego Krzyża, w którym utworzył Oddział Ortopedyczny. W porozumieniu z tajnym Komitetem Porozumiewawczym Lekarzy Demokratów i Socjalistów uruchomił i prowadził Poradnię Gruźlicy Kostno-Stawowej w Ośrodku Zdrowia i Opieki Społecznej. Uczestniczył w konsultacjach lekarskich oraz organizował dostarczanie żywności, leków i szczepionek do warszawskiego getta. Kierował tajną stacją krwiodawstwa dla Żydów. Prowadził wykłady i ćwiczenia na tajnym Uniwersytecie Warszawskim.

Jego dorobek naukowy obejmował zagadnienia fizjologii, histologii i unerwienia stawów. Dużo uwagi poświęcał też schorzeniom reumatycznym i gośćcowym. Gromadził dane bibliograficzne do *Polskiej bibliografii ortopedycznej 1900-1930*.

Członek PTPN od 1934 r. Był współzałożycielem i członkiem zarządu Polskiego Towarzystwa Ortopedycznego i Traumatologicznego, członkiem i wiceprezesem (od 1931) Polskiego Towarzystwa do Walki z Gośćcem, członkiem Société Internationale de Chirurgie Orthopédique et de Traumatologie oraz redaktorem kwartalnika „Chirurgia Narządów Ruchu i Ortopedia Polska”. Został zamordowany przez Niemców 21 VII 1942 r. w getcie w Warszawie, podczas wykonywania obowiązków lekarza. Spoczywa na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Bibl.: A. Dzięczkowski, *Raszeja Franciszek Paweł (1896-1942)*, PSB, t. 30, Wrocław 1987, s. 603-605; J.B. Gliński, *Raszeja Franciszek Paweł*, w: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku*, t. 2, z. 1, red. i oprac. B. Urbanek, Warszawa 1997, s. 74-77; J. Komza, *Wspomnienie pośmiertne. Dr Franciszek Raszeja*, *Nowiny Lekarskie* 1947, z. 3-4, s. 45-47; A. Magowska, *Raszeja Franciszek, prof. dr hab. – ortopeda*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 614-616; M. Przychodźki, *Franciszek Raszeja i Poznańska Klinika Ortopedyczna 1935-1939*, w: *Księga Pamiątkowa w 85-lecie ortopedii poznańskiej 1913-1998*, red. M. Wierusz-Kozłowska, Poznań 1998, s. 40-44; A. Soborska-Zielińska, *Chełmińskie pomniki i tablice pamiątkowe*, Chełmno 2001, s. 150-153.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 10 płycie: **FRANCISZEK RASZEJA**

b) Wspólne upamiętnienie ofiar okupacji niemieckiej, w tym wykładowców Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego; Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Collegium Anatomicum, ul. H. Świątcickiego 6; zob. J. Bajoński.

c) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **FRANCISZEK | RASZEJA | PROFESOR UNIW. POZN. | 1896-1941 [s] | WARSZAWA GETTO** (fot. 1).

d) O nieregularnym kształcie: metal, 85×65; wspólne upamiętnienie braci Raszejów: Maksymiliana, Franciszka i Leona; Rynek 14, Chełmno (proj. Ewelina Szczech-Siwicka, wyk. Pracownia Sztuk Plastycznych w Toruniu, odst. 10 VI 1990 r.): **W TYM DOMU URODZILI SIĘ | BRACIA RASZEJOWIE · FILOMACI | WYCHOWANKOWIE GIMNAZJUM | CHEŁMIŃSKIEGO | ZASŁUŻENI DLA KULTURY POLSKIEJ | MAKSYMILIAN RASZEJA | KS [s] · PROF [s] · SEMINARIUM W PELPLINIE | 1889 · 1939 | FRANCISZEK RASZEJA | PROF [s] · DR · MEDYCYNY | 1896 · 1942 | LEON RASZEJA | PRAWNIK · PREZYDENT M [s] · TORUNIA 1901 · 1939 | OFIARY HITLERYZMU || CHEŁMNO | 1990**
U góry godło herbowe Prus Królewskich, pod nim na stylizowanej wstędze napis: **OJCZYZNA NAUKA CNOTA**, u dołu napis: **ES** (fot. 2).

1

2

Fot. Anna Grzeszna-Kozikowska

e) Wspólne upamiętnienie wykładowców tajnego nauczania medycyny Szkoły doc. Jana Zaorskiego i Uniwersytetu Warszawskiego podczas II wojny światowej; Samodzielny Publiczny Centralny Szpital Kliniczny, ul. S. Banacha 1 A, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

f) Wspólne upamiętnienie profesorów, asystentów i młodzieży akademickiej, biorących udział w tajnym nauczaniu medycyny w Szkole doc. Jana Zaorskiego oraz na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Ziem Zachodnich w Warszawie w czasie II wojny światowej; Gmach Medycyny Teoretycznej, Uniwersytet Warszawski, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

2. SALA im prof. Franciszka Raszei, Ortopedyczno-Rehabilitacyjny Szpital Kliniczny im. Wiktora Degi Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, budynek Ortopedii, ul. 28 Czerwca 1956 (nad. w 1996 r.). Przy wejściu do sali **tablica**: metal, 40×100: **SALA WYKŁADOWA | im. prof. | Franciszka Raszei** (fot. 3).

3

–W budynku Ortopedii **tablica**: metal, 74×56 (wyk. Antoni Walerych); przy pracowni RTC: **W TYM SZPITALU | DNIA 1-08-1935 ROKU | POWOŁAŁ UNIWERSYTECKĄ | KLINIKĘ ORTOPEDYCZNĄ | PROFESOR MEDYCYNY – ORTOPEDA | FRANCISZEK RASZEJA | 1896-1942 | ZAMORDOWANY | PRZEZ HITLEROWCÓW | W CZASIE NIESIENIA POMOCY | CHORYM ŻYDOM W GETTCIE [s] | WARSZAWSKIM**

Między wersem 4. a 5., w prostokątnym polu, portret Profesora.

Z boku wyryty napis: **A. WALERYCH** (fot. 4).

4

3. SZPITALA

a) Szpital Miejski im. prof. Franciszka Raszei w Poznaniu, ul. A. Mickiewicza 2 (nad. 14 VIII 1953 r.). Nad wejściem tablica informacyjna: **SZPITAL MIEJSKI | im. Franciszka Raszei**

– Przy wejściu tablica informacyjjna: SZPITAL MIEJSKI | im. FRANCISZKA RASZEI (fot. 5).

– Nad wejściem do szpitala od ul. Zacisze, na elewacji napis: SZPITAL | im [s] Fr [s] RASZEI (fot. 6).

– W holu szpitala **tablica** o nieregularnym kształcie: metal, 120×72 (proj. Ewelina Szczech-Siwicka, odsł. 15 V 1993 r.): PROFESOR | UNIwersYTETU | POZNAŃSKIEGO | DR NAUK MEDYCZNYCH | ORTOPEDA | FRANCISZEK | RASZEJA | 1896-1942 | ZAMORDOWANY | PRZEZ HITLEROWCÓW | W CZASIE | NIESIENIA POMOCY | CHORYM W GETCIE | WARSZAWSKIM U dołu napis: ES (fot. 7).

7

b) Szpital Powiatowy im. prof. Franciszka Raszei w Prudniku, ul. Szpitalna 14 (nad. w 1953 r.), od 2004 r. Prudnickie Centrum Medyczne Spółka Akcyjna w Prudniku.

4. OSIEDLE prof. Franciszka Raszei: Chełmno.

5. ULICA prof. Franciszka Raszei: Warszawa-Wola.

6. TYTUŁ: „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata” (nad. 17 V 2000 r.).

– Wspólne upamiętnienie polskich Sprawiedliwych wśród Narodów Świata; Ogród Sprawiedliwych, Instytut Pamięci Męczenników i Bohaterów Holocaustu Yad Vashem, Jerozolima, Izrael. Upamiętnienie składa się z **plyt** z nazwiskami osób, umieszczonymi zgodnie z krajem pochodzenia uhonorowanych i uszeregowanymi alfabetycznie w obrębie lat odznaczenia. Na 19. płycie, w 1. kolumnie: **RASZEJA FRANCISZEK** (fot. 8).

W Ogrodzie Sprawiedliwych **plyta**: kamień: ¹⁰¹ גן חסידי אומות העולם | **GARDEN OF THE RIGHTEOUS | AMONG THE NATIONS**¹⁰² (fot. 9).

¹⁰¹ Ogród Sprawiedliwych wśród Narodów Świata.

¹⁰² Ogród Sprawiedliwych wśród Narodów Świata.

– **Medal** Sprawiedliwy wśród Narodów Świata: metal, średnica 60 mm (proj. Nathan Karp, inicjator Yad Vashem, The Holocaust Martyrs' and Heroes' Remembrance Authority; miejsce powstania medalu: Jerozolima, 1987 r.). Nadany 11 IV 2000 r. przez Instytut Yad Vashem w Jerozolimie:
 Awers: u dołu dwie ręce chwytające drut kolczasty, spletający się w linę, oplatającą – znajdującą się w górnej części – kulę ziemską; wokół kuli napis: ¹⁰³ כל המקיים נפש אחת כאילו קיים עולם מלא
 Rewers: w górnej części wizerunek budynku Sali Pamięci w Yad Vashem, pod nim wizerunek drzewa, obok napis: ¹⁰⁴ מאת עם ישראל | לזאת תודה; pod napisem: FRANCISZEK RASZEJA
 Poniżej: LE PEUPLE JUIF | RECONNAISSANT¹⁰⁵. W otoku dołem: QUICONQUE SAUVE UNE VIE SAUVE L'UNIVERS TOUT ENTIER¹⁰⁶ (fot. 10).

10

Fot. Miroslaw Baryga

– Dyplom:

תעודת כבוד | וזאת לתעודה שבישיבתה מיום 1 ניסן תש"ס החליטה הועדה לציון חסידי אומות העולם שליד רשות
 הזיכרון יד | ושם על יסוד עדויות שהובאו לפניו, לתת כבוד ויקר ל | פרנציסק רשי | על אשר בשנות השואה
 באירופה שם נפשו בכפו להצלת יהודים נרדפים מידי רודפיהם ולהעניק לו את המדליה לחסידי אומות העולם.
 שמו ינצח לעד על לוחכבוד בחורשת חסידי אומות העולם ביד ושם. | ניתן היום בירושלים | יב אייר תש"ס ||
 Dyplom Honorowy | NINIEJSZYM ZAŚWIADCZA SIĘ, ŻE RADA | D/S | SPRAWIEDLIWYCH
 WŚRÓD NARODÓW | ŚWIATA PRZY INSTYTUCIE PAMIĘCI | NARODOWEJ „YAD VASHEM”
 PO ZAPOZNANIU | SIĘ ZE ZŁOŻONĄ DOKUMENTACJĄ | POSTANOWIŁA NA POSIEDZENIU
 W | DNIU 11 · IV · 2000 r. | ODZNACZYĆ | Franciszka | Raszeja | MEDALEM SPRAWIEDLIWYCH
 WŚRÓD | NARODÓW ŚWIATA, W DOWÓD UZNANIA, | ŻE Z NARAŻENIEM WŁASNEGO ŻY-
 CIA | RATOWAŁ ŻYDÓW PRZEŚLADOWANYCH | W LATACH OKUPACJI HITLEROWSKIEJ. | IMIĘ
 JEGO UWIECZNIONE BĘDZIE NA | HONOROWEJ TABLICY W PARKU SPRA- | WIEDLIWYCH
 WŚRÓD NARODÓW ŚWIATA | NA WZGÓRZU PAMIĘCI W JEROZOLIMIE. | Jerozolima, Izrael,
 dnia | 17 · V · 2000 r.

¹⁰³ Kto ratuje jedno życie, ratuje cały świat, Talmud Babiloński, Sanhedryn, 37a.

¹⁰⁴ Wdzięczny naród żydowski.

¹⁰⁵ Wdzięczny naród żydowski.

¹⁰⁶ Kto ratuje jedno życie, ratuje cały świat, Talmud Babiloński, Sanhedryn, 37a.

|| W IMIENIU "YAD VASHEM" | בשם רשות הזכרון יד-ושם | | W IMIENIU RADY D/S SPRAWIEDLI-
WYCH | בשם הועדה לציון חסידי אומות העולם |

Podpisy odręczne: w imieniu Yad Vashem – Avner Shalev, w imieniu Rady ds. Sprawiedliwych – Yakov Maltz. Pomiedzy podpisami odcisk suchy pieczęci symbolu narodowego Izraela.

Wokół tekstu dyplomu obramowanie, w którym naprzemiennie powtórzony trzy razy napis po hebrajsku i cztery razy po polsku: **KTO RATUJE JEDNO ŻYCIE, JAKBY ŚWIAT CAŁY RATOWAŁ**

Nad tekstem dyplomu wkomponowany w część obramowania symbol Instytutu Yad Vashem w Jerozolimie, pod którym napis: **W wiecznej pamięci leży | tajemnica odkupienia | (Baal-Szem-Tow)**

Medal i dyplom pochodzą ze zbiorów prof. Bożeny Raszei-Wanic (fot. 11).

11

Fot. Mirosław Baryga

Leśnik, profesor honorowy¹⁰⁷ w latach 1919-1925.

Urodził się 3 X 1838 r. w Nowej Wsi (pow. poznański). W latach 1860-1862 studiował w Saskiej Akademii Leśnej w Tharandt pod Dreznem, następnie był nadleśniczym w dobrach kórnickich rodu Działyńskich, a w 1869 r. został zarządcą i plenipotentem całego majątku. W latach 1871-1873 odbył podróże naukowo-badawcze m.in. w Tatry, Karpaty Wschodnie oraz do Norwegii, Portugalii i Hiszpanii.

Od 1874 r. do zamknięcia przez władze pruskie w 1876 r. Wyższej Szkoły Rolniczej im. Haliny w Żabikowie pod Poznaniem, prowadził w niej wykłady z encyklopedii leśnictwa i geografii fizycznej ziem polskich. Kierował działalnością zorganizowanego przez siebie w 1868 r. w Kórniku, Kółka Włościańsko-Rolniczego. W 1876 r. przeniósł się do Poznania i zajął się urządzaniem lasów i nadzorem gospodarstw leśnych w polskich dobrach prywatnych na terenie wszystkich zaborów. W 1887 r. zakupił niewielki folwark rolniczy w Głuszynie pod Poznaniem. W latach 1868-1918 sprawował obowiązki prezesa, powstałego w 1866 r., Wydziału Leśnego Centralnego Towarzystwa Gospodarczego w Wielkim Księstwie Poznańskim. W latach 1907 i 1921 przewodniczył ogólnopolskim zjazdom leśników polskich w Krakowie i Poznaniu.

W 1919 r. był współorganizatorem Sekcji Leśnej Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego i powołany został, jako profesor honorowy, na kierownika Zakładu Hodowli Lasu. Pełnił obowiązki prodziekana w roku akademickim 1919/1920. W 1925 r. przeszedł na emeryturę.

Pozostawił znaczny dorobek naukowy obejmujący problematykę leśną. Zwieńczeniem Jego pracy naukowej był podręcznik *Ogólny zarys geografii leśnictwa* (1926). Zdobył uznanie w Europie jako badacz zalesienia Półwyspu Pirenejskiego. Był prekursorem badań mikroklimatycznych. Dzięki „Przeglądowi Leśniczemu”, którego był założycielem i redaktorem (1876-1877), wielu polskich właścicieli ziemskich przystąpiło do planowej gospodarki leśnej.

W 1909 r. został członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Leśnego. W 1923 r. Uniwersytet Poznański przyznał Mu godność doktora *honoris causa*. Zmarł 16 II 1926 r. w Poznaniu. Spoczął na ówczesnym cmentarzu parafii pw. św. Marcina. W czasie wojny

¹⁰⁷ Zob. przypis 23.

szczątki Profesora zostały przeniesione na cmentarz parafii pw. Zmartwychwstania Pańskiego w Poznaniu (ul. Samotna). W 2004 r. szczątki ekshumowano i przeniesiono na cmentarz parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: *Profesor dr h.c. Józef Rivoli 1838-1926. Sesja. Poznań, 22 listopada 2004 r.*, red. W. Kusiak, Poznań, 2004; W. Sokołowski, *Rivoli Józef (1838-1926)*, PSB, t. 31/2, z. 129, Wrocław 1988, s. 318-319; W. Sokołowski (uzupełnił J. Broda), *Józef Rivoli*, w: *Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919-2009. Nauka dla praktyki leśnej*, pod red. J. Brody, Poznań 2009, s. 269-271; J. Szaban, *Rivoli Józef, prof. honorowy – leśnik*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 617-620.

1. POMNIK: kamień, wys. 225, na cokole: 27×160×137; skwer przed gmachem Collegium Cieszkowskich Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 71. Pierwotnie odsonięty w 1935 r., zniszczony podczas II wojny światowej, został odbudowany i odsonięty ponownie 18 V 1948 r. z okazji pierwszego po wojnie zjazdu absolwentów leśnictwa Uniwersytetu Poznańskiego. Na pomniku **tablica:** metal, 66×43 (wyk. Jan Żok): **JÓZEFOWI RIVOLEMU | PROFESOROWI HONOROWEMU | DOKTOROWI H [s] · C [s] · | ZAŁOŻYCIELOWI LEŚNICTWA NA | UNIWERSYTECIE POZNAŃSKIM | W 1919 R. WDWIĘCZNI UCZNIOWIE**

W górnej części tablicy medalion: średnica 31, z wizerunkiem Profesora; na tablicy wyryte: **Jan Żok 1948**. Jest to kopia tablicy z pomnika wykonanego przez Jana Żoka w 1935 r. (fot. 1).

2. SALA im. prof. Józefa Rivolego, Collegium Cieszkowskich Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 71. Przy drzwiach tabliczka informacyjna 30×42: **sala C II** | im. prof. honor. | **Józefa Rivolego** | dr h.c. (fot. 2).

2

3. OBIEKT EDUKACYJNY: Izba Edukacji Leśnej im. prof. Józefa Rivolego, Nadleśnictwo Bogdaniec (pow. gorzowski), ul. Leśna 17 (utworzona w 2005 r.), jest uzupełnieniem Ścieżki Dydaktycznej „Dolina Trzech Młynów”. Na elewacji **tablica:** kamień, 40×60 (wyk. Zakład Budowlano-Kamienniarstwo Janusz Mazurek w Łupowie, Bogdaniec): **IZBA EDUKACJI** | **LEŚNEJ** | im. prof. **Józefa Rivolego** (fot. 3 i fot. 4).

3

Fot. Daniel Janas

4

Fot. Daniel Janas

4. ULICE „Prof. Józefa Rivolego: Poznań-Jeżyce (błędnie: prof. Józefa Rivoliego), Luboń, Zalasewo (pow. poznański).

5. MEDAL „Pro Bono Silvae”: brąz, średnica 70 mm; ustanowiony przez 106. Zjazd Delegatów Oddziałów Polskiego Towarzystwa Leśnego w Lublinie w dniach 7-9 IX 2006 r. z inicjatywy Wielkopolskiego Oddziału PTL (proj. Michał Woźniak); nadawany osobie lub instytucji za wybitny wkład w rozwój leśnictwa i polskich lasów.

Awers: centralnie popiersie Józefa Rivolego i Henryka Strzeleckiego¹⁰⁸ na wprost, pod nimi w otoku dołem napis: **JÓZEF RIVOLI 1838-1926 | HENRYK STRZELECKI 1819-1901**; w otoku górą: **PRO BONO SILVAE**¹⁰⁹
Rewers: pośrodku logo PTL, w otoku górą napis: **POLSKIE TOWARZYSTWO LEŚNE**, w otoku dołem: **DLA DOBRA LASU** (fot. 5).

5

Fot. Jerzy Flisykowski

6. NAGRODA „Student roku” im. Prof. Józefa Rivolego dla wyróżniających się studentów Wydziału Leśnego Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu (ustanowiona przez Zarząd Oddziału Wielkopolskiego Polskiego Towarzystwa Leśnego 23 III 2007 r., pod patronatem Profesora od 2008 r.).

¹⁰⁸ Henryk Strzelecki (1819-1901), leśnik, jeden z najwybitniejszych przedstawicieli nauk leśnych drugiej połowy XIX w. i organizator polskiego szkolnictwa leśnego. W latach 1874-1892 dyrektor utworzonej dzięki Jego staraniom Krajowej Szkoły Gospodarstwa Lasowego we Lwowie (od 1909 r. Wyższa Szkoła Lasowa). Współtwórca Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego (od 1925 r. Polskie Towarzystwo Leśne) oraz jego członek honorowy (1882) i wiceprezes (1883 i 1900) (zob. S.T. Sroka, *Strzelecki Henryk (1819-1901)*, PSB, t. 44/4, z. 183, Warszawa – Kraków 2007, s. 614-616).

¹⁰⁹ Dla dobra lasu.

Henryk ROGACKI

Geograf społeczno-ekonomiczny, profesor w latach 2002-2010.

Urodził się 17 XII 1942 r. w Gdyni. W latach 1961-1965 studiował geografię na UAM. W 1965 r. podjął pracę nauczyciela geografii w Liceum Ogólnokształcącym nr 4 w Poznaniu. Od 1967 r. pełnił obowiązki asystenta w Zakładzie Geografii Ekonomicznej na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UAM. W 1975 r. obronił pracę doktorską pt. *Uprzemysłowienie jako czynnik urbanizacji (na przykładzie regionu poznańskiego)*. Praca została opublikowana w 1976 r. i uzyskała nagrodę ministra. W latach 1975-1989 zatrudniony był na stanowisku adiunkta. Po habilitacji w 1989 r. objął stanowisko docenta. W 1994 r. został zatrudniony na stanowisku profesora UAM. W 2002 r. uzyskał tytuł profesora Nauk o Ziemi, a w 2008 r. objął stanowisko profesora zwyczajnego.

Był wieloletnim kierownikiem Zakładu Gospodarki Przestrzennej. Od roku 1990 do 1993 był prodziekanem Wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM. W latach 1996-1998 sprawował funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej, a następnie, do 2005 r. był jego dyrektorem. W latach 2005-2008 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM. Należał do współautorów opracowanej w 2009 r. strategii rozwoju UAM. Jednocześnie od 1998 r. pracował na Uniwersytecie Szczecińskim.

Specjalizował się w zagadnieniach związanych ze strukturą przestrzenną przemysłu i procesami zachodzącymi w gospodarce polskiej. Badał związki między uprzemysłowieniem a urbanizacją. Był autorem prac dotyczących wykorzystania wskaźników dywersyfikacji gospodarki, podobieństwa strukturalnego i procesów transformacji gospodarki polskiej. Opublikował m.in. *Czynniki koncentracji przemysłu w Polsce* (1988). Przedstawiał propozycje pryncypiów metodologicznych i procedur wykorzystania regresji wielokrotnej w geografii. Publikował również prace dotyczące rozwoju społeczno-ekonomicznego świata.

Zasiadał w komitetach redakcyjnych czasopism naukowych: „Polish Western Affairs”, „Quaestiones Geographicae”, „Bulletin of Geography. Socio-economic Series”. Brał udział w pracach Komitetu Nauk Geograficznych PAN (od 2002), Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN (od 2002). Był członkiem PTPN (od 1986) i przewodniczącym jego Komisji Geograficzno-Geologicznej (1993-2005). Wieloletni członek

Komitetu Okręgowego oraz Komitetu Głównego Olimpiady Geograficznej. Zmarł 23 V 2010 r. w Szczecinie. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Matki Bożej Pocieszenia w Suchym Lesie (ul. Borówkowa 16).

Bibl.: A. Bajerski, *Rogacki Henryk Telesfor (1942-2010)*, w: *Geografowie polscy. Słownik biograficzny*, t. 3: R-Ż, pod red. A. Jackowskiego, K. Krzemienia, I. Sołjan, Kraków 2018, s. 1387-1390.

1. TABLICA upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną geografów w gmachu Collegium Maius w latach 1920-2005; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. T. Bartkowski.

2. DRZEWO PAMIĄTKOWE surmia wielkokwiatowa, skwer za budynkiem Collegium Geographicum im. prof. Stanisława Pawłowskiego, Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM, ul. B. Krygowskiego 10 (inicjatywa prof. Anny Tobolskiej, drzewo posadzone 20 X 2014 r.). Pod drzewem **tabliczka** (odst. 21 X 2014 r.): tworzywo, 20×30: *Catalpa speciosa* | „Henricus” | X-lecie WNGiG | na kampusie Morasko (fot 1 i fot. 2).

1

2

Jan ROGUSKI

Lekarz, profesor w latach 1946-1950.

Urodził się 18 VI 1900 r. w Warszawie. W latach 1919-1926 studiował nauki medyczne na Uniwersytecie Warszawskim i otrzymał dyplom doktora wszech nauk lekarskich. W 1927 r. objął etat starszego asystenta Katedry Serologii i Mikrobiologii UW, a w latach 1928-1938 pełnił obowiązki starszego asystenta w Katedrze i Klinice Chorób Wewnętrznych. W latach 1938-1946 był ordynatorem Oddziału Chorób Wewnętrznych w Szpitalu Wolskim w Warszawie. Habilitował się w 1939 r. w zakresie chorób wewnętrznych na Wydziale Lekarskim UW i został docentem.

Zmobilizowany we wrześniu 1939 r., kierował połową pracownią bakteriologiczno-chemiczną w Równem. Po powrocie do Warszawy nadal pracował w Szpitalu Wolskim. W okresie okupacji niemieckiej brał udział w tajnym nauczaniu studentów medycyny Uniwersytetu Warszawskiego i UZZ, a kierowany przez Niego oddział szpitalny był jednocześnie oddziałem klinicznym.

W 1946 r. mianowany profesorem nadzwyczajnym, jako zastępca profesora objął kierownictwo II Kliniki Chorób Wewnętrznych UP, mieszczącej się w Szpitalu Miejskim przy ul. Szkolnej w Poznaniu, którą wkrótce przeniósł do Szpitala przy ul. Przybyszewskiego. Kliniką kierował również po przejęciu jej w 1950 r. przez utworzoną na bazie Wydziału Lekarskiego i Wydziału Farmaceutycznego Akademię Medyczną. W roku akademickim 1947/1948 pełnił obowiązki prodziekana Wydziału Lekarskiego UP, a w latach 1953-1955 był rektorem Akademii Medycznej w Poznaniu. Na emeryturę przeszedł w 1970 r. W Klinice zorganizował wiele zespołów badawczych, pracowni i przychodni specjalistycznych, które z czasem przekształciły się w samodzielne kliniki i ośrodki medyczne (Poradnia Endokrynologiczna, Oddział Gruźlicy Płuc, Poradnia Sportowo-Lekarska, Poradnia Chorób Zawodowych, nieonkologiczny Kliniczny Ośrodek Izotopowy, Wojewódzki Ośrodek Dietetyczny). W 1958 r. był organizatorem pierwszego w Polsce Ośrodka Nefrologicznego, w którym w tym samym roku przeprowadzono pierwszą hemodializę pozaustrojową za pomocą sztucznej nerki. Stworzył nowoczesną poznańską szkołę internistyczną i był prekursorem biochemicznego kierunku dietetyki klinicznej w kraju. Od 1952 r. był zastępcą dyrektora ds. naukowych

Instytutu Balneoklimatycznego w Poznaniu. W 1958 r. został mianowany profesorem zwyczajnym.

Uczestniczył w pracach komitetów redakcyjnych wielu czasopism lekarskich, m.in. „Polskiego Archiwum Medycyny Wewnętrznej”, „Przeglądu Lekarskiego”, „Archiwum Medycyny Pracy” oraz międzynarodowego czasopisma „Cor et Vasa”.

Członek PTPN (od 1948 r.), prezes Towarzystwa Internistów Polskich i jego członek honorowy, członek Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Międzynarodowego Towarzystwa Hematologicznego, członek honorowy Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego. Był przewodniczącym Komisji Terapii i Komitetu Nauk Klinicznych PAN (1961-1968) oraz członkiem honorowym Międzynarodowej Akademii Proktologii i członkiem korespondentem Argentyńskiej Akademii Nauk. Zmarł 7 IX 1971 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: A. Dzieczkowski, *Roguski Jan Józef (1900-1971)*, PSB, t. 31, Wrocław 1988, s. 481-484; J. Hasik, *Jan Roguski (1900-1971)*. *Internista*, w: *Szkice do portretów przedstawicieli medycyny poznańskiej 1945-1985*, praca zbior. pod red. J. Hasika, R.K. Meissnera, Poznań 1991, s. 265-268; R.K. Meissner, *Jan Roguski (1900-1971)*, w: *Księga Pamiątkowa w 80-lecie Uniwersyteckiego Wydziału Lekarskiego w Poznaniu. Studia i materiały*, pod red. tegoż, Poznań 2001, s. 96-99; M. Ruchała, S. Czekalski, *Profesor Jan Roguski (1900-1971)*, w: *Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu w latach 1950-2019. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Musielaka, Poznań 2019, s. 531-535; A. Śródka, *Uczenci polscy XIX-XX stulecia*, t. III: M-R, Warszawa 1997, s. 544-546; K. Wysocki, *Profesor dr Jan Roguski*, KMP, R. 40, 1972, nr 3, s. 110-114.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

b) Wspólne upamiętnienie wykładowców tajnego nauczania medycyny Szkoły doc. Jana Zaorskiego i Uniwersytetu Warszawskiego podczas II wojny światowej; Samodzielny Publiczny Centralny Szpital Kliniczny, ul. S. Banacha 1 A, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

c) Wspólne upamiętnienie profesorów, asystentów i młodzieży akademickiej, biorących udział w tajnym nauczaniu medycyny w Szkole doc. Jana Zaorskiego oraz na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Ziem Zachodnich w Warszawie w czasie II wojny światowej; Gmach Medycyny Teoretycznej, Uniwersytet Warszawski, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

d) Upamiętniająca tajne nauczanie medycyny na terenie Szpitala Wolskiego w latach 1939-1944; Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc, ul. Płocka 26, Warszawa; zob. E. Piasecka-Zeyland.

2. SALA im. prof. Jana Roguskiego (G1051); Oddział Kliniczny Endokrynologii, Przemiany Materii i Chorób Wewnętrznych, Szpital Kliniczny im. Heliodora Świącickiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. S. Przybyszewskiego 49 (nad. decyzją władz ówczesnej Akademii Medycznej w Poznaniu z dnia 16 X 1973 r.). Przy wejściu do sali **tablica**: metal, 36×56: **SALA IM. J. ROGUSKIEGO | | JAN ROGUSKI –/1900-1971/ | PROFESOR CHOROÓB WEWNĘTRZNYCH | WIELOLETNI KIEROWNIK II KATEDRY | I KLINIKI CHOROÓB WEWNĘTRZNYCH | INICJATOR NOWOCZESNYCH | KIERUNKÓW NAUKOWYCH | W ZAKRESIE CHOROÓB WEWNĘTRZNYCH | REKTOR AKADEMII MEDYCZNEJ | W LATACH 1953-1955** (fot. 1).

1

3. INSTYTUCJA: Ośrodek Adaptacyjno-Rehabilitacyjny i Centrum Informacji Alzheimerowskiej im. profesora Jana Roguskiego, ul. J. Garczyńskiego 13. Dwie identyczne **tablice**: metal, 70×100, umieszczone po obu stronach betonowego muru stojącego przed budynkiem Ośrodka (autor proj. Łukasz Rawecki, nad. i odsł. 27 VI 2013 r.): **OŚRODEK | ADAPTACYJNO-REHABILITACYJNY | CENTRUM INFORMACJI | ALZHEIMEROWSKIEJ | IM. PROF. DRA JANA ROGUSKIEGO | UFUNDOWANY PRZEZ | ROBERTA KYTS I JADWIGĘ ROGUSKĄ-KYTS, M.D. | POZNAŃ, 2013** (fot. 2, fot. 3, fot. 4).

2

3

4

4. NAGRODA im. prof. Jana Roguskiego za prace naukowe z zakresu fizjologii i biochemii metabolizmu (ufundowana w 1973 r.).

ks. Antoni ROSZKOWSKI

Etyk społeczny, ekonomista, docent w latach 1933-1939.

Urodził się 8 IV 1894 r. w Żarnowie (pow. opoczyński). W dniu 15 X 1916 r. przyjął święcenia kapłańskie w Seminarium Duchownym w Sandomierzu. W 1919 r. rozpoczął studia prawnicze na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Warszawskiego, a w latach 1920-1923 studiował na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego. Od 1919 do 1920 r. był kapelanem Wojska Polskiego. W 1924 r. uzyskał stopień doktora nauk ekonomiczno-politycznych. Był profesorem Seminarium Duchownego i współzałożycielem Katolickiego Uniwersytetu Robotniczego w Łodzi. Jako sekretarz generalny ds. społecznych diecezji łódzkiej uczestniczył w organizowaniu Akcji Katolickiej. Sprawował obowiązki diecezjalnego korespondenta Katolickiej Agencji Prasowej w Warszawie i redagował tygodnik diecezjalny „Słowo Katolickie”.

W 1933 r. uzyskał habilitację na Wydziale Prawno- Ekonomicznym UP na podstawie pracy *Korporacjonizm katolicki* (1932). Jako docent ekonomii społecznej od roku akademickiego 1933/1934 prowadził wykłady zleczone z ubezpieczeń społecznych na UP. Wykładał również w Wyższej Szkole Handlowej w Poznaniu, gdzie w 1938 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym. Wykładał też w Oddziale Wolnej Wszechnicy Polskiej w Łodzi. Pracował w Sądzie Biskupim w Łodzi i był kanonikiem honorowym tamtejszej kapituły katedralnej.

Był autorem publikacji obejmujących zagadnienia społeczno-gospodarcze. Swoje poglądy na temat solidaryzmu i korporacjonizmu katolickiego, a także znaczenia Akcji Katolickiej w Polsce i za granicą przedstawił w pracy zbiorowej pt. *Akcja katolicka. Zasady pracy* (1930). Publikował w czasopismach, m.in. w „Ruchu Prawniczym, Ekonomicznym i Socjologicznym” oraz „Przewodniku Społecznym”. Podróżował w celach naukowych do Belgii, Francji, Anglii i Włoch. Zginął 6 IX 1939 r. podczas bombardowania w Babsku koło Rawy Mazowieckiej¹¹⁰. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Antoniego z Padwy w Babsku (ul. Lipowa).

¹¹⁰ M. Banasiewicz, *Polityka naukowa i oświatowa hitlerowskich Niemiec na ziemiach polskich „wcielonych” do Trzeciej Rzeszy w okresie okupacji (1939-1945)*, Poznań 1985, s. 158, podaje, że zginął w Zgierzku k. Łodzi; podobnie A. Bolewski, H. Pierzchała, *Losy polskich pracowników nauki w latach 1939-1945. Straty osobowe*, Wrocław – Warszawa 1989, s. 140; M. Rutowska, *Straty osobowe i materialne kultury*

Bibl.: W. Biliński, *Roszkowski Antoni*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 17, Lublin 2012, kol. 386; K.M. Pospieszalski, *Roszkowski Antoni (1894-1939)*, PSB, t. 32, Wrocław – Warszawa – Kraków 1989-1991, s. 260-261; E. Taylor, *Ks. Antoni Roszkowski*, *Ekonomista*, R. 47, 1947, z. 1, s. 155-156.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 11. płycie: **ANTONI ROSZKOWSKI**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **ANTONI | ROSZKOWSKI | KSIĄDZ | DOCENT UNIW. POZN. | 1894-1939 | ZEGRZE [s] | W BOMBARDOWANIU** (fot. 1).

1

w *Wielkopolsce w latach II wojny światowej*, Warszawa – Poznań 1984, s. 93 i M. Walczak, *Szkolnictwo wyższe i nauka polska w latach wojny i okupacji 1939-1945*, Wrocław – Warszawa, 1978, s. 263, podają, że zginął w Zgierzu 1 września.

Stefan RÓŻYCKI

Lekarz, profesor w latach 1922-1950.

Urodził się 8 III 1886 r. w Warszawie. W latach 1907-1913 odbywał studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu w Dorpacie, gdzie po uzyskaniu dyplomu lekarskiego objął asystenturę w Klinice Chorób Wewnętrznych. W latach 1914-1919 był asystentem na oddziale chirurgicznym Szpitala Dzieciątka Jezus w Warszawie, a następnie w Szpitalu im. Karola i Marii dla Dzieci w Warszawie. Równocześnie, od 1916 r., pełnił obowiązki asystenta, a od 1920 r. zastępcy profesora w Zakładzie Anatomii Prawidłowej Uniwersytetu Warszawskiego. W roku akademickim 1921/1922 był zastępcą profesora w Zakładzie Anatomii Opisowej na Uniwersytecie we Lwowie. W 1922 r. doktoryzował się na UW.

W tym samym roku habilitował się z zakresu anatomii na Uniwersytecie Poznańskim i jako profesor zwyczajny został kierownikiem Zakładu Anatomii Prawidłowej na Wydziale Lekarskim. Kierował Zakładem do 1953 r. (od 1950 r. na Akademii Medycznej). W roku akademickim 1928/1929 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Lekarskiego. W oddanym do użytku w 1931 r. Collegium Anatomicum zorganizował najnowocześniejszy zakład anatomiczny w Polsce z bogatym księgozbiorem i muzeum anatomicznym.

W czasie II wojny światowej przebywał w Warszawie i pracował w Klinice Chorób Skórnych i Wenerycznych oraz w Szpitalu św. Łazarza, a także w Prywatnej Szkole Zawodowej Jana Zaorskiego, gdzie pod oficjalnym szyldem szkoły przygotowującej pomocniczy personel lekarski odbywały się tajne studia uniwersyteckie.

W 1945 r. przystąpił do reaktywacji Wydziału Lekarskiego UP, od nowa organizując Katedrę Anatomii. Do 1946 r. kierował też Katedrą Anatomii Człowieka na Uniwersytecie Wrocławskim. Autor podręcznika *Anatomia mózgowia i rdzenia kręgowego* oraz kompendium *Anatomia człowieka*. Należał do Komitetu Redakcyjnego czasopisma „Folia Morphologica”. Uczestniczył w pracach Polskiego Towarzystwa Anatomicznego i Poznańskiego Towarzystwa Radiologicznego. Po wojnie pracował w podkomisji do spraw reorganizacji studiów lekarskich przy Państwowej Radzie Zdrowia i był autorem projektu organizacji nauczania medycyny.

Był inicjatorem powstania komisji mianownictwa anatomicznego, która w 1958 r. opracowała pierwszy polski słownik terminologii anatomicznej (z zastosowaniem międzynarodowej nomenklatury): *Mianownictwo anatomiczne*, cz. I-III, pod red. M. Stelmasiaka.

Członek PTPN (od ok. 1923 r.). Zmarł 30 VI 1953 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Floriana w Brwinowie koło Warszawy (ul. Powstańców Warszawy 17).

Bibl.: J. Kołaczkowski, *Prof. dr Stefan Różycki*, Folia Morphologica, t. 6, 1955, s. 299-304; R. Meissner, *Różycki Stefan (1886-1953)*, PSB, t. 32, z. 1, Wrocław Warszawa – Kraków 1989-1991, s. 543-545; W. Woźniak, *Stefan Różycki (1886-1953)*. *Anatom*, w: *Szkice do portretów przedstawicieli medycyny poznańskiej 1945-1985*, praca zbior. pod red. J. Hasika i R.K. Meissnera, Poznań 1991, s. 271-274.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie wykładowców tajnego nauczania medycyny Szkoły doc. Jana Zaorskiego i Uniwersytetu Warszawskiego podczas II wojny światowej; Samodzielny Publiczny Centralny Szpital Kliniczny, ul. S. Banacha 1 A, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

b) Wspólne upamiętnienie profesorów, asystentów i młodzieży akademickiej, biorących udział w tajnym nauczaniu medycyny w Szkole doc. Jana Zaorskiego oraz na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Ziem Zachodnich w Warszawie w czasie II wojny światowej; Gmach Medycyny Teoretycznej, Uniwersytet Warszawski, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

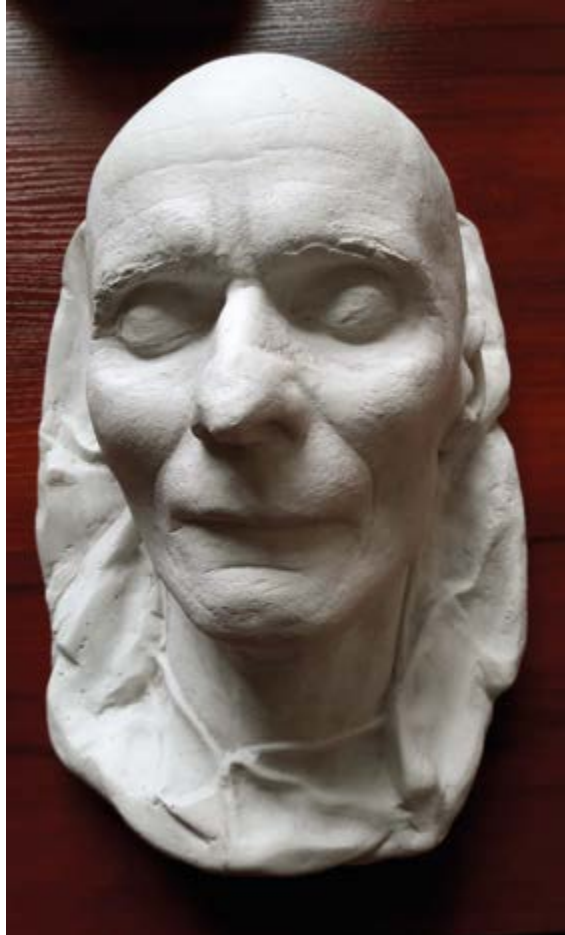
2. SALA im. prof. Stefana Różyckiego (Sala Czarna), Collegium Anatomicum, Katedra i Zakład Anatomii Prawidłowej Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. H. Święcickiego 6 (nad. decyzją władz ówczesnej Akademii Medycznej w Poznaniu z dnia 16 X 1973 r.). Na każdym z dwójga drzwi do sali tablica informacyjna: tworzywo, o wym. 30×40, z napisem naklejanymi literami: **SALA | WYKŁADOWA | im. S. RÓŻYCKIEGO** (fot. 1 i fot. 2).

Wcześniej przy sali wisiała **tablica**: metal, 30×50; zaginęła w 2015 r.

3. ULICA prof. Stefana Różyckiego: Poznań-Grunwald.

4. MASKA POŚMIERTNA: gips, 36×24; Zakład Anatomii Prawidłowej Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. H. Święcickiego 6 (fot. 3).

3

Muzyk, profesor UAM w latach 1992-2007.

Urodził się 26 V 1944 r. w Rajskowie (obecnie dzielnica Kalisza). Po ukończeniu nauki w Technikum Budowy Fortepianów w Kaliszu uzyskał dyplom technika budowy instrumentów klawiszowych. Jednocześnie jako absolwent Państwowej Średniej Szkoły Muzycznej uzyskał kwalifikacje artysty muzyka w zakresie śpiewu.

W latach 1963-1965 był słuchaczem Studium Nauczycielskiego w Poznaniu. Od 1966 r. pracował jako nauczyciel w szkołach różnego typu, pełniąc jednocześnie obowiązki metodyka w Kuratorium Oświaty i Wychowania w Kaliszu oraz w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Kaliszu. Po ukończeniu studiów w Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej w Poznaniu na Wydziale Wychowania Muzycznego (1970-1975) uzyskał stopień magistra sztuki w zakresie wychowania muzycznego. W 1979 r. odbył studia podyplomowe na kierunku Organizacja i Zarządzanie w Centrum Doskonalenia Nauczycieli, a następnie na Akademii Muzycznej im. F. Chopina w Warszawie pogłębiał wiedzę w zakresie metodyki wychowania muzycznego.

W 1984 r. rozpoczął pracę jako wykładowca na UAM w Zakładzie Nauczania Wczesnoszkolnego, a następnie w Zakładzie Wychowania Muzycznego na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym UAM w Kaliszu oraz w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Koninie. W 1990 r. uzyskał tytuł docenta w zakresie dyrygentury chóralnej i w następnym roku objął kierownictwo Zakładu Wychowania Muzycznego UAM w Kaliszu. W 1992 r. został zatrudniony na stanowisku profesora UAM. Od 1994 r. kierował Kolegium Pedagogiczno-Artystycznym w Kaliszu, przekształconym dwa lata później, dzięki Jego staraniom, w Instytut Pedagogiczno-Artystyczny UAM. W 2002 r. został dziekanem nowo powstałego Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego UAM w Kaliszu i na tę funkcję został ponownie wybrany w 2005 r.

Jego zasługą było powstanie w Kaliszu kompleksu uniwersyteckiego, w którym znalazły się m.in. nowoczesna biblioteka i sala koncertowa. Był założycielem i wieloletnim dyrygentem m.in. Akademickiego Chóru „Polifonia” przy Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym UAM w Kaliszu, z którym odniósł wiele sukcesów w Polsce i za granicą. Był też organizatorem cyklu koncertów pod hasłem „Muzyka Organowa Europy”. Inicjował działania promujące młodych twórców i wykonawców (koncerty dyplomowe studentów, konkursy

z cyklu „Ars Universitatis”, wystawy podyplomowe realizowane we współpracy z Ośrodkiem Kultury Plastycznej „Wieża Ciśnień”). Zasiadał w jury wielu konkursów, festiwali i przeglądów zespołów chóranych. Działał w Komitecie organizacyjnym Ogólnopolskiego Festiwalu Muzyki Dawnej „Schola Cantorum”. Był założycielem i prezesem stowarzyszenia „Wszystko dla Kalisza”, a w latach 1998-2002 pełnił obowiązki przewodniczącego Rady Miejskiej w Kaliszu. Zmarł 18 IX 2007 r. w Kaliszu. Spoczywa na Cmentarzu Tynieckim.

Bibl.: D. Młyńska-Oganiaczek, *Rubiński Jerzy, prof. dr hab. – muzyk, dyrygent*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 621-624; K. Piątkowska-Pinczewska, *Wspomnienie o profesorze Jerzym Rubińskim (1944-2007)*, „Schola Cantorum” 30 lat Ogólnopolskiego Festiwalu Zespołów Muzyki Dawnej w Kaliszu, *Zeszyty Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk* 2008, nr 11, s. 157-162.

1. PŁASKORZEŻBA Profesora: gips patynowany, 49×58, na podkładzie: drewno, 72×83; Wydział Pedagogiczno-Artystyczny UAM (pokój A 210), ul. Nowy Świat 28-30, Kalisz (wyk. Milena Wróblewska, 2001/2002) (fot. 1).

2. **AULA** im. prof. Jerzego Rubińskiego, Wydział Pedagogiczno-Artystyczny UAM, ul. Nowy Świat 28-30, Kalisz (nad. i odst. 2 X 2009 r.), nad drzwiami **tablica**: tworzywo, 50×180: **AULA | im. Profesora Jerzego Rubińskiego** (fot. 2 i fot. 3).

3. **ULICA** prof. Jerzego Rubińskiego: Kalisz.

4. **STOWARZYSZENIE** „Wszystko dla Kalisza im. Prof. Jerzego Rubińskiego” (nad. 2008 r.), działające na rzecz rozwoju miasta Kalisza i regionu (rejestr. w 2002 r.).

5. **TYTUŁ** „Honorowego Obywatela Miasta Kalisza” (nad. 2008 r.).

Mikołaj RUDNICKI

Językoznawca, profesor w latach 1919-1961.

Urodził się 6 XII 1881 r. w Sokołowie Podlaskim. Studia z językoznawstwa indoeuropejskiego i slawistyki odbył w latach 1903-1907 na Uniwersytecie Jagiellońskim. Po obronie pracy doktorskiej w 1908 r. kontynuował studia uzupełniające na uniwersytetach w Kopenhadze, Uppsali, Sztokholmie, Wiedniu, Berlinie i Pradze. Habilitował się na UJ w 1912 r. i w latach 1915-1919 był tam docentem w Katedrze Językoznawstwa Porównawczego.

W 1919 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Poznańskiego i objął kierownictwo Katedry Językoznawstwa Indoeuropejskiego na Wydziale Filozoficznym. W 1921 r. został profesorem zwyczajnym. Był współorganizatorem Instytutu Zachodniosłowiańskiego (1921), który stał się głównym ośrodkiem badań poświęconych Słowiańszczyźnie Zachodniej w Polsce i był jego dyrektorem do 1939 r. W roku akademickim 1926/1927 oraz w latach 1948-1950 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Humanistycznego UP. W czasie okupacji niemieckiej przebywał na Podlasiu, następnie w Warszawie, gdzie uczestniczył w tajnym nauczaniu akademickim na UZZ. W czasie Powstania Warszawskiego był sanitariuszem w szpitalu polowym przy ul. Mokotowskiej.

W 1945 r. ponownie objął kierownictwo Katedry Językoznawstwa Indoeuropejskiego na Wydziale Humanistycznym UP, a od 1952 r. kierował Katedrą Językoznawstwa Ogólnego. W 1945 r. był kuratorem Katedry Języka Polskiego, a w latach 1950-1951 także Katedry Filologii Romańskiej. Przyczynił się do powstania Katedry Języków Germańskich i Zakładu Skandynawistyki. W 1949 r. zorganizował Archiwum Fonograficzne przy Instytucie Zachodniosłowiańskim, przekształcone w 1951 r. w Instytut Fonograficzny.

Jego dorobek naukowy obejmował zagadnienia związane z językoznawstwem ogólnym i indoeuropejskim, słowiańskim i polskim, a także z onomastyką i dialektologią.

W 1911 r., na zlecenie Akademii Umiejętności, przeprowadził badania ginącego dialektu Słowińców, a w latach dwudziestych XX w. pracował nad spolszczeniem niemieckich nazw miejscowości na Kaszubach. Od roku 1946 do 1971 przewodniczył Poznańskiemu Oddziałowi Komisji Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych przy Urzędzie Rady Ministrów. Powołał do życia czasopismo „Slavia Occidentalis” i został jego redaktorem; był współzałożycielem „Lingua Posnaniensis” i redaktorem „Onomastica”.

Członek korespondent PAU (od 1945), członek (od 1920) i członek honorowy (od 1971) PTPN. Również członek honorowy Towarzystwa Naukowego Instytutu Zachodniego, Polskiego Towarzystwa Językoznawczego i Towarzystwa Kultury Języka.

W 1972 r. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przyznał Mu tytuł doktora *honoris causa*. Zmarł 28 VI 1978 r. w Puszczykówku. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya w Poznaniu (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: Cz. Kudzinowski, *Prof. Mikołaj Rudnicki*, KMP, R. 29, 1961, nr 2, s. 112-114; J. Malinowski, *Rudnicki Mikołaj, prof. dr hab. – słowianoznawca*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 625-629; M. Rudnicki, *Wspomnienia*, w: *Uniwersytet Ziem Zachodnich i tajne kursy uniwersyteckie 1939-1945. Pokłosie wspomnień*, do druku przygot. J. Wikarjak, Poznań 1972, s. 49-57; S. Urbańczyk, *Rudnicki Mikołaj, pseud.: Miron, S. Rozwar, E. Mesmer, Pan Wojciech, Medard Rudnicki – w czasie drugiej wojny światowej (1881-1978)*, PSB, t. 32, Wrocław – Warszawa – Kraków 1989-1991, s. 642-644; B. Walczak, *Mikołaj Rudnicki – życie i dzieło*, w: M. Rudnicki, *Językoznawstwo ogólne – paleoslawistyka – onomastyka – historia języka – Posnania*, wstęp i dobór tekstów tegoż, Poznań 2014, s. 11-33; L. Zabrocki, *Mikołaj Rudnicki*, w: *Księga pamiątkowa ku czci profesora Mikołaja Rudnickiego*, *Slavia Occidentalis*, t. 20, 1960, z. 2, s. 7-12; Z. Zagórski, *Mikołaj Rudnicki (6 XII 1881-28 VI 1978)*, *Slavia Occidentalis*, t. 36, 1979, s. 1-7.

1. TABLICE

a) Upamiętniająca profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

b) Wspólne upamiętnienie *Wskrzesicielom idei powrotu państwa polskiego na piastowskie ziemie macierzyste*; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. J. Czekanowski.

c) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

d) Metal, 104×67; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20: 1881 | 1978 | MIKOŁAJ RUDNICKI | PROFESOR DR HAB. JĘZYKOZNAWCA | WSPÓŁZAŁOŻYCIEL | I DOCTOR HONORIS CAUSA | UNIwersytetu POZNAŃSKIEGO [s] | ZAŁOŻYCIEL INSTYTUTU | ZACHODNIOŚLAWIAŃSKIEGO | ,SLAVIA OCCIDENTALIS' [s] | PROFESOR TAJNEGO UNIwersy- | -TETU ZIEM ZACHODNICH | ORĘDOWNIK POLSKOŚCI | WSPÓŁTWÓRCA POLSKIEGO | NAZEWNICTWA NA ZIEMIACH | ZACHODNICH I PÓŁNOCNYCH | TWÓRCA NOWOCZESNYCH | TEORII JĘZYKOZNAWCZYCH || WIERNIE SŁUŻYŁ BOGU I LUDZIOM

Nad inskrypcją wyobrażenie portretowe Profesora. Nad ostatnim wersem znak graficzny Instytutu Zachodniosłowiańskiego (fot. 1).

1

2. SALA im. prof. Mikołaja Rudnickiego (nr104), Collegium Novum, Wydział Neofilologii UAM, aleja Niepodległości 4. Nad drzwiami napis z mosiężnych liter: SALA | IM [s] M [s] RUDNICKIEGO (fot. 2).

2

– Przy wejściu **tablica**: metal, 80×95 (wyk. odlewu Artystyczna Odlewnia Metali Zygfryd Kochanowski, odst. 19 II 1987 r.): MIKOŁAJ RUDNICKI | 1881 | 1978 | PROFESOR ZWYCZAJNY, DOKTOR HABILITOWANY, JE- | -ZYKOZNAWCA, NIESTRUDZONY BADACZ SŁOWIAŃSZCZYNY | ZACHODNIEJ, ODKRYWCA PRAW JEZYKOWYCH, WYCHOWAWCA WY- | BITNYCH UCZONYCH, ORĘDOWNIK POLSKOŚCI, SPOŁECZNIK. | WSPÓŁZAŁOŻYCIEL UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO | I JEGO DOKTOR HONORIS CAUSA, DWUKROTNY DZIEKAN WY- | DZIAŁU HUMANISTYCZNEGO, ZAŁOŻYCIEL INSTYTUTU ZACHOD- | NIO-SŁOWIAŃSKIEGO I CZASOPISMA „SLAVIA OCCIDENTALIS” | ORAZ JEGO DŁUGOLETNI REDAKTOR, PROFESOR TAJNEGO UNIWER- | SYTETU ZIEM ZACHODNICH. | AUTOR MEMORIAŁU „ODRA – NYSA”, ZŁOŻONEGO NA | KONFERENCJI W POCZDAMIE, WICEPRZEWODNICZĄCY KOMISJI | NAZEWNICZEJ DLA ZIEM ZACHODNICH I PÓŁNOCNYCH PRZY | URZĘDZIE RADY MINISTRÓW. | CZŁONEK POLSKIEJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI, CZŁONEK | HONOROWY POZNAŃSKIEGO TOWARZYSTWA PRZYJACIOŁ NAUK | I INNYCH TOWARZYSTW NAUKOWYCH POLSKICH ORAZ ZAGRA- | NICZNYCH, WYRÓŻNIONY NAJWYŻSZYMI ODZNACZENIAM I | NAUKOWYMI I PAŃSTWOWYMI.

Między 13. a 14. wierszem znak graficzny Instytutu Zachodniosłowiańskiego. W prawym dolnym rogu logo wykonawcy odlewu (fot. 3).

3

3. ULICA prof. Mikolaj Rudnickiego: Poznań-Piątkowo.

Stanisław RUNGE

Lekarz weterynarii, profesor w latach 1920-1951 i rektor w latach 1933-1936.

Urodził się 10 V 1888 r. we Lwowie. Studia na Akademii Weterynaryjnej we Lwowie ukończył z dyplomem lekarza weterynarii (1913) i do 1918 r. był pracownikiem naukowym tej uczelni w Katedrze Hodowli Zwierząt Domowych i Położnictwa. Dla zdobycia pełnych uprawnień weterynaryjnych odbył praktyki zawodowe m.in. w Niemczech i we Włoszech. W 1915 r. uzyskał stopień doktora nauk weterynaryjnych. W 1917 r. powierzono Mu w charakterze „honorowego” docenta prowadzenie wykładów na macierzystej Uczelni.

W 1920 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym weterynarii na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP i do 1921 r. prowadził Zakład Anatomii i Histologii Zwierząt Domowych. W 1922 r. został kierownikiem, powstałego dzięki Jego staraniom, Zakładu Weterynarii Rolniczej. W 1928 r. utworzył Uniwersyteckie Ambulatorium dla Zwierząt Domowych. W 1929 r. zorganizował przy Rzeźni Miejskiej w Poznaniu laboratorium bakteriologiczne do badania mięsa, którym kierował do 1933 r. Prowadził też prace badawcze w uniwersyteckich Folwarkach Pokazowo-Doświadczalnych Sołacz i Gołęcin. W 1927 r. objął po prof. Tadeuszu Chrząszczu obowiązki dziekana, a następnie, w roku akademickim 1927/1928 był prodziekanem Wydziału Rolniczo-Leśnego UP. W 1929 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego weterynarii rolniczej i higieny zwierząt. W latach 1933-1936 piastował godność rektora UP.

W sierpniu 1939 r. został zmobilizowany jako major i przydzielony do Centrum Wyszczolenia i Badań Weterynaryjnych Ministerstwa Spraw Wojskowych w Warszawie. We wrześniu, po ewakuacji Centrum w okolice Lwowa, przeprowadził transport wojskowy do Rumunii. Następnie przedostał się do Francji, gdzie wykładał na Kursach w Centrum Wyszczolenia Sanitarnego w Combourg koło Rennes, a od maja 1940 r. w Wojskowej Szkole Kawalerii, Transportu i Weterynarii w Saumur. W czerwcu 1940 r. wyjechał do Edynburga, gdzie podjął pracę w Royal (Dick) Veterinary College i w 1943 r. zorganizował polskie studia weterynaryjne. Do 1946 r. pełnił tam funkcję dziekana Komisji Akademickich Studiów Medycyny Weterynaryjnej.

W tym samym roku, po powrocie do kraju, objął kierownictwo Zakładu Weterynarii Rolniczej na Wydziale Rolniczym UP, a następnie, w 1951 r. Zakładu Zoohigieny

Wydziału Zootechnicznego UP¹¹¹. Po utworzeniu z Wydziałów Rolniczego i Leśnego Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu, od 1952 r. kierował w niej Katedrą Zoohigieny oraz utworzonym przez siebie Zespołem Katedr Produkcji Zwierzęcej na Wydziale Zootechnicznym. Jednocześnie w roku akademickim 1951/1952 kierował Zakładem Chorób Wewnętrznych Zwierząt na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej.

W Jego dorobku naukowym przeważały prace o charakterze diagnostyczno-terapeutycznym, poświęcone fizjologii, patologii i terapii rozrodu, a także hormonologii zwierząt. Był współautorem słownika z dziedziny weterynarii.

Był członkiem PTPN (od 1923). Kierował Wielkopolskim Towarzystwem Lekarzy Weterynarii, zasiadał w Radzie Nadzorczej Ogrodu Zoologicznego w Poznaniu. W okresie powojennym był prezesem Poznańskiej Okręgowej Izby Lekarsko-Weterynaryjnej, współzałożycielem Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych i pierwszym przewodniczącym jego Oddziału Poznańskiego. Współredagował „Wiadomości Weterynaryjne”, „Revue Vétérinaire Slave”, „Medycynę Weterynaryjną”. Zmarł 2 VI 1953 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: A. Dzieczkowski, *Stanisław Runge 1 IX 1933-31 VIII 1936*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 103-113; Z. Kaczmarek, *Stanisław Runge (1888-1953)*, Poznań 2017; *Profesor Stanisław Izidor Runge 1888-1953. W 50 rocznicę śmierci*, red. A. Zielińska-Krybus, Poznań 2003; J. Włodarek, *Runge Stanisław Izidor, prof. dr – lekarz medycyny weterynaryjnej*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 630-632.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie Rektorów Uniwersytetu Poznańskiego – Korporantów; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1 (odst. 4 VI 2011 r.); zob. S. Dąbrowski.

b) Upamiętniająca profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

c) O nieregularnym kształcie: kamień, 56×93; ul. K. Libelta 22 (proj. i wyk. Krzysztof Jakubik, odst. z okazji 50. rocznicy śmierci Profesora 1 VI 2003 r.): [W TYM DOMU W LATACH 1927-1939, | A TAKŻE PO POWROCIE Z ANGLII I SZKOCJI | OD 1946 DO 1953 ROKU MIESZKAŁ | PROF. DR HAB. MED. WET. STANISŁAW RUNGE | 1888-1953 | PROFESOR UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO, | WYŻSZYCH SZKÓŁ ROLNICZYCH W POZNANIU I WROCŁAWIU, | REKTOR UNIWERSYTE-TU POZNAŃSKIEGO W LATACH 1933-1936. | WYBITNY UCZONY, GORĄCY PATRIOTA, || W 50 ROCZNICE \[S\] ŚMIERCI | WYCHOWANKOWIE | POZNAŃ, 2 CZERWCA 2003](#)

¹¹¹ Zob. przypis 26.

W lewym górnym rogu, w prostokątnym polu: metal, 29×29, płaskorzeźbione popiersie Profesora w stroju rektorskim i stylizowany podpis Profesora (fot. 1).

1

d) Kamień, 110×61; upamiętniająca istnienie polskich studiów weterynaryjnych na Uniwersytecie w Edynburgu, The Royal (Dick) School of Veterinary Studies and The Roslin Institute, Easter Bush Campus, Uniwersytet w Edynburgu (wyk. Andrew Dods), nazwiska podane w dwóch kolumnach: THIS PLAQUE WAS ERECTED | TO COMMEMORATE THE CENTENARY OF THE | ROYAL COLLEGE OF VETERINARY SURGEONS | IN THE YEAR 1944. | IT WAS PRESENTED TO PAY HOMAGE TO | THE ROYAL (DICK) VETERINARY COLLEGE | EDINBURGH, SCOTLAND, AS A TOKEN OF THE | DEEP GRATITUDE OF ALL THE EXILED | POLISH PROFESSORS OF VETERINARY SCIENCE | VETERINARY SURGEONS AND STUDENTS | WHO WERE WORKING HERE DURING THE WAR || The following were in office during the Centenary Year. | President, Royal College of Veterinary Surgeons | WILLIAM NAIRN Esq., C.B.E., M.R.C.V.S. | Principal, R.(D).V.C. | Colonel Sir ARTHUR OLVER C.B., C.M.G., F.R.C.V.S., F.R.S.E. | Professorial Staff | D.C. MATHESON | Esq., F.R.C.V.S., D.V.S.M., F.R.S.E. | W.M. MITCHELL | Esq., M.C., T.D., M.B., Ch.B., B.Sc., M.R.C.V.S. | H. DRYERRE | Esq., Ph.D., M.R.C.V.S., L.R.C.P., F.R.S.E. | G.F. BODDIE | Esq., B.Sc., M.R.C.V.S. | T. GRAHAME | Esq., T.D., F.R.C.V.S. | A. ROBERTSON | Esq., M.A., B.Sc., Ph.D., M.R.C.V.S. | Secretary and Treasurer | A.C. DOULL Esq., C.A. || ANNO DOMINI MCMXLIV¹¹².

¹¹² Ta tablica została umieszczona aby upamiętnić stulecie Królewskiego Collegium Chirurgów Weterynarii w roku 1944. Została ona odsłonięta aby złożyć hołd Królewskiemu (Dick) Collegium Weterynaryjnemu w Edynburgu w Szkocji, jako symbol głębokiej wdzięczności wszystkich wygnanych polskich profesorów nauki weterynarii chirurgów weterynarii i studentów którzy tu pracowali w czasie wojny.

Nad inskrypcją wizerunek otwartej książki, na której po lewej stronie znajduje się godło Szkocji, po prawej godło Rzeczypospolitej Polskiej; u dołu książki, po obu jej stronach wizerunki eskulapów; pod książką napis: **VIS | UNITA | FORTIOR**¹¹³, poniżej wizerunek gałązki laurowej. W dolnym prawym rogu tablicy napis: **ANDREW DODS | SCULPTOR**¹¹⁴ (fot. 2).

2

Fot. ze zbiorów The Royal (Dick) School of Veterinary Studies

Następujący sprawowali urzędy w trakcie setnego roku (...) w roku Pańskim MCMXLIV; J. Włodarek, *Runge Stanisław*, s. 632 podaje datę odsłonięcia 11 X 1943 r.

¹¹³ Siła zjednoczona dzielniejsza.

¹¹⁴ Andrew Dods rzeźbiarz.

2. BUDYNEK: Kolegium im. prof. Stanisława Rungego, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 52 (nad. w 1994 r.). Nad wejściem na portalu **napis:** **UNIWERSYTET PRZYRODNICZY**, poniżej: **KOLEGIUM RUNGEGO** (fot. 3).

3

– Na elewacji **tablica:** kamień, w ramie metalowej zdobionej ornamentem, 95×65 (odst. 28 VI 1960 r. w ówczesnym Zakładzie Weterynarii Rolniczej Wydziału Rolniczego Wyższej Szkoły Rolniczej): **W TYM GMACHU PRACOWAŁ | W LATACH 1922-1953 | DR STANISŁAW RUNGE | LEKARZ WETERYNARYJNY | REKTOR | UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO | 1933-1936 | ZAŁOŻYCIEL | POLSKIEGO TOWARZYSTWA | NAUK WETERYNARYJNYCH | PROFESOR | WYŻSZEJ SZKOŁY ROLNICZEJ | PATRIOTA, UCZONY I PEDAGOG | 1960 R.** (fot. 4).

– Na elewacji (strona wschodnia) również **tablica:** metal, 35×64: **POMNI | CHLUBNYCH TRADYCJI NASZEJ UCZELNI | W 80-LECIE POWSTANIA | SKŁADAMY HOŁD JEJ TWÓRCOM I NAUCZYCIELOM | WYCHOWANKOWIE | POZNAŃ 1.X.1999.** (fot. 5).

4

5

3. ULICA prof. Stanisława Rungego: Poznań, os. Różany Potok.

Władysław RUSIŃSKI

Historyk gospodarczy, profesor w latach 1954-1962.

Urodził się 24 III 1911 r. w Nowej Wsi (pow. żniński). W 1933 r. podjął studia ekonomiczne na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego. Po ich ukończeniu w 1937 r. podjął pracę jako asystent wolontariusz w Zakładzie Historii Gospodarczej. W 1939 r. uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych. W okresie okupacji niemieckiej przebywał w Bydgoszczy, gdzie pracował jako robotnik rolny i budowlany, a później jako księgowy.

W 1945 r. powrócił na Uniwersytet Poznański. Pracował początkowo jako starszy asystent, a następnie adiunkt na Wydziale Prawno-Ekonomicznym, w II Katedrze Historii Prawa Polskiego, będącej częścią Zespółonej Katedry Historii Państwa i Prawa Polskiego. Habilitował się w 1949 r. W 1952 r. został docentem i jako zastępcą profesora kontynuował pracę naukową w Zakładzie Historii Gospodarczej w Katedrze Historii Polski na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UP. W latach 1954-1962 pełnił obowiązki kierownika tego Zakładu (od 1957 r. Katedra Historii Gospodarczej). W 1954 r. mianowany został profesorem nadzwyczajnym. Tytuł naukowy profesora zwyczajnego otrzymał w 1958 r. W latach 1956-1962 pełnił obowiązki zastępcy dyrektora Instytutu Historii UAM.

Od 1947 r. był też zatrudniony w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu. W latach 1949-1950 jako zastępcą profesora kierował Katedrą Ekonomii Politycznej, a od 1950 do 1957 r. kierował tam Zakładem Historii Gospodarczej, a następnie samodzielną Katedrą Historii Gospodarczej. W latach 1959-1961 był dziekanem Wydziału Ogólnoekonomicznego, a w latach 1962-1965 pełnił godność rektora WSE. Od 1962 r. sprawował też funkcję zastępcy dyrektora ds. naukowych Instytutu Ekonomii Politycznej na Wydziale Ekonomiki Produkcji. W 1981 r. przeszedł na emeryturę.

Działalność naukowa Profesora obejmowała zagadnienia związane z gospodarką i społeczeństwem feudalnym w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej XVI-XVIII w., ze szczególnym uwzględnieniem ekonomicznych, społecznych i politycznych skutków gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej. Interesował się również dziejami spółdzielczości w Polsce międzywojennej i stosunkami społeczno-gospodarczymi w okupowanej

Polsce. Zajmował się też teorią i problemami metodologii historii gospodarczej. Był autorem podręczników: *Rozwój gospodarczy ziem polskich w zarysie* (1963) i *Zarys historii gospodarczej powszechnej. Czasy nowożytne i najnowsze (1500-1939)* (1970) oraz wydawcą *Inwentarzy dóbr szlacheckich powiatu kaliskiego* (t. I: *od połowy XVI do połowy XVIII w.*, t. II: *z lat 1751-1775*, wyd. 1955 i 1959).

Był redaktorem naczelnym „Roczników Dziejów Społecznych i Gospodarczych” (1953-1986) oraz założycielem i redaktorem naczelnym „Rocznika Kaliskiego”. Członek PTPN (od 1948), Polskiego Towarzystwa Historycznego i Towarzystwa Miłośników Kalisza. Zasiadał w Radzie Naukowej Spółdzielczego Instytutu Badawczego w Warszawie oraz Instytutu Historii PAN. Działal w Instytucie Zachodnim, w latach 1945-1950 uczestniczył w pracach Komisji Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych przy Urzędzie Rady Ministrów. Zmarł 17 VIII 1986 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: M. Boksa, *Profesor Władysław Rusiński jako regionalista kaliski*, Kronika Wielkopolski 2018, nr 2 (166), s. 39-51; Cz. Łuczak, *Rusiński Władysław (1911-1986)*, PSB, t. 33, z. 1, Wrocław – Warszawa – Kraków 1991-1992, s. 144-145; A. Nowak, *Życie i twórczość naukowa Władysława Rusińskiego*, w: Władysław Rusiński, *Gospodarka i społeczeństwo w Polsce w okresie późnofeudalnym (XVI-XVIII w.)*, wstęp i dobór tekstów tegoż, Poznań 2008, s. 9-37; J. Orczyk, *Władysław Rusiński 1911-1986*, w: *Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. J. Strzelczyka, wyd. 2, Poznań 2010, s. 487-500; S. Warkoczewski, *Władysław Rusiński*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, R. 49, 1987, z. 2, s. 297-302.

CZYTELNIA Książek im. prof. Władysława Rusińskiego, Collegium Altum, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, ul. Powstańców Wielkopolskich 16 (nad. i odst. dwóch tablic 28 IX 2011 r.):

– Przy drzwiach wejściowych **tablica**: metal, 15×30: **CZYTELNIA BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ | IMIENIA | PROFESORA WŁADYSŁAWA RUSIŃSKIEGO** (fot. 1).

– W czytelnicy **tablica**: drewno, 74×58: **Władysław Rusiński | 1911-1986 | Prof. zw. dr hab. nauk ekonomiczno-politycznych | Dziekan Wydziału Ogólnoeconomicznego WSE 1959-1961 | Rektor WSE 1962/63-1964/65 | Wybitny uczony z zakresu historii gospodarczej, | wychowawca wielu pracowników naukowych.**

Nad inskrypcją płaskorzeźbiony portret Profesora (fot. 2).

1

2

Chemik, profesor w latach 1992-2003.

Urodził się 26 IX 1947 r. w Poznaniu. W latach 1965-1970 studiował chemię i matematykę na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W latach 1970-1971 był asystentem w Zakładzie Chemii Jądrowej w Instytucie Chemii UAM, po czym podjął studia doktoranckie na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie w 1975 r. obronił rozprawę doktorską. W latach 1975-1987 był adiunktem w Instytucie Chemii UAM. Habilitację z zakresu chemii fizycznej i teoretycznej uzyskał w 1985 r., a od 1987 r. był docentem. W 1992 r. uzyskał tytuł profesora i został zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego na Wydziale Chemii UAM. W 1995 r. powołany został na stanowisko profesora zwyczajnego w Instytucie Chemii Bioorganicznej PAN w Poznaniu, a w 1998 r. na to samo stanowisko został mianowany na Wydziale Chemii UAM. Od 2002 r. pełnił obowiązki kierownika zorganizowanej przez siebie Katedry Chemii Kwantowej na Wydziale Chemii UAM. W latach 1990-1991 jako profesor wizytujący, prowadził wykłady na University of Wyoming w Laramie (USA). W 1994 r. prowadził badania na Uniwersytecie w Sheffield.

Był ekspertem w dziedzinie najdokładniejszych w świecie obliczeń dla małych układów molekularnych i autorem wielu publikacji z zakresu chemii kwantowej, zaawansowanej chemii komputerowej oraz zastosowań matematyki w chemii. W 1996 r. powołał do życia czasopismo „Computational Methods in Science and Technology”, poświęcone naukom obliczeniowym i wszedł w skład jego redakcji. Był współzałożycielem i przewodniczącym Rady Użytkowników Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego, współautorem programu Komitetu Badań Naukowych „Pionier: Polski Internet Optyczny – zaawansowane aplikacje, usługi i technologie dla społeczeństwa informatycznego”. W latach 1998-2001 był członkiem Zespołu ds. Infrastruktury Informatycznej przy Premierze RP, koordynatorem Europejskiej Grupy Roboczej COSTD9/013 „Molecular Structure and Dynamics – new level of accuracy using explicitly correlated wave functions”. Członek Polskiego Towarzystwa Chemicznego oraz NSZZ „Solidarność”. Zmarł 27 V 2003 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Górczyńskim parafii pw. Matki Boskiej Bolesnej (ul. ks. P. Ściegiennego 35).

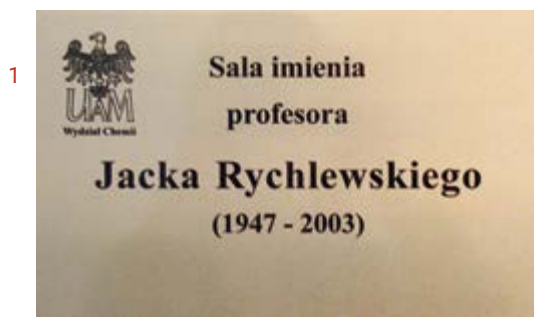
Bibl.: *Jacek Rychlewski 1947-2003. In memoriam*, zespół red. J. Komasa i in., Poznań 2004; G. Schroeder, *Życie i dzieło Profesora Jacka Rychlewskiego (1947-2003)*, *Życie Uniwersyteckie* 2003, nr 6 (122), s. 13.

1. SALA im. prof. Jacka Rychlewskiego (nr 253, obecnie nieistniejąca), Collegium Chemicum (teraz Collegium Heliodori Świącicki), Wydział Chemii, ul. Grunwaldzka 6. Na drzwiach wisiała **tablica** (do 2012 r.), zdemontowana podczas przeprowadzki Wydziału Chemii do nowej siedziby w Collegium Chemicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 8 (nad. i odst. 24 X 2003 r., tablica obecnie w magazynie): **Sala imienia | profesora | Jacka Rychlewskiego | (1947-2003)**
W lewym górnym rogu tablicy godło UAM. W sali wisiał portret Profesora (fot. 1).

2. ULICA: Poznań-Piotrowo. Na słupie tablica informacyjna: **ulica Jacka | Rychlewskiego**. U dołu tablicy nazwa dzielnicy: **Śródką** (fot. 2).

– Na słupie tablica informacyjna z portretem Profesora: tworzywo, 38×37: **ulica Jacka | Rychlewskiego | | Jacek Rychlewski (1947-2003), światowej sławy chemik | kwantowy, profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza oraz | Instytutu Chemii Bioorganicznej PAN w Poznaniu, współtwórca | Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego**.

W prawym górnym rogu logo SIM (System Informacji Miejskiej w Poznaniu) (fot. 3).

Fot. Przemysław Król

Fot. Przemysław Król

Filolog klasyczny, bizantynista, profesor w latach 1919-1960 i rektor w latach 1931-1932.

Urodził się 26 II 1882 r. w Burzynie (pow. tarnowski). W latach 1904-1908 odbywał studia z zakresu filologii klasycznej na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie w 1909 r. obronił pracę doktorską. W latach 1910-1912, jako stypendysta Akademii Umiejętności, prowadził badania rękopisów w bibliotekach włoskich, szwajcarskich, francuskich, angielskich, niemieckich i austriackich. Habilitował się w 1912 r. i do 1915 r. był docentem Katedry Filologii Klasycznej na UJ.

W latach 1916-1919, jako profesor nadzwyczajny, kierował Katedrą Filologii Klasycznej na Uniwersytecie Lwowskim.

W roku 1918 został zaproszony przez władze nowo powstającego Uniwersytetu Poznańskiego do objęcia I Katedry Filologii Klasycznej. Przybył do Poznania w kwietniu 1919 r. i jako profesor zwyczajny przystąpił do tworzenia poznańskiego ośrodka filologicznego. Przy Seminarium Filologii Klasycznej zorganizował największą w Polsce bibliotekę filologiczną. W roku akademickim 1924/1925 był dziekanem Wydziału Filozoficznego, a w roku 1931/1932 pełnił funkcję rektora, następnie w 1932/1933 prorektora UP. W 1933 r. jako jeden z inicjatorów protestu brzeskiego został przeniesiony w stan spoczynku. Założył wówczas w Poznaniu Collegium Marianum (szkoła powszechna i gimnazjum), którym kierował do 1939 r.

Podczas okupacji przebywał w rodzinnym Burzynie i w Tuchowie koło Tarnowa, gdzie pod koniec 1939 r. rozpoczął działalność w konspiracyjnej Okręgowej Komisji Oświaty i Kultury Ruchu Ludowego w województwie krakowskim. W latach 1940-1941 w kilkunastu miejscowościach zorganizował zespoły tajnego nauczania na poziomie gimnazjalnym. Jednocześnie współpracował z Tajną Organizacją Nauczycielską. W styczniu 1945 r. tajne komplety przekształcił w gimnazja w Tuchowie, Ciężkowicach i Jodłowej.

Po zakończeniu II wojny światowej ponownie objął obowiązki kierownika Katedry Filologii Klasycznej UP. W roku akademickim 1946/1947 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Humanistycznego. Od 1952 r. kierował Zakładem Hellenistyki, wchodzącym w skład zespołowej Katedry Filologii Klasycznej Wydziału Filologicznego, wyodrębnionego w 1951 r. z Wydziału Humanistycznego UP. Od roku 1957 ponownie, do przej-

ścia na emeryturę w 1960 r., kierował Katedrą Filologii Klasycznej. Był organizatorem i kierownikiem tzw. Wstępnego Roku Studiów, przekształconego następnie w Studia Przygotowawcze UP.

Głównym przedmiotem Jego naukowych badań była literatura bizantyńsko-grecka. Opracował rękopisy scholiastów i komentarze do pism Grzegorza z Nazjanzu oraz zajmował się przekładami jego mów na język polski. Był inicjatorem i redaktorem edycji przekładów *Pism Ojców Kościoła*. Autor opracowania *De Codicibus Graecis in Monte Casino* (1912) i monografii *Kwintus Septimiusz Florens Tertulian. Czasy – życie – dzieła* (1949). W latach 1918-1920 kierował redakcją czasopisma „Eos”.

Był członkiem PTPN od 1920 r., a od 1934 r. członkiem korespondentem PAU. W latach 1947-1950 był prezesem i członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Filologicznego, a także przewodniczył jego Oddziałowi Poznańskiemu. Zmarł 22 IV 1967 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN. Część I: Nauki społeczne. Zeszyt 3: P-Z*, oprac. A. Śródka, P. Szczawiński, Wrocław 1985, s. 211- 213; K. Ilski, A. Kołtowska, *Profesor Jan Sajdak (1882-1967)*, Poznań 2019; I. Lewandowski, *Jan Sajdak 1 IX 1931-31 VIII 1932*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 83-94; tenże, „*Per aspera ad astra*”. *Z dymnej chaty galicyjskiej do najwyższych godności akademickich, czyli Jana Sajdaka życie i dzieło (1882-1967)*, w: J. Sajdak, *Pod urokiem literatury patrystycznej i bizantyńskiej, wstęp i dobór tekstów tegoż*, Poznań 2009, s. 9-40; R. Skręt, *Sajdak Jan (1882-1967)*, PSB, t. 34, Wrocław – Warszawa – Kraków 1992-1993, s. 332-334; W. Steffen, *Od filologii do patrologii (Jan Sajdak 1882-1967)*, *Poznańskie Studia Teologiczne* t. 9, 2000, s. 131-144; tenże, *Życie i działalność naukowa prof. Jana Sajdaka (Wspomnienie pośmiertne)*, *Meander*, R. 23, 1968, nr 1, s. 3-9.

1. TABLICA: wspólne upamiętnienie Rektorów Uniwersytetu Poznańskiego – Korporantów; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. S. Dąbrowski.

2. POMNIK: wspólne upamiętnienie polskich nauczycieli, organizatorów i uczestników tajnego nauczania w czasie II wojny światowej; park Kazimierzowski, ul. Browarna, Warszawa; zob. Z. Czubiński.

3. SZKOŁA: Szkoła Podstawowa im. prof. Jana Sajdaka w Burzynie (pow. tarnowski). Wcześniej, w latach 2013-2017, Szkoła Podstawowa i Publiczne Gimnazjum w Burzynie im. prof. Jana Sajdaka (nad. i poświęcenie sztandaru 7 IX 2013 r.). Na elewacji szkoły tablica urzędowa: **SZKOŁA PODSTAWOWA | im. prof. Jana Sajdaka | w BURZYNIE**
Nad tablicą tabliczka z godłem Rzeczypospolitej Polskiej (fot. 1).

– Wcześniej na elewacji wisiały tablice urzędowe (jedna pod drugą):

ZESPÓŁ SZKÓŁ | w BURZYNIE | SZKOŁA PODSTAWOWA | im. prof. Jana Sajdaka

ZESPÓŁ SZKÓŁ | w BURZYNIE | PUBLICZNE GIMNAZJUM | im. prof. Jana Sajdaka

Nad tablicami tabliczka z godłem Rzeczypospolitej Polskiej (fot. 2).

– **Sztandar** szkoły:

Awers: na brązowym płacie centralnie wizerunek Profesora w stroju rektorskim, po jego lewej i prawej stronie daty: 1853 | 2013¹¹⁵; nad nim półkolem napis: SZKOŁA PODSTAWOWA | GIMNAZJUM, pod nim półkolem: IM. PROF. JANA SAJDAKA | W BURZYNIE (fot. 3).

Rewers: na biało-czerwonym płacie godło Rzeczypospolitej Polskiej; nad nim półkolem napis: BÓG HONOR OJCZYŻNA (fot. 4).

Fot. Tomasz Burza

Fot. Tomasz Burza

Fot. Tomasz Burza

Fot. Tomasz Burza

– W holu szkoły wisi portret Profesora w stroju rektorskim, obok akty nadania imienia Szkole Podstawowej i Gimnazjum (fot. 5).

¹¹⁵ 1853 – rok powstania szkoły w Burzynie, 2013 – rok poświęcenia sztandaru i nadania imienia szkole.

5

Fot. Tomasz Burza

– W gablotach wyeksponowane są pamiątki związane z życiem Profesora i Jego działalnością (fot. 6 i fot. 7).

6

Fot. Tomasz Burza

7

Fot. Tomasz Burza

Chemik, biolog, fizjolog roślin, biochemik, profesor w latach 1974-1994.

Urodził się 8 VI 1920 r. w Poznaniu. W 1937 r. rozpoczął studia chemiczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. Okres okupacji niemieckiej spędził w Olchowie (pow. sanocki), gdzie pracował jako robotnik leśny, a następnie jako leśniczy i gajowy. W 1944 r. walczył w szeregach Armii Krajowej.

W 1945 r. wrócił do Poznania i kontynuował rozpoczęte przed wojną studia chemiczne. Po uzyskaniu w 1947 r. magisterium podjął pracę jako asystent w Katedrze Chemii Fizycznej UP. W latach 1948-1951 studiował biologię na UP i studia te ukończył z tytułem magistra filozofii w zakresie biologii. W 1949 r. uzyskał doktorat z chemii fizycznej.

Po przeniesieniu się w 1953 r. na Wydział Biologii i Nauk o Ziemi UAM, pracował jako adiunkt w Katedrze Botaniki Ogólnej. W 1956 r. podjął pracę w nowo powstałej Katedrze Fizjologii Roślin. W 1960 r. objął kierownictwo utworzonego w ramach Katedry Zakładu Biochemii (w 1964 r. przekształconego w Katedrę Biochemii). Habilitował się w 1961 r. na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi w zakresie biochemii.

Od 1964 do 1968 r. był członkiem zespołu przygotowującego utworzenie Międzyuczelnianego Instytutu Biochemii w Poznaniu. W latach 1969-1976 kierował Sekcją Biochemii i Zakładem Biochemii w ramach utworzonego po reorganizacji Wydziału BiNoZ nowo powstałego Instytutu Biologii. W 1974 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w 1984 r. profesorem zwyczajnym.

Pełnił funkcję prodziekana (1963-1966) i dziekana (1966-1969) Wydziału BiNoZ. Był organizatorem i kierownikiem (1971-1974) Podyplomowego Studium Biologii. W latach 1982-1987 i 1991-1992 kierował Zakładem Metabolizmu Węgla i Azotu na Wydziale BiNoZ (od 1984 r. Wydział Biologii).

Był inicjatorem wprowadzenia w Polsce badań biochemicznych do nauk biologicznych, pomysłodawcą szeregu inicjatyw naukowych związanych z biochemią na UAM. Jego dorobek naukowy obejmuje publikacje z dziedziny biochemii i fizjologii roślin. Współautor podręcznika akademickiego *Materiały do zajęć z biochemii* (1979).

Od 1969 r. działał w PTPN. Był członkiem założycielem Polskiego Towarzystwa Biochemicznego oraz członkiem Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Europejskiego Towarzystwa Fitochemicznego i wielu innych.

Był organizatorem i kierownikiem kilkunastu wypraw wysokogórskich i polarnych, część z nich miała w programie również obserwacje naukowe. Szczególnie chętnie wracał na Spitsbergen – był tam siedem razy. W 1979 r. otrzymał członkostwo prestiżowego The Explorers Club. Zmarł 8 XII 2007 r. w Poznaniu. Spoczywa w kwaterze żołnierzy Armii Krajowej na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: A. Lesicki, B. Tomaszewska, *Profesor Ryszard Wiktor Schramm (1920-2007). Życie i dzieło. Professor Ryszard Wiktor Schramm (1920-2007). Life and work*, Wiadomości Botaniczne, t. 52, 2008, nr 3/4, s. 87-90; *Nie lubię chodzić po cudzych śladach... O życiu i dziełach Ryszarda Wiktora Schramma*, pod red. M. Okupnik, Poznań 2000; [R.W. Schramm], *Ryszard Wiktor Schramm*, Poznań 2000.

TABLICE

a) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

b) Z nazwiskami osób uhonorowanych przez Wydział Biologii UAM drzewami pamiątkowymi; skwer przed budynkiem Collegium Biologicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6; zob. J. Augustyniak.

– Na skwerze **drzewo pamiątkowe** dąb burgundzki, z trzema konarami, upamiętniający trzech założycieli Instytutu Biochemii i Biologii Molekularnej: prof. Jacka Augustyniaka, prof. Jana Michejdę i prof. Ryszarda Wiktora Schramma (posadzone 9 XI 2012 r.); pod drzewem **tabliczka**: tworzywo, 60×30: **Jacek | Augustyniak || Jan | Michejda || Ryszard | Schramm** (fot. 1 i fot. 2). Zob. też J. Augustyniak, J. Michejda.

Rolnik ekonomista, profesor w latach 1922-1950.

Urodził się 27 VI 1885 r. w Olchowie (pow. sanocki). W 1907 r. ukończył Studium Rolnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim z dyplomem inżyniera rolnika. Studia z zakresu rolnictwa, historii, ekonomii, filozofii i socjologii kontynuował na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie (do 1911). Wykształcenie uzupełniał też na uniwersytetach w Królewcu oraz w Berlinie i Wrocławiu. Wiedzę praktyczną zdobywał, zwiedzając wzorcowe gospodarstwa rolne w Galicji, Królestwie Kongresowym, Wielkopolsce, Prusach Wschodnich, Czechach i na Morawach. W latach 1913-1919 był profesorem Krajowej Średniej Szkoły Rolniczej w Czernichowie (pow. krakowski). W 1917 r. uzyskał stopień doktora filozofii na UJ.

W 1919 r. objął stanowisko zastępcy profesora w Katedrze Ekonomii Rolnej na Wydziale Rolniczo-Leśnym nowo powstałego Uniwersytetu Poznańskiego. Współdziałał przy organizowaniu Wydziału, uruchomił i wyposażył Zakład Ekonomii Rolnej. Jednocześnie wykładał na Akademii Rolniczej w Bydgoszczy. W 1921 r. habilitował się na UP i w 1922 r. został profesorem nadzwyczajnym. Nominację na profesora zwyczajnego otrzymał w 1929 r. W roku akademickim 1924/1925 pełnił funkcje dziekana Wydziału Rolniczo-Leśnego, a w 1925/1926 prodziekana. Współdziałał przy próbie opracowania jednolitego dla Polski systemu rachunkowości rolnej. Uczestniczył również przy ustalaniu programów dla studiów rolniczych i szkół rolniczych.

W okresie okupacji niemieckiej przebywał w Olchowie, zajmując się m.in. etnografią powiatu leskiego. W 1945 r. powrócił do Poznania, objął przedwojenne stanowisko na UP i przystąpił do odbudowy Katedry Ekonomii Rolnej. W roku akademickim 1946/1947 piastował godność prorektora UP. W 1950 r. z przyczyn politycznych został przeniesiony w stan spoczynku, a trzy lata później zatrudniony w Instytucie Przemysłu Włókien Łykowych w Poznaniu jako samodzielny pracownik nauki. W 1957 r. reaktywowano Go jako profesora poznańskiej Wyższej Szkoły Rolniczej.

W Jego dorobku naukowym przeważają prace dotyczące teorii ekonomii rolniczej, ekonomii rolniczej opisowej, rachunkowości rolniczej, a także organizacji i metodyki nauczania uniwersyteckiego. Autor m.in. opracowań: *Targ ziemią w województwach*

poznzańskim i pomorskim w latach 1920-1925 (1927) oraz *Zagadnienia agrarne na tle konstrukcji życia gospodarczego* (1931).

Założył „Roczniki Nauk Rolniczych i Leśnych” i pełnił obowiązki ich redaktora naczelnego (od 1923 do 1949 r.). Był członkiem kuratorium, a po II wojnie światowej prezesem Fundacji Sułkowskich w Rydzynie (do 1950 r.). W latach 1945-1949 pełnił obowiązki prezesa Zarządu, powstałej w 1925 r., Fundacji „Zakłady Kórnickie”. Zasiadał także w Radzie Fundacji „Nauka i Praca” założonej przez prof. Heliodora Świącickiego. W 1925 r. był członkiem Międzynarodowej Komisji Ekspertów przy Mieszanym Trybunale Polsko-Niemieckim w Paryżu, powołanej w celu wyceny i likwidacji poniemieckich majątków w byłym zaborze pruskim. Jako przedstawiciel rządu polskiego uczestniczył przy rozliczeniach majątków rolnych w sporze między Polską a Wolnym Miastem Gdańskiem.

Członek PTPN (po 1917) oraz Czechosłowackiej Akademii Rolniczej, Polskiej Akademii Nauk Technicznych (1946-1949), Komitetu FAO. Zmarł 16 I 1958 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bib.: J. Broda, *Schramm Wiktor Franciszek (1885-1958)*, PSB, t. 35, Warszawa – Kraków 1994, s. 627-629; B. Okoniewska, *Poznańskie środowisko nauk rolniczych i rola w nim Wiktora Schramma (lata 1919-1939)*, Kronika Wielkopolski 1983, nr 1 (30), s. 105-135; W. Pytkowski, *Wiktor Schramm (Wspomnienie pośmiertne)*, Roczniki Nauk Rolniczych. Seria G, Ekonomia Rolnictwa 75, 1958, z. 2, s. 387-393; T. Schramm, *Profesura poznańska – Schrammowie i Rutkowscy*, KMP 1998, nr 2, s. 301-317; tenże, *Wiktor Schramm – profesor Uniwersytetu*, w: *Uniwersytetowi na stulecie*, KMP 2019, nr 1, s. 259-278.

1. TABLICE

a) Kamień, 57×77; przechowywana w byłej siedzibie Muzeum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Kolegium Rungego, ul. Wojska Polskiego 52; pierwotnie na budynku Katedry Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu, ul. Mazowiecka 26 (odśl. po 1958 r.): [PAMIĘCI | WIKTORA SCHRAMMA | *1885 †1958 | PROFESORA EKONOMII ROLNICZEJ | PROREKTORA UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO | REDAKTORA ROCZNIKÓW NAUK ROLNICZYCH | PREZESA FUNDACJI KÓRNICKIEJ I RYDZYŃSKIEJ | KOMANDORA ORDERU POLONIA RESTITUTA | UCZONEGO PEDAGOGA PATRIOTY || REKTOR I SENAT | WYŻSZEJ SZKOŁY ROLNICZEJ](#) (fot. 1).

b) O nieregularnym kształcie: marmur, 45×60; kościół filialny pw. Maryi Matki Kościoła w Olchowie parafii pw. Świętego Wojciecha i Matki Boskiej Częstochowskiej w Tarnawie Górnej, pierwotnie kaplica dworska pw. Zesłania Ducha Świętego: [DOM\[s\] | Dr Wiktor Schramm | Prof. Uniwersytetu Poznańskiego | ur. 27.6.1885 w Olchowie | zm. 16.1.1958 w Poznaniu | Fundator Kaplicy Olchowskiej](#) (fot. 2).

1

2

Fot. Krzysztof Schramm

2. SZKOŁA: Szkoła im. prof. Wiktora Schramma w Olchowie (pow. sanocki), filia Szkoły Podstawowej im. Wincentego Witosa w Tarnawie Dolnej (nad. i odst. 11 XI 1997 r.); szkoła zamknięta w 1999 r., obecnie Oazowy Młodzieżowy Ośrodek Turystyczny „Brama Bieszczad” w Olchowie (Dom Rekolekcyjny Diecezji Sandomierskiej w Olchowie), Olchowa 63. Na elewacji **tablice:**

a) O nieregularnym kształcie: kamień, 60×50: **GMACH TEJ SZKOŁY | ZBUDOWANO WYSIŁKIEM | SPOŁECZEŃSTWA OLCHOWY | NA TERENIE PARKU PODWORSKIEGO. | NIECH BĘDZIE**

OSTOJĄ | KULTURY I NAUKI || TABLICĘ UFUNDOWANĄ | PRZEZ RODZINĘ SCHRAMMÓW |
WMUROWANO I POŚWIĘCONO | DNIA 11.XI.1997 R.

Nad inskrypcją metalowe godło Rzeczypospolitej Polskiej (fot. 3).

3

Fot. Krzysztof Schramm

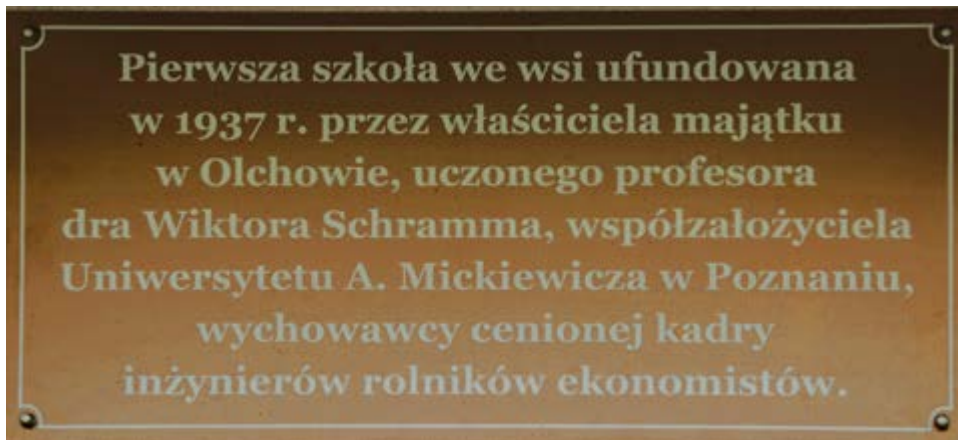
b) Kamień, 60×50: PAMIĘCI | Profesora | WIKTORA SCHRAMMA | WYBITNEGO UCZONEGO |
W DZIEDZINIE EKONOMII | I ORGANIZACJI GOSPODARSTW | ROLNICZYCH | DZIAŁACZA
SZERZĄCEGO | OŚWIATĘ WŚRÓD CHŁOPÓW | SWOJEJ RODZINNEJ | MIEJSCOWOŚCI ||
MIESZKAŃCY WSI | OLCHOWA (fot. 4).

4

Fot. Krzysztof Schramm

c) Metal; Olchowa 39, budynek pierwotnej siedziby szkoły (tablica umieszczona w 2001 r.), na elewacji: Pierwsza szkoła we wsi ufundowana | w 1937 r. przez właściciela majątku | w Olchowie, uczonego profesora | dra Wiktora Schramma, współzałożyciela | Uniwersytetu A. Mickiewicza w Poznaniu, | wychowawcy cenionej kadry | inżynierów rolników ekonomistów. (fot. 5 i fot. 6).

5

Fot. Krzysztof Schramm

6

Fot. Krzysztof Schramm

Adam SKAŁKOWSKI

Historyk, profesor w latach 1920-1949.

Urodził się 30 IX 1877 r. we Lwowie. W 1896 r. podjął studia historyczne na Wydziale Prawa Uniwersytetu Lwowskiego. W 1900 r. wyjechał do Getyngi, gdzie studiował historię nowożytną. W latach 1902-1903 jako stypendysta Kasy im. Józefa Mianowskiego przebywał w Paryżu. Doktoryzował się na Uniwersytecie we Lwowie w 1904 r. i w 1906 r. jako praktykant podjął pracę w Bibliotece Uniwersyteckiej UJK. W 1904 r. odbył kwerendę archiwalną w Berlinie, a w latach 1907-1911 kolejną kwerendę, głównie w Paryżu.

Po habilitacji w 1913 r. został docentem prywatnym w Katedrze Historii Nowożytnej na Uniwersytecie Lwowskim. W 1918 r. brał udział w walkach w obronie Lwowa.

W 1919 r. objął Katedrę Historii Nowożytnej na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1920 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a rok później profesorem zwyczajnym. W 1937 r. poparł oświadczenie potępiające „getto ławkowe” na Uniwersytecie.

W czasie okupacji niemieckiej przebywał w Chrobrzu, gdzie w archiwum rodzinnym Wielopolskich prowadził, rozpoczęte jeszcze przed wojną, prace nad biografią margrabiego Aleksandra Wielopolskiego. Brał też udział w konspiracyjnym nauczaniu w ramach tajnego UZZ (na kursach uniwersyteckich w Częstochowie).

Po zakończeniu wojny powrócił do Poznania i włączył się w odbudowę Uniwersytetu. Wraz z prof. Henrykiem Łowmiańskim i prof. Kazimierzem Tymienieckim objął kierownictwo Seminarium Historycznego. W latach 1945-1947 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Humanistycznego UP. Po przejściu w 1949 r. na emeryturę pracował w Bibliotece Uniwersyteckiej.

Zajmował się problematyką dziejów Europy napoleońskiej, podejmował badania dziejów regionalnych okresu stanisławowskiego i Insurekcji 1794 r. W latach 1921-1929 opublikował czterotomową *Korespondencję księcia Józefa Poniatowskiego z Francją*. Wydał obszerną monografię *Bazar Poznański. Zarys stuletnich dziejów 1838-1938* (1938). Szczególną rolę w Jego dorobku zajmowała biografistyka; napisał m.in. biografie Józefa Wybickiego, Jana Henryka Dąbrowskiego, Karola Marcinkowskiego, Andrzeja Niegolewskiego. Uznanie w literaturze światowej zdobyła Jego monografia *Les Polonais en*

Egypcie 1798-1801 (1910). Inicjator serii wydawniczej „Życiorysy Zasłużonych Polaków Wieku XVIII i XIX” i autor zeszytów tekstów źródłowych do historii przełomu XVIII i XIX w. dla szkoły średniej.

Członek PTPN (od 1920) i przewodniczący jego Komisji Historycznej (od 1933), członek Towarzystwa Naukowego w Toruniu i Polskiego Towarzystwa Historycznego. Członek czynny PAU (od 1945) oraz licznych komitetów redakcyjnych i rad naukowych, m.in. Komitetu Redakcyjnego *Polskiego Słownika Biograficznego* (od 1935), redakcji „Kwartalnika Historycznego”. Zmarł 17 IV 1951 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Górczyńskim parafii pw. Matki Boskiej Bolesnej (ul. ks. P. Ściegiennego 35).

Bibl.: D. Łukasiewicz, *Skalkowski Adam Mieczysław, krypt. A.S. (1877-1951)*, PSB, t. 37, Warszawa – Kraków 1996-1997, s. 649-653; K. Olejnik, *Adam Skalkowski 1877-1951*, w: *Wybitni historycy wielkopolscy*, wyd. 2, Poznań 2010, s. 243-258; Z. Wielgosz, *Skalkowski Adam Mieczysław (1877-1951)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 668-669.

1. TABLICA: wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krąganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

2. ULICA prof. Adama Skałkowskiego: Poznań, os. Różany Potok (fot. 1).

1

Krzysztof SKUBISZEWSKI

Prawnik, specjalista prawa międzynarodowego publicznego, docent w latach 1960-1973.

Urodził się 8 X 1926 r. w Poznaniu. W 1945 r. podjął studia prawnicze na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego, zakończone w 1949 r. uzyskaniem tytułu magistra. Doktoryzował się w 1950 r., a w 1960 r. uzyskał habilitację. Studia uzupełniające w zakresie prawa międzynarodowego odbył za granicą: w Hadze, w Nancy i następnie w Harvardzie, gdzie w 1958 r. uzyskał tytuł *master of laws*.

W latach 1949-1973 pracował w Katedrze Prawa Międzynarodowego Publicznego na Wydziale Prawa (od 1969 r. Wydział Prawa i Administracji) Uniwersytetu Poznańskiego (od 1955 r. UAM). Był kolejno asystentem wolontariuszem, młodszym asystentem, adiunktem i od 1956 r. zastępcą profesora. W latach 1956-1957 był też pracownikiem Instytutu Zachodniego. Od roku 1961 do 1963 sprawował funkcję prodziekana Wydziału Prawa. W 1973 r. z powodów politycznych został zmuszony do odejścia z UAM. Przeszedł wówczas do Instytutu Nauk Prawnych PAN (gdzie pracował do 1989 r.) i otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego nauk prawnych.

Prowadził badania naukowe i wykładał na uniwersytetach w Hadze, Oksfordzie, Saarbrücken, Strasburgu, Nowym Jorku, Genewie, a także w Instytucie Prawa Międzynarodowego Publicznego i Stosunków Międzynarodowych w Salonikach. Od roku 1994 był prezesem Trybunału ds. Roszczeń Iran-USA w Hadze. Był dwukrotnie sędzią Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w Hadze i przewodniczył w 2000 r. arbitrażowi między Francją i Holandią w sprawie *Renu*.

W latach 1989-1993 pełnił funkcję ministra spraw zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej. Jako minister dokonał reorientacji polskiej polityki zagranicznej. Przygotował traktat o potwierdzeniu istniejącej granicy polsko-niemieckiej oraz traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy. Był też autorem projektu przepisów konstytucji z 1997 r. dotyczących traktatów międzynarodowych.

Głównymi tematami Jego prac były: teoria prawa międzynarodowego, stosunki między Polską a Niemcami ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień związanych z granicą polsko-niemiecką po II wojnie światowej, prawo organizacji międzynarodowych, zjednoczenie Europy i polityka krajów środkowoeuropejskich po obaleniu

komunizmu. Autor m.in. opracowania *Wysiedlenie Niemców po II wojnie światowej* (1968), współautor podręcznika *Manual of Public International Law*, wydanego w 1968 r., Londyn – Nowy Jork.

Był założycielem i działaczem Wielkopolskiego Klubu Politycznego „Ład i Wolność” (1988-1990). Członek PTPN (od 1953), członek korespondent PAN (od 1989) i PAU (1994), Institut de France (Académie des Sciences Morales et Politiques, od 1995), członek American Society of International Law, International Law Association, The Hague Academy of International Law, Société Française pour le Droit International, Oxford Society, Deutsche Gesellschaft für Völkerrecht. Otrzymał godność doktora *honoris causa* Uniwersytetów w Gandawie, Liège, Turynie, Moguncji, Genewie oraz Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Uniwersytet w Bukareszcie nadał Mu tytuł profesora honorowego. Zmarł 8 II 2010 r. w Warszawie. Spoczywa w Świątyni Opatrzności Bożej w Warszawie (ul. ks. prym. A. Hlonda).

Bibl.: *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 275-277; J. Sandorski, *Profesor Krzysztof Skubiszewski (1926-2010)*, Nauka 2010, nr 1, 165-171,

1. TABLICE

a) Metal, 104×76; Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego, ul. Mostowa 27 A (wyk. Robert Sobociński, odsł. 12 XII 2014 r.), na elewacji: **KRZYSZTOFOWI SKUBISZEWSKIEMU | 8 X 1926-8 II 2010 | MINISTROWI SPRAW ZAGRANICZNYCH 1989-1993 | TWÓRCY SUWERENNEJ POLITYKI ZAGRANICZNEJ | NIEPODLEGŁEJ OJCZYZNY | WYBITNEMU MĘŻOWI STANU || W 25. ROCZNICĘ POWOŁANIA NA URZĄD MINISTRA SPRAW ZAGRANICZNYCH | – RODACY**

Nad inskrypcją, w prostokątnym polu: 68×49, płaskorzeźbiony portret Profesora, pod nim wyryty napis: **R. Sobociński**; na lewo od portretu metalowy wizerunek Orderu Orła Białego (fot. 1).

– W budynku Instytutu **Gabinet** Ministra Krzysztofa Skubiszewskiego (otwarty 12 XII 2014 r.); na drzwiach **tabliczka**: tworzywo, 20×30: **Gabinet Ministra | Krzysztofa Skubiszewskiego || Zbiory przekazane | przez rodzinę Skubiszewskich**

Pod napisem logotyp Instytutu Zachodniego oraz logotypy instytucji wspierających (fot. 2, fot. 3 i fot. 4).

2

3

4

b) Kamień; ul. Lewicka 13/15, Warszawa (odst. 19 XII 2017 r.), na elewacji: **W TYM DOMU MIESZKAŁ | KRZYSZTOF | SKUBISZEWSKI | PIERWSZY MINISTER | SPRAW ZAGRANICZNYCH | NIEPODLEGŁEJ POLSKI | W LATACH 1989-1993** (fot. 5).

5

2. RONDO prof. Krzysztofa Skubiszewskiego: Poznań-Grunwald.

3. FUNDACJA im. Krzysztofa Skubiszewskiego (rejestr. 18 V 2011 r.); wraz z Instytutem Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego jest współorganizatorem **Sympozjów** im. Ministra Krzysztofa Skubiszewskiego, Fundacja przyznaje też **Nagrode** im. Ministra Krzysztofa Skubiszewskiego za najlepszą pracę magisterską na temat polskiej polityki zagranicznej.

Zoolog, profesor w latach 1960-1985.

Urodził się 18 II 1915 r. w Demarynie (Syberia). W 1935 r. rozpoczął studia zoologiczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. Już na studiach, w 1939 r., podjął obowiązki młodszego asystenta w Zakładzie Anatomii Porównawczej i Biologii na macierzystym wydziale.

W okresie okupacji niemieckiej przebywał w Zwierzyńcu nad Wieprzem, gdzie pracował jako botanik w Sekcji Urządzania Lasu Ordynacji Zamojskiej. Był współautorem projektu, zrealizowanego w czasie wojny, utworzenia trzech rezerwatów przyrody w lasach Ordynacji Zamojskiej. Brał udział w tajnym nauczaniu młodzieży gimnazjalnej w Zwierzyńcu. Prowadził działalność konspiracyjną w Związku Walki Zbrojnej (od lutego 1942 r. Armia Krajowa). Aresztowany w 1943 r., trafił do obozu przesiedleńczego w Zamościu, a następnie był więziony w Majdanku KL Lublin.

Po zakończeniu wojny podjął studia i pracę w Zakładzie Anatomii Porównawczej i Biologii na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP. W 1945 r. uzyskał stopień magistra i otrzymał etat starszego asystenta w Zakładzie Zoologii. W 1948 r. obronił pracę doktorską, a dwa lata później został mianowany adiunktem. W 1955 r. otrzymał tytuł naukowy docenta. W 1956 r. objął Katedrę z Zakładem Zoologii Systematycznej Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi i kierował nią do 1984 r. W 1960 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1971 r. został profesorem zwyczajnym. W latach 1956-1960 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi. Od 1948 do 1962 r. kierował Poznańskim Oddziałem Pracowni Badania Gryzoni Polnych Państwowego Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach z siedzibą przy Zakładzie Zoologii UAM. W latach 1969-1971 był dyrektorem Instytutu Biologii UAM.

Jego działalność naukowa związana była z ornitologią, teriologią i entomologią parazytologiczną, a wieloletnie studia nad dynamiką liczebności gryzoni polnych umożliwiły ustalenie rejonów ich występowania, prognozowanie pojawów i skuteczne metody ich zwalczania. Był jednym z najlepszych znawców polskich ssaków. Współredagował czasopisma: „Acta Theriologica”, „Annales Zoologici”, „Fragmenta Faunistica”, „Polskie Pismo Entomologiczne”, „Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią”.

Członek rad naukowych wielu instytutów, m.in. Instytutu Zoologii PAN w Warszawie, Zakładu Zoologii Systematycznej i Doświadczalnej PAN w Krakowie, członek PTPN (od 1948), Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego, Polskiego Towarzystwa Zoologicznego, członek honorowy Polskiego Towarzystwa Entomologicznego. Zmarł 27 III 1989 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: K. Bartkowska, *Profesor dr Waclaw Skuratowicz (1915-1989)*, Wiadomości Parazytologiczne, t. 36, 1990, z. 1-3, s. 59-67; M. Beiger, *Profesor dr Waclaw Skuratowicz (1915-1989)*, Przegląd Zoologiczny, t. 33, 1989, nr 4, s. 501-509; A. Dzięczkowski, *Skuratowicz Waclaw, krypt. konspiracyjny GUZIK (1915-1989)*, PSB, t. 38, Warszawa – Kraków 1997-1998, s. 524-526.

1. TABLICE

a) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

b) Z nazwiskami osób uhonorowanych przez Wydział Biologii UAM drzewami pamiątkowymi; skwer przed budynkiem Collegium Biologicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6; zob. J. Augustyniak.

– Na skwerze **drzewo pamiątkowe** dąb bezszypułkowy (posadzone 20 III 2004 r.); pod drzewem **tabliczka**: tworzywo, 20×30: **Waclaw | Skuratowicz** (fot. 1 i fot. 2).

1

Waclaw
Skuratowicz

2

2. NAZEWNICTWO NAUKOWE: eponimy.

Nazwisko Profesora zostało utrwalone w nazwach trzech taksonów zwierząt: *Phytomyza skuratowiczi* (M. Beiger, 1972), *Rhadinopsyllamesoides skuratowiczi* (K. Bartkowska, 1972) i *Polystoma skuratowiczi* (Batchvarov, 1984).

Władysław SMOSARSKI

Matematyk, meteorolog, profesor w latach 1924-1951.

Urodził się 30 IX 1876 r. w Warszawie. Rozpoczął w 1896 r. studia matematyczne na Uniwersytecie Warszawskim ukończył w 1900 r., uzyskując dyplom ze złotym medalem kandydata nauk matematyczno-fizycznych. Pracował w bankach i zakładach przemysłowych w Warszawie i Lublinie.

W 1909 r. podjął wykłady z matematyki, fizyki i meteorologii w Seminarium dla Nauczycieli Ludowych w Ursynowie pod Warszawą oraz na Wydziale Rolnym Towarzystwa Kursów Naukowych (1909-1920) i na Kursach Przemysłowo-Rolniczych, będących załącznikiem SGGW (1912-1920). Poglębił wiedzę z meteorologii na studiach w Hamburgu i Petersburgu (1912-1913). W latach 1918-1920 był kustoszem Obserwatorium Astronomicznego im. Jana Jędrzejewicza przy Towarzystwie Naukowym Warszawskim. Od 1919 r. aż do śmierci współpracował ze Stacją Centralnej Sieci Meteorologicznej Warszawskiej.

W 1920 r. podjął pracę na Uniwersytecie Poznańskim i jako zastępca profesora wykładał meteorologię i klimatologię na Wydziale Filozoficznym oraz był kierownikiem Obserwatorium Meteorologicznego, które zorganizował w Collegium Minus. W 1924 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym i podjął obowiązki kierownika Zakładu Meteorologii i Klimatologii na Wydziale Rolniczo-Leśnym. Zorganizował też Obserwatorium Meteorologiczne UP w Gołęczynie przy Collegium Cieszkowskiego. W 1937 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego.

W okresie II wojny światowej przebywał w Bordeaux, a następnie w Paryżu, gdzie pracował w Instytucie Geofizyki Uniwersytetu Paryskiego. Uczestniczył też w zebraniach Polskiego Komitetu Oporu.

W 1945 r. powrócił na przedwojenne stanowisko kierownika Zakładu Meteorologii i Klimatologii i przystąpił do jego odbudowy oraz reaktywacji Obserwatorium Meteorologicznego. Oprócz wykładów i ćwiczeń z meteorologii podjął dodatkowo wykłady z matematyki i fizyki na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP. W 1951 r. objął kierownictwo Katedry Meteorologii na Wydziale Rolniczym nowo powstałej Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu (utworzonej z Wydziału Rolniczego i Wydziału Leśnego UP). W 1953 r. uzyskał stopień doktora nauk fizycznych.

Głównym kierunkiem badań Profesora były zagadnienia optyki zjawisk zmrokowych i elektryczności atmosferycznej, magnetyzmu ziemskiego, teorii instrumentów. Drugą dziedziną badań były prace klimatologiczne, mające praktyczne wykorzystanie w rolnictwie i leśnictwie. Autor licznych prac, m.in. podręcznika *Meteorologia* (1924), który doczekał się wielu wydań.

Był członkiem korespondentem (od 1915) i członkiem zwyczajnym (od 1929) TNW, członkiem PTPN (od 1920), Polskiego Towarzystwa Matematycznego i Polskiego Towarzystwa Fizycznego. Współzałożyciel i członek honorowy (od 1947) Polskiego Towarzystwa Meteorologicznego i Hydrologicznego. Współpracował z Międzynarodową Unią Geodezyjną i Geofizyczną. Zmarł 21 V 1960 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie*, TNW, PAU, PAN. Część VII: *Nauki o Ziemi i górnictwo*, oprac. A. Śródka, Wrocław 1992, s. 215-218; J. Broda, *Władysław Smosarski (1876-1960)*, w: *Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919-2009. Nauka dla praktyki leśnej*, pod red. tegoż, Poznań 2009, s. 273-274; A. Dzieczkowski, *Smosarski Władysław Antoni Jan (1876-1960)*, PSB, t. 39, Warszawa – Kraków 1999-2000, s. 351-354; *Zapisane w pamięci. 90 lat studiów rolniczo-leśnych w Poznaniu*, oprac. red. E. Strycka, A. Zielińska-Krybus, aut. fot. R. Kocoł, Poznań 2009, s. 86-87.

SALA im. prof. Władysława Smosarskiego, Collegium Cieszkowskich Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 71 c. Przy drzwiach tabliczka informacyjna, 30×42: **sala C I | im. prof. zw. | Władysława | Smosarskiego** (fot. 1 i fot. 2).

– W sali wisiała **tablica** (zdemontowana podczas remontu w 2014 r.): **Sala wykładowa | im. Prof. Władysława Smosarskiego | została wyremontowana i wyposażona | dzięki finansowemu wsparciu: | Dyrekcji | Generalnej Lasów Państwowych w Warszawie | Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych | Szczecin, Szczecinek, Toruń, Wrocław || Serdecznie dziękujemy Ofiarodawcom | w imieniu społeczności akademickiej | Dziekan i Rada Wydziału Leśnego | Poznań, październik 1997 r.**

Z lewej strony logo Lasów Państwowych (fot. 3).

Tekst inskrypcji z fotografii za: *Zapisane w pamięci*, s. 87.

1

2

3

Fot. za: *Zapisać w pamięci*

Filozof, historyk sztuki, profesor w latach 1919-1939.

Urodził się 3 IX 1877 r. w Pleszewie. W latach 1898-1902 studiował chemię, nauki przyrodnicze i filozofię na uczelniach w Monachium, Lipsku, Getyndze, Berlinie i Wrocławiu. W 1903 r. uzyskał we Wrocławiu doktorat z zakresu psychologii eksperymentalnej. Następnie kontynuował studia z zakresu filozofii i estetyki w Genewie, Mediolanie, Sienie, Florencji, Rzymie i Paryżu. W 1910 r. habilitował się z filozofii na Uniwersytecie Jagiellońskim i został docentem.

Po przybyciu do Poznania w 1915 r., zaangażował się w organizację i działalność Towarzystwa Wykładów Naukowych, trzy lata później, przekształconych z Jego inicjatywy, w dwuletnie Humanistyczne Kursy Naukowe. W 1918 r. aktywnie uczestniczył w pracach Komisji Organizacyjnej Uniwersytetu Polskiego w Poznaniu. Odpowiedzialny był za ustalenie kadry profesorskiej dla powstającej uczelni. Opracował też regulamin oraz projekt budżetu. W 1919 r. został mianowany profesorem zwyczajnym filozofii UP i objął kierownictwo I Katedry Filozofii. Jednocześnie powołano Go na pierwszego dziekana Wydziału Filozoficznego.

Jego działalność naukowa koncentrowała się wokół zagadnień związanych z estetyką, filozofią sztuki, krytyką artystyczną i historią sztuki. Autor dzieł: *Filozofia sztuki* (1917), *Z pogranicza sztuki i filozofii* (1928), *Sztuka egzotyczna* (1971).

Pracę naukowo-dydaktyczną na Uniwersytecie łączył z działalnością w towarzystwach naukowych, aktywnym uczestnictwem w życiu kulturalnym i działalnością popularyzatora sztuki. Był inicjatorem Towarzystwa Okrągłego Stołu (1934-1935) – gromadzącego na spotkaniach uczonych, pisarzy i artystów. Współpracował z pismami literacko-artystycznymi i naukowymi („Ateneum”, „Biblioteka Warszawska”, „Krytyka”, „Sfinks”, „Museion”, „Przegląd Filozoficzny”, „Zdrój”, „Wiadomości Literackie”). Relacje ze swych licznych podróży zagranicznych, m.in. do Włoch, Francji, Anglii, Maroka, Szwecji, Palestyny, Grecji, Algieru publikował w dziennikach, takich jak: „Kurier Poznański”, „Dziennik Poznański”.

Był członkiem (od 1908) i prezesem Komisji Filozoficznej PTPN oraz pełnił obowiązki przewodniczącego Poznańskiego Towarzystwa Filozoficznego. Członek Komisji

Historii Filozofii AU (od 1911 r.). Należał do państwowej komisji egzaminacyjnej dla kandydatów na stanowiska nauczycieli w Poznaniu.

We wrześniu 1939 r. przebywał w obozie przesiedleńczym przy ul. Głównej w Poznaniu. Wyszedłony do Generalnego Gubernatorstwa, zmarł podczas transportu 14 XII 1939 r. w Ostrowcu Świętokrzyskim. Został pochowany na miejscowym cmentarzu. W 1962 r. szczątki Profesora przeniesiono do Poznania, gdzie spoczęły na Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan.

Bibl.: A. Jamroziakowa, *Sobeski Michał, pseud. Idem (1877-1939)*, PSB, t. 39, Warszawa – Kraków 1999-2000, s. 461-462; też, *Michał Sobeski – życie i dzieło*, w: M. Sobeski, *Wokół filozofii i teorii sztuki*, wstęp i dobór tekstów tejeż, Poznań 2011, s. 9-39; L. Krajkowski, *Michała Sobeskiego rodowód i życie po życiu*, w: „*Nie zgaśnie pamięć o Waszej pracy*”. *Założyciele Uniwersytetu Poznańskiego*, pod red. A. Pihan-Kijasowej i D. Konieczki-Słiwińskiej, Poznań 2016, s. 147-153; M. Szczesiak, *Michał Sobeski (1877-1939)*, w: *W hołdzie naszym Antenatom. 85 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza*, pod red. J. Laskowskiego i G. Łukomskiego, Poznań 2004, s. 81-92.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 12. płycie: **MICHAŁ SOBESKI**

b) Upamiętniająca profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

c) Upamiętniająca obrady Komisji Organizacyjnej Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1918-1919; PTPN, ul. S. Mielżyńskiego 27/29; zob. *Wprowadzenie*, s. 17.

d) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 3. płycie: **MICHAŁ | SOBESKI | PROFESOR | UNIW. POZN. | 1877-1939 | OSTROWIEC ZMARŁ** (fot. 1).

e) O nieregularnym kształcie: metal: 93×70; Muzeum Regionalne w Pleszewie, ul. Poznańska 34 (proj. Jerzy Szpunt, wyk. pracownia BRAŻART s.c. z Pleszewa, odsł. 8 X 2004 r.), na elewacji: **PROFESOROWI | MICHAŁOWI SOBESKIEMU | WSPÓŁZAŁOŻYCIELOWI | UNIWERSYTETU W POZNANIU | PIERWSZEMU DZIEKANOWI | WYDZIAŁU FILOZOFICZNEGO | URODZONEMU W PLESZEWIE | W 1877 ROKU – WDZIĘCZNE | SPOŁECZEŃSTWO ZIEMI | PLESZEWSKIEJ || 85 LECIE UNIWERSYTETU | IM. ADAMA MICKIEWICZA | W POZNANIU | 8 PAŹDZIERNKA [s] 2004 R.** W górnej części płaskorzeźbione wyobrazenie portretowe Profesora; u dołu, po prawej stronie wizerunki herbów Pleszewa i Powiatu Pleszewskiego (fot. 2).

1

2

f) Na grobie matki Profesora; Cmentarz Górczyński parafii pw. Matki Boskiej Bolesnej (grób i tablica nie zachowały się).

2. POMNIK ŁAWECZKA z rzeźbą Profesora: metal, 136×211×113; przed budynkiem „A”, Wydział Nauk Społecznych UAM, ul. A. Szamarzewskiego 89 (autor proj. Grzegorz Godawa, wyk. pracownia BRĄZART s.c. z Pleszewa; odsł. 22 V 2019 r. w ramach obchodów Jubileuszu 100-lecia Uniwersytetu Poznańskiego) (fot. 3).

Na oparciu ławki wyryty napis: **PROFESOR MICHAŁ SOBESKI (1877-1939) | ESTETYK, FILOZOF, HISTORYK SZTUKI | WSPÓŁZAŁOŻYCIEL UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO**. Na książce trzymanej w ręku napis: **MICHAŁ SOBESKI | Z POGRANICZA | SZTUKI | I FILOZOFJI** (fot. 3).

Na bocznej ścianie z lewej strony ławki godło UAM, pod nim napis: **UNIwersYTET | IM. ADAMA MICKIEWICZA | W POZNANIU**

Na bocznej ścianie z prawej strony ławki logotyp Fundacji UAM, pod nim napis: **FUNDACJA UNIwersYTETU | IM. ADAMA MICKIEWICZA | W POZNANIU**

Na fragmencie płaszcza Profesora napis: **GODAWA**, z tyłu ławki logo wykonawcy odlewu i napis: **KWIECIŃSKI**

3

Fot. Paulina Ciesielska

3. SALA im. prof. Michała Sobieskiego, Collegium im. Floriana Znanięckiego, Wydział Nauk Społecznych UAM, ul. A. Szamarzewskiego 89/90. Nad wejściem do sali **tablica**: drewno, 27×200, z **napisem** złożonymi literami: **SALA | IM. PROFESORA MICHAŁA SOBIESKIEGO** (fot. 4).

– Przy wejściu do sali **tablica** o nieregularnym kształcie: metal, 93×70 (proj. płaskorzeźbionego portretu Jerzy Szpunt, proj. dolnej części płyty artysta plastik Mariusz Grzemski, wyk. pracownia BRĄZART s.c. z Pleszewa; nad. i odst. 18 XI 2004 r.): **PROFESOR MICHAŁ SOBESKI | (1877-1939) URODZONY W PLESZEWIE | FILOZOF, ESTETYK, WSPÓŁZAŁOŻYCIEL | UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO | PIERWSZY DZIEKAN WYDZIAŁU FILOZO- | FICZNEGO WSZECHNICY PIASTOWSKIEJ. | UNIWERSYTETOWI | IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU | W 85-TĄ ROCZNICĘ POWSTANIA | SPOŁECZNOŚĆ POWIATU PLESZEWSKIEGO**

W górnej części płaskorzeźbione wyobrażenie portretowe Profesora; u dołu tablicy wizerunki herbów: Powiatu Pleszewskiego i gmin: Chocz, Czermin, Dobrzyca, Gizałki, Gołuchów oraz miasta Pleszewa. Poniżej herbów wyryty napis: **GRZEMSKI** (fot. 5).

4

5

4. ULICA prof. Michała Sobieskiego: Poznań-Ogrody.

Jan SOKOŁOWSKI

Zoolog, ornitolog, entomolog, malarz, profesor w latach 1948-1951.

Urodził się 24 V 1899 r. w Dakowach Mokrych (pow. nowotomyski). Edukację rozpoczął od studiów malarstwa w Państwowej Szkole Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego w Poznaniu, gdzie uzyskał dyplom nauczyciela rysunków. W latach 1921-1925 studiował biologię na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Poznańskiego, a następnie był zatrudniony jako asystent w Zakładzie Anatomii Porównawczej i Biologii (1923-1927) na tym Wydziale.

W 1927 r. jako stypendysta Państwowej Rady Ochrony Przyrody przebywał w stacji ornitologicznej w Seebach (Turynia), gdzie zapoznał się z metodami ochrony ptaków śpiewających. W 1926 r. uzyskał stopień doktora filozofii w zakresie entomologii. W latach 1927-1937 zatrudniony był jako nauczyciel biologii w Korpusie Kadetów w Rawiczu i jednocześnie prowadził wykłady zlecone i ćwiczenia z ochrony ptaków na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP (1932-1939). W 1936 r. habilitował się i otrzymał stopień docenta ornitologii.

W okresie okupacji niemieckiej przebywał w Jędrzejowie, a następnie w Zagnańsku koło Kielc, gdzie pracował w biurze nadleśnictwa. Od 1943 r. prowadził tajne nauczanie w swoim domu.

W roku akademickim 1945/1946 podjął wykłady w Katedrze Zoogeografii i Ochrony Przyrody na Uniwersytecie w Toruniu, z których zrezygnował, gdy w 1946 r. otrzymał etat docenta zoologii na UP. W 1948 r. został profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Katedry Zoologii i Entomologii na Wydziale Leśnym. W roku akademickim 1950/1951 pełnił obowiązki prodziekana Wydziału Leśnego. W roku 1951 został kierownikiem Zakładu Zoologii Wydziału Zootechnicznego UP¹¹⁶, a w roku akademickim 1951/1952 pełnił obowiązki pierwszego dziekana Wydziału Zootechnicznego w utworzonej po reorganizacji UP, Wyższej Szkole Rolniczej. Jednocześnie objął Katedrę Zoologii i kierował nią, od 1955 r. jako profesor zwyczajny, do przejścia na emeryturę w 1969 r.

Ogłosił szereg prac naukowych i popularnonaukowych, dotyczących przede wszystkim ornitologii: znaczenia gospodarczego i praktycznej ochrony ptaków, metod ich ho-

¹¹⁶ Zob. przypis 26.

dowli i obserwacji. Autor m.in. opracowania *Ptaki ziem polskich* (1936). Popularyzował wiedzę, współpracując z wieloma czasopismami, takimi jak: „Ochrona Przyrody”, „Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią”, „Przyroda Polski Zachodniej”, „Przyroda Polska”.

Działał w towarzystwach naukowych i organizacjach społecznych, m.in. PTPN (od 1947 r.), Polskim Towarzystwie Przyrodniczym im. Kopernika. Był prezesem Poznańskiego Oddziału Ligi Ochrony Przyrody, przewodniczącym Sekcji Polskiej Międzynarodowego Komitetu Ochrony Ptaków. Zasiadał w radach naukowych: Wielkopolskiego Parku Zoologicznego (1956-1982), Wielkopolskiego Parku Narodowego (1957-1971) i Instytutu Biologii Stosowanej WSR (1963-1966). Był członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Zoologicznego. Zmarł 7 IV 1982 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, pod red. E. Matusiewicza, M. Rutkowskiego, Poznań 1989, s. 185-186; A. Bereszyński, M. Szczepaniak, K. Kasprzak, *Jan Bogumił Sokołowski – uczony i malarz ptaków*, Kronika Wielkopolski 2002, nr 1 (101), s. 90-96; A. Bereszyński, M. Wrońska, *Jan Bogumił Sokołowski – życie i dzieła*, Poznań 2012; A. Dzięczkowski, *Jan Bogumił Sokołowski (1899-1982)*, KMP, R. 50, 1982 [wyd. 1983], nr 3-4, s. 97-102; tenże, *Sokołowski Jan Bogumił (1899-1982)*, PSB, t. 40, Warszawa – Kraków 2000-2001, s. 138-142; J.B. Szczepski, *Profesor Jan Bogumił Sokołowski (Na 75-lecie urodzin Jubilata)*, Przegląd Zoologiczny, t. 18, 1974, z. 2 s. 206-212.

1. TABLICE

a) Metal, 93×67; Collegium Cieszkowskich Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Wydział Medycyny Weterynaryjnej i Nauk o Zwierzętach, ul. Wojska Polskiego 71 c (proj. i wyk. Marian Banasiewicz, odsł. 23 VI 1984 r.), na elewacji: 1899-1982 Janowi | Sokołowskiemu | PROFESOROWI ZWYCZAJNEMU DOKTOROWI HABILITOWANEMU | KIEROWNIKOWI | KATEDRY ZOOLOGII | UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO – | AKADEMII ROLNICZEJ¹¹⁷, | ORGANIZATOROWI | i PIERWSZEMU DZIEKANOWI | WYDZIAŁU ZOOTECHNICZNEGO, | ZNAKOMITEMU | NAUCZYCIELOWI AKADEMICKIEMU, | WYBITNEMU ZNAWCY, | BADACZOWI | i POPULARYZATOROWI | ORNITOLOGII || SENAT, RADA WYDZIAŁU | POZNAŃ, 1984 | ROKU (fot. 1).

– W budynku **Sala** im. prof. Bogumiła Sokołowskiego. Nad wejściem do sali **tablica**: tworzywo, 30×150 (nad. i odsł. 7 VI 2017 r.): **Sala CN7** | im. prof. dr. hab. | Jana Bogumiła Sokołowskiego (fot. 2). W sali **tablica**: tworzywo, 71×101: Jan Bogumił Sokołowski | 1899-1982 || Profesor dr habil. Jan Bogumił Sokołowski 1899-1982 | Zasłużony Wielkopolec, Powstaniec Wielkopolski | Organizator życia akademickiego w Poznaniu | Prodziekan Wydziału Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego | oraz pierwszy Dziekan Wydziału Zootechnicznego | Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu | Malarz, ornitolog, twórca czynnej ochrony ptaków | Autor epokowego dzieła „Ptaki Ziemi Polskich” 1936 || „Siedząc wysoko na drzewie, w ukryciu zrobionym z gałęzi świerków | lub sosen, spędziłem wiele

¹¹⁷ Zob. przypis 27.

1

2

godzin i dni na obserwacjach życia rodzinnego | krogulców, jastrzębi, myszotowów i sokołów. Chwile te zaliczam do najpiękniejszych, | a choć miejsce nie zawsze było wygodne, nie zamieniłbym go nawet na fotel w najlepszym teatrze” || Sokołowski 1956

Z lewej strony inskrypcji portret Profesora, pod nim napis: wiosna 1964 fot. Szymon Godynicki (fot. 3 i fot. 4).

3

4

b) O nieregularnym kształcie: metal, 50×70, na gładzie: wys. 140, obwód 430; Ośrodek Szkoleń i Wypoczynkowy Nadleśnictwa Grodzisk, Porażyn, pow. nowotomyski (odst. 24 VI 1999 r.): **PROFESOROWI | JANOWI | BOGUMIŁOWI | SOKOŁOWSKIEMU | 1899-1992 [s] | WYBITNEMU UCZONEMU | PREKURSOWI | OCHRONY PTAKÓW | MALARZOWI | KRAJOBRAZU WIELKOPOLSKI | W | 100 | ROCZNICĘ URODZIN || REGIONALNA DYREKCJA LASÓW PAŃSTWOWYCH | W POZNANIU | KATEDRA ZOOLOGII AKADEMII ROLNICZEJ | im. A. CIESZKOWSKIEGO | W POZNANIU || PORAŻYN 24-06-1999**

Po prawej stronie wizerunek dropa (fot. 5).

2. SZKOŁA: Szkoła Podstawowa im. prof. Jana Bogumiła Sokołowskiego w Czeszewie (pow. wrzesiński), ul. Szkolna 27. Nad wejściem do szkoły **tablica:** kamień, 58×149; z **napisem** złożonymi literami: *Szkoła Podstawowa | im. Jana B. Sokołowskiego | w Czeszewie* (fot. 6).

– W holu **tablica** o nieregularnym kształcie: drewno, 51×100 (wyk. Józef Stachowiak, nad. i odst. 4 XI 2006 r.): *PATRONOWI | SZKOŁY PODSTAWOWEJ | W CZESZEWIE | JANOWI BOGUMIŁOWI | SOKOŁOWSKIEMU | 1899-1982 | NAJWYBITNIEJSZEMU ORNITOLOGOWI | NASZYCH CZASÓW, | KTÓRY PIÓREM I PĘDZLEM UTRWAŁĄ | PIĘKNO LASÓW NADWARCIAŃSKICH || SPOŁECZNOŚĆ SZKOLNA | CZESZEWO, 4.11.2006*
Z lewej strony ryty wizerunek czapli (fot. 7).

– **Sztandar** szkoły:

Awers: na zielonym płacie centralnie portret Profesora, nad portretem poziomo napis: *SZKOŁA PODSTAWOWA*, poniżej łukiem: *IM. JANA BOGUMIŁA SOKOŁOWSKIEGO*; pod portretem poziomo: *W CZESZEWIE | 2006* (fot. 8).

Rwers: na czerwonym płacie godło Rzeczypospolitej Polskiej, pod nim łukiem: *BÓG HONOR OJCZYZNA* (fot. 9).

3. ULICA prof. Jana Sokołowskiego: Poznań-Piątkowo.

6

7

8

9

Fot. Aldona Wawrzyniak

Fot. Aldona Wawrzyniak

Romuald SPYCHALSKI

Chemik, docent w latach 1937-1940.

Urodził się 20 XI 1904 r. we wsi Ponigród (pow. wągrowiecki). Studia chemiczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego ukończył w 1927 r. Dwa lata później został doktorem filozofii w dziedzinie chemii fizycznej. W latach 1927-1932, z dwuletnią przerwą, pracował jako asystent w Katedrze Chemii Fizycznej Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego UP. W tym czasie przez rok pełnił służbę wojskową, następnie jako stypendysta pogłębiał wiedzę na studiach w Instytucie Chemii Fizycznej Uniwersytetu w Uppsali i Instytucie Chemii Nieorganicznej Uniwersytetu w Getyndze.

Zajmował się techniką badań koloidalnych, głównie techniką badań rentgenowskich. Należał do stowarzyszenia naukowego Kolloid-Gesellschaft. Ogłosił drukiem m.in. opracowanie *Srebro koloidowe* (1937). We współpracy z Antonim Galeckim prowadził badania zapoczątkowane w 1930 r. i ogłoszone w „Rocznikach Chemicznych” jako praca: *Studia nad zarodkowym hydrozolem srebra i jego pochodnymi* (1930).

Od 1933 r. pracował w Wojskowym Instytucie Przeciwwgazowym w Warszawie. Habilitował się w 1937 r. i jako docent chemii podjął wykłady z chemii fizycznej na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP. Z końcem sierpnia 1939 r. został zmobilizowany do Wojskowego Instytutu Przeciwwgazowego we Lwowie. Brał udział w kampanii wrześniowej. Był jeńcem sowieckim w obozie w Kozielsku. Został zamordowany w 1940 r. w Katyniu.

Bibl.: *Kronika Uniwersytetu Poznańskiego za rok szkolny 1936/37*, Poznań 1938, s. 106-108; M. Rutowska, *Straty osobowe i materialne kultury w Wielkopolsce w latach II wojny światowej*, Warszawa – Poznań 1984, s. 94.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 12. płycie: **ROMUALD SPYCHALSKI**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **ROMUALD | SPYCHALSKI | DOCENT UNIW. POZN. | 1904-1940 | KATYŃ** (fot. 1).

c) Imienna tabliczka: metal; Polski Cmentarz Wojenny w Katyniu; wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego zamordowanych przez NKWD. Na tabliczce napis: **Ppor. | Romuald | SPYCHALSKI | ur. 20 XI 1904 Panigród [s] | w Wielkopolsce | doc. chemii, OK I | 1940** (fot. 2).

1

2

Fot. ze zbiorów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

d) Wspólne upamiętnienie chemików polskich na grobowcu prof. dr Wandy Polaczkowej i mgr Heleny Czarnodolowej (wdów po chemikach): kamień; kwatera 62, rząd 1, miejsce 1, Cmentarz Powązkowski, Warszawa (mogiła poświęcona 27 VI 1971 r., ufundowana przez prof. Alicję Dorabalską): **OTO MOGIŁA CHEMIKÓW | KTÓRYCH PROCHY W LATACH 1939-45 | ROZSIANE PRZEZ WROGA NIE ZNALAZŁY | MIEJSCA W POLSKIEJ CISZY CMENARNEJ || Ś+P INŻ. JADWIGA BOBIŃSKA | INŻ. TADEUSZ BRZOWSKI | DR WŁODZIMIERZ CZARNODOLA | INŻ. CZESŁAW DOBROWOLSKI | DR INŻ. KAROL DREWSKI | INŻ. STANISŁAW GAŚSIOROWSKI | DR INŻ. TADEUSZ WACŁAW JEZERSKI | INŻ. JERZY KALTENBERG | INŻ. KAZIMIERZ KOSAKIEWICZ | INŻ. STANISŁAW KOWALEWSKI | PROF. DR TADEUSZ KUCZYŃSKI | PROF. DR ROMAN MAŁACHOWSKI | INŻ. STANISŁAW MANTEL | PROF. DR STANISŁAW PILAT | DR INŻ. MARIAN POLACZEK | INŻ. JERZY POPIEL | PROF. DR STANISŁAW PRZYŁĘCKI | DR MJR EDMUND SCHMIDT | PROF. INŻ. KAZIMIERZ SMOLEŃSKI | **DOC. DR ROMUALD SPYCHALSKI | DOC. DR TADEUSZ TUCHOLSKI** | INŻ. JAN USAKIEWICZ | DR JAN WASZKO-SIENIEŃSKI | **DOC. DR JAN WIERTELAK** | PROF. INŻ. PŁK ZYGMUNT WOJNICZ-SIĄDŹECKI I WIELU INNYCH || CZEŚĆ ICH PAMIĘCI!**

Po bokach mniejsze tablice: po lewej stronie: **Ś+P | PROF. DR HAB. | WANDA Z BRYDÓW | POLACZKOWA | WDOVA PO Ś+P MARIANIE | *1901 †1985**

Po prawej stronie: **Ś+P | MGR CHEMII | HELENA | Z PISARSKICH | CZARNODOŁOWA | WDOVA PO Ś+P | WŁODZIMIERZU | 1914-1985**

W górnej części płyty nagrobnej napis: **TU UMARLI ŻYJĄ** (fot. 3).

Zob. też T. Tucholski, J. Wiertelak.

Fot. Bogna Jakubowska

e) Ściany Pamięci; wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego i funkcjonariuszy Polskiej Policji Państwowej – jeńców Ostaszkowa, Kozielska i Starobielska, ofiar NKWD; kościół Wojskowej Parafii Personalnej św. Agnieszki, ul. J. Dietla 30, Kraków; zob. M. Zieliński.

f) Upamiętniająca złożenie ziemi pochodzącej z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Bajoński.

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

Lekarz okulista, profesor tytularny¹¹⁸ w latach 1928-1939.

Urodził się 26 VII 1869 r. w Bogdanowie (pow. wągrowiecki). W latach 1888-1894 studiował medycynę na uniwersytetach w Berlinie, Genewie, Strasburgu, Bonn, Monachium, a następnie w Würzburgu, gdzie po uzyskaniu dyplomu lekarskiego doktoryzował się (1895) i zdał egzamin państwowy, uprawniający do wykonywania zawodu lekarza. W latach 1895-1899 odbywał praktyki specjalistyczne w klinikach w Berlinie, Grazu, Wiesbaden i Paryżu. Następnie przez krótki czas prowadził samodzielną praktykę na terenie Niemiec.

W 1899 r. otworzył prywatną klinikę okulistyczną w Poznaniu, wyposażoną w najnowszy sprzęt operacyjny i diagnostyczny. Jednocześnie w Szpitalu Dziecięcym św. Józefa zorganizował pierwszy w Wielkopolsce oddział okulistyczny dziecięcy i kierował nim nieodpłatnie przez czterdzieści lat. W 1907 r. powiększył oddział o salę zabiegowo-opatrunkową, salkę pooperacyjną, trzy sale dla chorych oraz ambulatorium. W latach 1919-1920 prowadził zorganizowane przez Wydział Lekarski PTPN wykłady z okulistyki.

W 1921 r. podjął pracę na Uniwersytecie Poznańskim i rozpoczął wykłady z okulistyki oraz kursy oftalmoskopii. W 1922 r. habilitował się na podstawie rozprawy *O zaburzeniach czynnościowych nerwów organo-wegetacyjnych i dokrewnych narządów wydzielniczych w stosunku do chorób oka i leczeniu ich wstrząsem na podstawie własnych doświadczeń i spostrzeżeń*, a w 1928 r. został mianowany profesorem tytularnym UP. Od 1923 r. do końca życia, w Szpitalu św. Józefa (dziś Specjalistyczny Zespół Opieki Zdrowotnej nad Matką i Dzieckiem w Poznaniu przy ul. Krysiewicza), prowadził zajęcia z zakresu nowoczesnej terapii okulistycznej dla studentów Wydziału Lekarskiego.

W badaniach zajmował się związkami chorób oczu z chorobami ogólnymi pacjenta. Był polskim prekursorem w dziedzinie badań stosunku ciśnienia w naczyniach siatkówki oka do ciśnienia w tętnicy ramiennej. Pełnił obowiązki pierwszego w Polsce konsultanta z okulistyki w kolejnictwie.

Od 1907 r. zasiadał w redakcji „Nowin Lekarskich” i na łamach tego pisma publikował większość swoich prac. Był też korespondentem czasopisma „Therapie der

¹¹⁸ Zob. przypis 41.

Gegenwart”. Członek PTPN (od 1917). Zmarł 28 II 1939 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Środzie Wielkopolskiej (ul. Nekielska).

Bibl.: R. Meissner, *Stasiński Jan (1869-1939)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 695-696; S.T. Sroka, *Stasiński Jan (1869-1939)*, PSB, t. 42/4, z. 175, Warszawa – Kraków 2004, s. 514-515; B. Wietrzychowski, *Wspomnienia pośmiertne*, KMP, R. 17, 1939, nr 1, s. 65-66.

TABLICA: metal, 40×83; Specjalistyczny Zespół Opieki Zdrowotnej nad Matką i Dzieckiem w Poznaniu ul. B. Krysiewicza 7/8: PROF [s] DR JAN STASIŃSKI | ORDYNATOR | ODDZIAŁU OKULISTYCZNEGO W LATACH 1899-1939 | TWÓRCA OKULISTYKI DZIECIECIEJ W WIELKOPOLSCE (fot. 1).

Michalina STEFANOWSKA

Biolog, pedagog, profesor w latach 1923-1942.

Urodziła się 20 XI 1855 r. w Grodnie (obecnie Białoruś). Dzięki stypendium raperswilekiemu (była drugą kobietą, która je otrzymała) studiowała nauki biologiczne na Uniwersytecie w Genewie (1883-1888), gdzie w 1889 r. uzyskała stopień doktora nauk przyrodniczych. W latach 1891-1897 studiowała psychologię i fizjologię na Uniwersytecie w Paryżu. Od 1897 do 1906 r. pracowała w Instytucie Fizjologicznym im. Solvaya przy Wolnym Uniwersytecie Brukselskim, najpierw jako asystent, a następnie jako docent. Jednocześnie była docentem prywatnym na Wydziale Przyrodniczym Uniwersytetu Genewskiego (1902-1904). W latach 1906-1907 pracowała w Akademii Nauk w Paryżu.

Po powrocie do Warszawy wykładała na Wydziale Przyrodniczym Towarzystwa Kursów Naukowych i Wydziale Humanistycznym Tajnych Kursów Naukowych (1908-1912) oraz na Wydziale Pedagogicznym Wolnej Wszechnicy Polskiej (dawne TKN) w Warszawie (1918-1921). Pełniła obowiązki dyrektora Gimnazjum Żeńskiego im. Elizy Orzeszkowej w Łodzi (1912-1917) oraz kierownika szkoły dla dzieci niepełnosprawnych umysłowo w Warszawie (1917-1921). W 1922 r. habilitowała się na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego i podjęła pracę jako starszy asystent w Zakładzie Antropologii, a następnie była adiunktem w Zakładzie Fizjologii. W 1923 r. została mianowana profesorem nadzwyczajnym.

Brała czynny udział w pracach wielu towarzystw naukowych w Polsce i za granicą, m.in. Belgijskiego Towarzystwa Neurologicznego, gdzie pełniła obowiązki przewodniczącej. Członek korespondent PAU (od 1931 r.) oraz członek PTPN (od 1924).

Jej dokonania naukowe koncentrowały się wokół zagadnień fizjologii, psychologii i pedagogiki. Była autorką wielu prac badawczych. Wspólnie z Józefą Joteykową opublikowała w 1909 r. wyniki badań prowadzonych w Brukseli w dziele pt. *Psycho-physiologie de la douleur*, które zostało nagrodzone przez Akademię Nauk w Paryżu. Była prekursorem polskiego szkolnictwa dzieci niepełnosprawnych umysłowo – zorganizowała sieć specjalnych klas oraz kursy dla nauczycieli.

W 1939 r. Wydział Lekarski UP wnioskuje o przyznanie Jej tytułu profesora honorowego, jednak wybuch wojny uniemożliwił realizację awansu. Na początku wojny została osadzona w obozie przesiedleńczym przy ul. Głównej w Poznaniu, stamtąd wysiedlona

do Radomska w Generalnym Gubernatorstwie. Następnie przeniosła się do Krakowa. Tam zmarła 15 XII 1942 r. Spoczywa na Cmentarzu Rakowickim (ul. Rakowicka 26).

Bibl.: I. Chmura-Rutkowska, *Stefanowska Michalina, prof. dr hab. – fizjolog*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 674-680; M. Ćwirko-Godycki, *Piętnastolecie Zakładu Antropologii Wydziału Lekarskiego w Uniwersytecie Poznańskim (1921-1935)*, *Przegląd Antropologiczny*, t. 9, 1935, s. 16-17; A. Dzieczkowski, *Stefanowska Michalina (1855-1942)*, *PSB*, t. 43, Warszawa – Kraków 2004-2005, s. 220-223; A. Śródka, *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. IV: S-Z, Warszawa 1998, s. 183-185.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 12. płycie: **MICHALINA STEFANOWSKA**

b) Wspólne upamiętnienie ofiar okupacji niemieckiej, w tym wykładowców Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego; Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Collegium Anatomicum, ul. H. Święcickiego 6; zob. J. Bajoński.

Bronisław STELMACHOWSKI

Prawnik, adwokat, profesor w latach 1923-1940.

Urodził się 17 V 1883 r. we Wrześni. W latach 1903-1906 studiował prawo na uniwersytetach w Berlinie, Monachium, Wrocławiu, a następnie w Getyndze, gdzie w 1908 r. uzyskał stopień doktora praw.

Od października 1919 r. podjął wykłady zleczone w Katedrze Procesu Cywilnego na Wydziale Prawa i Nauk Ekonomiczno-Politycznych Uniwersytetu Poznańskiego. Jednocześnie kontynuował w Poznaniu praktykę adwokacką, rozpoczętą w 1911 r. w Ostrowie Wielkopolskim. W 1923 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w 1930 r. profesorem tytularnym¹¹⁹ UP. W latach 1925-1928 kierował Katedrą Procesu Cywilnego.

Zajmował eksponowane stanowiska w wymiarze sprawiedliwości. Był sędzią Sądu Najwyższego (1920-1924 i 1928-1938) oraz prezesem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu (od 1938 r.), sędzią Trybunału Rozjemczego dla Górnego Śląska (1929-1938) i członkiem Komisji Kodyfikacyjnej przy Ministerstwie Sprawiedliwości.

W Jego dorobku naukowym znajdują się prace z zakresu procesu cywilnego, upadłościowego i egzekucyjnego oraz cywilnego, małżeńskiego i porównawczego. Opublikował m.in.: podręcznik *Zarys procedury cywilnej obowiązującej na ziemiach byłego zaboru pruskiego i na Górnym Śląsku* (1928), *Prawo upadłościowe ziem zachodnich* (1931), *Wyrok w procesie cywilnym* (1939). Był współautorem *Encyklopedii prawa obowiązującego w Polsce*. Zasiadał w komitetach redakcyjnych „Ruchu Prawniczego i Ekonomicznego” oraz „Nowego Procesu Cywilnego”. Współpracował z „Przeglądem Notarialnym”, „Głosem Prawa” i „Zeitschrift für Ostrecht”.

Członek PTPN (od 1916 r.) oraz członek (od 1920 r.) i prezes (od 1927 r.) Poznańskiego Towarzystwa Prawniczego i Ekonomicznego w Poznaniu.

Na początku wojny wyjechał do Lwowa. W listopadzie 1939 r. został uwięziony przez NKWD w Brześciu. Wywieziony stamtąd 29 III 1940 r. Zaginiony.

¹¹⁹ Zob. przypis 41.

Bibl.: A. Gulczyński, *Stelmachowski Bronisław Antoni (1883-1940)*, PSB, t. 43, Warszawa – Kraków 2004-2005, s. 363-365; K. Krasowski, *Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-1939. Studium historycznoprawne*, Poznań 2006, passim; M. Wyrwa, *Nieodnalezione ofiary Katynia? Lista osób zaginionych na obszarze północno-wschodnich województw II RP od 17 września 1939 do czerwca 1940*, Warszawa 2015, s. 171.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajorński. Na 13. płycie: **BRONISŁAW STELMACHOWSKI**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajorński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **BRONISŁAW | STELMACHOWSKI | PROFESOR UNIW. POZN. | 1883-1939 | POZNAŃ [s]** (fot. 1).

1

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zestrzeleniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

Etnomuzykolog, profesor UAM w latach 1996-2009.

Urodził się 20 IV 1929 r. w Koźminie Wielkopolskim. W latach 1948-1952 studiował muzykologię i etnologię na Uniwersytecie Poznańskim, a od 1951 do 1953 kształcił swoje umiejętności pianistyczne w Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej w klasie fortepianu. W 1951 r. podjął pracę w Państwowym Instytucie Sztuki w Warszawie (od 1959 r. Instytut Sztuki PAN). W 1956 r. uzyskał stopień doktora na Uniwersytecie Warszawskim.

Od 1975 r. kierował Zakładem Muzykologii (do którego reaktywacji się przyczynił) w Instytucie Historii Sztuki UAM, gdzie w 1994 r. habilitował się. W 1996 r. został zatrudniony na stanowisku profesora UAM.

Jego naukowa działalność obejmowała zagadnienia związane z narodową tożsamością muzyczną w odniesieniu do folkloru traktowanego jako dziedzictwo ogólnej kultury staropolskiej, a także z historią muzyki, ze szczególnym uwzględnieniem twórczości Fryderyka Chopina i Karola Szymanowskiego. Zainicjował powołanie międzynarodowego rocznika muzykologicznego „Interdisciplinary Studies in Musicology” oraz był autorem wielu haseł w encyklopediach zagranicznych (*The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*). Zasiadał w kolegium redakcyjnym *Encyklopedii Muzycznej PWM* i był członkiem komitetu redakcyjnego „Dzieł Wszystkich” Oskara Kolberga.

Uczestniczył w pracach wielu towarzystw i instytucji naukowych. Był członkiem PTPN (od 1979 r.) oraz członkiem Komitetu Nauk Etnologicznych PAN (od 1981 r.). Pełnił obowiązki prezesa Związku Kompozytorów Polskich (1973-1979). Przewodniczył Komisji Naukowej Towarzystwa im. Henryka Wieniawskiego, uczestniczył w pracach Rady Programowej Narodowego Instytutu Fryderyka Chopina. W latach 1979-1999 kierował Polską Radą Muzyczną przy UNESCO, a od 1984 do 1987 r. był wiceprzewodniczącym Międzynarodowej Rady Muzyki UNESCO.

Jako etnomuzykolog aktywnie angażował się w upowszechnianie muzycznej tradycji ludowej. Zasiadał w jury Ogólnopolskiego Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym (od 1981 r. przewodniczył jury Festiwalu). Był członkiem Rady Muzealnej Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu (od 1987 r.

przewodniczył Radzie), a także Rady Naukowej przy Centrum Kultury Ludowej Polskiego Radia (od 1994 r. był wiceprzewodniczącym Rady).

Zmarł 21 IX 2016 r. w Warszawie. Spoczywa na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach (ul. Powązkowska 43/45).

Bibl.: J. Humięcka-Jakubowska, *Jan Maria Stęszewski (20 IV 1929-21 IX 2016)*, *Muzyka*, R. 62, nr 2 (245), s. 131-138; P. Podlipniak, M. Walter-Mazur, *Sylwetka profesora Jana Stęszewskiego*, w: Jan Stęszewski, *Rzeczy, świadomość, nazwy. O muzyce i muzykologii*, pod red. tychże, Poznań 2009.

SALA im. prof. Jana Stęszewskiego, Collegium Historicum (nr 2.122), ul. Uniwersytetu Poznańskiego 7. Przy wejściu do sali **napis** w kamieniu: **SALA | PROFESORA | JANA | STĘSZEWSKIEGO** (fot. 1 i fot. 2).

1

2

Lekarz dermatolog, profesor w latach 1934-1950.

Urodził się 17 VIII 1893 r. w Przemyślu. W 1911 r. rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego. Podczas I wojny światowej jako student medycyny pracował na oddziale chirurgicznym wojskowego szpitala twierdzy przemyskiej, później w Krajowym Szpitalu Powszechnym w Przemyślu, a następnie na różnych oddziałach Szpitala Wojskowego w Krakowie.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości wstąpił w 1918 r. do Wojska Polskiego i służył w nim do końca 1920 r. W 1919 r. ukończył studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego z tytułem doktora wszech nauk lekarskich, specjalizując się w dermatologii.

W latach 1920-1927 r. pracował jako starszy asystent w Klinice Dermatologicznej Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie w 1931 r. habilitował się z zakresu chorób skórnych i wenerycznych. Następnie objął kierownictwo pracowni bakteriologiczno-serologicznej w Miejskim Domu Wychowawczym w Warszawie.

Od października 1933 r., po śmierci prof. Adama Karwowskiego, prowadził wykłady i ćwiczenia z dermatologii na Uniwersytecie Poznańskim. W styczniu 1934 r. został mianowany zastępcą profesora i w czerwcu, jako profesor nadzwyczajny, objął kierownictwo Katedry i Kliniki Dermatologicznej Wydziału Lekarskiego UP.

W 1939 r. został zmobilizowany i przydzielony do 4. Szpitala Okręgowego w Łodzi, wraz z którym ewakuował się do Warszawy, Lublina, Chełma Lubelskiego i Równego. Dostał się do niewoli sowieckiej, osadzony początkowo w obozie Tietkino (Ukraina), został wywieziony do Kozielska. Po uniknięciu egzekucji w Katyniu i przetransportowaniu do obozu juchnowskiego (koło Kaługi) został wywieziony do Gрязowca koło Wołody, skąd został zwolniony. W sierpniu 1941 r. podjął obowiązki lekarza ambasady RP w Moskwie, a następnie w grudniu tego roku, na polecenie gen. Władysława Sikorskiego, objął Katedrę Dermatologii w organizowanym Polskim Wydziale Lekarskim przy Uniwersytecie Edynburskim.

Po powrocie do Polski w 1946 r. ponownie objął Katedrę i Klinikę Dermatologiczną Wydziału Lekarskiego UP. W 1947 r. został mianowany profesorem zwyczajnym. Klinika, która w tym samym roku została przeniesiona do nowej siedziby w Szpitalu Uniwersytec-

kim im. Heliodora Świącickiego przy ul. Przybyszewskiego, dzięki staraniom Profesora, stała się jedną z najnowocześniejszych w Polsce.

Oprócz działalności klinicznej, naukowej i dydaktycznej, prowadził ośrodki lecznictwa otwartego (szybkiego leczenia chorób wenerycznych, schorzeń zawodowych, gruźlicy i nowotworów skóry). Był w Polsce pionierem leczenia schorzeń dermatologicznych sulfonamidami i penicyliną. Jego dorobek naukowy dotyczył głównie zagadnień związanych z serologią, histologią, alergologią i terapią kiły.

Od 1934 r. członek PTPN. Prezes Towarzystwa Eugenicznego w Poznaniu (1934-1937), członek honorowy Polskiego Towarzystwa Dermatologicznego. Członek korespondent Węgierskiego oraz Czechosłowackiego Towarzystwa Dermatologicznego. Zasiadał w redakcji „Przeglądu Dermatologicznego” i międzynarodowego czasopisma „Excerpta Medica”. Zmarł 2 IV 1973 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: J. Bowszyc, *Adam Franciszek Straszyński (1893-1973). Dermatolog*, w: *Szkice do portretów przedstawicieli medycyny poznańskiej 1945-1985*, pod red. J. Hasika i R.K. Meissnera, Poznań 1991, s. 294-296; A. Burda, *Wspomnienie pośmiertne o profesorze Adamie Straszyńskim*, KMP, R. 42, 1974, nr 1, s. 128-131; S.T. Sroka, *Straszyński Adam Franciszek (1893-1973)*, PSB, t. 44/2, z. 181, Warszawa – Kraków 2006, s. 256-258.

1. TABLICE

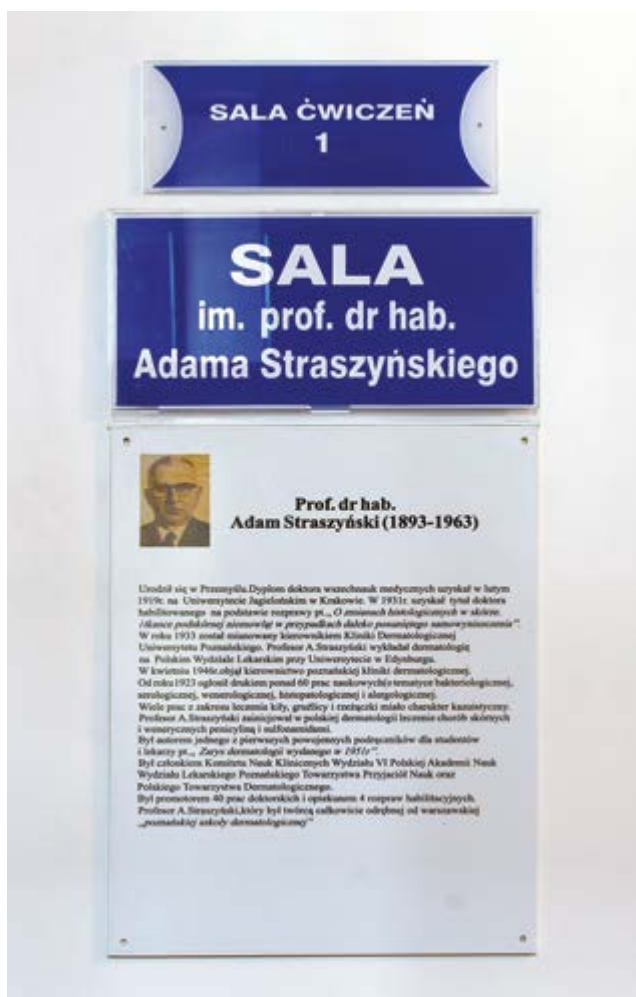
a) Upamiętniająca istnienie Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu, Quadrangle of the Medical Building, Teviot Place, Uniwersytet w Edynburgu; zob. A.T. Jurasz.

b) Upamiętniająca otwarcie Polskich Zbiorów Historycznych Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu; Sala Polska w Chancellor's Building, Little France, Uniwersytet w Edynburgu; zob. W. Tomaszewski.

2. SALA im. prof. Adama Straszyńskiego, Katedra i Klinika Dermatologii, Szpital Kliniczny im. Heliodora Świącickiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. S. Przybyszewskiego 49. Na drzwiach tabliczka informacyjna: tworzywo, 15×30: **SALA | im. prof. dr [s] hab. | Adama Straszyńskiego**; nad nią tabliczka informacyjna: **SALA ĆWICZEŃ | 1**

– Poniżej **tablica** z portretem Profesora: tworzywo, 40×30: **Prof. dr hab. | Adam Straszyński (1893-1963 [s]) | Urodził się w Przemyślu. Dyplom doktora wszech nauk [s] medycznych uzyskał w lutym | 1919 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W 1931 r. uzyskał tytuł doktora | habilitowanego na podstawie rozprawy pt. „O zmianach histologicznych w skórze | i tkance podskórnej niemowląt w przypadkach daleko posuniętego samowyniszczenia”. | W roku 1933 [s] został mianowany kierownikiem Kliniki Dermatologicznej | Uniwersytetu Poznańskiego. Profesor A. Straszyński**

wykładał dermatologię | na Polskim Wydziale Lekarskim przy Uniwersytecie w Edynburgu. | W kwietniu 1946 r. objął kierownictwo poznańskiej kliniki dermatologicznej. | Od roku 1923 ogłosił drukiem ponad 60 prac naukowych (o tematyce bakteriologicznej, | serologicznej, wenereologicznej, histopatologicznej i alergologicznej. | Wiele prac z zakresu leczenia kiły, gruźlicy i rzeżączki miało charakter kazuistyczny. | Profesor A. Straszyński zainicjował w polskiej dermatologii leczenie chorób skórnych | i wenerycznych penicyliną i sulfonamidami. | Był autorem jednego z pierwszych powojennych podręczników dla studentów | i lekarzy pt. „Zarys dermatologii wydane go w 1951r” [s]. | Był członkiem Komitetu Nauk Klinicznych Wydziału VI Polskiej Akademii Nauk | Wydziału Lekarskiego Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz | Polskiego Towarzystwa Dermatologicznego. | Był promotorem 40 prac doktorskich i opiekunem 4 rozpraw habilitacyjnych. | Profesor A. Straszyński, który był twórcą całkowicie odrębnej od warszawskiej | „poznańskiej szkoły dermatologicznej” [s] (fot. 1).

1

Wacław STRAŻEWICZ

Farmaceuta, profesor w latach 1937-1949.

Urodził się 2 IV 1889 r. w Sakniewie (pow. sejneński). W 1922 r. podjął studia na Oddziale Farmaceutycznym Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Po uzyskaniu w 1926 r. stopnia magistra farmacji kontynuował studia na Uniwersytecie Warszawskim.

W latach 1928-1936 na Oddziale Farmaceutycznym USB prowadził wykłady z chemii sądowej i toksykologicznej. Po habilitacji z farmakognozji w 1933 r. został docentem. Następnie prowadził wykłady z uprawy roślin lekarskich na Wydziale Rolniczym oraz wykłady i ćwiczenia z farmakognozji na kursach prowizorskich. Rozwinął i przekształcił Ogród Roślin Lekarskich w Wilnie w placówkę naukową z najbogatszą w Polsce kolekcją roślin leczniczych. Dzięki stypendium Funduszu Kultury Narodowej odbył staże naukowe na Węgrzech i w Austrii.

W 1937 r. został powołany na stanowisko profesora nadzwyczajnego i objął kierownictwo Katedry Farmakognozji Oddziału Farmaceutycznego przy Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego.

W okresie wojny przebywał w Santoce pod Wilnem, gdzie zajmował się uprawą i selekcją roślin leczniczych. W 1945 r. wrócił na przedwojenne stanowisko kierownika Katedry Farmakognozji UP. Po przekształceniu Oddziału w Wydział Farmaceutyczny objął funkcję jego prodziekana (1948/1949). Był organizatorem i od 1946 r. dyrektorem Państwowego Instytutu Naukowego Leczniczych Surowców Roślinnych w Poznaniu oraz założycielem i kierownikiem stacji doświadczalnej w Plewiskach pod Poznaniem. Przyczynił się do powstania Wydziału Farmaceutycznego Akademii Lekarskiej w Gdańsku (1946).

Członek PTPN od 1938 r., Polskiego Towarzystwa Botanicznego i Polskiego Towarzystwa Chemicznego. Działał w Polskim Towarzystwie Farmaceutycznym i był członkiem jego Zarządu Głównego. W 1949 r. został powołany na członka Państwowej Rady Zdrowia. Zmarł 5 VIII 1950 r. w Drewnicy koło Gdańska. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Najświętszego Serca Jezusa i św. Floriana w Poznaniu (ul. Nowina 1).

Bibl.: L. Chochlew, N. Tomaszewski, *Profesor Wacław Jan Strażewicz (1889-1950) w świetle wspomnień i dokumentów*, Rocznik Muzeum Narodowego Rolnictwa w Szreniawie, t. 19, 1993, s. 287-310;

A. Dzięzkowski, *Strażewicz Waclaw Jan (1889-1950)*, PSB, t. 44/2, z. 181, Warszawa – Kraków 2006, s. 295-298; W.W. Głowacki, *Waclaw Jan Strażewicz, znawca zielarstwa i farmakognosta (1889-1950)*, Kwartalnik Historii Nauki i Techniki, R. 36, 1991, nr 1, s. 145-158; J. Kozłowski, *Waclaw Jan Strażewicz (1889-1950)*, w: W.J. Strażewicz, *Poznańskie badania nad roślinami leczniczymi, wstęp i dobór tekstów tegoż*, Poznań 2007, s. 9-21.

1. PŁASKORZEŻBA Profesora, metal, 49×34 (wyk. Jan Żak); Instytut Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich, ul. Wojska Polskiego 71 b (wmurowana w 2018 r.). Pierwotnie, do 2015 r. wisiała w Instytucie Roślin i Przetworów Zielarskich w Poznaniu, ul. K. Libelta 27. Pod wyobrażeniem portretowym napis: **PROF. DR. [s] W. STRAŻEWICZ**

U dołu po prawej stronie wyryte: **Jan Żak** (fot. 1).

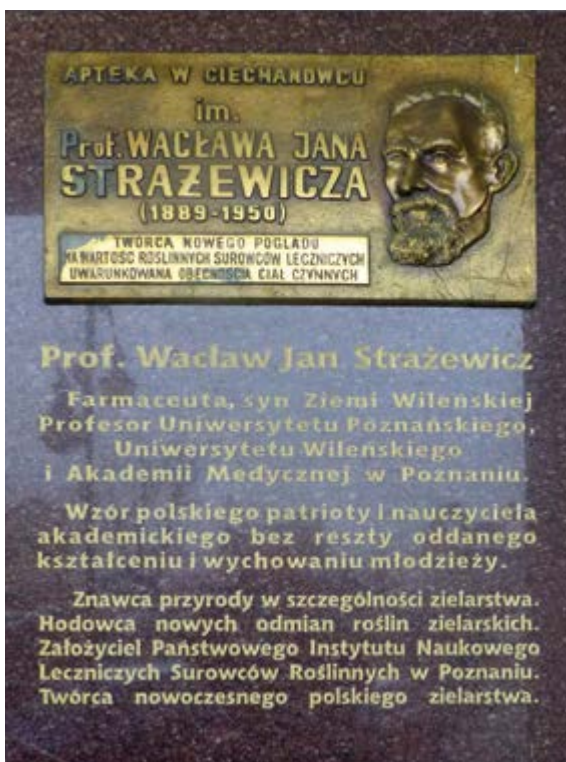

2. SALA im. prof. Wacława Strażewicza (sala nr 109), Collegium im. prof. Józefa Chmiela, Katedra i Zakład Farmakognozji, Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. H. Święcickiego 4. Przy wejściu do sali **tablica**: metal, 32×46 (nad. i odst. 27 IV 2006 r.): **SALA im. WACŁAWA STRAŻEWICZA || PROF. DR WACŁAW STRAŻEWICZ /1889-1950/ | PROFESOR FARMAKOGNOZJI | ZAŁOŻYCIEL INSTYTUTU NAUKOWEGO | LECZNICZYCH SUROWCÓW ROŚLINNYCH W POZNANIU | TWÓRCA NOWEGO POGŁĄDU | NA WARTOŚĆ ROŚLINNYCH SUROWCÓW LECZNICZYCH | UWARUNKOWANĄ OBECNOŚCIĄ CIAŁ CZYNNYCH**

Pierwotnie, do przeprowadzki Katedry w 2005 r. do aktualnej siedziby, tablica wisiała w sali imienia Profesora, w Katedrze i Zakładzie Farmakognozji Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. Sieroca 10 (nad. decyzją władz ówczesnej Akademii Medycznej w Poznaniu z dnia 16 X 1973 r.) (fot. 2).

3. APTEKA im. prof. Wacława Strażewicza, plac 3 Maja 26, Ciechanowiec, na elewacji **tablica**: kamień, 115×80 (nad. i odst. 23 VI 1984 r.): **Prof. Wacław Jan Strażewicz | Farmaceuta, syn Ziemi Wileńskiej | Profesor Uniwersytetu Poznańskiego, | Uniwersytetu Wileńskiego | i Akademii Medycznej w Poznaniu. | Wzór polskiego patrioty i nauczyciela | akademickiego bez reszty oddanego | kształceniu i wychowywaniu młodzieży. | Znamca przyrody w szczególności zielarstwa. | Hodowca nowych odmian roślin zielarskich. | Założyciel Państwowego Instytutu Naukowego | Lecznicych Surowców Roślinnych w Poznaniu. | Twórca nowoczesnego polskiego zielarstwa.** Nad inskrypcją **tablica**: metal, 37×65: **APTEKA W CIECHANOWCU | im. | Prof. WACŁAWA JANA | STRAŻEWICZA | (1889-1950)**, u dołu tablicy nałożona **tabliczka**: metal, z napisem: **TWÓRCA NOWEGO POGLĄDU | NA WARTOŚĆ ROŚLINNYCH SUROWCÓW LECZNICZYCH | UWARUNKOWANĄ OBECNOŚCIĄ CIAŁ CZYNNYCH**

Z prawej strony metalowej tablicy płaskorzeźbiony portret Profesora (fot. 3).

Fot. Lech Chochlew

4. **ULICE** prof. Wacława Strażewicza: Poznań, os. Różany Potok; Plewiska.

5. **MEDALE** ze zbiorów Apteki im. prof. Wacława Strażewicza, plac 3 Maja 26, Ciechanowiec (takie same medale przechowywane są w Instytucie Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich, ul. Kolejowa 2, Plewiska):

a) Brąz, 56×68 mm (wyk. Roman Murawski); wybity z okazji Sesji Naukowej poświęconej setnej rocznicy urodzin Profesora (19 V 1989 r.):

Awers: wizerunek głowy Profesora w lewo; po lewej stronie, wzdłuż krawędzi pionowo napis:

WACŁAW JAN, po prawej pionowo: STRAŻEWICZ, u dołu poziomo napis: 1889-1950

Rewers: na fakturowanym tle wizerunek roślin i napis poziomo: MUZEUM | ZIELARSKIE | W CIECHANOWCU, u dołu: maj 1989 (fot. 4).

Fot. Lech Chochlew

b) Metal: 62×62 mm; wybity z okazji 50-lecia Instytutu Naukowego Leczniczych Surowców Roślinnych w Poznaniu:

Awers: wizerunek głowy Profesora w prawo, po lewej stronie wzdłuż krawędzi napis: INSTITUTI PARENS¹²⁰, po prawej stronie wzdłuż krawędzi: WACŁAW J. STRAŻEWICZ

Rewers: centralnie napis poziomo: IN MEMORIAM | FUNDATIONIS | INSTITUTI | PLANTARUM | MEDICINALIUM | POSNANIA | 1947-1997¹²¹, wokół napisu obramowanie z gałązki laurowej (fot. 5).

Fot. Lech Chochlew

¹²⁰ Twórca Instytutu Wacław Strażewicz.

¹²¹ Na pamiątkę założenia Instytutu Roślin Leczniczych w Poznaniu 1947-1997.

Jan STRZAŁKO

Biolog, antropolog, profesor w latach 1989-2016.

Urodził się 31 I 1943 r. w Klecku (obecnie obwód miński, Białoruś). W latach 1960-1965 studiował biologię na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UAM. Doktorat uzyskał w 1968 r., a w 1974 r. habilitował się. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1989 r., a nominację na profesora zwyczajnego w roku 1995.

W latach 1984-1985 piastował stanowisko dziekana nowo powołanego Wydziału Biologii UAM. W latach 1984-1987 pełnił obowiązki kierownika Zakładu Antropologii, a następnie kierował utworzonym przez siebie Zakładem Ekologii Populacyjnej Człowieka w Instytucie Antropologii (1987-2012). W latach 1990-1996 był prorektorem UAM ds. naukowych. W 1993 r. wykładał gościnnie jako *visiting professor* na University of South Africa w Pretorii (RPA).

Badania realizowane pod kierunkiem Profesora obejmowały morfologię i morfogenezę szkieletu człowieka, metodykę badań tzw. populacji pradziejowych, ekologię populacyjną człowieka, biologiczne podstawy zachowań społecznych człowieka. Zajmował się też zagadnieniem ras ludzkich, stereotypami rasowymi i ksenofobią. Był autorem i współautorem skryptów, monografii, podręczników, słowników i encyklopedii oraz redaktorem pierwszego polskiego tłumaczenia amerykańskiego podręcznika Neila A. Campbella pt. *Biologia* (2012). W latach 1986-2011 redaktor naczelny „Przeglądu Antropologicznego”.

Był członkiem wielu komitetów naukowych, m.in. Komitetu Biologii Ewolucyjnej i Teoretycznej PAN, Komitetu Antropologii PAN, Rady Naukowej Zakładu Antropologii PAN oraz członkiem Sekcji Biologii w Komitecie Badań Naukowych. Członek Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Antropologicznego. Zmarł 15 VIII 2016 r. w Poznaniu. Spoczywa w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Komunalnym nr 1 Miłostowo.

Bibl.: K.A. Kaszycka, *Jan Strzałko (1943-2016)*, Biuletyn PTA, grudzień 2016, nr 19, <http://www.ptantropologiczne.pl> [dostęp: 5 VIII 2019]; też, *Jan Strzałko (1943-2016)*, Nauka 2016, nr 4, s. 167-174; też, *Obituary. Professor Jan Strzałko (1943-2016)*, *Anthropological Review*, vol. 79, 2016, 4, s. 371-373; też, *Wspomnienie (1943-2016) Jan Strzałko*, *Gazeta Wyborcza (Poznań)* z dn. 22 VIII 2016 r., s. 7.

1. TABLICA upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

2. DRZEWO PAMIĄTKOWE buk zwyczajny, skwer przed budynkiem Collegium Biologicum, Wydział Biologii UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6 (posadzone 8 IV 2017 r. podczas Sesji Plenarnej na IV Konferencji Naukowo-Dydaktycznej Wydziału Biologii UAM poświęconej Profesorowi). Pod drzewem **tabliczka**: tworzywo, 20×30: Jan | Strzałko (fot. 1 i fot. 2).

3. NAGRODA im. Prof. Jana Strzałko, przyznawana wyróżniającym się młodym naukowcom (ustanowiona 29 IX 2016 r. przez Polskie Towarzystwo Nauk o Człowieku i Ewolucji).

Stefan STUDNIARSKI

Leśnik, ekonomista, profesor w latach 1923-1939.

Urodził się 16 IV 1868 r. w Szamotułach. W latach 1886-1890 studiował medycynę na uniwersytetach we Wrocławiu i Berlinie, po czym przeniósł się na Akademię Leśną w Tharandt koło Drezna (1891-1893). W latach 1883-1894 podróżował w celach naukowych po Niemczech w celu zapoznania się z gospodarką lasów w Saksonii, Brandenburgii i Meklemburgii. W 1895 r. po egzaminach w Akademii Rolniczej w Wiedniu uzyskał dyplom inżyniera leśnictwa. W 1910 r. został inspektorem lasów w Dyrekcji Domen i Lasów Państwowych we Lwowie. W czasie I wojny światowej pracował w Austrii jako radca rządowy w organach administracji leśnej. W latach 1918-1923 pełnił obowiązki nadleśniczego w Obornikach. Uczestniczył w pracach Komitetu Terminologii Leśnej przy Departamencie Leśnictwa Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych (1926-1930) oraz działał w międzynarodowej komisji ekspertów przy Mieszanym Trybunale Rozjemczym Polsko-Niemieckim w Paryżu.

W 1921 r. rozpoczął pracę na Uniwersytecie Poznańskim i podjął wykłady zlecone z administracji i rachunkowości leśnej na Wydziale Rolniczo-Leśnym. W 1923 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego i objął Katedrę Administracji i Rachunkowości Leśnej. Profesorem zwyczajnym został w 1937 r. W latach 1932-1933 pełnił funkcję dziekana Wydziału Rolniczo-Leśnego.

Był twórcą podstaw polskiej ekonomiki gospodarstwa leśnego i drzewnego. Działalność naukowa Profesora obejmowała zagadnienia związane ze strukturą gospodarstwa leśnego i analizą jego odrębności. W badaniach zajmował się też wartością dochodową lasu i wpływem ustroju agrarnego i stosunków politycznych na ustawodawstwo leśne. Opublikował wiele prac na ten temat, głównie na łamach czasopisma „Sylwan”, m.in.: *Badania nad strukturą gospodarstwa leśnego* (R. 42, 1924, R. 43, 1925), *O wartości dochodowej lasu* (R. 46, 1928). Autor pierwszego tomu podręcznika *Podstawy i zadania polityki leśnej* pt. *O strukturze gospodarstwa leśnego* (1937) (rękopis drugiego tomu zaginął w czasie wojny) i redaktor „Przeglądu Leśniczego”. Członek Polskiego Towarzystwa Leśnego i członek Komitetu Powszechnej Wystawy Krajowej.

Po wybuchu wojny przebywał w obozie przejściowym przy ul. Głównej w Poznaniu. W listopadzie 1939 r. został wysiedlony przez Niemców do Generalnego Gubernatorstwa

i zamieszkał w Grzegorzewicach (pow. opatowski). Tam zmarł 24 III 1942 r. Spoczywa na miejscowym cmentarzu.

Bibl.: J. Broda, *Stefan Studniarski (1868-1942)*, w: *Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919-2009. Nauka dla praktyki leśnej*, pod red. J. Brody, Poznań 2009, s. 276-277; *Nauka w Wielkopolsce – przeszłość i teraźniejszość. Studia i materiały*, pod red. G. Labudy, przy współud. W. Jakóbczyka i S. Weymana, Poznań 1973, passim; S.T. Sroka, *Studniarski Stefan Tadeusz (1868-1942)*, PSB, t. 45/1, z. 184, Warszawa – Kraków 2007, s. 114-116.

TABLICA: wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajorński. Na 13. płycie:
STEFAN STUDNIARSKI

Kazimierz SUCHECKI

Leśnik, profesor w latach 1945-1951.

Urodził się 11 XI 1880 r. w Kowarach (pow. miechowski). W 1899 r. podjął studia w Akademii Górniczej w Leoben (Austria) i po roku przeniósł się do Akademii Rolniczej w Wiedniu. W 1903 r. uzyskał dyplom inżyniera leśnika. Po zdaniu w 1905 r., w Ministerstwie Rolnictwa w Wiedniu, egzaminu z zakresu leśno-technicznej służby państwowej, zarządzał lasami prywatnymi w Galicji. W latach 1912-1913 był komisarzem ochrony lasów w Gródku (obecnie Ukraina). Podczas I wojny światowej służył w armii austro-węgierskiej. Od 1917 r. był nadleśniczym w Pełkiniach (pow. jarosławski). W 1919 r. zgłosił się na ochotnika do służby w Wojsku Polskim i został rządowym zarządcą poaustriackich lasów w powiecie chrzanowskim. Po powrocie do cywilnej służby leśnej, w latach 1920-1928 był nadleśniczym w dobrach ordynacji Czartoryskich w Sieniawie (pow. przeworski).

W 1928 r. jako zastępca profesora objął Katedrę Hodowli Lasu na Wydziale Rolniczo-Lasowym Politechniki Lwowskiej. Doktorat uzyskał w 1930 r. W 1932 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1938 r. został profesorem zwyczajnym. W roku akademickim 1936/1937 był dziekanem, a w roku 1937/1938 prodziekanem Wydziału Rolniczo-Lasowego.

Po wybuchu II wojny światowej przebywał w Sieniawie, następnie od lutego 1940 r. w Krakowie, gdzie pracował w Stacji Badania Nasion Drzew Leśnych i wkładał na tajnym Wydziale Rolniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Po wkroczeniu do miasta Armii Czerwonej w styczniu 1945 r., był organizatorem Stacji Instytutu Badawczego Lasów Państwowych oraz włączył się w organizację Zakładu Leśnictwa na Wydziale Rolniczym UJ.

Po przeniesieniu się do Poznania w sierpniu w 1945 r., został powołany na kierownika Katedry Szczegółowej Hodowli Lasu na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP. W roku akademickim 1947/1948 pełnił obowiązki dziekana, a następnie prodziekana (1948/1949) Wydziału Rolniczo-Leśnego. W roku akademickim 1949/1950 ponownie został dziekanem Wydziału Leśnego. Przyczynił się do odzyskania przez Uniwersytet terenów leśnych w Zielonce pod Poznaniem i zorganizował tam Nadleśnictwo Doświadczalne. Po wyłączeniu z UP Wydziałów Rolniczego i Leśnego i powstaniu Wyższej Szkoły Rol-

niczej (1951), pracował w Katedrze Szczegółowej Hodowli Lasu. W 1960 r. przeszedł na emeryturę.

Był twórcą teorii ekologicznego wypełnienia przestrzeni oraz badań wynikające z niej współzależności występujące w naturalnie rozwijających się drzewostanach. Opublikował m.in. podręczniki: *Wykład nauki o siedlisku leśnym* (1935) i *Hodowla lasu i produkcja drzew w lesie oraz na glebach nieleśnych* (1947).

Członek PTPN (od 1959) oraz Polskiego Towarzystwa Leśnego. Zmarł 14 V 1965 r. w Sieniawie. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny (ul. Sanowa).

Bibl.: J. Broda, *Kazimierz Suchecki (1880-1965)*, w: *Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919-2009. Nauka dla praktyki leśnej*, pod red. J. Brody, Poznań 2009, s. 139-140; S.T. Sroka, *Suchecki Kazimierz Zygmunt Marcin (1880-1965)*, PSB, t. 45/2, z. 185, Warszawa – Kraków 2008, s. 249-251.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie wykładowców, studentów, organizatorów tajnego nauczania na Uniwersytecie Jagiellońskim w czasie II wojny światowej; Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. Z. Lisowski.

b) Wspólne upamiętnienie profesorów i studentów tajnego nauczania uniwersyteckiego w Krakowie; ul. Podwale 2, Kraków; zob. Z. Lisowski.

c) Metal, 43×51, na gładzie: wys. 170, obwód 500; Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Zielonka 4, Murowana Goślina (odsł. 27 IX 1975 r.): **PAMIĘCI | DRA | KAZIMIERZA SUCHECKIEGO | 1880 · 1965 | PROFESORA ZWYCZ. UNIWERSYTETU | POZNAŃSKIEGO i AKADEMII ROLNICZEJ¹²² | W POZNANIU, WYBITNEGO UCZONEGO | W DZIEDZINIE HODOWLI LASU | ZASŁUŻONEGO W DZIELE KSZTAŁCENIA | LICZNYCH RZESZ LEŚNIKÓW POLSKICH | ORGANIZATORA i PIERWSZEGO KURATORA | NADLEŚNICTWA DOŚWIADCZALNEGO | ZIELONKA || 27 · IX · 1975 r. | WYCHOWANKOWIE**

Przy datach życia oraz pośrodku ostatniego wersu wyobrażenia gałązek laurowych (fot. 1).

¹²² Zob. przypis 27.

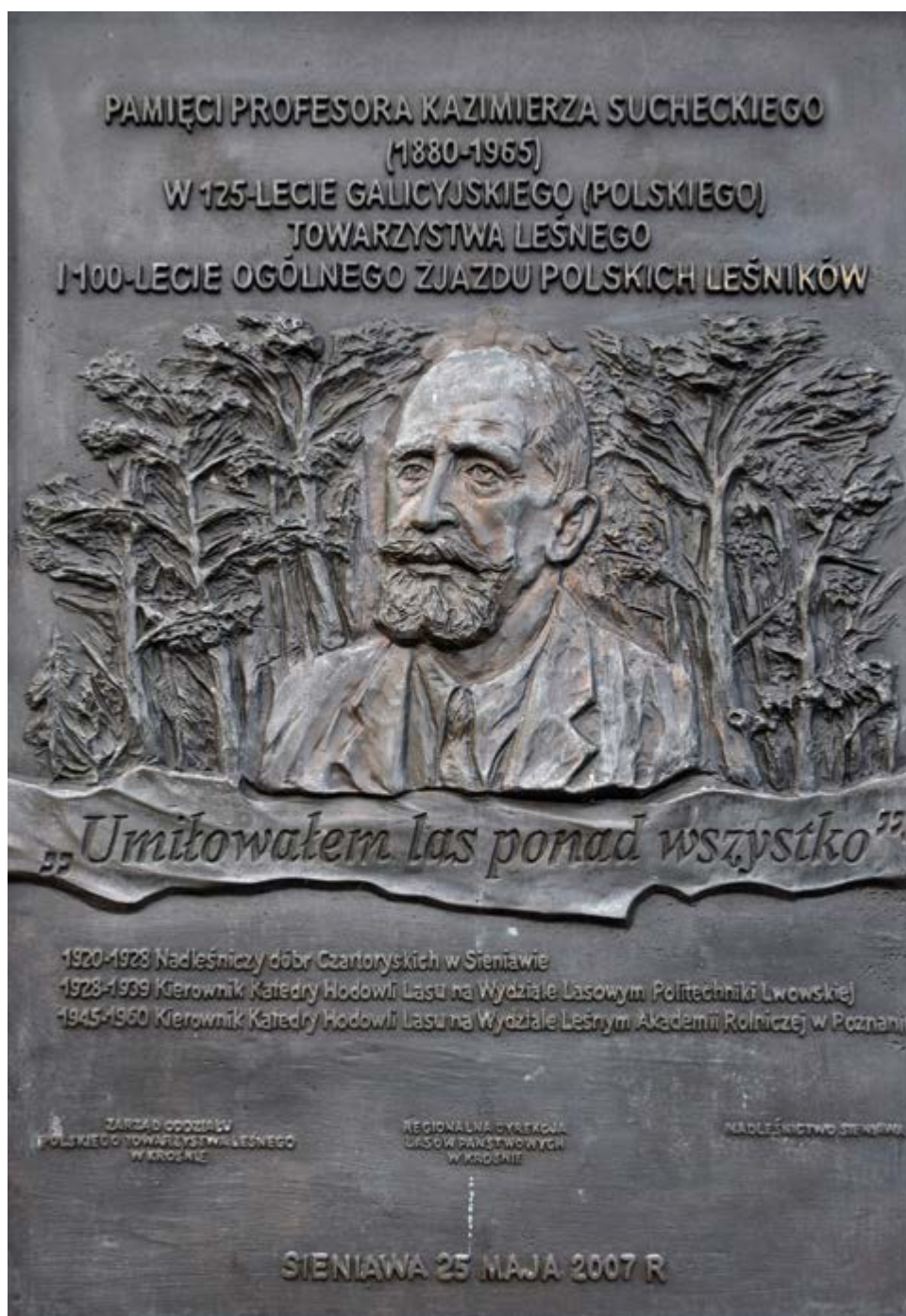

Fot. Marek Knobel

d) Metal, 59×42; budynek administracyjny Nadleśnictwa Sieniawa, ul. T. Kościuszki 11 (odst. 25 V 2007 r. z okazji 125-lecia Polskiego Towarzystwa Leśnego), na elewacji: **PAMIĘCI PROFESORA KAZIMIERZA SUCHECKIEGO** | (1880-1965) | **W 125-LECIE GALICYJSKIEGO (POLSKIEGO) | TOWARZYSTWA LEŚNEGO** | | 100-LECIE OGÓLNEGO ZJAZDU POLSKICH LEŚNIKÓW | | 1920-1928 Nadleśniczy dóbr Czartoryskich w Sieniawie | 1928-1939 Kierownik Katedry Hodowli Lasu na Wydziale Lasowym Politechniki Lwowskiej | 1945-1960 Kierownik Katedry Hodowli Lasu na Wydziale Leśnym | Akademii Rolniczej [s] w Poznaniu¹²³ | | **ZARZĄD ODDZIAŁU | POLSKIEGO TOWARZYSTWA LEŚNEGO** | **W KROŚNIE** | | **REGIONALNA DYREKCJA | LASÓW PAŃSTWOWYCH** | **W KROŚNIE** | | **NADLEŚNICTWO SIENIAWA** | | **SIENIAWA 25 MAJA 2007 R** [s]

Między wersem 5. i 6. płaskorzeźbiony portret Profesora na tle drzew, pod nim napis: „*Umiłowałem las ponad wszystko*” (fot. 2).

¹²³ Zob. przypis 27.

Fot. Wiesław Morawski

2. SZKOŁA: Szkoła Podstawowa im. prof. Kazimierza Sucheckiego w Wylewie (pow. przeworski), Wylewa 1. Na elewacji **napis:** SZKOŁA PODSTAWOWA | im. prof. Kazimierza Sucheckiego | w WYLEWIE (fot. 3).

– Na elewacji szkoły **tablica:** kamień, 37×75 (nad. 14 VI 1987 r.): NADANIE SZKOLE IMIENIA | prof. dr. KAZIMIERZA SUCHECKIEGO | 1880-1965 | WIELKIEGO POLAKA, WYBITNEGO LEŚNIKA | ZWIĄZANEGO DZIAŁALNOŚCIĄ NAUKOWĄ | I PRAKTYCZNĄ Z LASAMI SIENIAWSZCZYNY. | WYLEWA DNIA 7.6.1987.

W lewym górnym rogu metalowe wyobrażenie portretowe Profesora (fot. 4).

3

Fot. Maria Ożga

4

Fot. Maria Ożga

– **Sztandar** szkoły:

Awers: na zielonym płacie portret Profesora, w owalnym obramowaniu – częściowo z liści dębu, wokół portretu górą napis: · SZKOŁA PODSTAWOWA im. K. SUCHECKIEGO ·, dołem: W WYLEWIE (fot. 5).

Rewers: na białym pasie biało-czerwonego płata herb Rzeczypospolitej Polskiej (fot. 6).

– W szkole gablota z pamiątkami związanymi z życiem prywatnym i zawodowym Profesora (fot. 7).

5

Fot. Maria Ożga

6

Fot. Maria Ożga

7

Fot. Maria Ożga

Jerzy SUSZKO

Chemik organiczny, profesor w latach 1930-1960 i rektor w latach 1952-1956.

Urodził się 7 II 1889 r. w Piosku koło Jabłonkowa na Śląsku Cieszyńskim (obecnie Czechy). W 1908 r. otrzymał świadectwo dojrzałości uprawniające do studiów uniwersyteckich oraz stypendium cesarza Franciszka Józefa. W latach 1908-1913 studiował chemię na Politechnice w Pradze, gdzie w 1913 r. uzyskał stopień doktora nauk technicznych. Swoją pracę zawodową rozpoczął tam jako demonstrator w Zakładzie Chemii Nieorganicznej.

W czasie I wojny światowej służył w armii austriackiej. Od 1919 r. był asystentem, a od 1921 r. adiunktem w Zakładzie Chemii Organicznej Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1925 r. habilitował się i uzyskał stopień docenta na UJ. W 1927 r. został powołany na pełniącego obowiązki kierownika Katedry Chemii Ogólnej na Wydziale Rolniczo-Lasowym Politechniki Lwowskiej, a w roku następnym otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego i kierownika tej Katedry.

W 1930 r. rozpoczął pracę na Uniwersytecie Poznańskim i objął Katedrę Chemii Organicznej na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. W ciągu kilku miesięcy zorganizował Zakład Chemii Organicznej w nowo wzniesionym gmachu Collegium Chemicum UP. Katedrą i Zakładem Chemii Organicznej kierował przez trzydzieści lat, do przejścia na emeryturę w 1960 r. W 1937 r. został mianowany profesorem zwyczajnym. W latach akademickich 1938/1939, 1945/1946 i 1946/1947 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego UP; wybrany był również na tę funkcję w roku akademickim 1939/1940.

Podczas okupacji niemieckiej przebywał w Krakowie, pracując początkowo jako robotnik w zakładach wodociągowych. Następnie kierował laboratorium w Zakładzie Badania Żywności, gdzie konspiracyjnie dokszałcał młodzież. Brał również aktywny udział w tajnym nauczaniu na UJ oraz na Kursach Uniwersyteckich w Kielcach prowadzonych z ramienia UZZ.

Po II wojnie, w 1945 r. powrócił na UP na przedwojenne stanowisko i pełniąc funkcję przewodniczącego Tymczasowej Komisji Administracyjnej UP, uczestniczył w pracach reaktywacji Uniwersytetu. Jako delegat senatu akademickiego do spraw zniszczonych

gmachów uniwersyteckich przyczynił się do odbudowy Collegium Chemicum. Jako dziekan Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego przyczynił się walcie do utworzenia 1 IX 1947 r. samodzielnego Wydziału Farmaceutycznego na UP.

W latach 1945-1951 aktywnie uczestniczył w życiu zboru ewangelicko-augsburskiego – sprawował funkcję przewodniczącego Rady Kościelnej, a z ramienia UP był kuratorem Stowarzyszenia Polskiej Akademii Młodzieży Ewangelickiej.

Od roku 1952 do 1960 był kierownikiem utworzonego z własnej inicjatywy Zespołu Katedr Chemii Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii, załączka przysłego Instytutu, a następnie Wydziału Chemii (od 1981). W latach 1954-1969 kierował utworzoną przez siebie Pracownią, nazwaną początkowo Pracownią nr 5, a od 1964 r. Pracownią Alkaloidów Zakładu Chemii Produktów Naturalnych Instytutu Chemii Organicznej PAN.

W roku akademickim 1951/1952 powołany został na stanowisko prorektora, a w latach 1952-1956 pełnił godność rektora UP. Jako rektor przyczynił się do nadania w 1955 r. Uniwersytetowi imienia Adama Mickiewicza oraz do wzniesienia pomnika poety przed gmachem uczelni. W 1956 r. został odwołany ze stanowiska rektora – przyczyną tego była „niepoprawność polityczna”.

Prace naukowe Profesora obejmowały zagadnienia związków organicznych, zwłaszcza pochodzenia naturalnego, w tym głównie alkaloidów kory chinowej. Badał ich strukturę oraz właściwości chemiczne i fizyczne w kontekście ich funkcji w organizmach żywych i sposobu oddziaływania na procesy życiowe. Uznanie w świecie zapewniły Mu także badania stereochemiczne, zapoczątkowane na układach aromatycznych.

Członek (od 1932 r.) i wiceprezes (1948-1958) PTPN. Członek czynny PAU (od 1939 r.) oraz członek korespondent (od 1952 r.) i członek rzeczywisty PAN (od 1958 r.). Należał do Czechosłowackiej Akademii Nauk, Akademii Nauk Holandii, Akademii Brytyjskiej oraz Akademii Nauk w Waszyngtonie.

Działał w zagranicznych towarzystwach naukowych, m.in. w: Deutsche Chemische Gesellschaft, American Association for the Advancement of Science, American Chemical Society oraz Chemical Society of London. Był członkiem założycielem, prezesem Zarządu Głównego (1949) oraz członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Chemicznego, które w 1968 r. przyznało Mu medal im. Jędrzeja Śniadeckiego. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu nadał Mu w 1969 r. tytuł doktora *honoris causa*. Zmarł 5 X 1972 r. w Poznaniu. Spoczywa w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: W. Antkowiak, *Jerzy Suszko (1889-1972)*, Poznań 2017; tenże, *Suszko Jerzy (do r. 1921 Georg Suszka) (1889-1972)*, PSB, t. 46/1, z. 188, Warszawa – Kraków 2009, s. 84-86; tenże, *Wspomnienia o profesorze Jerzym Suszce*, Wiadomości Chemiczne, R. 52, 1998, nr 7-8, s. 473-509; tenże, *Jerzy Suszko I X 1952-18 X 1956*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 179-190; M. Wiewiórowski, *Prof. dr Jerzy Suszko (1889-1972)*, KMP, R. 42, 1974, nr 1, s. 131-134.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krężganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

b) O nieregularnym kształcie: metal, 77×102, Collegium Chemicum, Wydział Chemii UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 8. Pierwotnie, do przeprowadzki w 2012 r. do nowej siedziby Wydziału, tablica wisiała w Collegium Chemicum (teraz Collegium Heliodori Święicki), ul. Grunwaldzka 6 (wyk. Stefan Stawiński, odst. 9 V 1989 r. podczas uroczystości 70-lecia UAM): **PROFESOR DR | JERZY SUSZKO | 7.2.1889-5.10.1972 | DOCTOR HONORIS CAUSA UAM. | CZŁONEK PAU I PAN. | TWÓRCA POLSKIEJ SZKOŁY | STEREOCHEMII. | WYBITNY BADACZ ALKALOIDÓW | KORY CHINOWEJ. | REKTOR UAM 1952-56 || W SETNĄ ROCZNICĘ JEGO URODZIN | ORAZ 70-TĄ POWSTANIA NASZEJ | ALMAE MATRIS PRZEZ NIEGO | DŹWIGANEJ Z RUIN II WOJNY | ŚWIATOWEJ | SPOŁECZNOŚĆ UAM**

W prawym górnym rogu płaskorzeźbione popiersie Profesora; w dolnym rogu wyryty wzór strukturalny cząsteczki chininy (fot. 1).

c) Wspólne upamiętnienie wykładowców, studentów, organizatorów tajnego nauczania na Uniwersytecie Jagiellońskim w czasie II wojny światowej; Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. Z. Lisowski.

d) Wspólne upamiętnienie profesorów i studentów tajnego nauczania uniwersyteckiego w Krakowie; ul. Podwale 2, Kraków; zob. Z. Lisowski.

e) Wspólne upamiętnienie profesorów i studentów tajnego nauczania w Kielcach w okresie okupacji niemieckiej na tajnym Uniwersytecie Ziemi Zachodnich oraz tajnym Wydziale Architektury; ul. Wesoła 25, Kielce; zob. T. Konopiński.

f) Wspólne upamiętnienie profesorów i wychowanków tajnego nauczania w czasie II wojny światowej w Kielcach; Bazylika katedralna pw. Wniebowzięcia NMP, plac Najświętszej Maryi Panny 3, Kielce; zob. Z. Czubiński.

2. SALA im. prof. Jerzego Suszki (obecnie nieistniejąca), Collegium Chemicum (teraz Collegium Heliodori Świącicki), ul. Grunwaldzka 6 (nad. i odst. 9 V 1989 r. podczas uroczystości Jubileuszu 70-lecia UAM). W sali wisiała **tablica**: metal, 30×45, zdemontowana podczas przeprowadzki w 2012 r. do nowej siedziby Wydziału Chemii UAM, Collegium Chemicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 8 (tablica obecnie w magazynie): **JERZY SUSZKO | 1889-1972 | PROFESOR CHEMII ORGANICZNEJ | WYBITNY BADACZ CHEMII I STEREOCHEMII ALKALOIDÓW, TERPENÓW | ORAZ WIELOPIERŚCIENIOWYCH | ZWIĄZKÓW AROMATYCZNYCH** (fot. 2).

2

3. ULICA prof. Jerzego Suszki: Poznań-Piątkowo.

Helena SZAFRAN

Biolog, botanik, pedagog, docent w latach 1961-1966.

Urodziła się 21 X 1888 r. w Poznaniu. W roku 1918 uczestniczyła w kursach uniwersyteckich PTPN, a następnie w kursie nauczycielskim w Prowincjonalnym Kolegium Szkolnym, gdzie w 1919 r. uzyskała uprawnienia nauczyciela i rozpoczęła pracę w szkolnictwie. W latach 1922-1926 studiowała biologię na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1929 r. uzyskała dyplom nauczyciela szkół średnich i objęła kierownictwo żeńskiej Szkoły Wydziałowej nr 6 przy ulicy Różanej w Poznaniu. W 1932 r. na UP obroniła pracę doktorską z filozofii. W roku szkolnym 1936/1937 pełniła funkcję instruktora nauczania przyrody i geografii w szkołach powszechnych na terenie województwa poznańskiego i pomorskiego. Od 1937 r. kierowała Państwowym Liceum Pedagogicznym Żeńskim w Inowrocławiu. Była instruktorką oświatową w 2 Poznańskiej Drużynie Harcerek im. Królowej Jadwigi w Poznaniu (od 1913). W okresie międzywojennym aktywnie działała w Wielkopolskiej Chorągwi Harcerek; jako delegat Chorągwi Poznańskiej uczestniczyła w zlocie czeskiego „Orelstwa” w Pradze.

Podczas okupacji niemieckiej ukrywała się w Luboniu, gdzie uczestniczyła w tajnym nauczaniu. Po wojnie powróciła do Inowrocławia na stanowisko przełożonej Liceum.

W 1947 r. podjęła pracę jako adiunkt w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP. W 1948 r. objęła równorzędne stanowisko w Zakładzie Ochrony Przyrody i Uprawy Krajobrazu i kierowała Seminarium Biocenotyki i Ochrony Przyrody. Wykładała botanikę ogólną. W latach 1951-1954 była pracownikiem naukowym poznańskiego Ogrodu Botanicznego. Inwentaryzowała zabytki przyrody i badała rezerwy przyrody w Wielkopolsce i Ziemi Lubuskiej. Od 1954 r. pełniła funkcję adiunkta w przejętym przez PAN Poznańskim Oddziale Zakładu Ochrony Przyrody w Krakowie. W 1960 r. przeszła na emeryturę, ale do roku akademickiego 1965/1966 prowadziła wykłady zleczone z ochrony przyrody na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UAM. W 1961 r. na podstawie pracy *Poznań i okolica* habilitowała się na Wydziale BiNoZ.

Była jednym z wybitniejszych działaczy ochrony przyrody. Od 1937 r. kierowała miesięcznikiem Państwowej Rady Ochrony Przyrody dla młodzieży szkolnej „Młody Przyrodnik”. Pełniła obowiązki delegata Okręgowego Komitetu Ochrony Przyrody

w Poznaniu na powiat inowrocławski. Od 1947 r. była sekretarzem, a w latach 1949-1956 prezesem Okręgu Poznańskiego Ligi Ochrony Przyrody. W 1952 r. jako zastępca przewodniczącego weszła w skład Wojewódzkiego Komitetu Ochrony Przyrody. Od 1952 r. była członkiem Państwowej Rady Ochrony Przyrody. W latach 1957-1963 pełniła funkcję sekretarza redakcji poznańskiego kwartalnika „Przyroda Polski Zachodniej”. Od 1965 r. kierowała Komisją Ochrony Roślin Państwowej Rady Ochrony Przyrody. W 1968 r. przyznano Jej członkostwo honorowe Ligi Ochrony Przyrody.

Członek PTPN od 1955 r. W 1957 r. weszła w skład Rady Naukowej Wielkopolskiego Parku Narodowego, a w latach 1960-1968 pełniła obowiązki przewodniczącej Rady. Uczestniczyła w pracach Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania i PTTK. Zmarła 17 II 1969 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl. A. Dzięczkowski, *Docent dr Helena Szafran*, Sprawozdania PTPN, 1969, nr 2, s. 357-361; tenże, *Helena Szafran*, KMP, R. 37, 1969, nr 3, s. 104-106; tenże, *Szafran (Szafranówna) Helena (1888-1969)*, PSB, t. 46/3, Warszawa – Kraków 2009, s. 417-419.

1. TABLICA upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

2. ULICA doc. Heleny Szafran: Poznań-Podolany (fot. 1).

3. NAZEWNICTWO NAUKOWE: eponim.

Nazwisko docent Heleny Szafran zostało upamiętnione przez Jerzego Wojciecha Szulczewskiego w nowej dla nauki formie muchotrzewu solniskowego (*Spergularia salina* f. *Szafranownae*).

Szczepan SZCZENIOWSKI

Fizyk, profesor w latach 1945-1963.

Urodził się 26 XII 1898 r. w Warszawie. W 1916 r. podjął studia matematyczno-fizyczne na Wydziale Filozoficzno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego. W 1918 r. zgłosił się ochotniczo do wojska i brał udział m.in. w walkach o Lwów. W 1926 r. uzyskał stopień doktora filozofii w zakresie fizyki i w następnym roku został adiunktem w Katedrze Fizyki Doświadczalnej UW. W 1927 r. przeprowadził pionierskie badania nad selektywnym odbiciem elektronów od kryształów. Jako stypendysta Fundacji Rockefellera wyjechał do USA, gdzie prowadził badania w Chicago University. W 1930 r. habilitował się i uzyskał *veniam legendi* w zakresie fizyki teoretycznej na UW. W latach 1930-1933 był tam docentem Katedry Fizyki Teoretycznej.

W 1933 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Katedry Fizyki Teoretycznej na Uniwersytecie Lwowskim. Po przeniesieniu do Wilna, w 1937 r. objął Katedrę Fizyki Teoretycznej na Uniwersytecie Stefana Batorego, którą kierował do czasu zamknięcia Uniwersytetu w połowie grudnia 1939 r. W 1939 r. został dziekanem Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego USB.

W okresie okupacji sowieckiej i niemieckiej przebywał w Wilnie, gdzie brał udział w tajnym nauczaniu licealnym i uniwersyteckim. Publikował też artykuły w dwutygodniku „Niepodległość”, wydawanym przez Biuro Informacji i Propagandy Okręgu Wileńskiego AK.

Po zakończeniu wojny przybył do Poznania i przystąpił do odbudowy zniszczonego Zakładu Fizyki Doświadczalnej na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1946 r. został profesorem zwyczajnym i podjął obowiązki kierownika tego Zakładu. Kierował nim do 1952 r. (w 1950 r. Zakład został przemianowany na Katedrę). W latach 1946-1952 był kuratorem Zakładu Fizyki Teoretycznej UP, a następnie kierownikiem Katedry Fizyki Teoretycznej (do 1963). Od 1952 r. pełnił funkcję prorektora, z której w 1956 r. zrezygnował, aby objąć Katedrę Fizyki Ogólnej na Wydziale Łączności Politechniki Warszawskiej. W 1962 r. został tam dyrektorem Międzywydziałowego Instytutu Fizyki.

W 1954 r. był współzałożycielem Poznańskiego Oddziału Instytutu Fizyki PAN, w którym w latach 1957-1969 kierował Zakładem Ferromagnetyków. W 1969 r. przeszedł na emeryturę.

Należał do głównych twórców poznańskiego ośrodka fizyki. Jego zainteresowania naukowe dotyczyły różnych dziedzin fizyki doświadczalnej i teoretycznej. Był autorem sześciotomowego podręcznika *Fizyka doświadczalna*. Pełnił obowiązki redaktora naczelnego „Acta Physica Polonica” (1937-1939), organu Polskiego Towarzystwa Fizycznego „Postępy Fizyki” (1949-1952) i „Nukleonika” (1960-1972).

Był członkiem licznych towarzystw naukowych, m.in. Polskiego Towarzystwa Fizycznego, Akademii Nauk Technicznych w Warszawie (od 1936) i PTPN (od 1946). Należał do Włoskiego Towarzystwa Fizycznego i Amerykańskiego Towarzystwa Fizycznego. Członek zwyczajny Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (od 1945), członek korespondent PAU (od 1948) oraz członek korespondent (od 1964) i członek rzeczywisty (1973) PAN. W 1971 r. przyjął godność doktora *honoris causa* Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Zmarł 18 II 1979 r. w Warszawie. Spoczywa na Cmentarzu Powązkowskim.

Bibl.: *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie*, TNW, PAU, PAN. Część III: *Nauki ścisłe*, oprac. A. Śródka, P. Szczawiński, Wrocław 1986, s. 388-392; H. Cofta, *Szczepan Szczeniowski (1898-1979)*, *Postępy Fizyki*, t. 31, 1980, z. 3, s. 253-260; T. Hilczer, *Szczeniowski Szczepan Eugeniusz, prof. dr hab. – fizyk*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 702-709; J. Piłatowicz, *Szczeniowski Szczepan Eugeniusz (1898-1979)*, PSB, t. 47/2, z. 193, Warszawa – Kraków 2010, s. 261-265; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 167-172.

1. TABLICA: kamień, 88×72; Aula Gmachu Fizyki, Wydział Fizyki Politechniki Warszawskiej, ul. Koszykowa 75, Warszawa: **SZCZEPAN | SZCZENIOWSKI | 1896 [s] -1979. | OD 1957 ROKU PROFESOR | POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ | PIERWSZY DYREKTOR | JEJ INSTYTUTU FIZYKI | CZŁONEK POLSKIEJ AKADEMII | NAUK, | TWÓRCA POLSKIEJ SZKOŁY | FERROMAGNETYZMU**
Nad inskrypcją wyobrażenie portretowe Profesora (fot. 1).

1

Fot. Andrzej Belcarz

2. SALE im. prof. Szczepana Szczeniowskiego

a) Collegium Physicum, Wydział Fizyki UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 2 (sala nr 15). Nad wejściem do sali **tablica**: tworzywo z ramą aluminiową, 40×155 (nad. i odst. 25 II 2009 r.): **Audytorium im. Profesora | Szczepana Szczeniowskiego**

Przy drzwiach portret Profesora pod pleksi: 31×41 (fot. 2 i fot. 3).

– W sali **tablica** identyczna jak nad wejściem: **Audytorium im. Profesora | Szczepana Szczeniowskiego** (fot. 4).

– Na drzwiach wejściowych do sali, poziom minus 1 (oznaczenie 024), tabliczka informacyjna: tworzywo 10×17: **Audytorium | im. profesora | Szczepana | Szczeniowskiego** (fot. 5).

b) Wydział Inżynierii Produkcji i Technologii Materiałów, Politechnika Częstochowska, aleja Armii Krajowej 19, Częstochowa. Nad wejściem do audytorium **tablica**: tworzywo ceramiczne na bazie gipsu, 80×160 (wyk. Zbigniew Piłkowski, nad. i odst. 17 II 1986 r.): **AUDYTORIUM | FIZYKI | IMIENIA PROFESORA | SZCZEPANA | SZCZENIOWSKIEGO**
W prawym dolnym rogu napis: **zbigniew piłkowski** (fot. 6).

6

Fot. Marcin Jarosik

Alicja SZWEYKOWSKA

Botanik, fizjolog i morfolog roślin, profesor w latach 1969-1996.

Urodziła się 12 I 1926 r. w Inowrocławiu. W 1944 r. rozpoczęła studia przyrodnicze na tajnym Uniwersytecie Jagiellońskim, a ukończyła je w 1948 r. na Uniwersytecie Poznańskim, uzyskując dyplom magistra biologii. Stopień doktora uzyskała w 1951 r. na UJ i w 1953 r. została asystentem, a następnie (w 1956 r.) adiunktem w Zakładzie Fizjologii Roślin Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UAM. W 1958 r. Rada Wydziału przyznała Jej stopień kandydata nauk biologicznych. Od 1959 r. była docentem w Zakładzie Fizjologii Roślin. Odbyła staż naukowy w University of Manchester w Anglii (1960) oraz na University of Wisconsin w USA (1964-1965), gdzie pracowała w laboratorium najśłynniejszego w tamtych czasach fizjologa roślin Folke Karla Skooga.

W latach 1961-1978 kierowała Katedrą i Zakładem Botaniki Ogólnej na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UAM, a w latach 1978-1988 pełniła obowiązki kierownika Zakładu Fizjologii Roślin. W 1969 r. otrzymała tytuł profesora nadzwyczajnego. Profesorem zwyczajnym została w 1976 r. W latach 1962-1966 pełniła obowiązki prodziekana Wydziału BiNoZ, a od 1969 do 1975 r. była wicedyrektorem Instytutu Biologii. W 1996 r. przeszła na emeryturę, nadal jednak prowadziła wykłady i pracowała nad wznowieniem poszerzonego wydania *Słownika botanicznego* (wyd. pierwsze 1993 r.).

Jej badania naukowe koncentrowały się wokół problematyki wpływu fitohormonów, zwłaszcza cytokinin na rozwój roślin. Była autorką *Fizjologii roślin* oraz napisanego we współpracy z mężem Jerzym Szweykowskim dwutomowego podręcznika *Botanika*, składającego się z części *Botanika – morfologia* i *Botanika – systematyka*, który doczekał się wielu wydań (wydany po raz pierwszy w 1974 r.).

Członek PTPN (od 1967 r.), Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Polskiego Towarzystwa Biochemicznego i Międzynarodowego Towarzystwa Hodowli Tkanek Roślinnych oraz członek redakcji czasopism: „Acta Physiologiae Plantarum” i „Acta Societatis Botanicorum Poloniae”. Zginęła tragicznie 8 XI 2002 r. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 1 Miłostowo w Poznaniu.

Bibl.: E. Gwóźdź, *Życie i dzieło Profesor Alicji Szweykowskiej (1926-2002)*, Życie Uniwersyteckie 2003, nr 6 (122), s. 8-10; G. Jackowski, *Wspomnienie o prof. dr Alicji Szweykowskiej (1926-2002)*. A re-

membrance of Professor Alicja Szweykowska (1926-2002), *Wiadomości Botaniczne*, t. 47, 2003, nr 1/2, s. 57-58; Z. Mirek, *Przemówienie wygłoszone na uroczystym posiedzeniu Senatu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w dniu 15 listopada 2002 r. Address given at the celebrated meeting of the Senate of the Adam Mickiewicz University in Poznań on 15 November 2002*, *Wiadomości Botaniczne*, t. 47, 2003, nr 1/2, s. 61-63; E. Zenkteler, *Zakład Botaniki Ogólnej UAM w Poznaniu w latach 1919-2019*, Poznań 2019, s. 26-29.

TABLICE

a) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

b) Z nazwiskami osób uhonorowanych przez Wydział Biologii UAM drzewami pamiątkowymi; skwer przed budynkiem Collegium Biologicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6; zob. J. Augustyniak.

– Na skwerze **drzewo pamiątkowe** miłorząb dwuklapowy (posadzone 2 IV 2004 r.); pod drzewem **tabliczka**: tworzywo, 20×30: Alicja | Szweykowska (fot. 1 i fot. 2).

Jerzy SZWEYKOWSKI

Botanik, genetyk, profesor w latach 1969-1995.

Urodził się 11 VII 1925 r. w Krakowie. Studia biologiczne rozpoczął w 1943 r. na tajnym Uniwersytecie Warszawskim. Ukończył je w 1948 r. na Uniwersytecie Poznańskim. Już jako student, w 1946 r., otrzymał stanowisko asystenta w Ogrodzie Botanicznym w Poznaniu. W 1950 r. obronił pracę doktorską na Uniwersytecie Jagiellońskim i w 1954 r. został adiunktem w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UP, a w 1955 r. został mianowany docentem w tejże Katedrze. W 1959 r. zorganizował i objął kierownictwo Zakładu Systematyki Eksperymentalnej (od 1969 r. Zakład Genetyki), którym kierował do 1995 r. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1969 r., a profesorem zwyczajnym został mianowany w 1975 r.

Od 1970 r. pełnił obowiązki wicedyrektora ds. naukowych w Instytucie Genetyki Roślin PAN w Poznaniu i jednocześnie kierował Laboratorium Genetyki Ewolucyjnej w tym Instytucie.

W latach 1961-1962 podczas pobytu w USA prowadził badania związane z mechanizmami ewolucji roślin. Rozwinął pionierskie prace z zakresu genetyki populacyjnej, biometrii, taksonomii numerycznej i molekularnej.

Był autorem wielokrotnie wznawianego dwutomowego podręcznika *Botanika*, składającego się z części *Botanika – morfologia* i *Botanika – systematyka*, napisanego we współpracy z żoną Alicją Szweykowską (wydany po raz pierwszy w 1974 r.). Opracował siedem zeszytów (I-VII) *Atlasu rozmieszczenia roślin zarodnikowych w Polsce* serii IV „Wątrobowce” (Hepaticae) i razem z Zygmuntem Czubińskim i Teofilem Wojterskim był współredaktorem tych zeszytów. Wraz z T. Wojterskim współredagował cztery zeszyty (I, II, VII, VIII) serii III „Porosty” (Lichenes) i jeden zeszyt (I) serii V „Mchy” (Musci).

Po przejściu na emeryturę w 1995 r., współorganizował Pracownię i Zielnik Wątrobowców UAM.

W uznaniu zasług, w 1973 r. został członkiem korespondentem, a w 1989 r. członkiem rzeczywistym PAN. Członek PTPN (od 1955 r.) oraz Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (od 1982). Zginął tragicznie 8 IX 2002 r. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 1 Miłostowo w Poznaniu.

Bibl.: Z. Mirek, *Przemówienie wygłoszone na uroczystym posiedzeniu Senatu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w dniu 15 listopada 2002 r. Address given at the celebrated meeting of the Senate of the Adam Mickiewicz University in Poznań on 15 November 2002*, *Wiadomości Botaniczne*, t. 47, 2003, nr 1/2, s. 61-63; M. Mizianty, *Professor Jerzy Szweykowski – my mentor*, *Fragmenta Floristica et Geobotanica*, t. 40, 1995, nr 1, s. 29-30; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 281-282; W. Prus-Głowacki, *Profesor Jerzy Szweykowski: życie i dzieło (1925-2002). A remembrance of Professor Jerzy Szweykowski. Life and work (1925-2002)*, *Wiadomości Botaniczne*, t. 47, 2003, nr 1/2, s. 58-60; tenże, *Życie i dzieło Profesora Jerzego Szweykowskiego (1925-2002)*, *Życie Uniwersyteckie* 2003, nr 6 (122), s. 10-11; W. Prus-Głowacki, A. Rusińska, *Professor Jerzy Szweykowski. Biographical sketch and list of publications*, *Fragmenta Floristica et Geobotanica*, t. 40, 1995, nr 1, s. 9-27.

1. TABLICE

a) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

b) Z nazwiskami osób uhonorowanych przez Wydział Biologii UAM drzewami pamiątkowymi; skwer przed budynkiem Collegium Biologicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6; zob. J. Augustyniak.

– Na skwerze **drzewo pamiątkowe** miłorząb dwukłapowy (posadzone 2 IV 2004 r.); pod drzewem **tabliczka**: tworzywo, 20×30: **Jerzy | Szweykowski** (fot. 1 i fot. 2).

2. NAZEWNICTWO NAUKOWE: eponim.

Nazwisko Profesora zostało utrwalone w nazwie rodzaju *Szweykowskia* (wątrobowiec z rodziny Plagiochilaceae) z jednym gatunkiem *Szweykowskia cucullifolia* (J.B. Jack & Stephani) Gradst. & Reiner, Maria Elena.

Historyk literatury, profesor w latach 1939-1964.

Urodził się 7 IV 1894 r. w Krośniewicach (pow. kutnowski). Studia filologiczne na Uniwersytecie Warszawskim (1915-1920) ukończył, uzyskując stopień doktora filozofii. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej. W latach 1921-1928 był nauczycielem w Gimnazjum Żeńskim im. J. Słowackiego w Warszawie. Habilitował się w 1928 r. na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. W 1929 r. jako stypendysta Kasy im. Józefa Mianowskiego prowadził w Paryżu badania nad problematyką naturalizmu. Po powrocie do kraju objął stanowisko docenta w Katedrze Historii Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego. W 1933 r. został profesorem nadzwyczajnym Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie, gdzie kierował Katedrą Historii Literatury Polskiej, później w Łodzi. W 1939 r. miał objąć Katedrę na Wydziale Humanistycznym UP, w czym przeszkodził wybuch wojny. W okresie okupacji współpracował z tajnym UZZ w Warszawie, gdzie był wykładowcą i w latach 1942-1944 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Humanistycznego.

W 1945 r. objął, przyznaną Mu przed wojną, Katedrę Historii Literatury Polskiej na UP. Wraz z prof. Romanem Pollakiem odbudowali poznańską polonistykę uniwersytecką. W 1946 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. Od 1959 r. pełnił obowiązki kuratora Katedry Filologii Angielskiej na Wydziale Filologicznym. W 1964 r. przeszedł w stan spoczynku, nadal jednak prowadził wykłady.

W kręgu zainteresowań naukowo-badawczych Profesora znajdowały się: historia polskiej powieści dziewiętnastowiecznej, życie i twórczość Bolesława Prusa, literatura i kultura okresu pozytywizmu oraz historia teatru i dramatu. Był autorem takich dzieł jak: *Dramat Dygasińskiego* (1938), *Twórczość Bolesława Prusa* (1947), *Trylogia Sienkiewicza. Szkice* (1961). Należał do Komitetu Redakcyjnego *Bibliografii literatury polskiej „Nowy Korbut”*, wydawanej przez Instytut Badań Literackich PAN oraz do Rady Redakcyjnej serii „Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku”. W 1932 r. był współtwórcą „Rocznika Literackiego”. Kierował redakcją naukową wydań krytycznych powieści Reymonta i kompendium biograficznego *Bolesław Prus 1847-1912. Kalendarz życia i twórczości* (1969) oraz opracowania *Księgozbiór Bolesława Prusa* (1965). W latach 1950-1959 pełnił funkcję wiceprezesa Poznańskiego Oddziału Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza.

Członek korespondent PAU (od 1949), członek PTPN (1945), członek korespondent (od 1936) i członek zwyczajny (od 1945) Towarzystwa Naukowego Warszawskiego,

Lwowskiego Towarzystwa Naukowego oraz członek honorowy Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza (od 1966). Zmarł 11 II 1978 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 1 Miłostowo.

Bibl.: J. Maciejewski, *Zygmunt Szweykowski (7 kwietnia 1894-11 lutego 1978)*, Pamiętnik Literacki, R. 70, 1979, z. 1, s. 407-414; tenże, *Zygmunt Szweykowski uczony i humanista*, w: Z. Szweykowski, *Z badań nad prozą XIX wieku*, wstęp tegoż, dobór tekstów E. Pieścikowski, Poznań 2009, s. 9-17; W. Ratajczak, T. Sobieraj, *Szweykowski Zygmunt, krypt. Z. Sz. (1894-1978)*, PSB, t. 49/4, z. 203, Warszawa – Kraków 2014, s. 491-494; T. Sobieraj, *Szweykowski Zygmunt, prof. dr hab. – historyk literatury*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 712-714; A. Sródkka, *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. IV: S-Ż, Warszawa 1998, s. 298-299.

1. TABLICE

a) Upamiętniająca profesorów poznańskich Uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

b) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej, krążanki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

c) Metal, 85×63; krążanki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20 (odsł. 1978 r.): [1894 1978 | ŚP | ZYGMUNT SZWEYKOWSKI | HISTORYK LITERATURY POLSKIEJ | DOCENT UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO | DZIEKAN TAJNEGO UNIWERSYTETU ZIEM | ZACHODNICH W LATACH 1939-1945 \[s\] | PROFESOR UNIWERSYTETU W POZNANIU | AUTOR WIELU DZIEŁ O LITERATURZE](#)

Pomiędzy datami medalion: metal, z wizerunkiem Profesora (fot. 1).

2. SALA im. prof. Zygmunta Szweykowskiego (nr 219), Collegium Maius, Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej UAM, Instytut Filologii Polskiej, ul. A. Fredry 10. Nad wejściem do sali **tablica**: szkło, 41×124 (nad. i odsł. 26 VI 2012 r.): [SALA | ZYGMUNTA SZWEYKOWSKIEGO](#) (fot. 2).

– Przy wejściu do sali **tablica**, z portretem Profesora nad inskrypcją: szkło, 60×40: [Profesor | ZYGMUNT SZWEYKOWSKI | 1894-1978 || Historyk literatury polskiej, wybitny badacz XIX w., znawca | i edytor twórczości Bolesława Prusa. Redaktor *Biografii literatury | polskiej „Nowy Korbut”*. Współtwórca polskiej teatrologii. Pionier | filologicznego edytorstwa tekstów powieściowych. | Profesor naszego Uniwersytetu, także profesor Uniwersytetu | Warszawskiego, Wolnej Wszechnicy Polskiej, Tajnego Uniwersytetu | Ziem Zachodnich, członek Polskiej Akademii Umiejętności. | W 1918 r. wstąpił jako ochotnik do III Pułku Ułanów I Korpusu | Polskiego. Miłośnik jamników.](#) (fot. 3).

3. ULICA prof. Zygmunta Szweykowskiego: Poznań, os. Różany Potok.

Antoni ŚMIESZEK

Językoznawca, orientalista, egiptolog, profesor w latach 1922-1933.

Urodził się 22 V 1881 r. w Oświęcimiu. Studiował językoznawstwo i filologię klasyczną na Uniwersytecie Jagiellońskim (1901-1905). Po dwuletniej służbie wojskowej w armii austro-węgierskiej, w 1906 r. dzięki stypendium Akademii Umiejętności wyjechał do Paryża i studiował na Sorbonie i w Collège de France: językoznawstwo porównawcze, sanskryt, literatury celtyckie i filozofię klasyczną. Doktoryzował się w 1910 r. i został członkiem komisji językowej Wydziału Filologicznego AU. Następnie podjął studia uzupełniające na Uniwersytecie w Monachium, British Museum w Londynie i India Office Library. W 1912 r. znów wyjechał do Paryża, gdzie studiował orientalistykę i pracował naukowo w Bibliothèquę Nationale. W 1914 r. podjął pracę redaktora w AU w Krakowie. W roku 1915, podczas działań wojennych, jako żołnierz wojsk austriackich dostał się do niewoli rosyjskiej, z której udało Mu się zbiec. Od 1918 do 1921 r. wykładał, najpierw jako docent, a następnie jako profesor na Uniwersytecie w Tomsku, w Katedrze Językoznawstwa Porównawczego i Sanskrytu.

1 X 1921 r. jako zastępca profesora objął obowiązki dyrektora Seminarium Orientalistycznego na Wydziale Filozoficznym UP. W następnym roku otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1925 r. został profesorem zwyczajnym. Po likwidacji Seminarium w 1933 r. został urlopowany i przeniósł się w 1934 r. na Uniwersytet Warszawski, gdzie objął stanowisko profesora zwyczajnego. W 1937 r. został kierownikiem Seminarium Asyriologicznego w Instytucie Orientalistycznym UW, a od 1937 do 1939 r. był kierownikiem tegoż Instytutu. Przed wybuchem wojny otrzymał urlop zdrowotny. W czasie okupacji wyjechał do Niemiec, gdzie pracował naukowo w bibliotece Uniwersytetu w Getyndze.

Jego badania naukowe koncentrowały się wokół historycznych, językoznawczych i religioznawczych zagadnień dotyczących języków, literatury i historii starożytnego Wschodu. Publikował prace z zakresu egiptologii, iranistyki, hetytologii oraz semitystyki. Zainicjował w Polsce badania nad językiem semickim i był autorem pionierskich antologii przekładów piśmiennictwa egipskiego, m.in. opracowania *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole średniej, Zeszyt 1: Egipt starożytny* (1924). Autor historii literatury egipskiej, pierwszej tego typu pracy w języku polskim (*Wielka literatura powszechna*, red.

S. Lam, t. V, s. 136-163 [1930]). Głównym zagadnieniem prowadzonych przez Niego prac badawczych była etymologia egipskich wyrazów.

Członek korespondent PAU (od 1939), członek PTPN (od 1923), Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (od 1936), Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego (od 1922). Był recenzentem wydanego w 1932 r. *Podręcznika sanskrytu* Andrzeja Gawrońskiego oraz światowym pionierem badań nad samogłoskami w języku koptyjskim. Przedstawił pierwsze w Polsce opracowanie dziejów i piśmiennictwa Starożytnego Egiptu – *Historia farańskiego Egiptu* (1932). Zmarł śmiercią samobójczą w Getyndze 12 I 1943 r.

Bibl.: A. Antoniewicz, E. Kopp, *Antoni Józef Śmieszek 1881-1943*, w: *Portrety uczonych. Profesorem Uniwersytetu Warszawskiego 1915-1945, M-Ż*, red. nauk. P. Salwa, A.K. Wróblewski, Warszawa 2016, s. 290-297; *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN*. Część I: *Nauki społeczne. Zeszyt 3: P-Z*, oprac. A. Śródka, P. Szczawiński, Wrocław 1985, s. 384-386; M. Rokosz, *Śmieszek Antoni Józef (1881-1943)*, PSB, t. 51/1, z. 208, Warszawa – Kraków 2016, s. 79-81; A. Śródka, *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. IV: *S-Ż*, Warszawa 1998, s. 323-324.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 13. płycie: **ANTONI ŚMIESZEK**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 1. płycie: **ANTONI ŚMIESZEK | PROFESOR UNIW. POZN. | 1881-1943 | GETYNGA | SAMOBÓJSTWO** (fot. 1).

1

Bohdan ŚWIDERSKI

Geolog, paleontolog, kartograf, profesor w latach 1938-1943.

Urodził się 12 VI 1892 r. w Kamieńcu Podolskim (Ukraina). Studia geologiczne z zakresu stratygrafii, kartografii geologicznej i tektoniki odbył w Szwajcarii na uniwersytetach we Fryburgu, Genewie, a następnie w Lozannie, gdzie uzyskał doktorat z nauk przyrodniczych w 1917 r. W latach 1918-1919 współpracował ze Szwajcarską Komisją Geologiczną.

W 1919 r. podjął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym w Warszawie (gdzie z przerwami pracował do 1939 r.). W latach 1921-1922 był pracownikiem Państwowego Urzędu Naftowego w Krakowie, następnie do 1930 r. pracował w Spółce Akcyjnej „Olej Skalny”. W 1928 r. habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim i jako docent prywatny wykładał geologię naturalną i tektonikę, a w 1936 r. został mianowany profesorem tytularnym¹²⁴ tegoż Uniwersytetu. W 1938 r. na Uniwersytecie Poznańskim otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego i objął kierownictwo Zakładu Geologii i Paleontologii na Wydziale Przyrodniczo-Matematycznym. Po wybuchu II wojny światowej przebywał w Warszawie. Aresztowany w 1940 r., osadzony został w niemieckim nazistowskim obozie koncentracyjnym Auschwitz i zwolniony z niego w 1942 r.

Był jednym z wybitniejszych tektoników karpackich okresu międzywojennego, badaczem gór typu alpejskiego. W centrum Jego zainteresowań badawczych znajdowały się Karpaty Wschodnie. Autor kilkudziesięciu prac, głównie z zakresu geologii regionalnej, tektoniki i geomorfologii, m.in. *Geomorfologii Czarnohory* (1938), *Z zagadnień tektoniki Karpat Północnych* (1952) oraz map geologicznych.

Członek Zarządu Towarzystwa Geologicznego, członek Komitetu Geologiczno-Mineralogicznego Rady Nauk Ścisłych i Stosowanych przy Ministrze Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, członek Komisji Fizjograficznej PAU oraz członek Komitetu Ziemi Górskich PAU i Komisji Badań Naukowych Ziemi Wschodnich przy Prezydium Rady Ministrów. Uczestniczył w pracach PTPN (od 1939 r.). Zmarł 21 II 1943 r. w Warszawie. Spoczywa na Cmentarzu Powązkowskim.

¹²⁴ Zob. przypis 41.

Bibl.: W. Goetel, *Bohdan Świdorski 1892-1943*, Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego, t. 19, 1949/1950, s. 263-271; J.B. Miecznik, *Profesor Bohdan Świdorski – niestrudzony badacz tektoniki Karpat*, Przegląd Geologiczny, t. 64, 2016, nr 11, s. 881-888; J. Skoczylas, *Bohdan Świdorski 12.06.1892-21.02.1943*, w: *Dzieje nauk geograficznych i geologicznych na Uniwersytecie w Poznaniu*, t. II: *Biografie*, praca zbiorowa, zespół red. M. Marciniak [i in.], Poznań 2012, s. 65-67; S.T. Sroka, *Świdorski Bohdan Szczęsny Ignacy (1892-1943)*, PSB, t. 51/2, z. 209, Warszawa – Kraków 2016, s. 232-233.

1. TABLICE

a) Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1, wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej; zob. J. Bajoński. Na 13. płycie: **BOHDAN ŚWIDERSKI**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **BOHDAN | ŚWIDERSKI | PROFESOR | UNIW. POZN. | 1892-1943 | WARSZAWA** (fot. 1).

1

2. NAGRODA im. Bohdana Świdorskiego za wybitne publikacje naukowe i rozprawy doktorskie z dziedziny geologii, ustanowiona w 2002 r. przez Stowarzyszenie „Galicia Tectonic Group” (Stowarzyszenie rozwiązane w 2013 r., nagroda nie jest dziś przyznawana).

Heliodor ŚWIĘCICKI

Lekarz ginekolog, profesor, rektor w latach 1919-1923.

Urodził się 3 VII 1854 r. w Poznaniu. W latach 1873-1877 studiował medycynę na Uniwersytecie Wrocławskim, uzyskując tam doktorat z medycyny i chirurgii. W 1878 r. złożył państwowy egzamin lekarski w Dreźnie¹²⁵.

W 1879 r. zorganizował w Zakładzie Położniczym św. Elżbiety w Poznaniu pierwszą w Wielkopolsce przychodnię ginekologiczną. W 1881 r. został asystentem w Szpitalu Dziecięcym św. Józefa. W latach 1882-1884 wyjeżdżał do Drezna, Erlangen, Jeny, Berlina i Lipska w celu dalszych studiów i praktyki naukowej w zakresie ginekologii i położnictwa. Od 1883 r. prowadził w Poznaniu prywatną klinikę chorób kobiecych, w której stosował najnowsze osiągnięcia medycyny i wykorzystywał wykonane według własnego pomysłu aparaty oraz narzędzia lekarskie. Był prekursorem badań histopatologicznych dla wyjaśnienia przyczyn przedwczesnego obumierania płodu.

Pozostawił szereg prac naukowych z różnych dziedzin nauk lekarskich i pokrewnych: biologii, chemii, embriologii, fizjologii, histologii, anatomii patologicznej, ginekologii oraz z biografistyki i historii medycyny. Jako pierwszy postulował powołanie do życia instytucji pielęgniarki środowiskowej. Zainicjował w środowisku lekarzy poznańskich prace nad nowym kodeksem deontologicznym *Ustawy etyczne*, uchwalonym w 1901 r. W 1913 r. za wybitny wkład w naukę władze pruskie przyznały Mu tytuł profesora.

Od 1879 r. był członkiem, a w latach 1907-1915 wiceprezesem i w latach 1915-1923 prezesem Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego (od 1921 r. PTPN). Przyczynił się do utworzenia komisji naukowych, przekształcając – na wzór Akademii Umiejętności – organizację miłośników nauki w stowarzyszenie uczonych. W powstałym w 1913 r. Towarzystwie Wykładów Naukowych zainicjował w 1918 r. wygłaszanie wykładów o charakterze uniwersyteckim w siedzibie TPNP. W 1918 r. stanął na czele Komisji Uniwersyteckiej TPNP, której zadaniem było powołanie w Poznaniu wyższej uczelni. Został pierwszym rektorem utworzonego w dniu 7 V 1919 r. Uniwersytetu Poznańskiego, zwanego wówczas Wszechnicą Piastowską i pełnił tę funkcję do śmierci.

¹²⁵ W wydrukowanym w 1902 r. życiorysie sporządzonym z powodu starania się o tytuł profesorski napisano, że państwowy egzamin lekarski złożył On w 1879 r. we Wrocławiu, zob. M. Musielak, *Heliodor Świącicki*, s. 93, 96.

Przez Komisję Uniwersytecką zatrudniony został jako profesor zwyczajny ginekologii i położnictwa Wydziału Lekarskiego.

Powołał do życia Fundację „Nauka i Praca” (działającą w latach 1923-1952), która zapewniała pomoc materialną młodzieży akademickiej i pracownikom naukowym, wsparcie dla publikacji prac naukowych oraz zasiłki dla wdów i sierot po zmarłych nauczycielach akademickich.

Udzielał się w Towarzystwie Oświaty Ludowej i przewodniczył Towarzystwu Pomocy Naukowej im. Karola Marcinkowskiego. Należał do Towarzystwa św. Wincentego à Paulo, powołanego dla wspierania ubogich. Był prezesem Związku Towarzystw Dobroczynności oraz organizatorem tzw. wieczorów czwartkowych, gromadzących wybitne osobowości życia politycznego, gospodarczego, kulturalnego i naukowego. Uczestniczył w pracach redakcji „Rocznika Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego”. Był współzałożycielem i redaktorem „Nowin Lekarskich”, organu Wydziału Lekarskiego TPNP. Pełnił obowiązki prezesa rady nadzorczej „Dziennika Poznańskiego”, w którym publikował artykuły o tematyce społecznej.

Członek honorowy naukowych towarzystw lekarskich, m.in. w Warszawie, Krakowie, Lwowie, Wilnie oraz członek korespondent Towarzystwa Lekarskiego w Pradze i członek Akademii Nauk Lekarskich w Warszawie. W 1922 r. powołał do życia Poznańskie Towarzystwo Ginekologiczne.

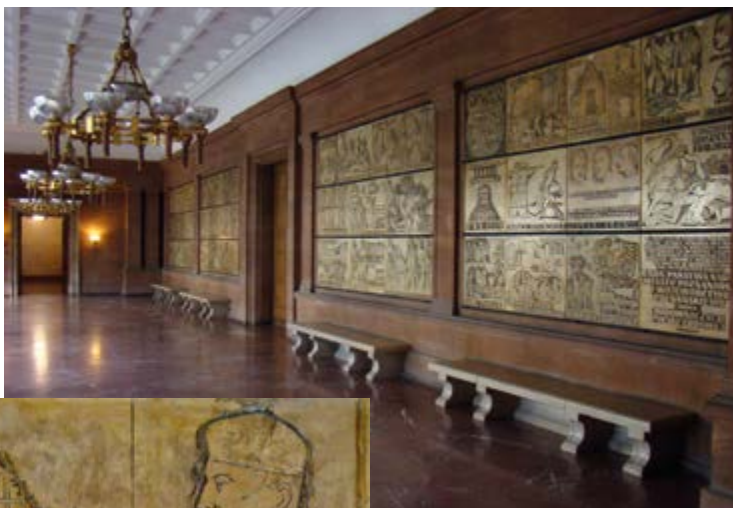
Uniwersytet Jagielloński (1900) i Uniwersytet Poznański (1923) przyznały Mu tytuł doktora *honoris causa*. Zmarł 12 X 1923 r. w Poznaniu. Spoczął na ówczesnym cmentarzu parafii pw. św. Marii Magdaleny przy ul. Bukowskiej (dziś ul. Grunwaldzka). W 1946 r. trumnę z Jego szczątkami przeniesiono do Krypty Zasłużonych Wielkopolan w kościele pw. św. Wojciecha (Wzgórze Świętego Wojciecha 1).

Bibl.: A. Marciniak, *Heliodor Święcicki (1854-1923)*, w: *W hołdzie naszym Antenatom. 85 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza*, pod red. J. Laskowskiego i G. Łukomskiego, Poznań 2004, s. 63-80; A. Marciniak, R. Meissner, *Heliodor Święcicki 5 IV 1919-12 X 1923*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 17-27; R.K. Meissner, *Heliodor Święcicki – rektor Uniwersytetu Poznańskiego, lekarz, który całe swoje serce, intelekt i majątek oddał młodzieży i nauce polskiej*, w: H. Święcicki, *Klucz do solidarności wielkiej rodziny intelektualnej*, wstęp i dobór tekstów tegoż, Poznań 2009, s. 9-54; R. Meissner, Z. Słomko, T. Pisarski, *Rektor Wszechnicy Piastowskiej. Szkice do portretu Heliodora Święcickiego (1854-1923)*, Poznań 1987; M. Musielak, *Heliodor Święcicki (1854-1923)*, Poznań 2013; A. Podsiadły, *Śremianin w rektorskiej tozde. Heliodor Święcicki (1854-1923) lekarz, naukowiec, profesor Uniwersytetu Poznańskiego*, Śrem 2010.

1. TABLICE

a) Gips patynowany, 81×89; wspólne upamiętnienie z prof. Zygmuntem Wojciechowskim, jedna z czterdziestu ośmiu tablic panneau ze scenami z historii Poznania i Wielkopolski, umieszczonych w czterech segmentach po dwanaście tablic; Zamek Cesarski, Hol Kolumnowy, ul. Święty Marcin 80/82 (wyk. Ryszard Skupin, 1966 r.). Na 1. płycie od prawej strony, w 1. rzędzie tablica:

pole tablicy dzielone pionowo; po lewej stronie u dołu napis: **ZAŁOŻENIE | UNIWERSYTETU | POZNAŃSKIEGO**, powyżej wizerunek Collegium Minus, nad nim: **1919**. Po prawej stronie u góry wizerunek Profesora Heliodora Świącickiego, pod nim napis: **H. ŚWIĘCICKI | TWÓRCA | UNIWERSYTETU | POZNAŃSKIEGO**; poniżej wizerunek Profesora Zygmunta Wojciechowskiego, pod nim napis: **Z. WOJCIECHOWSKI | BADACZ ZIEM | ZACHODNICH** (fot. 1 i fot. 2).
Zob. też Z. Wojciechowski.

1

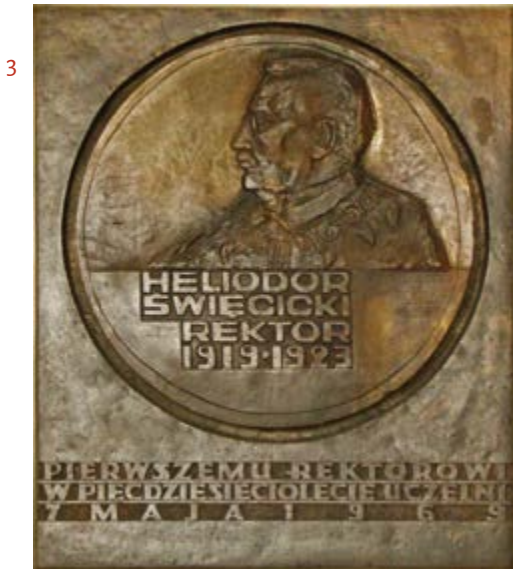
2

b) Upamiętniająca obrady Komisji Organizacyjnej Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1918-1919; PTPN, ul. S. Mielżyńskiego 27/29; zob. *Wprowadzenie*, s. 17.

c) Metal, 83×70; Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1 (odśł. 8 V 1969 r.); centralnie medalion: średnica 58, z płaskorzeźbionym portretem Profesora w stroju rektorskim, pod nim napis: **HELIODOR | ŚWIĘCICKI | REKTOR | 1919 · 1923**; pod medalionem: **PIERWSZEMU REKTOROWI | W PIĘĆDZIESIĘCIOLECIE UCZELNI || 7 MAJA 1969** (fot. 3).

–W gmachu Collegium Minus wisiała tablica (wyk. Marcin Rożek, odst. 7 V 1924 r., zniszczona podczas II wojny światowej): **NIEWYGASŁEJ · PAMIĘCI · SWEGO · TWÓRCY | HELIODORA · ŚWIĘCICKIEGO | PIERWSZEGO · REKTORA · OD · R. · 1919-1923 | UNIWERSYTET · POZNAŃSKI · 7 · V · 1924**
 Na tablicy płaskorzeźbiony wizerunek Profesora. Tekst inskrypcji z fotografii za: *Uniwersytet Poznański w pierwszych latach swego istnienia (1919, 1919-20, 1920-21, 1921-22, 1922-23) za rektoratu Heljodora Świącickiego. Księga pamiątkowa wydana staraniem senatu UP, pod. red. A. Wrzoska, Poznań 1924 (fot. 4).*

Zob. też poniżej punkt 6 d).

Fot. za: *Uniwersytet Poznański w pierwszych latach*

d) O nieregularnym kształcie: kamień, 94×58; Gmach Biblioteki PTPN, ul. S. Mielżyńskiego 27/29 (odst. 23 XI 2007 r.), na elewacji: **HELIODOROWI | ŚWIĘCICKIEMU | 1854-1923 | PREZESOWI | POZNAŃSKIEGO TOWARZYSTWA | PRZYJACIOŁ NAUK (1915-1923), | TWÓRCY I PIERWSZEMU REKTOROWI | WSZECHNICY PIASTOWSKIEJ | I UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO, | UCZONEMU, LEKARZOWI | –HOŁD SKŁADAJĄ POZNAŃSCY | LEKARZE – PROFESOROWIE | POZNAŃ 2007 (fot. 5).**

e) Kamień, 52×74; kaplica św. Antoniego, Kościół pw. św. Wojciecha w Poznaniu, Wzgórze św. Wojciecha 1 (odst. 1946 r. podczas uroczystości przeniesienia prochów Profesora z cmentarza parafii pw. św. Marii Magdaleny do Krypty Zasłużonych Wielkopolan): **TU SPOCZYWA | Ś.P. | PROFESOR DOKTOR | HELIODOR ŚWIĘCICKI | ORGANIZATOR I PIERWSZY REKTOR | UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO | UR. 3. VII. 1854 R. ZM. 12. X. 1923 R. | CAŁE SWOJE SERCE I MAJĄTEK | ODDAŁ MŁODZIEŻY | R.I.P. (fot. 6).**

5

6

– W Krypcie Zasłużonych Wielkopolan trumna z prochami Profesora, na niej **tabliczka**: metal, 14×20: Dr. [s] med. Heliodor Świącicki | 1854-1923 | Pierwszy Rektor | Uniwersytetu Poznańskiego (fot. 7). Przy trumnie **tabliczka**: metal, 30×27: HELIODOR | ŚWIĘCICKI | 1854-1923 (fot. 8).

7

8

2. POPIERSIE: kamień, wys. 50, szer. 28, głęb. 35, wys. z postumentem 188, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1 (wyk. Marcin Rożek, 1934); u dołu popiersia wyryty napis: **H [s] · ŚWIĘCICKI** Pod popiersiem **tabliczka:** metal, 5×17: **PROFESOR HELIODOR ŚWIĘCICKI | Pierwszy Rektor Uniwersytetu | w latach 1919-23** (fot. 9 i fot. 10).

Z boku popiersia wyryty napis: **M. Rożek 1934**

Zob. też poniżej punkt 4. i 6 a).

9

10

3. POMNIKI-ŁAWECZKI z rzeźbą Profesora

a) Metal, 130×204×103; przed budynkiem Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1 (autor proj. Grzegorz Godawa, odlew pracownia artystyczna Barbary i Juliusza Kwiecińskich BRAŻART s.c., odsł. 8 V 2010 r.) (fot. 11).

Na oparciu ławki wyryty stylizowany podpis Profesora oraz napis: **PROFESOR HELIODOR ŚWIĘCICKI | 1854-1923 | PIERWSZY REKTOR UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO | W LATACH 1919-1923** (fot. 12).

Na bocznej ścianie z lewej strony ławki napis: **FUNDATORZY: | UNIWERSYTET IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU | FUNDACJA UNIWERSYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU | STOWARZYSZENIE ABSOLWENTÓW UNIWERSYTETU W POZNANIU | POZNAŃ 7 V 2010**

Na bocznej ścianie z prawej strony ławki godło UAM. Z przodu pomnika, po prawej stronie wyryte: **G. GODAWA**, poniżej: **ODLEW B.J. KWIECIŃSKI**

11

12

b) Metal, 155×230×125, z rzeźbą Profesora; nadwarciańska promenada, Śrem (autor proj. i wyk. Piotr Garstka, odsł. 30 VI 2010 r.) (fot. 13).

Na ławeczce, na prawo od rzeźby Profesora, **tablica** o nieregularnym kształcie: 45×50: **HELIODOR | ŚWIĘCICKI | PIERWSZY | REKTOR | I ZAŁOŻYCIEL | UNIWERSYTETU | POZNAŃSKIEGO** (fot. 14).

W obrębie ławeczki, za rzeźbą ustawione trzy nieregularne płyty kamienne.

13

14

c) Metal, granit, 125×200×104, z rzeźbą pary studentów, przed Domem Studenckim „Hanka” Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, aleja Niepodległości 26 (proj. i wyk. Roman Kosmala, odsł. 18 VI 2019 r.). W ręce studenta otwarta księga, na której napis: *Strzeżcie się | szarzyzny życia, | w którym nie ma | wielkich ukochań | i stońc wielkich.* || Heliodor Święcicki | Pierwszy Rektor | Uniwersytetu Poznańskiego; na kolanach studentki laptop, na którym napis: **STUDENTKOM I STUDENTOM | W STULECIE POWSTANIA UNIWERSYTETU** (fot. 15 i fot. 16).

15

16

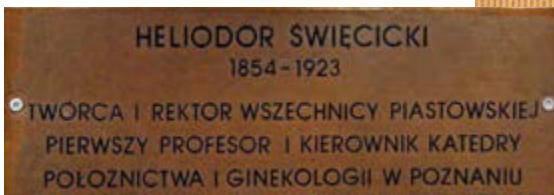
4. SALA im. prof. Heliodora Świącickiego, Ginekologiczno-Położniczy Szpital Kliniczny Uniwersytetu Medycznego im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. Polna 33 (nad. decyzją władz ówczesnej Akademii Medycznej w Poznaniu z dnia 16 X 1973 r.). Nad drzwiami **tablica**: metal, 30×50: **SALA IM. H. ŚWIĘCICKIEGO || HELIODOR ŚWIĘCICKI – (1854-1923) | PROFESOR POŁOŻNICTWA | I GINEKOLOGII | ORGANIZATOR I PIERWSZY REKTOR | UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO** (fot. 17).

– W sali **popiersie**: metal, wys. 60, szer. 70, wys. z postumentem 205 (odst. 27 V 1987 r. podczas inauguracji I Naukowego Spotkania Ginekologów i Położników „Dni Heliodora Świącickiego”). U dołu popiersia **tabliczka**: metal, 9×26: **HELIODOR ŚWIĘCICKI | 1854-1923 | TWÓRCA I REKTOR WSZECHNICZY PIASTOWSKIEJ | PIERWSZY PROFESOR I KIEROWNIK KATEDRY | POŁOŻNICTWA I GINEKOLOGII W POZNANIU** (fot. 18).

17

18

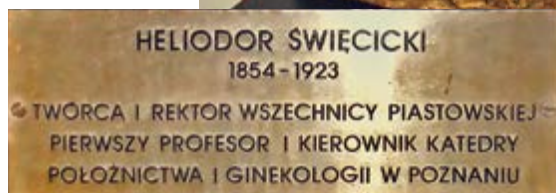

Takie samo **popiersie** stoi w holu szpitala (ustawione ok. 1990 r.). Pod popiersiem **tabliczka**: metal, 9×26: **HELIODOR ŚWIĘCICKI | 1854-1923 | TWÓRCA I REKTOR WSZECHNICZY PIASTOWSKIEJ | PIERWSZY PROFESOR I KIEROWNIK KATEDRY | POŁOŻNICTWA I GINEKOLOGII W POZNANIU** (fot. 19).

Zob. też powyżej punkt 2 i poniżej 6a).

19

5. BUDYNKI

a) Collegium im. prof. Heliodora Święcickiego (nad. 25 VI 2018 r.), wcześniej Collegium Chemicum, ul. Grunwaldzka 6. Przy wejściu tablica urzędowa: **Collegium Heliodori Święcicki** (fot. 20).

20

Fot. Przemysław Król

b) Collegium im. prof. Heliodora Świącickiego w Śremie, ul. Grunwaldzka 10; w budynku, do 2015 r. mieścił się Zamiejscowy Ośrodek UAM, dziś siedziba Biblioteki Publicznej im. Heliodora Świącickiego. Na budynku był **napis: COLLEGIUM | HELIODORA ŚWĄCICKIEGO | W ŚREMIE** (fot. 21).

–W budynku, do 2015 r. wisiała **tablica** o nieregularnym kształcie: drewno, 50×100 (proj. Eugeniusz Antoni Ferster, nad. i odsł. 2 VI 2004 r.). Wcześniej wisiała w Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy, ul. J. Kilińskiego 2 (obecnie Filia Biblioteki im. Heliodora Świącickiego): **PROFESOR | HELIODOR | ŚWĄCICKI | 1854-1923 || SYN ZIEMI ŚREMSKIEJ | WYBITNY LEKARZ, | PATRIOTA, SPOŁECZNIK, | PIERWSZY REKTOR | UNIWERSYTETU | POZNAŃSKIEGO | ŚREM – 2-06-2004**¹²⁶. Pośrodku tablicy wkomponowany medalion: średnica 22, z wizerunkiem Profesora. Tablica obecnie przechowywana jest w Bibliotece Publicznej im. Heliodora Świącickiego, ul. Grunwaldzka 10 (fot. 22). Zob. też poniżej punkt 6 b).

21

Fot. za: A. Podsiadły, *Śremianin w rektorskiej todze*

22

Fot. Elżbieta Matuszczak

¹²⁶ Pierwotnie na tablicy była data: 1986 r.

6. INSTYTUCJE

a) Szpital Kliniczny im. prof. Heliodora Świącickiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. S. Przybyszewskiego 49 (w latach 1947-1950 I Szpital Uniwersytecki im. Heliodora Świącickiego).

Przy wjeździe na teren szpitala tablica informacyjna: metal, 70×300: **SZPITAL KLINICZNY | im. HELIODORA ŚWIECICKIEGO | UNIwersYTETU MEDYCZNEGO | W POZNANIU | ul. PRZYBYSZEWSKIEGO 49**

Na tablicy z prawej strony logo szpitala (fot. 23).

–W holu, wejście „C”, **plakieta**: metal, średnica 39, na płycie: kamień, 46×46 (odśł. w 2011 r.); centralnie wizerunek fasady szpitala, nad nim po prawej stronie napis: **100 | Lat**; w otoku górą napis: **SZPITAL KLINICZNY im. H. ŚWIECICKIEGO UM W POZNANIU** , w otoku dołem: **1911-2011** (fot. 24).

23

24

–W holu, wejście „C”, **popiersie**: metal, wys. 70, wys. z postumentem: kamień, 215 (wyk. Wanda Rubkiewiczówna; odśł. w szpitalu w latach 50., wcześniej znajdowało się w pałacu Fundacji „Nauka i Praca” w Laskach, pow. kępiński).

Popiersie Rektora zamówiła u Wandy Rubkiewiczówny Fundacja „Nauka i Praca im. Rektora Heliodora Świącickiego” (w Sprawozdaniu kuratora podano, że w Laskach znajduje się popiersie wykonane w latach 1923/1924¹²⁷). Wiadomo, że 31 X 1924 r. w Sali Posiedzeń Plenarnych PTPN odsłonięto popiersie Rektora tego samego dłuta. Nie udało się ustalić, czy to popiersie jest tożsame z tym, które później znajdowało się w Laskach (fot. 25).

Zob. też powyżej punkt 2. i punkt 4.

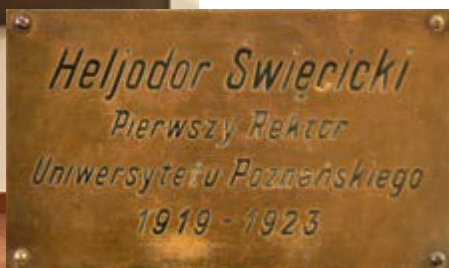
U dołu popiersia **tabliczka**: metal, 12×20: **Heljodor Świącicki | Pierwszy Rektor | Uniwersytetu Poznańskiego | 1919-1923**

Z boku popiersia wryte: **W. Rubkiewiczówna**. (fot. 26).

¹²⁷ Cyryl Ratajski, *Sprawozdanie kuratora Fundacji „Nauka i Praca” imienia rektora Heliodora Świącickiego za czas od 4 października 1923 do 30 czerwca 1938 roku*, Poznań 1946, s. 21, 36.

25

26

b) Biblioteka Publiczna im. prof. Heliodora Święcickiego w Śremie, ul. Grunwaldzka 10.

– W Filii Biblioteki im. Heliodora Święcickiego, ul. J. Kilińskiego 2 znajduje się **tablica** o nieregularnym kształcie: metal, 50×100 (proj. Eugeniusz Antoni Ferster, nad. i odst. 21 XI 1986 r.), na elewacji: **PROFESOR | HELIODOR | ŚWIĘCICKI | 1854-1923 || SYN ZIEMI ŚREMSKIEJ | WYBITNY LEKARZ, | PATRIOTA, SPOŁECZNIK, | PIERWSZY REKTOR | UNIWERSYTETU | POZNAŃSKIEGO | ŚREM – 1986 R.**

Pośrodku tablicy wkomponowany medalion: średnica 22, z wizerunkiem Profesora (fot. 27).
Zob. też powyżej punkt 5 b).

27

c) I Liceum Ogólnokształcące im. prof. Heliodora Świącickiego w Międzyrzeczu, ul. S. Staszyca 22 B. Na elewacji tablica urzędowa: **LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE | im. Heliodora Świącickiego | w Międzyrzeczu** (fot. 28).

– W szkole **tablica**: metal, 92×63 (wyk. Tadeusz Dobosz, odst. w 1974 r.). Na tablicy płaskorzeźbione popiersie Profesora w stroju rektorskim, pod nim napis: **HELIODOR ŚWIAĆCICKI | 1854-1923** Po prawej stronie napis pionowo: **TADEUSZ DOBOSZ** (fot. 29).

28

Fot. Kacper Fiałka

29

Fot. Kacper Fiałka

d) Miejskie Gimnazjum Koedukacyjne im. dr. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie (akt nad. 27 IX 1927 r., pod patronatem Profesora do 1946 r.), obecnie, od 1976 r. Liceum Ogólnokształcące im. J. Dąbrowskiego, ul. gen. W. Sikorskiego 27.

– W auli gimnazjum wisiał **gipsowy odlew tablicy** odsłoniętej w 1924 r. w Collegium Minus (odst. 4 XII 1927 r., tablica nie zachowała się).

Zob. też powyżej punkt 1 c).

7. ULICE prof. Heliodora Świącickiego: Poznań-Grunwald, Śrem.

8. MEDALE

a) Brąz, średnica 60 mm (autor Jan Wysocki, 1923 r.):

Awers: popiersie Profesora w stroju rektorskim w lewo, w otoku napis: **HELIODOR ŚWIĘCICKI *1854 †1923**

Rewers: wizerunek Collegium Minus, pod nim poziomo: **PIERWSZEMU REKTOROWI UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO**, poniżej tarcza z dwoma skrzyżowanymi bertami rektorskimi i daty: **1919-1923** (fot. 30).

30

Fot. wcn.pl

b) Srebro, średnica 55 mm (autor Jan Wysocki, 1923 r.); medal przyznawany absolwentom i asystentom UP za wyróżniające się prace naukowe:

Awers: popiersie Profesora w stroju rektorskim w lewo, w otoku napis: **HELIODOR ŚWIĘCICKI *1854 †1923**

Rewers: wizerunek nagiego młodzieńca w prawo, pijącego wodę z źródła; poniżej napis poziomo: **VNIVERSITATIS POSNANIENSIS | PRÆMIUM**¹²⁸.

Medal sygnowany (fot. 31).

¹²⁸ Nagroda Uniwersytetu Poznańskiego.

31

Fot. wcn.pl

c) Miedź (autor Jan Wysocki), medal z uszkiem:

Awers: popiersie Profesora w stroju rektorskim w lewo, w otoku napis: **HELIODOR ŚWIĘCICKI *1854 †1923**

Rewers: poziomo napis: **XIV | ZJAZD | LEKARZY I | PRZYRODNIKÓW | POLSKICH | W POZNA- NIU | 12-15 · IX | 1933**

Medal sygnowany (fot. 32).

32

Fot. wcn.pl

d) Brąz, średnica 85 mm; medal jest częścią Nagrody im. Heliodora Święcickiego; ze zbiorów Muzeum Uniwersytetu Medycznego im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu (taki sam medal przechowywany jest w Pracowni Dydaktyki, Historii Położnictwa i Ginekologii Kliniki Perinatologii i Ginekologii Ginekologiczno-Położniczego Szpitala Klinicznego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu):

Awers: popiersie Profesora w lewo, pod nim w półkolu napis: **HELIODOR ŚWIĘCICKI**; w otoku dołem: **LEKARZ GINEKOLOG *1854 †1923**; w otoku górą: **NAUKOWIEC WYCHOWAWCA**

Rewers: w polu: **scientia et labor**¹²⁹; w otoku górą: **POLSKIE TOWARZYSTWO GINEKOLOGICZ- NE**, w otoku dołem: **ODDZIAŁ W POZNAŃIU**

Zob. też poniżej punkt 13 (fot. 33).

¹²⁹ Wiedza i praca.

33

Fot. Łucja Stasik

e) O nieregularnym kształcie, połączenie statuetki z medalem, brąz, 150×150 mm; wybity z okazji 70-lecia Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; ze zbiorów Archiwum UAM (taki sam medal przechowany jest w Rektoracie UAM):

Awers: z prawej strony popiersie prof. Heliodora Święcickiego w lewo, po jego lewej stronie pionowo napis: **HELIODOR ŚWIĘCICKI | 1854-1923**; u dołu medalu po lewej stronie napis: **UAM**, nad napisem wizerunek wznoszącej się pionowo gałązki bluszczowej, rozgałęzionej w górnej części na pięć pojedynczych liści; na drugim, trzecim i czwartym liściu kolejno napisy – nazwy uczelni wywodzących się z UP: **AM, AWF, AR**

Rwers: u dołu z prawej strony wizerunek orła w koronie, nad nim półkołem: **70 ROCZNICA | POWSTANIA UNIwersYTETU | W POZNANIU 1919-1989**, góra medalu zwieńczona wyobrażeniem gałązki z pięcioma liśćmi (fot. 34).

34

Fot. Liliana Bether

f) Z okazji 70-lecia istnienia studiów medycznych w Poznaniu; wspólne upamiętnienie prof. Konstantego Hrynakowskiego, prof. Heliadora Świącickiego, prof. Adama Wrzoska; zob. K. Hrynakowski (fot. 35).

35

Fot. Łucja Stasik

9. PLAKIETA: brąz, 90×90 mm; ze zbiorów Pracowni Dydaktyki, Historii Położnictwa i Ginekologii Kliniki Perinatologii i Ginekologii Ginekologiczno-Położniczego Szpitala Klinicznego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. Polna 33:

Awers: popiersie Profesora w lewo, po prawej poziomo napis: *HELIODOR | ŚWIĘCICKI | 1854 | 1923*
|| LEKARZ | GINEKOLOG | NAUKOWIEC | WYCHOWAWCA

Rewers: *SCIENTIA ET LABOR | SOCIETAS | GYNÆCOLOGICA | POLONORUM || CIRCULUS | POSNANIENSIS*¹³⁰.

Plakieta sygnowana (fot. 36).

36

¹³⁰ Wiedza i praca Polskie Towarzystwo Ginekologiczne Okręg Poznański.

10. MONETY

a) Monety okolicznościowe – pamiątkowe dukaty lokalne, wybite z okazji Jubileuszu 90-lecia Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z inicjatywy UAM i Fundacji UAM (proj. Piotr Andrzej Gorol, w obiegu od 5 V 2009 r.):

– Moneta 4 Heliodyory: mosiądz, 27 mm:

Awers: centralnie godło Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (błędnie: z wizerunkiem orła śląskiego z przepaską na piersi), pod nim napis: **UAM**, poniżej: **1919-2009**; w otoku napis: *** UNIWERSYTET IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU**

Rewers: centralnie wizerunek Profesora, nad nim półkolem napis: **HELIODOR ŚWIĘCICKI 1854-1923**, z lewej strony napis: **4**, u dołu półkolem napis: **HELIODORY**, poniżej **HONOROWANE DO 31.07.2009**; z prawej strony półkolem napis: **MET** oraz znak Mennicy Polskiej (fot. 37).

37

Fot. Liliana Bether

– Moneta 40 Heliodorów: srebro, 32 mm:

Awers: centralnie godło Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (błędnie: z wizerunkiem orła śląskiego z przepaską na piersi), pod nim napis: **UAM**; poniżej: **1919-2009**; w otoku napis: *** UNIWERSYTET IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU**

Rewers: centralnie wizerunek Profesora, nad nim półkolem napis: **HELIODOR ŚWIĘCICKI 1854-1923**, z lewej strony napis: **40**, u dołu półkolem napis: **HELIODORÓW**, poniżej **HONOROWANE DO 31.07.2009**; z prawej strony półkolem napis: **Ag 500** oraz znak Mennicy Polskiej (fot. 38).

38

Fot. Liliana Bether

b) Monety okolicznościowe, wybite z okazji Jubileuszu 100-lecia Uniwersytetu Poznańskiego (autor proj. Urszula Walerzak; emitent NBP, na zlecenie NBP monety wyprodukowała Mennica Polska S.A., w obiegu od 7 V 2019 r.):

– Moneta o nominale 10 zł, srebro, 32 mm:

Awers: centralnie godło Rzeczypospolitej Polskiej, nad nim w półkolu napis: **RZECZPOSPOLITA POLSKA 2019**, na lewo od godła: **10 zł**, poniżej wizerunek fragmentu fasady Auli Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Rewers: centralnie portret Profesora w stroju rektorskim, w otoku napis: **100-LECIE UTWORZENIA UNIwersytetu POZNAŃSKIEGO**, po lewej stronie od portretu półkolem: *Heliodor Święcicki*
Moneta sygnowana (fot. 39).

39

Źródło: Narodowy Bank Polski

– Moneta o nominale 200 zł: złoto, 27 mm:

Awers: pole monety dzielone poziomo, w górnej części fragment fasady Auli UAM oraz półkolem napis: **UNIwersYTET POZNAŃSKI 1919-2019**; w dolnej części monety napisy – nazwy uczelni wywodzących się z UP: **UAM UMP UPP AWF**, pod nimi godło Rzeczypospolitej Polskiej, po prawej stronie napis: **200**, poniżej: **ZŁ**, u dołu półkolem napis: **RZECZPOSPOLITA POLSKA 2019**

Rewers: centralnie portret Profesora w stroju rektorskim, w otoku napis: **100-LECIE UTWORZENIA UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO**, po lewej stronie od portretu półkolem: *Heliodor Święcicki*
Moneta sygnowana (fot. 40).

40

Źródło: Narodowy Bank Polski

11. FUNDACJA „Nauka i Praca” imienia Rektora Heliodora Święcickiego; nadanie imienia po śmierci Profesora przez zastępców – kuratora Fundacji Cyryla Ratajskiego i prof. Adama Wrzoska.

– W siedzibie Fundacji w Laskach (pow. Kępno) istniało **Muzeum** Archeologiczno-Antropologiczne im. Rektora Heliodora Święcickiego (zał. w 1925 r. przez prof. Adama Wrzoska). Zbiory zostały przekazane aktem notarialnym z dn. 23 X 1933 r. Uniwersytetowi Poznańskiemu; część z nich znalazła się w Zakładzie Antropologii UP. Pozostałe w Laskach zabytki, w czasie II wojny światowej zostały przeniesione do Działu Prehistorycznego Muzeum Wielkopolskiego. Po wojnie zbiory, częściowo zniszczone, przekazano do Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, gdzie znajdują się do dzisiaj.

12. ORGANIZACJA: Akademickie Koło Harcerskie im. Heliodora Świącickiego (AKAHA), istniało przy Uniwersytecie Poznańskim w latach 1919-1949, było stowarzyszeniem studentów i studentek UP i jednocześnie jednostką organizacyjną ZHP¹³¹.

13. NAGRODA i MEDAL im. Heliodora Świącickiego; ustanowione w 1985 r., przyznawane przez Poznański Oddział Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego za wybitne osiągnięcia w działalności naukowo-dydaktycznej, leczniczej i opiekuńczej w zakresie ginekologii i położnictwa. Medal – zob. powyżej punkt 8 d).

¹³¹ E. Serwański, *Z dziejów Akademickiego Koła Harcerskiego im. Heliodora Świącickiego przy Uniwersytecie Poznańskim*, w: tenże, *Z dziejów wielkopolskiej konspiracji 1939-1945*, Poznań 1999, s. 141-161.

Edward TAYLOR

Ekonomista, profesor w latach 1919-1960.

Urodził się 26 IX 1884 r. w Kielcach. Studia prawnicze i ekonomiczne odbył na Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 1903-1908. W 1909 r. uzyskał stopień naukowy doktora praw. Pracował w Biurze Spółek Oszczędności i Pożyczek przy Wydziale Krajowym we Lwowie oraz pełnił obowiązki dyrektora Syndykatu Rolniczego w Krakowie (do 1917 r.).

W 1917 r. habilitował się na UJ, uzyskując stanowisko docenta w Katedrze Ekonomii Politycznej i Skarbowości. Obowiązki uniwersyteckie łączył z praktyką gospodarczą. W 1919 r. jako profesor nadzwyczajny objął kierownictwo Katedry Ekonomii i Skarbowości na Wydziale Prawa i Nauk Ekonomiczno-Politycznych Uniwersytetu Poznańskiego. Wykładał również politykę agrarną na Wydziale Rolniczo-Leśnym. W 1921 r. został mianowany profesorem zwyczajnym. W roku akademickim 1923/1924 pełnił funkcję dziekana Wydziału Prawno-Ekonomicznego. W latach 1923-1925 był członkiem Państwowej Rady Finansowej i Gospodarczej, pracującej na rzecz reformy walutowej Władysława Grabskiego, a w latach 1923-1929 członkiem Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu.

Po wybuchu II wojny światowej został aresztowany i wysiedlony do Generalnego Gubernatorstwa, gdzie pracował jako księgowy w majątku Opatkowice Murowane (pow. jędrzejowski). Od stycznia do maja 1945 r. przebywał w Kielcach, gdzie wykładał ekonomię polityczną na Kieleckich Kursach Akademickich, prowadzonych pod szyldem Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W 1945 r. powrócił do Poznania i podjął obowiązki profesora na UP. Jednocześnie wykładał w Akademii Handlowej i nowo powstałym Uniwersytecie w Łodzi. Był członkiem Komisji Ekonomicznej przy Centralnym Urzędzie Planowania. Brał też udział w pracach Rady Naukowej dla Zagadnień Ziem Zachodnich. W 1949 r. z powodów politycznych został przeniesiony na przymusową emeryturę. Zajmował się w tym czasie tłumaczeniami dzieł klasyków nauk ekonomicznych, m.in. przetłumaczył J.S. Milla *Zasady ekonomii politycznej* (t. 1-2, 1965-1966). W 1956 r. powrócił na Uniwersytet Poznański jako samodzielny pracownik naukowy w Katedrze Ekonomii Politycznej na Wydziale Prawa i wykładowca w Katedrze Ekonomii Politycznej na Wydziale Finansów Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Poznaniu. W 1960 r. przeszedł w stan spoczynku.

Jego działalność naukowa obejmowała zagadnienia związane ze spółdzielczością i skarbowością, a także teorią, historią i metodologią ekonomii. Napisał m.in. *O istocie*

współdzielczości (1916), *Prawo skarbowe Rzeczypospolitej Polskiej* (t. 1-2, 1920), *Teoria produkcji* (1947), *Historia rozwoju ekonomiki* (t. 1-3, 1957-1991). Znaczące miejsce w Jego pracy zajmowała publicystyka ekonomiczna. Był założycielem i redaktorem „Poznańskich Prac Ekonomicznych” (1922-1939). Pełnił obowiązki redaktora naczelnego czasopisma „Roczniki i Sprawozdania PTE Oddział w Poznaniu” (1946-1960). Był stałym współpracownikiem i członkiem redakcji kwartalnika „Ruch Prawniczy i Ekonomiczny”.

Brał czynny udział w pracach towarzystw naukowych. Był członkiem PTPN od 1920 r., członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego oraz współzałożycielem i członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Członek korespondent (od 1930) i członek czynny (od 1946) PAU. Zmarł 9 VIII 1964 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: E. Borkowska-Bagieńska, *Edward Taylor czy wartości niedoceniane?*, Poznań 2004; Z. Knakiewicz, *Życie i twórczość prof. Edwarda Taylora*, w: E. Taylor, *Dylematy metodologiczne teorii ekonomii*, wstęp i oprac. nauk. tejsze, Poznań 2007, s. 9-29; W. Łączkowski, *Profesor Edward Taylor*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, R. 56, 1994, z. 3, s. 7-9; A. Śródka, *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. IV: S-Ż, Warszawa 1998, s. 352-364; J. Wierzbicki, *Edward Taylor 1884-1964*, w: *Byli wśród nas. Wspomnienia i biogramy*, pod red. Z. Knakiewicz, wyd. 3. uzup., Poznań 2006, s. 253-262; *Losy pracowników i studentów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w czasie okupacji niemieckiej*, oprac. J. Ziółek, Lublin 2009, passim.

1. TABLICE

a) Brąz, 70×97; Collegium Minus, przy sali XVII, ul. H. Wieniawskiego 1 (odst. 25 X 1986 r.): EDWARDOWI | TAYLOROWI | 1884-1964 | WYBITNEMU TEORETYKOWI | TWÓRCY POZNAŃSKIEJ SZKOŁY EKONOMICZNEJ | W SETNĄ ROCZNICĘ URODZIN | UCZNIOWIE
W prawym górnym rogu płaskorzeźbione popiersie Profesora (fot. 1).

b) Metal; Gmach Główny Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, elewacja od strony ul. E. Taylora: EDWARD TAYLOR | 1884 · 1964 | Wybitny polski ekonomista, teoretyk | i działacz spółdzielczości, jeden | z profesorów · założycieli Uniwersytetu | Poznańskiego w 1919 r.; profesor | Wyższej Szkoły Handlowej i Akademii | Handlowej w Poznaniu. Twórca | „poznańskiej szkoły ekonomicznej”, | współzałożyciel Polskiego Towarzystwa | Ekonomicznego. Był autorem wielu | dzieł z teorii i polityki ekonomicznej. | Założył i redagował do 1939 r. „Poznań- | skie Prace Ekonomiczne”. Był wycho- | wawcą kilku pokoleń ekonomistów.
Nad inskrypcją, w prostokątnym polu, wizerunek Profesora (fot. 2).

c) Wspólne upamiętnienie profesorów i wychowanków tajnego nauczania w czasie II wojny światowej w Kielcach; bazylika katedralna pw. Wniebowzięcia NMP, plac Najświętszej Maryi Panny 3, Kielce; zob. Z. Czubiński.

1

2

2. POMNIK z rzeźbą Profesora, metal, 155×100×120; przed Gmachem Głównym Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, aleja Niepodległości 10 (proj. Wiesław Koronowski, odst. 29 IX 2011 r. z okazji 85. rocznicy powstania uczelni); na książce trzymanej w ręku napis: **E. TAYLOR | WSTĘP | DO HISTORII EKONOMIKI**, na murze pod pomnikiem napis: **PROF. EDWARD TAYLOR** (fot. 3).

3

3. ULICA prof. Edwarda Taylora: Poznań-Stare Miasto, zob. powyżej punkt 1 b).

4. INSTYTUT im. Edwarda Taylora, ul. P. Włodkowica 32 (rejestr. w Krajowym Rejestrze Sądowym 1 VII 2011 r. na podstawie aktu erekcyjnego z dnia 23 II 2011 r.).

Feliks Kazimierz TERLIKOWSKI

Gleboznawca, profesor w latach 1919-1951.

Urodził się 13 I 1885 r. w Łowiczu. W latach 1906-1910 studiował chemię na Wydziale Przyrodniczym Uniwersytetu w Genewie i uzyskał stopień doktora chemii. W latach 1911-1914 studiował nauki rolnicze w Akademii Rolniczej w Dublinach i jednocześnie w 1911 r. podjął tam obowiązki asystenta, a następnie adiunkta w Zakładzie Chemii Rolniczej. W 1917 r. pogłębiał wiedzę z zakresu gleboznawstwa i fizyki gleb w Wiedniu i Pradze. W tym samym roku został powołany na nowo utworzoną Katedrę Gleboznawstwa w Dublinach.

W 1919 r. jako profesor nadzwyczajny objął i zorganizował od podstaw Katedrę Gleboznawstwa na Uniwersytecie Poznańskim, którą kierował do 1951 r. Był jednym z organizatorów tworzącego się Wydziału Rolniczo-Leśnego na UP. W 1924 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. W roku akademickim 1925/1926, a następnie w latach 1934-1938 oraz w roku akademickim 1946/1947 pełnił funkcję dziekana Wydziału Rolniczo-Leśnego UP. Był twórcą i pierwszym kierownikiem Zakładu Badania Żyzności Gleb Wydziału Gleboznawczego (1937-1939) oraz kierownikiem Działu Uprawy i Nawożenia Wydziału Rolniczego (1945-1950) w Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach.

W okresie II wojny światowej pracował w PINGW, przemianowanym przez władze okupacyjne na Rolniczy Zakład Badawczy Generalnego Gubernatorstwa. Po powrocie do Poznania w 1945 r. przystąpił do odbudowy Katedry i poszerzenia go o nowoczesną halę wegetacyjną. Zorganizował w Poznaniu ośrodek badań gleboznawczych. Pracował też nad uruchomieniem Instytutu Żywności i Nawożenia Roślin w Bydgoszczy. Był organizatorem Działu Nawozów Organicznych w Instytucie Torfowym w Baborówku (pow. szamotulski) oraz ośrodka badań nad próchnicowaniem gleb w Chybach nad Jeziorem Kierskim pod Poznaniem.

Podejmował badania doświadczalne nad żyznością i nawożeniem gleb. Był pionierem badań kartograficzno-glebowych, prowadzonych przez zorganizowane, pracujące w terenie zespoły, najpierw na obszarze Wielkopolski i Pomorza, a następnie całej Polski. Opracował mapy gleb i nową klasyfikację gleb Polski. Ogłaszał prace naukowe z dziedziny gleboznawstwa, chemii rolnej oraz kartografii gleb, głównie w „Rocznikach Nauk Rolniczych”. Opublikował m.in. *Gleboznawstwo* (1922).

Członek PTPN (od 1920), członek czynny PAU (od 1948), członek korespondent Polskiej Akademii Nauk Technicznych (od 1947), członek zwyczajny Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (od 1950), Czechosłowackiej Akademii Rolniczej w Pradze. W 1937 r. był współzałożycielem Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego i do roku 1946 r. pełnił obowiązki jego prezesa, a następnie wiceprezesa. Zmarł 23 VII 1951 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN. Część V: Nauki rolnicze i leśne*, oprac. A. Śródka, Wrocław 1989, s. 260-262; J. Broda, *Feliks Kazimierz Terlikowski (1885-1951)*, w: *Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919-2009. Nauka dla praktyki leśnej*, pod red. J. Brody, Poznań 2009, s. 277-279; R. Dąbrowski, *Wybrał Sołacz i wierny mu pozostał, czyli o profesorze Feliksie Terlikowskim, chemiku i gleboznawcy*, KMP 1999, nr 3, s. 215-223.

1. TABLICA: kamień, 72×53; Wydział Rolnictwa, Ogrodnictwa i Bioinżynierii, Katedra Gleboznawstwa i Ochrony Gruntów, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Szydlowska 50. Pierwotnie, do przeprowadzki ówczesnej Katedry Gleboznawstwa w lutym 2005 r., tablica wisiała w jej wcześniejszej siedzibie, ul. Podlaska 12/14: **Pamięci | Dra Feliksa Kazimierza | TERLIKOWSKIEGO | 1885-1951 | profesora gleboznawstwa | Uniwersytetu Poznańskiego | dla uczczenia | Jego wybitnych zasług | na polu nauki i organizacji | tablicę tę poświęcają | Wydziały Rolniczy i Leśny U.P.** (fot. 1).

– Przed budynkiem Katedry **głaz:** wys. 110, z podstawą 135, obwód 280; pole inskrypcyjne 65×67: **PAMIĘCI | PROF. DR [s] FELIKSA | TERLIKOWSKIEGO | 1885-1951 | ZAŁOŻYCIELA I KIEROWNIKA | KATEDRY GLEBOZNAWSTWA | UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO | W LATACH 1919-1951 | WYBITNEGO TWÓRCY POZNAŃSKIEJ | SZKOŁY GLEBOZNAWSTWA | CZŁOWIEKA WIELKIEGO | SERCA I UMYSŁU || REKTOR I SENAT A.R. | POZNAŃ 1985** (fot. 2).

1

2

Botanik, lichenolog, profesor w latach 1982-1988.

Urodził się 29 I 1927 r. w Grodzisku Wielkopolskim. W latach 1946-1950 studiował na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego i uzyskał dyplom magistra filozofii w zakresie botaniki. Podczas studiów rozpoczął pracę zawodową i naukową jako asystent w Zakładzie Systematyki i Geografii Roślin. W 1960 r. został doktorem nauk przyrodniczych, a w 1966 r. habilitował się. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1982 r.

W działalności naukowej koncentrował się na badaniach lichenologicznych w Polsce. Tematyka prac badawczych Profesora obejmowała systematykę, geografę i socjologię porostów oraz ochronę roślin zarodnikowych. Był badaczem rodziny *Caliciaceae* oraz porostów naziemnych w borach chrobotkowych. Badania prowadził w różnych regionach kraju, ze szczególnym uwzględnieniem ziemi gorzowskiej i Puszczy Noteckiej, ale materiały zielnikowe gromadził też w górach Macedonii, w Alpach, Karpatach i na wyspie Seili (Finlandia). Materiały te znajdują się w Zielniku Zakładu Taksonomii Roślin UAM.

Autor opracowania *Porosty. Klucz do oznaczania pospolitych gatunków krajowych* (1953), które wydano w wersji rozszerzonej w 1972 r. oraz współautor monumentalnego dzieła *Porosty polskie. Opisy i klucze do oznaczania porostów w Polsce dotychczas stwierdzonych lub prawdopodobnych* (1975). W 1971 r. zainicjował wydawanie dzieła *Flora. Porosty polskie*. Opracował pięć zeszytów (I, II, VII-IX) *Atlasu rozmieszczenia roślin zarodnikowych w Polsce* serii III „Porosty” (Lichenes). Wraz z Teofilem Wojterskim był współredaktorem jednego z tych zeszytów (IX) oraz współredaktorem trzech zeszytów (II-IV) serii V „Mchy” (Musci).

Członek PTPN (od 1955 r.) oraz Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Zmarł 16 VIII 1988 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: *Atlas rozmieszczenia roślin zarodnikowych w Polsce*. seria III, z. 9, „Porosty”, pod red. Z. Tobolewskiego i T. Wojterskiego, Poznań 1988 [nota od red.: Prof. dr hab. Zygmunt Tobolewski (29.01.1927-16.08.1988)]; L. Lipnicki, *Profesor Zygmunt Tobolewski*, Ziemia Gorzowska, nr 37 z dn. 9 IX 1988 r., s. 2.

1. **TABLICA** upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

2. **REZERWAT PRZYRODY** „Bór chrobotkowy” im. prof. Zygmunta Tobolewskiego, Leśnictwo Lubnia w Nadleśnictwie Przymuszewo, pow. chojnicki (rezerwat utworzony w 1993 r.). W rezerwacie tablica informacyjna, w jej górnej części napis: **Nadleśnictwo Przymuszewo | Rezerwat Przyrody BÓR CHROBOTKOWY | im. Prof. Zygmunta Tobolewskiego**
Z lewej strony napisu logo Lasów Państwowych (fot. 1).

Fot. Maria Wojterska

Filolog, pedagog, docent w latach 1936-1945.

Urodził się 11 XII 1895 r. w Łopiennie (pow. gnieźnieński). Rozpoczęte w 1917 r. studia filologiczne w Berlinie, kontynuował i ukończył w 1921 r. na Uniwersytecie Poznańskim. Jednocześnie pracował jako nauczyciel w Państwowym Gimnazjum im. św. Jana Kantego w Poznaniu. Był uczestnikiem Powstania Wielkopolskiego.

W 1929 r. uzyskał doktorat z językoznawstwa polskiego na podstawie monografii *Gwara Łopienna i okolic w północnej Wielkopolsce* (wyd. w 1936 r.), za którą otrzymał od Uniwersytetu Poznańskiego srebrny medal. W 1932 r. podjął pracę jako starszy asystent w Seminarium Filologii Słowiańskiej i Języka Polskiego na Wydziale Humanistycznym UP. Etat docenta został mu przyznany po habilitacji na podstawie pracy *Mowa tzw. Mazurów Wieleńskich* (1936). Tuż przed wybuchem wojny tematykę habilitacji pogłębił w badaniach z zakresu filologii słowiańskiej. Podczas II wojny światowej brał udział w tajnym nauczaniu.

W centrum Jego zainteresowań badawczych były dialekty Wielkopolski. Był autorem m.in. publikacji *Mowa ludu wielkopolskiego. Charakterystyka ogólna* (1934). W Jego dorobku znajdują się również rozprawy popularnonaukowe. Przygotowywał wydanie monografii gwary wielkopolskiej i w tym celu gromadził materiał dialektyczny z tego regionu. W realizacji projektu przeszkodził wybuch wojny. Był współpracownikiem Komisji Językowej PAU, członkiem zarządu Koła Miłośników Języka Polskiego i członkiem Polskiego Towarzystwa Językoznawczego.

Podczas okupacji niemieckiej mieszkał w Kórniku, gdzie pracował jako robotnik. W czerwcu 1944 r. został aresztowany przez gestapo za tajne nauczanie i słuchanie zachodnich stacji radiowych i osadzony w więzieniu we Wronkach. Od stycznia 1945 r. przebywał w obozie jenieckim Straguth-Zerbst koło Magdeburga (Niemcy) i pracował przy budowie lotniska. Po jego zbombardowaniu i zwolnieniu jeńców zmarł z wycieńczenia 30 IV 1945 r. w Kerchau koło Lindau (pow. Straguth).

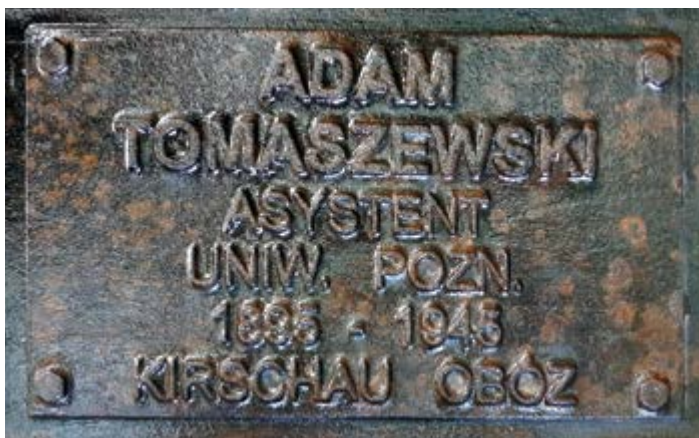
Bibl.: D. Banks, *Moje wspomnienia o ojcu, Adamie Tomaszewskim*, Poznańskie Spotkania Językoznawcze, t. 1, 1996, s. 7-12; *Nauka w Wielkopolsce – przeszłość i teraźniejszość. Studia i materiały*, pod red. G. Labudy, przy współud. W. Jakóbczyka i S. Weymana, Poznań 1973, passim; K. Nitsch, *Trzej*

zamordowani przez Niemców poznańscy lingwiści, *Język Polski*, R. 27, 1947, z. 5, s. 129-132; tenże, *Ze wspomnień językoznawcy*, Warszawa 1960, s. 310-316; Z. Sobierajski, *Profesor Adam Tomaszewski jako nauczyciel i dialektolog (1895-1945)*, *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, t. 1, 1996, s. 13-20.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 13. płycie: **ADAM TOMASZEWSKI**

b) imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 3. płycie: **ADAM | TOMASZEWSKI | ASYSTENT | UNIW. POZN. | 1895-1945 | KIRSCHAU [s] OBÓZ** (fot. 1).

1

2. POMNIKI

a) „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

b) „Pamięci ofiar faszyzmu”, Platz Roter Garten, Alte Brücke, Zerbst/Anhalt, Niemcy (wyk. Gustav Weidanz, 1950), upamiętniający czterystu więźniów gestapo z obozu w Straguth (obecnie część Zerbst) w czasie II wojny światowej, z których stu pięćdziesięciu sześciu zmarło z powodu

niehumannych warunków życia lub terroru. U podnóża pomnika tablica: DEM | ANDENKEN | DER TOTEN | OPFER DES | FASCHISMUS || 1950¹³² (fot. 2 i fot. 3).

2

Fot. René & Peter van der Krogt

3

Fot. René & Peter van der Krogt

¹³² Pamięci zmarłych ofiar faszyzmu 1950.

– W krypcie pod pomnikiem znajdują się cztery urny z prochami siedemdziesięciu czterech polskich więźniów z obozu w Straguth. Przy wejściu na skwer, na którym znajduje się pomnik kamienna płyta z napisem: **HIER RUHEN | 74 POLNISCHE HÄFTLINGE, | DIE 1944/1945 | IN STRAGUTH | ERMORDET WURDEN**¹³³ (fot. 4).

4

Fot. René & Peter van der Krogt

3. ULICA doc. Adama Tomaszewskiego: Poznań-Piątkowo.

¹³³ Tutaj spoczywają szczątki 74 polskich ofiar zamordowanych w 1944/1945 w Straguth.

Lekarz internista, docent Uniwersytetu Poznańskiego w 1939 r., wykładowca na Polskim Wydziale Lekarskim w Edynburgu w latach 1941-1949.

Urodził się 17 III 1907 r. w Pleszewie. W 1925 r. rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego. Po pierwszym roku otrzymał stypendium państwowe dla wybitnie uzdolnionych studentów, a od czwartego roku odbywał staż w II Klinice Chorób Wewnętrznych Uniwersytetu Poznańskiego w Szpitalu Miejskim. W 1931 r. ukończył studia, uzyskując tytuł doktora wszech nauk lekarskich i podjął pracę w tej klinice. W 1932 r. otrzymał prawo wykonywania zawodu. Od 1934 r. kierował uniwersytecką pracownią EKG. Prowadził też wykłady z anatomii człowieka w poznańskiej Państwowej Szkole Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego oraz wykłady na temat profilaktyki zdrowotnej dla członków Towarzystw Rzemieślników i Robotników. Badania z zakresu kardiologii i fizjologii człowieka publikował w czasopiśmie „Archives des Maladies du Coeur et des Vaisseaux”. Otrzymane stypendia naukowe umożliwiły Mu pogłębianie wiedzy w Zakładzie Fizjologii na Uniwersytecie w Lozannie, w Zakładzie Medycyny Doświadczalnej w Liège, w Zakładzie Higieny w Utrechcie. W Bad Nauheim koło Frankfurtu nad Menem prowadził badania z zakresu kardiologii eksperymentalnej. Podjęte równoległe z pracą lekarską studia z zakresu psychologii i filozofii na Wydziale Humanistycznym UP ukończył w 1935 r., uzyskując stopień magistra. W 1937 r. został doktorem filozofii. W tym samym roku przebywał w Jenie, gdzie zapoznawał się z obsługą aparatury do badania przemiany materii. Po habilitacji w 1939 r. otrzymał stanowisko docenta w zakresie chorób wewnętrznych na Wydziale Lekarskim UP.

Latem 1939 r. wyjechał do Stanów Zjednoczonych. Wybuch wojny uniemożliwił Mu powrót do Polski. Przybył do Wielkiej Brytanii, gdzie wstąpił do wojska, a w 1941 r. rozpoczął pracę na Polskim Wydziale Lekarskim Uniwersytetu w Edynburgu. Jako jeden z pierwszych stosował fotografię luminescencyjną dla celów medycznych. Był autorem i wydawcą pierwszego polsko-angielskiego i angielsko-polskiego słownika lekarskiego, a także autorem publikacji na temat żywienia człowieka oraz działania antybiotyków.

Po zakończeniu działalności Polskiego Wydziału Lekarskiego podjął pracę jako lekarz rodzinny w publicznej służbie zdrowia w Wielkiej Brytanii. Działal na rzecz Polonii. Zaangażował się w utworzenie Fundacji Upamiętnienia Polskiego Wydziału Lekarskiego

go na Uniwersytecie w Edynburgu, oferującej stypendia dla młodych polskich lekarzy pracujących naukowo oraz popierającej wyjazdy do Polski profesorów z Edynburskiego Wydziału Lekarskiego w celu wygłaszania wykładów w polskich uczelniach medycznych w ramach „Professor Antoni Jurasz Lectureship”. Działał w Szkocko-Polskim Kole Miłośników Chopina. Członek honorowy Royal College of Physicians. Był historiografem PWL w Edynburgu i autorem kilku książek na ten temat, m.in.: *Na szkockiej ziemi. Wspomnienia wojenne ze służby zdrowia i z Polskiego Wydziału Lekarskiego w Edynburgu* (1976), *The University of Edinburgh and Poland an historical review* (1968), *The Polish School of Medicine at the University of Edinburgh. An album* (1983). W 1984 r. Akademia Medyczna w Poznaniu nadała Mu tytuł doktora *honoris causa*, a w 1991 r. tą samą godnością uhonorował Go Uniwersytet Edynburski. Zmarł 22 VI 1995 r. w Edynburgu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Ścięcia św. Jana Chrzyciela w Pleszewie (ul. Kaliska).

Bibl.: T. Brzeziński, *Prof. dr med. Wiktor Tomaszewski – historiograf Polskiego Wydziału Lekarskiego w Edynburgu – członek honorowy Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji*, *Archiwum Historii i Filozofii Medycyny*, t. 58, 1995, z. 3, s. 225-227; S. Gebertt, *Dr Wiktor Tomaszewski (1907-1995)*, tamże, s. 221-224; T. Tomaszewski, *Wybitny pleszewianin – Wiktor Tomaszewski, lekarz, uczony, społecznik*, *Rocznik Pleszewski* 2009 [wyd. 2010], s. 49-55.

1. TABLICE

a) Metal, 23×40, na podstawie: drewno, 27×44 (inicjatywa Polonii w Edynburgu, odst. w 1990 r. z okazji przejścia Profesora na emeryturę); Sala Polska w Chancellor's Building, Little France, Uniwersytet w Edynburgu; pierwotnie, do 2004 r. tablica wisiała w Sali Polskiej w Erskine Medical Library: [DOCENTOWI DOKTOROWI WIKTOROWI TOMASZEWSKIEMU. | WYKŁADOWCY NA POLSKIM WYDZIALE LEKARSKIM W EDYNBURGU | I INICJATOROWI ZBIORU POLSKICH PAMIĄTEK W ERSKINE MEDICAL LIBRARY. | W DOWÓD UZNANIA ZA WIELOLETNIĄ OPIEKĘ LEKARSKĄ | I ZA WYBITNY UDZIAŁ W ŻYCIU POLAKÓW W SZKOCJI 1940-1990 | SPOŁECZNOŚĆ POLSKA W EDYNBURGU || TO DR WIKTOR TOMASZEWSKI, MD, FRCP ED.. | SENIOR LECTURER AT THE POLISH SCHOOL OF MEDICINE IN EDINBURGH | AND INITIATOR OF POLISH HISTORICAL COLLECTION AT ERSKINE MEDICAL LIBRARY. | IN APPRECIATION OF MEDICAL CARE AND AN OUTSTANDING CONTRIBUTION TO THE CULTURAL | LIFE OF POLES IN SCOTLAND 1940-1990 | POLISH COMMUNITY IN EDINBURGH](#) (fot. 1).

b) Metal, 25×40, na podstawie: drewno, 26×41; upamiętniająca otwarcie Polskich Zbiorów Historycznych Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu; pierwotnie w Sali Polskiej w Erskine Medical Library, obecnie w Sali Polskiej w Chancellor's Building, Little France, Uniwersytet w Edynburgu (odst. w 1986 r.): [POLISH HISTORICAL COLLECTION | IN THE ERSKINE MEDICAL LIBRARY | OPENED ON THE 21ST JUNE 1986 BY THE DEAN OF THE FACULTY OF MEDICINE | PROFESSOR L.G. WHITBY | IN MEMORY OF THE POLISH SCHOOL OF MEDICINE | A CO-OPERATIVE SCOTTISH-POLISH ACADEMIC INITIATIVE | ESTABLISHED IN 1941 AT THE](#)

UNIVERSITY OF EDINBURGH | FOR SOLDIER STUDENTS IN THE POLISH FORCES. | A TOTAL OF 227 STUDENTS GRADUATED FROM THE SCHOOL IN THE YEARS | 1941-1949¹³⁴.

U góry, po lewej stronie wizerunek herbu Polskiego Wydziału Lekarskiego w Uniwersytecie w Edynburgu, po prawej wizerunek herbu Uniwersytetu w Edynburgu (fot. 2).

Zob. też A.T. Jurasz.

Fot. The Polish School of Medicine Historical Collection at The University of Edinburgh

Fot. The Polish School of Medicine Historical Collection at The University of Edinburgh

¹³⁴ Polskie Zbiory Historyczne w Bibliotece Medycznej Erskine otwarte w dniu 21 czerwca 1986 r. przez dziekana Wydziału Medycyny profesora L.G. Whitby'ego na pamiątkę Polskiej Szkoły Medycznej wspólnej szkocko-polskiej akademickiej inicjatywy powstałej w 1941 r. na Uniwersytecie w Edynburgu dla studentów żołnierzy polskich sił zbrojnych ogółem 227 studentów ukończyło tę Szkołę w latach 1941-1949.

c) Upamiętniająca istnienie Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu, Quadrangle of the Medical Building, Teviot Place, Uniwersytet w Edynburgu; zob. A.T. Jurasz.

2. POPIERSIE: wykonane w latach 80. z inicjatywy wychowanków i подарowane Profesorowi z okazji 50-lecia Polskiej Szkoły Medycznej w Edynburgu, przekazane wówczas przez Niego do Muzeum w Zakładzie Historii Nauk Medycznych ówczesnej Akademii Medycznej w Poznaniu, ul. Sieroca 10 (los popiersia nieznany).

3. MEDAL: brąz, średnica 110 mm; Polskie Zbiory Historyczne, Sala Polska w Chancellor's Building, Little France, Uniwersytet w Edynburgu (wcześniej w Erskine Medical Library) (autor proj. Ewa Olszewska-Borys, wyk. Ewa Olszewska-Borys i Henryk Borys, 2007):

Awers: centralnie popiersie Profesora w prawo, w otoku napis: **1907-1995 DR WIKTOR TOMASZEWSKI**

Rewers: centralnie napis: **HEARTBEAT | OF THE MEMORY | OF | THE POLISH SCHOOL | OF MEDICINE | FOR OVER HALF | A CENTURY**¹³⁵, w otoku dołem: **EDINBURGH 2007**; z prawej strony herb Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu (fot. 3).

3

Fot. The Polish School of Medicine Historical Collection at The University of Edinburgh

¹³⁵ Pamięci bijące serca Polskiej Szkoły Medycznej od ponad pół wieku.

Historyk, profesor w latach 1961-1998.

Urodził się 20 IX 1928 r. w Poznaniu. Studiował w latach 1946-1950 na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego, uzyskując tytuł magistra nauk ekonomiczno-politycznych. W latach 1950-1951 był asystentem w Katedrze Powszechnej Historii Państwa i Prawa. W 1951 r. obronił pracę doktorską na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. W latach 1951-1954 był aspirantem w Instytucie Kształcenia Kadr Naukowych przy KC PZPR. W 1955 r. uzyskał tam stopień kandydata nauk historycznych.

W latach 1956-1962 był zatrudniony w Instytucie Historii PAN w Warszawie na etacie docenta, równocześnie od 1959 r. był pracownikiem naukowym UAM. W 1961 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w 1968 r. profesorem zwyczajnym. Od 1962 r. aż do emerytury w 1998 kierował Zakładem Historii Nowożytnej, przemianowanym w Zakład Historii Nowożytnej i Metodologii Historii. W latach 1969-1981 pełnił obowiązki wicedyrektora, a następnie (do 1987 r.) dyrektora Instytutu Historii UAM. Był stypendystą w VI Sekcji École Pratique des Hautes Études w Paryżu i wykładowcą tej uczelni. W celach naukowych podróżował również do USA, Kanady, Włoch, Niemiec, Belgii i Holandii.

Ogłosił wiele prac z zakresu historii społeczno-gospodarczej w wiekach XIV-XVIII oraz teorii historii i metodologii badań historycznych: *Rozwój latyfundiów arcybiskupstwa gnieźnieńskiego od XVI-XVIII w.* (1955), *Narodziny kapitalizmu w Europie XIV-XVII wieku* (1965), *Metodologia historii* (1968), *Świat bez historii* (1980), *Nowe idee współczesnej historiografii. O roli teorii w badaniach historycznych* (1980), *Jak się pisze i rozumie historię. Tajemnice narracji historycznej* (1998). Był współautorem i redaktorem prac o charakterze regionalnym oraz inicjatorem najważniejszych syntez dotyczących Wielkopolski i Poznania (*Dzieje Wielkopolski*, *Dzieje Poznania*, *Dzieje Gniezna*). Autor podręczników i syntez: *Zarys dziejów Polski* (1982), *Historia Polski* (1992), *Polska dwudziestego wieku 1914-1994* (1994), *Polska w czasach nowożytnych (1501-1795)* (1994).

Zasiadał w wielu kolegiach redakcyjnych polskich i zagranicznych czasopism, takich jak: „Studia Metodologiczne”, „Studia Historiae Oeconomicae”, „History and Theory”,

„Storia della Storiografia”. Był laureatem licznych nagród naukowych, w tym prestiżowych nagród państwowych: nagrody II stopnia za *Metodologię historii* (1970) i zbiorowej nagrody I stopnia za *Dzieje Polski* (1978).

Był członkiem korespondentem (od 1971) i członkiem rzeczywistym (od 1977) PAN oraz członkiem PTPN (od 1955). W 1970 r. powołany został do władz International Economic History Association oraz International Commission for the History and Theory of Historiography. W latach 1962-1985 pełnił obowiązki prezesa lub wiceprezesa Polskiego Towarzystwa Historycznego. Od 1981 do 1984 zasiadał w komisji KC PZPR dla wyjaśnienia przyczyn konfliktów społecznych w dziejach PRL. W latach 1982-1985 był członkiem Trybunału Stanu. Zmarł 21 XII 1998 r. w Poznaniu. Spoczywa w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Komunalnym nr 1 Miłostowo.

Bibl.: J. Maternicki, *Wspomnienie o Jerzym Topolskim (1928-1998)*, Przegląd Humanistyczny, R. 43, 1999, nr 5 (356), s. 95-102; R. Stobiecki, *Historycy polscy wobec wyzwań XX wieku*, Poznań 2014, s. 341-351; L. Trzeciakowski, *Jerzy Topolski. Uczony i przyjaciel (1928-1998)*, KMP 1999, nr 1, s. 401-414; W. Wrzosek, *Jerzy Topolski 1928-1998, w: Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. J. Strzelczyka, wyd. 2, Poznań 2010, s. 633-645; tenże, *Szkic do portretu Jerzego Topolskiego*, w: J. Topolski, *Varia historyczne*, wstęp i dobór tekstów tegoż, Poznań 2010, s. 9-30; A. Wyczański, *Jerzy Topolski (20 IX 1928-21 XII 1998)*, Kwartalnik Historyczny, R. 106, 1999, nr 2, s. 139-142; M. Zwierzykowski, *Topolski Jerzy, prof. dr hab. – historyk i teoretyk wiedzy historycznej*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 727-732.

SALA im. prof. Jerzego Topolskiego (nr 3.132), Collegium Historicum, Wydział Historyczny UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 7. Przy wejściu do sali **napis** w kamieniu: **SALA | PROFESORA | JERZEGO | TOPOLSKIEGO** (fot. 1 i fot. 2).

W sali tablica informacyjna: tworzywo, 70×100: **Profesor Jerzy Topolski || Urodzony 20 września 1928 roku w Poznaniu – zmarł grudnia [s] 21 grudnia 1998 roku | w Poznaniu. | Jeden z wybitniejszych i najwszechstronniejszych historyków polskich drugiej połowy | XX wieku. Zajmował się dziejami nowożytnymi powszechnymi i Polski, a szczególnie go- | spodarką i społeczeństwem, metodologią historii i historią historiografii, dziejami regio- | nalnymi, z wielkim zaangażowaniem popularyzował wiedzę historyczną. Współtwórca | poznańskiej szkoły metodologicznej oraz twórca poznańskiej szkoły metodologii historii. | Autor ponad 1100 publikacji naukowych i popularnonaukowych, w tym redaktor wielkich | syntez – *Dzieje Polski* (1975 i kolejne wyd.); *Dzieje Wielkopolski*, t. I (1969); *Dzieje Pozna- | nia* (t. I-II, 1988-1994); *Dzieje Gniezna* (1965) oraz licznych monografii, m.in.: *Narodziny | kapitalizmu w Europie XIV-XVII wieku* (1965); *Metodologia historii* (1973 i kolejne wyd. | oraz tłumaczenia); *Świat bez historii* (1972); *Nowe idee we współczesnej historiografii* | (1980); *Teoria wiedzy historycznej* (1983); *Polska w czasach nowożytnych 1501-1795* (1994); | *Od Achillesa do Béatrice de Planissolles. Zarys historii historiografii* (1998); *Jak się pisze i ro- | zumie historię? Tajemnice narracji historycznej* (1998). Był też redaktorem znaczących | czasopism historycznych: „Roczników Dziejów Społecznych i Gospodarczych” oraz „Stu- | dia Historiae**

Oeconomicae”. | Dzieciństwo i wczesną młodość spędził w Gnieźnie, gdzie uzyskał maturę. Studiował na | Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego (1946/47-1950) pod kie- | runkiem prof. Jana Rutkowskiego, doktorat uzyskał w Toruniu pod kierunkiem prof. Sta- | nisława Hoszowskiego (1951). Początkowo pracował [w] [s] Instytucie Kształcenia Kadr Nauko- | wych oraz Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk, a od 1959 roku rozpoczął pra- | cę | w Instytucie Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, z którym był związany do | śmierci. W latach 1968-1981 był jego wicedyrektorem, a w latach 1981-1988 [s] dyrektorem. | W 1971 roku powołano go w poczet członków korespondentów, zaś w 1977 roku w po- | czet członków rzeczywistych Polskiej Akademii Nauk. Wykładał na licznych uczelniach | zagranicz- | nych (m.in. w USA, Kanadzie, Niemczech, Francji, Belgii, Holandii, Hiszpanii | i we Włoszech), członek licznych towarzystw naukowych, wieloletni prezes Oddziału | Poznańskiego Polskiego Towarzystwa Historycznego.

U dołu tablicy napis: SALA IM. JERZEGO TOPOLSKIEGO. Z prawej strony portret Profesora (fot. 3).

– Pierwotnie Sala im. prof. Jerzego Topolskiego była w Collegium Historicum (teraz Collegium Martineum), ul. Święty Marcin 78. Przy wejściu do sali nr 118 (sala posiedzeń Rady Wydziału) wisiał **zespół tablic** (odsł. w czerwcu 1999 r.); tablice zdemontowane zostały w 2015 r. po prze- | prowadzce Wydziału Historycznego UAM do aktualnej siedziby (tablice obecnie w magazynie):
1. tablica, o nieregularnym kształcie: metal, 20×115 (proj. Anna Klimaszewska, wyk. Zbigniew Okopski): SALA JERZEGO TOPOLSKIEGO (fot. 4).

2. tablica, o nieregularnym kształcie: metal, 90×100 (proj. i wyk. Anna Klimaszewska): JERZY TOPOLSKI | 1928-1998 | PROFESOR | UNIWERSYTETU W POZNANIU | CZŁONEK | POLSKIEJ AKADEMII NAUK | WYBITNY UCZONY | HUMANISTA | HISTORYK || WYTYCZAŁ DROGI | WIODĄCE W PRZESZŁOŚĆ | POSZUKUJĄC PRAWDY | O ŚWIECIE I CZŁOWIEKU

Część tablicy z inskrypcją stylizowana na rozwinięty zwój papieru, z lewej strony wkomponowany płaskorzeźbiony portret Profesora na tle biblioteczki; na płaskorzeźbie wyrte tytuły następu- | jących książek autorstwa Profesora:

POLSKA W CZASACH NOWOŻYTNYCH 1501-1795 | JAK SIĘ PISZE I ROZUMIE HISTORIĘ. TA- | JEMNICE NARRACJI HISTORYCZNEJ | GNIEZNO: ZARYS DZIEJÓW | METODOLOGIA HISTO- | RII | WIELKOPOLSKA POPRZEZ WIEKI | WOLNOŚĆ I PRYMUŚ W TWORZENIU HISTORII | PRAWDA I FAŁSZ W HISTORII | HISTORIA POLSKI | NARODZINY KAPITALIZMU W EUROPIE | TEORIA WIEDZY HISTORYCZNEJ | ROZUMIENIE HISTORII | HISTORIA I ŻYCIE | CYWILIZACJE I KULTURY V-XX WIEKU | NOWE IDEE WSPÓŁ[CZESNE] HISTORIOGRAFII | ŚWIAT BEZ HI- | STORII (fot. 5).

1

2

3

4

5

Konstanty TROCZYŃSKI

Teoretyk literatury, krytyk literacki i teatralny, doktor habilitowany w latach 1939-1942.

Urodził się 9 XII 1906 r. w Częstochowie. W latach 1925-1929 studiował polonistykę i socjologię na Uniwersytecie Poznańskim. W 1929 r. uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie pracy *Teoria poetyki. Szkic z zakresu metodologii nauki o literaturze*. W latach 1929-1932 jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej kontynuował studia z estetyki i socjologii w Paryżu, Lipsku i Berlinie. W roku akademickim 1933/1934 otrzymał stypendium krajowe. Pracował również jako nauczyciel w liceach poznańskich.

Był referentem prasowym i w latach 1934-1937 kierownikiem literackim Polskiego Radia. Od 1935 do 1939 r. był stałym recenzentem teatralnym „Nowego Kuriera”, współpracował też m.in. z „Dziennikiem Poznańskim”. Członek Związku Zawodowego Literatów Polskich. Od 1934 r. należał do komisji organizacyjnej „czwartków literackich” w Pałacu Działyńskich w Poznaniu. Był współorganizatorem zjazdu kół polonistycznych w Poznaniu (1936). W ciągu dziesięciu lat swej pracy naukowej wydał pięć książek i dwie pozostawił w maszynopisie. Zainicjował powstanie grupy literackiej „Loża” i zasiadał w Komitecie redakcyjnym dwutygodnika „Życie Literackie”.

W sierpniu 1939 r. habilitował się na UP z zakresu teorii literatury i metodologii badań literackich. Wykłady na Uniwersytecie miał rozpocząć 15 IX 1939 r., jednak przeszkodził w tym wybuch wojny. W czasie okupacji przebywał w Warszawie, na Kielecczyźnie i w Krakowie. Aresztowany przez gestapo z grupą artystów, literatów i dziennikarzy w Kawiarni Plastyków w Krakowie w kwietniu 1942 r. Zginął w niemieckim nazistowskim obozie koncentracyjnym Auschwitz 27 V 1942 r.

Bibl.: K. Krasuski, *Normy i formy. Konstanty Troczyński – teoretyk i krytyk literatury*, Wrocław 1982; K. Sroczyńska, *Troczyński Konstanty Leon (1906-1942)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 772-773; S. Wysłouch, *Konstanty Troczyński – nonkonformista i nowator*, w: K. Troczyński, *„Teoria poetyki” i inne prace*, wstęp i dobór tekstów tejże, Poznań 2011, s. 9-32.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 14. płycie: **KONSTANTY TROCZYŃSKI**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 3. płycie: **KONSTANTY | TROCZYŃSKI | NAUCZYCIEL | KRYTYK LITERACKI | 1906-1942 | AUSCHWITZ** (fot. 1).

1

c) Upamiętniająca złożenie ziemi pochodzącej z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; J. Bajoński.

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

3. ULICA dr. Konstantego Troczyńskiego: Poznań-Piątkowo.

Antoni TRZECIESKI

Lekarz farmakolog, profesor w Poznaniu w latach 1924-1933.

Urodził się 17 IX 1867 r. w Kijowie. W 1891 r. ukończył studia z odznaczeniem na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Kijowskiego, gdzie w 1898 r. otrzymał stopień doktora medycyny, a w 1902 r. został docentem prywatnym Katedry Szczegółowej Patologii i Terapii. Jako stypendysta profesorski, w latach 1900-1902, odbył podróże naukowe do Berlina, Wiednia i Paryża.

W 1908 r. został mianowany profesorem Katedry Farmakologii z Recepturą, Toksykologią i Nauką o Wodach Mineralnych Żeńskiego Uniwersytetu Medycznego w Kijowie, a w 1912 r. profesorem zwyczajnym oraz radcą stanu. W 1918 r. został profesorem Uniwersytetu Kijowskiego. W roku 1923 jako zastępca profesora objął Katedrę Fizjologii na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego. Następnie w 1924 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego i został kierownikiem Zakładu Farmakologii. Funkcję tę sprawował do przejścia na emeryturę w 1933 r.

Działał jako członek zwyczajny Komisji Lekarskiej w PTPN (od 1923 r.). Zginął we wrześniu 1939 r. podczas zbombardowania przez Niemców pociągu osobowego jadącego z Krakowa do Zakopanego.

Bibl.: *Dzieje Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 1919-1969*, [red. tomu Z. Grot], Poznań 1972, passim; A. Magowska, *Rozwój farmakologii w Poznaniu w okresie międzywojennym*, Kwartalnik Historii Nauki i Techniki, R. 44, 1999, nr 1, s. 77-86; *Poczet członków Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk 1857-2007. Materiały do Słownika biograficznego Wielkopolan*, pod red. A. Pihan-Kijasowej, Poznań 2008, s. 425; Sprawozdania PTPN za rok 1945 i I i II kwartał 1946 r., t. 13, 1947, (1), s. 145.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 14. płycie: **ANTONI TRZECIESKI**

b) Wspólne upamiętnienie ofiar okupacji niemieckiej, w tym wykładowców Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego; Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Collegium Anatomicum, ul. H. Świąćckiego 6; zob. J. Bajoński.

c) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 3. płycie: **ANTONI | TRZECIESKI | PROFESOR UNIW. POZN. | 1867- [s] | ZAKOPANE | W BOMBARDOWANIU** (fot. 1).

Tadeusz TUCHOLSKI

Chemik, docent Uniwersytetu w Poznaniu w latach 1936-1940.

Urodził się 30 IV 1898 r. w Rogowie koło Koluszek. Uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920 r. Ukończył Szkołę Majstrów Pirotechnicznych w Poznaniu. Po zdaniu matury w 1923 r. kierował Laboratorium Chemicznym i Pirotechnicznym Warsztatu Amunicyjnego nr 2 w Poznaniu. W 1923 r. rozpoczął studia matematyczno-przyrodnicze na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Poznańskiego. Na studiach podjął pracę naukową w Zakładzie Chemii Organicznej na tymże Wydziale. Po uzyskaniu magisterium w 1927 r. został asystentem, a następnie starszym asystentem w Zakładzie Fizyki Wydziału Lekarskiego. W 1930 r. doktoryzował się z chemii fizycznej na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP i rok później został zaproszony przez prof. Stefana Horoszkiewicza do współpracy i organizacji laboratorium chemiczno-toksykologicznego w powstającym Zakładzie Medycyny Sądowej. Zakładem tym kierował do 1939 r. Od 1932 r. był zaprzysiężonym chemikiem sądowym Apelacji Poznańskiej.

W 1934 r. odbył staż naukowy na Uniwersytecie Cambridge, a wyniki prac ogłosili wspólnie Tadeusz Tucholski, Eric Keithley i Eric Keightley Rideal w „Journal of the Chemical Society”. W 1936 r. habilitował się, uzyskując tytuł naukowy docenta chemii fizycznej materiałów wybuchowych na Politechnice Warszawskiej. W tym samym roku powrócił do Poznania. Do wybuchu II wojny światowej, jako adiunkt, prowadził na Wydziale Lekarskim wykłady dla studentów wychowania fizycznego i medycyny.

W latach 1937-1939 był doradcą technicznym Departamentu Uzbrojenia Ministerstwa Spraw Wojskowych i prowadził wykłady z najnowszych teorii reakcji wybuchowych na Wydziale Chemicznym Politechniki Warszawskiej. Uczestniczył w badaniach komisji materiałów wybuchowych Towarzystwa Wojskowo-Technicznego. Był wynalazcą metody różniczkowej analizy termicznej oraz autorem szeroko stosowanego kalorymetru różnicowego, rejestrującego procesy konwersji materiałów wybuchowych podczas ogrzewania.

W 1939 r. wyjechał wraz z rodziną do Rembertowa i jako porucznik rezerwy został zmobilizowany do wojska. Był więźniem sowieckiego obozu jenieckiego w Kozielsku. Stracony w Katyniu 30 IV 1940 r.

Bibl.: E. Chróścielewski, *Doc. dr Tadeusz Tucholski*, Przegląd Lekarski, t. 48, 1991, nr 1, s. 166-167; H. Tucholska-Zaluska, *Tadeusz Tucholski (1898-1940). Przyczynek do biografii naukowej*, Kwartalnik Historii Nauki i Techniki, R. 59, 2014, nr 2 s. 87-138.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 14. płycie: **TADEUSZ TUCHOLSKI**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 1. płycie: **TADEUSZ | TUCHOLSKI | DR CHEMII UNIW. POZN. | PODPOR. REZ. SŁ. UZBROJ.¹³⁶ | 1898-1940 | KATYŃ** (fot. 1).

c) Imienna tabliczka: metal; Polski Cmentarz Wojenny w Katyniu; wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego zamordowanych przez NKWD. Na tabliczce napis: **Por. | Tadeusz | TUCHOLSKI | ur. 30 IV 1898 Rogów | k. Pruszkowa, doc. chemii, | fabryka am. "Pocisk" | 1940** (fot. 2).

Fot. ze zbiorów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

d) Wspólne upamiętnienie chemików polskich na grobowcu prof. dr Wandy Polaczkowej i mgr Heleny Czarnodolowej (wdów po chemikach), Cmentarz Powązkowski, Warszawa; zob. R. Spychalski (fot. 3).

e) Ściany Pamięci; wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego i funkcjonariuszy Polskiej Policji Państwowej – jeńców Ostaszkowa, Kozielska i Starobielska, ofiar NKWD; kościół Wojskowej Parafii Personalnej św. Agnieszki, ul. J. Dietla 30, Kraków; zob. M. Zieliński.

¹³⁶ Dnia 9 XI 2007 r. podczas uroczystości „Katyń Pamiętamy – Uczcijmy Pamięć Bohaterów” Tadeusz Tucholski został mianowany pośmiertnie przez prezydenta Lecha Kaczyńskiego na stopień kapitana.

Fot. Bogna Jakubowska

f) Upamiętniająca złożenie ziemi pochodzącej z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Bajorński.

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

Historyk, docent w 1927 r.

Urodził się 6 V 1896 r. w Monachium. Po złożeniu egzaminu dojrzałości rozpoczął tam w 1915 r. studia filologiczne. Rok później został powołany do armii niemieckiej. Po demobilizacji, w latach 1919-1923 studiował na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego. Jednocześnie prowadził działalność narodową na Śląsku – pracował w biurze prasowym do spraw Śląska w Poznaniu oraz w Polskim Komisariacie Plebiscytowym w Bytomiu. W 1922 r. został asystentem, a po ukończeniu studiów, starszym asystentem przy Seminarium Historii Prawa i Seminarium Prawa Publicznego na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UP. Po uzyskaniu doktoratu w 1924 r., wyjechał jako stypendysta rządu francuskiego na staż naukowy do Strasburga, gdzie w roku akademickim 1924/1925 kontynuował studia historyczno-prawne.

W 1925 r. na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UP prowadził wykłady zleczone z historii prawa. W następnym roku ponownie wyjechał z kraju w celu przeprowadzenia kwerend w archiwach niemieckich, a wynikiem tych prac badawczych była praca habilitacyjna *Immunitet opactwa w Wissemburgu*, która ukazała się drukiem w 1927 r. W 1926 r. został mianowany zastępcą profesora w Katedrze Historii Prawa na Zachodzie Europy na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UP. W maju następnego roku został docentem i kierownikiem tej Katedry.

Jego badania naukowe koncentrowały się wokół problematyki immunitetów, kolonizacji na prawie niemieckim, początków miast w Polsce, kultury i dziejów Wielkopolski i Pomorza oraz stosunków polsko-niemieckich w średniowieczu. Autor m.in. publikacji: *Początki kolonizacji wiejskiej na prawie niemieckim w Wielkopolsce (1200-1333)* (1924), *Z dziejów kultury w Polsce średniowiecznej. Stanisław Ciołek (1382-1437) a zabytki literackie w formularzach polskich. Uwagi nad Gallem-Anonimem* (1925), *Zbigniew i Bolesław* (1927).

Był sekretarzem w powstałym w 1922 r. Towarzystwie Miłośników Historii Ziemi Zachodnich w Poznaniu. Działał w Związku Obrony Kresów Zachodnich i był inicjatorem oraz pierwszym redaktorem „Strażnicy Zachodniej”, organu prasowego tego Związku. Członek PTPN (od 1926) oraz współzałożyciel „Roczników Historycznych”. W 1925 r. współorganizator i od 1927 r. dyrektor Instytutu Bałtyckiego. Zmarł 5 VIII

1927 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Górczyńskim parafii pw. Matki Boskiej Bolesnej (ul. ks. P. Ściegiennego 35).

Bibl.: T. Jurek, *Teodor Tyc 1896-1927*, w: *Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. J. Strzelczyka, wyd. 2, Poznań 2010, s. 159-170; F. Papée, *Śp. Teodor Tyc*, *Kwartalnik Historyczny*, R. 41, 1927, s. 712-714; Z. Pentek, *Teodor Tyc (1896-1927). Biografia*, Poznań 2012; J. Wąsicki, *Tyc Teodor (1896-1927)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 780.

1. TABLICA: wspólne upamiętnienie *Wskrzesicielom idei powrotu państwa polskiego na piastowskie ziemie macierzyste*; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. J. Czekanowski.

2. ULICA doc. Teodora Tyca: Poznań-Wilda.

Historyk mediewista, profesor w latach 1919-1960.

Urodził się 19 XII 1887 r. w Kielcach. W latach 1907-1911 studiował historię na Uniwersytecie Jagiellońskim. W 1912 r. uzyskał stopień doktora filozofii i kontynuował studia w Lipsku i Paryżu (1912-1913).

W 1913 r. podjął pracę w Archiwum Akt Dawnych w Warszawie. Jednocześnie jako zastępca profesora prowadził wykłady z historii średniowiecznej i nauk pomocniczych historii na Uniwersytecie Warszawskim. W latach 1918-1919 wykładał również w Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie.

W 1919 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego i objął Katedrę Historii Średniowiecznej na Uniwersytecie Poznańskim. Podczas uroczystości inauguracyjnych powstanie Uniwersytetu wygłosił w Teatrze Polskim wykład „Z dziejów uniwersytetów w Polsce”, rozpoczynający pierwszy rok akademicki UP.

W 1921 r. został profesorem zwyczajnym. Pełnił wiele funkcji na uczelni: był dyrektorem Seminarium Historycznego, dziekanem Wydziału Humanistycznego (w roku akad. 1928/1929 oraz 1945/1946), członkiem Komisji Egzaminacyjnej dla kandydatów na nauczycieli szkół średnich (1922-1939), referentem do spraw młodzieży w Senacie Akademickim.

Po wybuchu II wojny światowej został aresztowany przez Niemców i osadzony w więzieniu na Młyńskiej, a po niespodziewanym zwolnieniu deportowany wraz z rodziną do Generalnego Gubernatorstwa. Przebywał w Kieleckim w Morsku, w Kotlicach i Milechowach, a następnie w Milanówku koło Warszawy. Był wykładowcą na tajnym UZZ oraz uczestniczył w konspiracyjnym nauczaniu na Uniwersytecie Warszawskim, a także w szkołach licealnych w Warszawie, Milanówku i Pruszkowie.

W 1945 r. obrano Go pierwszym po wojnie dziekanem Wydziału Humanistycznego UP. Od 1951 r. kierował Katedrą Historii Powszechnej. W 1959 r. objął Katedrę Historii Powszechnej Starożytnej i Średniowiecznej na Wydziale Filozoficzno-Historycznym.

W dorobku naukowym Profesora dominują prace związane z formowaniem się społeczeństwa polskiego w wiekach średnich, kolonizacją miast i wsi na prawie niemieckim, dziejami Wielkopolski i ziem zachodnich, stosunkami polsko-niemieckimi oraz naukami pomocniczymi historii. Napisał m.in.: *Procesy twórcze formowania się społeczeństwa*

polskiego w wiekach średnich (1921), *Spółczesność Słowian lechickich (ród i plemię)* (1928), *Ziemia polska w starożytności. Ludy i kultury najdawniejsze* (1951), *Dzieje Niemiec do początków ery nowożytnej* (1948), *Polska w średniowieczu* (1961), *Historia chłopów polskich* (t. 1-3, 1965-1969).

Był redaktorem dzieła *Początki państwa polskiego. Księga Tysiąclecia* (1962). Pracował nad upowszechnianiem wiedzy historycznej jako prelegent Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich. Autor licznych publikacji na łamach dzienników i tygodników, twórca i wieloletni redaktor „Roczników Historycznych”, członek redakcji „Slavia Antiqua”.

Działał w Związku Obrony Kresów Zachodnich, Instytucie Bałtyckim, Instytucie Zachodnio-Słowiańskim. Był członkiem czynnym (od 1920) i członkiem zwyczajnym (od 1929) TNW, członkiem (od 1919), prezesem (1956-1961) i wiceprezesem (1961-1968) PTPN oraz członkiem, wiceprezesem (1933-1960) i członkiem honorowym (od 1956) Polskiego Towarzystwa Historycznego, członkiem korespondentem (od 1928) i członkiem czynnym (od 1938) PAU, członkiem tytularnym (od 1952) i członkiem rzeczywistym (od 1957) PAN, członkiem założycielem Instytutu Zachodniego.

Uniwersytety w Warszawie (1958), Poznaniu (1960), Krakowie (1964) i Wrocławiu (1965) nadały Mu godność doktora *honoris causa*. Zmarł 13 X 1968 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: J. Dobosz, *Z Kielc przez Kraków i Warszawę do Poznania. Kazimierz Tymieniecki i jego działalność na Uniwersytecie Poznańskim przed II wojną światową*, w: *Uniwersytetowi na stulecie*, KMP 2019, nr 1, s. 231-242; tenże, *Tymieniecki Kazimierz Dionizy, prof. dr – historyk mediewista*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 745-749; *Kazimierz Tymieniecki (1887-1968). Dorobek i miejsce w mediewistyce polskiej*, pod red. J. Strzelczyka, Poznań 1990; S. Trawkowski, *Kazimierz Tymieniecki (10 XII 1887 – 13 X 1968)*, *Kwartalnik Historyczny*, R. 76, 1969, nr 3, s. 801-807; Z. Wielgosz, *Kazimierz Tymieniecki 1887-1968*, w: *Wielkopoleanie XX wieku*, pod red. A. Gulczyńskiego, Poznań 2001, s. 591-603; *Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. J. Strzelczyka, wyd. 2, Poznań 2010, s. 349-371.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie *Wskrzescielom idei powrotu państwa polskiego na piastowskie ziemie macierzyste*; krąganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. J. Czekanowski.

b) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krąganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

2. SALA im. prof. Kazimierza Tymienieckiego (sala 3.129), Collegium Historicum, Wydział Historyczny UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 7. Przy wejściu do sali **napis** w kamieniu: **SALA | PROFESORA | KAZIMIERZA | TYMIENIECKIEGO** (fot. 1 i fot. 2).

– W sali tablica informacyjna: tworzywo, 70×100: **Profesor Kazimierz Tymieniecki** || urodzony 19 grudnia 1887 roku w Kielcach – zmarł 13 października 1968 roku w Poznaniu. | Jeden z wybitniejszych polskich mediewistów XX wieku, zajmował się historią powszechną i Polski wieków średnich, kładąc przede wszystkim nacisk na historię Polski (zwłaszcza dzieje społeczne i gospodarcze) oraz dzieje Słowiańszczyzny, relacje polsko-niemieckie, a także nauki pomocnicze historii. | Autor około 700 publikacji naukowych, w tym tak przełomowych dla badań mediewistycznych prac, jak: *Majętność księżęca w Zagościu i pierwotne uposażenie klasztoru joannitów na tle osadnictwa dorzecza dolnej Nidy. Studium z dziejów gospodarczych XII wieku* (1912); *Procesy twórcze formowania się społeczeństwa polskiego w wiekach średnich* (1921); *Spółczeństwo Słowian lechickich (Ród i plemię)* (1928); *Dzieje Niemiec do początku ery nowożytnej* (1948); *Polska w średniowieczu* (1961). Założyciel i redaktor naczelny „Roczników Historycznych”. | Studiował w Krakowie (doktorat w 1912 roku na Uniwersytecie Jagiellońskim pod kierunkiem prof. Stanisława Krzyżanowskiego), krótko pracował na Uniwersytecie Warszawskim, a w 1919 roku osiągnął na stałe w Poznaniu. Był jednym z założycieli naszego uniwersytetu, ojcem poznańskiej mediewistyki (Katedra Historii Średniowiecznej), twórcą Seminarium Historycznego na ówczesnym Wydziale Filozoficznym (od 1925 Humanistycznym). Dnia 7 maja 1919 roku wygłosił pierwszy wykład inauguracyjny na Wszechnicy Piastowskiej z tytułowany *Z dziejów uniwersytetów w Polsce*. W latach 1928/29 oraz 1944/45 [s] i 1945/46 był dziekanem Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Poznańskiego. W 1928 roku Polska Akademia Umiejętności powołała go w poczet członków korespondentów, a w 1938 roku w poczet członków czynnych; w latach 1952-1957 był członkiem tytularnym, a do 1957 roku członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk. Pracował w licznych towarzystwach naukowych regionalnych (m.in. we Wrocławiu, Toruniu, Lublinie) oraz Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk, którego w latach 1956-1964 [s] był prezesem. W latach 1925-1954 był prezesem Oddziału Poznańskiego Polskiego Towarzystwa Historycznego, w latach 1933-1960 wiceprezesem Zarządu Głównego PTH, a w roku 1956 został jego członkiem honorowym. Najwyższą godnością akademicką – doktorat honorowy – przyznały mu: Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Uniwersytet Jagielloński oraz Uniwersytet Wrocławski. U dołu tablicy napis: **SALA IM. KAZIMIERZA TYMIENIECKIEGO**, z prawej strony portret Profesora (fot. 3).

Pierwotnie Sala im. prof. Kazimierza Tymienieckiego w Collegium Novum, aleja Niepodległości 124/126, w ówczesnej siedzibie Wydziału Historycznego UAM. Przy sali wisiała **tablica** dwuelementowa: kamień, 70×97 (odst. 17 X 1978 r.):

1. płyta, z medalionem z portretem Profesora: metal, 20×21, nałożonym częściowo na 2. płytę
2. płyta: **KAZIMIERZ TYMIENIECKI | HISTORYK · WYBITNY BADACZ | ŚREDNIOWIECZA POLSKIEGO | I POWSZECHNEGO | PROFESOR UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO | W LATACH 1919-1960 | WYKŁADOWCA TAJNEGO UNIWERSYTETU | ZIEM ZACHODNICH W LATACH 1942-1944** (fot. 4).

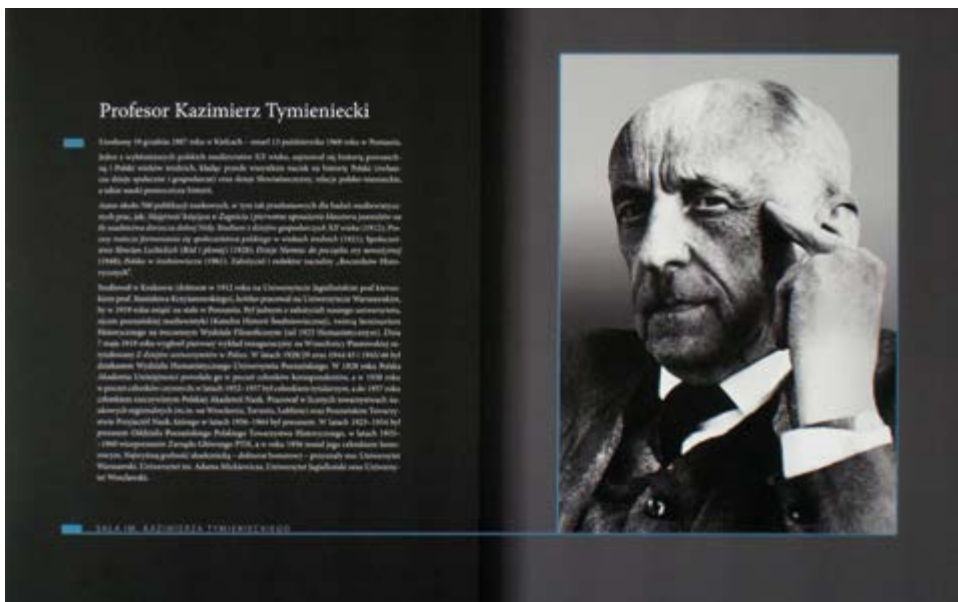
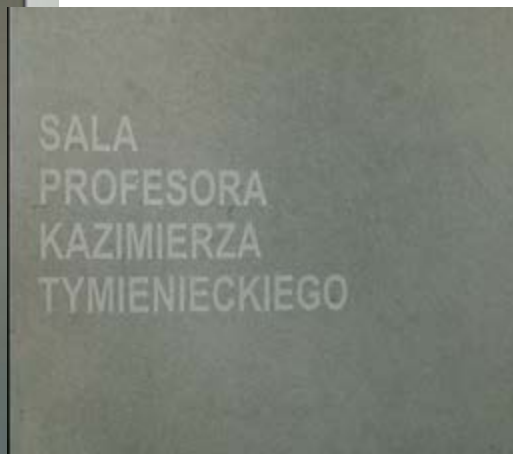
Po przeprowadzce (w 1990 r.) tablica przeniesiona do Collegium Historicum (teraz Collegium Martineum), ul. Święty Marcin 78, gdzie wmurowana była przy sali imienia Profesora; nad drzwiami wisiała **tablica**: kamień: **SALA IM. PROF. K. TYMIENIECKIEGO** (fot. 5).

Tablica dwuelementowa zdemontowana w 2015 r. po przeprowadzce Wydziału Historycznego UAM do aktualnej siedziby (obecnie w magazynie).

1

2

3

4

5

3. POMNIK upamiętniający polskich nauczycieli, organizatorów i uczestników tajnego nauczania w czasie II wojny światowej; park Kazimierzowski, ul. Browarna, Warszawa, zob. Z. Czubiński.

4. ULICA prof. Kazimierza Tymienieckiego: Poznań-Piątkowo.

5. MEDALION: wspólne upamiętnienie prof. Kazimierza Ajdukiewicza, prof. Jana Czekanowskiego, prof. Józefa Kostrzewskiego i prof. Kazimierza Tymienieckiego z okazji Roku Nauki Polskiej 1973; zob. K. Ajdukiewicz.

6. NAGRODA im. Kazimierza Tymienieckiego za najlepszą pracę magisterską i licencjacką obronioną w Instytucie Historii UAM (nagroda utworzona w 2004 r. z inicjatywy Oddziału Poznańskiego Polskiego Towarzystwa Historycznego oraz Instytutu Historii UAM).

Jarosław URBAŃSKI

Zoolog, profesor w latach 1950-1979.

Urodził się 3 IX 1909 r. w Poznaniu. W latach 1928-1933 studiował zoologię na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. W czasie studiów odbywał wyprawy badawcze, prowadził badania naukowe i publikował ich wyniki. Za artykuł poświęcony mięczakom Babiej Góry w czasopiśmie „Archiv für Molluskenkunde” otrzymał brązowy medal UP.

W roku 1935 rozpoczął pracę jako młodszy asystent w Zakładzie Zoologii i Entomologii Wydziału Rolniczo-Leśnego UP. Dwa lata później wyjechał z rodziną w okolice Lublina i podjął pracę nauczyciela.

W czasie II wojny światowej kierował wznowioną przez Niemców ogrodniczą szkołą w Kijanach (pow. łęczyński). Jednocześnie prowadził działalność konspiracyjną (pod pseudonimem „Klon”) – tłumaczył niemieckie meldunki przechwycone przez AK oraz zajmował się kolportażem prasy podziemnej.

W 1933 r. w „Sprawozdaniach Komisji Fizjograficznej” PAU wydana została Jego praca *Mięczaki z okolic Rawy Ruskiej i z kilku innych miejscowości na Roztoczu Lwowsko-Tomaszowskim*. Na jej podstawie w maju 1945 r. doktoryzował się na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, gdzie pracował krótko jako adiunkt w Katedrze Zoologii Szczegółowej.

W 1946 r. powrócił do Poznania i objął stanowisko adiunkta w Zakładzie Ochrony Przyrody na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP. W tym samym roku habilitował się na podstawie pracy opublikowanej w 1939 r. pt. *Mięczaki Pienin ze szczególnym uwzględnieniem terenu polskiej części parku narodowego*. W 1947 r. został docentem. W latach 1949-1979 kierował Zakładem Zoologii II (od 1953 r. Katedra i Zakład Zoologii Ogólnej na Wydziale BiNoZ), jednocześnie od 1950 do 1969 r. kierował Zakładem Ochrony Przyrody. W 1950 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w 1959 r. profesorem zwyczajnym. W roku akademickim 1953/1954 był prodziekanem, następnie w roku 1954/1955 dziekanem Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UAM.

Działalność naukowa Profesora koncentrowała się wokół faunistyki, zoogeografii, taksonomii, paleozoologii, florystyki, ekologii i ochrony przyrody. Zajmował Go też ogrody zoologiczne, bibliografia przyrodnicza, fotografia i popularyzacja wiedzy przyrodniczej.

Szczególnym nurtem działalności badawczej Profesora była malakologia. Był autorem opracowań różnych grup zwierząt Polski i mięczaków Europy. W latach 1929-1935 inwentaryzował zabytki i pomniki przyrody Wielkopolski i Pomorza. We współpracy z Adamem Wodczicką i Feliksem Krawcem opublikował *Pomniki i zabytki przyrody Wielkopolski* (1938). Autor m.in. publikacji *Krajowe ślimaki i małże. Klucz do oznaczania wszystkich gatunków dotąd w Polsce wykrytych* (1957). Założyciel i redaktor naczelny czasopisma „Przyroda Polski Zachodniej”.

Członek PTPN (od 1947 r.). Działal w Państwowej Radzie Ochrony Przyrody oraz w radach naukowych Wielkopolskiego Parku Narodowego, Wolińskiego Parku Narodowego, Ogrodu Zoologicznego w Poznaniu. Zmarł 13 VIII 1981 r. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: A. Bereszyński, Z. Bogucki, K. Stępczak, *Sylwetki działaczy ochrony przyrody*, Kronika Wielkopolski 1989 [wyd. 1990], nr 3 (52), s. 154-156; R. Bernard, J. Musiał, J. Błoszyk, *Profesor Jarosław Urbański*, Poznań 2010; ciż, *Profesor Jarosław Urbański – przyrodnik, naukowiec, nauczyciel, człowiek*, w: J. Urbański, *Mięczaki Pienin*, wstęp i dobór tekstów tychże, Poznań 2010, s. 9-27.

1. TABLICE

a) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

b) Upamiętniająca profesorów poznańskich uczelni, zamieszkałych w kamienicy profesorskiej przy ul. K. Libelta 22; zob. K. Chodynicki.

c) Z nazwiskami osób uhonorowanych przez Wydział Biologii UAM drzewami pamiątkowymi; skwer przed budynkiem Collegium Biologicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6; zob. J. Augustyniak.

– Na skwerze **drzewo pamiątkowe** klon polny (posadzone 22 V 2010 r.); pod drzewem **tabliczka**: tworzywo, 20×30: **Jarosław | Urbański** (fot. 1 i fot. 2).

2. SALA im. prof. Jarosława Urbańskiego, Collegium Maius, Wydział Biologii UAM, Zakład Zoologii Ogólnej, ul. A. Fredry 10 (nad. 7 X 1989 r. z okazji 70-lecia Biologii na Uniwersytecie w Poznaniu). Sala istniała do przeprowadzki Wydziału Biologii w roku akademickim 2005/2006 do aktualnej siedziby w Collegium Biologicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6 (sala obecnie nieistniejąca).

3. MEDAL im. prof. Jarosława Urbańskiego: brąz, średnica 80 mm; przyznawany za całokształt prac naukowych wybitnemu malakologowi lub za znaczące osiągnięcia z zakresu ochrony przyrody i środowiska; wybitny z okazji setnej rocznicy urodzin Profesora (wyk. Roman Kosmała): Awers: centralnie portret Profesora w lewo, po jego lewej stronie data: **1909**, po prawej: **1981**, przy datach wizerunki ślimaków; pod portretem napis poziomo: **JAROSŁAW URBAŃSKI | profesor**

doktor habilitowany | wybitny przyrodnik, malakolog | działacz na rzecz ochrony | przyrody;
u góry Łukiem: **MEDAL IM. PROFESORA JAROSŁAWA URBAŃSKIEGO**

Rewers: centralnie na tle klifu z Wolińskiego Parku Narodowego nad Morzem Bałtyckim napis:
Nasza przyroda ciągle zmienia | swoje oblicze a niestety przede | wszystkim te jego rysy, które | są najbardziej swoiste i nieraz | niepowtarzalne... || Jarosław Urbański

Medal sygnowany: RK (fot. 3).

1

2

3

Fot. Roman Kosmala

4. NAZEWNICTWO NAUKOWE: eponimy.

Dokonywania Profesora na polu malakologii zostały uhonorowane nazwaniem na Jego cześć nowych gatunków ślimaków: *Bulgarica urbanskii* Hartmut Nordsieck, 1973; *Krynickill usurbanskii* Andrzej Wiktor, 1971; *Morlina urbanskii* Adolf Riedel, 1963.

Biolog, zootechnik, profesor w latach 1935-1951.

Urodził się 13 III 1897 r. w Sanoku. Studiował filozofię w Wiedniu (1915-1916) i rolnictwo w Studium Rolniczym w Krakowie (1919-1922). Po studiach pracował jako inżynier w rolnictwie, następnie został młodszym asystentem w Zakładzie Hodowli Zwierząt SGGW w Warszawie. W latach 1925-1931 zatrudniony był jako starszy asystent w Zakładzie Szczegółowej Hodowli Zwierząt na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1926 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim doktoryzował się z rolnictwa. Po habilitacji na UP w 1929 r. w zakresie nauki hodowli zwierząt (ogólnej i szczegółowej) został docentem. W 1931 r. został urlopowany z UP, aby podjąć obowiązki zastępcy profesora i kierownika Zakładu Hodowli Zwierząt na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie.

Po powrocie do Poznania w 1935 r. został powołany na stanowisko profesora nadzwyczajnego i objął obowiązki kierownika Zakładu Szczegółowej Hodowli Zwierząt UP.

W 1936 r., w wyniku kilkuletnich starań Profesora, w Puszczy Białowieskiej został utworzony rezerwat koników polskich, jako miejsce prac nad restytucją tarpana leśnego (*Equus caballus gmelini* forma *silvatica* Vetulani, 1928) drogą naturalnej selekcji w warunkach zbliżonych do naturalnych. Rejon Puszczy Białowieskiej, według Profesora, był ostatnim udokumentowanym siedliskiem bytowania tych koni w stanie dzikim. Zapoczątkowana przez Niego, prowadzona do dzisiaj restytucja tarpana leśnego, okazała się być jednym z najdłużej prowadzonych eksperymentów badawczych w naukach przyrodniczych na świecie. Badania nad konikiem polskim prowadził Profesor również w Rolniczym Zakładzie Doświadczalnym UP w Żłotnikach (później należącym do WSR w Poznaniu) oraz w Ogrodzie Zoologicznym w Poznaniu.

W czasie II wojny światowej przebywał w Krakowie, gdzie jako referent Polskiego Czerwonego Krzyża był łącznikiem i rzecznikiem tej organizacji wobec władz okupacyjnych oraz pomagał polskim jeńcom wojennym.

W 1945 r. powrócił na UP i przystąpił do odtworzenia warsztatu naukowego oraz odnowienia hodowli rezerwatowej konika polskiego. W 1949 r. został profesorem zwyczajnym i kierownikiem Zakładu Szczegółowej Hodowli Zwierząt Wydziału Rolniczego.

Pełnienie tych obowiązków kontynuował następnie w Wyższej Szkole Rolniczej, utworzonej po wydzieleniu się z Uniwersytetu Poznańskiego Wydziałów Rolniczego i Leśnego.

Zainteresowania naukowe Profesora miały prekursorski charakter i dotyczyły zagadnień pochodzenia zwierząt domowych, głównie koni krajowych i owiec. Od 1923 r. prowadził badania nad pochodzeniem prymitywnych koników o typie tarpana leśnego, a najważniejsze hipotezy na ten temat zawarł w fundamentalnej pracy pt. *Badania nad konikiem polskim z okolic Biłgoraja*. Jego działalność badawczo-hodowlana przyczyniła się do uratowania koników przed wyginieniem. Od 1955 r. hodowlę rezerwatową konika polskiego oraz badania i prace hodowlane rozpoczęte przez Profesora kontynuuje Stacja Badawcza Rolnictwa Ekologicznego i Hodowli Zachowawczej Zwierząt PAN w Popielnie.

Współpracował przy redakcji *Polskiego Słownika Biograficznego* PAU oraz był współredaktorem „Zeitschrift für Tierzüchtung und Züchtungsbiologie”. Członek PTPN od 1939 r. Zmarł w Krakowie w czasie pełnienia obowiązków służbowych w dniu 24 II 1952 r. Spoczywa na Cmentarzu Rakowickim (ul. Rakowicka 26).

Bibl.: P. Daszkiewicz, Z. Jaworski, Z. Vetulani, *Vetulani Tadeusz, prof. dr hab. – zoolog*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 750-754; P. Daszkiewicz, Z. Vetulani, *Tadeusz Vetulani w świetle współczesnej nauki*, *Więści Akademickie* 2000, nr 9-10 (36-37), s. 8-9; W. Folejewski, *Tadeusz Vetulani*, *Sprawozdania PTPN*, t. 19 (44/45), 1955, s. 225-233; Z. Vetulani, *Tadeusz Vetulani – człowiek i uczone*, KMP 1998, nr 2, s. 285-300; *Zapiskane w pamięci. 90 lat studiów rolniczo-leśnych w Poznaniu*, oprac. red. E. Strycka, A. Zielińska-Krybus, aut. fot. R. Kocoł, Poznań 2009, s. 98-99.

1. TABLICE

a) Metal, 64×90; Kolegium Gawęckiego Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wołyńska 33 (odsł. 13 XI 1976 r. z okazji 25-lecia Akademii Rolniczej w Poznaniu): **dr TADEUSZ VETULANI | 1897-1952 | PROFESOR UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO | I WYŻSZEJ SZKOŁY ROLNICZEJ W POZNANIU | WYBITNY UCZONY, ZASŁUŻONY W DZIELE | DOSKONALENIA ZWIERZĄT RAS RODZIMYCH | NAUCZYCIEL I WYCHOWAWCA | LICZNYCH RZESZ ZOOTECHNIKÓW POLSKICH || REKTOR I SENAT | AKADEMII ROLNICZEJ W POZNANIU** (fot. 1).

b) O nieregularnym kształcie, metal, 95×86; Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie, ul. Dworcowa 5, na ścianie pawilonu nr 11: **„SŁAWĘ LUDZI WINNO SIĘ MIERZYĆ | ZAWSZE ŚRODKAMI, | KTÓRYCH UŻYWALI DO JEJ ZDOBYCIA” | (LA ROCHEFOUCAULD) || TADEUSZ VETULANI | 1897-1952 | ZASTĘPCA PROFESORA UNIwersYTETU WILEŃSKIEGO (1931-1935) | PROFESOR UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO (1935-1949) | PROFESOR WYŻSZEJ SZKOŁY ROLNICZEJ W POZNANIU (1949-1952) || WYBITNY UCZONY I PRAKTYK. BADCZ TARPANA LEŚNEGO. | TWÓRCA KONIKA POLSKIEGO. PIONIER BADAŃ NAD BIORÓŻNORODNOŚCIĄ. | ZASŁUŻONY W DZIELE OCHRONY PRZYRODY I DOSKONALENIA | RAS RODZIMYCH ZWIERZĄT GOSPODARSKICH. || ŻYCZLIWY LUDZIOM**

W górnej części wkomponowany medalion z wizerunkiem Profesora; u dołu, w prostokątnym polu, wizerunki biegnących koni, pod nimi w prawym dolnym rogu napis: (*EQUUS SILVATICUS VETULANI*)¹³⁷ (fot. 2).

Tekst inskrypcji z fotografii za: *Zapissane w pamięci*, s. 99.

1

2

Fot. za: *Zapissane w pamięci*

¹³⁷ Koń leśny Vetulani.

2. ULICA prof. Tadeusza Vetulaniego: Poznań-Świerczewo.

3. MEDAL im. prof. dr. Tadeusza Vetulaniego: brąz, 102 mm; ustanowiony w 2002 r. w 50. rocznicę śmierci Profesora przez Radę Wydziału Hodowli i Biologii Zwierząt ówczesnej Akademii Rolniczej w Poznaniu (obecnie Uniwersytet Przyrodniczy); nadawany naukowcom i praktykom szczególnie zasłużonym w działaniach na rzecz bioróżnorodności zwierząt gospodarskich; ze zbiorów Członka Kapituły Medalu – syna Profesora, prof. dr. hab. Zygmunta Vetulaniego:

Awers: centralnie popiersie Profesora w prawo, po jego lewej stronie wizerunek Ratusza w Poznaniu, po prawej wizerunek fasady Biblioteki Raczyńskich; w otoku górą napis: **prof. dr TADEUSZ VETULANI 1897-1952**, pod popiersiem półkołem napis: **Pionier badań nad | bioróżnorodnością | zwierząt gospodarskich**

Rewers: w górnej części wizerunki koników polskich, w otoku górą napis: **WYDZIAŁ HODOWLI I BIOLOGII ZWIERZĄT**, u dołu półkołem napis: **AKADEMIA ROLNICZA | im. A. CIESZKOWSKIEGO | w POZNANIU**, pod wizerunkami koników wygrawerowany napis: **Rodzina Profesora Tadeusza Vetulaniego | z wyrazami szacunku i pamięci || Poznań 4.10.2002** (fot. 3).

3

Fot. Liliana Bether

4. MONETY okolicznościowe o nominale 20 zł i 2 zł (proj. awersów Ewa Tyc-Karpińska, proj. rewersów Tadeusz Tchórzewski); wprowadzone do obiegu w 2014 r. przez NBP w serii „Zwierzęta Świata”; dedykowane *konikowi polskiemu* – w legendzie do numizmatów opisano zasługi w restytucji tarpana leśnego konika polskiego położone przez Profesora Tadeusza Vetulaniego; ze zbiorów syna Profesora, prof. dr. hab. Zygmunta Vetulaniego:

– Moneta o nominale 20 zł, srebro; 38,61 mm:

Awers: centralnie godło Rzeczypospolitej Polskiej, nad nim w półkołu napis: **RZECZPOSPOLITA POLSKA**, pod godłem napis: **2014**, poniżej: **20 ZŁ**

Rewers: centralnie wizerunek dwóch koników polskich, nad nimi w półkolu napis: *Equus caballus gmelini* | KONIK POLSKI, u dołu poziomo napis: *tarpan* (fot. 4).

4

Fot. Liliana Bether

– Moneta o nominale 2 zł, metal; 27 mm:

Awers: centralnie godło Rzeczypospolitej Polskiej, nad nim w półkolu napis: **RZECZPOSPOLITA POLSKA**, pod godłem napis: **2014**, poniżej: **ZŁ 2 ZŁ**

Rewers: centralnie wizerunek konika polskiego, w otoku górą napis: *Equus caballus gmelini* **KONIK POLSKI** *tarpan* (fot. 5).

5

Fot. Liliana Bether

5. Wszechstronny Konkurs Konika Polskiego od 2005 r. jako **Memoriał** im. Prof. Tadeusza Vetulaniego; Konkurs rozgrywany jest w ramach Święta Konika Polskiego w Wojnowie, pow. piski (WKKP odbywa się od 2003 r.).

Stefan VRTEL-WIERCZYŃSKI

Historyk literatury, bibliograf, profesor w latach 1949-1960.

Urodził się 26 XII 1886 r. w Hanowcach (obecnie Ukraina). W latach 1905-1909 studiował filologię na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Po studiach podjął pracę nauczyciela. Doktoryzował się w 1915 r. W latach 1919-1920 pracował w Bibliotece Uniwersytetu Jagiellońskiego, a od 1920 do 1927 był bibliotekarzem i kustoszem Biblioteki Uniwersytetu Lwowskiego. Habilitował się w 1923 r. z bibliografii i bibliotekoznawstwa, a następnie w 1927 r. tematykę habilitacji rozszerzył w badaniach z zakresu historii literatury polskiej, ze szczególnym uwzględnieniem jej stosunku do literatury czeskiej. W 1927 r. objął stanowisko dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu i w 1929 r. powołał do życia Towarzystwo Przyjaciół Biblioteki Uniwersyteckiej. W 1936 r. otrzymał godność profesora tytularnego¹³⁸ UP. W latach 1937-1940 oraz 1945-1947 kierował Biblioteką Narodową w Warszawie.

W okresie okupacji niemieckiej pracował w Zarządzie Miasta Warszawy i brał udział w konspiracyjnym nauczaniu na Uniwersytecie Warszawskim oraz tajnym UZZ.

W 1945 r. został mianowany profesorem tytularnym Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1948-1950 ponownie kierował Biblioteką Uniwersytecką w Poznaniu. Po nominacji na profesora nadzwyczajnego (1949 r.) objął kierownictwo Katedry Historii Literatur Zachodnio-Słowiańskich na Wydziale Humanistycznym UP (przemianowanej później na Katedrę Historii Literatur Słowiańskich Wydziału Filologicznego) i kierował nią do chwili przejścia na emeryturę w 1960 r. W 1956 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego.

W latach 1933-1934 pełnił obowiązki przewodniczącego Rady Związku Bibliotekarzy Polskich. Był inicjatorem i wydawcą „Bibliografii Zawartości Czasopism” (od 1947 r.), a w 1946 r. wznowił edycję „Przewodnika Bibliograficznego”, z którym współpracował przed wojną. W latach 1948-1963 kierował Pracownią Literackiej Bibliografii Bieżącej w Instytucie Badań Literackich PAN w Poznaniu, w ramach której zapoczątkował wydawanie „Polskiej Bibliografii Literackiej”. Zasiadał w redakcji „Pamiętnika Literackiego” (1923-1925), a od 1960 r. był redaktorem naczelnym czasopisma „Slavia Occidentalis”.

¹³⁸ Zob. przypis 41.

Jego działalność naukowa koncentrowała się wokół nauk pomocniczych historii literatury, głównie bibliografii i bibliotekoznawstwa, edytorstwa naukowego, szczególnie edycji zabytków staropolskich i badań polsko-czeskich związków w historii literatury. Przygotował edycje tekstów dawnej literatury polskiej, np. *Polskie wierszowane legendy średniowieczne* (1962), opracowane wspólnie z Władysławem Kuraszkiwiczem i Anielą Sławką. Był wydawcą sławnych zabytków piśmiennictwa staropolskiego, takich jak: *Rozmyślanie przemyskie* (1952) i *Kazania gnieźnieńskie* (1953).

Członek Towarzystwa Naukowego Lwowskiego, Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Instytutu Zachodniego w Poznaniu, Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza. Od 1928 r. był członkiem PTPN, w którym pełnił funkcję sekretarza Wydziału I i kierował Pracownią Sławistyczną oraz od 1960 r. Pracownią Bibliograficzną. Zmarł 3 II 1963 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Górczyńskim parafii pw. Matki Boskiej Bolesnej (ul. ks. P. Ściegiennego 35).

Bibl.: T.S. Grabowski, *Śp. Stefan Vrtel-Wierczyński. Jego działalność naukowa i bibliograficzna*, *Slavia Occidentalis*, t. 23, 1963, s. 5-10; S. Kubów, *Sylwetki polskich bibliologów*, red. tomu B. Kocowski, Wrocław 1983, s. 174-188; J. Magnuszewski, *Stefan Vrtel-Wierczyński (26 XII 1886-3 II 1963)*, *Pamiętnik Słowiański*, Czasopismo naukowe poświęcone słowianoznawstwu, t. 14, 1964, s. 263-266; H. Pańczyk, *Historia literatur południowo- i zachodniosłowiańskich. Stefan Vrtel-Wierczyński jako slavista*, *Studia Rossica Posnaniensia*, t. 19, 1988, s. 143-153; A. Spaleniak, *Stefan Vrtel-Wierczyński*, w: *Słownik bibliotekarzy wielkopolskich 1918-2000*, pod red. F. Łozowskiego, Poznań [2001], s. 176-184; A. Śródka, *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. IV: S-Ż, Warszawa 1998, s. 471-473; B. Świdorski, *Stefan Vrtel-Wierczyński 1886-1963*, *Roczniki Biblioteczne*, R. VII, 1963, z. 1-2, s. 1-31; K. Tokarzówna, *Stefan Vrtel-Wierczyński (26 grudnia 1886-3 lutego 1963)*, *Pamiętnik Literacki*, R. 54, 1963, z. 4, s. 557-564; T. Wróblewski, *Prof. dr Stefan Vrtel-Wierczyński (1886-1963)*, *Przegląd Zachodni*, R. 13, 1963, nr 2, s. 336-339.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krąganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

b) O nieregularnym kształcie: metal, 78×45; Biblioteka Uniwersytecka, ul. F. Ratajczaka 38 (wyk. Józef Kocpzyński, odsł. 3 II 1983 r.), na elewacji: **UR. 26 XII 1886 | ZM. 3 II 1963 | PROF. DR STEFAN | VRTEL-WIERCZYŃSKI | WYBITNY UCZONY | SŁAWISTA | BIBLIOGRAF. | DYREKTOR | BIBLIOTEKI | UNIWERSYTECKIE | W POZNANIU W L. | 1927-1937 | 1948-1950**

Nad inskrypcją, w prostokątnym polu, wyobrażenie portretowe Profesora na tle książek (fot. 1).

1

2. **ULICA** prof. Stefana Vrtela-Wierczyńskiego: Poznań, os. Różany Potok.

Historyk, bibliolog, profesor w latach 2006-2015.

Urodził się 5 VII 1946 r. w Rudzie Wieczyńskiej (pow. pleszewski). Ukończył filologię polską na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i w 1979 r. uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych. Habilitował się w 1993 r., a tytuł profesora nauk humanistycznych otrzymał w 2006 r. W latach 1969-1976 pracował jako nauczyciel w Technikum Przemysłu Drzewnego w Jarocinie. Jednocześnie, od 1975 r. pełnił obowiązki dyrektora Państwowego Ośrodka Kształcenia Bibliotekarzy w Jarocinie, w którym w 1997 r. utworzył Stację Naukowo-Dydaktyczną Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego UAM w Kaliszu i kierował w niej Zakładem Informacji Naukowej aż do śmierci. Był wicedyrektorem ds. Studiów Zaocznych (1998/1999) oraz wicedyrektorem ds. naukowych (1999-2003) w Instytucie Pedagogiczno-Artystycznym UAM.

W latach 2002-2008 pełnił obowiązki kierownika jarocińskiej Filii Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlińskiej w Warszawie. Po jej likwidacji, wobec braku możliwości utworzenia w Jarocinie szkoły bibliotekarskiej, Profesor wraz z pracownikami kontynuował działalność na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym UAM w Kaliszu, początkowo w ramach kierunku pedagogika ze specjalnością edukacja biblioteczna, a następnie kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo. Pełnił obowiązki prodziekana (2002-2005) i dziekana (2008-2012) Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego UAM w Kaliszu.

W latach 2000-2015 związany był z Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Koninie. Pracę rozpoczął w Instytucie Edukacji Szkolnej, który przekształcony został w Instytut Edukacji Wczesnoszkolnej, następnie w Instytut Pedagogiki i ostatecznie w Katedrę Pedagogiki i Pracy Socjalnej. Od roku 2009 do 2012 kierował tam Katedrą Informacji Naukowej na Wydziale Społeczno-Technicznym.

Był specjalistą w dziedzinie bibliotekarstwa i bibliologii. Zajmował się historią oświaty, wychowania i pracy nauczycielskiej. Jego badania dotyczyły szkolnictwa w okresie II wojny światowej w krajach okupowanych oraz edukacji w Polsce w okresie 1944-1956. Był autorem takich publikacji jak: *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych* (1995), *Migracje ludności w Wielkopolsce w latach 1945-1950* (2005) oraz *Informacja i edukacja w społeczeństwie edukacyjnym* (2004).

Członek PTPN (od 1968). W latach 2008-2012 pełnił funkcję wiceprezesa Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Uehonorowany m.in. Nagrodą Główną im. Andrzeja Wojtkowskiego za wybitne zasługi dla polskiego bibliotekarstwa. Zmarł 20 VI 2015 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym w Jarocinie (aleja Niepodległości).

Bibl.: E. Kapyszewska, *Jak to tak?*, Szkiełkiem i Okiem. Magazyn Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie, R. 4, 2015, nr 3 (13), s. 22; E. Poniedziałek, *Walczak Marian, prof. dr hab. – historyk, bibliolog*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 759-764.

BIBLIOTEKA im. prof. Mariana Walczaka Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie, ul. ks. kard. S. Wyszyńskiego, Konin (nad. i odsł. 15 XII 2015 r.). Nad wejściem **napis** na szybie: **BIBLIOTEKA | im. prof. Mariana Walczaka** (fot. 1).

– Wewnątrz **tablica** na podkładzie: drewno, 26×34: **BIBLIOTEKA IMIENIA | PROFESORA | MARIANA WALCZAKA | 1946-2015**

Nad napisem logo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie. Obok tablicy portret Profesora (fot. 2).

1

Fot. Archiwum Biura Rektora Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie

2

Fot. Archiwum Biura Rektora Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie

Specjalista mechanizacji rolnictwa, zastępca profesora w 1951 r.

Urodził się 4 VII 1911 r. we Lwowie. Studia, rozpoczęte na Politechnice Lwowskiej w 1934 r., kontynuował je po przerwie wojennej i ukończył w 1946 r. na Politechnice Śląskiej. Pracował w Państwowym Przedsiębiorstwie Technicznym i Maszyn Rolniczych w Krakowie, w Katedrze Elementów Maszyn Akademii Górniczej, w Państwowej Szkole Samochodowej oraz na stanowiskach technicznych związanych z mechanizacją w Centralnym Zarządzie PGR i w Ministerstwie Państwowych Gospodarstw Rolnych.

W 1951 r. był organizatorem Zakładu Maszynoznawstwa Rolniczego na Wydziale Rolnym Uniwersytetu Poznańskiego. Po otrzymaniu nominacji na zastępcę profesora objął kierownictwo tego Zakładu, który po usamodzielnieniu się Wydziału znalazł się w strukturach poznańskiej Wyższej Szkoły Rolniczej. Po objęciu Katedry Maszynoznawstwa Rolniczego w WSR przyczynił się do rozwoju zarówno samej Katedry jak i dydaktyki na kierunku studiów mechanizacja rolnictwa i techniki rolniczej. W 1957 r. został kierownikiem naukowym w nowo powstałym Zakładzie Doświadczalnym Instytutu Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa w Strzeszynie koło Poznania. W 1964 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego. Od roku 1966 do 1969 był dziekanem Wydziału Rolniczego WSR.

Działalność badawcza Profesora dotyczyła teoretycznych podstaw budowy maszyn rolniczych oraz mechanizacji prac w rolnictwie. Rozpoczęte przez Niego badania przyczyniły się do powstania nowych metod i przyrządów pomiarowych oraz nowoczesnych koncepcji związanych z poprawą parametrów pracy maszyn i urządzeń rolniczych. Uczestniczył w radach naukowych Przemysłowego Instytutu Maszyn Rolniczych i Instytutu Budownictwa, Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa. Zmarł 17 X 1980 r. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: *70 lat akademickich studiów rolniczych i leśnych*, praca zbiorowa pod red. E. Matusiewicza, M. Rutkowskiego, Poznań 1989, s. 175-176; *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919-1969*, pod red. S. Barbackiego, Z. Borny, E. Matusiewicza, Poznań 1970, *passim*; *Zapisane w pamięci. 90 lat studiów rolniczo-leśnych w Poznaniu*, oprac. red. E. Strycka, A. Zielińska-Krybus, aut. fot. R. Kocoł, Poznań 2009, s. 100-101.

TABLICA: metal, 66×50; Instytut Inżynierii Biosystemów, Wydział Rolnictwa i Bioinżynierii, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 50: **TWÓRCY I WIELOLETNIEMU | KIEROWNIKOWI KATEDRY | MECHANIZACJI ROLNICTWA | PROF. | STANISŁAWOWI | WERESOWI | 1911-1980 | WYBITNEMU UCZONEMU, | PRZYJACIELOWI MŁODZIEŻY, | PRAWEMU I SKROMNEMU | CZŁOWIEKOWI | WSPÓŁPRACOWNICY | I UCZNIOWIE** (fot. 1).

1

Leśnik, profesor w latach 1922-1945.

Urodził się 14 I 1888 r. w Kutach (Ukraina). W latach 1906-1910 studiował leśnictwo na Akademii Rolniczej w Wiedniu. W 1912 r. uzyskał stopień naukowy doktora nauk leśnych na Uniwersytecie Jagiellońskim. Pracował w zachodniej Małopolsce przy regulacji potoków górskich. Po zakończeniu I wojny światowej uczestniczył w organizowaniu polskiej administracji lasów państwowych.

Po przeniesieniu się do Poznania pracował w Ministerstwie byłej Dzielnicy Pruskiej na stanowisku naczelnika Lasów Państwowych. Był zwolennikiem utworzenia studiów leśnych na nowo powstałym Uniwersytecie w Poznaniu i usilnie popierał tę ideę w Komisariacie Naczelnej Rady Ludowej. W październiku 1919 r. podjął pracę na Uniwersytecie Poznańskim jako wykładowca matematyki stosowanej i geometrii wykreślnej na Wydziale Rolniczo-Leśnym, na którym współorganizował Sekcję Leśną. W 1921 r. uzyskał habilitację w zakresie dendrometrii, oceniania lasu i statyki leśnej na podstawie pracy *Teoria dokładności wzorów ksylometrycznych*. Był twórcą i kierownikiem Katedry Dendrometrii i Statyki Leśnej, którą objął po nominacji na profesora nadzwyczajnego w 1922 r. Od 1924 r. pełnił funkcję kuratora Katedry Miernictwa.

W okresie II wojny światowej przebywał na Lubelszczyźnie, w Warszawie, w leśnictwie Jegiel koło Wyszkowa oraz w Krakowie.

Badania naukowe Profesora koncentrowały się wokół problematyki dendrometrycznej, w której stosował matematykę wyższą, teorię błędów i rachunek wyrównawczy. Zajmował się też wykorzystaniem rachunku prawdopodobieństwa i statystyki matematycznej w zagadnieniach dendrometrycznych i doświadczalnictwie leśnym. Autor m.in. dwutomowego skryptu *Dendrometria* i redaktor naczelny czasopisma „Rynek Drzewny. Organ dla handlu i przemysłu drzewnego”. Członek PTPN od 1923 r. Zmarł 23 I 1945 r. w Krakowie. Spoczywa na Cmentarzu Rakowickim (ul. Rakowicka 26).

Bibl.: J. Meixner, *Tadeusz Wielgosz (1888-1945)*, w: *Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919-2009. Nauka dla praktyki leśnej*, pod red. J. Brody, Poznań 2009, s. 279-280; B. Zabielski, *Tadeusz Wielgosz (1888-1945)*, w: *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919-1969*, pod red. S. Barbackiego, Z. Borny i E. Matusiewicz, Poznań 1970, s. 352-353.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 14. płycie: **TADEUSZ WIELGOSZ**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości, zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 1. płycie: **TADEUSZ | WIELGOSZ | PROFESOR UNIW. POZN. | 1888-1945 | KRAKÓW ZMARŁ** (fot. 1).

1

Chemik, docent w latach 1935-1940.

Urodził się 1 I 1900 r. w Łąkocinach (pow. ostrowski). Brał udział w Powstaniu Wielkopolskim i wojnie polsko-bolszewickiej. W latach 1921-1924 studiował chemię na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Poznańskiego. Następnie rozpoczął pracę na stanowisku asystenta w Zakładzie Chemii Ogólnej Wydziału Rolniczo-Leśnego. W 1926 r. uzyskał stopień doktora. Latem 1928 r. odbył podróż naukową do Francji w celu zapoznania się z działalnością Institut du Pin w Bordeaux. Jesienią tego samego roku wyjechał na dwa lata do USA, gdzie prowadził badania w Forest Products Laboratory w Madison (Wisconsin).

W roku akademickim 1931/1932 zorganizował Oddział Chemii i Technologii Chemicznej Drewna w kierowanym przez prof. Stanisława Glixellego Zakładzie Chemii Ogólnej na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP i jako starszy asystent prowadził wykłady zleczone z technologii chemicznej. W 1933 r. odbył staż naukowy w Anglii w Forest Products Research Laboratory. W 1935 r. habilitował się na Wydziale Chemicznym Politechniki Warszawskiej, gdzie został mianowany docentem. Jednocześnie prowadził ćwiczenia i wykłady zleczone na Wydziale Rolniczo-Leśnym i Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP oraz na Wydziale Leśnym SGGW w Warszawie.

Od 1936 r. jako zastępca profesora prowadził wykłady zleczone z towaroznawstwa w Wyższej Szkole Handlowej w Poznaniu. W 1938 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym WSH (przekształconej w tym samym roku w Akademię Handlową) i w 1939 r. został jej prorektorem.

Był pionierem polskiej nauki w dziedzinie technologii chemicznej drewna. Prowadził prace badawcze dotyczące oznaczeń wilgotności drewna oraz badania na temat wpływu czasu i temperatury na wyniki ilościowych oznaczeń ligniny. Był referentem polskich prac naukowych w amerykańskim czasopiśmie „Chemical Abstracts”. Prowadził prace nad utworzeniem polskiej bibliografii chemicznej. W latach 1938-1939 był prezesem Polskiego Towarzystwa Chemicznego i rzeczoznawcą sądowym.

W 1939 r. oddał do druku obszerny podręcznik z zakresu chemii i chemicznej technologii drewna, który zaginął w czasie wojny. W sierpniu 1939 r. został powołany do wojska jako oficer rezerwy. Po dostaniu się do niewoli sowieckiej był jeńcem obozu

dla oficerów polskich w Starobielsku. Stracony w 1940 r. w Charkowie. W 2007 r. został pośmiertnie awansowany do stopnia kapitana.

Bibl.: A. Dziurzyński, *Jan Wiertelak (1900-1940?) – charakterystyka dorobku naukowego*, Folia Forestalia Polonica 1989, seria B, z. 20, s. 21-28; *Nauka w Wielkopolsce – przeszłość i teraźniejszość. Studia i materiały*, pod red. G. Labudy, przy współud. W. Jakóbczyka i S. Weymana, Poznań 1973, passim; A. Waśkiewicz, P. Goliński, M. Polarczyk, E. Strycka, *Pamięci pomordowanych na Wschodzie. Uroczystość poświęcona pamięci prof. dr. hab. Jana Wiertelaka i dr. Tadeusza Krokowskiego. Katedra Chemii Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, 26 listopada 2010 roku*, Wieści Akademickie 2011, nr 1-2, s. 5-7.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus; ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 14. płycie: **JAN WIERTEŁAK**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 1. płycie: **JAN | WIERTEŁAK | DOKTOR CHEMII | POR. REZ. SŁ. UZBROJ.**¹³⁹ | **1900-1940 | CHARKÓW** (fot. 1).

c) Wspólne upamiętnienie z dr. Tadeuszem Krokowskim, Katedra Chemii Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu; ul. Wojska Polskiego 75; zob. T. Krokowski (fot. 2).

¹³⁹ Dnia 9 XI 2007 r. podczas uroczystości „Katyń Pamiętamy – Uczcijmy Pamięć Bohaterów” Jan Wiertelak został mianowany pośmiertnie przez prezydenta Lecha Kaczyńskiego na stopień kapitana.

2

d) Imienna tabliczka: metal; Cmentarz Ofiar Totalitaryzmu w Charkowie; zob. E. Ralski. Na tabliczce napis: **Por. | Jan | WIERTELAK | ur. 1 I 1900 Łąkoćiny | doc. dr chem., 7 oddz. | st. uzbr. | 1940** (fot. 3).

3

Fot. ze zbiorów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

e) Wspólne upamiętnienie chemików polskich na grobowcu prof. dr Wandy Polaczkowej i mgr Heleny Czarnodolowej (wdów po chemikach); Cmentarz Powązkowski, Warszawa; zob. R. Spychalski (fot. 4).

Fot. Bogna Jakubowska

f) Ściany Pamięci; wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego i funkcjonariuszy Polskiej Policji Państwowej – jeńców Ostaszkowa, Kozielska i Starobielska, ofiar NKWD; kościół Wojskowej Parafii Personalnej św. Agnieszki, ul. J. Dietla 30, Kraków; zob. M. Zieliński.

g) Upamiętniająca złożenie ziemi pochodzącej z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Bąkoński.

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

3. DRZEWO PAMIĄTKOWE dąb; tereny zielone Collegium Maximum Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 28 (posadzone 21 X 2009 r.). Pod drzewem **tabliczka:** metal, 30×40: **DĄB PAMIĘCI** | (*QUERCUS ALBA L. – DĄB BIAŁY*) | **POSADZONY DLA UHONOROWANIA** | Kpt. JANA WIERTELAKA (1900-1940) | PROFESORA UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO, | PROREKTORA WYŻSZEJ SZKOŁY HANDLOWEJ, | PREKURSORA INSTYTUTU CHEMICZNEJ TECHNOLOGII DREWNA | UNIWERSYTETU PRZYRODNICZEGO. | JEŃCA OBOZU W STAROBIELSKU. | ZGINĄŁ W CHARKOWIE. || **SPOŁECZNOŚĆ AKADEMICKA UNIWERSYTETU IM [s] ADAMA MICKIEWICZA, | UNIWERSYTETU EKONOMICZNEGO I UNIWERSYTETU PRZYRODNICZEGO W POZNANIU. | 21.10.2009 R.** (fot. 5 i fot. 6).

5

6

Ireneusz WIERZEJEWSKI

Lekarz ortopeda, profesor w latach 1923-1930.

Urodził się 23 III 1881 r. w Kozłowie (pow. nowotomyski). W latach 1903-1908 studiował medycynę w Gryfii (Greifswald), Berlinie, Würzburgu i Monachium. W 1910 r. otrzymał stopień doktora medycyny na Uniwersytecie w Lipsku. W 1911 r. zamieszkał w Poznaniu. W 1913 r. objął kierownictwo i obowiązki lekarza naczelnego w powstałym dzięki Jego inicjatywie Poznańskim Zakładzie Ortopedycznym im. Gąsiorowskich.

W okresie I wojny światowej był lekarzem wojskowym w armii niemieckiej. W 1918 r. współtworzył Polskie Towarzystwo Czerwonego Krzyża w Wielkopolsce. Jako szef Inspektoratu Sanitarnego Rady Robotniczej i Żołnierskiej, we współpracy z lekarzami – członkami Wydziału Lekarskiego TPNP, organizował kursy dla sanitariuszy i pielęgniarek.

W styczniu 1919 r. został mianowany naczelnym lekarzem Powstania Wielkopolskiego, a miesiąc później został inspektorem sanitarnym wojsk wielkopolskich. W 1920 r. pełnił obowiązki szefa sanitarnego I Armii Wojska Polskiego na froncie wschodnim. W maju tegoż roku awansowany do stopnia generała podporucznika lekarza; w sierpniu 1920 r. przyznano Mu tytułarny stopień generała brygady. Wkrótce objął stanowisko Inspektora Sanitarnego Dowództwa Okręgu Generalnego „Poznań” i „Pomorze”, a w październiku przeniesiony został do rezerwy. Podjął natychmiast obowiązki akademickie.

Po habilitacji w 1922 r. zorganizował Katedrę Ortopedii na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego i był jej pierwszym kierownikiem. W 1923 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Uniwersyteckiej Kliniki Ortopedycznej UP, mieszczącej się w Zakładzie im. Gąsiorowskich. Była to pierwsza tego typu placówka uniwersytecka w Polsce.

W Jego dorobku naukowym znajduje się około trzydziestu prac. Był przede wszystkim praktykiem, wynalazcą i konstruktorem wielu aparatów ortopedycznych, a także prekursorem rehabilitacji osób niepełnosprawnych. Działał też na rzecz rozwoju wychowania fizycznego. Współpracował ze Studium Wychowania Fizycznego przy Wydziale Lekarskim UP, prowadząc zorganizowaną przez siebie poradnię sportowo-lekarską. Stworzył podwaliny pod rozwój polskiej szkoły ortopedycznej. Był współzałożycielem i wiceprezesem Towarzystwa Chirurgicznego Ziemi Zachodnich Polski, założycielem

i prezesem Polskiego Towarzystwa Ortopedycznego, twórcą i redaktorem naczelnym „Chirurgii Narządów Ruchu i Ortopedii Polskiej”.

Członek PTPN (od 1911 r.) i Towarzystwa Chirurgów Polskich. Powołał Towarzystwo Śpiewacze „Echo” i przez wiele lat pełnił obowiązki jego prezesa. Zmarł 8 III 1930 r. w Warszawie. Pochowany został na cmentarzu parafii pw. św. Marcina w Poznaniu. Od 1962 r. prochy Profesora spoczywają na Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan (Wzgórze Świętego Wojciecha).

Bibl.: A. Łempicki, *Ireneusz Wierzejewski – twórca Ortopedii Poznańskiej*, w: *Księga Pamiątkowa w 90-lecie Ortopedii Poznańskiej 1913-2003*, red. tenże, Poznań 2003, s. 19-42; *Nauka w Wielkopolsce – przeszłość i teraźniejszość. Studia i materiały*, pod red. G. Labudy, przy współludz. W. Jakóbczyka i S. Weymana, Poznań 1973, passim; P. Stawecki, *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918-1939*, Warszawa 1994, s. 348; E. Tomkowiak, *Wierzejewski Ireneusz (1881-1930)*, w: *Powstańcy wielkopolscy. Biogramy uczestników powstania wielkopolskiego 1918-1919*, pod red. B. Polaka, t. XII, Poznań 2015, s. 171-173.

1. TABLICA poświęcona Korporantom Powstańcom Wielkopolskim, plac Wolności; zob. W. Dega (fot. 1).

1

2. SALA im. prof. Ireneusza Wierzejewskiego, Ortopedyczno-Rehabilitacyjny Szpital Kliniczny im. Wiktora Degi Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. 28 Czerwca 1956. Przy wejściu do sali **tablica**: drewno, 20×50: **SALA | KONFERENCYJNA | IM. I. WIERZEJEWSKIEGO** (fot. 2).

W sali portret Profesora.

2

3. INSTYTUCJE

a) Wielkopolskie Centrum Ortopedii i Chirurgii Urazowej im. prof. Ireneusza Wierzejewskiego, ul. Gąsiorowskich 7 (zamknięte w 2010 r.). Na elewacji wisiała tablica informacyjna: **Szpital Wojewódzki w Poznaniu | WIELKOPOLSKIE CENTRUM | ORTOPEDII I CHIRURGII URAZOWEJ | im. IRENEUSZA WIERZEJEWSKIEGO** (fot. 3).

– Na elewacji wisiała **tablica** (odst. prawdopodobnie w 1978 r., los tablicy nieznany): **W SZPITALU TYM W LATACH 1912-1930 | PRACOWAŁ I DZIAŁAŁ | GEN. PROF. DR | IRENEUSZ | WIERZEJEWSKI | 1881-1930 | ZAŁOŻYCIEL I PIERWSZY PREZES | POLSKIEGO TOWARZYSTWA ORTOPEDYCZNEGO | I TRAUMATOLOGICZNEGO, KIEROWNIK | PIERWSZEJ W POLSCE KLINIKI ORTOPEDYCZNEJ, | TWÓRCA POLSKIEGO CZERWONEGO KRZYŻA | ORAZ REDAKTOR NACZELNY | NAUKOWYCH PISM MEDYCZNYCH, | POWSTANIEC WIELKOPOLSKI. || W 50 ROCZNICĘ UTWORZENIA TOWARZYSTWA | TABLICĘ TĘ UFUNDOWALI PRACOWNICY SZPITALA.** (fot. 4).

Tekst inskrypcji z fotografii za: Z. Wojtkowiak, *Napisy pamiątkowe miasta Poznania*, Poznań 2004, s. 32.

3

Fot. lazarz.pl

4

Fot. za: Z. Wojtkowiak, *Napisy pamiątkowe*

Wcześniej, od 14 VIII 1953 r., szpital nazywał się: Miejski Szpital Ortopedyczny im. Ireneusza Wierzejewskiego; na elewacji był napis: **MIEJSKI SZPITAL ORTOPEDYCZNY | – IM [s] – | IRENEUSZA WIERZEJEWSKIEGO** (fot. 5).

b) Wytwórnia Protez im. prof. Ireneusza Wierzejewskiego, 7. Szpital Okręgowy, Wały Jana III, obecnie ul. T. Kościuszki (nad. wrzesień 1927 r., obecnie nieistniejąca). Nad wejściem wisiała **tablica** o nieregularnym kształcie: **WYTWÓRNIA PROTEZ | IMIENIA | GENERAŁA BRYGADY PROFESORA | DRA WIERZEJEWSKIEGO IRENEUSZA | b. INSPEKTORA SANITARNEGO WOJSK WIELKOPOLSKICH**

W górnej części wizerunek herbu Rzeczypospolitej Polskiej, nad nim napis: **7. SZPITAL OKRĘGOWY** (fot. 6).

5

Fot. ze zbiorów Muzeum Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

6

Fot. ze zbiorów Muzeum Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

4. ULICE prof. Ireneusza Wierzejewskiego: Poznań-Junikowo, Konstancin-Jeziorna (pow. piaseczyński), Opalenica.

5. MASKA POŚMIERTNA: metal, na drewnianej podstawie: 38×35, wokół maski wyobrażenie gałązek laurowych: metal; nad maską **tabliczka:** metal, 2×11, z napisem: 23.3.1881 – 8.3.1930 (fot. 7); znajduje się w Ortopedyczno-Rehabilitacyjnym Szpitalu Klinicznym im. prof. Wiktora Degi Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. 28 Czerwca 1956 r. Odlew gipsowy maski (25×17) Profesora przechowywany jest w Muzeum Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. Bukowska 70 (fot. 8).

7

Fot. Piotr Nowakowski

8

Maciej WIEWIÓROWSKI

Chemik, profesor w latach 1959-1988.

Urodził się 24 VIII 1918 r. w Bagatelce koło Wrześni. Studia rozpoczęte w 1936 r. na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego kontynuował na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. Uczestniczył w kampanii wrześniowej i działał w ruchu oporu w szeregach Armii Krajowej. W latach 1941-1942 był osadzony w niemieckim więzieniu w Radomiu. W maju 1945 r. powrócił do Poznania i kontynuował studia chemiczne. Już na studiach podjął pracę jako młodszy asystent w Katedrze Mineralogii i Petrografii na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP.

Od 1946 r. był asystentem, następnie starszym asystentem i adiunktem w Katedrze Technologii i Towaroznawstwa Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Poznaniu. Doktoryzował się w 1950 r., został zastępcą profesora i kierownikiem Katedry Chemii Ogólnej WSE. Pełnił funkcje prodziekana (1951/1952) i dziekana tego Wydziału (1952-1954). W 1954 r. uzyskał docenturę. W 1959 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym. W tym samym roku podjął pracę na UAM i po powrocie z rocznego stażu naukowego w National Research Council of Canada w Ottawie przystąpił do tworzenia nowego zespołu naukowego na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii. Po utworzeniu w 1967 r. Zakładu Stereochemii i Spektrochemii Organicznej pełnił obowiązki jego kierownika (do 1980). Profesorem zwyczajnym został w 1969 r. W latach 1968-1972 sprawował funkcję prorektora UAM, a od roku 1969 do 1973 pełnił obowiązki dyrektora Instytutu Chemii na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii. W 1988 r. przeszedł na emeryturę.

Pełnił ważne funkcje w krajowych i zagranicznych instytucjach naukowych i rządowych. Obowiązki na WSE, a następnie na UAM, od 1955 r. łączył z pracą w PAN, gdzie kierował Laboratorium Biochemicznym Zakładu Hodowli Roślin, następnie Pracownią Biochemii i Struktury Alkaloidów Instytutu Biochemii i Biofizyki (od 1960) oraz Zakładem Stereochemii Produktów Naturalnych Instytutu Chemii Organicznej (od 1969). Od 1980 r. był kierownikiem Zakładu Chemii Bioorganicznej PAN (od 1988 r. Instytut Chemii Bioorganicznej PAN).

Był światowej sławy uczynym w dziedzinie chemii produktów naturalnych i jednym z prekursorów badań nad kwasami nukleinowymi w Polsce, pionierem rozwoju nowoczesnej chemii organicznej i bioorganicznej, opartej na najnowszych technikach

spektroskopowych i chromatograficznych. Prekursor badań w dziedzinie inżynierii kryształów.

Członek korespondent (od 1965) i członek rzeczywisty (od 1977) PAN. Członek prezydium i wiceprezes PAN (1981-1983), prezes i wiceprezes Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Biochemicznego. Należał do PTPN (od 1959) i Polskiego Towarzystwa Chemicznego. W 1986 r. Akademia Ekonomiczna w Poznaniu nadała Mu godność doktora *honoris causa*. Zmarł 30 III 2005 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: R.W. Adamiak, W.Z. Antkowiak, *Droga naukowa profesora Macieja Wiewiórowskiego. The scientific career of Professor Maciej Wiewiórowski*, *Wiadomości Chemiczne*, R. 57, 2003, z. 11-12 (677-678), s. 1001-1037; W.Z. Antkowiak, M. Figlerowicz, *Profesor Maciej Wiewiórowski (1918-2005)*, *Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, R. 70, 2007, s. 88-94; J. Boryski, W.T. Markiewicz, *Wspomnienie o profesorze Macieju Wiewiórowskim (1918-2005)*, *Nauka* 2005, nr 2, s. 172-175; M. Gdaniec, *Wiewiórowski Maciej, prof. dr hab. – chemik*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 772-776; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 287-289.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie doktorów *honoris causa* Akademii Ekonomicznej w Poznaniu i dzisiejszego Uniwersytetu Ekonomicznego: kamień, 190×100; Gmach Główny Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, aleja Niepodległości 10. W górnej części tablicy logo Uczelni: metal, średnica 16, pod nim na stylizowanych wstęgach napis: **AKADEMIA EKONOMICZNA W POZNANIU** || **DOKTORZY HONORIS CAUSA**

Poniżej pojedyncze **tabliczki**: metal, każda o wym. 5×35: **KAZIMIERZ SECOMSKI** | 1971 POLSKA || **WALTER ISARD** | 1976 USA || **LEO KLAASSEN** | 1976 HOLANDIA || **JÓZEF GÓRSKI** | 1976 POLSKA || **STANISŁAW LESZCZYCKI** | 1977 POLSKA || **JANOS KORNAI** | 1978 WĘGRY || **FLORIAN BARCHIŃSKI** | 1981 POLSKA || **ZBIGNIEW ZAKRZEWSKI** | 1986 POLSKA || **WALTER KLITZSCH** | 1986 NIEMCY || **CLAUDE PONSARD** | 1986 FRANCJA || **MACIEJ WIEWIÓROWSKI** | 1986 POLSKA || **STANISŁAW RĄCZKOWSKI** | 1993 POLSKA || **KLAUS STANDKE** | 1993 NIEMCY || **CEES VEEGER** | 1993 HOLANDIA || **CLAUDIO CALZOLARI** | 1995 WŁOCHY || **ROLF FUNCK** | 1996 NIEMCY || **MARGARET THATCHER** | 1996 WIELKA BRYTANIA || **RYSZARD DOMAŃSKI** | 1998 POLSKA || **KLAUS HÄNSCH** | 2001 NIEMCY || **LESZEK BALCEROWICZ** | 2006 POLSKA || **DANUTA HÜBNER** | 2009 POLSKA || **STANISŁAW GOMUŁKA** | 2010 POLSKA || **HANS-DIETRICH GENSCHER** | 2011 NIEMCY || **MICHAEL E. PORTER** | 2015 USA || **ANDRZEJ BYRT** | 2016 POLSKA (fot. 1 i fot. 2).

1

2

b) Metal, 42×60; Instytut Chemii Bioorganicznej PAN, ul. H. Wieniawskiego 17/19, wejście „A”, przy Sali Konferencyjnej (proj. i wyk. Jerzy Oleksiak, odst. 4 XI 2008 r.): **PROFESOR | MACIEJ | WIEWIÓROWSKI | 1918-2005 | WYBITNY CHEMIK | ZAŁOŻYCIEL | INSTYTUTU CHEMII | BIOORGANICZNEJ | PAN || W 90-TĄ ROCZNICĘ URODZIN | UCZNIOWIE | WSPÓŁPRACOWNICY | PRZYJACIELE**

Po prawej stronie płaskorzeźbione popiersie Profesora (fot. 3).

3

Franciszek WITASZEK

Lekarz, starszy asystent w latach 1938-1939.

Urodził się 8 IX 1908 r. w Śmiglu (pow. kościański). W latach 1925-1931 studiował na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego. W 1931 r. otrzymał dyplom ukończenia studiów lekarskich, a w 1932 uzyskał tytuł doktora wszech nauk lekarskich.

Już w 1927 r. jako student pracował naukowo w Zakładzie Antropologii na Wydziale Lekarskim UP, a od 1928 do 1931 r. był pracownikiem Poradni Przeciwgruźliczej w Poznaniu. W 1931 r. jako asystent rozpoczął pracę naukową w Zakładzie Higieny Ogólnej i Społecznej na Wydziale Lekarskim UP. Był też lekarzem rzeczoznawcą ds. inwalidzkich przy Ubezpieczalni Krajowej w Poznaniu. W latach 1932-1938 wykładał higienę w Szkole Pielęgniarstwa PCK oraz w Wyższym Studium Katolickim w Poznaniu. Od 1938 r. pełnił obowiązki starszego asystenta w Zakładzie Mikrobiologii Lekarskiej na Wydziale Lekarskim UP.

Był autorem szeregu prac, m.in. *Zarysu orzecznictwa inwalidzkiego* (1935) i publikacji popularnonaukowych z zakresu higieny. Pełnił obowiązki lekarza zaufania w Ubezpieczalni Krajowej w Poznaniu, był rzeczoznawcą ds. inwalidztwa, współorganizatorem Poznańskiego Pogotowia Lekarskiego i sekretarzem generalnym Obwodu Wielkopolskiego Związku Lekarzy Rzeczypospolitej Polskiej. Działał w Towarzystwie Higienicznym i PTPN (od 1932). W prowadzonym przez siebie laboratorium analitycznym opracował środek do konserwacji owoców i jarzyn pod nazwą *Clarovac*. Od 1936 r. współpracował ze spółką Serovac Poznański, produkującą surowice i szczepionki. Kierował utworzoną przez siebie w 1937 r. fabryką strun chirurgicznych Catgut Polski. Na jesień 1939 r. miał wyznaczony termin obrony pracy habilitacyjnej, jednak w realizacji tego zamierzenia przeszkodził wybuch wojny.

We wrześniu 1939 r. ewakuował się z rodziną pod Warszawę. Miesiąc później, po powrocie do Poznania podjął prywatną praktykę lekarską. Leczył bezpłatnie ubogich i organizował dla nich pomoc materialną, prowadził potajemnie akcję szczepienia Polaków przeciw chorobom zakaźnym. Jednocześnie rozpoczął działalność konspiracyjną, organizując sabotaż i dywersję. Pracował w Komendzie Okręgu Poznańskiego Związku Walki Zbrojnej AK. Jesienią 1939 r. zorganizował Związek Odwetu, działający w ramach

ZWZ, a w 1941 r. objął jego dowództwo. W latach 1940-1942 był zastępcą dowódcy wielkopolskiej Armii Krajowej. Za działalność dywersyjno-odwetową został wraz z dowodzoną przez siebie grupą „witaszkowców” aresztowany przez gestapo i stracony 8 I 1943 r. w Forcie VII w Poznaniu. Jego głowa (zgilotynowana przez Niemców) została 25 XI 1945 r. złożona na Cmentarzu Bohaterów Polskich (południowy stok Cytadeli).

Bibl.: J.B. Gliński, *Słownik biograficzny lekarzy i farmaceutów – ofiar drugiej wojny światowej*, [t. 1], Wrocław 1997, s. 457-459; R. Meissner, *Witaszek Franciszek Józef (1908-1943)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Poznań – Warszawa 1983, s. 827-828; M. Przychodzki, *Lekarze poznańscy w latach hitlerowskiej okupacji 1939-1945*, Przegląd Zachodni, R. 33, 1977, nr 1, s. 117-118, 134; M. Przychodzki, M. Woźniak, *Witaszek Franciszek*, w: *Encyklopedia konspiracji wielkopolskiej 1939-1945*, praca zbior. pod red. M. Woźniaka, Poznań 1998, s. 633-634.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 15. płycie: **FRANCISZEK WITASZEK**

b) Wspólne upamiętnienie ofiar okupacji niemieckiej, w tym wykładowców Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego; Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Collegium Anatomicum, ul. H. Święcickiego 6; zob. J. Bajoński.

c) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W1. rzędzie na 5. płycie: **FRANCISZEK | WITASZEK | DOKTOR MEDYCyny | 1908-1943 | POZNAŃ FORT VII** (fot. 1).

1

d) Metal, wspólne upamiętnienie wieloelementowe z listą ofiar; Wielkopolskie Muzeum Niepodległości w Poznaniu, kazamaty Fortu VII, bunkier 16, aleja Polska. Upamiętnienie składa się z 17 płyt o wym. 58×54, przedzielonych listwami z motywem roślinnym: 58×4, umieszczonych po obu ścianach wewnątrz bunkra. Na 1. płycie od lewej strony napis: **POMORDOWANI | I ZAMECZENI | W FORCIE VII**

U dołu płyty wyryty napis: **1980** i znak wykonawcy: **POMET** (fot. 2).

Na 9. płycie od lewej strony: **WITASZEK FRANCISZEK LAT 34** (fot. 3).

2

3

e) Gips patynowany, 81×89; wspólne upamiętnienie z Janem Wojkiewiczem¹⁴⁰ i Romanem Pasikowskim¹⁴¹; jedna z czterdziestu ośmiu tablic panneau ze scenami z historii Poznania i Wielkopolski, umieszczonych w czterech segmentach po dwanaście tablic; Zamek Cesarski, Hol Kolumnowy, ul. Święty Marcin 80/82 (wyk. Ryszard Skupin, 1966 r.). Na 1. płycie od prawej strony,

¹⁴⁰ Jan Wojkiewicz (1906-1942), działacz ruchu ludowego, organizator polskiego życia podziemnego w okupowanej Wielkopolsce, oficer rezerwy Wojska Polskiego, Związku Walki Zbrojnej, członek Batalionów Chłopskich, prezes Zarządu Głównego Wielkopolskiego Związku Młodzieży Wiejskiej w Poznaniu, Komendant X Okręgu Batalionów Chłopskich. Zmarł w Forcie VII po brutalnym śledztwie (zob. Z. Hemmerling, *Wojkiewicz Jan*, WSB, Warszawa – Poznań 1983, s. 836-837; S. Zbiński, *Wojkiewicz Jan*, w: *Encyklopedia konspiracji wielkopolskiej 1939-1945*, praca zbior. pod red. M. Woźniaka, Poznań 1998, s. 644).

¹⁴¹ Roman Pasikowski (1898-1944), działacz ruchu robotniczego, organizator i działacz komunistycznego podziemia na terenie Poznania i okolicy, kierował życiem konspiracyjnym wszystkich grup Polskiej Partii Robotniczej. Inicjator powstania dowództwa Gwardii Ludowej na powiat poznański. Autor planu zbrojnego powstania ludności Poznania. Po aresztowaniu i torturowaniu przez gestapo został rozstrzelany wraz z pozostałą grupą kierowniczą PPR w obozie karno-śledczym w Żabikowie (zob. A. Choniawko, *Pasikowski Roman*, w: *Encyklopedia konspiracji wielkopolskiej 1939-1945*, s. 421; M. Olszewski, *Pasikowski Roman*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 555-556).

w 2. rzędzie tablica: DR. [s] F. WITASZEK | J. WOJKIEWICZ | R. PASIKOWSKI || ORGANIZATORZY
POLSKIEGO | RUCHU OPORU w POZNANIU | 1939-1945
Nad inskrypcją portrety F. Witaszka, J. Wojkiewicza i R. Pasikowskiego (fot. 4 i fot. 5).

4

5

f) Metal: 50×60; Katedra i Zakład Mikrobiologii Lekarskiej, Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. H. Wieniawskiego 3 (odst. 21 V 1998 r. podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej w 55. rocznicę śmierci dr. Franciszka Witaszka): **DR MED. FRANCISZEK WITASZEK | BAKTERIOLOG | ŻOŁNIERZ AK W WIELKOPOLSCE | ZAMORDOWANY 8.I.1943 W FORCIE VII || POZNAŃ 1998**

Nad inskrypcją płaskorzeźbione popiersie Doktora. Nad tablicą metalowe godło Rzeczypospolitej Polskiej (fot. 6).

6

g) O nieregularnym kształcie: metal, ul. Wrocławska 5 (wyk. Jerzy Sobociński, odst. 1 IV 1985 r.), na elewacji: **Z DOMU TEGO | W LATACH 1941-1942 | DR. [s] FRANCISZEK | WITASZEK | PS. »WARTA« | DOWODZIŁ ZWIĄZKIEM | ODWETU POZNAŃSKIEGO | OKRĘGU ZWZ.**

Nad tekstem stylizowany orzeł, pod inskrypcją znak Polski Walczącej (fot. 7).

h) Metal, 116×70; Przedszkole Nr 44 im. Janusza Korczaka w Poznaniu, ul. R. Dmowskiego 17, (odst. 17 I 2003 r.), na elewacji: **PAMIĘCI | DOKTORA FRANCISZKA WITASZKA | ZAMORDOWANEGO PRZEZ HITLEROWCÓW | LEKARZA, NAUKOWCA, PATRIOTY, | Z-CY DOWÓDCY WIELKOPOLSKIEGO | KIEROWNICTWA ZWIĄZKU ODWETU ZWZ AK, | KTÓRY W LATACH 1939-1942 MIESZKAŁ | W BEZPOŚREDNIM SĄSIEDZTWIE TEGO BUDYNKU¹⁴² | I JAKO LEKARZ SŁUŻYŁ | POMOCĄ MIESZKAŃCOM ŁAZARZA || W 60. ROCZNICE [s] BOHATERSKIEJ ŚMIERCI PATRONA | SPOŁECZNOŚĆ SZKOŁY PODSTAWOWEJ NR 9 W POZNANIU | ORAZ MIESZKAŃCY ŁAZARZA || POZNAŃ, DNIA 8 I 2003 ROKU**

Nad inskrypcją płaskorzeźbione popiersie Doktora (fot. 8).

¹⁴² Dom przy ówczesnej Humboldtstrasse 21, w którym mieszkali państwo Witaszkowie już nie istnieje.

7

8

i) Wspólne upamiętnienie Polaków zamordowanych w czasie II wojny światowej, m.in. w Forcie VII w Poznaniu; tablica na głazie oraz tablica informacyjna; Miejsce Pamięci Narodowej, Nadleśnictwo Wypalanki, las Dębienko k. Stęszewa; zob. S. Kalandyk.

j) Upamiętniająca złożenie ziemi z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Bajoński.

k) Kamień, 80×60; plac Rozstrzelanych 20, Śmigiel, pow. kościański (odst. 11 XI 2003 r. podczas obchodów Święta Niepodległości w Śmiglu), na elewacji: *Tu urodził się i wychował | syn Ziemi Śmigielskiej | dr med. FRANCISZEK WITASZEK | Ur. 04.09.1908 [s], | żołnierz Armii Krajowej, patriotą, | działacz społeczny, harcerz. | Zginął bohaterską śmiercią 08.01.1943 | w Forcie VII w Poznaniu. || W 60 rocznicę jego śmierci | Krąg Starszych Harcerzy – Seniorów || Cześć Jego Pamięci. || Śmigiel, dnia 11.11.2003*

Nad inskrypcją metalowy znak Polski Walczącej z napisem: **ARMIA KRAJOWA** oraz krzyż harcerski (fot. 9).

Fot. Magdalena Dymarkowska

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zestrzeleniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

3. SZKOŁA: Szkoła Podstawowa nr 9 im. dr. Franciszka Witaszka w Poznaniu, ul. J. Łukaszczyka 9. Na elewacji tablica urzędowa: **SZKOŁA PODSTAWOWA nr 9 | im. dra FRANCISZKA WITASZKA | w POZNANIU**

Nad tablicą metalowa tablica z herbem Rzeczypospolitej Polskiej (fot.10).

a) Przed budynkiem **tablica:** metal, 70×50, na gładzie: wys. 165, obwód 350 (wyk. ZNTK, nad. i odsł. 30 IV 1967 r.): **W HOŁDZIE | POLEGŁYM W WALCE | Z FASYZMEM | NADANO SZKOLE IMIĘ | DR [s] FRANCISZKA | WITASZKA | ZAMORDOWANEGO | W 1942 [s] R. W FORCIE VII | W POZNANIU | POZNAŃ 1967 R.** (fot. 11).

b) W holu wmurowana **tablica** z płaskorzeźbionym wizerunkiem Doktora: metal, 66×52 (odś. 30 IV 1976 r.), pod nią **napis**, pole inskrypcyjne: 61×310: **SZKOŁA PODSTAWOWA NR 9 | IM. DRA FRANCISZKA WITASZKA | W POZNANIU**

Nad napisem, po prawej stronie tabliczka z godłem Rzeczypospolitej, pod nią tabliczka z wizerunkiem tarczy szkoły (fot. 12).

10

11

12

4. **ULICE** dr. Franciszka Witaszka: Poznań-Świerczewo, Piła, Śmigiel.

5. **HUFIEC ZHP** Śmigiel im. dr. Franciszka Witaszka.

6. **SPÓŁDZIELNIA** Inwalidów im. dr. Franciszka Witaszka, ul. Jesionowa 18 (istniała do 2016 r.).

Adam WODZICZKO

Botanik, ekolog, profesor w latach 1922-1948.

Urodził się 8 VIII 1887 r. w Słotwinie (pow. brzeski). W latach 1906-1910 studiował nauki przyrodnicze na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Od 1910 r. był demonstratorem, a w latach 1912-1920 pierwszym asystentem Katedry Anatomii i Fizjologii Roślin UJ. W czasie I wojny światowej pełnił służbę w wojsku austriackim w Krakowie (jako bakteriolog). Równocześnie prowadził wykłady z botaniki systematycznej dla studentów farmacji UJ. W 1916 r. uzyskał na UJ stopień doktora filozofii w zakresie botaniki. W 1919 r. objął stanowisko zastępcy profesora na Akademii Rolniczej w Bydgoszczy. Prowadził tam wykłady z anatomii i fizjologii roślin.

W 1920 r. podjął obowiązki zastępcy profesora oraz kierownika nowo utworzonego Instytutu Botanicznego na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1921 r. habilitował się w zakresie botaniki na UJ. W 1922 r. mianowany został profesorem nadzwyczajnym i objął Katedrę Anatomii i Fizjologii Roślin oraz kierownictwo Zakładu Botaniki Ogólnej na Wydziale Filozoficznym UP. W roku akademickim 1930/1931 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego. W 1936 r. mianowany został profesorem zwyczajnym.

Był twórcą i organizatorem międzywydziałowego Seminarium Biocenotyki i Ochrony Przyrody (1936), a w 1946 r. doprowadził do utworzenia przy Katedrze Botaniki Ogólnej samodzielnego Zakładu Ochrony Przyrody i Uprawy Krajobrazu na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP.

W okresie okupacji niemieckiej po wysiedleniu przebywał w Krakowie, gdzie pracował jako nauczyciel Szkoły Handlowej i Szkoły Melioracyjnej oraz wykładał na tajnym Uniwersytecie Jagiellońskim. W latach 1922-1938 i 1945-1948 był członkiem prezydium Państwowej Rady Ochrony Przyrody.

W działalności naukowej skupiał się na zagadnieniach związanych z botaniką i ochroną przyrody. Był twórcą pojęć i naukowej terminologii w dziedzinie ochrony przyrody i jednym z inicjatorów wprowadzenia wykładów z ochrony przyrody do akademickiego programu nauczania. Dokonał podziału dziejów ruchu ochrony przyrody w Europie. Brał udział w przygotowaniach polskich ustaw o ochronie przyrody z 1934 i 1949 r. Autor koncepcji urządzenia terenów zieleni w Poznaniu (tzw. zielone płuca).

Zapoczątkował inwentaryzację zabytków przyrody na obszarze całej ówczesnej Polski północno-zachodniej: Wielkopolski, Kujaw i Pomorza. W tym celu powołał do życia czasopismo „Wydawnictwo Okręgowego Komitetu Ochrony Przyrody na Wielkopolskę i Pomorze” (w latach 1930-1938 ukazało się osiem zeszytów). Aktywnie działał na rzecz utworzenia Wielkopolskiego Parku Narodowego. Zainicjował także utworzenie parków narodowych na Pomorzu Zachodnim: Wolińskiego i Słowińskiego oraz uczestniczył w pracach na rzecz powstania parków narodowych: Tatrzańskiego, Pienińskiego i Białowieskiego. Po II wojnie światowej koordynował badania nad wyjaśnieniem zjawiska „stepowienia Wielkopolski”.

Członek PTPN (od 1920), Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania. Przewodniczył Komitetowi Ochrony Przyrody w Poznaniu, a w 1947 r. powołany został do Międzynarodowej Komisji Terminologicznej w Zakresie Ochrony Przyrody w Bazylei.

W czasie studiów należał do stowarzyszenia Eleusis, którego celem było wychowanie moralno-etyczne i patriotyczne oraz pełnił obowiązki prezesa jego Zarządu Głównego w Krakowie. Był członkiem Komisji Rewizyjnej towarzystwa Wyzwolenie. W 1925 r. został zastępcą prezesa Związku Nauczycieli Abstynentów. Od 1923 r. prowadził wykłady o alkoholizmie na UP. Zmarł 1 VIII 1948 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Najświętszego Serca Jezusa i św. Floriana (ul. Nowina 1).

Bibl.: A. Dzieczkowski, *Adam Wodziczko 1887-1949*, w: *Wielkopolskie XX wieku*, pod red. A. Gulczyńskiego, Poznań 2001 s. 605-615; A. Dzieczkowski, K. Latowski, *Homagium uczonemu, pedagogowi i twórcy trzech parków narodowych – profesorowi Adamowi Wodziczce*, Morena 2013, z. 16, s. 7-55; A. Nowosad, *Wodziczko Adam, prof. dr – botanik, ekolog, sozolog*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 789-793; W. Szafer, *Adam Wodziczko*, *Chrońmy Przyrodę Ojczystą*, R. 4, 1948, nr 9/10, s. 3-17.

1. TABLICE

a) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

b) Upamiętniająca osoby zasłużone dla Ogrodu Botanicznego UAM; Ogród Botaniczny UAM, Dział Dendrologii, ul. J.H. Dąbrowskiego 165; zob. Z. Czubiński.

c) Wspólne upamiętnienie wykładowców, studentów, organizatorów tajnego nauczania na Uniwersytecie Jagiellońskim w czasie II wojny światowej; Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. Z. Lisowski.

d) Wspólne upamiętnienie profesorów i studentów tajnego nauczania uniwersyteckiego w Krakowie; ul. Podwale 2, Kraków; zob. Z. Lisowski.

2. INSTYTUCJE

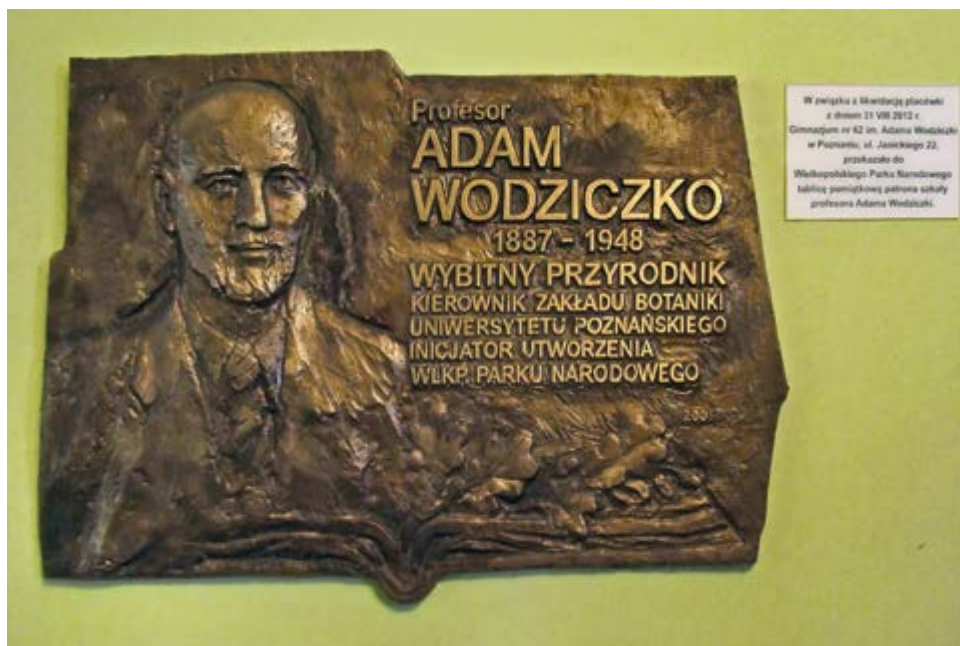
a) Muzeum Przyrodnicze Wolińskiego Parku Narodowego im. prof. dr. Adama Wodziczki w Międzyzdrojach, ul. Niepodległości 3 a (utworzenie oraz nad. 1960 r.).

b) Gimnazjum nr 62 im. prof. Adama Wodziczki w Poznaniu, ul. K. Janickiego 22 (nad. czerwiec 2005 r., szkoła obecnie nieistniejąca).

W szkole wisała **tablica** o nieregularnym kształcie: metal, 57×82; po likwidacji szkoły 31 VIII 2012 r. tablica przekazana została do Muzeum Przyrodniczego Wielkopolskiego Parku Narodowego; budynek dyrekcji WPN, Jezioro (pow. poznański), hol: **Profesor | ADAM | WODZICZKO | 1887-1948 | WYBITNY PRZYRODNIK | KIEROWNIK ZAKŁADU BOTANIKI | UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO | INICJATOR UTWORZENIA | WLKP. PARKU NARODOWEGO || 2005**

Tablica w formie stylizowanej księgi; po lewej stronie płaskorzeźbione popiersie Profesora, u dołu wyobrażenie liści dębu i żółędzi.

Po prawej stronie tabliczka: **W związku z likwidacją placówki | z dniem 31 VIII 2012 r. | Gimnazjum nr 62 im. Adama Wodziczki | w Poznaniu, ul. Janickiego 22, | przekazała do | Wielkopolskiego Parku Narodowego | tablicę pamiątkową patrona szkoły | profesora Adama Wodziczki.** (fot. 1).

– W sali ekspozycyjnej muzeum **tablica** o nieregularnym kształcie: metal, 78×64 (autor Mieczysław Król, odsł. 27 V 1998 r. podczas uroczystości otwarcia Ośrodka Muzealno-Dydaktycznego w Jeziorach, połączonej z obchodami Jubileuszu 40-lecia istnienia WPN): **INICJATOR | UTWORZENIA | WIELKOPOLSKIEGO | PARKU | NARODOWEGO | PROF. | ADAM WODZICZKO | 1887 | 1948**
Nad inskrypcją wizerunek Profesora, wokół inskrypcji stylizowane liście dębu (fot. 2).

– W sali ekspozycyjnej również gablota z pamiątkami związanymi z życiem prywatnym i zawodowym Profesora, wśród nich **plakieta** jednostronna: średnica 70 mm: centralnie wizerunek Profesora, w otoku napis: *** Gimnazjum nr 62 im. prof. Adama Wodziczki ***, w otoku dołem: **w Poznaniu**; pod portretem poziomo: **1887-1948**
Do plakietki dołączona **tabliczka**: metal 20×80 mm: **Pamiątka nadania imienia || Poznań, czerwiec 2005 r.** (fot. 3).

2

3

– W muzeum przechowywany jest **sztandar** przekazany przez Gimnazjum nr 62:
Awers: na niebieskim płacie centralnie wizerunek książki i sowy, wokół niego napis góra: **GIMNAZJUM NR 62**, dołem: **IM. ADAMA WODZICZKI** – napisy oddzielone wizerunkami dwóch dzwoneczków z napisem: **62**, poniżej poziomo: **W POZNANIU**; u dołu w rogach sztandaru gałązki dębu (fot. 4).

Rewers: na czerwonym płacie sztandaru godło Rzeczypospolitej Polskiej (fot. 5).

4

Fot. Jarosław Wyczyński

5

Fot. Jarosław Wyczyński

c) Społeczna Szkoła Podstawowa nr 4 STO¹⁴³ im. prof. Adama Wodcziczki, os. Oświecenia 64 (nad. 1997 r., wówczas siedziba szkoły mieściła się w budynku Instytutu Technologii Drewna, ul. Winiarska 1).

d) Szkoła Podstawowa nr 12 im. prof. Adama Wodcziczki, os. Kazimierza Wielkiego 3, Gniezno (nad. 5 VI 1992 r.). W holu **tablica** dwuelementowa: płyty wiszące jedna nad drugą, połączone łańcuszkami (autor Zbigniew Pluta):

1. płyta, z płaskorzeźbionym wizerunkiem Profesora: drewno, 75×41

2. płyta: drewno, 21×70: **ADAM | WODZICZKO** (fot. 6).

Pierwotnie w tym miejscu wisiała **tablica** dwuelementowa: płyty umieszczone były jedna nad drugą (odst. 5 VI 1992 r. podczas nadania szkole patronatu, tablica obecnie w magazynie):

1. płyta, z wizerunkiem Profesora: drewno, 70×50 (autor Mirosława Kułągowska-Ciesielska)

2. płyta: drewno, 20×150: **PROF [s] ADAM WODZICZKO | 1887-1948** (fot. 7).

– W Sali Tradycji **popiersie**: wys. 77, szer. 50 (wyk. Joanna Paraniak) (fot. 8).

– **Sztandar** szkoły (przekazany szkole 19 V 2006 r., proj. Mirosława Kułągowska-Ciesielska, wyk. Anna Bilska):

Awers: na zielonym płacie centralnie wizerunek drzewa z tarczą szkolną u dołu, nad nim półkolem napis: **SZKOŁA PODSTAWOWA NR 12**; pod drzewem poziomo napis: **im. prof. A. Wodcziczki**; całość w kwadratowym obramowaniu (fot. 9).

Rewers: na zielonym płacie herb Gniezna, pod nim napis: **GNIEZNO** (fot. 10).

¹⁴³ Społeczne Towarzystwo Oświatowe.

6

7

Fot. Zbigniew Sypniewski

8

9

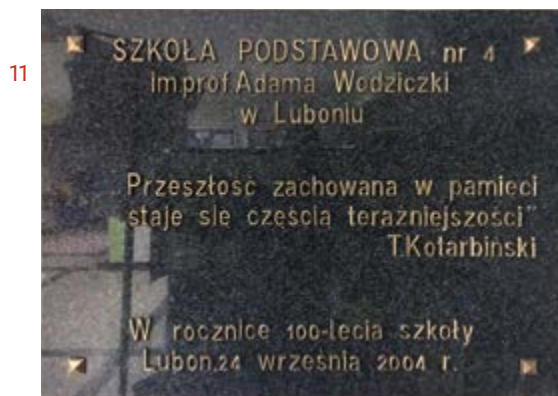
Fot. Zbigniew Sypniewski

10

Fot. Zbigniew Sypniewski

e) Szkoła Podstawowa nr 4 im. prof. Adama Wodźniczki w Luboniu, ul. 1 Maja 10. W holu wmurowana **tablica**: marmur, 70×100 (nad. i odst. 24 IX 2004 r.): SZKOŁA PODSTAWOWA nr 4 | im. prof. Adama Wodźniczki | w Luboniu || „Przeszłość zachowana w pamięci | staje się częścią teraźniejszości” | T. Kotarbiński || W rocznicę 100-lecia szkoły | Lubon 24 września 2004 r. (fot. 11).

Fot. Anna Zamelska

– **Sztandar** szkoły:

Awers: na białym płacie centralnie wizerunek drzewa, na nim daty: 2004 | 1965 | 1914 | 1904, nad drzewem półkołem napis: *Szkoła Podstawowa nr 4*, poniżej poziomo: *im. prof. | Adama Wodźniczki*; pod drzewem poziomo: **W LUBONIU** (fot. 12).

Rewers: na czerwonym płacie sztandaru godło Rzeczypospolitej Polskiej (fot. 13).

Fot. Anna Zamelska

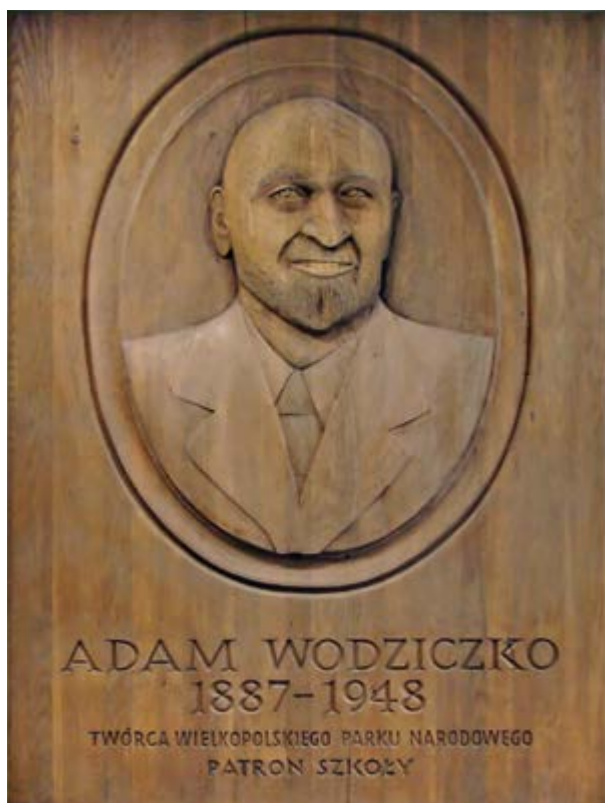
Fot. Anna Zamelska

f) Zespół Szkół im. prof. Adama Wodźniczki w Mosinie, ul. Topolowa 2. W holu **tablica**: kamień, 70×106 (wyk. Zakład Kamieniarski Ewy i Tadeusza Piaskowskich, nad. i odst. 14 X 1990 r.): **ADAM | WODZICZKO | 1887-1948 | PEDAGOG · PRZYRODNIK · EKOLOG | PATRON SZKOŁY || MOSINA 1990** Po lewej stronie wizerunek Profesora oraz kontur drzewa (fot. 14).

14

–W gabinecie dyrektora szkoły **tablica** z płaskorzeźbionym portretem Profesora w owalu: drewno, 133×98 (autor portretu Roman Czeski, odsł. 14 X 1990 r.), pod portretem napis: **ADAM WODZICZKO | 1887-1948 | TWÓRCA WIELKOPOLSKIEGO PARKU NARODOWEGO | PATRON SZKOŁY** (fot. 15).

15

– Sztandar szkoły

Awers: na białym płacie wizerunek Profesora, nad nim półkolem napis: ZESPÓŁ SZKÓŁ, pod nim: IM. ADAMA WODZICZKI; pod portretem półkolem: w MOSINIE (fot. 16).

Rewers: na czerwonym płacie sztandaru godło Rzeczypospolitej Polskiej (fot. 17).

16

17

g) Szkoła Podstawowa im. prof. Adama Wodiczki w Rogalinku, ul. Poznańska 19 (nad. czerwiec 1982 r.). Na elewacji tablica urzędowa: SZKOŁA | PODSTAWOWA | im. ADAMA WODZICZKI | w ROGALINKU (fot. 18).

18

Fot. Magdalena Witkowska

– Przed szkołą **drzewo pamiątkowe** dąb szypułkowy (posadzone w 2012 r.); pod drzewem **tabliczka**: drewno, 30×55: DĄB | ADAMA | WODZICZKI | NA PAMIĄTKĘ 30-LECIA NADANIA IMIENIA SZKOLE (fot. 19).

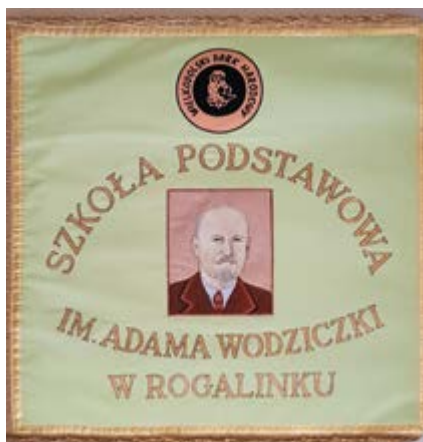

19

Fot. Magdalena Witkowska

– **Sztandar** szkoły:

Awers: na zielonym płacie centralnie wizerunek Profesora w prostokątnym polu, nad nim półkolem napis: **SZKOŁA PODSTAWOWA**, pod nim półkolem: **IM. ADAMA WODZICZKI**, poniżej poziomo: **W ROGALINKU**; u góry sztandaru logo Wielkopolskiego Parku Narodowego (fot. 20).
 Rewers: na płacie biało-czerwonym dzielonym w krzyż skośny, centralnie herb Rzeczypospolitej Polskiej, nad nim półkolem napis: **RZECZPOSPOLITA POLSKA** (fot. 21).

20

Fot. Magdalena Witkowska

21

Fot. Magdalena Witkowska

– W szkole gablota z informacjami związanymi z Profesorem (fot. 22).

22

Fot. Magdalena Witkowska

– W szkole przechowywana jest tablica informacyjna: 105×75 (dziś nieekspozowana); tekst napisany odręcznie: ŻYCIORYS | PROF. ADAMA WODZICZKI || ADAM WODZICZKO URODZIŁ SIĘ 8 SIERPNI 1887 R [S] W SŁOTWINIE | (WOJ. KRAKOWSKIE). W 1906 R. UKOŃCZYŁ W JAŚLE GIMNAZJUM. | STUDIOWAŁ NA UNIWERSYTECIE JAGIELLOŃSKIM W KRAKOWIE | W LATACH 1906-1910. PASJONOWAŁY GO NAUKI PRZYRODNICZE | A SZCZEGÓLNIE BOTANIKI. JEDNĄ Z GŁÓWNYCH CECH OSOBOWO- | ŚCI JEGO BYŁO GŁĘBOKIE I BEZGRANICZNE UMIŁOWANIE OJ- CZY- | ZNY WYNIESIONE Z DOMU. | NA UNIWERSYTECIE JAGIELLOŃSKIM ADAM WODZICZKO PRA- | COWAŁ POD KIERUNKIEM WIELKICH UCZONYCH POLSKICH: | EMILA GODLEWSKIEGO, CZY MARIANA RACIBORSKIEGO. OD MA- | JA 1912 R. PODEJMUJE PRACĘ ASYSTENTA [P]RY [S] KATEDRE [S] ANATO- | MII I FIZJOLOGII ROŚLIN. W TYM SAMY[M] ROKU ZDAŁ EGZAMIN | NA- UCZYCIELSKI. OD 1913 R [S] UCZYŁ W SEMIN[A]RIUM NAUCZYCIELS- | KIM W BIAŁEJ. W CZASIE II [S] WOJNY ŚWIA[TO]WEJ ODKOMENDERO- | WANY DO JUGOSŁAWI [S] PRACUJE JAKO BA[K] TERIOLOG. | W 1916 R. UZYSKAŁ NA U.J. STOPIEŃ DOK[T]ORA FILOZOFII. W RO- | KU 1918 I 1919 PROWADZI CZĘŚĆ WYKŁAD[Ó]W Z BOTANIKI, PRA- | CUJE NAUKOWO, UCZY W GIMNAZJUM W [K]RAKOWIE. W 1920 R. | ZOSTAŁ PROFESOREM ANATOMII I FIZJOLOGII ROŚLIN NA BYŁEJ A- | KADEMII ROLNICZEJ W BYDGOSZCZY. W 1922 R. ZOSTAŁ MIANOWANY | PROFESOREM NADZWYCZAJNYM ANATOMII I FIZJOLOGII ROŚLIN NA | WYDZIALE MATEMATYCZNO-PRZY- RODNICZYM UNIWERSYTETU POZNAŃ- | SKIEGO. W TEJ NOWEJ PLACÓWCE ROZWINAŁ PEŁNĄ INICJATYWY | DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNĄ I NAUKOWĄ. SPRAWOWAŁ FUNKCJĘ | NA TYM WYDZIALE. W CZASIE II WOJNY ZOSTAŁ WYSIEDLONY Z POZNA- | NIA. CAŁĄ OKU- PACJĘ SPĘDZIŁ W KRAKOWIE. OD WRZEŚNIA 1940 RO- | KU UCZYŁ W SZKOLE HANDLOWEJ WYŻSZEGO STOPNIA, A POTEM DO | MARCA 1945 R. W SZKOLE MELIORACYJNEJ. NA TYCH PLACÓWKACH | ZYSKAŁ SOBIE OGROMNĄ SYMPATIĘ, WDZIĘCZNOŚĆ I SZACUNEK MŁO- | DZIEŻY. W CZASIE OKUPACJI MIAŁ ZAWSZE INDYWIDUALNYCH UCZNIÓW | W ZAKRESIE BOTANIKI W RAMACH UNIWERSYTETU ZIEM ZACHOD- | NICH. W MARCU 1945 R. WRÓCIŁ DO POZNANIA. PEŁEN ZAPAŁU I E- | NERGII PODJĄŁ PRACĘ NAD ORGANIZACJĄ WYDZIAŁU

MATEMATY- | CZNO-PRZYRODNICZEGO UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO. | OBOK DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ I PEDAGOGICZNEJ WALCZYŁ O O- | CHRONĘ PRZYRODY – NATURALNE ŚRODOWISKO CZŁOWIEKA. | EFEKTEM TEJ DZIAŁALNOŚCI BYŁO UTWORZENIE WIELKOPOLSKIEGO | PARKU NARODOWEGO, A TAKŻE WIELE PRAC NAUKOWYCH I BADA- | CZYCH. SWOJĄ SKROMNOŚCIĄ I DOBROCIEŃ ZACHWYCAŁ WE WSZYST- | KICH KONTAKTACH Z LUDŹMI. NIEUGIĘTY BOJOWNIK W DZIAŁALNOŚCI | ANTYALKOHOLOWEJ, ZNAJDOWAŁ ZAWSZE CZAS I SIŁY, ABY SŁOWEM PO- | PARTYM BOGATĄ WI[EDZĄ] W[ALCZYĆ] O [O]DRODZENIE NARODU. | JEGO SZEROKĄ DZIAŁALNOŚĆ PR[ECZY]WA [S] ŚMIERĆ 1 SIERPNIA 1948 R. (fot. 23).

23

h) Szkoła Podstawowa nr 5 im. prof. Adama Wodiczki w Swarzędzu, os. M. Mielżyńskiego 3 A. Na elewacji tablica urzędowa: SZKOŁA PODSTAWOWA NR 5 | IM. PROFESORA ADAMA WODZICZKI | W SWARZĘDZU

Nad tablicą tabliczka z herbem Rzeczypospolitej Polskiej i tabliczka z herbem Swarzędza (fot. 24).

24

Fot. Jolanta Nowacka

– **Sztandar** szkoły:

Awers: na zielonym płacie wizerunek Profesora, nad nim półkolem napis: **SZKOŁA PODSTAWOWA NR 5**, pod nim poziomo: **im. Adama Wodziczki**, poniżej półkolem napis: **W SWARZĘDZU** (fot. 25).

Rewers: na biało-czerwonym płacie dzielonym po przekątnej, centralnie herb Rzeczypospolitej Polskiej, wzdłuż linii podziału liście dębu (fot. 26).

25

Fot. Jolanta Nowacka

26

Fot. Jolanta Nowacka

– W szkole znajduje się Kącik Patrona z fotografiami związanymi z życiem Profesora, nad zdjęciami napis: **NASZ PATRON | prof. Adam Wodzcizko** (fot. 27).

27

Fot. Jolanta Nowacka

i) Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Wolinie: Liceum Ogólnokształcące i Technikum im. prof. Adama Wodzcizki, ul. Słowiańska 2. W szkole wmurowana **tablica**: metal, 70×90 (nad. 27 IV 2012 r.): „Wszystko co tu żyje, jest pod ochroną | i oczekuje od ciebie życzliwej opieki” | za A. Wodzcizko (1965) || *Tablica upamiętniająca | nadanie szkole imienia | prof. Adama Wodzcizki | 1887-1948* || Fundator: | Wydział Biologii | Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza | w Poznaniu || Wolin, dnia 27 kwietnia 2012 roku

Z lewej strony wizerunek Profesora, pod nim daty: **1887-1948** (fot. 28).

28

Fot. Jerzy Strutyński

3. REZERWATY

a) Obszar Ochrony Ścisłej „Grabina” im. prof. Adama Wodziczki, Wielkopolski Park Narodowy; na tablicy informacyjnej napis: **OBSZAR OBJĘTY OCHRONĄ ŚCISŁĄ | "GRABINA im. Prof. A. WODZICZKI"** (fot. 29).

29

Fot. Zbigniew Celka

– W WPN między Jeziorem Budzyńskim a Jeziorem Kociotek **głaz**: wys. 110, obwód 460 (umieszczony w 1958 r.), z wrytym napisem: **PROFESOROWI | DR. ADAMOWI WODZICZCE | *1887 †1948 | NIESTRUDZONEMU SZERMIERZOWI | O WIELKOPOLSKI PARK NARODOWY | SPOŁECZEŃSTWO WIELKOPOLSKIE** (fot. 30).

30

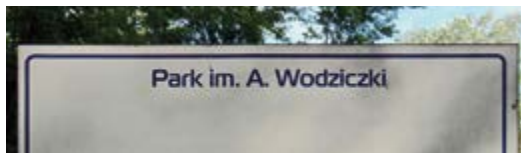
b) Obszar Ochrony Ścisłej im. prof. Adama Wodiczki, Woliński Park Narodowy; we wschodniej części **głaz** narzutowy: wys. 120, obwód 400, z wrytym napisem: **REZERWAT ŚCISŁY | Im. Prof. dr [s] ADAMA WODZICZKI | 1887-1948 | ZASŁUŻONEGO PRZYRODNIKA | ODKRYWCY PIĘKNA WOLINA.** (fot. 31).

31

Fot. Jan Magda

4. PARK im. prof. Adama Wodiczki, Poznań-Sołacz. W parku tablica informacyjna z napisem: **Park im. A. Wodiczki** (fot. 32).

32

5. SZLAK TURYSTYCZNY: Trasa im. prof. Adama Wodiczki na terenie Wielkopolskiego Parku Narodowego.

6. ULICE prof. Adama Wodiczki: Puszczykowo, Międzyzdroje, Krosinko (pow. poznański).

7. DRYŻYNA: 277 Poznańska Drużyna Harcerska „QUENDI” im. Adama Wodiczki, działająca przy Szczepie Łazarz w Hufcu Poznań-Grunwald.

8. NAZEWNICTWO NAUKOWE: eponim.

Nazwisko Profesora zostało utrwalone w odkrytym przez Jerzego Wojciecha Szulczewskiego w 1950 r. nowym gatunku grzyba – *Protomyces Wodiczkoii* nov. spec. (Szulczewski 1951).

Jan WOJCIECHOWSKI

Fizjolog roślin, chemik rolny, profesor w roku 1951.

Urodził się 27 III 1904 r. we wsi Toporów Stary (pow. słupecki). W latach 1924-1930 studiował chemię – najpierw na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, następnie na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. Po uzyskaniu magisterium rozpoczął pracę jako asystent. Doktorat z chemii uzyskał w 1932 r., a w 1937 r. został mianowany adiunktem w Katedrze Fizjologii Roślin i Chemii Rolnej Wydziału Rolniczo-Leśnego UP. W czasie II wojny światowej pracował jako robotnik rolny w majątku Arcugowo pod Gniezmem.

W 1945 r. powrócił na przedwojenne stanowisko adiunkta i prowadził wykłady z biochemii roślin na UP. Habilitował się w 1949 r. na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Wrocławskiego na podstawie rozprawy *Porównawcze badania nad wpływem żelaza i związków próchnicznych na rośliny*.

W 1950 r. został docentem w zakresie chemii fizjologicznej roślin na UP i następnie jako zastępca profesora pełnił obowiązki kierownika Zakładu Fizjologii Roślin Wydziału Rolniczego. W 1951 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym i objął kierownictwo Katedry Fizjologii Roślin (powstałej po podziale w 1948 r. Katedry Fizjologii Roślin i Chemii Rolnej UP na dwie odrębne jednostki). W roku akademickim 1951/1952 był dziekanem Wydziału Rolniczego UP i następnie pełnił tę funkcję do 1953 r. w Wyższej Szkole Rolniczej w Poznaniu, powstałej z Wydziału Rolniczego i Wydziału Leśnego UP. W 1959 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. W latach 1959-1968 pełnił przez trzy kadencje funkcję prorektora do spraw nauki w WSR. Był zaangażowany w realizację rozbudowy gmachu Kolegium Cieszkowskich na potrzeby Wydziału Rolniczo-Leśnego. W 1974 r. przeszedł na emeryturę.

W pracy naukowej z zakresu fizjologii roślin poszukiwał rozwiązań prowadzących do zwiększenia produktywności roślin, zajmował się badaniami nad naturalnymi i sztucznymi związkami próchnicznymi, problematyką humusową oraz gospodarką wodną roślin uprawnych. We współpracy z Instytutem Genetyki Roślin PAN podejmował badania związane z dziedziczeniem cech systemu korzeniowego. W ośrodku poznańskim stworzył uznaną w kraju i za granicą szkołę fizjologii roślin uprawnych.

Był członkiem PTPN (od 1948), Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Polskiego Towarzystwa Chemicznego, Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego i Polskiego Towarzystwa Biochemicznego. Działal w radach naukowych: Instytutu Ochrony Roślin PAN w Poznaniu, Międzyuczelnianego Instytutu Biochemii w Poznaniu, Komitetu Hodowli i Uprawy Roślin PAN w Warszawie, Zakładu Fizjologii Roślin PAN w Krakowie, Instytutu Biologii Stosowanej w Poznaniu, Zakładu Dendrologii PAN w Kórniku oraz Pracowni Izotopowej Akademii Rolniczej w Poznaniu. Zmarł 1 VIII 1989 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: *50 lat Wydziału Ogrodniczego Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu 1956-2006*, oprac. pod red. M. Kozłowskiej, M. Knaflęskiego, Z. Webera, Poznań 2006, s. 204-205; M. Kozłowska, *Jan Wojciechowski (1904-1989)*, w: *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Historia i luminarze nauki*, pod red. tejże, Poznań 2019, s. 257-260; M. Kozłowska, Z. Krzywański, D. Wójcik-Wojtkowiak, *Profesor Jan Wojciechowski 1904-1989. Wspomnienia w setną rocznicę urodzin*, Poznań 2004.

Zespół TABLIC na głazie: wys. 90, obwód 290; naprzeciw budynku Katedry Fizjologii Roślin Wydziału Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wołyńska 35 (odst. 27 X 2004 r.):

1. tablica: medalion z portretem Profesora: metal, średnica 29

2. tablica, o nieregularnym kształcie: metal 31×55: **Profesor | JAN WOJCIECHOWSKI | 1904-1989 | CHEMIK I FIZJOLOG ROŚLIN | WYBITNY UCZONY I PEDAGOG | ZASŁUŻONY DLA AKADEMII ROLNICZEJ | im. AUGUSTA CIESZKOWSKIEGO W POZNANIU || W 100-LECIE URODZIN || REKTOR I SENAT**
U dołu logo Akademii Rolniczej w Poznaniu (obecnie Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu) (fot. 1).

1

Zygmunt WOJCIECHOWSKI

Historyk ustroju, profesor w latach 1929-1955.

Urodził się 27 IV 1900 r. w Stryju (obecnie Ukraina). W 1918 r. rozpoczął studia medyczne. Brał udział w walkach o Lwów. W 1921 r. podjął studia historyczne i filozoficzne na Uniwersytecie Lwowskim, które ukończył w 1924 r., uzyskując stopień doktora filozofii w zakresie historii średniowiecznej. W tym samym roku został starszym asystentem na Wydziale Filozoficznym.

W 1925 r. na zaproszenie Uniwersytetu Poznańskiego przybył do Poznania i mianowany został zastępcą profesora w Katedrze Historii Ustroju i Prawa Polskiego na Wydziale Prawno-Ekonomicznym. W tym samym roku habilitował się. W 1929 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1936 r. został profesorem zwyczajnym. W latach 1934-1939 kierował Powszechnymi Wykładami UP. Był wybrany na dziekana Wydziału Prawno-Ekonomicznego na rok akademicki 1939/1940.

W czasie II wojny światowej ukrywał się w Krakowie, gdzie brał udział w zabezpieczeniu majątku PAU. Następnie mieszkał w Milanówku i Warszawie, gdzie uczestniczył w pracach organizacyjnych oraz nauczaniu na tajnym UZZ. Pełnił obowiązki kierownika Wydziału Nauki w Departamencie Informacji Delegatury Rządu Londyńskiego na Kraj oraz współpracował z Biurem Zachodnim Delegatury. Był członkiem konspiracyjnej organizacji niepodległościowej „Ojczyzna”.

W 1945 r. jako dziekan Wydziału Prawno-Ekonomicznego przystąpił do reaktywowania i odbudowy Wydziału i Uniwersytetu. Objął przedwojenną Katedrę i kierował nią do 1955 r. (od 1950 r. Katedra Historii Państwa i Prawa Polskiego). Pod Jego dyrekcją 27 II 1945 r. rozpoczął działalność Instytut Zachodni, którego był twórcą i głównym organizatorem.

Problematyka pracy naukowej Profesora dotyczyła zagadnień związanych z organizacją społeczeństwa i państwa polskiego, Pomorza i Śląska w średniowieczu oraz stosunków polsko-niemieckich. Był twórcą koncepcji tzw. ziem macierzystych Polski, położonych w dorzeczu Odry i Wisły.

W Jego dorobku znajdują się m.in. publikacje: *Ustrój polityczny ziem polskich w czasach przedpiastowskich* (1927), *O ustroju szczepowym ziem polskich. Uwagi kry-*

tyczne (1927), *Rozwój terytorialny Prus w stosunku do ziem macierzystych Polski* (1933), *Polska – Niemcy. Dziesięć wieków zmagania* (1945). Jest autorem napisanego wspólnie z żoną, Marią Wojciechowską, opracowania *Polska Piastów, Polska Jagiellonów* (1946). Zasiadał w komitetach redakcyjnych wielu czasopism oraz *Słownika Starożytności Słowiańskich*. W latach 1949-1952 przewodniczył Komisji Atlasu Historycznego Polski PAU.

Od roku 1927 był członkiem, a w 1955 r. prezesem PTPN. Członek korespondent (od 1945) i członek czynny PAU (od 1949) oraz członek rzeczywisty PAN (od 1952). Należał do Głównej Komisji Badań Zbrodni Hitlerowskich w Polsce. Zmarł 14 X 1955 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: L. Janicki, *Zygmunt Wojciechowski 1900-1955*, w: *Wielkopole XX wieku*, pod red. A. Gulczyńskiego, Poznań 2001, s. 617-625; Z. Kaczmarczyk, *Zygmunt Wojciechowski (1900-1955)*, *Przegląd Zachodni*, R. 31, 1975, nr 4, s. 169-179; G. Labuda, *Działalność naukowa i publicystyczna Zygmunta Wojciechowskiego w perspektywie historiograficznej*, *Roczniki Historyczne*, R. 70, 2004, s. 215-219; H. Olszewski, *Ludzie Uniwersytetu w mojej pamięci*, wyd. 2 popr., Poznań 2016, s. 409-434; tenże, *Zygmunt Wojciechowski 1900-1955*, w: *Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. J. Strzelczyka, wyd. 2, Poznań 2010, s. 297-317; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 197-202; M. Stanulewicz, *Wojciechowski Zygmunt, prof. dr hab. – prawnik, historyk*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 794-797.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie z prof. Heliodorem Świącickim; Zamek Cesarski, ul. Święty Marcin 80/82; zob. H. Świącicki (fot. 1).

b) Wspólne upamiętnienie *Wskrzesicielom idei powrotu państwa polskiego na piastowskie ziemie macierzyste*; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. J. Czekanowski.

c) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

2. INSTYTUCJA: Instytut Zachodni im. prof. Zygmunta Wojciechowskiego, ul. Mostowa 27 A (Uchwała o nadaniu z dnia 21 III 1985 r.). Na elewacji napis: **INSTYTUT ZACHODNI || INSTYTUT NAUKOWO-BADAWCZY | im [s] ZYGMUNTA WOJCIECHOWSKIEGO | w POZNANIU** (fot. 2).

1

2

3. ULICA prof. Zygmunta Wojciechowskiego: Poznań-Piątkowo.

Botanik, leśnik, profesor w latach 1971-1991.

Urodził się 7 IV 1922 r. w Poznaniu. Tzw. małą maturę zdał w Katowicach w 1939 r. W latach okupacji niemieckiej pracował jako robotnik leśny, a następnie jako gajowy. Po wojnie pełnił obowiązki leśniczego na Górnym Śląsku.

W latach 1946-1951 studiował leśnictwo na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego i jednocześnie w latach 1949-1952 biologię na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. W 1951 r. uzyskał tytuł inżyniera leśnictwa oraz stopień magistra nauk agrotechnicznych, a w 1952 r. – stopień magistra filozofii w zakresie botaniki.

W 1950 r. rozpoczął pracę jako zastępca asystenta w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP. Doktoryzował się w 1960 r. Stopień doktora habilitowanego uzyskał w 1964 r. W 1967 r. objął kierownictwo Katedry Systematyki i Geografii Roślin na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UAM (po reorganizacji w 1974 r. – Zakład Ekologii Roślin i Ochrony Środowiska). Od 1971 r. był profesorem nadzwyczajnym. Tytuł profesora zwyczajnego uzyskał w 1976 r. W latach 1982-1989 pracował w Narodowym Instytucie Agronomicznym w Algierii.

Do głównych nurtów Jego działalności naukowo-badawczej należały: fitosocjologia, kartografia geobotaniczna i ochrona przyrody. Kierował zespołowymi badaniami geobotanicznymi, m.in. w byłej Jugosławii, na wyspie Seili w Finlandii, w Dolinie Roztoki i Dolinie Pięciu Stawów Polskich w Tatrach, a także w dolinie Warty w obrębie Poznania. Zajmował się badaniem roślinności wybrzeży Atlantyku, roślinności wysokogórskiej w Alpach oraz śródziemnomorskiej. Odbił wiele podróży naukowych, odwiedzając niemal wszystkie kontynenty.

Był współredaktorem z Jerzym Szweykowskim i Zygmuntem Tobolewskim, pięciu zeszytów (I, II, VII-IX) *Atlasu rozmieszczenia roślin zarodnikowych w Polsce* serii III „Porosty” (Lichenes) oraz czterech zeszytów (I-IV) serii V „Mchy” (Musci), a także wraz z J. Szweykowskim, współredaktorem dwóch zeszytów (VI-VII) serii IV „Wątrobowce” (Hepaticae). Współredagował serie: „Biologia – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza” i „Botanika – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza” oraz „Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią”. Redaktor przewodnika *Guide to the Polish International Excursion. Polish Assembly 1978. 1-20 June 1978* (1978).

Członek PTPN (od 1961 r.), członek Polskiego Towarzystwa Botanicznego i przewodniczący jego Oddziału Poznańskiego. Zasiadał w Komitecie Botaniki i Komitecie Ochrony Przyrody i jej Zasobów PAN. Był też wiceprezydentem International Association for Vegetation Science (trzykrotnie wybierany na to stanowisko). Zmarł 27 XII 1991 r. w Poznaniu. Spoczywa w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

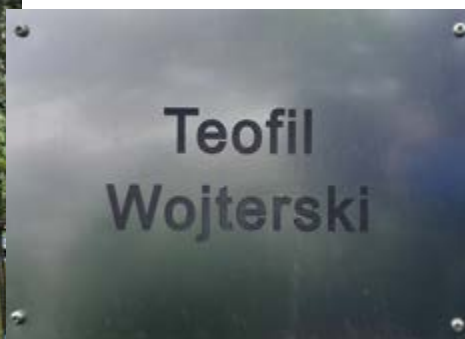
Bibl.: Z. Bogucki, *Prof. dr hab. Teofil Wojterski 7 IV 1922-27 XII 1991*, Informator UAM z dn. 21.01.1992 r., s. 1-3; T. Krotoska, *Profesor Teofil Wojterski 7 IV 1922-27 XII 1991*, Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią, Seria B, Botanika, t. 42, 1993, s. 5-10.

1. TABLICE

a) Upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

b) Z nazwiskami osób uhonorowanych przez Wydział Biologii UAM drzewami pamiątkowymi; skwer przed budynkiem Collegium Biologicum, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6; zob. J. Augustyniak.

– Na skwerze **drzewo pamiątkowe** dąb szypułkowy (posadzone 20 IX 2003 r.); pod drzewem **tabliczka**: tworzywo, 20×30: **Teofil | Wojterski** (fot. 1 i fot. 2).

Lekarz, antropolog, historyk medycyny, profesor w latach 1920-1947.

Urodził się 6 V 1875 r. w Zagórzku koło Dąbrowy Górniczej. Studiował medycynę na uczelniach w Kijowie (1894-1897), Zurychu i Berlinie (1897-1898). W 1898 r. uzyskał stopień doktora medycyny i chirurgii. W latach 1899-1901 odbywał studia uzupełniające w Paryżu, Zurychu, Krakowie i Wiedniu. W 1901 r. został asystentem w Katedrze Patologii Ogólnej i Doświadczalnej na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego. Po nostryfikacji dyplomu berlińskiego w 1902 r. otrzymał stopień doktora wszech nauk lekarskich. Po habilitacji w 1906 r. na UJ uzyskał stanowisko docenta. W 1910 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego i od 1914 r. kierował Katedrą Antropologii na Wydziale Filozoficznym. Był założycielem i kierownikiem Muzeum Historii Medycyny przy UJ. Jednocześnie w latach 1914-1918 pełnił obowiązki naczelnego lekarza w austriackim Szpitalu Fortecznym w Krakowie.

W 1918 r. zorganizował Katedrę Patologii Ogólnej i Doświadczalnej na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego. W 1919 r. pełnił obowiązki dyrektora Departamentu Sekcji Nauki i Szkół Akademickich w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, skutecznie przyczyniając się do sprawnej organizacji polskiego szkolnictwa wyższego w początkach II Rzeczypospolitej.

W 1920 r. na zaproszenie Uniwersytetu Poznańskiego przystąpił do organizowania Wydziału Lekarskiego, którego był pierwszym dziekanem (1920-1923). Jako profesor zwyczajny objął Katedrę Historii i Filozofii Medycyny. Od 1921 r. kierował też utworzoną przez siebie Katedrą Antropologii. W roku akademickim 1920/1921 był kierownikiem Zakładu Bakteriologii. Od 1925 do 1929 r. prowadził badania cmentarzyska kultury łużyckiej w Laskach (pow. kępiński), w 1935 r. współorganizował wykopaliska na Ostrowie Lednickim, a w latach 1933-1935 zajmował się eksploracją podziemi w Katedrze Gnieźnieńskiej. Pełnił obowiązki kuratora oraz dyrektora (od 1942 r.) w założonej przez Heliodora Świącickiego w 1923 r. Fundacji „Nauka i Praca”, a w zakupionym dla Fundacji gospodarstwie w Dębkach (pow. pucki) zorganizował muzeum zabytków kultury materialnej Kaszubów. W latach 1935-1939 dojeżdżał do Wilna, gdzie na Uniwersytecie im. Stefana Batorego kierował w zastępstwie Zakładem Historii Medycyny.

Podczas II wojny światowej w ramach tajnego UZZ w Warszawie zorganizował Wydział Lekarski i w latach 1942-1944 kierował nim jako dziekan, a w roku akademickim 1944/1945 pełnił obowiązki prorektora.

Po zakończeniu wojny, w 1945 r. ponownie objął kierownictwo Katedry Historii i Filozofii Medycyny oraz Antropologii na Wydziale Lekarskim UP. W 1947 r., z powodu czystek politycznych obejmujących m.in. środowiska naukowe wyższych uczelni, przeniesiony został na wcześniejszą emeryturę, a w 1957 r. reaktywowany jako profesor zwyczajny przy Katedrze Historii Medycyny Akademii Medycznej w Poznaniu.

Głównymi dziedzinami Jego naukowej działalności były: antropologia, biologia, bakteriologia, patologia ogólna i doświadczalna, historia medycyny, medycyna sądowa, historia kultury polskiej, prehistoria, etnografia, biografistyka. Opracował metodę badania szczątków ludzkich z grobów ciałałpalnych. W latach 1932-1934 przeprowadził badania wykopaliskowe na Ostrowie Lednickim i opracował materiał antropologiczny z X-XIII w.

Autor *Propedeutyki lekarskiej* (1913), *Mysli o reformie wydziałów lekarskich* (wyd. 1919 pod pseudonimem dr Adam Skibiński), *Bibliografii antropologii polskiej. Do roku 1955 włącznie* (t. 1-2, 1959-1960) oraz wielu artykułów w specjalistycznych czasopismach naukowych. Redaktor opracowania *Uniwersytet Poznański w pierwszych latach swego istnienia (1919, 1919-20, 1920-21, 1921-22, 1922-23) za rektoratu Heliodora Święcickiego. Księga Pamiątkowa* (1924). Od 1924 r. redaktor „Kroniki Uniwersytetu Poznańskiego”, a w latach 1927-1928 redaktor naczelny „Nowin Lekarskich”.

Założyciel i redaktor czasopism wydawanych do dziś: „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny oraz Historii Nauk Przyrodniczych” (obecnie „Archiwum Historii Medycyny”) i „Przeglądu Antropologicznego”.

Był członkiem PTPN (od 1910) i członkiem czynnym PAU (od 1930) oraz przewodniczącym Poznańskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Nauk Przyrodniczych (1925-1948). W 1925 r. założył Polskie Towarzystwo Antropologiczne, którego był wieloletnim przewodniczącym (1925-1952) i od 1959 r. członkiem honorowym. Od 1957 r. kierował Poznańskim Oddziałem Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji. Uniwersytet Wileński (1929), Akademia Medyczna w Poznaniu (1961) i Uniwersytet Jagielloński (1964) nadały Mu godność doktora *honoris causa*. Zmarł 26 II 1965 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: M. Franz, T. Janicki, A. Magowska, *Uniwersytet w czasie wojny 1939-1945*, Poznań 2019, s. 199-207; W.W. Głowacki, *Szkice do wizerunku Adama Wrzosek (1875-1965)*, Archiwum Historii Medycyny, t. 43, 1980, z. 4, s. 423-428; Z. Maćkowiak, M. Musielak, *Adam Wrzosek. Życie i działalność*, Poznań 2000; J. Matysiak, *Udział prof. Adama Wrzosek w utworzeniu Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego*, w: *Uniwersytetowi na stulecie*, KMP 2019, nr 1, s. 208-230; R.K. Meissner, *Adam Jan Wrzosek (1875-1965). Patolog, historyk medycyny, antropolog, organizator szkolnictwa akademickiego*, w: *Szkice do portretów przedstawicieli medycyny poznańskiej 1945-1985*, praca zbior. pod red. J. Hasika, R.K. Meissnera, Poznań 1991, s. 325-346; tenże, *Organizator i pierwszy dziekan Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego prof. dr hab. h.c. USB, UJ i AM w Poznaniu Adam Wrzosek (1875-1965)*,

w: *Księga Pamiątkowa w 80-lecie Uniwersyteckiego Wydziału Lekarskiego w Poznaniu. Studia i materiały*, pod red. tegoż, Poznań 2001, passim; T. Ostrowska, *Profesor Adam Wrzosek*, *Wiadomości Lekarskie*, R. 30, 1977, nr 1, s. 63-66.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; kruchtanki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

b) Wspólne upamiętnienie profesorów, asystentów i młodzieży akademickiej, biorących udział w tajnym nauczaniu medycyny w Szkole doc. Jana Zaorskiego oraz na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Ziem Zachodnich w Warszawie w czasie II wojny światowej; Gmach Medycyny Teoretycznej, Uniwersytet Warszawski, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

2. BUDYNKI

a) Collegium im. prof. Adama Wrzoska, Centrum Symulacji Medycznej, Uniwersytet Medyczny im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. Rokietnicka 7 (Uchwała Senatu UMP o nadaniu z dnia 28 III 2018 r.). Pierwotnie Collegium im. Adama Wrzoska w budynku przy ul. H. Dąbrowskiego 79 (Uchwała Senatu AM o nadaniu z dnia 21 VII 1994 r.). Przed wejściem wisiała tablica urzędowa: **COLLEGIUM | im. ADAMA WRZOSKA** (fot. 1).

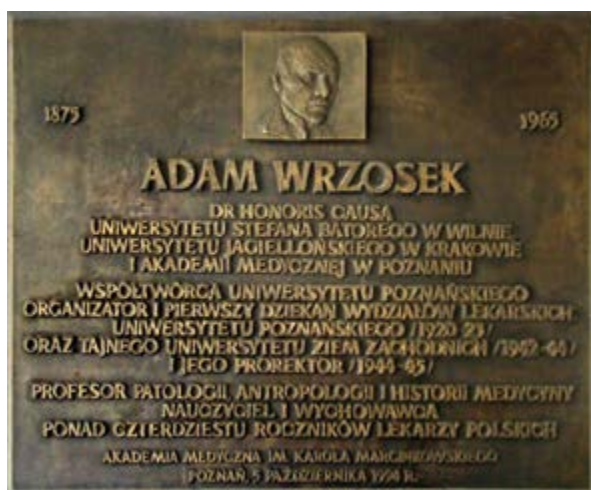
1

–W holu wisiała **tablica**: metal 77×92 (wyk. Józef Stasiński, odst. 5 X 1994 r., los tablicy nieznan): 1875 | 1965 | ADAM WRZOSEK | DR HONORIS CAUSA | UNIwersYTETU STEFANA BATOREGO W WILNIE, | UNIwersYTETU JAGIELLOŃSKIEGO W KRAKOWIE | I AKADEMII MEDYCZNEJ W POZNANIU | WSPÓŁTWÓRCA UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO | ORGANIZATOR I PIERWSZY DZIEKAN WYDZIAŁÓW LEKARSKICH: | UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO /1920-23/ | ORAZ TAJNEGO UNIwersYTETU ZIEM ZACHODNICH /1942-44/ | I JEGO PROREKTOR /1944-45/ | PROFESOR PATOLOGII, ANTROPOLOGII I HISTORII MEDYCYNY | NAUCZYCIEL I WYCHOWAWCA | PONAD CZTERDZIESTU ROCZNIKÓW LEKARZY POLSKICH || AKADEMIA MEDYCZNA IM. KAROLA MARCINKOWSKIEGO | POZNAŃ, 5 PAŹDZIERNIKA 1994 R.

Nad inskrypcją w prostokątnym polu wyobrażenie portretowe Profesora (fot. 2).

Drewniana kopia tablicy znajduje się w Muzeum Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. Bukowska 70.

2

b) Dworek prof. Adama Wrzosa, Dębki, ul. A. Wrzosa 206; dziś Ośrodek Charytatywno-Wypoczynkowy „Gwiazda Morza” w Dębkach, Caritas Archidiecezji Poznańskiej; przy wejściu na teren posesji **tablica**: metal, 70×100: „DWOREK prof. WRZOSKA” | Dom Jana Groena, w 1923 roku odkupiony przez prof. Adama Wrzosa, | organizatora i pierwszego dziekana Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu | Poznańskiego, uważanego za współtwórcę systemu szkolnictwa wyższego | w II Rzeczypospolitej, lekarza, filozofa i historyka medycyny, antropologa | i patologa. W latach 1924-25 przebudowany na styl dworku. Od końca lat | dwudziestych ubiegłego wieku do II Wojny Światowej w dworku, | oraz w drewnianym domku obok, znajdowało się etnograficzne muzeum | kaszubskie. W tamtym okresie był to jeden z największych zbiorów sztuki | kaszubskiej i sprzętu gospodarstwa domowego na Kaszubach. | Większość eksponatów w czasie II Wojny Światowej uległa zniszczeniu | bądź zaginęła. Obiekt w obecnej formie istnieje od 2001 roku. (fot. 3).

– Wcześniej, do 2019 r., w tym miejscu wisiała **tablica**: metal, 70×100: **DWOREK | PROF. WRZOSKA | Dom Jana Groena, w 1923 roku zakupiony przez prof. Adama Wrzoska. | W latach 1924-25 przebudowany. | Od końca lat 20-tych ubiegłego wieku do okresu II wojny światowej, | pełnił funkcję etnograficznego muzeum kaszubskiego | w którym gromadzono sprzęty, | narzędzia i elementy kaszubskiej sztuki ludowej. | W tym okresie było to jedno z największych muzeów tego typu na Kaszubach. | Większość eksponatów w czasie II wojny światowej | została zniszczona bądź zaginęła. | Obiekt w obecnej formie istnieje od 2001 roku.** (fot. 4).

Fot. Stanisław J. Szewczak, PoPiasku.pl

3. **ULICE** prof. Adama Wrzoska: Poznań-Winiary, Dębki.

4. **MEDAL** z okazji 70-lecia istnienia studiów medycznych w Poznaniu; wspólne upamiętnienie prof. Konstantego Hrynakowskiego, prof. Heliodora Święcickiego, prof. Adama Wrzoska; zob. K. Hrynakowski (fot. 5).

5

Fot. Łucja Stasik

Leśnik, dendrolog, zastępca profesora w latach 1948-1951.

Urodził się 27 XII 1910 r. we wsi Żebry-Chudek (pow. ostrołęcki). W latach 1929-1934 studiował leśnictwo na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego, a następnie był asystentem wolontariuszem w Katedrze Dendrometrii i Statyki Leśnej tego Wydziału. W latach 1935-1939 pracował jako taksator w Oddziale Urządzania Lasu Dyrekcji Lasów Państwowych w Białowieży. W czasie II wojny światowej pracował w administracji w Nadleśnictwie Państwowym Pierzchnice na Kielecczyźnie jako sekretarz i tłumacz, później adiunkt, a następnie leśniczy.

W latach 1945-1950 pełnił obowiązki kierownika Oddziału Urządzania Lasu w Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu. W 1946 r. uzyskał stopień doktora nauk leśnych i w 1948 rozpoczął pracę na UP. Jako kontraktowy zastępca profesora objął obowiązki kierownika Katedry Dendrometrii w Zakładzie Dendrometrii i Statyki Leśnej Wydziału Leśnego. Po przejściu na pełny etat w 1950 r. został kierownikiem nowo powstałej Katedry Urządzania Lasu, którą zorganizował od podstaw. Jednocześnie pełnił obowiązki kuratora i prowadził wykłady w Katedrze Dendrometrii. W 1951 r. habilitował się w zakresie urządzania lasu i objął stanowisko docenta na Wydziale Leśnym UP. Profesorem nadzwyczajnym został w 1959 r., a w 1967 otrzymał nominację na profesora zwyczajnego.

W roku akademickim 1951/1952 był dziekanem Wydziału Leśnego UP i ponownie pełnił tę funkcję w latach 1970-1972 na ówczesnej Akademii Rolniczej w Poznaniu (wcześniej Wyższa Szkoła Rolnicza, utworzona w 1951 r. z Wydziałów Rolniczego i Leśnego UP). Był kuratorem lasów doświadczalnych i przewodniczącym ich Rady Naukowo-Dydaktycznej. Od roku 1975 do 1978 pracował w Stacji Badań Leśnych w Rabacie (Maroko), gdzie był kierownikiem sekcji uprawy topoli. W latach 1981-1985 prowadził wykłady z zakresu hodowli i urządzania lasu w Państwowym Instytucie Rolniczym w Algierze.

Zainteresowania badawcze Profesora koncentrowały się wokół zagadnień dendrometrycznych oraz związanych z zagospodarowaniem lasu. W latach 1961-1981 był redaktorem wydziałowym Komitetu Redakcyjnego „Roczników Akademii Rolniczej”. Członek PTPN od 1956 r. oraz członek honorowy Polskiego Towarzystwa Leśnego. Zmarł 30 IV 1989 r. w Suchym Lesie pod Poznaniem. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Ścięcia św. Jana Chrzyciela w Poznaniu (ul. Morasko).

Bibl.: *Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919-2009. Nauka dla praktyki leśnej*, pod red. J. Brody, Poznań 2009, s. 141-143; K. Magnuski, *Bolesław Zabielski (1910-1989)*, w: *Zeszyt jubileuszowy Wydziału Leśnego. Z okazji 125-lecia studiów rolniczych w Wielkopolsce 75-lecia akademickich studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu*, red. J. Meixner i in., Poznań 1995, s. 139-140; K. Magnuski, R. Jaszczak, *Bolesław Zabielski (1910-1989)*, w: *Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Kozłowskiej, Poznań 2019, s. 280-282.

TABLICA: metal, 83×81; Kolegium Cieszkowskich Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 71 c: **Profesor zwyczajny | Doktor habilitowany | BOLESŁAW | ZABIELSKI | 1910-1989 | LEŚNIK | NAUCZYCIEL AKADEMICKI | I BADACZ | KIEROWNIK KATEDRY | URZĄDZANIA LASU | ORGANIZATOR I KURATOR | LASÓW DOŚWIADCZALNYCH | UCZELNI || REKTOR I SENAT | DZIEKAN I RADA WYDZIAŁU LEŚNEGO | AKADEMII ROLNICZEJ | IM. AUGUSTA CIESZKOWSKIEGO | W POZNANIU | 2005**

Z lewej strony płaskorzeźbiony wizerunek Profesora; u dołu tablicy wyryte: **MYSTEK-KASZNICA, ODL. KOCHANOWSKI SKOTARCZAK** (fot. 1).

1

Germanista, profesor językoznawstwa w latach 1955-1977.

Urodził się 24 XI 1907 r. w Czersku (pow. chojnicki). Studiował polonistykę, językoznawstwo indoeuropejskie i orientalistykę na Uniwersytecie Poznańskim (1927-1931).

W latach 1930-1936 pracował w Katedrze Językoznawstwa Indoeuropejskiego na Wydziale Humanistycznym UP i rozpoczął badania gwar polskich w Borach Tucholskich. Jednocześnie na zlecenie Instytutu Bałtyckiego prowadził badania nad polską terminologią morską. Od roku 1936 przebywał w Gdyni, gdzie do 1937 uczył języka polskiego w Liceum Handlowym. Następnie był wykładowcą języka polskiego i historii żeglugi w Państwowej Szkole Morskiej, i we wrześniu 1939 r. uczestniczył w jej ewakuacji. W okresie II wojny światowej pracował jako robotnik rolny oraz brał udział w walkach partyzanckich w Borach Tucholskich.

Po powrocie do Poznania doktoryzował się w czerwcu 1945 r., a w grudniu tegoż roku habilitował się. W latach 1945-1949 pełnił obowiązki adiunkta. Od 1949 do 1954 r. był docentem etatowym przy Seminarium Indoeuropejskim Wydziału Humanistycznego UP (od 1951 r. Wydział Filologiczny). Nominację na profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1955 r., a w 1962 r. został profesorem zwyczajnym.

W latach 1954-1956 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Poznańskiego (od 1955 r. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza). Kierował Katedrą Języków Germańskich (1953-1969), a następnie Katedrą Języków Zachodnio-Germańskich (1969-1974). W 1964 r. był inicjatorem, a od 1968 r. kierownikiem, pierwszego w Polsce Zakładu Językoznawstwa Stosowanego na Wydziale Filologicznym. Od roku 1974 aż do śmierci pełnił obowiązki dyrektora Instytutu Językoznawstwa.

Problematyka pracy badawczej Profesora obejmowała filologię germańską, językoznawstwo ogólne, socjolingwistykę, psycholingwistykę, gramatykę porównawczą języków indoeuropejskich, lingwistykę cybernetyczną. Stworzył pierwszy w Polsce ośrodek badań w zakresie językoznawstwa stosowanego, z wyodrębnioną glottodydaktyką, która dzięki Jego działaniom stała się dyscypliną akademicką. Opublikował m.in.: *Usilnienie i lenicja w językach indoeuropejskich i w ugrofińskim* (1951), *Wspólnoty komunikatywne w genezie i rozwoju języka niemieckiego*, t. 1: *Prehistoria języka niemieckiego* (1963), *Kybernetische*

Modelle der sprachlichen Kommunikation (1975), *Grundfragen des Deutschunterrichts in fremdsprachlicher Umgebung* (1977).

Powołał Polskie Towarzystwo Neofilologiczne i był założycielem oraz długoletnim redaktorem czasopism: „Lingua Posnaniensis”, „Biuletyn Fonograficzny” i „Glottodidactica. An International Journal of Applied Linguistics”. Członek PTPN (od 1947) oraz członek korespondent (od 1971) i członek rzeczywisty (od 1976) PAN. Zmarł 8 X 1977 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo-Poznań.

Bibl.: J. Bańczerowski, *Wspomnienie o Profesorze Ludwiku Zabrockim (1907-1977)*, Życie Uniwersyteckie 1997, nr 12 (56), s. 10; F. Grucza, *Ludwik Zabrocki*, Nauka Polska, t. 24, 1976, nr 4, s. 55-60; S.F. Kolbuszewski, *Zabrocki Ludwik (1907-1977)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 856-857; W. Pfeiffer, *Ludwik Zabrocki*, KMP, R. 47, 1979, nr 1, s. 71-73; *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000, s. 203-207; A. Śródka, *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. IV: S-Ż, Warszawa 1998, s. 550-552.

1. DRZEWO PAMIĄTKOWE dąb szypułkowy „Ludwik” (nr 150); Las Nowożeńców i Drzew Okolicznościowych, Nadleśnictwo Babki, Leśnictwo Łętko, pow. średzki (posadzone 7 X 2017 r.). Pod drzewem **tabliczka**: metal, 18×14: **NR 150 | 2017/2018 Rok Jubileuszowy | prof. Ludwik Zabrocki | 24.11.1907-8.10.1977 | wybitny językoznawca | twórca polskiej szkoły lingwistyki stosowanej | Wydział Neofilologii UAM | Nadleśnictwo Babki | 7.10.2017 r.**
Pod inskrypcją logo Lasów Państwowych (fot. 1 i fot. 2).

1

Fot. Dawid Wójkiewicz

2

Fot. Dawid Wójkiewicz

2. SALA im. prof. Ludwika Zabrockiego (sala C3), Collegium Novum, Wydział Neofilologii UAM, aleja Niepodległości 4. Przy wejściu do sali **tablica** o nieregularnym kształcie: metal, 122×73 (proj. Józef Petruk, Wiesław Koronowski, wyk. Z. Szemraj, nad. i odsł. 23 X 1997 r.): **LUDWIK ZABROCKI | 24-11-1907 – 8-10-1977 | PROFESOR | UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO | W LATACH 1945-1977 | ŚWIATOWEJ SŁAWY | JĘZYKOZNAWCA | TWÓRCA JĘZYKOZNAWSTWA | STOSOWANEGO | I GLOTTODYDAKTYKI | ZAŁOŻYCIEL | I PIERWSZY DYREKTOR | INSTYTUTU JĘZYKOZNAWSTWA | UNIwersYTETU IM. A. MICKIEWICZA | WYCHOWAWCA POKOLEŃ | JĘZYKOZNAWCÓW | I GERMANISTÓW POLSKICH**

W górnej części tablicy, w wyodrębnionym prostokącie: 36×29, płaskorzeźbiony wizerunek Profesora.

U dołu, z lewej strony wyryty napis: **J. PETRUK W. KORONOWSKI ODL. Z. SZEMRAJ OBR. TECH. J. WĄSIK 1997** (fot. 3).

Nad płytą tabliczka: metal, 11×24: **WSPÓŁFINANSOWANA | PRZEZ FUNDACJĘ WSPÓŁPRACY | POLSKO-NIEMIECKIEJ | ZE ŚRODKÓW | REPUBLIKI FEDERALNEJ NIEMIEC.**

3. ULICA prof. Ludwika Zabrockiego: Czersk (pow. chojnicki).

Aleksander ZAKRZEWSKI

Lekarz chirurg, otolaryngolog, profesor w latach 1948-1950.

Urodził się 14 IV 1909 r. w Oleksińcu Podleśnym na Podolu (pow. płoskirowski, obecnie Ukraina). Studiował medycynę na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego (1926-1932) i filozofię na Wydziale Humanistycznym (1932-1935). W czasie studiów pracował w Zakładzie Anatomii Prawidłowej Wydziału Lekarskiego UP (1928-1929), a następnie w Klinice Otolaryngologicznej, najpierw jako młodszy, później jako starszy asystent (do 1939 r.). W 1932 r. uzyskał dyplom doktora medycyny, a w 1935 r. otrzymał dyplom magistra filozofii.

Po wysiedleniu przez Niemców w 1939 r. z Poznania do GG, pracował w Ostrowcu Świętokrzyskim, następnie Klinice Chorób Uszu, Nosa i Gardła w Szpitalu Dzieciątka Jezus w Warszawie, a od 1942 r. równocześnie w Klinice Pediatricznej. Prowadził zajęcia na tajnym Wydziale Lekarskim UZZ. W czasie Powstania Warszawskiego był chirurgiem oddziałów powstańczych AK w rejonie Puszczy Kampinoskiej.

Po powrocie do Poznania w marcu 1945 r. przystąpił do organizacji zniszczonej Kliniki Chorób Uszu, Nosa i Gardła na Wydziale Lekarskim UP (przy ul. Matejki 60), której przez ponad rok był kierownikiem tymczasowym, a w latach 1946-1948 był zastępcą profesora. W 1948 r. przeniósł Klinikę do I Szpitala Uniwersyteckiego im. Heliodora Święcickiego, w którym od roku 1948 do 1955 pełnił obowiązki zastępcy dyrektora, a następnie do 1965 r. dyrektora. Przyczynił się do odbudowy Szpitala po wojnie oraz jego rozbudowy i modernizacji.

W 1945 r. habilitował się na Wydziale Lekarskim UW. W latach 1947-1949 był kuratorem Zakładu Historii i Filozofii Medycyny UP. W 1948 r. odebrał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1977 r. został profesorem zwyczajnym. Od 1955 do 1962 r. pełnił funkcję prorektora oraz od września 1961 r. do marca 1962 r. rektora Akademii Medycznej w Poznaniu. W 1979 r. przeszedł na emeryturę.

Wprowadził pionierskie metody badawcze i lecznicze oraz nowe konstrukcje narzędzi laryngologicznych. Priorytetem był dla Niego rozwój otolaryngologii jako dyscypliny naukowej. Był redaktorem i głównym autorem m.in. podręcznika *Otolaryngologia kliniczna* (1972) oraz autorem trzech rozdziałów w zbiorowym dziele *Choroby uszu, nosa, gardła i krtani. Podręcznik dla studentów i lekarzy* (1951) pod redakcją Antoniego

Dobrzańskiego. Redaktor naczelny „Otolaryngologii Polskiej” i członek zespołu redakcyjnego „Excerpta Medica”.

Członek Polskiego Towarzystwa Otolaryngologicznego i prezes jego Oddziału Poznańsko-Pomorskiego oraz członek Polskiego Towarzystwa Lekarskiego. Należał do towarzystw naukowych w Anglii, Francji i Stanach Zjednoczonych, był członkiem m.in. Francuskiego Towarzystwa Otolaryngologicznego, Royal Society of Medicine w Londynie i Collegium Oto-Rhino-Laryngologicum Amicitiae Sacrum w Amsterdamie. Zmarł 2 IV 1985 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Górczyńskim parafii pw. Matki Boskiej Bolesnej (ul. ks. P. Ściegiennego 35).

Bibl.: R.K. Meissner, J. Samson-Zakrzewski, *Profesor dr hab. med., mgr filozofii Aleksander Samson-Zakrzewski (1909-1985). Szlachectwo zobowiązuje*, w: A. Zakrzewski, *Narodziny nowoczesnej otolaryngologii poznańskiej*, wstęp i dobór tekstów tychże, Poznań 2009, s. 11-47; A. Obrębski, *Profesor Aleksander Zakrzewski (1909-1985)*, w: *Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu w latach 1950-2019. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Musielaka, Poznań 2019, s. 575-579; A. Pruszczyk, *Aleksander Zakrzewski (1909-1985)*, w: *Księga Pamiątkowa w 80-lecie Uniwersyteckiego Wydziału Lekarskiego w Poznaniu. Studia i materiały*, pod red. R.K. Meissnera, Poznań 2001, *passim*; Z. Szmaja, *Aleksander Zakrzewski (1909-1985)*, *Magazyn Otorynolaryngologiczny*, t. 4, 2005, z. 2 (14), s. 40-41.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

b) Metal, 90×109; Klinika Otolaryngologii i Onkologii Laryngologicznej, Szpital Kliniczny im. Heliodora Świąćckiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. S. Przybyszewskiego 49 (odst. 6 XII 1997 r.): **ALEXANDRO ZAKRZEWSKI | PROFESSORI DOCTORI MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE MAGISTRO | 1909 | 1985 | NOSOCOMII CLINICI SECUNDI ACADEMIAE MEDICAE POSNANIENSIS | FUNDATORI BENE MERITO | OTOLARYNGOLOGIAE AB EO POST BELLUM FINITUM ORDINATAE | MODERATORI | MAGNAE OTOLARYNGOLOGORUM PROGENIEI PRAECEPTORI | ET MAGISTRO OPTIMO¹⁴⁴.**

Pomiędzy datami medalion z wizerunkiem Profesora (fot. 1).

c) Wspólne upamiętnienie profesorów, asystentów i młodzieży akademickiej, biorących udział w tajnym nauczaniu medycyny w Szkole doc. Jana Zaorskiego oraz na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Ziem Zachodnich w Warszawie w czasie II wojny światowej; Gmach Medycyny Teoretycznej, Uniwersytet Warszawski, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

¹⁴⁴ Profesorowi Aleksandrowi Zakrzewskiemu doktorowi medycyny i magistrowi filozofii 1909 1985 założycielowi Drugiej Kliniki Akademii Medycznej Poznańskiej dobrze zasłużonemu kierownikowi otolaryngologii przez niego po zakończeniu wojny prowadzonej nauczycielowi wielkiej rzeszy otolaryngologów i najlepszemu mistrzowi.

1

2. MEDAL z okazji 45-lecia uzyskania doktoratu przez prof. Aleksandra Zakrzewskiego: metal, średnica 75 mm:

Awers: popiersie Profesora w lewo, w otoku napis: **DOCERE ALIQUEM IDEM VALET ATQUE PRAECEPTORIBUS SUIS DEBITA SOLVERE**¹⁴⁵

Rewers: **PROFESSOR | ALEXANDER | ZAKRZEWSKI | MEDICINAE | DOCTOR | ET PHILOSOPHIAE | MAGISTER | XLV | ANNOS | AEGROTIS | SALUTI | FUIT | POLONORUM | DOCTRINAM | PROMOVIT**¹⁴⁶, po bokach daty: **1932 | 1977** (fot. 2).

2

Fot. The Polish School of Medicine Historical Collection at The University of Edinburgh

¹⁴⁵ Uczyć kogoś oznacza to samo co spłacać dług wobec swych nauczycieli.

¹⁴⁶ Profesor Aleksander Zakrzewski doktor medycyny i magister filozofii 45 lat niósł pomoc cierpiącym szerzył polską naukę.

Historyk, zastępca profesora w latach 1927-1929.

Urodził się 4 XI 1900 r. w Krakowie. Po maturze w 1917 r. wstąpił do Legionów Polskich. Wcielony do armii austriackiej walczył w Dolomitach na froncie włoskim. W 1918 r. powrócił do Krakowa, gdzie zapisał się na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego. W listopadzie tego roku został ochotnikiem Legii Akademickiej i od lutego do maja 1919 r. był członkiem załogi pociągu pancernego „Smok” na froncie polsko-ukraińskim. W lipcu 1920 r. jako członek Brygady Akademickiej walczył w wojnie polsko-bolszewickiej.

W 1920 r. rozpoczął planowane wcześniej studia na UJ, które kontynuował na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Po uzyskaniu w 1923 r. stopnia doktora filozofii został asystentem w Katedrze Historii Starożytnej. W 1925 wyjechał jako stypendysta do Paryża. Po powrocie habilitował się w 1927 r. i kontynuował pracę na UJK. W roku akademickim 1927/1928 oraz w pierwszym trymestrze następnego roku, jako zastępca profesora prowadził wykłady i ćwiczenia zlecone na Uniwersytecie Poznańskim. Na początku 1929 r. powrócił do Lwowa.

Obok pracy naukowej na Uniwersytecie brał czynny udział w życiu publicznym i społecznym. Był popularyzatorem syndykalizmu w Polsce. Należał do Związku Związków Zawodowych we Lwowie oraz Zespołu Stu – grupy politycznej związanej z obozem narodowym. Na łamach „Słowa Polskiego”, którego był przez pewien czas współredaktorem, publikował artykuły na temat syndykalizmu i ruchu związkowego.

W 1935 r. jako profesor nadzwyczajny objął nowo utworzoną Katedrę Historii Bizancjum na Uniwersytecie Warszawskim. W tym samym roku został prezesem Robotniczego Instytutu Oświaty i Kultury im. S. Żeromskiego. Publikował w „Głosie Powszechnym”, „Pionie”, „Drodze” i „Przełomie”.

Był prekursorem badań w zakresie historii bizantyńskiej i wprowadził ją jako odrębną dyscyplinę uniwersytecką. Zajmował się starożytnością klasyczną, początkami chrześcijaństwa, przełomem starożytności i średniowiecza, dziejami Bizancjum w średniowieczu.

Autor pierwszej polskiej syntezy dziejów cesarstwa wschodniego: *Dzieje Bizancjum od r. 395 do r. 1204*, w: *Wielka historia powszechna*, t. 4, cz.1 (1938) oraz podręcznika *Bizancjum w średniowieczu* (1939). W swoim dorobku naukowym miał również wiele

rozpraw, m.in. *Ostatnie lata Stylichiona* (1925), *Upadek ustroju municypalnego w Późnym Cesarstwie Rzymskim*, w: *Pamiętnik IV Zjazdu Historyków Polskich w Poznaniu* (1925).

Był współzałożycielem powstałej 29 X 1939 r. w Warszawie organizacji konspiracyjnej Związek Syndykalistów Polskich i członkiem pierwszego składu jego Komitetu Centralnego. Jednocześnie działał w Biurze Informacji i Propagandy Komendy Głównej Związku Walki Zbrojnej.

Po aresztowaniu 12 I 1941 r. był więziony na Pawiaku i 11 III 1941 r. Został zamordowany w Palmirach, w egzekucji dokonanej przez Niemców w odwecie za wykonany przez podziemie wyrok na aktorze volksdeutschu, Igo Symie. Po ekshumacji ciał zamordowanych, przeprowadzonej 29 XI 1945 r. przez Polski Czerwony Krzyż, szczątki Profesora spoczęły na cmentarzu-mauzoleum w Palmirach.

Bibl.: H. Evert-Kappesowa, *Przedmowa*, w: K. Zakrzewski, *U schyłku świata antycznego*, Warszawa 1964, s. 5-21; T. Piotrowicz, *Kazimierz Zakrzewski*, *Kwartalnik Historyczny*, R. 53, 1939-1945, s. 633-639, przedruk w: *Tradycje i współczesność. Księga pamiątkowa Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego 1930-2005*, Warszawa 2005, s. 33-37; G. Zackiewicz, *Kazimierz Zakrzewski (1900-1941). Historyk, ideolog, działacz społeczny i polityczny*, *Studia Podlaskie*, t. 17, 2007/2008, s. 101-129; *Kazimierz Zakrzewski. Historia i polityka*, pod red. M. Dąbrowskiej, Warszawa – Łódź 2015.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 15. płycie: **KAZIMIERZ ZAKRZEWSKI**

b) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości, zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 1. płycie: **KAZIMIERZ | ZAKRZEWSKI | PROFESOR | UNIW. WARSZAWSKIEGO | 1900-1941 | PALMIRY** (fot. 1).

c) Wspólne upamiętnienie 2115 ofiar terroru hitlerowskiego w latach 1939-1943; cmentarz-mauzoleum w Palmirach, pow. nowodworski (utworzony w 1948 r., proj. Ewa Śliwińska i Romuald Gutt).

– Na cmentarzu betonowa płyta, na niej umieszczone cztery tablice: kamień: **NA CMĘTARZU W PALMIRACH | SPOCZYWA 2115 OBYWATELI POLSKICH | GŁÓWNIĘ MIESZKAŃCÓW WARSZAWY | ZAMORDOWANYCH PRZEZ NIEMIECKIEGO | OKUPANTA W TAJNYCH EGZEKUCJACH | W LATACH 1939-1943 | ZGINĘLI ZA TO, ŻE BYLI POLAKAMI || CZEŚĆ ICH PAMIĘCI**

Na pozostałych tablicach tekst inskrypcji w języku hebrajskim:

בבית הקברות בפלמירי | קבורים 2115 אזרחי פולין | בעיקר תושבי ורשה | נרצחו על ידי הכובש הגרמני

בהוצאות השאיות להורג | בשנים 1939-1943 | נהרגו מפני שהיו פולנים || יהיה זכרם ברוך

niemieckim: **AUF DEM FRIEDHOF IN PALMIRY | HABEN 2115 POLNISCHE BÜRGER IHRE | LETZTE RUHE GEFUNDEN ES SIND VOR ALLEM | DIE EINWOHNER DER STADT WARSCHAU. | DIE VOM DEUTSCHEN OKKUPANTEN | IN DEN JAHREN 1939-1943 | HEIMLICH HINGERICHTET UND ERMORDET | WURDEN. | SIE SIND UMS LEBEN GEKOMMEN. | WEIL SIE POLEN WAREN || EHRE IHREN ANDENKEN**

i rosyjskim: **НА КЛАДБИЩЕ В ПАЛЬМИРАХ | ПОКОЯТСЯ В МОГИЛАХ 2115 РОЛЬСКИХ | ГРАЖДАН В ОСНОВНОМ ЖИТЕЛЕЙ ВАРШАВЫ | УБИТЫХ НЕМЕЦКИМ ОККУПАНТОМ | В ТАЙНЫХ | РАСТРЕЛАХ В 1939-1943 ГОДАХ || ОНИ ПОГИБЛИ ТОЛЬКО ИЗ-ЗА ТОГО, | ЧТО БЫЛИ ПОЛЯКАМИ || ПАМЯТЬ И СЛАВА ПОГИБШИМ (fot. 2).**

2

Fot. polaneis.pl

– Przy wejściu na cmentarz, po prawej stronie tablica na murze: kamień, na niej napis: ŁATWO JEST MÓWIĆ | O POLSCE | TRUDNIEJ DLA NIEJ | PRACOWAĆ | JESZCZE TRUDNIEJ | UMRZEĆ | A NAJTRUDNIEJ | CIERPIEĆ || SŁOWA WIĘŹNIA PISANE W CELI W ALEI SZUCHA (fot. 3).

3

– Po przeciwległej stronie cmentarza stoją trzy wysokie krzyże. W pobliżu, w miejscach odnalezionych grobów, usytuowane są mniejsze krzyże. Na symbolicznym ołtarzu urna z ziemią z miejsc, gdzie ofiary były zamordowane. Wzdłuż cmentarza w trzydziestu kwaterach jednolite betonowe krzyże oraz macewy z tabliczkami; na niektórych tabliczkach nazwiska ofiar, na większości tylko data egzekucji. W centralnej części indywidualne nagrobki. Grób Profesora: kwatera XXIII, nr 25.

d) Upamiętniająca złożenie ziemi z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Bajoński.

Karol Wilhelm ZALESKI

Mikolog, fitopatolog, profesor w latach 1948-1951.

Urodził się 27 XI 1890 r. w Sanoku. Studiował w Akademii Rolniczej w Dublinach (1909-1913) oraz na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (1913-1914). W latach 1914-1919 jako jeńiec austriacki przebywał w niewoli rosyjskiej na Syberii. Po wojnie był organizatorem i naczelnikiem Harcerstwa Polskiego na obszar Środkowej i Zachodniej Syberii. Od 1920 r. pracował na Politechnice Lwowskiej.

W 1921 r. podjął pracę jako młodszy asystent w Zakładzie Botaniki Ogólnej i Fitopatologii Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego. Obronił w 1926 r. pracę doktorską, w której opisał kilkadziesiąt nowych gatunków grzybów z rodzaju *Penicillium*, przyniosła Mu uznanie w świecie naukowym. W latach 1930-1931 i 1938 przebywał na stażach naukowych w Belgii, Holandii, Niemczech, Danii i USA. Habilitował się w 1934 r. w zakresie fitopatologii i został mianowany docentem.

Na początku II wojny światowej został wysiedlony przez Niemców z Poznania w okolice Częstochowy, następnie kierował Stacją Ochrony Roślin Izby Rolniczej w Lublinie, a od października 1944 do 1945 r. był tam kierownikiem Zakładu Chorób Roślin Uniwersytetu Marii Curii-Skłodowskiej.

Po powrocie na UP, od 1947 do 1961 r. pełnił obowiązki kierownika Katedry Fitopatologii na Wydziale Rolniczo-Leśnym (od 1951 na WSR). W 1948 r. odebrał nominację na profesora nadzwyczajnego, a dziewięć lat później został profesorem zwyczajnym. W latach 1946-1955 kierował też Oddziałem Instytutu Ochrony Roślin w Gorzowie.

Był jednym z twórców fitopatologii w Polsce, pionierem nowoczesnej fitopatologii w Wielkopolsce, prekursorem badań w zakresie diagnostyki, epidemiologii oraz ochrony roślin ogrodniczych i rolniczych. Autor wielokrotnie wznawianej publikacji *Choroby roślin – fitopatologia* (1936).

Od 1948 r. członek PTPN. Zmarł 19 VII 1969 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: *50 lat Wydziału Ogrodniczego Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu 1956-2006*, oprac. pod red. M. Kozłowskiej, M. Knaflewskiego, Z. Webera, Poznań 2006, s. 205-206; J. Broda, *Karol Zaleski (1890-1969)*, w: *Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919-2009*.

Nauka dla praktyki leśnej, pod red. tegoż, Poznań 2009, s. 280-281; A. Dzięzkowski, *Zaleski Karol Wilhelm (1890-1969)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 861.

TABLICA o nieregularnym kształcie: metal, 65×75, na głazie: wys. 85, obwód 440; Stacja Katedry Fitopatologii Leśnej Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Huta Pusta, gmina Murowana Goślina (obręb geodezyjny Zielonka; budynek Stacji znajduje się na działce nr 427/3, nieposiadającej adresu administracyjnego): **KAROLOWI ZALESKIEMU | 1890-1969 | WYBITNEMU FITOPATOLOGOWI | I NAUCZYCIELOWI || REKTOR I ABSOLWENCI | AKADEMII ROLNICZEJ | W POZNANIU | POLSKIE TOWARZYSTWO | FITOPATOLOGICZNE || 1980**

Tablica kształtem nawiązuje do zainteresowań fitopatologicznych Profesora (fot. 1).

1

Fot. Marek Knobel

Lekarz, fizjolog, profesor w latach 1930-1943.

Urodził się 15 XI 1880 r. w Jassach (obecnie Rumunia). Studiował na Uniwersytecie we Lwowie na Wydziale Lekarskim, a następnie na Wydziale Filozoficznym. Od 1904 do 1907 r. był młodszym asystentem w Zakładzie Chemii Lekarskiej. Następnie do 1925 r. pracował w Zakładzie Fizjologii, w którym w latach 1915-1916 pełnił obowiązki kierownika. W 1909 r. uzyskał stopień doktora medycyny. Od 1919 r. był wykładowcą na Wydziale Rolniczo-Leśnym Politechniki Lwowskiej, a od 1922 r. wykładał na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu we Lwowie.

W 1925 r. podjął pracę na Uniwersytecie Poznańskim. Został mianowany adiunktem i kierował Zakładem Fizjologii Wydziału Lekarskiego. Habilitował się z fizjologii w 1927 r. W następnym roku został mianowany zastępcą profesora i objął Katedrę Fizjologii UP. W 1930 r. uzyskał nominację na profesora nadzwyczajnego. Dzięki Jego zaangażowaniu Zakład Fizjologii został przeniesiony w 1936 r. do nowej siedziby w gmachu Collegium Anatomicum UP, gdzie zorganizował nowoczesną placówkę naukowo-badawczą. W roku akademickim 1932/1933 pełnił obowiązki prodziekana Wydziału Lekarskiego UP.

W latach 1930-1931 przebywał w celach naukowo-badawczych w Roscoff (Francja), a w 1934 r. odbył podróże naukowe do Wrocławia, Pragi, Berna, Wiednia i Innsbrucku. Po wybuchu II wojny światowej przebywał we Lwowie, gdzie pracował jako lekarz zakładowy w Instytucie Tyfusowym prof. Rudolfa Weigla.

Prowadził badania z zakresu fizjologii człowieka. Do ważnych monografii, których był współautorem, należą: *Fizjologia człowieka* (1915) i *Podręcznik fizjologii* (1924). Był członkiem PTPN (od 1939), Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego oraz Towarzystwa Lekarzy Słowiańskich. Zmarł 18 V 1943 r. we Lwowie. Spoczywa na Cmentarzu Łyczakowskim (ul. Miecznikowa 33).

Bibl.: J.B. Gliński, *Słownik biograficzny lekarzy i farmaceutów – ofiar II wojny światowej*, t. 2, Warszawa 1999, s. 493-494; R. Meissner, *Zbyszewski Leon Antoni (1880-1943)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 868-869; Sprawozdania PTPN za rok 1945 i I i II kwartał 1946 r., t. 13, 1947 (1), s. 147.

TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 15. płycie: **LEON ZBYSZEWSKI**

b) Wspólne upamiętnienie ofiar okupacji niemieckiej, w tym wykładowców Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego; Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Collegium Anatomicum, ul. H. Święcickiego 6; zob. J. Bajoński.

c) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 2. rzędzie na 1. płycie: **LEON ZBYSZEWSKI | DR MED. PROFESOR | UNIW. POZN. | 1882 [s] -1943 | LWÓW ZMARŁ** (fot. 1).

1

Inżynier ogrodnik, zastępca profesora w 1951 r.

Urodził się 8 IX 1893 r. w Dąbrowie Górniczej. W latach 1912-1917 studiował w Wyższej Szkole Ogrodniczej w Warszawie, a następnie pracował jako asystent w Stacji Doświadczalno-Ogrodniczej w Morach koło Warszawy (1917-1921).

W 1921 r. podjął pracę na stanowisku asystenta w Katedrze Ogrodnictwa na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego i jako zastępca kierownika Jednorocznych Kursów Ogrodnictwa przy Katedrze prowadził wykłady z kwaciarstwa. Od 1923 r. był zastępcą dyrektora tych Kursów, a następnie w latach 1927-1951 pełnił funkcję dyrektora Państwowej Szkoły Ogrodnictwa w Poznaniu (przekształconej z Jednorocznych Kursów Ogrodnictwa). Przyczynił się do jej rozwoju i rozbudowy, m.in. poprzez utworzenie dla niej gospodarstwa z produkcją szklarniową i gruntową, przetwórstwem owoców i warzyw oraz zapleczem gospodarczym. Był inicjatorem utworzenia dwóch nowych kierunków kształcenia: produkcji ogrodniczej i ogrodnictwa ozdobnego oraz zorganizował największą specjalistyczną bibliotekę z zakresu ogrodnictwa w Polsce okresu międzywojennego.

Od 1928 r. współtworzył Ogród Botaniczny w Poznaniu i w latach 1929-1939 był jego dyrektorem administracyjnym, a od 1945 do 1949 – dyrektorem.

W latach 1936-1939 był wykładowcą na Wydziale Rolniczo-Leśnym UP i prowadził wykłady zleczone z kwaciarstwa. W 1937 r. na Wydziale Ogrodniczym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie uzyskał eksternistycznie tytuł inżyniera ogrodnika, a w roku 1945 – magistra. W czasie wojny był dyrektorem i wykładowcą w Szkole Ogrodniczej w Ursynowie koło Warszawy.

Po wojnie powrócił do Poznania i przystąpił do reaktywacji Szkoły Ogrodnictwa. Był założycielem (w 1946 r.) i pierwszym dyrektorem Męskiego Liceum Rolniczego w Poznaniu.

W 1951 r. został mianowany zastępcą profesora i kierownikiem Katedry Roślin Ozdobnych w Studium Ogrodniczym Wydziału Rolniczego UP. W roku akademickim 1951/1952 piastował stanowisko prodziekana Wydziału Rolniczego Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu. Należał do czołowych organizatorów polskiego ogrodnictwa i szkolnictwa ogrodniczego. Zmarł 11 VIII 1952 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Najświętszego Serca Jezusa i św. Floriana (ul. Nowina 1).

Bibl.: A. Dzieżczkowski, *Zembał Waclaw (1893-1952)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 871; A. Łukasiewicz, *Ogród Botaniczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1925-2000*, Poznań 2000, passim; A. Łukasiewicz, S. Łukasiewicz, *Udokumentowana historia Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, Poznań 2015, passim; H. Nieć, *Waclaw Zembał (1893-1952)*, w: *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919-1969*, pod red. S. Barbackiego, Z. Borny i E. Matusiewicz, Poznań 1970, s. 355-356; *Zapisaane w pamięci. 90 lat studiów rolniczo-leśnych w Poznaniu*, oprac. red. E. Strycka, A. Zielińska-Krybus, Poznań 2009, s. 110-111.

1. TABLICA: upamiętniająca osoby zasłużone dla Ogrodu Botanicznego UAM; Ogród Botaniczny UAM, Dział Dendrologii, ul. J.H. Dąbrowskiego 165; zob. Z. Czubiński.

2. BUDYNEK: Collegium im. mgr. inż. Wacława Zembala, Wydział Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ul. H. Dąbrowskiego 159.

– Przy wejściu **tablica:** kamień, 72×52, na elewacji: PAMIĘCI | MGR [s] INŻ. | WACŁAWA ZEMBAŁA | 1893-1952 | ORGANIZATORA | I WIELOLETNIEGO DYREKTORA | BYŁEJ PAŃSTWOWEJ SZKOŁY | OGRODNICTWA W POZNANIU | WSPÓŁTWÓRCY | I WIELOLETNIEGO DYREKTORA | OGRODU BOTANICZNEGO W POZNANIU | KIEROWNIKA KATEDRY ROŚLIN OZDOBNYCH | WYŻSZEJ SZKOŁY ROLNICZEJ W POZNANIU || DLA UCZCZENIA JEGO WYBITNYCH ZASŁUG | NA POLU ORGANIZACJI | SZKOLNICTWA OGRODNICZEGO | TABLICĘ TĘ POŚWIĘCAJĄ | REKTOR I SENAT | WYŻSZEJ SZKOŁY ROLNICZEJ (fot. 1).

Nad drzwiami wejściowymi wkomponowana w ościeżnicę listwa: drewno, 15×188, na niej **napis:** Collegium Wacława Zembala (fot. 2).

1

2

Botanik, embriolog, profesor w latach 1976-2002.

Urodził się 1 X 1931 r. w Poznaniu, gdzie w 1952 r. rozpoczął studia na Uniwersytecie Poznańskim i w 1957 r. uzyskał dyplom magistra biologii. Jednocześnie pracował jako nauczyciel w szkolnictwie powszechnym. Od 1956 r. był asystentem w Katedrze Botaniki Ogólnej na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UAM.

W latach 1960-1961 przebywał na stażu naukowym w Katedrze Genetyki na Uniwersytecie Wisconsin (USA) i na podstawie wykonanej tam pracy na temat męskiej sterility marchwi uzyskał w 1962 r. stopień doktora nauk przyrodniczych na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UAM. W 1964 r. został adiunktem. W latach 1964-1965 był stypendystą w Katedrze Botaniki na Uniwersytecie w Delhi (Indie). W 1968 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego, przedstawiając rozprawę *Sztuczne zapłodnienie in vitro zalczyków i otrzymywanie mieszańców w rodzinie Caryophyllaceae*.

Profesorem nadzwyczajnym nauk przyrodniczych został mianowany w 1976, a od 1978 r. pełnił obowiązki kierownika Zakładu Botaniki Ogólnej na Wydziale Biologii UAM. W 1981 r. powierzono Mu funkcję zastępcy dyrektora do spraw naukowych w Instytucie Biologii. Odbył staże naukowe w Niemczech, gdzie pracował w Instytucie Maxa Plancka w Tybindze (1978), w Ervin-Bäur-Institut w Kolonii-Vogelsang (1984-1985) i Freie Universität Berlin-Dahlem (1994-1996). W 1989 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. W 2002 r. przeszedł na emeryturę, nie przerywając pracy naukowej w Zakładzie Botaniki Ogólnej.

Kierował badaniami z zakresu eksperymentalnej embriologii roślin i koordynował prace nad tworzeniem nowych genotypów roślin z zastosowaniem kultur *in vitro* w Instytucie Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie koło Warszawy. Jako konsultant naukowy w Zakładzie Genetyki i Hodowli Roślin PAN w Poznaniu kierował Pracownią Embriologii i Kultur Tkankowych. Uczestniczył w pracach Rady Programowej Centralnego Programu Badawczo-Rozwojowego „Biotechnologia Molekularna”. Był redaktorem podręcznika akademickiego *Hodowla komórek i tkanek roślinnych* (1984), współautorem monografii *Biotechnologia roślin* (2004) oraz publikacji *Plant Embryology. Past, Present and Future* (2008, seria: „Botanical Guidebooks”). Zasiadał w redakcji „Genetica Polonica” oraz „Biuletynu PTPN”.

Członek PTPN (od 1962 r.) oraz Polskiego Towarzystwa Botanicznego i przewodniczący jego Oddziału Poznańskiego (1992-1998). Członek Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika oraz Międzynarodowego Towarzystwa Hodowli Tkanek Roślinnych. Wieloletni członek i przewodniczący Rady Naukowej Ogrodu Botanicznego UAM. Zmarł 6 VIII 2017 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. Najświętszego Serca Jezusa i św. Floriana (ul. Nowina 1).

Bibl.: Archiwum UAM: sygn. 388/494, sygn. 710/203, 1124/349; E. Zenkter, *Zakład Botaniki Ogólnej UAM w Poznaniu w latach 1919-2019*, Poznań 2019, s. 33-43.

1. TABLICA upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10; zob. J. Augustyniak.

2. DRZEWO PAMIĄTKOWE grab pospolity, skwer przed budynkiem Collegium Biologicum, Wydział Biologii UAM, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6 (posadzone 3 X 2017 r.). Pod drzewem **tabliczka**: tworzywo, 20×30: **Maciej | Zenkter** (fot. 1 i fot. 2).

1

2

Lekarz pediatra, fizjatra, profesor tytularny¹⁴⁷ w latach 1939-1944.

Urodził się 22 XI 1897 r. w Poznaniu. W latach 1907-1917 był działaczem organizacji niepodległościowych, m.in. Tajnej Organizacji Niepodległościowej. Studia medyczne rozpoczął w 1917 r. na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Berlińskiego; po kilku miesiącach został powołany do armii niemieckiej. W latach 1918-1921 służył w Wojsku Polskim. Po zwolnieniu ze służby wojskowej kontynuował naukę na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie pracował jako wolontariusz w Zakładzie Histologii i Embriologii Wydziału Lekarskiego.

W 1922 r. przeniósł się na Wydział Lekarski Uniwersytetu Poznańskiego, gdzie w 1924 r. został doktorem wszech nauk lekarskich. Był starszym asystentem, a następnie adiunktem w Zakładzie Anatomii Patologicznej Wydziału Lekarskiego UP (do 1926). W roku 1927 podjął pracę jako starszy asystent, a od 1929 r. był adiunktem w Klinice Chorób Dziecięcych UP. W latach 1925 i 1928 prowadził badania naukowe w Paryżu, na podstawie których Komitet Higieny Ligi Narodów stworzył międzynarodowy program badań w celu oceny wartości szczepień BCG na świecie. W 1928 r. zainicjował masowe szczepienia przeciwgruźlicze niemowląt. Prace nad szczepionką i jej produkcją prowadziła żona Profesora – dr Eugenia Piasecka-Zeylandowa w Zakładzie Bakteriologii Wydziału Lekarskiego UP. W 1929 r. wspólnie założyli w Poznaniu najlepiej w Polsce zorganizowany przykliniczny Ośrodek Szczepień Przeciwgruźliczych, współpracujący z Laboratorium Badań Gruźlicy Instytutu Pasteura w Paryżu.

W roku 1931 został doktorem habilitowanym pediatrii. W 1936 r. otrzymał propozycję objęcia Katedry i Kliniki Pediatrycznej Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, jednak jej nie przyjął. W 1939 r. został mianowany profesorem tytularnym UP. Po wybuchu wojny i wysiedleniu przez Niemców do Warszawy w 1940 r. podjął pracę w Szpitalu Wolskim. Kierował w nim utworzonym dzięki własnej inicjatywie Centralnym Laboratorium Gruźliczym oraz był ordynatorem oddziału leczenia dziecięcej gruźlicy, prowadzonego na poziomie kliniki uniwersyteckiej. Zorganizował również sieć poradni przeciwgruźliczych dla dzieci. Był wykładowcą na tajnym UZZ.

¹⁴⁷ Zob. przypis 41.

W czasie Powstania Warszawskiego działał w oddziale „Bakcyl” (Sanitariat Okręgu Warszawskiego Armii Krajowej) – III Obwód „Waligóra” (Wola).

Opublikował liczne rozprawy, w tym podręcznik *Gruźlica płuc u dzieci* (1937). Stworzył naukowe podstawy szczepień przeciwgruźliczych, a za te badania Académie Nationale de Médecine w Paryżu w 1930 r. przyznała Mu Nagrodę im. A. Pannetiera. W 1931 r. został wyróżniony przez UP srebrnym medalem.

Członek PTPN (od 1938), Towarzystwa Patologów Polskich, Towarzystwa Biologicznego, Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego oraz Association des Anatomistes. W 1939 r. Zeylandowie otrzymali stypendium im. Marszałka Józefa Piłsudskiego na wyjazd naukowy (z cyklem wykładów) do USA, z którego nie skorzystali.

Zastrzelony został 5 VIII 1944 r. przez Niemców w czasie Rzezi Woli podczas Powstania Warszawskiego, gdy pełnił obowiązki w Szpitalu Wolskim. Pochowany w zbiorowej mogile wykopanej na podwórzu Szpitala. W marcu 1945 r. Jego szczątki zostały ekshumowane i przeniesione na Cmentarz Powązkowski w Warszawie. Obecnie spoczywa wraz z żoną na cmentarzu parafii pw. Najświętszego Serca Jezusa i św. Floriana w Poznaniu (ul. Nowina 1).

Bibl.: K. Jonscher, *Śp. prof. dr Janusz Zeyland*, Nowiny Lekarskie, R. 53, 1946, z. 5, s. 85-87; A. Magowska, *Janusz Zeyland w świetle wspomnień Wiktora Degi*, Acta Medicorum Polonorum, R. 8, 2018, z. 1, s. 72-77; R.K. Meissner, *Zeyland Janusz*, w: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku*, t. 1, z. 1, pod red. Z. Podgórskiej-Klawe, oprac. B. Urbanek, Warszawa 1991, s. 89-90; H. Siciński, *Poznańska szkoła pediatrii 1922-2012*, Poznań 2012, passim; M. Stańska, *Dorobek naukowy profesora dra Janusza Zeylanda 1897-1944*, w: *Wkład lekarzy i farmaceutów wielkopolskich do rozwoju nauk medycznych. Materiały sesji naukowej, Poznań, 14 grudnia 1973 r.*, [red. nauk. M. Stański, współpr. red. B. Wolnikowa], Warszawa – Poznań 1975; Z. Woźniewski, *Prof. dr med. Janusz Zeyland jako ordynator Szpitala Wolskiego w Warszawie*, Polski Tygodnik Lekarski, R. 1, 1946, nr 13, s. 393-396. s. 32-43.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 15. płycie: **JANUSZ ZEYLAND**

b) Wspólne upamiętnienie ofiar okupacji niemieckiej, w tym wykładowców Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego; Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Collegium Anatomicum, ul. H. Świąteczkiego 6; zob. J. Bajoński.

c) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **JANUSZ ZEYLAND | PROFESOR UNIW. POZN. | 1897-1944 | WARSZAWA | ROZSTRZELANY** (fot. 1).

1

d) Wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; krużganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. K. Chodynicki.

e) Upamiętniająca tajne nauczanie medycyny na terenie Szpitala Wolskiego w latach 1939-1944; Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc, ul. Płocka 26, Warszawa; zob. E. Piasecka-Zeyland.

f) Metal, 150×88; upamiętniająca poległych w latach 1939-1945 pracowników Szpitala Wolskiego; hol główny IGiChP, ul. Płocka 26, Warszawa (umieszczona w 1946 r.): **PAMIĘCI PRACOWNIKÓW SZPITALA WOLSKIEGO POLEGŁYCH | W CZASIE WALKI O WOLNOŚĆ W LATACH 1939-1945 || ZGINĘLI W SŁUŻBIE OJCZYŹNIE | DYREKTOR SZPITALA DR. [s] MED. JÓZEF MARIAN PIASECKI | KAPELAN KS. KAZIMIERZ CIECIERSKI || LEKARZE | STANISŁAW CHWOJKA KAZIMIERZ DROZDOWSKI | JERZY GROMKOWSKI PROF. JÓZEF GRZYBOWSKI | WŁODZIMIERZ KMICKIEWICZ LEON KULISZEWSKI | OLGIERD SOKOŁOWSKI WŁODZIMIERZ SYLWESTROWICZ | MARIA WERKENTHIN STEFAN WIERZEJSKI | **PROF. JANUSZ ZEYLAND** FELCZER STANISŁAW ŁEMPICKI || STUDENCI MEDYCYNY | A. BANASIEWICZ W. DUNIN KARWICKI | A. GRZESZCZAK K. ŁAGIEWKA | A. MALINOWSKI L. MIKULSKI | T. OPIŁOWSKI W. OSTROWSKI | B. PACZYŃSKA A. POLANOWSKI | Z. SAKOWICZ A. SAMSONOWICZ | J. SIERAGOWSKI E. STEFANOWSKA | R. SUŁKOWSKI I. TUCZEMSKI | W. UŚCIŃSKA L. DANISZEWSKA || PRACOWNICY | J. AUGUSTYNIAK SEBAST. [s] I WIKTOR CHORZEWSKY | A. CIEŚLAKÓWNA F. CZERWIŃSKI | L. DROŹDŻYŃSKI STAN. [s] EDM. [s] JÓZEF GALUBA | INŻ. W. IWICKI W. KALINOWSKA | INŻ. J. KAPICA W. KMIOTEK | H. KOŚLACZ S. KOWALSKI | FR. [s] KURZELA S. MESZKOWICZ | J. MARIANOWSKI A. OJER | J. OKRASZEWSKI L. OSTROWSKI | W. PURZYCKI J. RADZKI | B. ROZKOSZ JÓZEF I ROMAN SAPINCY | J. ŚCIECHOWSKI H. ŚWIADKIEWICZ | K. SYDRY W. WALERYSIK | FR. [s] WOJCIECHOWSKI S. WOLSKI || 5 SIERPNIA 1945 | DLA UCZCZENIA PAMIĘCI KOLEGÓW I WSPÓŁPRACOWNIKÓW | TABLICE [s] Z BRĄZU NA MIEJSCE DREWNIANEJ UFUNDOWAŁ | ALEXANDER RYTEL DYREKTOR SZPITALA DO 1939 ROKU**

Nazwiska ofiar podane w dwóch kolumnach, rozdzielone wizerunkami równoramiennych krzyży. Takie same krzyże na początku i na końcu 4. wersu. Wzdłuż górnej i dolnej krawędzi tablicy ornamenty z równoramiennych krzyży i gałązek (fot. 2).

2

Fot. Archiwum Biblioteki Naukowej Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc

g) Drewno, 155×106; upamiętniająca poległych w latach 1939-1945 pracowników Szpitala Wolskiego; Biblioteka Naukowa IGiChP, ul. Płocka 26, Warszawa (odst. w 1945 r.): **PAMIĘCI PRACOWNIKÓW SZPITALA WOLSKIEGO POLEGŁYCH | W CZASIE WALKI O WOLNOŚĆ W LATACH 1939-1945 || DYREKTOR SZPITALA DR. MED. JÓZEF MARIAN PIASECKI | KAPELAN KS. KAZIMIERZ CIECIERSKI || LEKARZE | STANISŁAW CHWOJKA | KAZIMIERZ DROZDOWSKI | JERZY GROMKOWSKI | PROF. JÓZEF GRZYBOWSKI | WŁODZIMIERZ KMICIKIEWICZ | LEON KULISZEWSKI | OLGIERD SOKOŁOWSKI | WŁODZIMIERZ SYLWESTROWICZ | MARIA WERKENTHIN | STEFAN WIERZEJSKI | **PROF. JANUSZ ZEYLAND** | FELCZER STANISŁAW ŁEMPICKI || STUDENCI MEDYCYNY | BANASIEWICZ | W. DUNIN-KARWICKI | A. GRZESZCZAK | K. ŁAGIEWKA | A. MALINOWSKI | L. MIKULSKI | T. OPIŁOWSKI | W. OSTROWSKI | B. PACZYŃSKA | A. POLANOWSKI | Z. SAKOWICZ | A. SAMSONOWICZ | J. SIERAGOWSKI | E. STEFANOWSKA | R. SUŁKOWSKI |**

I. TUCZEMSKI | W. UŚCIŃSKA | L. DANISZEWSKA || PRACOWNICY | J. AUGUSTYNIAK | SEBAST. [s] i WIKTOR CHORZEWSKY | A. CIEŚLAKÓWNA | F. CZERWIŃSKI | L. DROŹDŹYŃSKI | STAN. [s] EDM. [s] | JÓZEF GALUBA | INŻ. W. IWICKI | W. KALINOWSKA | INŻ. J. KAPICA | W. KMIOTEK | H. KOŚLACZ | S. KOWALSKI | FR. [s] KURZELA | S. MESZKOWICZ | J. MARIANOWSKI | A. OJER | J. OKRASZEWSKI | L. OSTROWSKI | W. PURZYCKI | J. RADZKI | B. ROZKOSZ | JÓZEF i ROMAN SAPIŃSCY | J. ŚCIECHOWSKI | H. ŚWIADKIEWICZ | K. SYDRY | W. WALERYSIAK | FR. [s] WOJCIECHOWSKI | S. WOLSKI || ZGINĘLI W SŁUŻBIE OJCZYŹNIE || 5 SIERPNI 1945

Nazwiska ofiar podane w dwóch kolumnach. Nad inskrypcją tarcze herbowe: na większej, dzielonej w słup, symbole Syrenki i Eskulapa, nad nią trzy tarcze z symbolami filii Szpitala Wolskiego od października 1944 r. do czerwca 1945 r.: pszczoła – filia w Pszczelinie (część Brwinowa, pow. pruszkowski), podkowa – filia w Podkowie Leśnej, drzewo olchy – filia w Olszance (część Puszczy Mariańskiej, pow. żyrardowski). Nad tarczami, na wyobrażeniu szarfy napis: **LIBERTAS ET VOLUNTAS**¹⁴⁸ (fot. 3).

3

Fot. Archiwum Biblioteki Naukowej Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc

¹⁴⁸ Wolność i wola.

h) Metal, 40×30; upamiętniająca śmierć podczas pełnienia obowiązków: dyrektora Szpitala Wolskiego, dr. Józefa Mariana Piaseckiego, prof. Janusza Zeylanda i kapelana księdza Kazimierza Ciecierskiego; korytarz Zakładu Radiologii i Diagnostyki obrazowej im. dr Marii Werkenthin IGiChP, ul. Płocka 26, Warszawa: **W TYM GABINECIE | 5 SIERPNIA 1944 ROKU | ZOSTALI ZAMORDOWANI | PRZEZ HITLEROWCÓW | DYREKTOR DR MED. | JÓZEF MARIAN PIASECKI | PROFESOR DR MED. | JANUSZ ZEYLAND | KSIĄDZ KAPELAN | KAZIMIERZ CIECIERSKI** (fot. 4).

4

Fot. Archiwum Biblioteki Naukowej Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc

i) Kamień, 120×70; upamiętniająca pracowników Szpitala Wolskiego zamordowanych przez Niemców 5 VIII 1944 r.; stanowi część placu – pomnika poświęconego Męczennikom Warszawskiej Woli; przy kościele św. Klemensa, ul. Karolkowa 49, Warszawa (pomnik wzniesiony przez zakon Redemptorystów w 2001 r.); nazwiska ofiar podane w dwóch kolumnach: **PRACOWNICY SZPITALA WOLSKIEGO | ul. Płocka 26 | oddali życie 5-VIII-1944, nie opuszczając chorych: || w szpitalu | Dyrektor dr Józef Piasecki | prof. Janusz Zeyland | kap. ks. Kazimierz Ciecierski || przy ul. Górczewskiej (róg Zagłoby) || Lekarze | Prof. Józef Grzybowski | dr Olgierd Sokołowski | dr Kazimierz Drozdowski | dr Stanisław Chwojka | felczer Stanisław Łempicki || Studenci medycyny | Aleksander Banasiewicz | Kazimierz Łągiewka | Ludwik Mikulski | Telesfor Opiłowski | Juliusz Sieragowski | Ryszard Sułkowski || Pracownicy | Inż. Witold Iwicki | Inż. Bronisław Kapica | Jan Augustyniak | Sebastian Chorzewski | Wiktor Chorzewski | Franciszek Czerwiński | Edmund Galuba | Józef Galuba | Henryk Koślarz | Stanisław Kowalski | Franciszek Kurzela | Stanisław Meszkowicz | Antoni Ojer | Jan Okraszewski | Bronisław Rozkosz | Józef Sapiński | Roman Sapiński | Józef Sciechowski | Kwiryn Sydry | Władysław Walerysiak | Leon Ostrowski |**

Franciszek Wojciechowski | Szczepan Wolski || ... *abyście postępowali w sposób godny powołania, | jakim zostaliście wezwani* | Ef 4,1 (fot. 5).

5

Fot. Archiwum Biblioteki Naukowej Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc

j) Wspólne upamiętnienie wykładowców tajnego nauczania medycyny Szkoły doc. Jana Zaorskiego i Uniwersytetu Warszawskiego podczas II wojny światowej; Samodzielny Publiczny Centralny Szpital Kliniczny, ul. S. Banacha 1 A, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

k) Wspólne upamiętnienie profesorów, asystentów i młodzieży akademickiej, biorących udział w tajnym nauczaniu medycyny w Szkole doc. Jana Zaorskiego oraz na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Ziem Zachodnich w Warszawie w czasie II wojny światowej; Gmach Medycyny Teoretycznej, Uniwersytet Warszawski, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, Warszawa; zob. J. Alkiewicz.

2. POMNIKI

a) Ofiar masowego mordu ludności w rejonie ul. Górczewskiej podczas Powstania Warszawskiego, wspólne upamiętnienie ofiar rzezi Woli; ul. Górczewska 32, Warszawa (odstł. pomnika 5 VIII 2012 r. w 68. rocznicę rzezi Woli wraz z ustawieniem nowego krzyża: metal, wys. 800; ponowne odsłonięcie miejsca pamięci 5 VIII 2014 r. po rozbudowie i dodaniu ściany z reliefem (zob. poniżej) oraz osiemnastu płyt: kamień, każda 138×47, z 1085 nazwiskami łącznie zidentyfikowanych ofiar; autor proj. Marek Moderau). Pierwotnie, w latach 1945–2012, w miejscu straceń znajdował się krzyż drewniany i stela (zob. poniżej) oraz umieszczona w 2009 r. tablica: kamień, z inskrypcją o dokonanej zbrodni (obecnie nieistniejąca) (fot. 6).

Na 9. płycie wśród nazwisk ofiar zamordowanych w Szpitalu Wolskim: **ZEYLAND JANUSZ LAT 47** (fot. 7).

– Za krzyżem i płytami z nazwiskami ściana z reliefem, na jej wschodniej, szczytowej części napis: **PAMIĘCI | PROF. DR [s] HAB. N. MED. | JANA ZIELIŃSKIEGO | *1 XII 1933 †19 II 2014 || WYBITNY SPECJALISTA | W DZIEDZINIE CHOROÓB PŁUC, | CAŁE ŻYCIE ZAWODOWE ZWIĄZANY | Z INSTYTUTEM GRUŻLICY | I CHOROÓB PŁUC W WARSZAWIE. | WYTRWAŁY BADACZ HISTORII SZPITALA WOLSKIEGO, | DZIAŁAŁ NA RZECZ GODNEGO UPAMIĘTNIENIA | 12 TYSIĘCY MIESZKAŃCÓW WARSZAWY | ZAMORDOWANYCH PRZEZ NIEMCÓW | W DNIACH 5-14 SIERPNIA 1944 R. | W REJONIE WIADUKTU KOLEJOWEGO || PRZY UL. GÓRCZEWSKIEJ, W TYM LEKARZY, | PERSONELU I PACJENTÓW SZPITALA WOLSKIEGO. | DZIĘKI SWOIM WIELOLETNIM STARANIOM | DOPROWADZIŁ DO PRZYWRÓCENIA TOŻSAMOŚCI | PRZESZŁO 1100 DOTYCHCZAS ANONIMOWYCH OFIAR. || 2014** (fot. 8).

Poniżej napis: **POMNIK WYBUDOWANO ZE ŚRODKÓW | RADY OCHRONY PAMIĘCI WALK I MĘCZEŃSTWA | WEDŁUG PROJEKTU RZEŹBIARZA | MARKA MODERAU || 2014**

6

Fot. Archiwum Biblioteki Naukowej Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc

– Na prawo od krzyża tablica informacyjna: kamień, 157×78×14 (umieszczona przy pomniku w lipcu 2014 r.): **MIEJSCE PAMIĘCI NARODOWEJ | TEREN MASOWEGO MORDU || W DNIACH 5-12 SIERPNI 1944 R. | NA OBSZARZE PO OBU STRONACH UL. GÓRCZEWSKIEJ | OD WIADUKTU KOLEJOWEGO | ZA OBECNĄ ESTAKADĘ AL. PRYMASA TYSIĄCLECIA | NIEMIECKIE FORMACJE TŁUMIĄCE POWSTANIE WARSZAWSKIE | SPĘDZIŁY I WYMORDOWAŁY OKOŁO 12 000 | MĘŻCZYZN, KOBIET I DZIECI Z DZIELNICZY WOLA || BYLI TO MIESZKAŃCY ULIC: DZIAŁDOWSKIEJ, | GOSTYŃSKIEJ, GÓRCZEWSKIEJ, MOCZYDŁO, | PŁOCKIEJ, RADZICKIEJ (OB. RABSZTYŃSKA), | SOKOŁOWSKIEJ, STASZICA, SYRENY, SZLENKIERÓW, | EUSTACHEGO TYSZKIEWICZA, HIPOLITA WAWELBERGA, | ŚW. WOJCIECHA, ZAGŁOBY, ZBOŻOWEJ, ŻYTNIĘ I INNYCH. | WŚRÓD OFIAR BYLI PACJENCI, LEKARZE, | STUDENCI MEDYCYNY I PRACOWNICY | SZPITALA WOLSKIEGO PRZY UL. PŁOCKIEJ 26 | (OB. INSTYTUT GRUŻLICY I CHORÓB PŁUC). || CIAŁA OFIAR ZOSTAŁY SPALONE W MIEJSCU EGZEKUCJI | ICH POPIOŁY PRZENIESIONO 6 SIERPNI 1946 R. | DO KURHANU POD POMNIKIEM „POLEGLI-NIEPOKONANI” | NA CMENTARZU POWSTAŃCÓW WARSZAWY | PRZY UL. WOLSKIEJ. || ICH ŚMIERĆ JEST CENĄ NASZEJ WOLNOŚCI | NASZA PAMIĘĆ O NICH ŚWIADCZY O NAS (fot. 9).**

– Na lewo od krzyża stela: kamień, 137×85×41 (proj. Karol Tchorka, umieszczona w latach pięćdziesiątych XX w.): **MIEJSCE | UŚWIĘCONE | KRWIĄ | POLAKÓW | POLEGŁYCH | ZA WOLNOŚĆ | OJCZYZNY || TU OD 5 DO 12 SIERPNI 1944 | W MASOWYCH EGZEKUCJACH | LUDNOŚCI CYWILNEJ | HITLEROWCY ROZSTRZELALI | 12000 POLAKÓW || A WŚRÓD NICH CHORYCH | I PERSONEL SZPITALA | Z ULICY PŁOCKIEJ**

Na bocznej, wschodniej ścianie steli, napis: **NAJDROŻSZYM | WERONIKOM | MATCE I SIOSTRZE | KU WIECZNEJ PAMIĘCI | STACH JABŁOŃSKI**

Po lewej stronie nazwiska symbol Polski Walczącej (fot. 10).

9

Fot. Archiwum Biblioteki Naukowej Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc

10

Fot. Archiwum Biblioteki Naukowej Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc

b) Ku czci pracowników i chorych Szpitala Wolskiego, rozstrzelanych 5 VIII 1944 r.; tereny zielone przed IGiChP, ul. Płocka 26, Warszawa ; upamiętnienie trójelementowe składające się z dwóch głazów (proj. Jacek Cydzik, wyk. Stanisław Korolkiewicz, Piotr Najbert, Jerzy Niewiadomski, odsł. 5 VIII 1989 r.) i rzeźby (autor Paweł Pietrusiński, odsł. 5 VIII 1994 r. w 50. rocznicę Powstania Warszawskiego):

1. głaz: wys. 95, obwód 380, z tablicą o nieregularnym kształcie: metal, 70×74: **PAMIĘCI | PRACOWNIKÓW I CHORYCH | SZPITALA WOLSKIEGO | ROZSTRZELANYCH | 5 SIERPNIA 1944** (fot. 11).

2. głaz: wys. 90, obwód 360; na głazie Znak Polski Walczącej z nałożonym kaduceuszem: metal, 55×40 (fot. 12).

Pomiędzy głazami rzeźba – wizerunek unoszącej się postaci, okrytej całunem: kamień, wys. 310, szer. 140 (fot. 13).

Obok pomnika głaz narzutowy „Głaz Powstańczej Służby Zdrowia 1944”: wys. 117, obwód 760.

11

Fot. Archiwum Biblioteki Naukowej Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc

12

Fot. Archiwum Biblioteki Naukowej Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc

Fot. Archiwum Biblioteki Naukowej Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc

3. SALA im. prof. Janusza Zeylanda; Katedra i Zakład Patomorfologii Klinicznej Szpital Kliniczny im. Heliodora Święcickiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, ul. S. Przybyszewskiego 49 (nad. decyzją władz ówczesnej Akademii Medycznej w Poznaniu z dnia 16 X 1973 r. – Sala im. J. Zeylanda).

4. SZPITAL: Wielkopolskie Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii im. Eugenii i Janusza Zeylandów, ul. A. Szamarzewskiego 62. Wcześniej, do roku 1998 r. Wojewódzki Zespół Specjalistyczny Chorób Płuc i Gruźlicy im. E.J. Zeylandów (nad. 15 IV 1978 r.). W szpitalu wisiała **tablica** (wyk. Józef Stasiński, odst. 4 XI 1978 r., obecnie nieistniejąca); zob. E. Piasecka-Zeylandowa (fot. 14).

5. ULICA prof. Janusza Zeylanda: Poznań-Jeżyce.

14

Fot. Muzeum Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

6. MEDAL: brąz; wybity z okazji nadania Wojewódzkiemu Zespołowi Specjalistycznemu Chorób Płuc i Gruźlicy imienia Eugenii i Janusza Zeylandów (wyk. Józef Stasiński, 1978); ze zbiorów Katedry i Zakładu Historii i Filozofii Nauk Medycznych Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu; zob. E. Piasecka-Zeylandowa (fot. 15).

15

Marcin ZIELIŃSKI

Lekarz neurolog, psychiatra, profesor w latach 1938-1940.

Urodził się 21 VII 1886 r. w Uhełnej (pow. stryjski, obecnie Ukraina). W 1904 r. rozpoczął studia z psychologii i nauk przyrodniczych na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, a następnie naukę kontynuował na uniwersytetach w Lipsku, Wiedniu i Berlinie. Po uzyskaniu w 1909 r. stopnia doktora filozofii na UJ, rozpoczął studia medyczne w Krakowie, po czym kontynuował je w Wiedniu i w 1914 r. na Uniwersytecie Wiedeńskim został doktorem wszech nauk lekarskich.

Podczas I wojny światowej służył jako lekarz w Legionach Polskich. W 1918 r. był asystentem w Klinice Chorób Nerwowych i Umysłowych UJ. W roku 1924 uzyskał habilitację na UJ z neurologii i psychiatrii, a w 1934 został mianowany profesorem tytularnym¹⁴⁹ psychiatrii i chorób nerwowych UJ. Od 1919 r. zarządzał Oddziałem dla Chorych Nerwowo Szpitala Zapasowego nr 2 w Krakowie. W 1924 r. objął kierownictwo lecznicy dla psychicznie i nerwowo chorych w Batowicach koło Krakowa. W roku 1935 został ordynatorem Oddziału Chorób Nerwowych Szpitala OO. Bonifratrów w Krakowie, a w 1936 Oddziału Chorób Umysłowych i Nerwowych w Szpitalu św. Łazarza.

W 1938 r. po otrzymaniu nominacji na profesora nadzwyczajnego neurologii i psychiatrii objął Katedrę Psychologii i Chorób Nerwowych na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego. Jednocześnie był dyrektorem Kliniki Neurologiczno-Psychiatrycznej UP, którą kierował do wybuchu wojny.

Opublikował szereg prac dotyczących zaburzeń psychicznych i zagadnień klinicznych związanych z układem wegetatywnym. Autor m.in. opracowań: *Zagadnienie uczucia* (1909), *Epilepsja w świetle badań nad stosunkiem budowy ciała do konstytucji psychicznej* (1924), *Konstytucjonalizm w psychologii współczesnej a nauka o związku budowy ciała z charakterem* (1925). Był członkiem m.in. Związku Lekarzy Państwa Polskiego, Polskiego Towarzystwa Neurologicznego, Towarzystwa Opieki nad Psychicznie Chorymi.

W sierpniu 1939 r. został zmobilizowany do Wojska Polskiego w stopniu majora lekarza. Był komendantem Szpitala Wojskowego w Łodzi, następnie pracował w szpitalach w Lublinie, Chełmie, Równem, Tarnopolu i Kopyczyńcach. Po ewakuacji na wschód

¹⁴⁹ Zob. przypis 41.

dostał się do niewoli sowieckiej. Był więziony w Kozielsku. Zamordowany w Katyniu między 5 a 8 IV 1940 r.

Bibl.: J.B. Gliński, *Zieliński Marcin*, w: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku*, t. 2, z. 1, red. i oprac. B. Urbanek, Warszawa 1997, s. 105-107; J. Kiński, *Marcin Karol Zieliński*, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, R. 35, 1990, nr 1-2 (131-132), s. 444-445; M. Przychodzki, *Lekarze poznańscy w latach hitlerowskiej okupacji 1939-1945*, *Przegląd Zachodni*, R. 33, 1977, nr 1, s. 106-127; A. Wrzosek, *Prof. Marcin Zieliński*, *Nowiny Lekarskie*, t. 56, 1949, z. 4, s. 63-64.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 15. płycie: **MARCIN ZIELIŃSKI**

b) Wspólne upamiętnienie ofiar okupacji niemieckiej, w tym wykładowców Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego; Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Collegium Anatomicum, ul. H. Święcickiego 6; zob. J. Bajoński.

c) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rządzie na 4. płycie: **MARCIN ZIELIŃSKI | PROFESOR | UNIW. POZN. | 1886-1940 | KATYŃ** (fot. 1).

1

d) Imienna tabliczka: metal, 15×25; Ściany Pamięci, wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego i funkcjonariuszy Polskiej Policji Państwowej – jeńców Ostaszkowa, Kozielska i Starobielska, zamordowanych w Katyniu; kościół Wojskowej Parafii Personalnej św. Agnieszki, ul. J. Dietla 30, Kraków. Upamiętnienie składa się z dwóch segmentów (o wym. ok. 200×470) tabliczek z nazwiskami, umieszczonych na bocznych ścianach kościoła (inicjator ks. płk. Zygmunt Gola, współinicjator i autor proj. płk rez. dr Stanisław Zajęc; odst. pierwszej ściany, po lewej stronie – 3 XI 1991 r., odst. drugiej ściany – 25 IV 1992 r.). Na ścianie po lewej stronie wkomponowane wizerunek Matki Boskiej Katyńskiej: 60×48 oraz okrągłe urny: średnica 14, z ziemią z miejsc straceń polskich oficerów. W 13. rzędzie, na 12. tabliczce od lewej strony: **MJR¹⁵⁰ | MARCIN | ZIELIŃSKI | LAT 52 | KOZIELSK** (fot. 2 i fot. 3).

2

Fot. Lucyna Prasil

3

¹⁵⁰ Dnia 9 XI 2007 r. podczas uroczystości „Katyń Pamiętamy – Uczcijmy Pamięć Bohaterów” Marcin Zieliński został mianowany pośmiertnie przez prezydenta Lecha Kaczyńskiego na stopień podpułkownika.

W prawym dolnym rogu upamiętnienia tabliczka: W HOŁDZIE | POMORDOWANYM | PRZEZ NKWD || RODZINY | KRAKÓW 1991 (fot. 4).

4

Na ścianie po prawej stronie, wśród tabliczek wkomponowany krzyż z godłem RP oraz napis: 1940 (fot. 5).

Na obu ścianach, nad segmentami tabliczek napisy z mosiężnych liter: POKÓJ WAM | OSTASZKÓW KOZIELSK STAROBIELSK

5

e) Imienna tabliczka: metal; Polski Cmentarz Wojenny w Katyniu; wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego zamordowanych przez NKWD. Na tabliczce napis: **Mjr | Marcin | ZIELIŃSKI | ur. 21 VII 1886 Uchełna | woj. lwowskie | prof. dr med., kmdt szp. pol. | 1940** (fot. 6).

f) Wspólne upamiętnienie pracowników, absolwentów i wychowanków Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiar terroru sowieckiego w latach 1939-1945; Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Libicki (fot. 7).

6

Fot. ze zbiorów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

7

g) Upamiętniająca złożenie ziemi pochodzącej z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Bajoński.

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

3. DRZEWO PAMIĄTKOWE dąb; Aleja Ofiar Katynia, cmentarz parafii pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy, ul. M. Wolskiego 4, Kraków (inicjatywa Norberty Tendery-Mocarskiej, posadzone 12 VI 2010 r.). Pod drzewem **tabliczka**: *W ramach akcji | „KATYŃ... ocalić od zapomnienia” | DĄB PAMIĘCI | Posadzono dla | Ś+P | P.Płk. [s] Marcina Karola Zielińskiego | KCPCW. UKK – Więzień Kozielska, Katyń 1940 r. | Kraków, dnia 12.06.2010 r. (fot. 8 i fot. 9).*

8

Fot. Norberta Tendera-Mocarska

9

W ramach akcji
„KATYŃ ... ocalić od zapomnienia”
DĄB PAMIĘCI
Posadzono dla
Ś+P
P.Płk. Marcina Karola Zielińskiego
KCPCW. UKK - Więzień Kozielska, Katyń 1940 r.
Kraków, dnia 12.06.2010 r.

Fot. Norberta Tendera-Mocarska

Zygmunt ZIEMBIŃSKI

Teoretyk prawa, logik, etyk, socjolog, profesor w latach 1962-1990.

Urodził się 1 VI 1920 r. w Warszawie. Po maturze w 1939 r. wstąpił jako ochotnik do wojska i uczestniczył w kampanii wrześniowej. W czasie II wojny światowej związany był z organizacjami niepodległościowymi, walczył w AK. Na tajnych kompletach rozpoczął studia prawnicze, które kontynuował na KUL-u i ukończył w 1947 r. na Uniwersytecie Poznańskim.

W latach 1947-1949 studiował socjologię na Wydziale Filozoficznym UP. W 1946 r. podjął pracę jako asystent wolontariusz w Katedrze Teorii i Filozofii Prawa na Wydziale Prawno-Ekonomicznym. Trzy lata później uzyskał doktorat w zakresie prawa, a w 1955 r. otrzymał stanowisko docenta. W 1958 r. studiował w Centre Européen Universitaire w Nancy (Francja). Profesorem nadzwyczajnym został mianowany w roku 1962, a w 1970 otrzymał tytuł profesora zwyczajnego.

W roku 1962 podjął obowiązki kierownika Zakładu Prawniczych Zastosowań Logiki Wydziału Prawa UAM (od 1969 r. Wydział Prawa i Administracji), a w 1981 r. objął Katedrę Teorii Państwa i Prawa, którą kierował do chwili przejścia w stan spoczynku w 1990 r.

Zainteresowania badawcze Profesora dotyczyły teorii prawa, metodologii nauk prawnych, socjologii prawa, logiki i etyki. Był uczonym światowej sławy, twórcą oryginalnych koncepcji prawniczych i pionierem badań z zakresu socjologii prawa, autorem prac, takich jak: *Metodologiczne zagadnienia prawoznawstwa* (1974), *Socjologia prawa jako nauka prawna* (1975), *Szkice z metodologii szczegółowych nauk prawnych* (1983) oraz *Problemy podstawowe prawoznawstwa* (1980). W 1966 r. opublikował *Logiczne podstawy prawoznawstwa*, będące pierwszą na świecie syntezą poświęconą prawniczym zastosowaniom logiki. Autor wznawianego ponad dwadzieścia razy podręcznika *Logika praktyczna* (1959), na którym kształciły się pokolenia polskich prawników.

Członek PTPN (od 1955), Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, Międzynarodowego Stowarzyszenia Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej (IVR), Międzynarodowego Stowarzyszenia Metodologii Prawniczej. Członek korespondent PAN (od 1991). Redaktor „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego”. Zmarł 19 V 1996 r. w Poznaniu. Spoczywa na cmentarzu parafii pw. św. Jana Vianneya (ul. Szczawnicka 2).

Bibl.: S. Czepita, *Profesor dr Zygmunt Ziemiński (1920-1996)*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, R. 58, 1996, z. 2, 183-186; H. Olszewski, *Ludzie Uniwersytetu w mojej pamięci*, wyd. 2 popr., Poznań 2016, s. 475-479; S. Wronkowska, *Zygmunt Ziemiński 1920-1996*, w: *Wielkopolanie XX wieku*, pod red. A. Gulczyńskiego, Poznań 2001, s. 627-637.

1. SALA im. prof. Zygmunta Ziemińskiego, Collegium Iuridicum Novum, Wydział Prawa i Administracji UAM, aleja Niepodległości 53 (nad. i odst. 18 V 2013 r.). Przy drzwiach do auli dwie **tablice**, umieszczone jedna nad drugą: szkło, o wym. 50×70:

1. tablica: **Aula | Profesora Zygmunta | Ziemińskiego**

2. tablica: **Profesor Zygmunt Ziemiński | (1920-1996) | Uczony o ogromnej wiedzy i autorytecie, oddany | nauce i nauczaniu. Prawnik obejmujący swoimi | dociekaniami także problemy socjologii, | logiki i etyki. Twórca oryginalnych koncepcji | teoretycznych, które unowocześniły polskie | prawoznawstwo i przyniosły Mu światowe | uznanie. Jego prace i postawa ukształtowały | kulturę logiczną i sposób myślenia o prawie | kilku pokoleń polskich prawników. | Charyzmatyczny „Gandhi”, fascynujący swoją | osobowością. Żołnierz Armii Krajowej. Człowiek | dobry, prawy i niezależny.**
Po lewej stronie portret Profesora (fot. 1).

1

– W sali **tablica**: metal, 100×70 (wyk. Robert Sobociński). Na tablicy po lewej stronie płasko-rzeźbione popiersie Profesora, po prawej stronie napis: *Zbigniewowi | Ziemińskiemu | Uczonemu | i Wychowawcy | – uczniowie*

Z boku tablicy wyryty napis: **Robert Sobociński**. (fot. 2).

2

2. FUNDACJA im. prof. Zygmunta Ziemińskiego, Collegium Iuridicum, ul. Święty Marcin 90 (rejestr. 4 VI 2001 r.); powołana w celu inicjowania i wspierania działalności badawczej w dziedzinie teorii prawa oraz prawniczych zastosowań logiki i metodologii nauk prawnych.

Socjolog, ekonomista, profesor w latach 1972-2000 i rektor w latach 1981-1982.

Urodził się 6 IV 1924 r. w Sosnowcu. W kwietniu 1945 r. rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, które kontynuował od października tegoż roku na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego. Jednocześnie podjął studia socjologiczne na Wydziale Humanistycznym UP. W 1949 r. uzyskał magisterium, a w roku następnym stopień doktora filozofii. Od 1949 do 1952 r. pracował w Wydziale Planowania Ekonomicznego Zarządu Miejskiego w Poznaniu, a następnie w Miejskiej Komisji Planowania Gospodarczego przy Prezydium Miejskiej Rady Narodowej. W 1957 r. został zatrudniony jako adiunkt w reaktywowanej Katedrze Socjologii UAM. Był stypendystą British Council w University of Liverpool oraz London School of Economics and Political Science. Po habilitacji w 1960 r. uzyskał etat docenta UAM.

W 1965 r. został powołany przez UNESCO na dyrektora Ośrodka Badawczego do spraw Rozwoju Społeczno-Gospodarczego w Azji Południowej z siedzibą w New Delhi i przebywał tam przez kilkanaście miesięcy. Następnie w 1967 r. pracował w Centrali UNESCO w Paryżu i w tym samym roku powrócił do pracy naukowej na UAM. Nominację na profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1972 r. Od 1973 r. ponownie pracował jako doradca UNESCO w Indiach, a następnie w paryskiej centrali tej organizacji.

Do Polski wrócił w 1980 r. W następnym roku został kierownikiem Zakładu Socjologii Cywilizacji Współczesnej w Instytucie Socjologii UAM i pełnił tę funkcję do 1991 r.

Pełnił godność rektora od 13 V 1981 r. do 26 I 1982 r. Zainicjował powstanie Konferencji Rektorów Uniwersytetów Polskich. Po odwołaniu przez ministra z funkcji rektora został działaczem politycznym, społecznym, kulturalnym i katolickim. Związany z ruchem NSZZ „Solidarność” głosił potrzebę samorządności szkół wyższych, niezależności i autonomii nauki. Był wiceprzewodniczącym Komitetu Obchodów 25-lecia Poznańskiego Czerwca.

Dorobek naukowy Profesora obejmuje prace z zakresu socjologii miasta, narodu, religii, demografii. Autor m.in. monografii: *Urbanizacja, miasto osiedle. Studium socjologiczne* (1965), *Poznań – społeczno-przestrzenne skutki industrializacji* (1967), *Socjologia i planowanie społeczne* (1972).

W latach 1983-1989 pełnił obowiązki prezesa Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. W 1988 r. był członkiem Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie. W 1989 r. uczestniczył w pracach Okrągłego Stołu. Był senatorem RP i przewodniczącym senackiej Komisji Spraw Zagranicznych, sekretarzem stanu ds. zagranicznych przy urzędzie Prezydenta RP Lecha Wałęsy oraz szefem Kancelarii Prezydenta RP (1992-1994). Od 1989 r. był członkiem Komisji Sprawiedliwość i Pokój (Iustitia et Pax), powołanej przy episkopacie Polski.

W 1998 r. papież Jan Paweł II powołał Go w skład Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, ściśle współpracującej z Papieską Komisją Iustitia et Pax. Członek PTPN (od 1962) oraz Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Zmarł 5 IV 2000 r. w Poznaniu. Spoczywa na Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan (Wzgórze Świętego Wojciecha).

Bibl.: R. Drozdowski, *Ziółkowski Janusz, prof. dr hab. – socjolog, ekonomista*, w: *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019, s. 846-849; A. Marciniak, *Janusz Ziółkowski 1 IX 1981-26 I 1982*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016, s. 233-243; J. Włodarek, *Janusz Ziółkowski 6 kwietnia 1924 – 5 kwietnia 2000*, *Studia Socjologiczne* 2000, nr 3 (158), s. 5-9.

1. SKWER prof. Janusza Ziółkowskiego, u zbiegu ul. Marcelińskiej i ul. Grochowskiej. Na skwerze tablica informacyjna: **skwer im. Janusza | Ziółkowskiego**. U dołu tablicy nazwa dzielnicy: **Świt** (fot. 1).

– Na skwerze **pomnik**: kamień, 300×90 (proj. Hanna Maria Ograbisz-Krawiec, odsł. czerwiec 2014 r.). Pomnik zwieńczony stylizowanym godłem UAM; poniżej, na wysuniętych poza linię pomnika listwach, napis metalowymi literami: **PROF. JANUSZ ZIÓŁKOWSKI | 1924-2000 | REKTOR UAM 1981/82 | SENATOR I SPOŁECZNIK**
Poniżej napis wyryty na cokole: „**CHCĘ ABY POLSKA...**” || (prof. J. Ziółkowski) (fot. 2).

2. TYTUŁY: „Honorowego Obywatela Sosnowca” (nad. 1992 r.) oraz „Honorowego Obywatela Miasta Poznania” (nad. 1993 r.).

Florian ZNANIECKI

Filozof, socjolog, profesor w latach 1920-1939.

Urodził się 15 I 1882 r. w Świątnikach koło Włocławka. Studiował filozofię i nauki społeczne na uniwersytetach w Warszawie, Genewie, Zurychu, Paryżu i Krakowie. W latach 1907-1908 pracował jako bibliotekarz w Muzeum Polskim w Rapperswilu (Szwajcaria). W 1910 r. uzyskał doktorat na Uniwersytecie Jagiellońskim. W latach 1911-1914 pełnił funkcję dyrektora Towarzystwa Opieki nad Wychodźcami w Warszawie oraz wykładał filozofię na Prywatnych Wyższych Kursach Żeńskich.

W 1914 r. wyjechał do USA, gdzie został zaproszony do pomocy przy opracowaniu książki o polskich chłopach. Pięciotomowe dzieło *The Polish Peasant in Europe and America* (1918-1920), którego twórcami byli William Isaac Thomas i Florian Znaniecki, uważane jest za jedno z najważniejszych dzieł socjologii, a jego autorów uznaje się za ojców socjologii amerykańskiej. W latach 1917-1919 wykładał na Uniwersytecie w Chicago.

Powrócił do Polski w 1919 r. i w następnym roku został mianowany profesorem nadzwyczajnym filozofii. Objął wówczas III Katedrę Filozofii UP, przemianowaną w roku akademickim 1920/1921 na Katedrę Socjologii i Filozofii Kultury, będącą od roku akademickiego 1927/1928 pierwszą w Polsce katedrą z autonomicznym kierunkiem studiów socjologicznych. Profesor kierował nią do 1939 r. Nominację na profesora zwyczajnego otrzymał w 1921 r. W tym samym roku założył Instytut Socjologiczny, przekształcony w 1927 r. w Polski Instytut Socjologiczny z siedzibą w Poznaniu i do 1939 r. pełnił w nim obowiązki dyrektora. Był to pierwszy taki instytut w Polsce i piąty w Europie.

W latach 1931-1933 wykładał na Columbia University w Nowym Jorku i kierował tam badaniami nad socjologią wychowania. W 1939 r. wyjechał na stałe do USA i przyjął obywatelstwo amerykańskie. W 1940 jako profesor zwyczajny objął katedrę socjologii na Uniwersytecie Illinois w Urbana-Champaign i kierował nią do 1950 r.

Był inicjatorem powstania i redaktorem naczelnym „Przeglądu Socjologicznego”, redaktorem naczelnym czasopisma: „Wychodźca Polski” (1911-1912) oraz współpracownikiem „Ruchu Prawniczego i Ekonomicznego” (od 1921). Podstawy swej teorii socjologii humanistycznej przedstawił w pracy *Wstęp do socjologii* (1922). *Socjologia wychowania* (1928) stała się podręcznikiem wykładowców pedagogiki. *Miasto w świadomości jego*

obywateli (1931) było pierwszą polską monografią socjologiczną społeczności miejskiej. Jego badania wpłynęły znacząco na rozwój socjologii amerykańskiej.

Działał w organizacjach i towarzystwach naukowych w kraju i za granicą. Członek PTPN (od 1920), Poznańskiego Towarzystwa Filozoficznego, American Sociological Association (prezes od 1952) oraz członek stowarzyszeń socjologicznych w Niemczech, USA, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii. Zmarł 23 III 1958 r. w Champaign koło Chicago (USA). Spoczywa na cmentarzu Roselawn Champaign.

Bibl.: *Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN. Część I: Nauki społeczne. Zeszyt 3, P-Z*, oprac. A. Śródka, P. Szczawiński, Wrocław 1985, s. 604-609; Z. Dulczewski, *Florian Znaniecki 1882-1958*, w: *Wielkopolskie XX wieku*, pod red. A. Gulczyńskiego, Poznań 2001; tenże, *Florian Znaniecki. Życie i dzieło*, Poznań 1984; A. Kwilecki, *Znaniecki Florian Witold (1882-1958)*, WSB, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983, s. 878-879; W. Winclawski, *Słownik biograficzny socjologii polskiej*, t. 4: *Su-Ż. Suplement*, Toruń 2011, s. 264-286.

1. TABLICA: kamień; kościół parafii pw. św. Wojciecha Biskupa i Męczennika w Kłobii, Świątyni, pow. włocławski (odst. 10 VI 2000 r.): **FLORIAN WITOLD | ZNANIECKI | UR. 15. I. 1882 WE WSI ŚWIĄTNIKI K. WŁOCŁAWKA, POLSKA | ZM. 23. III. 1958 W URBANA – CHAMPAIGN K. CHICAGO, USA | UCZONY ŚWIATOWEJ SŁAWY – SYN ZIEMI KUJAWSKIEJ | FILOZOF – HUMANISTA KLASYK SOCJOLOGII | WYBITNY PRZEDSTAWICIEL SOCJOLOGII AMERYKAŃSKIEJ | TWÓRCA POLSKIEJ SOCJOLOGII AKADEMICKIEJ | WYCHOWAWCA CAŁYCH POKOLEŃ POLSKICH SOCJOLOGÓW || CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI! || FUNDATOR – ZACHODNIOPOMORSKA SZKOŁA BIZNESU | INSTYTUT KSZTAŁCENIA MENADŻERÓW | WE WŁOCŁAWKU || CZERWIEC 2000 (fot. 1).**

Fot. ze zbiorów Urzędu Miejskiego w Lubrańcu

2. POPIERSIE: metal, na cokole: kamień; siedziba PAN, Pałac Staszica, ul. Nowy Świat 72, Warszawa (wyk. Zofia Wolska), na cokole **tabliczka:** FLORIAN ZNANIECKI | socjolog | 1882-1958 || RZEŹBĘ WYKONAŁA | ZOFIA WOLSKA (fot. 2 i fot. 3).

2

Fot. Izabela Klatt-Łuszkiewicz

3

Fot. Izabela Klatt-Łuszkiewicz

3. SALA im. prof. Floriana Znanieckiego (sala C1), Collegium Novum, Wydział Neofilologii UAM, aleja Niepodległości 4. Nad dwójgim drzwi wejściowych do sali dwie identyczne **tablice:** marmur, o wym. 13×111: **SALA FLORIANA ZNANIECKIEGO** (fot. 4).

Przy wejściu do sali **zespół tablic** (odst. 15 XII 1972 r.):

1. tablica: kamień, 30×30; z medalionem: metal, średnica 29, z wizerunkiem Profesora

2. tablica: kamień, 50×100 (autor tekstu Andrzej Kwilecki): **FLORIAN ZNANIECKI | 15.I.1882-23. III.1958 | PROFESOR UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO | 1920-1939 | ŚWIATOWEJ SŁAWY SOCJOLOG | TWÓRCA POLSKIEJ SOCJOLOGII UNIwersYTECKIEJ | ZAŁOŻYCIEL POLSKIEGO INSTYTUTU SOCJOLOGICZNEGO | ORAZ CZASOPISMA „PRZEGLĄD SOCJOLOGICZNY” | WYCHOWAWCA POKOLENIA SOCJOLOGÓW POLSKICH** (fot. 5).

4

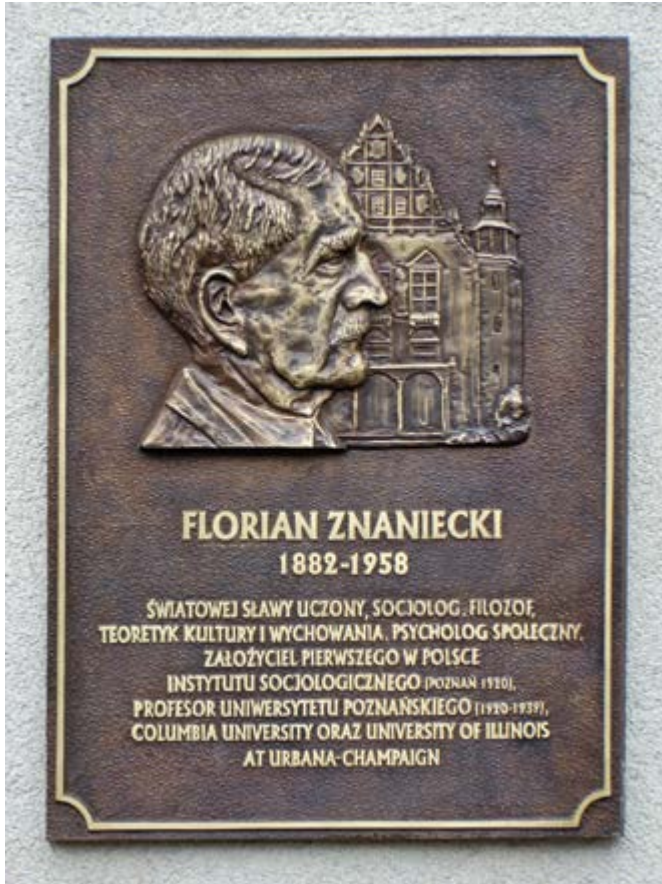
5

4. BUDYNEK: Collegium im. prof. Floriana Znanieckiego (budynek E), Wydział Nauk Społecznych UAM, ul. A. Szamarzewskiego 89/90 (Uchwała o nad. z dnia 26 IV 2010 r.). Na elewacji **napis** z mosiężnych liter: metal, pole inskrypcyjne: 34×177: **COLLEGIUM | im. FLORIANA ZNANIECKIEGO** (fot. 6).

Pod napisem **tablica:** metal, 82×60 (proj. Artur Frąckowiak, wyk. Andrzej Brukwicki, odst. 29 X 2010 r.): **FLORIAN ZNANIECKI | 1882-1958 | ŚWIATOWEJ SŁAWY UCZONY, SOCJOLOG, FILOZOF, | TEORETYK KULTURY I WYCHOWANIA, PSYCHOLOG SPOŁECZNY. | ZAŁOZYCIEL PIERWSZEGO W POLSCE | INSTYTUTU SOCJOLOGICZNEGO (POZNAŃ 1920), | PROFESOR UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO (1920-1939), | COLUMBIA UNIVERSITY ORAZ UNIVERSITY OF ILLINOIS | AT URBANA-CHAMPAIGN**

Nad inskrypcją płaskorzeźbione wyobrażenie portretowe Profesora na tle fasady Auli Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (fot. 7).

6

7

5. **ULICE** prof. Floriana Znanięckiego: Poznań-Piątkowo, Warszawa Praga-Południe.

6. **ZNACZEK POCZTOWY** o nominale 9000 zł, wym. 43×32 (autor proj. Andrzej Gosik); wydany przez Poczę Polską z okazji 36. rocznicy śmierci Profesora, w obiegu od 15 VII 1994 r.; na znaczku wizerunek Profesora, po lewej stronie pionowo napis: 9000 zł, po prawej: prof. Florian Znanięcki 1882 - 1958, u dołu napis: POLSKA, poniżej: A. GOSIK || PWPW 94 (fot. 8).

7. **FUNDACJA NAUKOWA** im. Floriana Znanięckiego, ul. A. Szamarzewskiego 89 c (zał. w 1989 r.); powołana w celu wspierania socjologii w Polsce, prowadzenia działalności wydawniczej, materialnego wspierania badań naukowych i udzielania stypendiów i nagród.

8. **TOWARZYSTWO** im. Floriana Znanięckiego, ul. A. Szamarzewskiego 91.

9. **NAGRODA** im. Floriana Znanięckiego ustanowiona przez Polskie Towarzystwo Socjologiczne, przyznawana za najlepsze prace magisterskie.

Tadeusz ŻURALSKI

Lekarz ginekolog, położnik, docent Uniwersytetu w Poznaniu w latach 1928-1940. Urodził się 14 IX 1894 r. w Biskupcu (pow. nowomiejski). Od 1913 r. studiował medycynę na uniwersytetach w Berlinie, Monachium, Rostocku i Królewcu. W 1916 r. został powołany do armii niemieckiej, walczył na froncie i służył w Szpitalu Wojskowym w Gdańsku. Po demobilizacji pracował jako asystent w Klinice Ginekologicznej Uniwersytetu w Królewcu, gdzie w 1920 r. zdał państwowy egzamin lekarski i obronił doktorat. Następnie podjął pracę jako starszy asystent w Krajowej Klinice dla Kobiet i Szkole Położnych w Poznaniu (przemianowanej w 1921 r. na Klinikę Ginekologiczno-Położniczą Uniwersytetu Poznańskiego), w której od 1925 r. pełnił obowiązki prymariusza. Odbył podróż naukową do Paryża. W latach 1922-1929 pełnił obowiązki naczelnego lekarza w Szpitalu Ginekologicznym Kasy Chorych w Poznaniu.

W 1928 r. habilitował się na UP i jako docent podjął wykłady z ginekologii i położnictwa. W 1931 r. założył w Poznaniu prywatną lecznicę dla kobiet. Należał do zarządu Okręgu Wielkopolskiego PCK. Był członkiem PTPN (od 1926).

Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. jako podporucznik rezerwy brał udział w kampanii wrześniowej. Zorganizował szpital polowy w Luszyńcu koło Łowicza. Dostał się do niewoli sowieckiej i był jeńcem obozu w Kozielsku. Został zamordowany w 1940 r. w Katyniu.

Bibl.: J.B. Gliński, *Słownik biograficzny lekarzy i farmaceutów – ofiar drugiej wojny światowej*, [t. 1], Wrocław 1997, s. 500-501; J. Kiński, *Tadeusz Stefan Żuralski*, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, R. 35, 1990, nr 3-4 (133-134), s. 437; B.B. Żuralski, *Tadeusz Stefan Żuralski (1894-1940) – docent ginekologii i położnictwa*, *Acta Medicorum Polonorum*, R. 1, 2011, s. 47-51.

1. TABLICE

a) Wspólne upamiętnienie pracowników Uniwersytetu Poznańskiego, ofiar okupacji niemieckiej i sowieckiej, Collegium Minus, ul. H. Wieniawskiego 1; zob. J. Bajoński. Na 15. płycie: **TADEUSZ ŻURALSKI**

b) Wspólne upamiętnienie ofiar okupacji niemieckiej, w tym wykładowców Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego; Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Collegium Anatomicum, ul. H. Świącickiego 6; zob. J. Bajoński.

c) Imienna tabliczka: metal, 13×22; pomnik Polskiego Państwa Podziemnego, wspólne upamiętnienie Wielkopolan poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej; aleja Niepodległości; zob. J. Bajoński. W 3. rzędzie na 4. płycie: **TADEUSZ ŻURALSKI | DOCENT UNIW. POZN. | 1894-1940 | KATYŃ** (fot. 1).

d) Imienna tabliczka: metal, 13×20; kaplica Katyńska, wspólne upamiętnienie ofiar NKWD; wydzielony aneks dziedzińca kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20; zob. J. Bajoński. W 2. segmencie tabliczek po prawej stronie od krzyża: **PPOR. REZ. | DOC. DR TADEUSZ | ŻURALSKI¹⁵¹ | LAT 45 | LEKARZ POZNAŃ | KATYŃ** (fot. 2).

¹⁵¹ Dnia 9 XI 2007 r. podczas uroczystości „Katyń Pamiętamy – Uczcijmy Pamięć Bohaterów” Tadeusz Żuralski został mianowany pośmiertnie przez prezydenta Lecha Kaczyńskiego na stopień porucznika.

e) Imienna tabliczka: metal; Polski Cmentarz Wojenny w Katyniu; wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego zamordowanych przez NKWD. Na tabliczce napis: Ppor. | Tadeusz | ŻURAWSKI [s] | ur. 14 IX 1894 Biskupiec | dr med., 7 szp. okr. | 1940 (fot. 3).

3

Fot. ze zbiorów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

f) Ściany Pamięci; wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego i funkcjonariuszy Polskiej Policji Państwowej – jeńców Ostaszkowa, Kozielska i Starobielska, ofiar NKWD; kościół Wojskowej Parafii Personalnej św. Agnieszki, ul. J. Dietla 30, Kraków; zob. M. Zieliński.

g) Upamiętniająca złożenie ziemi pochodzącej z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków; zob. J. Bajoński.

2. POMNIK „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew; zob. S. Pawłowski.

3. DRZEWO PAMIĄTKOWE dąb; dziedziniec XII Liceum Ogólnokształcącego im. Marii i Georga Dietrichów w Olsztynie, ul. Bałtycka 4 (posadzone w 2017 r.). Pod drzewem **tabliczka**: Numer 004642/008038/WE/2017 | DĄB PAMIĘCI | Posadzony na dziedzińcu | XII Liceum Ogólnokształcącego | im. Marii i Georga Dietrichów | w Olsztynie | dla uhonorowania pamięci | podporucznika | służby zdrowia Wojska Polskiego | Tadeusza Stefana Żuralskiego | ur. 14.IX.1894 w Biskupcu | zamordowanego w Katyniu w roku 1940 przez NKWD | Program „Katyń... ocalić od zapomnienia”
Z lewej strony inskrypcji logotyp Programu „Katyń... ocalić od zapomnienia”: w tarczy herbowej wizerunek dębu, pod nim data: 1940 (fot. 4 i fot. 5).

4

5

Fot. Archiwum Stowarzyszenia Parafiada im. św. J. Kalasancjusza w Warszawie

ANEKS

Wykaz wspólnych beziemiennych upamiętnień wraz z nazwiskami uczonych do nich przyporządkowanych¹⁵²

1. Tablica, wspólne upamiętnienie ofiar okupacji niemieckiej, w tym wykładowców Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego; Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Collegium Anatomicum, ul. H. Świącickiego 6:

Jan Bajoński, Stefan Horoszkiewicz, Roman Leszczyński, Leon Padlewski, Franciszek Raszeja, Michalina Stefanowska, Antoni Trzecieski, Franciszek Witaszek, Leon Zbyszewski, Janusz Zeyland, Marcin Zieliński, Tadeusz Żuralski.

2. Tablica upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną biologów w gmachu Collegium Maius w latach 1933-2007; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10:

Jacek Augustyniak, Zygmunt Czubiński, Izabela Dąmbska, Feliks Krawiec, Karol Latowski, Andrzej Lesicki, Stanisław Lisowski, Jan Michejda, Józef Paczoski, Jan Rafalski, Wacław Skuratowicz, Ryszard Schramm, Jan Strzałko, Helena Szafran, Alicja Szweykowska, Jerzy Szweykowski, Zygmunt Tobolewski, Jarosław Urbański, Adam Wodziczko, Teofil Wojterski, Maciej Zenkteler.

3. Tablica upamiętniająca działalność naukową i dydaktyczną geografów w gmachu Collegium Maius w latach 1920-2005; Collegium Maius, ul. A. Fredry 10:

Tadeusz Bartkowski, Zbyszko Chojnicki, Maria Czekańska, Bogumił Krygowski, Stanisław Pawłowski, Henryk Rogacki.

4. Tablica na głazie upamiętniająca osoby zasłużone dla Ogrodu Botanicznego UAM, Ogród Botaniczny UAM, Dział Dendrologii, ul. J.H. Dąbrowskiego 165:

Zygmunt Czubiński, Adam Wodziczko, Wacław Zembal.

¹⁵² Upamiętnienia uszeregowano według porządku przyjętego w publikacji. Opis komemoracji znajduje się przy pierwszej upamiętnionej osobie, z wyjątkiem tablicy Komisji Organizacyjnej UP (nr 6). Tablice nr: 11, 17 i 22 są upamiętnieniami wspólnymi zarówno imiennymi, jak i domyślnymi, dlatego opis ich znajduje się przy osobie wymienionej na tablicy (nazwisko wyróżniono pogrubioną czcionką).

5. Tablica, wspólne upamiętnienie uczestników tajnego nauczania podczas II wojny światowej; kruzganki kościoła OO. Dominikanów pw. Matki Bożej Różańcowej, aleja Niepodległości 20: Kazimierz Chodynicki, Tadeusz Chrzęszcz, Maria Czekańska, Zygmunt Czubiński, Michał Ćwirko-Godycki, Szczęsny Dettloff, Antoni Gałęcki, Stanisław Glixelli, Stefan Horoszkiewicz, Ludwik Jaxa-Bykowski, Kazimierz Kaczmarczyk, Stanisław Kasznica, Tadeusz Konopiński, Władysław Kowalenko, Alfons Krause, Gerard Labuda, Kazimierz Nowakowski, Władysław Okiński, Leon Padlewski, Eugenia Piasecka-Zeylandowa, Zygmunt Pietruszczyński, Roman Pollak, Jan Roguski, Mikołaj Rudnicki, Adam Skałkowski, Jerzy Suszko, Zygmunt Szweykowski, Kazimierz Tymieniecki, Stefan Vrtel-Wierczyński, Zygmunt Wojciechowski, Adam Wrzosek, Aleksander Zakrzewski, Janusz Zeyland.

6. Tablica upamiętniająca obrady Komisji Organizacyjnej Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1918-1919¹⁵³, PTPN, ul. S. Mielżyńskiego 27/29: Józef Kostrzewski, Stanisław Kozierowski, Michał Sobeski, Heliodor Święcicki.

7. Tablica upamiętniająca tajne nauczanie medycyny na terenie Szpitala Wolskiego w latach 1939-1944; Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc (dawny Szpital Wolski), ul. Płocka 26, Warszawa: Eugenia Piasecka-Zeylandowa, Jan Roguski, Janusz Zeyland.

8. Tablica upamiętniająca tajne nauczanie Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w budynku Wolnej Wszechnicy Polskiej, ul. Banacha 2, Warszawa: Edward Lubicz-Niezabitowski, Helena Nieć, Zygmunt Pietruszczyński.

9. Tablica, wspólne upamiętnienie wykładowców tajnego nauczania medycyny Szkoły doc. Jana Zaorskiego i Uniwersytetu Warszawskiego podczas II wojny światowej; Samodzielny Publiczny Centralny Szpital Kliniczny, ul. Banacha 1 A, Warszawa: Jan Alkiewicz, Anatol Dowżenko, Leon Padlewski, Franciszek Raszeja, Jan Roguski, Stefan Różycki, Janusz Zeyland.

10. Tablica, wspólne upamiętnienie profesorów, asystentów i młodzieży akademickiej, biorących udział w tajnym nauczaniu medycyny w Szkole doc. Jana Zaorskiego oraz na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Ziem Zachodnich w Warszawie w czasie II wojny światowej; Gmach Medycyny Teoretycznej, Uniwersytet Warszawski, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, Warszawa: Jan Alkiewicz, Michał Ćwirko-Godycki, Anatol Dowżenko, Stefan Horoszkiewicz, Kazimierz Nowakowski, Leon Padlewski, Eugenia Piasecka-Zeylandowa, Franciszek Raszeja, Jan Roguski, Stefan Różycki, Adam Wrzosek, Aleksander Zakrzewski, Janusz Zeyland.

11. Ściany Pamięci, wspólne upamiętnienie oficerów Wojska Polskiego i funkcjonariuszy Polskiej Policji Państwowej – jeńców Ostaszkowa, Kozielska i Starobielska, zamordowanych w Katyniu; kościół Wojskowej Parafii Personalnej św. Agnieszki, ul. Dietla 30, Kraków:

¹⁵³ Opis komemoracji zob. *Wprowadzenie*, s. 17.

Jan Bajoński, Tadeusz Krokowski, Janusz Libicki, Edward Ralski, Romuald Spychalski, Tadeusz Tucholski, Jan Wiertelak, **Marcin Zieliński**, Tadeusz Żuralski.

12. Tablica, wspólne upamiętnienie wykładowców, studentów, organizatorów tajnego nauczania na Uniwersytecie Jagiellońskim w czasie II wojny światowej; Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków:

Zygmunt Lisowski, Antoni Peretiatkowicz, Arkadiusz Piekara, Kazimierz Suhecki, Jerzy Suszko, Adam Wodziczko.

13. Tablica na głazie, wspólne upamiętnienie Polaków zamordowanych w czasie II wojny światowej, m.in. w Forcie VII w Poznaniu; Miejsce Pamięci Narodowej, Nadleśnictwo Wypalanki, las Dębienko k. Stęszewa:

Stanisław Kalandyk, Edward Klich, Romuald Paczkowski, Stanisław Pawłowski, Franciszek Witaszek.

14. Tablica upamiętniająca złożenie ziemi z miejsc męczeństwa profesorów i studentów uczelni wyższych II RP, ofiar II wojny światowej; skwer przed Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 24, Kraków:

Jan Bajoński, Bronisław Gładysz, Stanisław Kalandyk, Edward Klich, Tadeusz Krokowski, Janusz Libicki, Romuald Paczkowski, Stanisław Pawłowski, Edward Ralski, Romuald Spychalski, Konstanty Troczyński, Tadeusz Tucholski, Jan Wiertelak, Franciszek Witaszek, Kazimierz Zakrzewski, Marcin Zieliński, Tadeusz Żuralski.

15. Tablica, wspólne upamiętnienie członków i pracowników PAU, którzy zginęli w niemieckich nazistowskich obozach koncentracyjnych; Polska Akademia Umiejętności, ul. Sławkowska 17, Kraków: Stanisław Pawłowski.

16. Tablica upamiętniająca profesorów i studentów tajnego nauczania uniwersyteckiego w Krakowie; ul. Podwale 2, Kraków:

Zygmunt Lisowski, Antoni Peretiatkowicz, Arkadiusz Piekara, Kazimierz Suhecki, Jerzy Suszko, Adam Wodziczko.

17. Tablica, wspólne upamiętnienie profesorów i studentów tajnego nauczania w Kielcach w okresie okupacji niemieckiej na tajnym Uniwersytecie Ziem Zachodnich oraz tajnym Wydziale Architektury; ul. Wesola 25, Kielce:

Stanisław Glixelli, **Tadeusz Konopiński**, Gerard Labuda, Kazimierz Nowakowski, Jerzy Suszko.

18. Tablica, wspólne upamiętnienie profesorów i wychowanków tajnego nauczania w czasie II wojny światowej w Kielcach; bazylika katedralna pw. Wniebowzięcia NMP, plac Najświętszej Maryi Panny 3, Kielce:

Zygmunt Czubiński, Stanisław Glixelli, Tadeusz Konopiński, Gerard Labuda, Kazimierz Nowakowski, Jerzy Suszko, Edward Taylor.

19. Tablica upamiętniająca istnienie polskich studiów weterynaryjnych na Uniwersytecie w Edynburgu, The Royal (Dick) School of Veterinary Studies and The Roslin Institute, Easter Bush Campus, Uniwersytet w Edynburgu:

Stanisław Runge.

20. Tablica upamiętniająca istnienie Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu, Quadrangle of the Medical Building, Teviot Place, Uniwersytet w Edynburgu:

Antoni Tomasz Jurasz, Leon Lakner, Adam Straszyński, Wiktor Tomaszewski.

21. Tablica upamiętniająca otwarcie Polskich Zbiorów Historycznych Polskiego Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie w Edynburgu; Sala Polska w Chancellor's Building, Little France, Uniwersytet w Edynburgu:

Antoni Tomasz Jurasz, Leon Lakner, Adam Straszyński, Wiktor Tomaszewski.

22. Pomnik „Oddali życie za Polskę”, wspólne upamiętnienie poległych na frontach I i II wojny światowej, ofiar Powstania Wielkopolskiego, wojny polsko-bolszewickiej oraz tych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych, w Katyniu i na zesłaniu, a także ofiar katastrofy smoleńskiej; cmentarz parafii pw. św. Trójcy, ul. Bukowska 62, Stęszew:

Jan Bajoński, Stanisław Dobiński, Bronisław Gładysz, Stanisław Kalandyk, Edward Klich, Marian Kniat, Feliks Krawiec, Tadeusz Krokowski, Seweryn Krzyżański, Roman Leszczyński, Janusz Libicki, Romuald Paczkowski, **Stanisław Pawłowski**, Edward Ralski, Romuald Spychalski, Bronisław Stelmachowski, Adam Tomaszewski, Konstanty Troczyński, Tadeusz Tucholski, Jan Wiertelak, Franciszek Witaszek, Marcin Zieliński, Tadeusz Żuralski.

23. Pomnik upamiętniający polskich nauczycieli, organizatorów i uczestników tajnego nauczania w czasie II wojny światowej; park Kazimierzowski, ul. Browarna, Warszawa:

Zygmunt Czubiński, Józef Kostrzewski, Anzelm Lewandowski, Władysław Okiński, Jan Sajdak, Kazimierz Tymieniecki.

24. Pomnik ku czci pracowników i chorych Szpitala Wolskiego, rozstrzelanych 5 VIII 1944 r.; tereny zielone przed Instytutem Gruźlicy i Chorób Płuc (dawny Szpital Wolski), ul. Płocka 26, Warszawa:

Janusz Zeyland.

25. Pomnik ofiar faszyzmu upamiętniający więźniów gestapo z obozu w Straguth (obecnie część Zerbst) w czasie II wojny światowej oraz tablica upamiętniająca siedemdziesięciu czterech zmarłych polskich więźniów z tego obozu; Platz Roter Garten, Alte Brücke, Zerbst/Anhalt, Niemcy:

Adam Tomaszewski.

- 85-lecie studiów w zakresie farmacji i 25-lecie studiów w zakresie analityki medycznej w Poznaniu. *Księga pamiątkowa*, t. 1, pod red. A. Magowskiej, Poznań 2005
- 85-lecie studiów w zakresie farmacji i 25-lecie studiów w zakresie analityki medycznej w Poznaniu. *Księga pamiątkowa*, t. 2, pod red. A. Magowskiej, Poznań 2006
- Alma Mater Posnaniensis. W 80. rocznicę utworzenia Uniwersytetu w Poznaniu*, pod red. P. Hausera, J. Jasińskiego, J. Topolskiego, Poznań 1999
- M. Banasiewicz, *Polityka naukowa i oświatowa hitlerowskich Niemiec na ziemiach polskich „wcielonych” do Trzeciej Rzeszy w okresie okupacji (1939-1945)*, Poznań 1985
- Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i twórczości członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN. Część I: Nauki społeczne. Zeszyt 1: A-J*, oprac. A. Śródka, P. Szczawiński, Wrocław 1983
- Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN. Część I: Nauki społeczne. Zeszyt 3: P-Z*, oprac. A. Śródka, P. Szczawiński, Wrocław 1985
- Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN. Część II: Nauki biologiczne*, oprac. A. Śródka, P. Szczawiński, Wrocław 1985
- Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN. Część III: Nauki ścisłe*, oprac. A. Śródka, P. Szczawiński, Wrocław 1986
- Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN. Część V: Nauki rolnicze i leśne*, oprac. A. Śródka, Wrocław 1989
- Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN. Część VI: Nauki medyczne, Zeszyt 1: A-Ł*, oprac. A. Śródka, Wrocław 1990
- Biogramy uczonych polskich. Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN. Część VII: Nauki o Ziemi i górnictwo*, oprac. A. Śródka, Wrocław 1992
- A. Bolewski, H. Pierzchała, *Losy polskich pracowników nauki w latach 1939-1945. Straty osobowe*, Wrocław – Warszawa 1989
- Chemia na Uniwersytecie w Poznaniu 1919-1999*, zespół red. W. Bergandy i in., Poznań 1999
- Dzieje akademickich studiów leśnych w Poznaniu 1919-2009. Nauka dla praktyki leśnej*, pod red. J. Brody, Poznań 2009
- Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919-1969*, pod red. S. Barbackiego, Z. Borny i E. Matusiewicz, Poznań 1970
- Dzieje nauk geograficznych i geologicznych na Uniwersytecie w Poznaniu*, t. II: *Biografie*, praca zbiorowa, zespół red. M. Marciniak [i in.], Poznań 2012
- Dzieje Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 1919-1969*, red. Z. Grot, Poznań 1972
- Dzieje Uniwersytetu w Poznaniu w latach 1945-2019*, pod red. S. Jankowiaka i T. Schramma, Poznań 2019
- Encyklopedia konspiracji wielkopolskiej 1939-1945*, praca zbior. pod red. M. Woźniaka, Poznań 1998
- M. Franz, T. Janicki, A. Magowska, *Uniwersytet w czasie wojny 1939-1945*, Poznań 2019

- Geografowie polscy. Słownik biograficzny*, t. 3: R-Ż, pod red. A. Jackowskiego, K. Krzemienia, I. Soljan, Kraków 2018
- J.B. Gliński, *Słownik biograficzny lekarzy i farmaceutów – ofiar drugiej wojny światowej*, [t. 1], Wrocław 1997
- J.B. Gliński, *Słownik biograficzny lekarzy i farmaceutów – ofiar II wojny światowej*, t. 2, Warszawa 1999
- Historia na Uniwersytecie Poznańskim. Od Seminarium Historycznego do Instytutu Historii (1919-2019)*, pod red. K. Balbuzy, J. Dobosza, D. Konieczki-Śliwińskiej, K. Kościelniaka, P. Matusika, Poznań 2019
- T. Jurek, M. Łuczak, I. Wyszowska, *Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu w latach 1950-2019*, Poznań 2019
- S. Kalbarczyk, *Polscy pracownicy nauki, ofiary zbrodni sowieckich w latach II wojny światowej, zamordowani, więzieni, deportowani*, Warszawa 2001
- W. Kaput, *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, t. 1: 1918-1984
- W. Kowalenko, *Tajny Uniwersytet Ziemi Zachodnich w latach 1940-1944*, Poznań 1946
- K. Krasowski, *Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-1939. Studium historycznoprawne*, Poznań 2006
- Kronika Uniwersytetu Poznańskiego za rok szkolny 1923/1924 – 1954/1955, Poznań 1925-1958
- Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za rok szkolny 1955/1956 – 2004/2005, Poznań 1957-2012
- M. Król, *Kommemoracje w przestrzeni Uniwersytetu Poznańskiego i Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w latach 1951-2010*, Poznań 2015
- Księga Pamiątkowa w 80-lecie Uniwersyteckiego Wydziału Lekarskiego w Poznaniu. Studia i materiały*, pod red. R.K. Meissnera, Poznań 2001
- Księga Pamiątkowa w 90-lecie Ortopedii Poznańskiej 1913-2003*, red. A. Łempicki, Poznań 2003
- Kto jest kim w botanice polskiej*, red. Z. Mirek, L. Musiał, J. Wójcicki, Kraków 1995
- Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919-2019*, pod red. Z. Pilarczyka, Poznań 2019
- A. Łukasiewicz, S. Łukasiewicz, *Udokumentowana historia Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, Poznań 2015
- M. Michalski, *Miejsce Uniwersytetu. Infrastruktura uniwersytecka w przestrzeni miejskiej Poznania i okolic (1919-2019)*, Poznań 2019
- M. Musielak, *Heliodor Święcicki (1854-1923)*, Poznań 2013
- Nauka w Wielkopolsce. Przeszłość i teraźniejszość. Studia i materiały*, pod red. G. Labudy, przy współud. W. Jakóbczyka i S. Weymana, Poznań 1973
- J. Niezborala, *Skorowidz historyczny nazw ulic miasta Poznania*, Poznań 2010
- Nestorzy nauki Uniwersytetowi*, pod red. K. Przyszczypkowskiego i I. Cytłak, Poznań 2019
- Nowy słownik pedagogiczny*, red. W. Okoń, Warszawa 2007
- Poczet członków Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk 1857-2007. Materiały do Słownika biograficznego Wielkopolan*, pod red. A. Pihan-Kijasowej, Poznań 2008
- Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. nauk. T. Schramm, wyd. 2 uzup. i popr., Poznań 2016
- Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, oprac. biogramów A. Marciniak, D. Gołaś, Poznań 2000
- Polski Słownik Biograficzny*, t. 1, Kraków 1935 i n.
- Powstańcy wielkopolscy. Biogramy uczestników powstania wielkopolskiego 1918-1919*, t. XII, pod red. B. Polaka, Poznań 2015
- M. Rutowska, *Straty osobowe i materialne kultury w Wielkopolsce w latach II wojny światowej*, Warszawa – Poznań 1984
- Słownik biblioteczny wielkopolskich 1918-2000*, pod red. F. Łozowskiego, Poznań [2001]
- Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku*, t. 1, z. 1, pod red. Z. Podgórskiej-Klawe, oprac. B. Urbanek, Warszawa 1991

- Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku*, t. 1, z. 4, pod red. Z. Podgórskiej-Klawe, oprac. B. Urbanek, Warszawa 1996
- Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku*, t. 2, z. 1, red. i oprac. B. Urbanek, Warszawa 1997
- Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku*, t. 2, z. 4, red. i oprac. B. Urbanek, Warszawa 2002
- Słownik biograficzny techników polskich*, red. naczelny T. Skarzyński, z. 4/5, Warszawa 1994
- P. Stawecki, *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918-1939*, Warszawa 1994
- Słownik biologów polskich*, red. S. Feliksiak, Warszawa 1987
- Szkice do portretów przedstawicieli medycyny poznańskiej 1945-1985*, pod red. J. Hasika i R.K. Meissnera, Poznań 1991
- A. Śródka, *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. I: A-G, Warszawa 1994
- A. Śródka, *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. II: H-L, Warszawa 1995
- A. Śródka, *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. III: M-R, Warszawa 1997
- A. Śródka, *Uczeni polscy XIX-XX stulecia*, t. IV: S-Ż, Warszawa 1998
- W. Tomaszewski, *The Polish School of Medicine at the University of Edinburgh. An album*, Edinburgh 1983
- Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu w latach 1950-2019. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Musielaka, Poznań 2019
- Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Historia i luminarze nauki*, pod red. M. Kozłowskiej, Poznań 2019
- Veritate et scientia. Księga pamiątkowa w 125-lecie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, pod red. A. Gąsiorowskiego, Warszawa – Poznań 1982
- M. Walczak, *Szkolnictwo wyższe i nauka polska w latach wojny i okupacji 1939-1945*, Wrocław – Warszawa 1978
- W hołdzie naszym Antenatom. 85 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza*, pod red. J. Laskowskiego i G. Łukomskiego, Poznań 2004
- Wielkopole XX wieku*, praca zbiorowa pod red. A. Gulczyńskiego, Poznań 2001
- Wielkopolski Słownik Biograficzny*, red. A. Gąsiorowski, Warszawa – Poznań 1983
- W. Winclawski, *Słownik biograficzny socjologii polskiej*, t. 4: Su-Ż. Suplement, Toruń 2011
- Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, t. II: H-L, red. M. Halawa, Warszawa 1999
- Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. J. Strzelczyka, wyd. 2, Poznań 2010
- M. Wyrwa, *Nieodnalezione ofiary Katynia? Lista osób zaginionych na obszarze północno-wschodnich województw II RP od 17 września 1939 do czerwca 1940*, Warszawa 2015
- E. Zenkteler, *Zakład Botaniki Ogólnej UAM w Poznaniu w latach 1919-2019*, Poznań 2019
- Zapisaane w pamięci. 90 lat studiów rolniczo-leśnych w Poznaniu*, oprac. red. E. Strycka, A. Zielińska-Krybus, aut. fot. R. Kocoł, Poznań 2009
- Zarys dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu w Poznaniu 1919-2004*, pod red. K. Krasowskiego, Poznań 2004

Wykaz skrótów

AH	Akademia Handlowa
AKAHA	Akademickie Koło Harcerskie im. Heliodora Świącickiego
AM	Akademia Medyczna w Poznaniu
AR	Akademia Rolnicza w Poznaniu
AU	Akademia Umiejętności
AWF	Akademia Wychowania Fizycznego im prof. Eugeniusza Piaseckiego
AZS	Akademicki Związek Sportowy
Wydział BiNoZ	Wydział Biologii i Nauk o Ziemi
BBWR	Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations (Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa)
GG	Generalne Gubernatorstwo
hm. RP	harcistrz Rzeczypospolitej Polskiej
IGiChP	Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc w Warszawie
KL	Konzentrationslager
KUL	Katolicki Uniwersytet Lubelski
KOR	Komitet Obrony Robotników
KMP	Kronika Miasta Poznania
MNP	Muzeum Narodowe w Poznaniu
MWRiOP	Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
nad.	nadanie
NKWD	Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR
NRL	Naczelna Rada Ludowa
ODDZ. POZN. P. T. FARM.	Oddział Poznański Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego
odst.	odsłonięcie
PAN	Polska Akademia Nauk
PAU	Polska Akademia Umiejętności
PINGW	Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego
POSiR	Poznańskie Ośrodki Sportu i Rekreacji
proj.	projekt

PSB	Polski Słownik Biograficzny
PTA	Polskie Towarzystwo Akustyczne
PTAiN	Polskie Towarzystwo Archeologiczne i Numizmatyczne
PTCh	Poznańskie Towarzystwo Chemiczne
PTF	Polskie Towarzystwo Filologiczne
PTH	Polskie Towarzystwo Historyczne
PTP	Polskie Towarzystwo Psychiatryczne
PTK	Polskie Towarzystwo Krajoznawcze
PTT	Polskie Towarzystwo Tatrzańskie
PTTK	Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze
TPNP	Towarzystwo Przyjaciół Nauk Poznańskie
PTPN	Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
PWL	Polski Wydział Lekarski na Uniwersytecie w Edynburgu
PWSZ	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa
SGGW	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
STO	Spółeczne Towarzystwo Oświatowe
TON	Tajna Organizacja Nauczycielska
TPN	Towarzystwo Pomocy Naukowej
TWN	Towarzystwo Wykładów Naukowych
UAM	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
UJ	Uniwersytet Jagielloński
UJK	Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie
UB	Urząd Bezpieczeństwa
UP	Uniwersytet Poznański
USB	Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie
UW	Uniwersytet Warszawski
UZZ	Uniwersytet Ziem Zachodnich
WNGiG	Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych
WP	Wojsko Polskie
WPN	Wielkopolski Park Narodowy
WSB	Wielkopolski Słownik Biograficzny
WSE	Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Poznaniu
WSR	Wyższa Szkoła Rolnicza w Poznaniu
WSWF	Wyższa Szkoła Wychowania Fizycznego w Poznaniu
WSZiB	Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości
wyk.	wykonawca
ZHP	Związek Harcerstwa Polskiego
ZLP	Związek Literatów Polskich
ZNP	Związek Nauczycielstwa Polskiego
ZNTK	Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego

MEMORIA UNIVERSITATIS

Commemorating the scholars of the University of Poznań from 1919 to 2019

The book marks the 100th anniversary of the founding of the University of Poznań. It is a pioneering endeavour, a catalogue collating the commemorations of scholars associated with the university from its inception up until 2019.

The University was founded on the initiative of the Wielkopolska scientific community centred around the Poznań Scientific Society (now Poznań Society for the Friends of Science), which had been deprived of its own university for over 120 years due to the partitions of Poland.

The nucleus of the University of Poznań was the Faculty of Philosophy established by a decree of the Commissariat of the Supreme People's Council of 30 January 1919. The inauguration of the first academic year on 7 May 1919 is considered to be the birthday of the University, called the Piast University (Wszelchnica Piastowska) on the initiative of this Council. From 10 April 1920, at the request of the Senate, it was called the University of Poznań. In 1955 it adopted the name Adam Mickiewicz University.

As early as 1920 there were already four faculties at the University. Their chairs were held by professors who had come from different universities in Poland and from Germany, Russia, Switzerland and the USA.

The outbreak of the Second World War II halted the development of the University. After invading Poland, the Nazi occupying forces began devastating university property and persecuting its academic community. On 21 September 1939, the University was closed. In spite of this, the professors, who had been deported by the German occupants to what was then called the zone of the General Government, established the underground University of the Western Territories in Warsaw in November 1940.

The university's classes took place in Warsaw and in its branches in Grodzisk Mazowiecki, Krakow, Ostrowiec Świętokrzyski, Częstochowa, Kielce, Jędrzejów, Milanówek and Radomsk. It also continued with research and conferred academic degrees. In the spring of 1941, the Polish School of Medicine was opened at the University of Edinburgh, which followed Polish academic rules and was established on the initiative of the Polish professors who had found themselves in the UK due to the war. From 1943 it also offered studies in veterinary medicine.

As a result of the repressions of the German and Soviet occupiers, who invaded Poland in 1939, many University staff died. Several scholars were murdered in Fort VII in Poznań, which was the first concentration camp organised by the Germans in Poland. Many were imprisoned

and some lost their lives in concentration camps, death camps, labour camps and POW camps. The Soviet occupying forces also claimed the lives of the educated officers, who were imprisoned in the camps of Kozelsk, Ostashkov and Starobelsk, or shot in Katyn and Kharkov.

Despite considerable personnel losses, the University authorities took steps to reactivate and rebuild it, and as early as April 1945, after the liberation of Poznań, teaching began even before the end of the Second World War.

After the war, the University and its staff were subjected to repression by the communist Polish state authorities of the time for political reasons, as a result of which courses and departments were closed down and many lecturers were dismissed from their university posts. After the so-called 'thaw' of 1956, they were able to return to their lost posts, but not all of them lived to see their return.

The reorganisation of higher education initiated by the Polish communist authorities in 1950 led to some faculties of the University of Poznań being transformed into independent universities. The Faculty of Medicine and Pharmacy became the Medical Academy (currently Poznań University of Medical Sciences). The Physical Education College was turned into the Higher School of Physical Education (currently Poznań University of Physical Education), while in 1951 the Faculty of Agriculture and Forestry became the Higher School of Agriculture (currently Poznań University of Life Sciences).

This publication contains over two hundred biographical entries of scholars, together with the descriptions of commemorations and the wording of inscriptions.

The commemorations are devoted to independent academics who obtained their *veniam legendi* at the University of Poznań or Adam Mickiewicz University, as well as those who continued their scholarly activity at universities originating from the former. Among the commemorations are also those of scholars who, in spite of having prepared their dissertations and having their defence dates scheduled, did not manage to take their postdoctoral examinations due to the outbreak of the war.

The catalogue includes immovable tangible commemorations (e.g. monuments, bas-reliefs, boulders, memorial trees), institutions and patronages (e.g. colleges, hospitals, schools, nature reserves), which also contain a variety of physical commemorations both immovable (e.g. plaques) and movable (e.g. medals, statuettes), other immovable tangible commemorations, intangible commemorations (e.g. names of streets, foundations and associations), street names, foundations and associations, and other immovable commemorations. The catalogue contains a wide range of immovable (e.g. commemorative plaques) and movable (e.g. medals, statuettes) commemorations, other movable tangible commemorations, intangible commemorations (e.g. names of streets, foundations and associations), commemorations in scientific nomenclature, titles of honorary and distinguished citizens of the city. The commemorations presented in the catalogue are located in Poznań and in other locations in Poland, as well as abroad. They include collective and individual commemorations, as well as those which implicitly honour the memory of people albeit not mentioned by name.

Depending on the type, the descriptions of the commemorations include physical data, the address and additional information (e.g. the material from which the commemoration is made, the name of the artist, the date of its installation). Images comprise a complementary part of the book.

The commemorations presented in this book are an expression of the memory bestowed on scholars and their achievements by both academic and non-academic circles. The commemorations honouring them are the tangible traces of the past that make up the history of the University, at the same time providing a source of inspiration for the generations to come.

Translated by Rob Pagett

Wprowadzenie	5
--------------------	---

BIOGRAMY I UPAMIĘTNIENIA 21

Franciszek ADAMANIS	23	Bronisław DEMBIŃSKI	161
ks. Stanisław ADAMSKI	29	ks. Szczepny DETTLOFF	163
Kazimierz AJDUKIEWICZ	32	Stanisław DOBIŃSKI	166
Stefan ALEXANDROWICZ	36	Jan DOBROWOLSKI	169
Jan ALKIEWICZ	41	Stanisław DOBRZYCKI	172
Jacek AUGUSTYNIAK	47	Ludwika DOBRZYŃSKA-RYBICKA	175
Jan BAJOŃSKI	51	Anatol DOWŻENKO	177
Stanisław BARAŃCZAK	64	Roman DREWS	179
Stefan BARBACKI	71	Włodzimierz DWORZACZEK	182
Tadeusz BARTKOWSKI	74	Jerzy FEDOROWSKI	186
Ryszard BIEHLER	80	Wilhelm FRIEDBERG	189
Stanisław BIERNACKI	82	Antoni GAŁECKI	191
Stefan BOROWIECKI	85	Kazimierz GAWĘCKI	194
Jerzy Marian BRZEZIŃSKI	87	ks. Wacław GIEBUROWSKI	197
Józef BURSZTA	91	Stanisław GLIXELLI	203
Zofia CHARŁAMPOWICZ	95	ks. Bronisław GŁADYSZ	206
Kazimierz CHODYNICKI	97	Jerzy GŁAZEK	209
Zbyszek CHOJNICKI	102	Jan GROCHMALICKI	211
Tadeusz CHRZĄSZCZ	106	Stefan HOROSZKIEWICZ	213
Felicjan CIESZKOWSKI-DEMBIŃSKI	109	Antoni HORST	216
Aleksandra COFTA-BRONIEWSKA	115	Konstanty HRYNAKOWSKI	219
Jan CZEKANOWSKI	117	Kazimierz ILSKI	223
Maria CZEKAŃSKA	122	Janusz JAGMIN	225
Zygmunt CZUBIŃSKI	128	Józef JANICKI	227
Ludwik ĆWIKLIŃSKI	138	Ludwik JAXA-BYKOWSKI	230
Michał ĆWIRKO-GODYCKI	140	Wincenty JEZERSKI	232
Stefan Tytus Zygmunt DĄBROWSKI	143	Karol Gustaw JONSCHER	234
Izabela DĄBMSKA	148	Antoni Stanisław JURASZ	237
Wiktor DEGA	151	Antoni Tomasz JURASZ	241

Kazimierz	KACZMARCZYK	254	Stanisław	MICHALSKI	418
Franciszek	KACZMAREK	256	Jan	MICHEJDA	420
Wojciech Szczesny	KACZMAREK	259	Zygmunt	MOCZARSKI	423
Stanisław	KALANDYK	262	Tadeusz	MOLENDĄ	425
Adam Ferdynand	KARWOWSKI	267	Józef	MORAWSKI	428
Stanisław	KASZNICA	271	Leon	MROCZKIEWICZ	430
Stanisław	KIELICH	274	Stanisław	NAWROCKI	433
Andrzej	KIJOWSKI	282	Helena	NIEĆ	435
Edward	KLICH	284	Andrzej	NIEKRASZ	438
Marian	KNIAT	286	Bronisław	NIKLEWSKI	441
Tadeusz	KONOPIŃSKI	288	Kazimierz	NOWAKOWSKI	444
Józef	KOSTRZEWSKI	294	Władysław	OKIŃSKI	448
Władysław	KOWALENKO	310	Władysław	ORLICZ	450
Bolesław	KOWALSKI	312	Romuald	PACZKOWSKI	454
ks. Stanisław	KOZIEROWSKI	314	Józef	PACZOSKI	458
Aleksander	KOZIKOWSKI	320	Leon	PADLEWSKI	465
Władysław	KOZŁOWSKI	323	Stanisław	PAWŁOWSKI	468
Alfons	KRAUSE	325	Antoni	PERETIATKOWICZ	484
Feliks	KRAWIEC	327	Tadeusz	PERKITNY	487
Tadeusz	KROKOWSKI	331	Eugenia	PIASECKA-ZEYLANDOWA	490
Bogumił	KRYGOWSKI	336	Eugeniusz	PIASECKI	495
Seweryn	KRZYŻAŃSKI	339	Arkadiusz	PIEKARA	500
Wieżczyśław	KUCZYŃSKI	341	Zygmunt	PIETRUSZCZYŃSKI	503
Władysław	KURASZKIEWICZ	343	Józef Tomasz	POKRZYWNIĄK	506
Brygida	KŪRBIS	347	Helena	POLACZKÓWNA	509
Marek	KWIEK	349	Roman	POLLAK	512
Mikołaj	KWINICHIDZE	352	Stanisław	PROSIŃSKI	516
Gerard	LABUDA	354	Zbigniew	RADWAŃSKI	519
Leon	LAKNER	365	Jan	RAFALSKI	522
Alfred	LASKIEWICZ	367	Edward	RALSKI	525
Karol	LATOWSKI	370	Franciszek	RASZEJĄ	530
Leon	LEJĄ	372	Józef	RIVOLI	539
Andrzej	LESICKI	374	Henryk	ROGACKI	544
Roman	LESZCZYŃSKI	379	Jan	ROGUSKI	546
Anzelm	LEWANDOWSKI	381	ks. Antoni	ROSZKOWSKI	550
Janusz	LIBICKI	383	Stefan	RÓŻYCKI	552
Stanisław	LISOWSKI	389	Jerzy	RUBIŃSKI	555
Zygmunt	LISOWSKI	392	Mikołaj	RUDNICKI	558
Jerzy	LISZKOWSKI	396	Stanisław	RUNGE	562
Edward	LUBICZ-NIEZABITOWSKI	398	Władysław	RUŚIŃSKI	568
Witalis	LUDWICZAK	401	Jacek	RYCHLEWSKI	571
Wacław	ŁASTOWSKI	407	Jan	SAJDAK	573
Henryk	ŁOWMIĄŃSKI	409	Ryszard Wiktor	SCHRAMM	577
Jarosław	MACIEJEWSKI	414	Wiktor	SCHRAMM	579
Bronisław	MARCINIĄK	416	Adam	SKĄŁKOWSKI	584

Krzysztof SKUBISZEWSKI	586	Tadeusz TUCHOLSKI	704
Wacław SKURATOWICZ	591	Teodor TYC	707
Władysław SMOSARSKI	594	Kazimierz TYMIENIECKI	709
Michał SOBESKI	597	Jarosław URBAŃSKI	714
Jan SOKOŁOWSKI	602	Tadeusz VETULANI	717
Romuald SPYCHALSKI	608	Stefan VRTEL-WIERCZYŃSKI	722
Jan STASIŃSKI	611	Marian WALCZAK	725
Michalina STEFANOWSKA	613	Stanisław WERES	727
Bronisław STELMACHOWSKI	615	Tadeusz WIELGOSZ	729
Jan Maria STĘSZEWSKI	617	Jan WIERTELAK	731
Adam STRASZYŃSKI	619	Ireneusz WIERZEJEWSKI	736
Wacław STRAŻEWICZ	622	Maciej WIEWIÓROWSKI	742
Jan STRZAŁKO	626	Franciszek WITASZEK	746
Stefan STUDNIARSKI	628	Adam WODZICZKO	754
Kazimierz SUCHECKI	630	Jan WOJCIECHOWSKI	770
Jerzy SUSZKO	636	Zygmunt WOJCIECHOWSKI	772
Helena SZAFRAN	640	Teofil WOJTERSKI	775
Szczepan SZCZENIOWSKI	642	Adam WRZOSEK	777
Alicja SZWEYKOWSKA	646	Bolesław ZABIELSKI	783
Jerzy SZWEYKOWSKI	648	Ludwik ZABROCKI	785
Zygmunt SZWEYKOWSKI	651	Aleksander ZAKRZEWSKI	788
Antoni ŚMIESZEK	654	Kazimierz ZAKRZEWSKI	791
Bohdan ŚWIDERSKI	656	Karol Wilhelm ZALESKI	795
Heliodor ŚWIĘCICKI	658	Leon ZBYSZEWSKI	797
Edward TAYLOR	680	Wacław ZEMBAL	799
Feliks Kazimierz TERLIKOWSKI	683	Maciej ZENKTELER	801
Zygmunt TOBOLEWSKI	685	Janusz ZEYLAND	803
Adam TOMASZEWSKI	687	Marcin ZIELIŃSKI	816
Wiktor TOMASZEWSKI	691	Zygmunt ZIEMBIŃSKI	822
Jerzy TOPOLSKI	695	Janusz ZIÓŁKOWSKI	825
Konstanty TROCZYŃSKI	700	Florian ZNANIECKI	828
Antoni TRZECIESKI	702	Tadeusz ŻURALSKI	834

Aneks: Wykaz wspólnych bezimiennych upamiętnień wraz z nazwiskami uczonych do nich przyporządkowanych	841
Bibliografia	845
Wykaz skrótów	849
Summary. <i>Memoria Universitatis</i> . Commemorating the scholars of the University of Poznań from 1919 to 2019	851

WYDAWNICTWO NAUKOWE

WYDAWNICTWO NAUKOWE

UNIwersytetu im. Adama Mickiewicza

W POZNANIU

ul. A. Fredry 10, 61-701 Poznań

tel. 61 829 46 46

e-mail: wydnauk@amu.edu.pl

www.press.amu.edu.pl